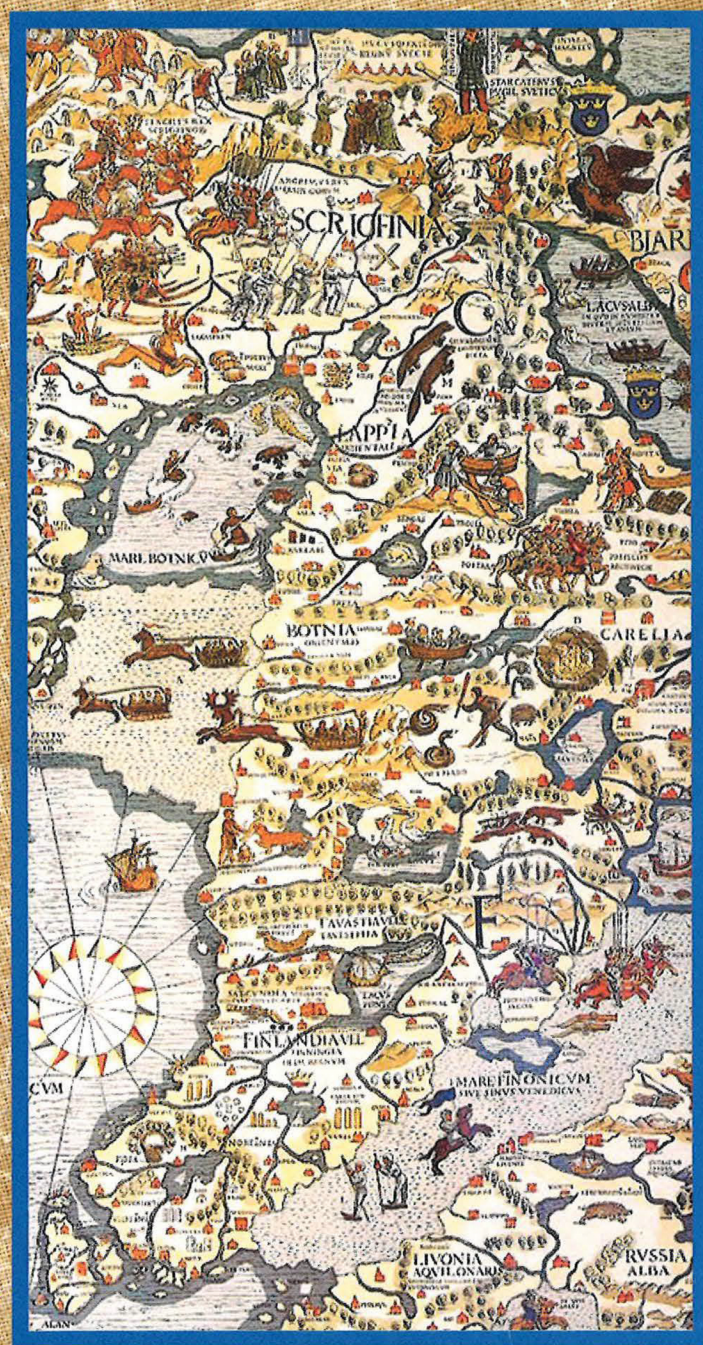

Jaana Hujanen
Journalismin maakunnallisuus

A lueellisuuden
rakentuminen
maakuntalehtien
teksteissä ja
tekijöiden puheessa

Journalismin maakunnallisuus

Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien
teksteissä ja tekijöiden puheessa

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN COMMUNICATION 11

Jaana Hujanen

Journalismin maakunnallisuus

Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien
teksteissä ja tekijöiden puheessa

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2000

Editors
Raimo Salokangas
Department of Communication, University of Jyväskylä
Pekka Olsbo and Marja-Leena Tynkkynen
Publishing Unit, University Library of Finland

Cover picture: Olaus Magnus, Carta Marina,
yksityiskohta Fredriksonin karttakokoelmat

URN:ISBN:978-951-39-7933-1
ISBN 978-951-39-7933-1 (PDF)
ISSN 1238-2183

ISBN 951-39-0753-8
ISSN 1238-2183

Copyright © 2000, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä
and ER-Paino Ky, Lievestuore 2000

ABSTRACT

Hujanen, Jaana

Regional Journalism. The construction of regions and regionalism in Finnish newspaper texts and in journalists' talk.

Jyväskylä: University of Jyväskylä 2000, 281 p.

(Jyväskylä Studies in Communication,

ISSN 1238-2183;11)

ISBN: 951-39-0753-8

English summary

Diss.

The study explores the role of the regional voice of the Finnish press. Interest is focused on the representations of regions, regional identities, and regional communities, and on the construction of identities, and relationships between newspapers and their readerships. The approach combines media and discourse studies with studies of regions and identities.

The data consists of newspaper texts and interviews with journalists. Texts from seven regional newspapers were analyzed, and 20 journalists interviewed. To capture the simultaneous constitution of representations, identities and relationships of the press with its readership, attention is focused on intertextual analysis of texts: the analysis of cultural and political regional discourses, and of regional texts as discourse types.

It is worth noting that the attempts of journalism to capture the character of a region, and to express its voice, are based on its reporting of public figures operating in the fields of politics and regional government. Ordinary people are seldom given space in the regional news. This means that both cultural and political regional discourses represent regions as abstract and spatial entities, as they are seen from the viewpoint of politics and administration; instead of looking for their relevance to peoples' everyday lives. As readers are seldom represented, nor encouraged to act as citizens in journalistic texts, the reader identity which emerges in the news is often that of a bystander.

Instead of the press constructing the voice of the region by reference to the judgements of public actors, the study suggests regional media should seek to create a regional public space; fora where people can take on a public role. Learning to look on the experiences of its readers as important source of social and political knowledge is also seen a challenge for journalism.

Key words: regional, journalism, newspapers, news, discourse, identity, community

Author's address Jaana Hujanen
Department of Communication
University of Jyväskylä
P.O. Box 35
FIN-40351 JYVÄSKYLÄ
jhujanen@cc.jyu.fi

Supervisor Professor Raimo Salokangas
Department of Communication
University of Jyväskylä

Reviewers Professor Ullamaija Kivikuru
Swedish School of Social Science
University of Helsinki

YTT Risto Kunelius
Department of Journalism and Mass Communication
University of Tampere

Opponent YTT Risto Kunelius
Department of Journalism and Mass Communication
University of Tampere

ALKUSANAT

Suomalaisten maakuntalehtien toimituspoliittisista linjapapereista voi lukea saman ajatuksen hieman erilaisin sanankääntein kirjattuna: lehdet ovat uutisten välittämisen ohella levikkialueidensa ja niissä asuvien ihmisten etujen puolustajia. Tässä tutkimuksessa halusin saada selville, miten maakuntalehdet tätä tehtäväänsä toteuttavat ja miten toimituksissa uutisia, reportaaseja, pääkirjoituksia tai vaikkapa pakinoita kirjoittavat journalistit sitä järkeilevät.

Kun tutkimukseni tarinaa jäljittää ajallisesti, kesä nousee yhdeksi sopivaksi rytmittäjäksi. Omalla tavallaan alun kiinnepisteiksi asettuvat nimittäin useiden vuosien takaiset kesät, jolloin työskentelin toimittajana. En toki tuolloin ajatellut selvittäväni alueellisen toimitustyön rutiineja etnografin silmin. Sen sijaan monet juttumatkat, puhelinkeskustelut tai yleisönosastokirjeet ovat palautuneet takautumina mieleeni, kun olen miettinyt journalismin ja alueellisuuden kysymyksiä viimeisten parin–kolmen vuoden aikana. Mielenkiintoista on ollut havaita, kuinka etäännyminen käytänteistä on tehnyt toimittajana tekemistäni juttujen näkökulmaksi haastateltavavalinnoista kiperiä kysymyksiä.

Omia valintojani olen kohdannut väitöskirjaa kirjoittaessani myös siksi, että olen rakentanut ja jatkanut työtä vanhan päälle. Viisi vuotta sitten kesäkuussa tarkastettiin lisensiaatintyöni, jossa tarkastelin niin ikään alueellista sanomalehti-journalismia. Aikaisemman tutkimuksen kysymysten ja analyysipalojen mukana kuljettaminen on ollut yhtä aikaa hyödyllistä ja pulmallista. Ajatusten kypsyyssä ja viitekehysten muuttuessa tehdyn ja uuden yhteen sovittelu on ollut haastavaa. Samalla se on opettanut tärkeällä tavalla, kuinka olennaista lopulta on se, miten lähestyn tutkijana aineistoani ja mitä siltä kysyn. Ehkä samasta syystä nykyisin kiinnostavia kysymyksiä tuntuu syntyvän tiheämmin kuin vastauksia löytyvän.

Kirjan kannessa on pala Olaus Magnuksen kartasta 'Cartamarina et descriptio septentrionalium terrarum...', joka julkaistiin Venetsiassa vuonna 1539 ja jonka avulla ruotsalainen arkkipiispa tahtoi antaa kotimaastaan mahdollisimman oikean kuvan ja oikaista vääriä käsityksiä Pohjois-Euroopasta. Tässä yhteydessä kartta ei ole kiintoisa niinkään historiallisena dokumenttina tai 12 vuoden ajan vaatineena taidokkaana ja yksityiskohtaisena työnä. Pikemminkin kartta on kiehtova työni kannalta siksi, että se on helppo linkittää kysymyksenasetteluun suomalaisen

journalismin alueellisuudesta: samalla tavalla kuin kartan piirtäjä 'karttakertomuksensa' kautta rakensi kuvaa Pohjolasta, journalismi omilla kertomuksillaan osallistuu alueiden ja niiden identiteettien rakentumiseen. Siksi ei ole yhdentekevää, millaisia nämä kertomukset ovat, ja siksi on tärkeää tutkia niitä. Kartta on kiinnostava journalismin kannalta myös sen vuoksi, että Olaus Magnus oli käynyt Suomessa vain Tornionjokilaaksossa. Hänen käsityksensä maasta perustuivat siten suureksi osaksi kuulopuheisiin, vanhoihin merikarttoihin ja muuhun välilliseen tietoon. Silti hän kirjasi karttaansa esimerkiksi yli 100 suomalaista paikannimeä. Samalla tavalla voi ja on tärkeää kysyä, keiden kokemuksiin ja näkemyksiin journalismin kertomukset alueellisuudesta pohjaavat.

Haluan kiittää Jyväskylän yliopistoa siitä, että olen voinut asetella kysymyksiäni ja etsiä vastauksiani tieteellisen diskurssin muodossa. Väitöskirja on syntynyt hoitaessani journalistiikan assistentin virkaa viestintätieteiden laitoksessa. Jyväskylän yliopiston ohella kiitän taloudellisesta tuesta Suomen Kulttuurirahastoa ja Helsingin Sanomien 100-vuotissäätiötä.

Raimo Salokangasta haluan kiittää siitä, että kiireistään huolimatta hän on aina yhtä innokkaasti ottanut tekstiä kotiinsa mukaan luettavaksi ja löytänyt tarvittaessa aikaa keskustelemista varten. Väitöskirjani käsikirjoituksesta sain hyödyllisiä kommentteja ja jatkokysymyksiä Heikki Luostariselältä ja Minna-Riitta Luukalta. Ullamaija Kivikuru ja Risto Kunelius esittivät esitarkastajina tärkeitä huomautuksiaan ja viimeistelyehdotuksiaan. Anssi Paasilta sain eteenpäin vieviä neuvoja etenkin lisensointityön vaiheessa.

Tutkimukseni kysymyksenasettelua, viitekehystä ja tulkintoja ovat arvioineet myös artikkelikäsitteiden lukijat sekä seminaarien ja kesäkoulujen vetäjät ja osallistujat kotimaassa ja ulkomailla. Kiitän heitä kollektiivisesti. Ehkä joku tunnistaa työstä esittämiään ideoita ja näkökohtia. Sari Pietikäistä haluan kiittää yhteisestä kurssista ja tapaamisista, jotka ovat olleet niin opiksi kuin iloksi. Erkki Ahvenniemelle kiitokset avusta tietoteknisissä pulmissa.

En ole tutkinut työssä vain 'karttojen piirroksia', vaan haastattelujen kautta olen kuullut kertomusten tekijöitä sekä eritellyt heidän alueellisuutta koskevia näkemyksiään ja käytänteitään. Kiitos työn valmistumisesta kuuluu myös niille parillekymmenelle journalistille eri puolilla maata, joita sain haastatella työtäni varten. Heidän ansiostaan analyysini ja päätelmäni journalismin alueellisuudesta eivät jääneet sanomalehdissä julkaistujen uutisten ja kommenttien varaan, vaan olen voinut kurkistaa journalistien itselleen asettamiin tavoitteisiin ja toimitustyön arkeen.

Lopuksi on aika lausua kiitokset yliopiston ja tieteen ulkopuolisen elämäni ihmisille. Vanhemmat ja 'pikkuveli' ovat kannustaneet nyt niin kuin aina. Erkille lämmin kiitos mukana elämisestä.

Jyväskylässä kesällä 2000

Jaana Hujanen

SISÄLLYS

ABSTRACT

ALKUSANAT

1	JOHDANTO	9
1.1	Etujen ja kiinnostusten kohtaamisia	9
1.2	Kysymyksiä alueellisuuden representaatioista ja lukijasuhteista ..	11
1.3	Katse myös alueellistamisen käytänteisiin	15
1.4	Tutkimuksen rakenne	18
2	MEDIAN ALUEELLISUUS VIESTINNÄN TUTKIMUKSESSA	21
2.1	Valtavirran katveessa	21
2.2	Vanha uusi paikallisuus	28
3	ALUE, IDENTITEETTI JA YHTEISÖLLISYYS DISKURSIIVISINA TUOTTEINA	35
3.1	Yhteiskunnallisissa käytänteissä rakentuva alue	35
3.2	Alueen identiteetin jäljillä	42
3.3	Yhteisöllisyys ja journalismi	45
4	TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN ANALYSOINTI	51
4.1	Sanomalehtiaineiston hankinta ja analysoiminen	51
4.2	Haastattelut tavoitteiden ja käytänteiden ikkunaan	58
4.3	Kilpailevien alueiden ja aatteiden sanomalehtiä	62
4.4	Aluehallinnollinen, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti	68
5	UUTISIA MEISTÄ, MAASTA JA MAAILMASTA	75
5.1	Agenda-analyysin toteutus	75
5.2	Riittävän paikallisuuden kompromissi	78
5.3	Maakunnallistamisen monet muodot	80
5.3.1	Agendan alueellisuus	80
5.3.2	Otsikoiden alueellisuus	85
5.4	Kotimaa ja ulkomaat täydenpalvelun malliin	93
5.5	Valtakunnallinen pääkirjoitusgenre	94
6	MAAKUNNAN JA MAAKUNTALEHDEN KULTTUURISET KASVOT	99
6.1	Kulttuuristen aluediskurssien omat kuvat	100
6.1.1	Kulttuuri-identiteettejä viran puolesta	103
6.1.2	Määrittelyjä meistä	107
6.1.3	Kansanluonteita ja ideologioita	114
6.1.4	Maiseman muuttuva mieli	118

6.2	Diskurssityyppien kertomaa	121
6.2.1	Kulttuuriuutisia	123
6.2.2	Maakuntaselosteita ja -reportaaseja	126
6.2.3	Omakuvataustoituksia	141
6.2.4	Henkilökuvia	142
6.2.5	Kulttuurikommentteja ja -pakinoita	144
6.3	Maa painaa parrelleen – haastateltavat puhu(ttele)vat	149
7	POLIITTISTEN ALUEDISKURSSIEN 'ME' JA 'NE'	157
7.1	Yhdessä veneessä – yksin ei kukaan oo mitään	158
7.2	Alueellisen tasapainon tavoite	163
7.2.1	Alueellisen kehittämisen vastuu	163
7.2.2	Alueellisen päätösvallan ideaalit	169
7.3	Vastakkain asettamisen käyttövoimat	174
7.3.1	Levikkialueita henkivä 'me' ja pääkaupunkikeskeinen 'ne'	174
7.3.2	Syrjäseutujen kitkutusta, hyväosaisten ymmärtämättömyyttä	178
7.4	Alueellisen ja poliittisen rajapinnalla	183
8	MAAKUNTALEHTI ALUEELLIS- YHTEISKUNNALLISENA ÄÄNENÄ	194
8.1	Uutisluonteisten diskurssityyppien kertomaa	195
8.1.1	Aluekehitysuutisia	196
8.1.2	Asiainhoitajahaastatteluja	200
8.1.3	Uutiskommentteja	203
8.1.4	Maakuntataustoituksia	206
8.2	Kommentoivat diskurssityypit peilinä	210
8.2.1	Levikkialueluotsausta	210
8.2.2	Poliittisia ajankohtaisanalyysyjä	216
8.3	Maakuntalehden virallinen omakuva	221
8.3.1	Synttärijuttujen korkealentoa	221
8.3.2	Omakuva uutissivuilta piilossa	223
8.4	Maakuntalehti alueen asialla – haastateltavat puhuvat	226
8.4.1	Maakunnan ääni valtakunnan tietoon ja toisin päin	226
8.4.2	Uutisjournalismia perinteisesti ja modernisti	230
9	JOURNALISMIN ALUEELLISUUS	235
9.1	Maakuntien ja maanosien edustavaa journalismia	235
9.2	Analyysien kiinnepisteet – arviointia ja jatkokysymyksiä	242
9.3	Kulkurin ja paikan näkökulmaa etsimässä	245
9.4	Maakuntajournalismi ja yhteisöllisyyden haaste	248
	SUMMARY	256
	LÄHTEET	261
	LIITTEET 1–3	277

1 JOHDANTO

1.1 Etujen ja kiinnostusten kohtaamisia

Maakunta ja sen sanomalehti kohtasivat elämässäni yliopisto-opintojen aloittamisen jälkeen, jolloin päädyin kesäisin toimittajaksi Kokkolassa ilmestyvään *Kesk-pohjanmaahan*. Pohjois-Suomen äänenkannattajuutta tavoittelevassa *Kalevassa* kohtasivat myöhemmin sanomalehti ja valtakunnanosa. Kesätoimittajuuteen suomalaisen sanomalehdistön rakenteen tai alueellisten ja yhteiskunnallisten tavoitteiden ihmettelyä ei silti sen enempää mahtunut. Oli tärkeää oppia toimituskäytännöt ja kirjoittaa niin hyviä juttuja kuin osasi. Päivittäin ilmestyvän lehden uutistoimituksen tehtävä tuntui yksinkertaiselta: se keskittyi omaan levikkialueeseen ja pyrki kertomaan sitä koskevat uutiset nopeammin ja paremmin kuin kukaan muu.

Muutamit toimittajakesinä kirjoittamani paikalliset ja maakunnalliset jutut jäivät kuitenkin jotenkin erikoisesti mieleeni. En huolehtinut niitä ylpeänä leikekansiooni, vaan pikemminkin ne mietityttivät. Muistan esittäneeni lähteen nimissä vaatimuksen kansantaiteen korkeakoulun perustamisesta Keski-Pohjanmaalle. Hämmennyin huomattessani, että kirjoittaessani uutista auringossa lekottelevien, marjastajien tai muuten vain metsissä tai rannoilla samoilevien oikeuksista liikkua Vattajanniemessä, olin melkein tullut laittaneeksi sanat haastattelemani virkamiehen suuhun. En silti ollut pahoillani. Haastateltavani ajatuksissa Pohjanlahden rantaviivaa seuraavien hiekkarantojen tulevaisuus rakentui liikaa puolustusvoimien – minulle asetelman 'niiden' – näkökulmasta. Etsimääni kuntalaisten näkemystä en puheesta erottanut. Nyt tosin tuntuu tarpeelliselta kysyä, miksi en tullut peränneeksi sitä kyläläisiltä itseltään, jos kerran tiesin sellaisen olevan olemassa.

Sitä kiukkuista 'pohjoissuomalaista', jonka velkajärjestelyjä koskeva uutiseni oli kiukustuttanut, oli vuorostaan vaikea ymmärtää. Lukija väitti suuttuneena, että juttu oli pankkien puolella. Mutta eihän *Kaleva* saati minä ollut sitä mieltä, mitä tekstin yksi haastateltavista sanoi lainausmerkeissä. Puhuimme toistemme ohi. Tykönäni hämmästelinkin, kuinka ihmiset eivät ymmärrä, miten journalismia

tehdään: millä periaatteilla uutinen rakennetaan ja mitä lainausmerkit tarkoittavat. Eihän oikeaoppisesti tehty uutinen ole kenenkään puolella.

Aika antaa ulottuvuutta ja näkökulmaa omiin kokemuksiin vaikka ei suostukaan niitä kokonaan avaamaan. Aika ja etäisyys eivät joka tapauksessa pyyhkineet pois näitä kokemuksia. Pikemminkin se, miten maakuntalehdistö toteuttaa tehtäväänsä levikkialueen ja siellä asuvien ihmisten äänenä, on tuntunut jälkeensä entistä tärkeämmältä. Tämän tutkimuksen yksi ydinkysymys onkin, *miten maakuntalehtien tehtävä alueellisena äänenä toteutuu maakuntajournalismissa*. Toisella tapaa muotoillen tutkin, *miten maakuntalehtien rooli alueellisen lukijakunnan etujen puolustajana rakentuu niiden sivuilla*.

Alueen tai lukijoiden 'etu' ei ole itsestään selvää tai ongelmatonta, vaan on tärkeää kysyä, miten se pitäisi ymmärtää: mistä ja kuka edun voi näppärästi kaivaa esiin, miten sen onnistuu ottamaan haltuun. Kansalaisjournalismin (esim. Rosen 1991; Kunelius & Heikkilä 1997) ajatuskehittelyitä muokaten voi epäillä, että tehtävä on lähes mahdoton: miten edustaa yhteisöä, jonka intressit eivät artikuloitu edes ylätasolla ja voiko maakunnilla olla demokraattista julkista elämää, kun niiden kehittäminen on hajallaan ripoteltuna ja ehkä piilotettunakin tarpeen vaatiessa toistensa selän taakse piiloon kiiruhtavien virkamiesten kehitysprojekteihin ja teemahankkeisiin (vrt. Karppi 1996, 215–216).

Samaan tematiikkaan kytkeytyy sen pohdinta, millä tavoin maakuntalehdistön omaksuma alueellinen tehtävä sekä tapa toteuttaa sitä voivat olla merkityksellisiä ja kiinnostavia ns. tavallisen lukijan näkökulmasta. Seitsemänpäiväisten sanomalehtien keskipeitto on huvennut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Kun peitto oli 1960-luvulta 1990-luvun alkuun saakka yli 90 prosenttia, vuonna 1997 joka päivä ilmestyvien lehtien keskipeitto oli enää 73,7 prosenttia. Pekka Mervola (1998, 66–71) katsoo ongelmaa mediamarkkinoiden uuden tilanteen sekä keskiluokkaistumisen kautta: 1980-luvulta kilpailu yleisöstä on uusien viestimien ja kanavien myötä kiristynyt. Samaan aikaan yhteiskunta on liikahtanut kohti yhä suurempaa jakoa hyvin toimeentulevien ja syrjäytyneiden välillä.

En oleta kuitenkaan, että ihmiset luopuvat maakunnallisesta sanomalehdestä vain tai lähinnä siksi, että he kärsivät työttömyydestä, köyhyydestä tai syrjäytymisestä. Sanomalehdestä luopumisen syitä on tärkeää etsiä myös yhteiskunnallisten ongelmien ja muutosten ulkopuolelta, journalismista itsestään: millä tavoin alueellisten sanomalehtien journalismi on omiaan tekemään lehdestä lukijan silmissä tarpeetonta tai arvoiltaan ja asenteiltaan etäistä. Siksi on tarpeen pohtia, tavoitako maakuntalehti toteuttaessaan tehtäväänsä alueen äänenä ihmisten elämän, sen suuret ja pienet tärkeät asiat (vrt. E. Hujanen 2000). Samantapaista ajatusta henki yleisönosastokirjoitus, joka jäi mieleeni vuodelta 1996, kun keskustelu syyskuussa 1997 voimaan tulleesta läänijaosta velloi kiivaimmillaan sanomalehdistössä. Kirjoittaja ihmetteli tapaa, jolla lääniasiaa kirjoitettiin. Hän ei ollut havainnut samaa paloa työttömyysongelman käsittelyssä.

Alueellisten sanomalehtien lukijamäärien laskiessa, yhteiskunnan eriarvoisuudessa ja identiteettien monimuotoistuesssa alueellisuuden tarkastelu pakosta siirtyy myös tuon tehtävän edellytysten miettimiseen. Työn viimeisillä sivuilla arvioinkin, miltä journalismin 'yhteisen' alueellisen viitekehäksen rajat ja mahdol-

lisuudet näyttävät vuosituhannen taitteessa: onko mahdollista löytää yhteinen etusivun uutinen keskipohjalaisille, pohjoissuomalaisille tai vaikkapa helsinkiläisille.

1.2 Kysymyksiä alueellisuuden representaatioista ja lukijasuhteista

Maakunnan käsitteellä viitataan usein johonkin konkreettiseen. Yleinen tapa ajatella asiaa on kysyä, mikä maakunta tai alue on. Samantapainen ajatus sisältyy kysymykseen, miten sanomalehti kertoo sivuillaan oman levikkialueensa asiat. Ryhdyin kuitenkin pohtimaan, miten tehtävässä levikkialueen äänenä on kysymys muustakin kuin uutisten välittämisestä ja lukijoiden edustamisesta ja puolustamisesta. Tämän tutkimuksen asetelmaa muokkasikin eniten se, että jäin miettimään, mitä alueiden edustamisessa itse asiassa tapahtuu alueille ja lukijakunnille.

Aineisto osoitti pian, että Keski-Pohjanmaata, Pohjois-Suomea jne. ei ole perusteltua pitää itsestään selvänä maakuntana tai valtakunnanosana, jonkinlaisena omaa elämäänsä elävänä oliona, joka legitimoit ja perustelee kulloisenkin maakunta- tai valtakunnanosalieden olemassaolon ja tehtävän. Pikemminkin sanomalehden levikkialueita tarkastelevia juttuja lukiessa on helppo huomata, että alueellisuutta – alueita, niiden identiteettejä ja yhteisöyttä – representoidaan eri tavoin ja se saa erilaisia merkityksiä jutusta ja lehdestä riippuen. Siksi lähtökohta tutkia yksinomaan sanomalehden alueellisia tavoitteita ja tehtävän toteutumista uutis- ja artikkelisivuilla ei tuntunut riittävältä.

Oli pohdittava yhtäältä alueen, sen kulttuurisen ja poliittisen identiteetin ja yhteisöyden sekä toisaalta alueellisen lukijakunnan rakentumista. Alueellinen journalismi ei nimittäin näyttäydä yritystoimintana, joka ainoastaan tuottaa postiluukusta tipahtavan tuotteen kulutettavaksi – tyhjennettäväksi ja kulutettavaksi loppuun samalla tavalla kuin vaikkapa suklaarasian. Kulloisenkin alueen ihmisten – keskipohjalaisten, pohjoisuomalaisten, suomalaisten jne. – yhteen niputtamisessa on olennaisella tavalla kyse merkitysten tuottamisesta sekä lukijakunnan rakentumisesta ja rakentamisesta, jossa Hartleya (1996, 3) lainaten on kyse journalismin perustavanlaatuisesta mutta tutkimusten kysymystenasetteluissa jossain määrin laiminlyödyistä seikasta.

Viime vuosikymmenien yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen mielenkiintoa mediaan on ollut helppo perustella sillä, että sosiokulttuurisia muutoksia – kulttuuristen arvojen muutoksia, sosiaalisten identiteettien muodostumista ja monimuotoistumista, uusia poliittisia kulttuureita tai valtasuhteiden muutoksia – tutkittaessa mediatekstit ovat lähes itseoikeutettu tutkimuskohde, koska media on niin olennainen osa nyky-yhteiskuntaa (esim. Fairclough 1997, 11). Vastaavan tilanteen voi nähdä maakuntien ja maakunnallisen median välillä.

Maakuntatason ja sanomalehdistön niveltyymisen kannalta on keskeistä ensinnäkin se, että maakuntien tulo osaksi modernin yhteiskunnan alueellista tietoisuutta kytkeytyy erityisesti median, koululaitoksen ja alueellisten yhdistysten toimintaan ja organisoitumiseen (Paasi 1986b, 61). Symbolisen rakentumisprosessin tuottamina maakunnat eroavat siten valtiosta ja kunnista olennaisella

tavalla. Ne eivät pohjaa samalla tavalla valtiollisen hallintojärjestelmän syntyymiseen, jossa väliporrasta ovat perinteisesti edustaneet läänit ja joiden muoto on piirretty valtiollisessa päätöksenteossa (Paasi 1984b; Tiihonen & Tiihonen 1983). 1990-luvun aikana tilanne on kuitenkin muuttunut: nykyiset toiminnallistaloudelliset maakunnat ovat vastuullisia aluekehitysviranomaisia, mikä sitoo ne valtiolliseen hallintojärjestelmään tiiviimmin. Läänien roolia väliportaan hallintoyksikkönä on taas vähentänyt niiden lukumäärän vähentyminen manner-Suomessa viiteen.

Maakuntalehdistöstä katsoen olennaista on, että maakuntien rakentumisessa medialla on ollut keskeinen rooli. Maakunnallisina sanomalehdet ovat jo olemalla olemassa tuottaneet ja uusintaneet maakuntia keskeisinä alueyksiköinä. Toiseksi maakuntalehtien jutut maakunnista voi nähdä tärkeiksi maakuntien 'olemasaolon' sekä niille rakentuvien identiteettien kannalta. Esimerkiksi *Keskipohjanmaan* pitkäaikainen päätoimittaja Pentti Pulakka ei kainostele arvioidessaan lehden maakunnallista merkitystä: "Onhan lehti ollut keskeisin välikappale keskipohjalaista maakuntakäsitettä selvennettäessä, maakuntahenkeä luotaessa ja kahden läänin rajamailla olevan alueen asioita tulkittaessa ja eteenpäin vietäessä" (Pulakka 1977, 121). On kuitenkin syytä huomata, että maakunta-ajattelun airueina maakuntalehtien lähtötilanteet ovat olleet erilaiset, koska osa maakunnista on ns. historiallisia ja osa talousalueiden pohjalta 1900-luvun vaihteessa syntyneitä (kuten esimerkiksi Keski-Suomi). Ns. muinaismaakuntia suomalaisista maakunnista ovat Suomi (myöhemmin Varsinais-Suomi), Häme ja Karjala. Keskiajan lopussa maakuntia oli kahdeksan: Ahvenanmaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Uusimaa, Häme, Savo, Pohjanmaa ja Karjala (Tiihonen & Tiihonen 1983, 24).

Suomessa maakuntalehdistön merkitys aluerakenteen muovaajana ulottuu pitkälle historiaan, vaikka maakuntalehdet tekivät alueellisen läpimurtonsa vasta 1900-luvun jälkipuoliskolla. Suomalaisen sanomalehdistön alueellinen rooli oli jossain määrin selkeä jo 1800-luvulta lähtien, sillä poliittisenakin lehdistö porrastui paikalliselle, maakunnalliselle ja valtakunnalliselle tasolle (Salokangas 1987, 202–209; Tommila 1988, 217–222). Salonen (1965, 12) katsookin, että maakuntainsituaation nousua 1800-luvun lopulla vauhdittivat "maakunnan valistuneet lehtimiehet" (vrt. Tommila 1982, 53). Vuosisadan vaihteessa lehdistön merkitystä aluerakenteen muovaajana korosti, että oman paikkakunnan, levikkialueen ja läänin tapahtumat saivat eniten huomiota (Leino-Kaukiainen 1988, 612).

1800-luvun lopulla ja 1900-luvun aikana on syntynyt uusia alueellisia organisaatioita ja niiden kehityksen myötä uusia maakunniksi nimettyjä alueita. Paasin (1984b, 123) mukaan maakuntien syntyminen voidaan tulkita ensisijaisesti toiminnallisen aluejaon eli keskus- ja vaikutusjärjestelmän kehittymisen tuloksekksi. Samalla on tärkeää korostaa kansalaistoiminnan eli maakunnallisen yhdistys- ja järjestötoiminnan sekä lehdistön merkitystä, sillä alueellinen päivälehti edustaa maakuntaa konkreettisesti ja tavoittaa suuren osa alueen ihmisistä lähes päivittäin.

Tieteelliseen diskurssiin puettuna maakuntien rakentumisen ja hahmottumisen nivomisessa maakuntalehtien tapaan kirjoittaa levikkialueista, niiden identiteeteistä ja lukijoista on tässä työssä kyse median vaikutusvallan näkemisestä kielellisenä ja diskursiivisena. Diskurssin käsitteen voi väittää kärsivän

inflaatiosta, jos sillä tarkoittaa lukuisia määritelmiä ja viitekehyksiä, joilla tutkijat asemoivat kieleen ja kielenkäyttöön liittyviä tutkimusasetelmiaan ja lähestymistapojaan.¹ Moninaisuudesta huolimatta kaksi varsin selvää perusmerkitystä käsitteellä on. Kielitieteilijät ovat ymmärtäneet diskurssin perinteisesti sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena; sillä viitataan ihmisten kanssakäymiseen sosiaalisissa tilanteissa (Fairclough 1997, 31).² Tämän tutkimuksen näkökulmasta perustellumpi lähtökohta on jälkistrukturalistisen yhteiskuntateorian tapa nähdä diskurssi todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona (Foucault 1989; Fairclough 1992a). Työ ponnistaakin liikkeelle diskurssianalyttisestä näkökulmasta, jonka mukaan sosiaalisen todellisuuden kuvaukset eivät ole kohteidensa jäännöksettömiä heijastuksia vaan jossa kielenkäyttö ymmärretään diskurssiksi, yhteiskunnallisten käytänteiden yhdeksi muodoksi. Sosiaalisen todellisuuden kuvaaminen nähdään tällöin poliittiseksi teoksi, jolloin ei ole yhdentekevää, kuka sitä kuvaa, miten, missä yhteydessä ja miksi.

Marshal Bermanin fraasi (Marxilta) 'all that is solid melts into air' ('kaikki mikä on kiinteää sulaa ilmaan') kuuluu suosittujen siteerausten joukkoon. Tämän tutkimuksen keskeisen lähtökohdan kertoakseen sitaatin kanssa täytyy harrastaa sanaleikkiä. Hartleyn (1996, 45) sitaatin uudelleenriittäminen kiteyttää hyvin alueen ja alueellisen lukijayhteisön luonteen ja johdattaa tutkimusasetelmaa luonnostaan olemassa olevista ja omaa elämäänsä elävistä 'alueolioista' kohti diskursseja ja niissä rakentuvia alueita ja alueellisia lukijakuntia. Hartleya lainaten Marx oli runollinen mutta erehtyi tässä kohden, sillä 'all that is solid always was air' – 'kaikki mikä on kiinteää oli aina ilmaa'.

Tämän kirjan mielenkiinto ei siten ole jossakin valmiissa, itsestään selvästi olemassaolevassa alueellisuudessa tai alueissa. Sen sijaan tutkimuksen ydinkysymys on, *miten alueellisuus representoituu maakuntalehtien teksteissä*. Erittelen tätä kysymystä analysoimalla, mitä levikkialueiden rajoja seuraavia maakuntia tai valtakunnanosia teksteissä rakentuu sekä mihin aluediskursseihin kulttuurisia ja poliittisia identiteettejä ja yhteisöyttä kuvatessaan tekstit nojaavat – toisin sanoen millaista identiteettiä ja yhteisöyttä ne tulevat levikkialueilleen ehdottaneeksi. Kysymykseni ei siis ole, onko kuva 'alueolioista' totuudenmukainen tai onko jonkin maakuntalehden sivuilleen painama kuva alueellisesta todellisuudesta totuudenmukaisempi kuin jonkin toisen.

Diskursiivisesti rakentuvia alueita ja niiden identiteettejä ja yhteisöyttä ei ole kuitenkaan syytä pitää vain diskursiivisina eli kielen ilmiöinä, sillä ne voivat olla hyvinkin konkreettisia itsessään tai seurauksiltaan. Alan Pratt (1991, 258) painottaa tarpeellisesti tilan näkökulmasta, että vaikka paikallisuutta diskurssianalyttisesti luotaavien kulttuurintutkijoiden, sosiolingvistien ja sosiaalipsykologien työt nojaavat jälkistrukturalistiseen sekä postmoderniin teoriaan, ne eivät ole välttä-

1 Diskurssin käsitteen moninainen käyttö ja vaihtelevat jäsennystavat käyvät esiin esimerkiksi Sara Millsin *Discourse*-teoksessa (Mills 1997).

2 Kielitieteilijöiden kysymyksenasetteluissa kieltä on tarkasteltu ennen muuta autonomisena järjestelmänä. Kielen kuvaamisessa kielitieteilijät ovat keskittyneet muotoihin ja rakenteisiin, laajimmillaan he ovat päätyneet lausetason yläpuolelle vuorovaikutuksen analysoimiseen (keskusteluanalyttikot ja pragmatistit). Harvemmin he ovat sen sijaan harpponeet kohti yhteiskuntaa ja katsoneet, miten tiedotusvälineiden kieli toimii ideologisesti tai miten se vaikuttaa yhteiskunnan valtasuhteisiin (kriittiset sosiolingvistit). (Ks. esim. Fairclough 1997.)

mättä vastakkaisia kriittiselle realismille. Diskursiivisesti rakentuvalla tilalla on ja voi olla materiaalisia seurauksia ja päinvastoin.

Soveltamani diskurssianalyttinen viitekehys hyödyntää Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin hahmotelmaa (Fairclough 1992a; 1993; 1995). Käytän siitä jatkossa lyhennettä CDA, joka tulee sanoista *critical discourse analysis* (kriittinen diskurssianalyysi). Sitä ei ole syytä pitää homogeenisena teoriana tai metodipakettina, vaan se on pikemminkin jaettu näkökulma tutkimukseen. CDA yhdistää kielitieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen diskurssin tutkimuksen näkemyksiä. Kielitieteellisen diskurssin tutkimuksen tapaan se on kiinnostunut kielenkäytöstä ja analysoi kielen teorioita ja lingvistisiä analyysiluokkia hyödyntäen puhuttua ja kirjoitettua kieltä niiden käyttötilanteissa. Yhteiskuntatieteelliseen diskurssin tutkimukseen CDA:n yhdistää puolestaan käsitys diskurssista tapana hahmottaa ja jäsentää maailmaa: diskurssilla on vaikutuksia ympäröivään maailmaan. Olennaista on myös kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden dialektinen suhde: 'sama maailma' vaikuttaa siihen, miten kieltä eri tilanteissa käytetään.³

Tämän työn kannalta CDA vaikuttaa käyttökelpoiselta kahdesta syystä. Ensinnäkin siinä on hyödyllistä *monifunktionen näkökulma tekstiin*, jonka mukaan jokaisessa tekstissä on samanaikaisesti kyse *representaatioista, suhteista ja identiteeteistä* (ks. Halliday 1979; Fairclough 1992a, 64; 1993, 136; 1997, 29, 80; Luukka 2000, 137–138, 143–144; Hiidenmaa 2000, 172–174). Monifunktionen näkemyksen taustalla on Hallidayn (1985) systeemifunktionaalinen kieliteoria, jonka mukaan kielen ideationaaliset, interpersonaaliset ja tekstuaaliset funktiot toimivat missä tahansa tekstissä, virkkeessä tai lauseessa yhtäaikaisesti (Halliday 1985; Fairclough 1992a, 64; 1993, 136). Olennaista funktionaaliselle kieliteorialle on näkemys kielestä ensisijaisesti sosiaalisena ilmiönä ja vuorovaikutuksen välineenä sekä se, että kielen rakenteita ja muotoja ei voi ymmärtää irrallaan niiden käyttötehtävistä.

Kielen ideationaalisella funktiolla Halliday tarkoittaa kielen maailmasta tuottamia representaatioita. Representaatioiden ei tässä ymmärretä heijastavan 'todellisuutta' vaan pikemminkin luovan siitä omia muunnelmiaan, jotka vaihtelevat diskurssien tuottajien yhteiskunnallisen aseman, etujen ja päämäärien mukaan. Muunnelmat syntyvät niistä valinnoista, joita tehdään tekstien tuottamisen eri vaiheissa. Interpersonaalinen funktio viittaa puolestaan kielen suhteita ja identiteettejä luovaan tehtävään. Vuorovaikutusmetafunktion alaan kuuluu, miten asiaan suhtaudutaan sekä millainen rooli kirjoittajalle ja lukijalle konstruoi-tuu (ks. Hiidenmaa 2000, 172–173).

Tässä näkökulma on hedelmällinen, koska se auttaa jäsentämään, että analysoitavissa teksteissä ei ole kyse vain alueiden ja niiden identiteettien ja yhteisöiden representaatioista, vaan myös kirjoittajan ja lukijan välisen suhteen, tietynlaisien kirjoittaja- ja lukijaidentiteettien konstruoinnista sekä siitä, miten teksti kytkeytyy yhteisöönsä. Tässä kirjoittajan ja lukijan identiteetti ja suhde on perusteltua ymmärtää suppeammin kulloisenkin tekstin ja sen lukijan sekä laajemman sanomalehti-instituution ja alueellisen lukijakunnan identiteetteinä sekä niiden välisenä suhteena. Toisin sanoen monifunktionen näkökulman avulla *kysymykseen alueellisuuden representaatioista niveltyy, millaista identiteettiä tekstit tulevat samalla*

3 Yleiskuvan kriittisestä diskurssianalyysistä, sen ominaispiirteistä ja käytännön sovelluksista tarjoaa Pietikäinen (2000).

ehdottaneeksi maakuntalehdelle ja sen lukijakunnalle sekä millaisena näiden kahden välinen suhde rakentuu.

Medialähtöisesti kysymys on siitä, miten alueelliset ykköslehdet toteuttavat alueellista tehtäväänsä maakuntajournalismissa: missä määrin kyse on alueen 'edustamisesta', millainen maakuntalehti on levikkialueen ja siihen rajautuvan lukijakunnan julkisena tilana ja millaista keskusteluyhteyttä ja suhdetta lehti pitää yllä journalistien ja lukijoiden välillä. Suhteiden ja identiteettien teema on alueellista journalismia tarkasteltaessa hedelmällistä puntaroida kansalaisjournalismin korostamien seikkojen valossa, sillä sen ideoissa korostuu maakuntalehdistön tehtävänasettelun tapaan yhteisön edustamisen idea: journalismin on luovuttava totaalisen ulkopuolisuuden ihanteestaan ja lähdeittä siitä, että se on osa niitä yhteisöjä, joista se kertoo (Rosen 1991; 1994). Tämän alun alkaen yhdysvaltaisen liikkeen teesinä on myös journalismin ja julkisen elämän elinvoimaisuuden kohtalonyhteys: jos julkinen elämä kuihtuu, rapautuu myös sellainen kansalaisuus, jolle vakavalla journalismilla on merkitystä. Kun lähtökohtaa soveltaa suhteiden ja identiteetin teemoihin, keskeinen kysymys kuuluu: jotta julkinen tila voisi toteutua, eikö ole puhuttava pikemminkin sanomalehden yleisöstä aktiivisena lukijakuntana (public) kuin sanomien vastaanottajana (audience) (vrt. Kunelius & Heikkilä 1996, 3).

Lukijakunnan identiteetin tutkiminen on tärkeää, koska identiteettimäärittelyissä sille tarjoutuu ehdotuksia yhteiskunnallisesta toimintakyvystä. Tämän merkitystä ei ole syytä väheksyä, jos journalismin tehtäväksi kansalaisjournalismin hengen mukaan nähdään ihmisten rohkaiseminen osallistumaan julkiseen keskusteluun sen sijaan, että keskustelu puuttuu ja että asiantuntijan ja auktoriteetin aseman ottavat media sekä asiantuntevat ja arvovaltaiset lähteet ja toimijat. Lukijoiden identiteetin kannalta keskeinen kysymys liittyy edelleen diskursseissa rakentuviin muihin yhteiskunnallisiin ryhmiin sekä niiden keskinäisiin suhteisiin. Jos ja kun maakuntadiskurssien maailmassa alueellisuus on keskeinen asioiden arviointikriteeri ja rajapyykki, ei ole samantekevää, kenen välille rajoja muodostuu ja millaisiin lähtökuoppiin niitä piirrettäessä kyyristytään.

Työn kaksi ydinkysymystä kutoutuvat näin yhteen: *alueellisuuden representaatioiden, lukijasuhteiden ja identiteettien rakentumisen erittely tarjoaa näköalan siihen, miten maakuntalehdet toteuttavat tehtäväänsä levikkialueen ihmisten eli lukijakunnan etujen ajajana.*

1.3 Katse myös alueellistamisen käytänteisiin

Journalismia kulttuurintutkimuksen viitekehyksestä tarkasteleva Hartley (1996, 1) pohtii teoksensa *Popular Reality* ensilehdillä, mistä journalismi on tehty: ei ainoastaan tai edes pääasiassa sen kaupallisesti tuottavista välineistä – teknologiasta, rahoituksesta, työkäytännöistä, ammatillisista ideologioista, yrityspolitiikasta jne. – vaan myös ja ehkä keskeisemmin yhtä aikaa jostakin vaatimattomasta ja vaikeasti määriteltävästä, nimittäin merkityksistä, ja jostakin läpitunkevasta ja yleisestä, nimittäin lukijakunnasta itsestään – yleisöstä.

Kysymyksenasettelussa kuultaa kiinnostus journalistisissa teksteissä syntyviin merkityksiin ja lukijakuntiin ja toisaalta halu sivuuttaa lähtökohtien ja välineistön analyysi. Koska maakuntalehdistölle on perustavaa missionäärinen luonne – ne julistavat olevansa olemassa tiettyä tehtävää varten – ja koska ne ovat enemmän tai vähemmän riippuvaisia yhteiskunnan territoriaalisesta rakenteesta, alueellista journalismia ei voi pitää tapahtumien jälkijättöisenä kommentoijana vaan pikemminkin niiden tuottajana ja muokkaajana. Tällöin alueiden ja lukijakuntien rakentumista ja merkityksiä ei ole perusteltua erottaa sen enempää maakuntalehtien tehtävänasettelusta, välineistöstä, bisneksestä kuin yhteiskunnastakaan.

Maakuntalehtien lähtötilanteesta on tarpeen muistuttaa, koska se ohjaa ja perustelee työn näkökulmaa, jossa alueiden ja niiden identiteettien kulttuurisen ja poliittisen representoitumisen ohella kiinnostavia ovat maakuntalehdistön *alueellistamisen käytänteet*. Toisin sanoen pyrin niveltämään tutkimieni tekstien alue- ja identiteettirepresentaatiot journalistiseen työprosessiin eli mediaorganisaation tapaan paikallistaa asioita ja ilmiöitä omalle levikkialueelle sekä edelleen sosiaaliseen ja poliittiseen kontekstiin. Samasta syystä tarvitsen monipuolisen aineiston. Todettakoonkin tässä vaiheessa lyhyesti, että työn empiiristä aineistoa ovat maakuntalehdistä keräämäni tekstit sekä toimittajien teemahaastattelut.

CDA lähestyy viestintätilannetta *tekstinä, diskurssikäytänteinä* sekä *sosio-kulttuurisina käytänteinä* (Fairclough 1995, 48–49). Maakuntajournalismia tutkittaessa viestintätilanteen lähestyminen tekstin, diskursiivisten ja sosiokulttuuristen käytänteiden näkökulmista on mielenkiintoinen. Se nimittäin tarjoaa välineitä ja ideoita nivon yhteen tekstit ja niiden merkityspotentiaalien tarkastelun diskurssikäytänteiden ja sosiokulttuuristen käytänteiden erittelyyn eli tekstien tuottamisen ja kuluttamisen prosesseihin – esimerkiksi siihen, kuinka lähdetekstejä muunnellaan uutisteksteiksi, millaisiin keskusteluihin tekstit virittävät niiden lukijoita kotona ja miten tekstit linkittyvät esimerkiksi viestimien taloudellisiin intresseihin tai poliittisen järjestelmän käytänteisiin ja päätöksiin. Täsmennän luvun 4 alussa, miten edellinen konkretisoituu tämän työn kysymyksenasettelussa: mitä analysoin teksteistä, diskursiivisista ja sosiokulttuurisista käytänteistä ja miten. Tässä tavoitteeni CDA:n suhteen on esittelevä ja perusteleva, eli pyrin osoittamaan, miten ja miksi lähestymistapa on käyttökelpoinen työni kysymyksenasettelussa.

Sitten takaisin diskurssikäytänteisiin, jotka ovat CDA:n mallissa erityisasemassa välittäessään tekstuaalista ja sosiaalista, tekstiä ja sosiokulttuurisia käytänteitä. Ne voivat olla vakiintuneita institutionaalisia prosesseja, kuten esimerkiksi pääkirjoituskäytänteet, tai suppeammin muuntumisia, joita tekstillä tapahtuu niiden tuotannossa ja kulutuksessa. Niiden välittävä rooli tarkoittaa, että sosiokulttuurinen käytänte muovaa tekstejä muovaamalla diskurssikäytännettä. Diskurssikäytänteiden ajatellaan näin olevan yhtäältä kiinnittyneitä taloudellisiin, poliittisiin ja institutionaalsiin puitteisiin. Toisaalta diskurssikäytänteet muovaavat diskurssia, kiellä ja tekstiä jättäen niihin jälkiä tuotantoprosessista (Fairclough 1997, 81; 1993, 136).

Tekstien tuottamisessa olen kiinnostunut, millaisia tapahtumia ja ilmiöitä paikallistavat diskurssikäytänteet ovat – miten ne muokkaavat tekstejä alueellista-

vasti. Vaikka diskurssikäytänteet viittaavat tekstien tuotantoprosessiin, journalismin tutkijan näkökulmasta tuntuu tarpeelliselta 'erikseen' korostaa, että työ tarkastelee alueellisuutta paitsi journalistisessa kulttuurissa syntyvien tekstien myös toimittajien ja toimitusten ajatusten, arvojen ja ihanteiden sekä toimintatapojen kautta (vrt. Kunelius 1998b, 213). Viimeksi mainituilla ymmärrän alueellisen uutistyylin käytännöllisiä konventioita, alueellistamisen uutiskäytäntöjä ja -rutiineja. Arvoilla ja ihanteilla tarkoitan puolestaan journalismia koskevia periaatteita ja tavoitteita.⁴

CDA:n lähtökohdan mukaan kielenkäytöllä voi siis olla yksittäiset tilanteet ylittäviä ideologisia seurauksia, jotka liittyvät diskurssien ja vallan yhteenkutoutumiseen. Yhteiskunnallisten käytänteiden tasolla diskurssianalyysi on näin kiinnostunut diskurssien yhteiskunnallisista seuraamuksista, merkitysten ideologisuudesta sekä tiedon tuottamisen läheisestä suhteesta yhteiskunnalliseen vallankäyttöön ja valtasuhteisiin sekä yhteiskunnallisten identiteettien ja kulttuuristen arvojen konstruointiin (esim. Fairclough 1997, 104).

Se, miten diskursiiviset käytänteet osallistuvat valtasuhteiden muodostumiseen ja muutokseen, on osa laajempia ideologisia käytänteitä. Ideologian käsitettä on ongelmallista 'kiteyttää', koska se on laaja ja kiistanalainen ja sitä käytetään eri merkityksissä. Kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta olennaista on kuitenkin, että ideologioiden ja valtasuhteiden katsotaan niin muotoilevan kuin rajoittavan diskurssia. Keskeinen tutkimuskysymys liittyy näin diskurssien ideologisiin vaikutuksiin tiedon ja uskomusten järjestelmiin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin (esim. Fairclough 1992, 12). Tämä puolestaan merkitsee sitä, että ideologisesti tärkeitä ovat niin käytetyn vaihtoehdon valinta tarjolla olevista diskursseista kuin niiden keinojen valinta, joilla diskursseja representoidaan – vaikka onkin huomattava, että tiettyjen diskurssien valinnalla ei ole itsestään selvästi ideologisia seurauksia (Fairclough 1997, 135). Kun diskursiivisten käytänteiden ideologinen toiminta viittaa lähinnä kielenkäytön sosiaalisiin vaikutuksiin, "kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta ideologia voidaan yksinkertaistaen mieltää diskursiiviseksi prosessiksi, jossa kielenkäytön avulla esitetään tietty näkemys ilmiöstä tai tapahtumasta ja tämä näkemys liitetään tiettyyn ihmisryhmään tai sosiaaliseen identiteettiin" (Pietikäinen 2000, 202–203). Toisin sanoen ideologia jäsentyy CDA:ssa tiettyinä tapoina esittää ja rakentaa maailmaa sekä tapoina osallistua valtasuhteiden uusintamiseen ja muuttamiseen (ks. Fairclough 1992a).

Kielenkäytön ymmärtäminen yhteiskunnallisten käytänteiden yhdeksi muodoksi ei merkitse vain sitä, että diskurssi on sosiaalisesti konstruktiivinen vaan myös sosiaalisesti konstruoitu: kielenkäyttö paitsi rakentaa maailmaa on myös sen rakentama. Toisin sanoen diskurssi on aina sosiaalisesti ja historiallisesti määräytyneet toiminnan muoto: se on dialektisessa vuorovaikutuksessa sosiaalisen muiden alueiden kanssa. Dialektinen näkemys kielenkäytön ja yhteiskunnan

---

4 Nämä ovat jääneet kielitieteellisesti virittyneen median ja diskurssin tutkimuksen käytännön sovelluksissa vähemmälle huomiolle. Toisaalta journalististen tekstien tuottamiseen keskittyviä tutkimuksia on viitekehäksessä tehty varsin niukasti. Tekstien analyysi onkin tuottanut enemmän tuloksia ja päätelmiä tekstien muuntumista kuin pohdintoja journalismin tehtävästä, ihanteista tai tavoitteista (vrt. Garrett & Bell 1999, 19).

välisestä suhteesta auttaa välttämään deterministiset oletukset, että diskurssi vaihtoehdottomasti määräytyisi sosiaalisesti ilman yksilön toimintavapautta tai että kaikki sosiaalinen muodostuisi ainoastaan kielenkäytössä. Kaikkia yhteiskunnallisia ongelmia ja ilmiöitä ei siksi olekaan syytä pitää diskursiivisina tai vain sellaisina, vaikka kriittinen diskurssianalyttinen tutkimus keskittyykin niiden diskursiiviseen puoleen. Lähtökohta kuvastaa ennemminkin CDA:n painopistettä. (Ks. Fairclough 1992a; Wodak 1996, 17–20; Pietikäinen 2000.) Tämän työn kannalta edellä mainitun korostaminen on tärkeää, sillä tutkimuksen lähtökohta ei kiellä maakuntia historiallisina tai praktisina alueina (vrt. Häkli 1994, 59–60).

Median alueellisuuden kytkeminen sosiokulttuurisiin käytänteisiin on tarpeen kahdesta syystä. Ensinnäkin näin tulee tärkeäksi kysymykseksi, kuinka kulttuuriset, sosiaaliset ja poliittiset käytänteet näkyvät maakuntajournalismissa. Sosiokulttuuristen käytänteiden näkökulmasta on puolestaan kiinnostavaa ja tärkeää, mitä seurauksia alueellisuuden tietynlaisella representoimisella voi olla yhteiskunnallisten ongelmien ymmärtämisen ja käsittelyn sekä ihmisten julkisen osallistumisen kannalta.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuskirjallisuuteen perehtyessä on helppo huomata, että median alueellisuus on ollut aiemmassa viestinnän ja journalismin tutkimuksessa ns. valtamedian eli valtakunnallisen ja ylikansallisen median katveessa. Sama koskee globalisoitumisen ja lokalisoitumisen teoretisointeja, vaikka ne puhuvatkin muun muassa 'uudesta paikallisuudesta'. Jatkan näistä teemuista luvussa 2. Tarkoitukseni on paitsi kartoittaa aiempaa tutkimusta alueellisuuden näkökulmasta myös pohtia, mitä alueellisuuden jääminen osittain varjoon on merkinnyt yhtäältä empiriseen aineistoon nojaavien viestinnän tutkimusten esiin nostamien tulosten ja toisaalta kulttuurisia, taloudellisia ja sosiaalisia muutosprosesseja luotaavien teoretisointien kannalta.

Globaalisen ja lokaalisen problematiikat ovat suomalaisesta maakuntalehdistöstä puhuttaessa kiinnostavia useasta syystä. Lokaali ja globaali yhdistyvät konkreettisesti sanomalehtien sivuilla päivittäin, kun iltavuoron toimitussihteeri kasaa sivuja kokoon 'meiltä (tai maakunnasta), maasta ja maailmalta' -lähtökohdan siivittämänä. Globaalisti lokaaleja ovat maakunta- ja paikallislehtien verkkosivut, joita voi selata ja tutkailla riippumatta siitä missä maailmankolkassa sattuu olemaan. Globaalit lokaalisuuden diskurssit ovat tämän työn kannalta tärkeitä kuitenkin enemmän siksi, että maakuntalehtien alueellisuudessa voi nähdä samoja piirteitä, joita Robertson (1995, 31) lähestyy paikallisuuden globaaleina diskursseina: 'kodin', 'yhteisöllisyyden' sekä 'paikallisuuden' uudelleen rakentumisena.

Suomalaisen sanomalehdistön alueellisuuden ja paikallisuuden tarkastelu 'kodin ideologian' sisällä tulee kuitenkin hankalaksi, kun sen diskurssien vahvistuminen sidotaan globalisoitumiseen (Robertson 1995, 39). Siksi pohdin luvussa 2, onko globaalisuus asetettava lokaalisuuden rinnalle (*global* versus *local*), kansainvälinen kansallisen (*international* versus *national*). Tämän tutkimuksen

katsannossa on kysyttävä myös, olisivatko tutkijoiden lokaalisuutta ja globaalisuutta koskevat ajatuskehittelyt näyttäneet toisenlaisilta, jos kulttuurisen ja maantieteellisen monimuotoisuuden tuottamisen konteksteihin olisi kiinnitetty enemmän huomiota.

Luvussa 3 jatkan alueiden ja niiden identiteetin ja yhteisöyden diskursiivisen rakentumisen tarkastelua. Lähdän liikkeelle alueen käsitteestä ja erittelen näkökulmaa, jossa aluetta ei oteta annettuna lähtökohtakategoriana – sitä ei ymmärretä muuttumattomaksi, 'itsessään' jotakin olevaksi, vaan sitä lähestytään yhteiskunnallisissa käytänteissä rakentuvana historiallisena prosessina ja diskursiivisena tuotteena (esim. Paasi 1986a; Häkli 1994, 58–67). Tiivistäen kyse on tilan yhteiskunnallisesta tarkastelusta, jolloin alueellisen rakenteen taustalla katsotaan olevan muutakin kuin spatiaalisia lainalaisuuksia tai luontoperusteisia syitä. Siksi työstän luvussa näkökulmaa, jossa alueet sidotaan tiiviisti tilaan liittyviin taloudellisiin ja poliittisiin kamppailuihin. Viestinnän ja mediatutkimuksen piiristä apua alueen pilkkomiseen ei juuri löydy, koska alue ei ole ollut kysymystenasetteluissa keskeinen. Alueen käsitteen tematisoinnissa työ hakeekin vetoapua aluetieteen ja maantieteen teoretisoinneista.

Luvun 3 tavoitteena on tarkastella myös identiteettiä diskursiivisesti rakentuvana ja historiallisena prosessina. Verryttely suomalaisuuden äärellä tarjotkoon polun identiteettien diskurssianalyttiseen tematisointiin tässä työssä. Miten voisi tyhjentävästi kuvata suomalaisuuden? Eikö tehtävä ole mahdoton, kimurantti vähintään. Kyse on jostakin alati muuttuvasta, jostakin josta jokaisella suomalaisella on ehkä oma näkemys. Jos vastaukset muistuttavat kuitenkin toisiaan, onko niin, että vastaajilla on hallussa näiden käsitteiden 'todellinen' sisältö vai että suomalaisia yhdistävät tietyt luonteenpiirteet. Kysymykset ovat tärkeitä, koska useissa tutkimuksissa oletamus yhteisestä kansallisesta kulttuurista tai identiteetistä tiettyine sisältöineen on osoittautunut ongelmalliseksi.

Edellä oleva sormiharjoitus toivottavasti kykenee avaamaan polkua siihen suuntaan, että alueellisuuden tai alueellisen identiteetin ottaminen annettuna ei ole perusteltua. Jos hyväksyy lähtökohdaksi sen, että on mahdoton sanoa, mitä esimerkiksi suomalaisuus 'todella' on tai 'todella' ei ole, esimerkiksi kysymys siitä, miten median välittämä kuva suomalaisuudesta poikkeaa 'todellisesta' suomalaisuudesta, menettää mielen. Tutkimuksen ensisijainen kysymys ei ole myöskään se, kuinka maakunnallinen sanomalehti vaikuttaa maakunnalliseen identiteettiin, koska tällöin lähtökohtaan sisältyisi oletamus enemmän tai vähemmän yhtenäisestä maakunnallisesta identiteetistä. Schlesinger (1991, 150) korostaa-kin tässä mielessä hyödyllisesti, että perinteistä lähtökohtaa median mahdollisesta vaikutuksesta kollektiiviseen identiteettiin on rukattava ensisijaisesti identiteetin käsitteen problematisointiin.

Maakuntalehdistön tehtävänasettelun legitimaationa alueellinen yhteisöllisyys on helppo ampua alas vanhanaikaisena tai maalaismaisen elämisen piirteenä, jossa pieni kyläyhteisö elää perheenomaisesti toinen toisensa tuntien ja tukien: miten nykypäivänä voisi olla maakuntahenkisyyttä, kun ihmiset eivät tapaa saati tunne toisiaan. Yritän kiertää tämántapaisen ajattelun luvun 3 loppupuolella, jossa tarkastelen yhteisöllisyyttä identiteetin tapaan diskursiivisesti rakentuvana. Aivan luvun 3 lopussa pohdin myös sitä, millä tavoin maakuntajournalismin yhteisöllii-

syyden representaatiot voivat olla merkityksellisiä lukijoiden välille muotoutuvien todellisten yhteyksien ja yhteisöyden kannalta.

On selvää, että alueellistamisen ja alueellistumisen diskursiivisiin, journalistisiin ja sosiokulttuurisiin käytänteisiin kurkottava tutkimusasetelma asettaa erityyppisiä vaatimuksia tutkimuksen aineistolle. Maakuntalehtien teksteistä ja toimittajahaastatteluista koostuvan aineistoni valintaa perustelen luvussa 4. Käyn läpi sanomalehtiaineiston valinnan perusteet. Samassa yhteydessä esittelen, mitä kysymyksiä kullekin aineistolle esitän ja millaisten analyysien avulla edellä kuvattuun tutkimusongelmaan aion vastata. Toisin sanoen tarkastelen lähemmin analyysejä, joiden kautta erittelen alueellisuuden representaatioita sekä maakuntalehden ja lukijakunnan välistä suhdetta ja identiteettejä. Kolmanneksi paikannan sanomalehtiaineiston ja haastattelujen työkakoa sekä valotan haastattelujen toteutusta ja analysointia. Luvun 4 lopussa erittelen vielä aineiston valintaa sosiokulttuuristen käytänteiden kannalta: mitä maakunnallisuuden sosiokulttuurisen ulottuvuuden tarkastelu kunkin lehtiyrityksen ja mediamarkkinoiden maailmassa sekä yhteiskunnan ja kulttuurin laajemmissa kelyyksissä tässä työssä tarkoittaa. Kaikkiaan luku 4 paitsi kertoo aineistosta myös konkretisoi työn kysymyksenasettelua analyysien suuntaan.

Oman aineiston analysointiin pääsen luvussa 5. Haen vauhtia määristä. Käyn läpi, minkä verran sisällöstä on paikallista, maakunnallista, valtakunnallista ja kansainvälistä sekä missä aihepiireissä paikallisuus ja maakunnallisuus erityisesti tulevat esiin. Laadullinen tarkastelu alkaa luvussa 6, jossa analysoin alueellisuuden kulttuurista representoitumista diskursiivisen ja diskurssityyppien analyysin kautta. Siirryn alueellisuuden poliittiseen ja hallinnolliseen representoitumiseen luvussa 7, jossa analysoin teksteistä nostamiani poliittisia diskursseja. Luvussa 8 tarkastelen poliittista ja hallinnollista tekstiaineistoa diskurssityypin käsitteen kautta. Sekä luvussa 6 ja 8 erittelen lisäksi alueellisuuden representoitumista haastattelupuheissa.

Akateemisena opinnäytetyönä väitöskirjan tehtävä on osoittaa oppineisuutta. Väitöskirjagenre on luonnollisesti määrittänyt niin aiheen käsittelytapaa kuin sitäkin, millaisen muodon tutkimusmatka huippuineen ja harhareitteineen tässä saa. Olen yrittänyt tehdä kirjasta kuitenkin luettavan myös sellaiselle lukijalle, jota työ kiinnostaa käytännön toimitustyön näkökulmasta. Toivon, että kirja herättää paikallisen ja maakunnallisen elämisen ja olemisen asioista, ilmiöistä ja ihmisistä kirjoitavissa journalisteissa ajatuksia ja ideoita tuon työn merkityksestä ja merkityksistä, mahdollisuuksista ja rajoista. Opiskelijalle ja maakuntalehden palkkaamalle kesäheinälle kirja voisi olla näkökulma siihen, mitä kaikkea muuta paikalliset uutiset ovat kuin päiväperhomaisia kertomuksia Kellon kyläjuhlista tai EU-tukien riittämättömyydestä tai riittävydestä.

2 MEDIAN ALUEELLISUUS VIESTINNÄN TUTKIMUKSESSA

Tässä luvussa käyn läpi aiempaa viestinnän tutkimusta alueellisuuden näkökulmasta. Tarkastelen muun muassa sitä, miten suomalaisissa tutkimuksissa alueelliset viestimet ovat rajautuneet varsin usein aineistojen ulkopuolelle ja mitä seurauksia tällä on ehkä ollut tutkimusten esiin nostamien tulosten kannalta. Kiinnitän huomiota myös siihen, miten lujasti teoreettisen tason tarkastelut kytkevät lokaalisuuden ja globaalisuuden yhteen. Näihin havaintoihin liittyen kysyn edelleen, olisivatko paikallisuuden määrittelyt ja teoretisoinnit näyttäneet toisenlaisilta, jos tulkinnat olisivat pohjanneet useammin paikallisuutta ja alueellisuutta representoivien teksti- ja puheaineistojen erittelyille.

2.1 Valtavirran katveessa

Historiallisten maakuntalehdistötutkimusten ensisijainen kysymys on liittynyt siihen, millaisia yhteyksiä sanomalehdellä ja maakunnalla on. Maakunta on ollut useimmiten olemassa oleva lähtökohta, ja tutkimuksen tavoite on ollut esimerkiksi sanomalehtien juttujen maantieteellinen ja aihepiirien mukainen jaottelu. Tämäntapaiset kysymyksenasettelut luonnehtivat niin Turun (ks. Ekman-Salokangas 1979; Sappinen 1979; Tommila 1979) kuin Keski-Suomen (Tommila 1970 ja 1973; Tommila & Raitio 1976 ja 1979) lehdistön ja maakunnan välisten kytkentöjen tarkastelua. Piiposen (1982) kysymyksenasettelu Kuopion sanomalehdistöstä on samantapainen. Hän tarkastelee muun muassa sitä, millainen on ollut juttujen alueellinen maailmankuva sekä milloin ja miksi maakunnallisen uutisaineiston osuus kasvoi. Myöskään Jorma Miettisen (1980) väitöskirjassa alueellisuutta sinänsä ei problematisoida, vaikka tutkija pohtii, mitkä asiat lukijoita kiinnostavat ja miten maan eri osissa ilmestyvissä sanomalehdissä aluetasot painottuvat eri tavoin.

Tyystin vieras ajatus maakunnan rakentuminen ei silti aiemmassa lehdistöhistoriallisessa tutkimuksessa ole. Keski-Suomen yhteydessä maakunnan

nousu on sidottu sanomalehdistöön, vaikka maakunnan diskursiivisesta rakentumisesta aiheita koskevat työt eivät puhukaan. Tommila (1982, 53) kirjoittaa Keski-Suomen kehittyneen maakunnaksi 1800-luvun lopulla nimenomaan Jyväskylässä ilmestyvien sanomalehtien avulla.

Jos tutkimusta arvioi laajemmin, Suomen lehdistön historiaprojektin anti on ennen muuta puoluelehdistöjärjestelmän ja sen murenemisen alkuvaiheen sekä tähän liittyvän sitoutumattomuuskehityksen analysoinnissa (Salokangas 1987; Salminen 1988). Kirjoittajat toteavat, miten sitoutumattomuuskehityksen myötä maakuntalehdet ovat päätyneet ajamaan lukijoiden etua aiemman poliittisen viitekehityksen sijaan alueellisesta näkökulmasta. He myös tuovat esiin, että lukijoille tärkeät asiat pääsevät julkisuuteen ja että uutisvälitys on aiempaan poliittisen lehdistön aikaan nähden tasapuolisempaa ja vähemmän aatteellista. (Salminen 1988, 149–151; Salokangas 1987, 330.)

Sanomalehdistön historiaprojektissa käytetty metodi on tekstien näkökulmasta pikemminkin laajaja muutoksia hakeva kuin tekstien systemaattiseen ja yksityiskohtaiseen analyysiin pyrkivä. Väite uutisoinnin monipuolisuudesta ja tasapuolisuudesta kuvaakin enemmän suuria linjoja ja julkituotuja tavoitteita suhteessa aiempaan poliittisen lehdistön aikaan, sillä monipuolisen tai tasapuolisen sisällön tarkempaa erittelyä tutkimuksessa harrastetaan niukasti.

Toinen tämän työn kannalta keskeinen viestinnän tutkimusten piirre on kiinnostus median sekä kansallisten ja ylikansallisten kysymysten problematiikkaan, joihin palaan seuraavassa alaluvussa. Haluan tässä vaiheessa nostaa esiin Featherstonea & Lashia (1995, 2) lainaten yhden globalisoitumiseen liitettävän ajatuskulun: globalisoitumisen seurauksena joudumme käymään käsiksi sellaisiin projekteihin, joissa yhteiskunnallista elämää on pyrittävä ymmärtämään ilman kansallisvaltioita ja niiden rajoja. Tässä yhteiskunnallisen elämän tarkastelu kansallisvaltion kautta on perusteltua nostaa esiin, sillä se on ehkä tekijä, joka hivutti viestinnän tutkimusta pois alueellisuutta koskevista kysymyksenasetteluista. Aineistopohjainen alueellisten viestimien tutkimus maakuntalehdistö mukaan lukien on nimittäin ollut vähäistä (mediatutkimuksen alueellisista lähtökohdista ks. Schlesinger 1996), vaikka paikallisuus ja alueellisuus teoreettisina käsitteinä ja ilmiöinä ovat nousseet yhä keskeisemmäksi viestinnän tutkimuksen mielenkiinnon kohteeksi.

Aineistolähtöisen lokaalisuuden tutkimuksen vähäisyyttä ei ole syytä pitää ensisijaisesti tai vain määrällisenä ongelmana. Merkittävämpää on, että alueellisten viestimien rajautuminen aineistojen ulkopuolelle ei välttämättä ole antanut tutkimusongelmista ja laajemmista kehityslinjoista niin monipuolista kuvaa kuin mihin kattavammalla aineistolla olisi ehkä päästy. Toisaalta rajaukset ovat marginalisoineet alueellisia viestimiä joskus perusteettomastikin valtajulkisuuden ja valtavirtamedian ulkopuolelle. Mainittakoon suomalaisesta tutkimuksesta Suomen Akatemian rahoittama tutkimusprojekti, jonka tuloksena syntyi monista näkökulmista terävästi suomalaista EU-keskustelua ruotiva teos *Kansa euromylyssä. Journalismi, kampanjat ja kansalaisten mediamaiset Suomen EU-jäsenyysprosessissa* (1996). Kirjan alkupuolella todetaan, että kysymystä päätettiin lähestyä analysoimalla valtavirtamediaa: Yleisradioa, *Helsingin Sanomia* ja Suomen Tietotoimistoa STT:tä. Alueellisten ykköslehtien puuttumista voi tutkijoiden mukaan "vain osaksi pitää todellisena puutteena" (*Kansa euromylyssä* 1996, 49).

Tutkimuksen tekeminen on alusta loppuun saakka valintoja. Asioita otetaan mukaan ja niitä jätetään pois. Aineiston asemointiin liittyviä seikkoja on silti tarpeen koetella ravistelemalla perustusten kestävyyttä. Tässä mielessä voi esimerkiksi pohtia, mitä seurauksia on sillä, että suomalaisia viestimiä jaotellaan valtavirran ohella vastavirtaan, vaihtoehtoisiin pyörteisiin ja alueelliseen joukkoviestintään (Kansa Euromyllyssä 1996, 62–63). Samaan tapaan on hyödyllistä pohtia, onko väliä, kutsutaanko Tampereella ilmestyvää *Aamulehteä* maakuntalehdeksi vai valtakunnalliseksi tiedotusvälineeksi.

Kysymykset ovat tärkeitä, sillä luokittelut ja asemoinnit tuovat aina mukanaan jotakin. Osaltaan suomalaisen alueellisen sanomalehdistön paikantamisen ongelma liittyy mielestäni maakuntalehti-termiin, joka teksteissä korvataan vaihtelevasti alueellisella ykköslehdellä. Vaikka termejä käytetään synonyymeinä, ne eroavat toisistaan mielenkiintoisella tavalla. Jälkimmäisen viitatessa enemmän tilastojen tarvitsemaan asialliseen ja puolueettomaan termiin, edellinen lataa sisälleen vaikeasti kiinniotettavia merkityksiä. Joskus ne onnistuvat ilmentämään juuri oikean kyseisten sanomalehtien hengestä. Toisinaan sivumerkitykset tuovat lehdet esiin väärässä valossa, vanhakantaisina aatteen torvina pikemminkin kuin vakavasti otettavina sanomalehtinä.

Maakuntalehti-sanan käsistä karkaavat merkitykset tulevat ehkä parhaiten esiin arkikielessä, jossa maakunnan kuulumiset viittaa usein kaupungin ulkopuoliseen maaseutuun. Yhtä lailla arjen puheenparsi voi samaistaa maakunnat pääkaupunkiseudun ulkopuoliseen alueeseen (suomalaisen maakuntakäsitteen eri merkityksistä ks. Paasi 1986b, 76–77; 1984a, 117). Itse kukin on lukenut uutisia Helsingin herrojen pakeille marssineista maakunnan miehistä. Ilmaisuna se ei kerro vain, ketä Helsingissä on käynyt, vaan täyttää tekstin samantapaisilla tunne- ja propaganda-arvoilla, josta Oiva Tuominen (1965, 9) kirjoitti yli 30 vuotta sitten. Ehkä nämä käsistä karkaavat merkitykset myös ohjaavat sijoittamaan alueellisen sanomalehdistön valtavirtamedian ulkopuolelle. Alueellisen sanomalehdistön sijoittaminen valtavirtamedian ulkopuolelle ei voi kuitenkaan olla analyysin lähtökohta vaan pikemminkin sen mahdollinen lopputulos.

Puhun tutkimuksessa mieluummin maakuntalehdistä kuin alueellisista ykköslehdistä. Jos puhuisi alueellisista ykköslehdistä, olisi oltava myös alueellisia kakkoslehtiä. Niitä on kuitenkin vaikea nimetä. Ja eivätkö paikallislehdetkin ole alueellisia, ilmestymisalueellaan aina ykkösiä. Valtakunnanosaletti on käsitteenä tehdynoloinen. Käytän kuitenkin tarvittaessa sitä. Pohjois-Suomen äänenkannattajuutta tavoitellut *Kaleva* ei pyri rynnimään lukijoittensa tykö Pohjois-Pohjanmaan lehtenä vaan ylittämään maakuntarajat korostamalla pohjoissuomalaisuuttaan. Valtakunnanosaletti tarpeellistuu tulevaisuudessa ehkä laajemminkin. Kiristyvässä mediakilpailussa pienempiä maakuntalehtiä saattaa jäädä isojen jalkoihin, jotka samaan aikaan pohdiskelevat, miten maailmaa ympärillä voisi itse asiassa lähestyä alueellisesti avarammin silmin. Jyväskylässä ilmestyvä *Keskisuomalainen* lanseerasi vuoden 1996 eurovaalien yhteydessä lukijoilleen uuden viiteryhmän 'Väli-Suomen'. 'Väli-Suomen' pomppaaminen esiin ei toki muuta muuksi *Keskisuomalaisen* maakunnallisuutta, mutta silti se avaa alueellisesti väljemmän polun, jota lehtiyhteistyön tiivistyessä on mahdollista lähteä avaamaan lujemmin.

Olen tykästynyt termiin maakuntalehti myös siksi, että se tavoittaa olennaisista näiden lehtien sivuilta avautuvasta hengestä. Tuomisen (1965) kuvaileman maakunnallisen aatteen palon voi löytää yhä maakuntalehtien teksteistä – kun ne hehkuttavat maakunnan menestymisellä, ajoittain näntyvät pääkaupunkiseudun ylivallan alla mutta ponnistavat uuteen, parempaan huomiseen. Maakuntalehti myös auttaa tuomaan esiin tutkimuksen keskeistä lähtökohtaa siitä, miten alueellinen sanomalehti on paitsi uutisten ja ilmoitusten välittämiseen erikoistunutta yritystoimintaa, myös diskursseissa sekä journalistisissa ja diskurssiivisissa käytänteissä tapahtuvaa kamppailua maakuntaan tai valtakunnanosaan liittyvän tiedon ja merkitysten tuottamisesta.

Sanoina maakunta- ja valtakunnanosaalehti niin ikään hyödyllisesti viittaavat lehtien omien linjapaperien tekstien henkeen. Maakuntalehdistä Seinäjoella ilmestyvä *Ilkka* ajanmukaisti toimituksellisen ohjelmansa 1997. Sen alussa todetaan, että *Ilkka* on taloudellisesti ja journalistisesti riippumaton Etelä-Pohjanmaan maakuntalehti. Eteläpohjalaisuuteen ohjelmassa viitataan seuraavasti:

Eteläpohjalaisena maakuntalehtenä *Ilkka* kokoaa ja kiteyttää maakunnan mielipidettä ja välittää sen maakunnalle sekä sen ulkopuolelle. *Ilkka* edistää maakunnan kulttuurista ja taloudellista kehittymistä sekä valvoo ja ajaa maakunnan etuja.

Jos maakuntalehdistön tapaa määritellä oma tehtävä vertaa *Helsingin Sanomien* periaatelinjaan, ero on ilmeinen. *Helsingin Sanomien* linjassa tehtävää ei lähestytä alueellisesti, vaan etualalle nousevat kansanvaltaisuuden, yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden sekä mielipiteen vapauden edistäminen. Periaatelinjan loppuosan mukaan tätä tehtävää lehti toteuttaa palvelukseksi kansalaisia:

Helsingin Sanomien käsityksen mukaan yhteiskunnan tasapainoinen kehitys on mahdollinen vain silloin, kun kaikkia kansalaisia palvelevan, monipuolisen tiedonvälityksen jatkuvuus on taattu.

Uutisvälityksessään *Helsingin Sanomat* pitää tavoitteena sellaisen kokonaiskuvan muodostumisesta, joka koostuu kansalaisten omaehtoisille ratkaisuille tarpeellisista tiedoista.

Jos palataan tutkimusaineistojen valintaan, *Helsingin Sanomien* merkittävyyttä on helppo perustella. Asema maan suurimpana päivittäin ilmestyvänä sanomalehtenä antaa sille määrittelyvaltaa ylipäätään suomalaiseen mediaan. Toisin sanoen katson, että se vaikuttaa omilla uutisvalinnoillaan myös maakuntalehtien agendaan. Etenkin valtakunnan politiikan ja talouden aiheet ovat sellaisia, joissa valtakunnallisesti merkittävän viestimen valinnoilla voi olla merkitystä. Muun muassa tästä syystä lehden tekstien ja käytäntöjen voikin nähdä määrittelevän laajemmin suomalaisen sanomalehtijournalismin sisältöjä ja muotoja.

Helsingin Sanomat tekee luonnollisesti tärkeäksi myös sen suuri lukijamäärä: sitä lukee hieman yli 1,2 miljoonaa ihmistä päivittäin (KMT98/99; KMT 1999). Kuitenkin noin 20 alueellisesta sanomalehdestä viisi suurinta ylittää yhdessä lähes samaan: *Aamulehteä*, *Turun Sanomia*, *Kalevaa*, *Savon Sanomia* ja *Keskisuomalaista* yhteensä lukee päivittäin vajaa 1,2 miljoonaa ihmistä. Jos lehtijoukosta haluaa maakunnallisemman, Väli-Suomen maakuntalehdiksi itsensä nimenneillä *Ilkalla*, *Karjalaisella*, *Keskisuomalaisella*, *Pohjalaisella* ja *Savon Sanomilla* on päivittäin lähes 770 000 lukijaa. Vaasa–Seinäjoki–Jyväskylä–Varkaus–Joensuu-linjan pohjois-

puolella ilmestyvän yhdentoista suomenkielisen sanomalehden lukijamäärä nousee yli 1,3 miljoonaan. Jos lasketaan 21 päivittäin ilmestyvää maakuntalehteä yhteen, niitä lukee päivittäin lähes 2,7 miljoonaa ihmistä.⁵ Toinen näkökulma merkittävyyteen voisikin kuulua: Suomessa sanomalehtien lukijoista yli kaksi kertaa enemmän avaa eteensä päivittäin jokin muun lehden kuin *Helsingin Sanomat*.

On selvää, että suurin osa *Helsingin Sanomien* lukijoista asuu lehden ydinlevikkialueella. Vuonna 1994 sen peitto oli koko maassa arkisin 22,8 % ja Helsingin markkina-alueella 64,5 % (Helsingin Sanomien levikit markkina-alueittain ja kunnittain huhtikuussa 1994). Toukokuussa 1997 lehti peitti arkisin 62,0 % Helsingin markkina-alueen talouksista ja koko maan talouksista 22,1 % (Helsingin Sanomien levikit markkina-alueittain ja kunnittain toukokuussa 1997). Kaksi vuotta myöhemmin toukokuussa 1999 sen peitto koko maan talouksista oli arkisin 20,1 % ja Helsingin markkina-alueen talouksista 59,5 %. Peitot ovat siten hieman laskeneet niin lehden ydinlevikkialueella kuin sen ulkopuolella. *Helsingin Sanomien* asemaa maan eri osissa asuvien kannalta voi arvioida levikin sekä markkina-alueittaisten peittoprosenttien näkökulmasta. Kun arkilevikistä meni vuonna 1999 toukokuussa Helsingin markkina-alueelle yhteensä 320 512, tämän alueen ulkopuolelle lehteä jaettiin 134 661. Tässä tutkittavien maakuntalehtien – *Ilkan*, *Pohjalaisen*, *Keskipohtjanmaan*, *Kalevan*, *Etelä-Suomen Sanomien*, *Hämeen Sanomien* ja *Forssan Lehden* – ydinlevikkialueilla *Helsingin Sanomien* peitto oli samana vuonna pienimmillään 5,1 % (Oulun markkina-alue) ja suurimmillaan 16,6 % (Hämeenlinnan markkina-alue).

Perään on kysyttävä, mihin maakuntalehdistö pitäisi sijoittaa ja kenen silmin sen paikantamista pitäisi lähestyä. *Kalevalla* on päivittäin 216 000 lukijaa Pohjois-Suomessa. Television ykköskanavan iltauutiset eli Yleisradion puoli yhdeksän uutiset keräsi vuonna 1997 isoissa kaupungeissa (Turku, Tampere, Jyväskylä, Kuopio, Oulu) hieman yli 500 000 katsojaa. Koska kaupunkikohtaisia katselijalukuja ei ole käytettävissä, uutisten katsojien määrää esimerkiksi Pohjois-Suomessa on vaikea suoraan verrata *Kalevan* tavoittamaan lukijamäärään. Kun ottaa huomioon, että iltauutisten noin puolen miljoonan katsojan määrä koostuu usean kaupungin ihmisistä, *Kalevan* Oulussa tavoittama lukijamäärä on pikemminkin suurempi kuin iltauutisten katsojajoukko samassa kaupungissa. Jos siten erityisesti Yleisradio ja *Helsingin Sanomat* edustavat median valtakunnallista valtavirtaa, alueelliset sanomalehdet ovat sitä omilla alueillaan. Ne edustavat omalla tavallaan suomalaista valtajulkisuutta (vrt. Väliverronen 1996, 17).

Alueellisuuden nostaminen ongelmaksi on jäänyt varjoon myös muissa pohjoismaissa. Kirjallisuuden ohella tuntumaa vahvistavat niin pohjoismaisten viestintätutkimuksen konferenssien (Helsingør 1995, Jyväskylä 1997, Kungälv 1999) kuin jatko-opiskelijoiden kesäkouluesityelmien aiheet, joissa alueellisuus on ollut pikemminkin epätavallinen kuin tyypillinen näkökulma journalismiin tai mediarakenteisiin (ks. myös Svensk forskning om journalistik, medier och kommunikation 1996/97). Levikkiluvuilla alueellisuuden niukkaa huomiota on kuitenkin vaikea perustella myöskään naapurimaissa. Ruotsissa aluelehdistön

---

5 Luvut käyvät ilmi Kansallisesta mediatutkimuksesta (KMT98/99 ja KMT1999).

(*landsortspresen*) asema maan päivälehdissä vahvistui 1990-luvun aikana valtakunnallisiin päivälehtiin (*storstadsmorgonpresen*) nähden. Esimerkiksi vuonna 1994 aluelehtien levikki oli noin kaksi miljoonaa, kun suurimpien kaupunkien sanomalehtien (*Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Dagens Industri*, *Göteborgs-Posten*) vastaava luku oli noin 1,2 miljoonaa (ks. Media Trends in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 1997, 150–151). Kaikkiaan aluelehtien levikki on ollut noin puolet sanomalehtien kokonaislevikistä (Weibull & Gustafsson 1997, 89). Tanskalaisessa mediakehityksessä on tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavaa, että Tanskan TV2:n uutisohjelman Nyhederne sekä Århusissa ilmestyvän *Morgonavisen Jyllandposten* -sanomalehden 1990-luvun menestys liittyy siihen, että ne ovat voineet sitoutua maakuntien uuteen asemaan 'modernisaation vetureina' (Hjarvard 1999, 17). Kyse on näin maakuntien statuksesta, josta mainitut mediat ovat hyötynneet ja jonka rakentumista ne ovat itse edesauttaneet.

En siis tyrkytä maakuntalehtiä jokaiseen tutkimukseen. Pikemminkin yritän perustella, miten aineiston valintaan liittyvät seikat ovat tärkeitä johtopäätöksiä ja tulkintoja tehtäessä – niin ilmiselvä lähtökohta kuin tämä kaikelle tutkimukselle onkin. Samasta syystä on kiinnostavaa pohtia, miksi EU-kysymyksen käsittelyä sanomalehdissä päätettiin eritellä STT:n tarjonnan kautta. On totta, että STT:n jutut leviävät usein sellaisenaan eteenpäin lehtien sivuille (Heikkilä 1996, 65). On myös helppo uskoa, että STT oli merkittävä uutistapahtumien määrittelijä ja jopa antoi muodon yksittäiselle uutiselle EU-jäsenyyssprosessin aikana (Kivikuru & Kivikoski 1993, 43). On kuitenkin vaikea ajatella, että jonkin aiheen käsittely olisi maakuntalehdissä vain STT:n aineiston varassa – se ei liene sitä ainakaan näin isossa poliittisessä kysymyksessä. Vielä olennaisempaa on, että sellaisinaan painettaviin STT:n uutisiin ei sisälly levikkialueen näkökulmaa. Siksi STT:n aineiston analyysi kertoo sanomalehdistön yhteisestä kansallisesta agendasta eikä tarjoa ikkunaa, joka valottaisi merkityksenantoa alueellisesta viitekehystä – esimerkiksi sitä miten alueellisen sanomalehdistön teksteissä maakuntadiskurssit haastavat tai eivät haasta vallitsevia kansallisia diskursseja.

STT:n kautta välittyvä kansallinen agenda näkyy esimerkiksi niissä tuloksissa, joiden mukaan STT:n ja *Helsingin Sanomien* EU-julkaisuudessa keskeisimmässä asemassa olivat poliittiset instituutiot: hallitus, puolueet, EU ja työmarkkinajärjestöt, joskin niiden välisissä ja sisäisissä painotuksissa esiintyi jonkin verran eroja (Heikkilä 1996, 97). Valtakunnallisen median roolia noudattaen toimijat olivat siis kansallisia. Voi kuitenkin uskoa, että maakuntalehdissä keskeisiksi toimijoiksi nousivat myös alueelliset instituutiot, ei kuitenkaan STT:n aineistossa vaan lehtien omissa uutisissa.

Alueellisen näkökulman ja omannäköisten diskurssien sorvautumista ennakoivat maakuntalehdissä osaksi se, miten *Helsingin Sanomat* laajensi EU-kysymyksen merkityksiä niin, että sen positiot vaihtelivat "epävarmuuden tulkin", "poliittisen johdon epäilijän", "Etelä-Suomen ja kuluttajien puolustajan" ja "poliittisen korrektiuden vartijan" välillä (Heikkilä 1996, 99–100). Huomioitavaa positioissa on critoten "Etelä-Suomen ja kuluttajien puolustaja", jossa "lehti sulkeisti ainakin väliaikaisesti joko kaikki maanviljelijät tai tukipolitiikasta oletettavasti hyötävät Pohjois- ja Itä-Suomen viljelijät ulkopuolelleen". Se on omiaan väittämään, että 'omannäköisiä' linjauksia henkiviä positioita on luettavissa myös maakuntalehdissä. Samasta syystä voi kysyä, missä määrin päätelmää

kansallisen yksimielisyyden ja konsensuksen tavoittelusta suomalaisessa EU-journalismissa (Mörä 1999, 241) selittää se, että tulkinnan pohjana oleva tutkimusaineisto oli ensisijaisesti valtakunnallisista viestimistä (kolmetoista tutkimuksen viidestätoista mediasta).

Se, että alueelliset painotukset eivät STT:n välittämässä aineistossa painotu, on selvää ainakin kahdesta syystä. Keskeistä on yhtä hyvin sen rooli kotimaan ja ulkomaan uutisten tukkuliikkeenä kuin historiallisesti tiivis suhde valtioon (Rantanen 1987, 49–57, 119). Uutistukkumaisuus ohjaa sitä tuottamaan 'yleiseen merkittävyyteen' perustuvaa päivittäistä uutisaineista. 'Yleinen merkittävyys' taas nojaa siihen, että STT käyttää valtion ja perinteisten instituutioiden tuottamaa aineistoa. Se ei tavoittele yhteiskunnallisen merkittävyyden arviointia tai sen omaehtoista tuottamista, vaan esimerkiksi EU-kysymyksessä se konstruoi suurinpiirtein sellaista keskustelua kuin mitä se tuotti muutenkin (Heikkilä 1996, 99). Toisaalta STT ei ole mikä tahansa uutistukkumarketti, vaan maakuntalehdistölle se tuottaa nimenomaan valtakunnallista yleisuutisaineistoa sekä politiikan uutisia. Monille maakuntalehdille se onkin ollut puuttuva Helsingin toimitus. Työnjaollisesti tämä on merkinnyt sitä, että kun kotimaan uutisointi on STT:n varassa, maakunta uutisointi ja valtakunnan asioiden paikallistaminen on omien toimittajien työtä.

Agendanäkökulmasta ponnistavien tutkijoiden motto oli pitkään, että journalismi ei vaikuta siihen, mitä mieltä ihmiset ovat (McCombs & Shaw 1972). Sen sijaan journalismi klassisen agendatiivistyksen mukaan tarjoaa yleisölleen eväitä ymmärtää, mitkä ovat yhteiskunnan tärkeitä asioita, mistä asioista 'ajatella'. McCombs ja Shaw (1993, 62, 65) kirjoittavat kuitenkin 25 vuotta ensimmäistä artikkeliaan myöhemmin, että agenda setting on merkittävällä tavalla muutakin. He korostavat alkuperäisen tiivistyksen jopa kääntyneen pääläelleen: media ei ainoastaan kerro meille, mistä ajatella, vaan myös miten ajatella ja sitä kautta mitä ajatella. Hyväksyvä tätä suoraviivaista väitettä median vaikutuksista tai ei, katsantokannan vahvistuminen kuitenkin myös perustelee viestimien mahdollisten erilaisten kehystämistapojen analysoinnin tärkeyttä.

Uudemmassa tutkimuksessa on korostettu aiempaa enemmän viestinten yhteisvaikutusta. Tätä ajattelua peilaa osaltaan Appadurain (1992) käsite *mediamaisema*, joka tarkoittaa joukkoviestinnän tarjonnan kokonaisuutta. Yhteisvaikutusten korostaminen on tärkeää, limittyväthän viestimet arkielämässä toisiinsa.⁶ On vaikea muistaa, mistä mediasta uutisen kuuli, luki tai näki. Yhteisvaikutuksen ohella journalismin tutkijoita on kiinnostanut viestinten samankaltaistuminen. Ongelman olemassaolon puolesta ovat puhuneet eri viestimien aineistojen vertailevat tarkastelut (esim. Ekecrantz 1988).

Yhteisvaikutusten painottamisella samaan tapaan kuin agendan kutistumisella yhdeksi ja yhteiseksi päiväjärjestykseksi on silti ongelmansa. On nimittäin tärkeää, että yhteistä agendaa ei rinnasteta yhteisiin mielipiteisiin tai tulkintojen ja sisältöjen yhteneväisyyteen. Kaikki mediat esimerkiksi uutisoivat lääniremontista ja EU-kansanäänestyksestä. Kalevi Kivistö ja Esa Pirnes (1997) sekä Matti

---

6 Lukijan kannalta tämä näkökulma on tullut esiin tutkittaessa mediavalintoja ns. mikserinä eli erityyppisiä taustekijöitä ja kiinnostuksia peilaavina vaihtelevina 'mediasekoituksina' (ks. E. Hujanen 1998 ja 2000; Leinonen 1997; Mervola 1998).

Peltonen (1996) ovat kuitenkin panneet merkille ennemminkin eroavaisuuksia kuin yhtäläisyyksiä siinä, mitä ja miten mediat näistä asioista kertoivat. Kivistö ja Pirnes (1997, 73) kirjoittivat lääniremontin mainingeissa:

Toisaalta kävi havainnollisesti ilmi, miten eri tavalla pääkaupunkiseudun ja maakuntien tiedotusvälineet saattavat asioita seurata ja tarkastella.

Peltosen (1996, 187) huomiot liittyvät suomalaisuuden muotoutumiseen Euroopan unioniin liittyvässä keskustelussa. Tästä hän pohdiskelee:

Lisäksi monet Euroopan unioniin liittyvät neuvottelukysymykset ja hallinnon järjestelyt ovat nostaneet alueellisen ryhmittymisen julkisuuteen. Suomi on mielikuvien tasolla jaettu moneen kertaan kahteen osaan, joiden nimiksi saattavat vakiintua euro-Suomi ja muu-Suomi.

Sen enempää Kivistö kuin Peltonenkaan eivät väitä analysoineensa uutisointia systemaattisesti. Heidän esiin nostamansa seikat ovat kuitenkin mielenkiintoisia, vaikka Kivistön näkemys rakentuukin nähdäkseni liiaksi eron selittämiseen viestintien sijoittumisella joko pääkaupunkiseudulle tai maakuntiin ja vaikka Peltonen ei täsmennäkään, mitä ”julkisuus” tarkoittaa. Ne patistavat miettimään ja tutkimaan, onko viestimien uutisointilinjat yksi ja sama. Aineiston valinta on tässä suhteessa tärkeä seikka.

2.2 Vanha uusi paikallisuus

Aineiston valinnan tärkeys tulee esiin myös harpottaessa kohti tutkimusta jäsentäviä laajempia kehityskulkuja ja teorioita. Niin *globalisoituminen* kuin *lokalisoituminen* ovat tämän työn kannalta mielenkiintoisia prosesseja ja teoretisointeja. Heti alkuun on syytä kiinnittää huomiota siihen, että lokalisoituminen ei näissä tematisoinneissa – niin kuin ei tässäkään – tarkoita vain ’yhteen paikkakuntaan paikantuvaa’ paikallisuutta vaan voi viitata niin paikalliseen kuin sitä hieman laajemman alueen paikallisuuteen. Tässä mielessä paikallisuus seuraavassa tarkastelussani viittaa sekä ’paikalliseen’ että ’maakunnalliseen paikallisuuteen’.

David Morley ja Kevin Robins saattavat teoksen *Spaces of Identity* (1995, 1) lukijan matkaan evästämällä tätä pikapikaa liikkeellelähdestään: kirja tarkastelee nykyisten kulttuuristen identiteettien monimuotoisuutta ja vastakohtaisuutta sekä median roolia näiden identiteettien uudelleen muotoutumisessa. Morley ja Robins (1995, 73–74) uskovat kansallisvaltion ja siihen kytkeytyvän kansalaisuuden murenemiseen. Ajzenbergiin (1988) tukeutuen he tulkitsevat, että olemme näkemässä sekä laajentuneiden (manner Eurooppa) että rajatumpien eli paikallisten, alueellisten ja maakunnallisten kansalaisuuskäsitysten nousun. Kirjoittajat katsovat edelleen, että globaalisuus-lokaalisuus-akseli pakottaa esiin uusia yhdistymisen, kuulumisen ja osallistumisen muotoja.

Olipa globaalisuus-lokaalisuus-ulottuvuuden vahvuudesta mitä mieltä tahansa, selvää on, että kansainväliset ja ylikansalliset prosessit ovat olleet

vauhdittamassa akselin globaalista ulottuvuutta: entistä nopeampaa rahan, tavaroiden, informaation, teknologian ja mielikuvien virtaa sekä tunnetta globaalista tiivistymisestä, siitä että maailma yhä enemmän hahmottuu yhtenä paikkana ja että elämme yhdessä maailmassa. Globalisoitumista yhtä hyvin kuvaa kuin perusteleekin tyypillisesti informaation virta tavaroiden ja ihmisten liikkumisen ohella. Yhteen lauseeseen puristettuna se tarkoittaa kaikkein useimmin ajan ja paikan tiivistymistä. Harvey'n (1989) ilmaisu 'aika-paikka-kompressio' (*time-space compression*) lienee siteeratuimpia muiden lähes pakollisilta tuntuvien sanamuotoilujen, kuten maailmankylä, alueellisten rajojen ja esteiden häviäminen jne. ohella. Olennaista on käsitys etäisyyksien merkityksen vähenemisestä uusien teknologioiden myötä.

Kansallisvaltioilla ei välttämättä nähdä olevan mahdollisuuksia 'haluta pois' tästä kehityksestä tai välttää globalisoitumisen seurauksia (Robertson 1992). Globalisoitumiseen nojaavasta näkökulmasta paikallisen tai maakunnallisen kulttuurin rajojen ylläpitäminen tulee entistä vaikeammaksi. Kansallisten eliittien tai monikulttuuristen ammattilaisten markkina- tai hallintomääräyksillä nämä on mahdollista sitoa persoonattomiin rakenteisiin, joissa niiden kohtalo voidaan ratkaista ja oma päätöksenteko sivuuttaa (esim. Featherstone 1995, 93). Saman katsantokannan hengessä voi Meyrowitzin (1985) kirjaotsikon *No sense of Place* tavoin aavistella, kuinka informaatiovirrat ja mielikuvat pyyhkivät pois paikalliset ja maakunnalliset perinteet ja kollektiiviset muistit niin totaalisesti, että enää ei ole mitään tunnetta paikasta. Tässä yhteydessä James Cliffordin kiteytys *To know who you are means to know where you are* – 'Tietää kuka olet on tietää missä olet' – on kuitenkin merkityksellinen. Koska tarkastelen painettua viestintää ja sen alueisiin nojaavaa osaa, riimiin sisältyvän ajatuksen mieli nähdäkseni avautuu matkan varrella.

En silti haluaisi saman tien todeta esimerkiksi Featherstonea (1995, 103) lainaten asian kääntöpuolen: vaikeus käsitellä kasvavaa kulttuurista kompleksisuutta sekä pelot ja epäilyt, jotka tähän liittyen usein heräävät, ovat syitä miksi paikallisuus, lokalisaatio ja paluu tiettyyn käsitykseen "kodista" tulevat tärkeiksi teemoiksi. Pikemminkin kysymykseni liittyy siihen, miksi globaalisuus ja lokaalisuus nähdään niin tiukasti samalla akselilla. Onko niin, että Coca-Colan iskulause 'Me emme ole monikansallinen, olemme monipaikallinen' menee itse asiassa suoraan ytimeen, globaalin ja lokaalin tapaan kietoutua lujasti yhteen. Ja pitäisikö ajatella, että helsinkiläisen Carrolsin kirjavan tarjotinaluspaperin kysymys, tunnenko "kotiseutuni" (tiedänpö siis missä minulle jokseenkin vieraan kaupungin hampurilaisravintolat sijaitsevat), kuvasi osaltaan globaalin ja lokaalin yhtäaikaaisuutta ja erottamattomuutta. Tähän kysymykseen on vaikea vastata kielteisesti. Silti on tärkeää kysyä, voiko olla lokaalisuutta ilman globaalisuutta sekä millaista tällainen paikallisuus on. Kysymyksen tarpeellisuus tulee esiin esimerkiksi alla olevan sitaatin valossa. Morley & Robins kirjoittavat näin (1995, 74):

On tietenkin paljon vaikeampaa luoda ja ylläpitää tunnetta kansainvälisyydestä, ja hallitseva tendenssi on kohti uutta tai uusittua paikallisuutta.

Morleyn ja Robinsin tulkinnassa paikallisuus on seuraus ennemminkin kuin syy. On kuitenkin syytä haastaa ajatus, että paikallisuus rakentuisi eurooppalaistumisen tai globalisoitumisen seurauksena.⁷ Marjorie Ferguson (1993) kritisoi ajattelukuviota pohtiessaan kansallisen identiteetin ja sähköisen median suhteita. Vaikka ihmisille Yhdysvaltain ja Kanadan rajojen molemmin puolin on tarjolla samoja amerikkalaisia televisio-ohjelmia ja populaarikulttuurin tuotteita ja vaikka monet maantieteeseen, demokratiaan ja talouteen liittyvät asiat yhdistävät Kanadaa Yhdysvaltoihin, silti erilaiset ajattelutavat, arvot ja periaatteet ovat olemassa siellä niin symbolisina kuin materiaalisinakin.

Myös Robertson (1995, 28–32) kritisoi tämän työn kysymyksenasettelun kannalta hyödyllisesti sitä, että paikallinen nähdään kansainvälisen vastakohtana ja siihen reagoitina. Hän pyrkiikin tuomaan globalisoitumisen ja lokalisoitumisen problematiikkaa lähemmäs toisiaan *glokalisoitumisen* (*glocalisation*) käsitteen kautta, jossa paikallisuus ei jäsenny vastakohtana tai reaktiona globalisoitumiseen (vrt. Giddens 1991, 22) vaan sen yhtenä aspektina.

Ferguson (1993, 53) korostaa sitä, että paikallisuus ei ole säilynyt Kanadassa amerikkalaisen populaarikulttuurin vuoksi vaan *siitä huolimatta*. Tällöin paikallisuus on enemmän tai muuta kuin seuraus jostakin tai johonkin. Kysymystä on hyödyllistä pohtia myös suomalaisen sanomalehdistön näkökulmasta. Paikallisuuden ja alueellisuuden idea luotsaavana periaatteena alkoi saada jalansijaa 1930-luvun pulakautta seuraavina vuosikymmeninä, jolloin uudentyypinen ajattelu alkoi kyteä: sanomalehtien linjauksista päättävät vakuutuivat hiljalleen siitä, että avarakatseisen lehden on helpompi houkutella tilaajia yli puoluerajojen (Salokangas 1987, 330).⁸ Laaja lukijakunta oli tarpeen, jotta sitä voitaisiin käyttää valttina ilmoittajista kilpailtaessa. Sitoutumattomuus ei tosin rynnistänyt päätähuimaavasti. Suomen Lehdistön tilastojen mukaan vuonna 1988 kaikkiaan 28 seitsemänpäiväisestä sanomalehdestä 14 oli poliittisesti sitoutuneita. Neljä vuotta myöhemminkin poliittisesti sitoutuneita alueellisia sanomalehtiä oli kahdeksan. Tätä kirjoittaessa (elokuussa 2000) niitä on selkeästi keskustalainen Kemissä ilmestyvä *Pohjolan Sanomat*. Väljemmin aatetta tuo linjassaan esiin keskustalainen sitoutumaton *Keskisuomalainen*. Toisaalta *Ilkka* ei ole sitoutumattomanakaan pyrkinyt kokonaan irrottautumaan keskustalaisuudesta (tutkittavien lehtien poliittisista linjauksista enemmän luvussa 4.3).

Olennaista sitoutumattomuuskehityksessä on, että poliittiset aatteet ovat taloudellisista syistä joutuneet antamaan tilaa alueellisille tavoitteille. Kyse on ollut lehtiyrittäjien harkitusta linjauksesta, jota ovat ohjanneet taloudelliset tekijät. Ilmoittajaa on helpointa houkutella mahdollisimman suurella lukijakunnalla. Toisaalta levikkialueen taloudellinen hyvinvointi tuo sitä myös lehdelle itselleen. Levikkialueen kuntien ja yritysten hyvää on siten perusteltua perätä siksikin, että menestys toisi alueelle työpaikkoja ja vaurautta ja sitä kautta lehdelle lukijoita.

7 Suomen Lehdistössä (10/89, 6–9) julkaistu juttu *Maakunnallisten medioiden merkitys kasvaa* kuvastaa osaltaan suoraviivaista ajattelua, jossa paikallisuus seuraa eurooppalaistumista. Jutun yksi kuvateksteistä tietää kertoa: ”Yhdentyvän Euroopan kansalaiset kiintyvät entistä syvemmin kotimaakuntaansa, kun heidän kansallinen identiteetti menettää merkitystään.”

8 Aiemman tutkimuksen mukaan paikallisen ja maakunnallisen aineiston osuus on kasvanut erityisesti 1950-luvulta lähtien (Salminen 1988, 285–292).

Näin katsottuna sanomalehdistön alueellisuus on markkinoiden ohjaamaa. Maakunnallisuudesta ei siksi tullut aate sen takia, että lukijat olisivat olleet erityisen vieraantuneet juuristaan tai kotiseudustaan. Pikemminkin alueellisuus on tapa kerätä suurin mahdollinen yleisö ja varmistaa tämän pysyminen (levikki)aluetta rakentamalla ja sen identiteettiä vahvistamalla.

Robertson (1995, 31) toteaa toisaalla hyödyllisesti itsestään selvän mutta monesti piiloon jäävän lokaalisuuden piirteen – sen kuinka paikallisuuden ajatus ja käsite ovat suhteellisia. Kyläyhteisö on paikallinen suhteessa yhteiskunnan alueeseen, yhteiskunta on paikallinen verrattuna sivilisaation alueeseen, maakunnallinen on paikallinen suhteessa kansalliseen, kansallinen on paikallinen suhteessa ylikansalliseen jne. Kun paikallisuus ymmärretään hierarkkisesti, myös vastakainasettelut monimuotoistuvat. Sanomalehdistölle olennaisen alueellisuuden huomiointi pakottaa sekoittamaan vyyhtiä ja lopulta irrottamaan paikallisuuden tarkastelun globaalisuus-lokaalisuus-akselilta. Suomalaisen sanomalehdistön maakunnallisuus onkin ymmärrettävä ennen muuta moniksi paikallisuuksiksi suomalaisuuteen nähden, sillä olennaista on erottautua toisista suomalaisuuden versioista. Itse asiassa asetelman 'ne' ovat hyvin lähellä, useimmiten tärkeintä on erottautua naapurimaakunnan kilpailijalehdestä.

'Ruohonjuuritason' näkökulmasta paikallisuus sekä suppeamassa paikallisen että laajemmassa maakunnallisen merkityksessä siis paitsi menettää uutuuden hohdettaan myös reaktiivisuuttaan globalisaatioon. Niin käy myös silloin, kun seuraa muutamaa Fergusonin (1992) toisaalla esittämästä seitsemästä globalisoitumisen myytistä. Hänen mukaansa muun muassa väite ajan ja paikan häviämisestä on globalisoitumisen myytti, sillä kaupan, organisaatioiden, informaation ja ihmisten liikkuvuus eivät tee ajasta ja paikasta merkityksettömiä. Pikemminkin näistä kokemuksen alueista on tullut monikerroksisia, yhteenkutoutuneita ja kompleksisia.

Tästä näkökulmasta globalisoitumisen usein kovin itseoikeutettu hahmotuminen yhtä hyvin matkana (historiallisena prosessina) kuin määränpäänä (taloudellisena ja kulttuurisena tuloksena) tulee ongelmalliseksi. Ferguson (1993, 73) painottaa, että globalisoitumisen käsite ei kuvaa neutraalisti ja arvovapaasti sitä, mitä ympärillämme tapahtuu. Sen sijaan lähempi tarkastelu paljastaa kausaalioletuksia, normatiivisia pyrkimyksiä sekä arvostuksia. Tiedämme Fergusonin (1992, 79) mukaan esimerkiksi kovin vähän siitä, miten yhteiset sähköisen viestinnän välittämät kokemukset muuttavat ihmisten aika–paikka-havaintoja tuomalla kaukaisen lähelle.

Jos hyväksyy Fergusonin (1992, 78) väitteen ajan ja paikan häviämisestä globalisoitumisen myytiksi, myös puhe uudesta paikallisuudesta joutuu myyttiseen valoon. Onko siis puhuttava uudesta tai uusitusta (renewed) paikallisuudesta? Kyse on nähdäkseni paikallisuuden tai alueellisuuden tuoreuden tunnusta, jota selittää osaltaan se, että kansallisen viitekehyksen ohella on entistä herkemmin tartuttu ylikansalliseen ja globaaliin viitekehykseen, josta on kulkeuduttu edelleen lokalisoitumisen teemoihin. Morleyn & Robinsin (1995) teos *Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries* on yksi esimerkki tästä. Se kuvaa viestinnän ja kulttuurintutkimusta sikäläkin, että juuri rajoista piittaamattoman sähköisen viestinnän kasvu on vauhdittanut pyrkimystä ylittää kansakunta hallitsevana viitekehyksenä (ks. myös Robins 1999, 106–107). Kansalli-

sen viitekehysten ylittäminen on tullut Euroopassa ajankohtaiseksi myös 'eurooppalaistumisen' myötä, jolla on lähinnä Euroopan yhteisön ja Euroopan unionin kautta ollut yhä suurempi vaikutus ajatteluun ja tutkimukseen. Kurkotuskulman laajenemisen myötä on todistettu siten kasvavaa herkkyyttä ylipäättään eri paikkojen erityisyydelle.⁹

Aiemman tutkimuksen alueellisuudessa on huomionarvoista myös se, että lehdistö on näyttäytynyt varsin vahvasti kansallisena instituutiona. Esimerkiksi Hallin (1987, 118) oikaisee mutkia pelkistämällä, että useimmissa maissa sanomalehdistö on kansallinen instituutio (ks. myös Anderson 1994). Radio ja televisio modernien valtioiden syntyhistoriassa on samaten paikannettu kansalliseksi viestimiksi sekä areenoiksi kansakunnan ja kansallisen identiteetin määrittelyprosesseille (ks. esim. Scannell 1989). Olennaista on, että näissä analyyseissä paikallisuus ei yleensä ole noussut tutkimuksen keskiöön. Schlesinger (1996, 176, 182) tuokin esiin tämän työn näkökulmasta keskeisen aiemman tutkimuksen puutteen aprikoidessaan, miten tutkimus ei ehkä olekaan kyennyt kuvaamaan viestintämallien koko kirjoa:

On mahdollista, että poliittikalähtöinen keskittyminen eurooppalaiseen audiovisuaaliseen kommunikaatioon on jättänyt varjoonsa kansallisen ja alueellisen lehdistön keskeisen merkityksen erilaisten viestintämallien ylläpitäjänä.

Vastakohtaisesti meidän täytyy tutkia sellaisia kulttuurisia muotoja, joissa kansallinen identiteetti kaikkein selvimmin artikuloituu. Taas kerran voimme olettaa, että painetun viestinnän (erityisesti sanomalehdistön) tarkastelu tästä näkökulmasta voi olla erityisen arvokasta, erityisesti pienissä Euroopan maissa.

Schlesinger (1996) siis tärkeällä tavalla tuo esiin, miten keskittyminen eurooppalaisen kulttuurin audiovisuaaliseen ulottuvuuteen on mahdollisesti peittänyt varjoonsa viestintämallien kirjoa. Tässä yhteydessä alueellisuus ei silti saa sille kuuluvaa paikkaa. Tutkija nimittäin viittaa juuri pieniin Euroopan maihin, mutta ei korosta kuitenkaan painetun viestinnän alueellista perusolemusta eikä yhdistä monia identiteettejä alueelliseen viestintään tai pohdi niiden suhdetta (vrt. alla; Schlesinger 1993, 381). Mediatutkimuksen konkreettinen reagointi alueellisuuden 'nousuun' tai 'Euro-regionalismiin' on ollut kaikkiaan varsin laimeaa painetun viestinnän ja sanomalehtiaineistojen näkökulmasta. Toisaalta esimerkiksi Robins (1999, 112–114) argumentoi, että kansallinen kuviteltu yhteisö on säilynyt vahvana kuulumisen muotona nykyajan Euroopassa. Hän kysyykin, emmekö ole näkemässä alueiden Euroopan ideaalissa kansallisen tietoisuuden vahvistumisen – manteeren uudelleen kansallistumisen (re-nationalisation).

Sanomalehdistön alueellinen kirjo on joka tapauksessa ilmeinen. Kotoinen tilanne on jo tullut esiin: Suomessa sanomalehdistön selkärangan rakentavat alueelliset sanomalehdet. Naapurimaista Ruotsissa suurin yhteen laskettu levikki on 'maaseutulehdistöllä' (landsortspressen). Norjassa paikallislehdillä on valta-asema. Kauemmas mentäessä Skotlanti on yksi esimerkki alueellisen – tässä tapauksessa pitäneen sanoa kansallisen – lehdistön elinvoimaisuudesta (ks. Meech

---

9 Pidempään globaalin näkökulman viestinnän tutkimuksiin on tuonut kulttuuri-imperialismin alla herännyt huoli siitä, miten ulkomaiset kulttuurivalloittajat vesittävät kotoperäiset kulttuurit mairinnousuillaan.

& Kilborn 1992, 255–257). Huomionarvoista on, että lehtien skotlantilaisuus ei jää siihen, että niitä julkaistaan Skotlannissa, vaan kansallinen näkökulma värittää etenkin politiikan ja urheilun uutisointia.

Viestintävälineiden kirjon huomiointi on tärkeää, koska kysymys identiteetistä tulee moniväiteikkaammaksi. Siksi voi kysyä, miksi varsin harvat ovat eritelleet median ja kansallisvaltiota pienempien identiteettien suhdetta tai mihin esimerkiksi Hägerstrand (1986) pohjaa tulkintansa, että median anti maailmankuvan paikalliseen ja alueelliseen sisältöön on ollut vähäinen. Haluaisinkin suunnata ihmettelyä siihen, miten vahvasti kansallinen identiteetti nähdään yhdeksi ja yksituumaiseksi identiteetiksi. Identiteettien taustalla kyllä uskotaan olevan erilaisuuksia, mutta usein niiden kuitenkin katsotaan puristuvan yhtenäiseksi julkisivuksi (esim. Cohen 1985). Schlesingeriin (1993, 381) tukeutuen voi kuitenkin kysyä, ovatko julkisivu ja sen ehdottamat identifikaatiomallit aina toistensa kaltaisia. Hän kirjoittaa median, politiikan ja identiteetin suhteita analysoidessaan, miten kollektiivisessa identiteetissä on useita tasoja ja kerrostumia:

EU:n kansallisvaltiot eivät ole homogeenisiä. Useissa merkittävässä tilanteissa ilmenee murtumakohtia. Niissä nousee esiin yksilöllisiä kansallisia vaatimuksia, jotka joko allittavat, ylittävät tai elävät rinnan valtion virallisten identiteettivaateiden kanssa.

Suomalaisuudesta ja suomalaisesta identiteeteistä puhuttaessa on silmiinpistävää, miten vähän maakunnallisten identiteettien ja suomalaisuuden kysymyksiä on nivottu: mitä muuta maakunnalliset identiteetit ovat kuin topeliaanisia kuvauksia suomalaisheimojen ominaisuuksista, mitä ne ovat suhteessa suomalaisuuteen. Saukkonen (1999, 182–183) tuo tämän esiin väitöskirjassaan erityyppisten konkreettisten tekstien valossa. *Facts about Finland* -teoksesta hän löytää Suomen, jolla on 'suprayksilöä' muistuttava vahva identiteetti. On mielenkiintoista, että teoksessa painottuvat periaatteessa homogeenisuus ja organistisuus, vaikka eri tasoilla tuodaan esiin heterogeenisuutta. Myös Topeliuksen *Maamme*-kirjassa maakuntien ja heimojen asukkaat eroavat toisistaan mutta sulautuvat yhteen kansalliseksi kokonaisuudeksi. Olennaista onkin, että Suomen varsin yhtenäisessä ja keskitetyssä kansakunnan rakentamisen projektissa on korostunut kulttuurin yhtenäisyys, kun kysymys suomalaisuuden eri versioista on jäänyt sivummalle. Tämä ilmenee myös Saukkosen (1999, 184, 206, 286) osoittaessa, kuinka Hollannissa määrittelyt ovat sallineet paljon enemmän heterogeenisuutta ja alueellista monimuotoisuutta.

Vaikka keskityn maakunnalliseen tasoon, muihin aluetasoihin liittyvät identiteetit rakentuvat samaan aikaan. En siten otaksu, että maakuntalehdissä rakentuisi vain maakunnallinen identiteetti ja yhteisöllisyys. Valtakunnallisten asioiden laaja seuraaminen merkitsee sitä, että niissä rakentuu myös suomalaisuus ilman maakunnallisia erityispiirteitä ja yhdessä niiden kanssa. Alueellisuus ei tarkoita vain lähiympäristön merkityksellistämistä tai maakunnallisen identiteetin rakentumista, vaan myös valtakunnallisuus ja kansainvälisyys ovat läsnä.

Paikallisuus ei siis näyttäydy tässä alueellisten tasojen uudelleen järjestäytymisen kääntopuolena ylikansallisten markkinoiden, rajoista piittaamattoman ja globaalisia mielikuvia rakentavan uuden teknologian ja median vyöryssä. Muutos poliittisesta äänestä maakunnalliseksi ei ole myöskään reagointia siihen, että lehtien levikkialueet olisivat muuttuneet yhtenäisemmiksi tai ihmisten maakunnallinen identiteetti ja keskinäinen solidaarisuus tiivistyneet. Koska

pikemminkin voi väittää päinvastaista, katsantokanta ohjaa paikantamaan suomalaisen sanomalehdistön alueellisuuden projektiksi. Paikallisuus ilmiönä jäsentyy näin strategiaksi, joka tavoittelee paikan ja yhteisön esiin lohtimista, merkitysten sekä paikkaan juurtumisen ja siihen liittyvien ihmissuhteiden varastointia (Harvey 1989). Maakunnallisuudessa on siten kyse paikallisuuden diskurssien – 'kodin ideologian' sekä 'yhteisöllisyyden' – käyttökelpoisuudesta (vrt. Robertson 1995, 31). Kyse on siitä, että perinne on pitkälti tämän päivän politiikan tekemistä. Se on sidoksissa siihen, miten valtaa pitävät instituutiot valitsevat menneisyydestä tiettyjä arvoja ja mobilisoivat niitä vallitseviin käytäntöihin.

3 ALUE, IDENTITEETTI JA YHTEISÖLLISYYS DISKURSIIVISINA TUOTTEINA

Tekemissäni haastatteluissa maakunnalliseen ajatteluun vahvasti tukeutuvat päätoimittajat painottivat alueellisen identiteetin ja yhteisöyden merkitystä niin lehden kuin maakunnankin kannalta. Haastateltavien puheessa alueellinen identiteetti ei kuitenkaan tullut esiin vain itseisarvona vaan myös välineenä maakunnan hahmottumiseen. Tutkimuksen aineisto ohjaa näin etsimään tehtävänasettelun alkupäätä identiteettiä kauempaa eli *alueesta*. Myös sanomalehdistön alueellisen kilpailuasetelman myötä lähtökohdaksi paikantuvat alueet ja niistä käytävä kilpailu. Siksi lähden seuraavassa liikkeelle alueesta yhteiskunnallisissa käytänteissä rakentuvana prosessina. Sen jälkeen erittelen *identiteetin* ja *yhteisöllisyyden* käsitteitä, sillä niin teoreettisesti kuin haastattelujen valossa alueellistamisen politiikkaan nivoutuu paitsi ymmärrys alueista rajoineen myös niiden identiteeteistä ja yhteisöydestä.

3.1 Yhteiskunnallisissa käytänteissä rakentuva alue

Aika ja sosiaaliset suhteet ovat olleet keskeisiä tekijöitä yhteiskuntatieteellisessä selittämisessä. Luonnontieteilijöitä ja filosofiä tila on kiinnostanut yhteiskuntatieteilijöitä kauemmin, mutta sen luonnetta näiden tieteenalojen kysymyksenasetteluissa ei ole yhteiskuntatieteellisessä mielessä problematisoitu. Esimerkiksi luonnontieteelle on ollut ominaista tilan ymmärtäminen "itselliseksi virittyväksi avaruudeksi", joka on olemassa riippumatta siinä olevista objekteista (Haarni 1997, 90). Kuvaavaa tälle ajattelulle on, että alueellisesti määriteltyjen olosuhteiden nähdään tuottavan sosiaalista käyttäytymistä pikemminkin kuin päinvastoin. Tila itsessään käsitetään siten esineeksi tai substanssiksi, jolla on kausaalisia vaikutuksia.

Edward Soja (1989) ounasteli kuitenkin 1990-luvun kynnyksellä, kuinka tila saattaa piilottaa enemmän seuraamuksia kuin aika (ks. Haarni 1997). Maantieteen ennemminkin kuin historian tekeminen tarjoaa paljastavimman taktisen ja teoreetti-

sen maailman, hän arvioi. Yhteiskuntatieteissä tila onkin noussut tutkimusten keskiöön laajemmin 1990-luvulla. Yhtäältä maantieteilijät ovat saaneet tilaan liittyvien kysymysten myötä uutta pontta vanhaan iskulauseeseensa: maantiede merkitsee – edelleen – vaikka maailma verkostuukin. Samalla aiheeseen liittyvä keskustelu on laajentunut eri aloille. Osa tutkijoista puhuukin spatiaalisuuden muodista, jossa tilallisuus on tullut ajallisuuden ja yhteiskunnallisuuden rinnalle niin teoreettisissa tarkasteluissa kuin empiirisissä tutkimuksissa (ks. esim. Haarni 1997, 87). Tutkimuksellisesti olennaista on, että spatiaalisuuden muodin myötä on pohdittu tilan tuottamista sosiaalisena prosessina. Tutkijat ovat niin ikään kiinnittäneet entistä enemmän huomiota tilaan liittyvään vallankäyttöön ja poliittisuuteen sekä vaatineet tilan nostamista kriittisen yhteiskuntatutkimuksen keskiöön (Lefebvre 1994).

Tilaan liittyvien kysymysten nousun taustalta voi poimia ainakin globalisointiteorian, joka on 1990-luvun alusta lähtien vahvistanut jalansijaa yhteiskuntatieteissä. Tilaan tarttumista on tukenut postmodernin teoria, jossa aikaan liittyviä analyysejä enemmän mielenkiinto on usein kohdistunut tilaan liittyviin kehittäelyihin (ks. yhteiskuntateorian spatialisoinnista esim. Featherstone & Lash 1995; Lash 1990). Silti tilaa ja aikaa ei ole syytä asettaa vastakkain eikä sulkea aikaa tilan teoretisoinnin ulkopuolelle. Toisin sanoen ajan ja paikan erottaminen on ongelmallista. Doreen Massey (1994, 264–269; 1993) nostaakin tarpeellisesti esiin, että on epäpätevää yksinkertaisesti dikotomisoida diakronista ja synkronista, aikaa ja tilaa. Tila tai paikka ei ole staattinen todellisuus, se ei ole 'olemista'. Sen sijaan paikka tai tila voidaan Massey'n mukaan ymmärtää prosessiksi, jolla ei tarvitse välttämättä olla erottavia rajoja ja jolla ei ole yhtä, uniikkia identiteettiä, vaan joka on täynnä sisäisiä eroja ja konflikteja.

Ennen kuin siirrytään pohtimaan alueen prosessuaalisuutta, 'verrytellään' sillä, millaisia merkityksiä ns. kadunmies voisi antaa alueen käsitteelle ja mitä tämä ehkä kertoo käsitteen vaikeaselkoisuudesta. Jos ns. kadunmiehen täytyisi miettiä, mikä tai mitä *alue* on, ehkä vastaaja jäljittäisi jonkinlaista 'todellisuudessa sijaitsevaa palaa', joka jonkin tekijän perusteella muodostaa oman kokonaisuuden. Kenties hän tarjoaisi maan tai maanosan nimeä tai jäisi miettimään asiaa oman kotikaupunkinsa näkökulmasta ja päätyisi vaikkapa kasarmi- tai kampusalueeseen. Yhtä hyvin hän voisi pysähtyä pohtimaan, millaisia piirteitä jollakin alueella on ja miten se eroaa näiden perusteella muista alueista. Tällöin vastausta jäsentäisivät vaikkapa koulun biologian, maantiedon ja historian tunneilla tutuiksi tulleet kasvien levinneisyysalueet, murrealueet, heimoalueet, maakunnat tms.

Esimerkki osoittanee, että alue on käsitteenä samaan aikaan sekä selvää ja konkreettista että hämmentävää. Alueen voi mieltää monella tavalla. Toisaalta alueellisuus on läsnä monilla eri aloilla ja alueilla – se kuuluu keskeisiin yhteiskunnallisiin puhetapoihin jäsentää todellisuutta, ja se on usuiden tieteenalojen keskeisiä työkaluja ympäröivän todellisuuden ja sen ilmiöiden haltuun ottamiseen.¹⁰ Se, miten ja minkä suhteen alueita ja alueellisuutta tarkastellaan, määrittyy

---

10 Monitahoisuus tulee esiin myös aluekäsitteiden käännoksissä. Suomen alueviranomaiset kääntävät maakunnan englanniksi 'region'. Historiallinen maakunta kääntyy heidän teksteissään kuitenkin ilmaisuna 'historical province'. Läänin viranomaiset taas ilmaisevat sanoin 'administrative province'. 'Region' maakunnan käännoksenä vie silloin tällöin

yleensä tieteenalan tai yhteiskunnan politiikan tarjoaman logiikan mukaan (Häkli 1994). Tieteellisiä tutkimuksia tarkasteltaessa keskeinen eri näkökulmia valottava arviointiperuste on, miten alue on niiden tehtävänasettelussa tematisoitu.

Ensinnäkin se voidaan paikantaa analyysivälineeksi tai 'todellisuudessa' olevaksi spatiaaliseksi kokonaisuudeksi (Paasi 1991, 239–240). Yleensä aluetta on lähestytty tieteellisissä tutkimuksissa jälkimmäisestä näkökulmasta, se on ollut 'ulkoisessa todellisuudessa'. Tätä lähestymistapaa ilmentää osaltaan lehdistöhistoriallisten tutkimusten tapa ymmärtää alue. Tilallisuuteen liittyvien kysymysten nousun myötä alue on tematisoitu myös osana niitä yhteiskunnallisia käytänteitä, joita tutkimuksessa tarkastellaan. Alueiden tai alueellisuuden yhteiskunnallisen merkityksen lähestyminen sosiaalista todellisuutta koskevinä luokituksina ja kategorioina, symbolisina rakenteina ja symbolisena vallankäyttönä on silti ollut harvinainen (Häkli 1994, 62–63).

Maakuntalehtiä tarkasteltaessa on tarkoituksenmukaista pohtia niin alueen prosessuaalista ja diskursiivista rakentumista kuin tilaan liittyvää vallankäyttöäkin. Tilan diskursiivisen ja prosessuaalisen luonteen ymmärtämiseksi Jyväskylässä ilmestyvän *Keskisuomalaisen* lanseeraama 'Väli-Suomi' tarjoaa käyttökelpoisen esimerkin vauhdinhakuun¹¹. *Keskisuomalainen* esitteli ja tarjosi 'Väli-Suomea' lukijoilleen vuoden 1996 europarlamenttivaalien yhteydessä. Lehden artikkelisivun jutut ehdottivat, että 'Väli-Suomen' on syytä puhaltaa yhteen hiileen, jotta kaikki Brysselin europarlamenttiin valitut edustajat eivät ole pääkaupunkiseudulta (esim. *Keskisuomalainen* 18.8.1996). Tässä yhteydessä kiinnostavampaa on, että kyse oli uudesta alueesta, joka kaipasi esittelyä ja rajojen määrittelyä. 'Väli-Suomen' lanseeraaminen valaisee näin paitsi alueiden diskursiivista rakentumista myös aktiivista rakentamista sen sijaan, että alueet olisivat odottamassa kartografia kirjaamaan ne ylös. Syyskuussa 1996 päätoimittaja kirjoitti artikkelisivulla näin (*Keskisuomalainen* 7.9.1996):

Väli-Suomen käsite on vakiintumassa yleiseen kielenkäyttöön. Käsite on varsin uusi, mutta sillä on eväitä pysyvyyteen. Väli-Suomella tarkoitetaan Pohjois-Karjalan, Kuopion, Keski-Suomen ja Vaasan läänin alueita. Mahdollisesti siihen nivoutuu ennen pitkää Mikkelin lääni.

Alueen prosessuaalisen ja historiallisen muotoutumisen avaaminen helpottuu, kun 'Väli-Suomen' rinnalle nostaa Etelä-Pohjanmaan tai Pohjois-Karjalan, jotka edellinen tekstilainaus paikantaa osaksi 'Väli-Suomea'. Niin Etelä-Pohjanmaa kuin Pohjois-Karjala ovat vakiintuneita osia suomalaista aluejärjestelmää. Ne muun muassa kuuluvat 1992 nimettyihin toiminnallis-taloudellisiin maakuntiin ja kummassakin maakunnassa toimivat maakunnalliset liitot sekä elinkeinokeskukset. Kun huomattavan osan suomalaisista voi olettaa tunnistavan Pohjois-Karjalan ja Etelä-Pohjanmaan maakunniksi tai jollakin tapaa omiksi erityisiksi aluekokonaisuuksiksi, sama ei päde 'Väli-Suomeen', joka on rakentumisprosessinsa alkuvaiheessa. Sen olemassaoloa eivät myöskään tue erityyppiset vakiintuneet

---

ongelmiin, koska englannin kielessä sitä käytetään kansallisvaltiota suppeammista ja laajemmista alueista (vrt. Barents region, Baltic Sea region).

¹¹ Maakuntarepresentaatioiden ja alueiden kilpailun problematiikasta ks. myös Orjala (1996, 65–64).

instituutiot ja niiden käytännöt, kuten esimerkiksi kouluopetus tai alueellinen kansalais- ja yhdistystoiminta.

Alueista ja rajoista runsaasti kirjoittaneen Anssi Paasin töissä näkökulma alueeseen *prosessina* on ollut keskeinen (Paasi 1986a; 1991). Paasin aluemaantieteen väitöskirja (1986b) on tämän työn kannalta erityisen kiintoisa siksi, että tutkimuksessa tarkastellaan nimenomaan suomalaisten maakuntien historiallista syntyä. Paasi erottaa alueen syntyprosessissa neljä vaihetta: 1) territoriaalinen (alueellinen) 2) symbolinen (käsitteellinen) hahmottuminen 3) institutionaalinen muotoutuminen sekä 4) alueen vakiintuminen alueelliseen järjestelmään.¹² Alueen territoriaalisessa muotoutumisessa on kyse siitä, että esimerkiksi talouden, politiikan ja hallinnon käytänteiden myötä alueelle muotoutuvat ja vakiintuvat rajat, jotka erottavat sen alueellisessa järjestelmässä erilliseksi yksiköksi. Alueen käsitteellinen muotoutuminen seuraa tätä; silloin alueen nimi ja muut alueeseen liittyvät symbolit vakiintuvat identifioimaan sen. Alueen institutionalisoituminen liittyy puolestaan erityyppisten instituutioiden syntyyn ja käytäntöilun (media, kouluopetus, kirjallisuus jne.), jotka sitoo alueen syntyprosessiin niiden alueellinen symbolismi ja toiminta- tai vaikutusalue. Maakuntalehdistön näkökulmasta tämä tarkoittaa kulloiseenkin maakuntaan viittaavien aluenimien, erityispiirteiden tms. esiintymistä sekä näkökulmaa lehden levikkialueesta maakunnan rajoja määrittäjänä. (Paasi 1986a, 121–128; 1991, 244–246.)

Prosessuaalisesta ja diskursiivisesta viitekehyksestä Ronny Severinssonin (1989) näkökulma alueellisuuteen näyttää keskeneräiseltä. Tutkija ei erittele alueellisuutta sinänsä, sillä hän päätyy neuvomaan ruotsalaisten aluelehtien tekijöitä luomaan sopeutumismuutoksia alueellisessa lukijakilpailussa selvitäkseen: jos sanomalehteä ympäröivä lääni vaikkapa jaetaan valtionhallinnon päätöksenteossa kahtia, lehden olisi syytä saada nopeasti toimitus uuden läänin pääkaupunkiin. Näin saattaa hyvin olla. Toisaalta on selvää, että alueellisten ykköslehtien kilpailutilanne näkyy paitsi niiden journalistisissa käytänteissä myös teksteissä. Journalismia ei siksi olekaan syytä lähestyä vain sopeutujana ja muualla tehtyjen ja tapahtuneiden päätösten tai asioiden kommentoijana vaan myös näiden muokkaajana sekä rakentajana.

’Jälkijättöisestikin’ media silti pyrkii toimimaan. Kyse ei ole automaattisesti siitä, että esimerkiksi uusi lääni olisi saatava uutisoinnissa haltuun mahdollisimman hyvin (vrt. Severinsson 1989, 110–111). Se voidaan myös unohtaa, vaikka sen purkaminen ei niin aktiivista olisikaan. Keski-Suomi kuuluu nykyisin Länsi-Suomen lääniin, mutta *Keskisuomalaisen* sivuilla uusi lääni ei ole juuri ollut esillä. Lehti kuitenkin uutisoi pääuutisivulla, että maaherran uudenvuodenvastaaanotto Turussa näytti jäävän keskisuomalaisuuden edusmiehiltä vuoden 1998 kynnyksellä väliin (Keskisuomalainen 31.1.1997). Uutisen loppurivit kertoivat, että päätoimittaja ei matkusta Turkuun pitkän matkan vuoksi.

---

12 Toisaalta on huomattava, että vaikka prosessista voidaan nostaa esiin erillisiä toisiaan seuraavia vaiheita, ne on ymmärrettävä pikemminkin analyysivälineiksi. Vaiheet voidaan erottaa siten vain analyttisesti (Paasi 1986a). Pilkkominen on tässä kuitenkin hyödyllistä, sillä se auttaa jäsentämään erivaiheisia maakuntadiskursseja, esimerkiksi Jyväskylässä ilmestyvän *Keskisuomalaisen* teksteissä ’Väli-Suomea’ ja Keski-Suomea koskevia diskursseja.

Näkökulma alueeseen historiallisena prosessina tulee median ja alueiden risteystä purkavien kysymysten kannalta ongelmalliseksi, jos historiallisen prosessin oletetaan implikoivan loppuun asti kulkevaa kehityskulkua. 'Väli-Suomen' rakentumisesta ja pysyvyydestä ei voida sanoa vielä kovinkaan paljon. Koska *Keskisuomalaisen* liikkeelle panema uusi alue enemmän tai vähemmän henkii sen nykyisen kilpailutilanteen kannalta motivoitua strategiaa, se ei ole sitä automaattisesti pysyvästi. Tässä mielessä alueen prosessuaalista rakentumista koskevissa kehittämissä on tärkeää, että alueita paitsi rakentuu osana alueellisen järjestelmän jatkuva transformatiota myös jää matkalle, lakkaa olemasta ja 'katoaa' (esim. Paasi 1986a). Alueet eivät näin prosessissaan välttämättä pääse perille tai 'maaliin' niin, että ne muodostuvat kokonaisuudeksi, jolla on vakiintunut rooli yhteiskunnan spatiaalisessa rakenteessa ja yhteiskunnallisessa tietoisuudessa. Toisaalta vaikka alue ei kokonaan katoaisi, sen territoriaaliset, symboliset ja institutionaaliset merkitykset voivat muuttua. Näin on käynyt esimerkiksi Keski-Suomelle uuden läänijaon myötä.

Kaikkiaan alue on sen aktiivisen rakentamisen myötä perusteltua jäsentää tämän työn viitekehityksessä paitsi prosessina myös *ideana*. Morley ja Robins (1995, 5) erittelevät aluetta ideana kirjoittaessaan, kuinka Eurooppa ei ole vain maantieteellinen paikka vaan myös idea. Ideajäsennyksen myötä tulee ilmeiseksi, että alueellisuus ei ole itsestään selvää. Sen myötä tulee niin ikään ilmeiseksi, että alueellisen sanomalehdistön maakuntadiskursseihin sisältyy niin maakuntaa tai sitä hieman laajempia alueita sekä niiden identiteettejä koskevia intohimoja kuin intressejäkin (vrt. Foucault 1989, 69).

Kaikkiaan alueen ymmärtäminen yhteiskunnallisissa käytänteissä rakentuvaksi diskursiiviseksi tuotteeksi merkitsee tässä siten sitä, että tekstien alueissa on kyse paitsi alueen kuvaamisesta myös esityksistä ja ehdotuksista siitä, mitä esimerkiksi Keski-Pohjanmaa tai Pohjois-Suomi ovat. Kyse ei ole siitä, että todellisuus alueolioineen avautuisi musteen avulla sanomalehtipaperilla luettavaksi.

Diskursiivisen näkökulman myötä alue on myös hedelmällistä liittämään muutokseen: samoin kuin alueisiin ja alueellisuuteen kutoutuvat merkitykset muuttuvat ja liikkuvat, alueetkaan eivät ole luonteeltaan ikuisia tai pysyviä. Toisaalta kilpailu merkityksistä korostaa sitä, että aluetta ei ole syytä lähestyä yhtenä vaan useina päällekkäisinä prosesseina. Näkökulma alueeseen monina samanaikaisina, päällekkäisinä ja ristiriitaisinakin diskursiivisina prosesseina on hyödyllinen myös siksi, että se kykenee ilmentämään, kuinka alueet palvelevat samaan aikaan erilaisia tehtäviä ja funktioita; ne saavat erilaisia merkityksiä sen mukaan, mistä näkökulmasta niitä lähestytään. Tällöin alueellinen näkökulma ei vain yhdistä esimerkiksi poliitikkoja, taloustieteilijöitä ja virkamiehiä, vaan se samaan aikaan merkitsee erilaisia lähtökohtia alueellisuuteen, erilaisia tehtäviä alueille jne. (vrt. Häkli 1994).

Maakuntalehdistön näkökulmasta lähtökohta alueesta useina samanaikaisina prosesseina on kiehtova ennen kaikkea siksi, että alueiden rakentuminen jäsenyyttä kamppailuksi. Sanomalehdistön näkökulmasta yleisin tilanne on sellainen, että maakuntaa hallitsee yksi lehti: *Karjalainen* Pohjois-Karjalaa, *Ilkka* Etelä-Pohjanmaata, *Kainuun Sanomat* Kainuuta, *Etelä-Suomen Sanomat* Päijät-Hämettä, *Etelä-*

Saimaa Etelä-Karjalaa jne.¹³ Kaikilla lehdillä 'kokonaan omaa' maakuntaa levikki-alueena ei kuitenkaan ole. Levikkialueen ja maakunnan rajat voivat poiketa toisistaan, tai eri lehdet voivat kilpailla samoista maakunnan osista.¹⁴ Kaikkiaan sanomalehdistöä ei olekaan syytä nähdä yhtenä isona samaan suuntaan aaltoa seesteisesti halkovana voimana. Kilpailu lukijoista etenkin levikkialueiden laitamilla merkitsee pikemminkin ristiriitoja, konflikteja ja monia päällekkäisiä alueprosesseja. Kyse ei ole siten vain siitä, että maakuntadiskurssit ja lehden korkeat peittoprosentit ydinlevikkialueilla merkitsisivät tehokasta maakuntien ja valtakunnanosien rakentumista (vrt. Tommila 1982, 53). Kilpailevat maakuntadiskurssit ja kilpailevat representaatiot yhtä hyvin kuin kilpailevien lehtien levikki-alueet ja julkituodut viiteryhmät myös jatkuvasti haastavat toinen toisensa ja samalla purkavat alueita.

Väliportaan hallinnon uudistamiseen liittyvät komiteamietinnöt ovat myös keskeisiä alueiden rakentajia. Jouni Häkli (1994) on kiinnostunut komiteamietinnöistä väitöskirjassaan esityksinä, joissa määritellään 'maakunnan' muotoa ja olemusta (Häkli 1994, 19–20). Toisella tapaa ilmaisten hän tarkastelee komiteatyöskentelyä sosiaalisena ja yhteiskunnallisena toimintana, jonka yhtenä tavoitteena on maakuntia koskevien legitiimien representaatioiden tuottaminen ja jonka muotoa määrittää yhteiskuntaa koskevan asiantuntemuksen sitoutuminen moderneihin poliittis-hallinnollisiin ja tieteellisiin professioihin.

Kaikkiaan näkökulma alueeseen monina päällekkäisinä diskursiivisina prosesseina merkitsee tämän työn kannalta sitä, että käsitys alueesta toimijoiden yhteisenä areenana menettää mielen (vrt. Schlesinger 1991). Keskeistä on sen sijaan, että alueet ja alueellisuus jäsenyivät diskurssien ja representaatioiden kamppailuna. Samalla keskeiseksi kysymykseksi nousee, millaisista ja kenen representaatioista journalistisissa teksteissä on kulloinkin kyse; yksilöiden ja ryhmien mahdollisuudet osallistua alueen tuottamiseen ja uusintamiseen eivät toki ole samanlaiset.

Tarkasteltaessa tilan tuottamista sosiaalisena prosessina sekä siihen kytkeytyvää vallankäyttöä ja poliittisuutta on tarpeen mainita Henri Lefebvren teos *The Production of Space*, jota on pidetty tilan teoreettisen tarkastelun yhtenä keskeisenä suunnannäyttäjänä. Sen ensilehdillä ranskalainen filosofi kysyy, voisiko tila olla mitään muuta kuin passiivinen sosiaalisten suhteiden paikka (*locus*), miljöö jossa niiden erilaiset yhdistelmät toteutuvat, vaiko pikemminkin menettelytapojen (*procedures*) kokonaisuus, joiden avulla näitä suhteita siirretään (Lefebvre 1994, 11). Tutkija vastaa itse saman tien: jäsenyessään ristiriitaisten intressien ja poliittisten kiistojen kohteeksi tila on olennaisella tavalla valtaa. Problematiikkaan kytkeytyen hän pohtii muun muassa näkemystä tilasta orgaanisena kokonaisuute-

---

13 Maakuntalehtien lukumäärän laskeminen on hankalaa, ja määrittelystä riippuen lopputulos vaihtelee. Vuonna 1996 ilmestyi 25 suomenkielistä sanomalehteä seitsemänä päivänä viikossa. Niistä yli 20 000:n levikkiin ylsi 24. Täydenpalvelun roolin voi katsoa edellyttävän tietyn levikkimäärän ohella kattavaa uutisointia. *Salon Seudun Sanomien, Länsi-Suomen, Länsi-Savon, Keski-Uusimaan ja Iisalmen Sanomien* vuosikerran sivumäärä jäi vuonna 1996 alle 700:n. Kun ne luokitellaan aluelehdiksi, maakuntalehtiä jää 20.

14 Tiheimmin seitsemänpäiväisiä sanomalehtiä ilmestyy maan kaakkoiskulmalla: Etelä-Savossa ilmestyvät viikon jokaisena päivänä niin *Itä-Savo* kuin *Länsi-Savokin*, Kymenlaaksossa *Kouvolan Sanomat* ja *Kymen Sanomat*.

na.¹⁵ Lefebvre (1991, 271–273) jäsentää tämän ajatuksen läpeensä poliittisena, sillä motiivi kontrolloida alueellista 'kokonaisuutta' on poliittinen. Tätä seuraten Lefebvre näkeekin tilan poliittisuuden kutsuna analyyseille, jotka pyrkivät osoittamaan luonteeltaan orgaanisen sosiaalisen todellisuuden 'tarpeita' ja 'funktioita' ja erittelemään niiden luoja ja muotoilijoita. Orgaanisen tilan poliittisuuden sekä analyysien tarpeellisuuden korostaminen on tämän työn kannalta erityisen kiinnostavaa, sillä suomalaisissa keskusteluissa orgaanisiksi kokonaisuusiksi mielletyt alueet on kytketty ns. väliportaan tasolla juuri maakuntiin (ks. Häkli 1994, 128).¹⁶

Orgaanisen tilan poliittisuutta korostava näkökulma on tämän työn kannalta merkityksellinen ennen kaikkea siksi, että sen myötä alueellisuus sanomalehtien yritystoiminnan keskeisenä välineenä ja ideana jäsenyy poliittiseksi ja taloudelliseksi viitekehykseksi, jolla on vaikutuksensa yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Tämä on keskeistä, sillä katsantokanta riisuu sanomalehdiltä yhteiskunnallista sitoutumattomuutta olennaisella tavalla: tila poliittisena viitekehyksenä merkitsee myös yhteiskunnan politiikkaan vaikuttamista. Siksi sanomalehdistön sitoutumattomuudesta puhuminen vaatiikin tarkennusta, sillä yhteiskunnan politiikkaan vaikuttaminen ja poliittinen sitoutumattomuus eivät vaikuta ristiriidattomalta yhdistelmältä. Tässä mielessä poliittinen sitoutumattomuus on syytä nähdä pikemminkin riippumattomuutena poliittisten puolueiden näkökannoista kuin ei-poliittisuutena – vaikka yleisesti maakuntalehtien sitoutumattomuus ymmärretäänkin ei-poliittisuudeksi.¹⁷

---

15 Näkökulma on keskeinen ylipäätään tilan yhteiskunnallisille tarkasteluille, joissa tila ei jäseny neutraaliksi kulissiksi tai säiliöksi vaan erilaisten intressien ja poliittisten kiistojen kohteeksi. Edward Soja (1989, 6) viittaa samaan problematiikkaan pohtiessaan sosiaalisen elämän näennäisesti viattomaa spatiaalisuutta ja perätessään Lefebvren innoittamana tilan palauttamista kriittisen yhteiskuntatutkimuksen keskiöön (ks. Haarni 1997, 96): "Meidän täytyy olla herkeämättömän tietoisia siitä, kuinka tila saadaan kätkemään meiltä toiminnan seuraukset, kuinka valtasuhteet ja kuri on kirjoitettu sisään sosiaalisen elämän näennäisen viattomaan spatiaalisuuteen, kuinka ihmisten maantieteet täytyvät politiikalla ja ideologiailla."

16 Massey viittaa tilaan ja valtaan liittyvien kysymysten yhteenkutoutumiseen korostaessaan tilallisen todellisuuden yhteiskunnallista ja poliittis-taloudellista luonnetta. Sen sijaan että alueellisen rakenteen taustalla nähtäisiin vain spatiaalisia lainalaisuuksia tai luontoperustaisia syitä, yhteiskunnan alueellinen rakentuminen nähdään kytköksessä poliittiseen ja taloudelliseen järjestelmään. Siksi alueellisuutta ei tästä näkökulmasta ole mielekästä tutkia ilman näitä kytkentöjä (ks. Haarni 1997, 94).

17 Esimerkiksi pääministeri Lipponen kritisoi keväällä 1999 europarlamenttivaalien alla Väli-Suomen sanomalehtiä 'ehdokaskampanjoinnista' ja (puolue)poliittisista vaikuttamispyrkimyksistä. Sen mitä loppujen lopuksi tapahtui ja millaisten motiivien synnyttämänä, voi ymmärtää ainakin kahdella tavalla. Yhtäältä voi katsoa, että lehdistö pyrki vaikuttamaan enemmänkin – tai ainakin myös – aluepoliittisesti. Toisaalta on mahdollista ajatella, että maakuntalehtien vaikuttamispyrkimykset olivat ensisijaisesti puoluepoliittisia, mitä julkituotu poliittinen sitoutumattomuus oli ja on omiaan häivyttämään.

3.2 Alueen identiteetin jäljillä

Maakuntia tarkasteltaessa alueen, identiteetin ja yhteisöllisyyden käsitteet tempuilevat niin ketterästi, että on vaikea valita alkupäätä. Edelliset luvut kertovat, että päätin ottaa alkupääksi alueen, josta nyt jatkan identiteettiin ja seuraavassa alaluvussa siihen läheisesti kytkeytyvään yhteisöllisyyteen. Tietyllä tapaa identiteetti ja yhteisöllisyys kuuluvat alueellisuutta tarkasteltaessa yhteen – siksi niiden erottaminen omiksi alaluvuiksi onkin ongelmallista. Koska yhteisöllisyys on kuitenkin erityisen keskeinen myös journalismin käsitteen näkökulmasta, tarkastelun pilkkominen on perusteltua. Niin kuin edellä on tullut esiin, reitinvalinnan puolesta puhuvat lisäksi työn aineistosta nousevat piirteet. Maakuntalehdet tarvitsevat ennen muuta levikkialueita – mieluummin sellaisia, joiden rajautumista identiteetti ja yhteisöllisyys tukevat. Tässä mielessä identiteetti ja yhteisöllisyys ovat 'toisen askeleen kysymyksiä'. Toisaalta on keskeistä, että käsitys alueen identiteetistä ja asukkaiden aluetietoisuudesta vähintäänkin muokkaa journalismin lähestymistapaa alueellisuuteen.

Niin tieteellistä kirjallisuutta kuin seminaareja ja kesäkouluja kahlatessa on voinut huomata, että identiteetin tutkijana ei ole yksin. Identiteettien tarkastelusta onkin ainakin siinä mielessä tullut muotia, että niitä setvitään lähes kaikilla yhteiskuntatieteellisen sekä humanistisen tutkimuksen alueilla. Venyvänä käsitteenä identiteetti on kiitollinen: sitä on helppo käyttää. Jokin käsitteessä kuitenkin samaan aikaan pakenee taitavasti sen jäljittäjiä; se antaakin päällisin puolin ymmärtää enemmän kuin lopulta selittää (vrt. Saukkonen 1996; Billig 1995). Koska identiteettien tutkimuksella on monta perimää, määritelmien ja näkökulmien moninaisuus ei ole silti yllättävää (ks. Kivikuru 1998, 319).

Viestintä ja media ovat usein mukana, kun identiteettejä tarkastellaan. Tutkijat ovat pohtineet esimerkiksi viestintää kollektiivisen muistin kantajana sekä paikasta irronneen yhteisyyden ja 'kuviteltujen yhteisöjen' rakentajana (ks. identiteettien tarkastelusta viestinnän tutkimuksessa Kivikuru 1998). Kivikuru (1998, 319–320) toteaa kuitenkin aiheellisesti, että media on ollut tutkimuksissa usein mukana pikemminkin identiteetin kantajana ja rakentajana kuin selkeästi määritellyssä roolissa.

Philip Schlesinger (1991, 150) on kritisoinut viestinnän tutkimuksia puolestaan siitä, että (kollektiivinen) identiteetti on kuihtunut jäljelle jääväksi kategoriaksi, joka on ollut kyllä mukana mutta jota ei ole problematisoitu. Näin voi sanoa esimerkiksi kulttuurisen imperialismin viitekehyksen alla tehdyistä tutkimuksista, joissa identiteetti on ymmärretty valmiiksi, jollekin yhteisölle ominaisten piirteiden paketsiksi. Varsinainen tutkimuskysymys on tällöin ollut esimerkiksi se, miten kansallisten tai kollektiivisten identiteettien käy, kun ihmiset maasta tai maanosasta riippumatta tietävät kenties paremmin, mitä Ridgen ja Brooken elämään kuuluu kuin ketä heidän naapurissaan asuu. Samantapainen näkemys identiteetistä luonnehtii myös niitä vertailevan uutistutkimuksen teeman alla tehtyjä tutkimuksia, joissa uutiset ovat näyttäytyneet ikkunana erilaisiin yhteisöihin. Tällöin on tutkittu muun muassa sitä, miten yhteisölle ominaiset piirteet näkyvät uutisissa (Levo-Henriksson 1995). Euroopan komission julkaisemassa ns. Vihreässä Paperissa *Television without Frontiers* ('Televisio ilman rajalinjoja')

identiteetit näyttäytyvät myös yhteisön jäsenten 'piirteinä'. Siinä niin ikään siteerataan Euroopan parlamentin raporttia, jonka mukaan informaatio on ratkaisevaa Euroopan yhdentymisessä ja yhteisen identiteetin kehittymisessä: eurooppalainen identiteetti kehittyy ainoastaan, jos eurooppalaiset ovat riittävästi informoituja (Television Without Frontiers 1984, 28).

Mutta mitä oikeastaan on omaleimainen maakunnallinen, kansallinen tai eurooppalainen identiteetti, johon vedotaan tarvittaessa alueellisen päätösvallan legitimitettiin, kotoisen ohjelmatuotannon tai yhteenkuulumisen nimessä tai jonka uskotaan selittävän erilaisia uutiskäytäntöjä ja vuorovaikutustapoja? Otan vetoapua suomalaisten muuttoliikettä koskevasta tarkastelusta. Paasi (1996) on tarkastellut vanhan läänijaon pohjalta kussakin läänissä asuvien ihmisten synnyinläänestä sekä tietyssä läänissä syntyneiden sijoittumista kyseisen ja muiden läänien alueille. Kun suurennuslasi kohdistetaan kussakin läänissä asuvien ihmisten synnyinlääneihin, esiin nousee mielenkiintoisia eroja. Muuttovirran määränpäässä Uudenmaan läänissä siellä (Uudellamaalla) syntyneitä on suhteellisesti vähiten, 57 prosenttia vuonna 1994. Vähiten muuttoliikettä on suuntautunut Vaasan ja Oulun lääneihin, joiden asukkaista 84–86 prosenttia on myös syntynyt näissä lääneissä. Yhteistä kokemustaustaa ajatellen identiteetillä on Paasin mukaan läänitasolla siten ollut olemassa tietyt edellytykset. Yksiselitteisesti näin ei silti ole, vaan näkökulmaa kiepsauttamalla on mahdollista päätellä kokonaan muuta. Suhteellisesti eniten omassa läänissä syntyneitä asui näet vuonna 1994 Ahvenanmaan ja Uudenmaan lääneissä: Ahvenanmaalla syntyneistä 93 prosenttia ja Uudenmaan läänissä syntyneistä 85 prosenttia asui syntymäläänissä.

Konkreettinen selvitys on hyödyllinen osoittaessaan, että ihmisten liikkuvuuden takia alueellinen identiteetti on käsitteenä ongelmallinen varsinkin tietyllä alueella asuvien *ihmisten* identiteetin näkökulmasta – vaikka *alueen* identiteetti siis voikin säilyä (Paasi 1996, 222). Koska tämän työn mielenkiinto on mediatekstien representaatioissa – ehdotuksissa alueen identiteetistä ennemmin kuin ihmisten yhteisesti jakamassa identiteetissä – tutkimuksessa on kyse enemmän alueen kuin sen asukkaiden identiteetin tarkastelusta.¹⁸

Edellisen perusteella työn kannalta on hedelmällistä tukeutua niihin identiteetin kehittäelyihin, joissa tematisointia on viety kohti diskursiivista ja historiallista rakentumista ja tuotu esiin, että sosiaaliset identiteetit syntyvät, uusintuvat, muuttuvat ja häviävät useissa, ristikkäisissä, päällekkäisissä ja antagonistisissakin diskursseissa, käytänteissä ja positioissa (ks. Hall 1996, 3–4; de Cilia & Reisigl & Wodak 1999, 153–156). Morley & Robins (1995, 44) tuovat vastaavanlaista jäsenystä esiin toteamalla kansallisesta kulttuurista, että sitä ei voi pitää 'valmiina'. Pikemminkin kulttuurisessa identiteetissä on välttämättä kyse jatkuvasta ja jatkuvasti ongelmallisesta historiallisesta prosessista ja valinnoista (vrt. Ferguson 1992, 82). Toisin sanoen identiteettiä ei ole perusteltua nähdä muuttumattomana

---

18 Kaikkiaan ihmisen identiteettiä rakentavat erilaiset tekijät, esimerkiksi sukupuoli, etnisuus, luokka ja ikäryhmä. Nämä voivat olla alueellisuutta ja paikallisuutta tärkeämpiä identiteetin ainesosia. Toisaalta alueellisten erityispiirteiden voimakkuus vaihtelee huomattavasti: yhtäällä ne voivat olla vahvasti näkyvillä, toisaalla taas erottelevat ennen muuta sosiaaliset hierarkiat ja luokat (esim. Paasi 1996, 211).

ja vakaana; olennaista on, että aidon ja yhteisen määrittelemisen kussakin identiteettirakennelmassa on pitkän valintaprosessin tulos (ks. Kivikuru 1998, 322).

Identiteetin käsitteellistäminen kytkeytyy tässä näin ajatukseen alueen prosessuaalisesta ja historiallisesta rakentumisesta. Se hahmottuu niin maakuntien kuin niiden ulkopuolisten alueiden asujille tarkoitetuksi kertomukseksi (vrt. Geertz 1973; Ricoeur 1988, 247) 'meidän' kulttuurisesta erityisyydestä ja yhteisöllisyydestä, jonka tuottamisesta ja uusintamisesta 'kilpailtaessa' maakuntalehtien tekstien alue- ja identiteettirepresentaatiot ovat keskeisiä. Tematisoitaessa identiteetti jatkuvasti uudelleen määrittyvänä alueen ulottuvuutena ja diskursiivisena prosessina olennaista on myös se, että kertomukset alueen erityisyydestä eivät 'mitätöidy', vaikka ne eivät palautuisikaan yksilöiden kokemuksiin tai heidän omaankuvaansa. Lähtökohta merkitseekin, että kansan oma kuva – esimerkiksi käsitys suomalaisuudesta – tai tietyn kansallisvaltiota pienemmän alueen identiteetti luontoa, kulttuuria tai asukkaita koskevina ominaispiirteineen voivat säilyä erilaisista henkilöhistorioista tai yksilöiden kokemuksista huolimatta (esim. Peltonen 1996). Identiteetti kaikille tarkoitettuna kertomuksena mutta ei välttämättä kaikkien tunnistamana tulee mielenkiintoisesti esiin Michael Billigin (1995, 60–64) kiinnittäessä huomiota siihen, kuinka useista eriaikaisista lähteistä voi lukea, että ns. kansanihmiset eivät kysyttäessä aina ole osanneet tai halunneet ilmaista kansalaisuuttaan. Vielä 1900-luvun alussa varsinkin syrjäseuduilla asuneet ilmoittivat viranomaisille asuinkylänsä tai -alueensa nimen kansalaisuutta kysyttäessä. Tässä mielessä voidaan siis perustellusti nähdä, että alueellisessa identiteetissä on kyse alueen 'supraindividuaalisen logiikan' ilmenemisestä, 'jäsenyyksistä' historiallisesti rakentuneisiin ideaaliyhteisöihin ja identiteetteihin (Paasi 1991, 245–246; Bourdieu 1977, 163; Habermas 1979, 108).

Sosiaalisen ja kielenkäytön dialektista suhdetta korostavasta näkökulmasta on kuitenkin tärkeää tuoda esiin, että identiteetit eivät määriy yksinomaan politiikan, hallinnon, talouden ja kulttuurin institutionaalisissa käytänteissä. Tunnistamalla tai 'hylkäämällä' määrittelyä, määrittelemällä niitä uudelleen ja ehkä toisin maakuntien ihmiset eivät ole vain identiteettikertomusten kohteita, vaan he myös osallistuvat niiden tuottamiseen ja uusintamiseen. Häkliä (1994, 207) lainaten on syytä korostaa, miten ihmisten maakunnalliseen arkipuheeseen sisältyy tärkeä "vapauden ala". Ihmisten voidessa 'käyttää' maakunnallisuutta ja identiteettejä haluamallaan tavalla kysymys siitä, kenen maakunta on, ei lopulta olekaan ongelmaton ja yksinkertainen.

Maakuntalehdistön tuottamaa ja uusintamaa alueellisuutta tarkasteltaessa on hyödyllistä korostaa vielä identiteetin 'naamiomaisuutta'. Alueellinen identiteetti on hyödyllistä jäsentää yhteisön naamioksi, sillä se tuo yhtäältä esiin, miten yhteisön kasvojen taustalla olevat erilaiset intressit, mahdolliset ristiriidat jne. voivat olla kompleksisia mutta jotka yhteinen identiteetti pyrkii kälkemään. Naamio on siinäkin mielessä hyödyllinen käsitteellinen näkökulma, että sen avulla identiteetti on mahdollista nähdä suojaksi, joka tarpeellistuu ja tiivistyy erityisesti alueen joutuessa 'eloonjäämiskamppailuihin' (vrt. Cohen 1985). Tässä mielessä alueellisen yhteisön naamioita – identiteettiä ja yhteisöllisyyttä – ei ole syytä nähdä itseisarvoina vaan pikemminkin alueen rakentumisprosessin työkaluina ja symbolisten rajojen rakennuspuina.

Naamion tekee yleensä tarpeelliseksi uhka, vastustaja tai 'vihollinen'. Huomio identiteetin naamiomaisuudesta onkin tämän vuoksi hyödyllinen myös siksi, että se tuo esiin, miten identiteettien rakentumiselle ja ymmärtämiselle on olennaista rajan veto suhteessa 'niihin'. Keskeistä nimittäin on, että identiteetit rakentuvat tyypillisesti läheisten tai kaukaisten vastakohtaisuuksien, 'toisten' piirteiden ja ominaisuuksien sekä aktiivisten sisään- ja ulossulkemisen strategioiden kautta (Cohen 1985; Eisenstadt & Giesen 1995; Featherstone 1995, 110; Schlesinger 1996, 164–165). Näkökulma identiteetin rakentumiseen 'toisten' kautta kuvastuu Morleyn & Robinsin (1995, 45) eurooppalaisen identiteetin tarkastelussa, kun he varoittavat tutkijoita siitä, että nämä ensin määrittelevät ko. identiteetin ja sitten analysoivat sen suhteita muihin identiteetteihin. Pikemminkin eurooppalainen kulttuuri rakentuu sen eroavaisuuksissa ja vastakohtaisuuksissa amerikkalaiseen, aasialaiseen ja islamilaiseen kulttuuriin nähden.

Suomalaista lehdistörakennetta voi asetelmaltaan hyvin kuvata koko ajan käynnissä olevaan kilpailutilanteeseen, jonka kiivaus vaihtelee alueittain. Lehdistörakenne on siten omiaan ylläpitämään tilannetta, jossa media omaksuu alueellista symboliikkaa vastaanottajan ja markkina-aseman mukaan. Tältä osin maakuntalehdistön suhde alueiden identiteetteihin muistuttaa skotlantilaisuuden ja sikäläisen median suhdetta (ks. Luostarinen ja MacInnes 1992, 11): identiteetti näyttäytyy suurelta osin julkisuudessa elävänä, tiedotusvälineiden ja muiden kulttuuri-instituutioiden kautta syntyvänä ja rakentuvana poliittisena ja kulttuurisena projektina. Jos siten alueellinen identiteetti on maakuntalehdistön näkökulmasta perusteltua nähdä naamiona, alueellisuus kaikkiaan on perusteltua paikantaa valituksi strategiaksi ja projektiksi. Maakuntalehdistö ei näin jäsenny työssä 'vain' alueiden ja niiden identiteettien määrittelyprosessien areenaksi tai julkiseksi foorumiksi maakuntaa ja maakunnallisuutta koskevalle määrittelyprosessille. Koska lehdistöllä on ilmeinen intressi määrittelyihin, alueellisuuden representoitumista on perusteltua tarkastella pikemminkin strategiana.

3.3 Yhteisöllisyys ja journalismi

Ymmärrys viestinnästä on keskeinen alan tutkimuksia jäsenettäessä. Vaikka määritelmiä on monia, kaksi perusjäsenystä viestinnän olemuksesta on tiivistynyt (ks. Carey 1994; Williams 1983; Kunelius 1998a; Pietilä 1998a, 117–139). Siirtojäsenyyksen mukaan viestinnässä on kyse teknisestä prosessista. Tällöin on keskeistä, millaista informaatiota välittyy ja miten. Toisen katsantokannan mukaan viestintä on yhteisöllisyyttä, sosiaalis-kulttuurisen yhteisyyden tuottamista ja uusintamista. Yhteisyyden näkökulmasta viestintää lähestyvät ovat kiinnostuneita yhtäältä siitä, *miten viestinnässä rakentuu suhteita eli miten se muodostaa yhteyksiä ihmisten välille* sekä toisaalta *miten viestintä tuottaa ja uusintaa kulttuuria*. Kyseisen jaottelun muotoili alunperin Raymond Williams teoksessaan *Key-*

words (Williams 1983, alkuteos vuodelta 1976).¹⁹ Erityisen keskeisiä viestinnän ja yhteisöllisyyden kysymyksiä pohdittaessa ovat John Deweyn ([1927] 1994) ajatukset, joihin palaan tämän työn näkökulmasta luvun lopussa. Todettakoon tässä vaiheessa lyhyesti, että Dewey näki viestinnän nimenomaan yhteisöllisyytenä ja vuorovaikutuksena.

Tämän työn kannalta yhteisöllisyysnäkökulma on kiinnostava, koska viestinnässä ei katsota olevan kyse vain ihmisryhmille viestimisestä vaan myös näiden ryhmien luomisesta. Journalismin alueellisuus on nimittäin työssä perusteltua ymmärtää yhteisöllisyydeksi: *kyvyksi diskursiivisesti rakentaa yhteisöjä ja yhteisöyttä eli uusintaa kulttuuria* sekä toisaalta *muodostaa yhteyksiä ihmisten välille*. Tarkastelen tässä luvussa yhteisöllisyyttä näistä molemmista näkökulmista.

Otetaan vauhtia Perussanakirjaa edeltäneestä Nykysuomen sanakirjasta, joka lausuu maakunnasta, että se on ”historiallisesti ja kansatieteellisesti yhteen kuuluvan kokonaisuuden muodostama suurehko valtakunnan osa”. Maakuntahengestä samainen kirja sivittää seuraavasti: ”maakuntahenki yhdistää saman maakunnan asujat samoin kuin kansallishenki saman kansan jäsenet”. Nykysuomen sanakirjan määritelmä ymmärtää kansallishengen kansakunnan yhteishengeksi. Tätä se kuvailee toteamalla, miten Snellman opetti, että omalaatuinen kansallishenki on valtion ydin ja sielu. Se on muodostunut historiallisen kehityksen myötä kussakin kansakunnassa, ja se sisäisenä voimana johtaa yksilöiden henkistä elämää ja toimintaa. Maakuntaan liittyvää omintakeisuutta on pyritty tuomaan esiin myös vertaamalla sitä alueeseen: kun alue on suurehko osa maanpintaa ja sen rajat ovat mielivaltaiset, maakuntiin liittyy kiinteys sekä asukkaiden keskenään kokema yhtenäisyys ja lojaalisuus aluetta kohtaan (maakuntakäsitteen määrittelyistä ks. Paasi 1984b).

Maakuntaan kytketty ajatus yhteisöllisyydestä ja tavalla tai toisella omaleimaisesta väestöstä tulee esiin myös niissä vertailuissa, joissa on pohdittu maakunnan ja läänin eroa (esim. Vilkuna 1966, 8; Kirkinen 1991; 1996). Vaikka sekä maakunta että lääni ovat perinteisesti viitanneet väliportaantasoiseen alueyksiköön, käsitteisiin kytkeytyneet mielikuvat ovat erilaiset. Kun lääniä on rasittanut yhteiskunnallisessa tajunnassa teknishallinnollisuus ja tietty ylhäältä ja ulkoapäin annettu leima, maakuntaan on yhdistetty ihmisten yhteisöllisyys ja omaleimaisuus (Paasi 1984a, 117).²⁰ Silti myös maakunnalliseen yhteenkuuluvaisuuteen on suhtauduttu Suomessa ristiriitaisesti (ks. Paasi 1984b, 46; Jokipii 1968). Toiminnallisten talousalueiden noustessa 1960-luvulla Oiva Tuominen (1965, 16) katsoi, että toiminnallisista maakunnista puhuttaessa ei pitäisi tavoitella homogeenisuutta ja

---

19 Kahden erilaisen viestinnän jäsenystävän puntarointi on mielenkiintoista siksin, että viestintä sanan vajavaisuus tulee samalla esiin. Sanana viestintä viittaa prosessikoulukunnan tapaan ymmärtää viestintä sanomien siirtona (ks. Fiske 1996). Yhteisöllisyyden kattaa paremmin viestinnän kantasana kommunikaatio. Se tulee latinan kielen verbistä *communicare*, joka tarkoittaa yhteiseksi tekemistä (Kunelius 1998a, 12–13).

20 Viiden manner-Suomen suurläänin myötä tämäläinen ajattelu on pikemminkin vahvistunut. Ojanpientareisiin ovat nousseet maakuntakyltit, ja *Helsingin Sanomien* uutisen mukaan Päijät-Hämeessä on herätty kaipaamaan ikiomaa maakuntafaulua. Lääni lienee samalla kadottanut viimeisenkin rippeen yhteisöllisyyden ideaa, kun Keski-Suomi ja Pohjois-Karjala menettivät omat lääninsä. Yhteisöllisyyden ajatus kudottiin lääniin nimittäin juuri näillä alueilla maakunnan ja läänin yhteneväisten rajojen ryydittämänä.

historialliselle yhteenkuuluvaisuuden tunteelle riittäisi vain toisarvoinen merkitys. Päinvastaisessa ajattelussa kuvastuvat puolestaan ne käsitykset, joissa maakuntiin kytkeytyy historiallinen yhteenkuuluvaisuus, maakuntahenki ja omaleimainen identiteetti. 1960-luvulla tämäntapaista ajattelua edustivat muun muassa Kustaa Vilkuna (1966, 8) ja Auvo Kiiskinen (1965, 22). Ajatteluperinnettä on myöhemmin aktiivisesti jatkanut emeritusprofessori Heikki Kirkinen, yksi suomalaisen maakunta-aatteen keskeisiä airuita. Hän on sitä mieltä, että maakunnilla on subjektiluonne, ne ovat kasvaneet historiallisesti yhteen ja että ne ilmentävät maan alueellista monimuotoisuutta (Kirkinen 1996; 1991).²¹

Ihmisten muuttaessa maakunnasta toiseen, paikkakunnalta toiselle, maaseudulta kaupunkiin ja entistä useammin myös maasta toiseen on mahdollista väistää kysymystä, eikö jonkin alueen ihmisten yhteisöiden tunteen esiin nostaminen ja ilmaan kuuluttaminen ole vanhakantaista. Positiivisesti ajatellen siinä ei kai voi olla kyse muusta kuin romanttisesta menneen elämän nostalgisoinnista? Jo aiemmin viitattu Paasin (1996) selvitys suomalaisten alueellisesta liikkuvuudesta kuljettaa tutkijan varsin ristiriitaisiin päätelmiin: 'juurten näkökulmasta' Ahvenanmaalla ja Uudellamaalla on edellytyksiä alueelliseen yhteenkuuluvaisuuteen. Toista ääripäätä edustavat Pohjois-Karjalan ja Mikkelin läänit, joissa syntyneistä lähes puolet asuu läänin ulkopuolella. Paasia (1996, 220) lainaten voikin perustellusti kysyä, kuka on 'pohjoiskarjalainen' tai mitä on 'pohjoiskarjalainen' identiteetti tai yhteisöys yksilöiden perspektiivistä.

Koska kysymys asukkaiden alueellisesta tietoisuudesta tulee ihmisten liikkuvuuden takia ongelmalliseksi, yhteisöiden tematisointi vaatiikin uudenlaista liikkeelle lähtöä. On otettava takapakkia ja mietittävä, millä perusteella maakuntia tai niissä asuvia ihmisiä voi ajatella luonnehtivan tunne yhteenkuuluvaisuudesta. Benedict Anderson lähestyy ilmiötä kirjassaan *Imagined Communities* (1994). Hän kysyy, mistä oikeastaan on kyse, kun ihmiset rakastavat omaa kansaansa niin paljon, että ovat valmiita kuolemaan sen puolesta tai tappamaan toisia ihmisiä sen nimissä. Teoksensa nimen mukaan Anderson (1994, 6) päätyy tarkastelemaan kansakuntaa kuviteltuna yhteisönä – kuviteltuna siksi, että vaikka suurin osa ihmisistä ei koskaan tapaa kanssakansalaisiaan, silti jokaisen mielessä elää kuvitelma tuosta yhteisöstä ja sen jäsenten olemassaolosta. Merkille pantavaa onkin, että tarkastellessaan uutisten kulutusta ja (yhteisen) kuvittelemista synonyymeina hän ymmärtää viestimet kuvitellun yhteisön 'lihaksi tulemisena': kukin suorittaa yksityisesti aamun sanomalehden lukemisrituaaliansa mutta on samaan aikaan vakuuttunut siitä, että miljoonat muut tekevät samalla tavalla samaan aikaan ja että hänen kuvittelemansa todellisuus on juurtunut todellisuuteen.

Andersonin käsitettä lainaten maakunta voidaan nähdä kuvitelluksi yhteisöksi, joka voi olla olemassa, vaikka se ei olisikaan konkreettisesti koolla. Maakunnallisen olemisen näkökulmasta tematisointi on kuitenkin ongelmallinen. On nimittäin tarpeen kysyä, elääkö jokaisen mielessä kuvitelma tuon yhteisön

---

²¹ Yhteisöyteen liittyen nyt jo historiaan jääneen Keski-Suomen läänin maaherra Kalevi Kivistön ajattelussa on mielenkiintoista näkemys, jonka mukaan ihmisten samaistuminen alueelliseen yhteisöön nimenomaan vaatii lujempia rakenteita, joihin kuuluvat muun muassa julkiset instituutiot (lääni) (Kivistö & Pirnes 1997, 71).

olemassaolosta. Näin ei välttämättä ole, sillä maakuntiin identifioituminen vaihtelee alueittain ja yksilöittäin.²² Kuvitelmassa maakunnasta yhteisönä heijastuvat niin henkilöhistoria ja synnyinseutu kuin se, mihin tuntee juuriensa kuuluvan (Riikonen 1997; vrt. E. Hujanen 1998). Maakunnallisen yhteisön kuvittelemisen ei siten ole itsestään selvää tai kaikkien jakamaa.

Lähtökohtaan maakunnasta kuvitteellisena yhteisönä ei siten ole perusteltua kytkeä ajatusta siitä, että se olisi ilman muuta ihmisten yhteisesti jakama tunne. Hedelmällisempää on nähdä, että kyse on *yhteisön ideasta ja siihen liittyvästä kertomuksesta*, jonka ihmiset tunnistavat eri tavoin ja jota he elävät 'todeksi' eri tavoin. Näin yhteisöllisyys voidaan ymmärtää kollektiivisina kertomuksina samassa veneessä keinumisesta – siinä on kyse elämisen, olemisen ja puhumisen tavoista. Ajatusta konkretisoi Billigin (1995, 25) pohdiskelu siitä, mistä voimakkaassa vetoomuksessa kansaan Ranskan vallankumouksen yhteydessä oli lopulta kyse. Hän nostaa esiin, miten Ranskan vallankumouksen arkkitehdit julistivat suvereenisuuden periaatteen nojaavan keskeisellä tavalla kansaan, vaikka itse asiassa vain harvat nykyisin Ranskana tunnetulla alueella asuneet ajattelivat itsensä ranskalaisiksi. Jatkuvuus ei näin ollen ole yhteisön vaan siitä kertovan tarinan (Gellner 1983; Bhabha 1990).

Kaikkiaan tämän työn identiteetin ja yhteisöllisyyden tematisoinneissa on näin olennaista se, että ne määrittyvät diskursiivisesti rakentuvina ideoina ja projekteina pikemminkin kuin ominaisuuksien paketteina tai rakenteina. Tällöin kertomukset yhteisöydestä eivät ole itsestään selviä ja tärkeiksi tulevat ne prosessit, joissa kulloinkin yhteisö konstruoituu – tässä työssä nimenomaan se, miten identiteetit ja yhteisöt representoituvat teksteissä. Hobsbawmia (1994, 13) mukailleen, keskeinen kysymys on, mitä alueellisesta olemisesta on valittu, kirjoitettu, kuvattu, popularisoitu ja institutionalisoitu.

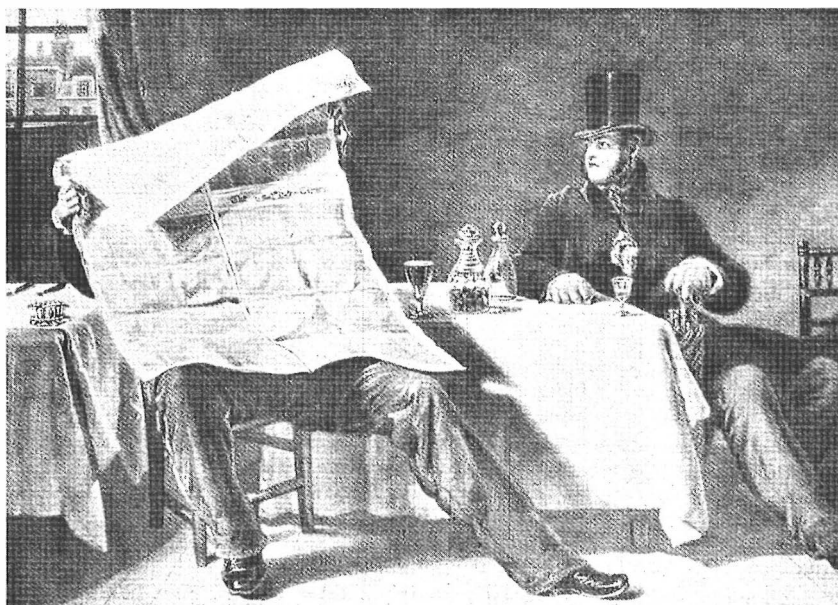
Ajatus hylätä kokonaan alueellisen yhteenkuuluvaisuuden 'todellinen' tunne ei silti sekään ole helppo tai edes tavoite. Maakuntien rajojen ylittäminen teettää maakuntalehtien asia- ja markkinamiehille harmaita hiuksia. Rajat ovat yhä lujia: samaan aikaan ne suojaavat omaa reviiiriä ja tekevät kilpailijan alueelle ryntäämisen mahdottomaksi, tunkeutumisenkin vaivalloiseksi. Alueelliseen identiteettiin ja alueeseen samaistumiseen liittyvät kysymykset ovat ajankohtaisia myös journalisteille ja heidän esimiehilleen. Kysymystä on mietittävä premiäärin uutisvalinnoissa paikallista, maakunnallista, valtakunnallista ja kansainvälistä aineistoa puntaroitaessa.

Vaikka tämän työn näkökulma siis korostaa identiteetin ja yhteisöyden diskursiivisista rakentumisista, ei ole yhdentekevää, millaiseen alueellisuuteen maakuntalehtien tekstit nojaavat. Tässä suhteessa Bowman (1994, 140–141) pohtii tarpeellisesti, miksi lukijan pitäisi tai ei pitäisi sijoittaa itsensä tekstin ehdottamiin skenaarioihin. Sen sijaan että näin tapahtuu, tekstit ja sen tulkinnat joutuvat Bowmanin mukaan lukijan tulkittavaksi, ja tulkintoihin vaikuttavat monet eri tekijät. Toisin sanoen lukija ei 'löydä' kansallista identiteettiä ja yhteisöyttä – tai alueellista tässä tapauksessa – kuvittelemalla mielessään ne tuhannet tai miljoonat muut, jotka lukevat tekstiä samaan aikaan. Sen sijaan kansallinen identiteetti

²² Etelä-Pohjanmaalla ihmiset samaistuvat maakuntaan vahvemmin kuin esimerkiksi Uudellamaalla, jossa maakunta ei juuri hahmotu identifioitumiskohteena (ks. Paasi 1986b).

rakentuu lukijan löytäessä asioita, jotka hän tunnistaa tekstissä tai teksteissä omikseen. Näin identifioimalla itsensä kulloisenkin diskurssin asettamiin positioihin lukija siirtyy yksilökokemustensa eristyksestä kokemukseen kollektiivisesta ilmiöstä, jota diskurssi representoi – milloin kansallisesta, milloin maakunnallisesta näkökulmasta. Näkökulmana tämä paitsi korostaa tekstin ja lukijan välistä suhdetta myös kiinnittää huomion tekstien narratiiviseen sisältöön tuomalla esiin, että lukijan hyväksyessä tekstin identifikaatiot yhteisön merkeiksi hän voi kuvitella itsensä sen osaksi – ja siten myös osallistua identiteettien uusintamiseen ja uudelleen muotoilemiseen.

Hartley (1996, 13–14) havainnollistaa sanomalehden lukemisessa rakentuvaa kuviteltua yhteisöä purkamalla B.R. Haydonin vuodelta 1835 peräisin olevan maalauksen *Waiting for The Times* ('The Timesia odottamassa') merkityksiä (ks. kuva 3.1 jäljessä). Taulussa kaksi miestä istuu ravintolassa saman pöydän ääressä, ja *The Times* peittää lehteä lukevan miehen polviin saakka. Oikealla istuva herra katsoo odottavasti ja tiiviisti lehteä lukevaa miestä. Hartley tulkitsee *The Timesin* huolellisen tutkiskelun Hyvin Tärkeiden Ihmisten (VIP) tai sellaisiksi haluavien mahdollisuudeksi tavata toisensa lukemisessa: *The Timesin* mahdollinen lukija on läsnä kuvassa (oikealla) mutta poissa VIP-lukijakunnan kuvitellusta yhteisöstä. Valokuva vangitsee siten kaipauksen ja halun osallistua tekstuaalisuuden kautta päivän päätöksentekoon ja kertomuksiin.

KUVA 3.1 B.R. Haydonin maalaus *Waiting for the Times* vuodelta 1835 (lähde: John Hartley 1996. *Popular Reality. Journalism, Modernity, Popular Culture*).

Maalauksen erittelyllä Hartley tuo näin esiin, miten media tarjoaa keinon osallistua yhteisöön. Morley (1992, 80–81) ilmaisee saman kirjoittaessaan, miten kotoinen rituaali käyttää viestimiä on itse asiassa yksilöiden ja kuvitellun yhteisön linkki (ks. myös Hallin 1987, 116–118). Kun ajatusta soveltaa alueelliseen sanomalehdistöön, tematisointi sanomalehdestä kuvitellun yhteisön 'rakennustyömaana'

laajenee. Kuvitellut yhteisöt eivät vain rakennu teksteissä vaan sanomalehdet ovat myös yhteisöjensä 'merkkejä'. Careyn viestinnän rituaalimallia soveltaen voidaan katsoa, että lehteä lukiessaan lukijat ovat roolien muuttumisliikkeessä tekstien kutsuessa heitä osallistumaan oletettuihin alueellisiin lukijakuntiin (vrt. Carey 1992, 20; 1994, 86–87). Sanomalehden lukemisessa on tällöin kyse joukossa olemisesta: tilanteesta, jossa maailmasta hahmottuu ja vakiintuu tietty kuva.

Filosofi John Deweyn ohella yhteisöllisen viestintänäkökulman historiaa jäljitettäessä esiin nousee sosiologi Robert Ezra Park. Tässä yhteydessä kiinnostavaa ei ole vain se, että nämä pragmatismia edustaneet amerikkalaiset ajattelijat pitivät viestintää yhteisöllisenä kanssakäymisenä: viestintä on vuorovaikutusta ennemminkin kuin reaktioita laukaisevia ärsykeitä (Dewey [1927], 1994; Pietilä 1998a, 117–127, 138–139). Molemmat uskoivat niin ikään sanomalehden olevan keskeisiä tapoja yhdistää modernin yhteiskunnan tahoja ja ihmisiä, joskin heidän näkemykset myös hieman poikkesivat. Vaikka Park korosti, että viestintä toimii pääsääntöisesti yhdenä, hän suhtautui pidättyväisemmin siihen, että lehdistö voisi synnyttää paikallisyhteisöille ominaisen demokratian modernin yhteiskunnan oloissa (Park 1981, 25; Pietilä 1998a, 139). Tämän työn kannalta erityisen tärkeä on Deweyn 'utopistinen' käsitys sanomalehden kyvystä rakentaa ja ylläpitää Suurta Yhteisöä (Great Community). Näkemys on kiinnostava, sillä maakuntalehdistön alueellisuutta tarkasteltaessa olennaista ei ole vain diskursiivisesti rakentuva yhteisöys vaan myös se, kuinka journalismi kykenee rakentamaan yhteyksiä ihmisten välille. Siksi työn tehtävä ei ole vain jäljittää yhteisöyden kertomuksia, vaan pohtia, mitä ne merkitsevät lukijoiden välisen konkreettisen yhteisöllisyyden, keskinäisten suhteiden ja julkisen osallistumisen kannalta.

Julkisen osallistumisen näkökulma on myös siinä mielessä keskeinen, että identiteetin ja yhteisöllisyyden käsitteet kutoutuvat siinä yhteen. Keskeinen kysymys on tältä osin, millainen kansalaisen identiteetti lukijalle maakunnallisessa mediassa rakentuu. Toisin sanoen representoituuko ns. tavallisen ihmisen alueellinen identiteetti lähinnä kulttuurisina erityispiirteinä vai rakentuuko se kansalaisjournalismin peräämässä hengessä myös "aidon kansalaisen" identiteettinä (vrt. Kivikuru 1998, 320).

4 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN ANALYSOINTI

Tämä luku jakaantuu neljään osaan. Hyödynnän työssä sanomalehtitekstejä, joiden hankintaa ja analyysimenetelmiä tarkastelen seuraavaksi ensimmäisenä. Tämän jälkeen esittelen haastatteluaineistoa, sille esittämiäni kysymyksiä sekä haastattelujen toteutusta. Lopuksi eli kahdessa viimeisessä alaluvussa erittelen analysoimani aineiston kontekstia, ensin maakuntalehdistön aatteellisen ja alueellisen kilpailun näkökulmasta ja lopuksi sosiaalisen, poliittisen ja taloudellisen kontekstin valossa.

4.1 Sanomalehtiaineiston hankinta ja analysoiminen

Tekstien avulla luon ensin yleiskuvan siitä, millaista levikkialueeseen kiinnittyminen on maakuntalehtien juttujen alueellisena jakautumisena (agenda), aihepiireinä sekä otsikoina. Agenda-analyysissä selvitän, miten journalistiset tekstit jakaantuvat *paikallisiin, maakunnallisiin, valtakunnallisiin ja kansainvälisiin* uutisiin ja pääkirjoituksiin. *Aihepiirien* erittelyn kautta tarkastelen, millaisiin aiheisiin paikallis- ja maakuntauutisointi painottuvat ja mitkä aihepiirit ovat marginaalisia. *Otsikoiden aluekäsitteet* ovat kiinnostavia valottaessaan, millaisiksi alueiksi tapahtumat, asiat ja ilmiöt maakunnallistuvat tai maanosastuvat uutisprosessin aikana.

Käytännössä nämä analyysit sijoittuivat työn empiirisen vaiheen alkuvaiheeseen, jossa selasin aineiston lehdet ja erittelin kaikki jutut alustason mukaan, paikalliset jutut lisäksi aihepiiriin ja maakunnalliset aihepiiriin ja otsikon aluekäsitteen mukaan (ks. taulukko 4.1). Määrällisiä analyysyjä varten tein alustavia luokituksia ja vertailin, millainen otanta antaa edustavan kuvan kokonaisuudesta (näistä tarkemmin analyysien yhteydessä). Tämän jälkeen päätin kulloisenkin otannan koosta ja luokituskriteereistä. Tarkoitan jälkimmäisillä tutkijan päätöksiä, miten aineistoa käsitellään. Palaan näihin tarkemmin analyysien yhteydessä.

TAULUKKO 4.1 Tutkimuksen journalististen tekstien määrälliset ja laadulliset analyysit.

Määrälliset analyysit	Laadulliset analyysit
<p>1. (Uutis)agendan ja pääkirjoitusten alueta-so: tekstien ryhmittely paikalliselle, maakunnalliselle (alueelliselle), valtakunnalliselle ja kansainväliselle tasolle.</p> <p>2. Paikallisten ja maakunnallisten juttujen aihepiirit: tekstien ryhmittely niiden 'ensisijaisen' sisällön mukaan.</p> <p>3. Maakuntatasoisten otsikoiden aluenimet: otsikoissa esiintyvien lehden taustamaakuntaan, -maanosaan, lääniin tai asukkaisiin viittaavien käsitteiden ryhmittely.</p> <p>4. Alueelliset stereotypiat: teksteissä esiintyvien lehden 'omaan' maakuntaan tai valtakunnanosaan viittaavien stereotyyppien poimiminen.</p>	<p>1. Aluehenkiset jutut: tekstien ryhmittely kuuteen teemaan (ks. taulukot 6.1 ja 8.1).</p> <p>2. Aluehenkisten juttujen diskurssit: teksteistä esiin nousevien kulttuuristen ja poliittisten aluediskurssien hahmottaminen ja sisällöllinen erittely.</p> <p>3. Aluehenkiset jutut diskurssityyppeinä: aluehenkisten tekstien tyypittely diskurssityyppeinä ja näiden muotojen (ja sisältöjen) erittely (taulukossa 6.1 mainittujen juttujen lisäksi olen huomionut tässä analyysissä jutut, jotka niiden keräämisvaiheessa nimesin alueellisia hankkeita, suunnitelmia tms. puolustaviksi).</p>

Agendaa, aihepiirejä ja otsikoita koskevat erittelyt ottavat alueellisuutta haltuun määrällisesti, kun tutkimuksen muut analyysit purkavat tekstejä laadullisesta näkökulmasta. Kaikkiaan tämä tutkimus on ensisijaisesti laadullinen, vaikka tuon määriin nojaavia analyysejä esiin matkan varrella täydentämään ja tukemaan kvalitatiivista tarkastelua. Niin kuin useat tutkijat ovat tuoneet esiin, joko laadulliseen ja määrälliseen tutkimukseen ei ole ylipäätään välttämättä mielekäs. Jokaisella tutkimuksella on määrällinen ja laadullinen puoli, vaikka toinen niistä hallitsee-kin (ks. Töttö 1997; Alasutari 1993; Pietilä 1998b, 90).

Tutkimuksen laadullinen aineisto eli sen tärkein alueisiin ja niiden identiteet-teihin sekä yhteisöyteen liittyvä tekstiaineisto koostuu ns. regionalistisista jutuista, jotka suomennan aluehenkisiksi jutuiksi. *Kulttuurisena* käsitteenä regionalismilla viitataan yleensä tietyn alueen asukkaiden yhteenkuuluvaisuuden tunteeseen, paikallispatriotismiin ja kotiseuturakkauteen (Brown 1983; Robbins 1983; Knight 1982). *Poliittisessa* ulottuvuudessa korostuvat taas syrjäseutujen protesti sekä valtion ja sen osa-alueiden kontrasti (Bradshaw 1988; Smith 1976). Alueellisen journalismin kannalta regionalismin käsite on moniulotteisena kuvaava, sillä nimenomaan yhdistämisen ja erottamisen teemat ovat keskeisiä maakunnallisuu-desta puhuttaessa – oltiinpa sitten maakuntalehtien linjapapereissa tai juhla- ja näytenumeroissa. Näin se kykenee sitomaan alleen niin kulttuurisen yhteisöyden ja identiteetin teemat kuin alueellisuuden poliittis-hallinnollisen puolen eli muun muassa aluehallintoon ja alueiden sosiaaliseen ja taloudelliseen tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä.

Maakuntajournalismin aluehenkisyyden kulttuurisen ja poliittisen ulottu- vuuden löytämiseksi etsin aineistosta scuraavanlaisia tekstejä (palaan juttujen erottelukriteereihin analyysien yhteydessä): kulttuurisia juttuja, jotka representoi- vat (korostivat, peräsivät, määrittelivät jne.) tavoitellun levikkialueen 1) *kulttuu- rin, luonnon tai asukkaiden omaleimaisuutta tai erityisyyttä* tai 2) alueen tai sen ihmisten *me-henkisyyttä* sekä juttuja, jotka 3) *vaativat yhteisöyttä* 4) *ilmensivät tai*

peräsivät *alueellista tasapainoa ja elinvoimaisuutta* (esimerkiksi alueellisen hallinnon vaateina tai yleisenä periaatteena) tai 5) *vertailivat* asioita, ilmiöitä tai tapahtumia eri *osissa maata asuvien ihmisten kannalta* sekä 6) *puolustivat* maakunnallisia hankkeita, suunnitelmia tms. (ks. liite 1). Jaottelu on viimeistä kohtaa lukuun ottamatta sama kuin Paasin (1986b) väitöskirjassaan käyttämä. Keräsin analysoitavat tekstit lehti lehdeltä lukemalla kaikki 'mahdollisesti' aluehenkiset jutut ja kopioimalla ne. Jätin analyysin ulkopuolelle myöhemmin ne, jotka eivät lukemisen perusteella täyttäneet asettamiani kriteereitä.

Aluehenkisen tekstiaineiston hankinnassa lähtökohtani oli teoreettinen edustavuus. Tavoite oli, että aineisto kattaa tutkimusongelman kannalta olennaiset piirteet ja että uudet tapaukset eivät paljasta tutkimusongelmasta uusia piirteitä (vrt. Uusitalo 1991, 80; Mäkelä 1990, 52). Aineiston hankinta vei paljon aikaa. Sähköisistä arkistoista ei ollut apua, koska analysoitavana oli yksittäistapauksen sijaan alueellisuus ylipäätään. Toisin sanoen esimerkiksi aihepiiri ei rajannut aineistoa, vaan lehti oli käytännössä silmäiltävä kokonaan läpi.

Aineiston työläs kerääminen on ollut samaan aikaan opettavaista. Se on auttanut näkemään, että maakuntalehdistön aluehenkisyys ei ole aina sisällöltään tai muodoiltaan itsestään selvää tai näkyvää vaan vaatii tulkintaa. Jäljitettäessä alueellisuuden arkista versiota on kuitenkin tärkeää, että aineisto ei rakennu yksittäisen teeman ympärille. Samasta syystä tässä oli perustelua luopua sellaisesta aineiston hankinnan tavasta, joka olisi tarjonnut analysoitavaksi yksinomaan etukäteen tärkeitä tuntuviin poliittisiin tai taloudellisiin etappeihin tai maakuntalehtien merkivuosiin liittyvät tekstit. Aineisto korostaisi tällöin yhteisöllisyyden ja identiteetin sunnuntaiversioita.

Kuten työn ensisivuilla tuli esiin, tutkin alueellisuuden representaatioiden ja maakuntalehden ja lukijakunnan välisten suhteiden rakentumista sekä tekstien että diskurssikäytänteiden näkökulmasta. CDA:ssa metodiseksi sillaksi tekstin ja diskurssikäytännön välille on tarjolla *intertekstuaalinen analyysi*. Sen tavoite on suhteuttaa tekstit laajempiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin diskurssijärjestyksiin ja tekstejä analysoidaan tällöin "diskurssikäytännön näkökulmasta". Tarkastelun kohteena voi olla yhtäältä se, kuinka tekstejä tuotettaessa nojaututaan diskurssijärjestyksen kirjossa tarjolla oleviin genreihin ja diskursseihin sekä toisaalta se, kuinka tekstit muuntuvat ja sisältyvät edelleen toisiin teksteihin. (Fairclough 1995, 75; 1997, 100–136; 1992b).²³

Tämän työn kannalta on hedelmällistä keskittyä kolmeen intertekstuaalisen analyysin aspektiin. Sekä kulttuurisen että poliittisen alueellisuuden tarkastelun yhteydessä lähden liikkeelle *tekstien diskursiivisella analyysillä*. Koska näkökulmani on, että tekstit rakentavat tiettyihin diskursseihin nojaamalla tietynlaisia versioita todellisuudesta, käytän diskurssin käsitettä tässä yhtäältä foucault'laisessa jälkistrukturalistisen yhteiskuntateorian (yksikön) merkityksessä, ymmärrän kielenkäytön tiedon muotona (esim. Foucault 1989). Käytän käsitettä myös

---

23 Kriittisen diskurssianalyysin intertekstuaalisen analyysin juuret ovat Volosinovin (1990) ja Bahtinin (esim. 1986) ajatuksissa kielen dialogisuudesta; jokainen lausuma sisältää heijastumia muista lausumista, jotka ovat peräisin muista diskursseista, kulttuureista ja tilanteista ja tuovat siten teksteihin ja diskursseihin moniäänisyyttä (ks. Fairclough 1995, 65–66, 101–102).

monikollisena. Puhun siis myös diskursseista, jolloin viitataan kielenkäytössä jatkuvasti uusintuviin ja rakentuviin suhteellisen vakiintuneisiin merkityssysteemeihin tai merkityssuhteiden kokonaisuuksiin, jotka rakentavat sosiaalista todellisuutta tietyllä tavalla. Toisin sanoen tietty sosiaalinen käytäntö voidaan representoida eri tavoin eri näkökulmasta (esim. Fairclough 1997, 74–78).²⁴ Esimerkiksi terveyskeskusten lääkärikäyntimaksujen nostaminen representoituu eri tavoin sosiaalisen eriarvoistumisen ja taloudellisen välttämättömyyden diskursseissa.

Tekstien diskursiivisen analyysin avulla pyrin saamaan kiinni, mistä ja kenen näkökulmista alueet, identiteetit ja yhteisöllisyys representoituvat ja tulevat merkityksellistetyksi sekä miten alueellisuuden representaatiot vaihtelevat maakuntalehden sekä yhteiskunnan sosiaalisen ja poliittisen tilanteen mukaan. Erittelen diskursiivisen analyysin yhteydessä niin *kulttuurisia* kuin *poliittisiakin aluediskursseja*, joten työ valottaa alueiden, identiteettien ja yhteisöyden representaatioita sekä kulttuurisesta että poliittis-hallinnollisesta näkökulmasta.

Konkreettisesti diskursiivisesta analyysistäni voidaan erottaa kolme vaihetta. Ensimmäiseksi ryhmittelin analyysiin kelpuuttamani jutut edellä esittelemiini kuuteen ryhmään (ks. myös liite 1). Toista vaihetta voi kuvata työn analyttisen viitekehysten ja aineiston läpilukemisen vuoropuheluksi, jonka tavoite oli hahmotella ja nimetä tekstejä lukemalla kysymyksenasettelun kannalta relevantit diskurssit. Diskurssien identifiointia ohjasi näin paitsi työn kysymyksenasettelu myös kuusi teemaa, joiden avulla etsin ensimmäisessä vaiheessa jutut. Tästä syystä diskurssien identifiointia voi kuvata strategiseksi. Ne eivät 'vain' tai niinkään 'löytyneet' teksteistä, vaan lähtökohtani oli keskittyä alueita, identiteettejä ja yhteisöllisyyttä kulttuurisesti ja poliittisesti yhdistäviin ja puolustaviin diskursseihin (vrt. Hall 1999, 83).

Metodina diskursiivinen analyysi on tulkitsevaa: tutkijana voin osoittaa kohtia, joiden perusteella katson tekstin nojaavan esimerkiksi vastakkain asettamisen diskurssiin, mutta kyse on tulkinnastani – tekstissä diskurssia 'ei sellaiseenaan lue' (vrt. Hiidenmaa 2000, 166–167). Toisaalta vaikka lähtökohtani on kohdistaa huomio tiettyihin diskursseihin, niiden sisältöä se ei luonnollisesti määrää. Toisin sanoen 'löytyminen' tarkoittaa työssäni sitä, miten esimerkiksi yhteisöllisyys representoituu, millaisiin asioihin ja ilmiöihin se kytkeytyy ja millaisiin ei, kuka sitä tarvitsee, missä ja milloin.²⁵

Edellisestä alkaa samalla diskursiivisen analyysin kolmas eli synteisivaihe, jossa pyrin hahmottamaan diskurssien kytkentöjä aluehallinnolliseen, sosiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen kontekstiin. Sen mukana kuljettamisen tarkoitus ei ole redusoida 'faktoiksi', joita vasten tulkitsen aineistoa. Pikemminkin sen voi ymmärtää yhdessä tekstien ja haastattelujen kanssa leikkauspisteeksi, jossa ongelmaa eritellään. Etenkin kielitieteellisesti orientoituneet diskurssin tutkijat

24 Tässä merkityksessä diskurssille on useita läheisiä käsitteitä. Toisinaan näitä merkityssysteemejä kutsutaan *tulkintarepertuaareiksi*. Toisinaan kertomuksen muodon saaneet asioiden ja tapahtumien merkityksellistämisen tavat jäsenyivät *narratiiviksi*. Jotkut tutkijat puhuvat *kehyksistä* ja siitä, miten toimijoille määräytyy erilaisissa kehyksissä tietynlaisia identiteettejä (ks. Jokinen & Juhila 1999, 66–70).

25 Havainnollistan ja dokumentoin diskurssien esiintymistä paitsi tekstikatkelmilla myös pelkillä otsikoilla. Tämä ei silti tarkoita, että olisin analysoinut diskursseja vain otsikoista.

tuovat usein esiin, kuinka analyysissä muotoa ja sisältöä ei olisi hyvä irrottaa toisistaan. Toisaalta juuri heidän näkökulmastaan näyttää siltä, että käytännön analyyseissä mielenkiinto lipsahtaa helposti sisällön ylikorostamiseen: tällöin analyysi ”pahimmillaan” jää tekstin sisällön selostamiseen uudelleen omin sanoin (Hiidenmaa 2000, 172). Tämän työn sisältöjä referoivan otteen puolesta toteaisin, että erityisesti diskurssien ja sosiokulttuuristen käytänteiden problematisoinnin vuoksi ne ovat olennaisia – sisällöt eivät ole itsestään selviä.

Toista intertekstuaalisen analyysin muotoa edustaa *diskurssityyppien* analyysi. CDA:ssa diskurssityypillä ymmärretään niitä genrejen ja diskurssien muodostelmia, jotka ovat diskurssijärjestyksessä suhteellisen vakiintuneita (Fairclough 1997, 91, 100–103; 1992b). Tässä pyrin juttuja ’diskurssityyppitelemällä’ saamaan otteen siitä, minkälaisia *diskurssien ja genrejen yhdistelmiä* aluehenkiset jutut ovat teksteinä.²⁶ Aineistotyöskentelyssä diskurssityyppien analyysi seurasi tekstien diskursiivista analyysiä. Lähestyin samaa aineistoa diskurssien lisäksi uusin, muodon ja tyylin kysymyksiin, joiden pohjalta identifioin ja nimesin kymmenkunta diskurssityyppiä. Näiden tekstien läpikäymisessä nousseiden diskurssityyppien identifointia valotan erittelyn yhteydessä teksti- ja otsikkokatkelmin.

Diskurssityypin konkretisoimiseksi otetaan esimerkiksi aineistosta henkilöhaastattelu. Alueellisuuden representoitumisen kannalta on eri asia, saako haastattelu ’asiainhoitajahaastattelun’ vai ’henkilökuvan’ muodon eli esiintyykö haastateltava jutussa asiantuntijana vai konstruoiko juttu hänestä pikemminkin henkilökuvaa. Näin voi väittää siksi, että geneeriset piirteet vaikuttavat yhtäältä journalistisen tekstin ’uutisellisuuteen’ eli ne osallistuvat paitsi tekstin tuottamiseen myös sen tulkintaan – lukijalle tämän tekstistä tunnistamat geneeriset piirteet ehdottavat tulkintatapaa (vrt. esim. Kunelius 1993, 32) – ja toisaalta sen vuoksi, että aineiston valossa genret ’kutsuvat’ eri tavoin kulttuurisia ja poliittisia aluediskursseja ’yhteyteensä’.

Genren käsitteellistämisen kannalta näkökulmani merkitsee, että genre jäsenyy kielenkäyttötavaksi, joka palvelee tiettyä sosiaalista käytäntöä, kuten esimerkiksi uutistekstien tuottamista. Tällöin genren voi tulkita viittaavan paitsi tiettyyn tekstityyppiin myös tekstin tuottamiseen ja vastaanottamiseen liittyviin prosesseihin (vrt. Luukka 1998). Kuneliuksen (1993, 32–33) ratkaisun voi lukea samantapaisesti; hän ehdottaa, että genre viittaa paitsi tekstin geneerisiin piirteisiin myös sen tuottamisen ja kuluttamisen tapoihin. Diskurssin ja genren käsitteiden työnjaon toimivuudeksi tekstintutkimuksessa hän esittää, että diskurssi ymmärretään laitostuneeksi merkityksenäntökäytännöksi. Genre puolestaan saa rajatumman ja formaalimman merkityksen: genret ovat tapoja, joilla diskurssit ovat sisäisesti järjestyneet ja joissa ne tekstintasoisesti toimivat (Kunelius 1996, 90, 98, 391; vrt. Fairclough 1995, 56).

26 Jos otetaan Kuneliuksen (1993, 41) esimerkki journalistisesta ja poliittisesta diskurssista, journalistinen diskurssi on kenttä, joka toimittajalla on käytössään ja jolle hän voi politiikan diskurssia järjestää. Genre liittyy diskurssin sisäiseen järjestykseen eli esimerkiksi poliitikon puhe olisi politiikan diskurssin genre. *Media discourse* -teoksen (Fairclough 1997, 77–78) suomennosta lainaten genre on silloin ”kielengkäyttöä, joka yhdistetään tiettyyn käytäntöön ja joka rakentaa tiettyä sosiaalista käytäntöä, kuten haastattelua (haastattelugenre) tai hyödykkeiden mainostamista (mainosgenre)”.

Nimeämällä osan aineiston uutisteksteistä 'asiainhoitajahaastatteluiksi' ja osan 'henkilökuviksi' pyrin siis erottelemaan journalististen tekstien geneeristä variaatiota sekä genrejen 'sekoittumista' (esimerkiksi aineistossa esiintyvän 'uutiskommentin' esiin nostaminen tulee mahdolliseksi) ja toisaalta valottamaan, kenen äänellä uutinen puhuu ja miten kulttuuriset tai poliittiset aluediskurssit kytkeytyvät (tiettyihin) geneerisiin esityssääntöihin. Kaikkiaan operoin diskurssityypin käsitteellä pikemminkin käytännöllisesti kuin teoreettisesti. En setvi sen suhdetta diskurssiin tai genreen pidempään tai etsi sille työjaollista paikkaa ylipäätään tekstin ja diskurssin tutkimuksessa, vaan otan sen avulla haltuun pääkysymystäni eli journalismin alueellisuuden problematiikkaa.²⁷

Jos palataan diskurssityypin käsitteen käyttökelpoisuuteen, se on työssäni hyödyllinen siksikin, että sen avulla on mahdollista eritellä paitsi geneeristen esityssääntöjen ja diskurssien yhteenkutoutumista myös maakuntalehden ja lukijakunnan välistä suhdetta. Diskurssityyppejä analysoitaessa keskeisiä kategoriaita ovat nimittäin usein genrejen 'ainesosat', aktiviteettityyppi, muoto, tyyli ja puheääni (ks. Fairclough 1997, 102). Olen kiinnostunut tyylistä, koska sen avulla voi yhdellä tapaa valottaa maakuntalehden ja sen lukijakunnan välistä suhdetta. Fairclough hyödyntää tyylikuvauksessaan Hallidayta (1979) ja sisällyttää tyyliin osallistujien välisten suhteiden laadun, viestinnän muodon ja retorisen muodon. Rajaan huomioni diskurssityyppien yhteydessä siihen, ovatko kulloiseenkin diskurssityyppiin paikantuvat jutut tyyliltään virallisia ja asiallisia vai kenties pikemminkin lämpimiä, ironisia tms. ja pohdin, miten tyylin piirteet konstruoivat lehden ja lukijakunnan välistä suhdetta.

CDA:ssa intertekstuaalisen analyysin tavoite on kohdentaa huomio joukko-viestintätekstien diskurssien moninaisuuteen, risteytyneisyyteen sekä tekstien monigeneerisyyteen ja genrejen itsensä heterogeenisyyteen. Koska regionalistiset tekstit ovat 'kallellaan' levikkialueen ja sen lukijoiden hyväksi, on perusteltua pohtia diskurssien risteytyneisyyden ja tekstien monigeneerisyyden sijaan alueellista uutisgenreä moniäänisyyttä rajoittavana ja ohjaavana. Koska siis on perusteltua olettaa alueellisen uutisgenreen pyrkivän rakentamaan lukijoiden yhteisyyttä, on syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten alueellisuutta representoidaan tekstissä juuri tietyllä tavalla ja tietyistä näkökulmasta. Journalistisissa teksteissä on tällöin kiinnostavaa, miten *kertoja* tuo niihin yhtenäisyyttä (vrt. Ridell 1998, 70).

Tässä kohden sosiosemiottinen genrekäsitys vaikuttaakin kiinnostavalta korostaessaan käsitystä genrestä kielenkäyttöä ja merkityksenantoa yhtenäistäväenä ja yhdenmukaistavana voimana. Tekstien näkökulmasta kyseinen genrekäsitys kiteytyy kysymykseen niistä lajityyppisistä tavoista, joiden nojalla tekstissä etusijaistetaan merkityksiä ja suostutellaan vastaanottajia niiden kannalle sekä

---

27 Genre ja diskurssin käsitteet ovat osoittautuneet paitsi haastaviksi myös ongelmallisiksi, eivätkä rajaukset olekaan yksiselitteisiä. Varsinkin silloin kun molemmat halutaan ymmärtää laaja-alaisesti, niitä on vaikea saada mahtumaan samaan tutkimukseen. Ridelliä (1998, 62–63) lainaten viitekehukset muodostuvat liian vahvoiksi, ja toistensa täydentäjistä kasvaa kilpailijoita.

tarjotaan heille samalla tietynlaisia kuviteltujen yhteisöjen jäsenyyksiä (Ridell 1998, 70–73). Tekstejä jäsentää tällöin merkityksiä yhdistävän geneerisen ja niitä moninaistavan intertekstuaalisen dynamiikan välinen jännite.²⁸

Intertekstuaalisen analyysin muodoista *diskurssirepresentaatian* analyysi tarjoaa välineitä tekstien yhtenäistämisen tutkimiseen. Diskurssirepresentaatiota analysoitaessa voidaan kiinnittää huomiota siihen, miten toiset diskurssit ja genret (esimerkiksi haastattelupuhe, raportit, kannanotot, tilastot tms.) sulautuvat osaksi uutisgenreä ja mitä sulautumisessa tapahtuu. Tulokseksi on saatu analyysejä, millaisten kielellisten keinojen avulla tekstin upottaminen tapahtuu. Koska olen kiinnostunut ilmiöiden alueellistumisesta ja tulkintojen yhtenäistymisestä, on perusteltua kiinnittää huomiota nimenomaan *journalistisen instanssin tekstiä alueellistavaan rooliin*. Tällöin vaikka toimittaja ei olekaan lehtijutussa henkilönä läsnä, hänen kädenjälkensä näkyy siinä, kenen ääni saa uutisessa tilaa ja miten juttu ehkä ensiriveiltä alkaa rakentaa sulkeumaa eli päätelmää siitä, mistä asiassa on kyse (vrt. Hartley 1988, 119). Jos kertojan konteksti muovaa ylipäättään vieraan puheen kontekstia, miksi se ei tekisi sitä tässä. Liittyyhän alueellisuuden rakentamiseen median näkökulmasta intressejä.

Journalistisen instanssin toimintaan ja näkyvyyteen tekstissä viitataan monin eri termein. Ne eroavat muun muassa sen suhteen, miten institutionaalisenä, abstraktina tai kirjoittajaa henkilönä korostavana kyseinen instanssi näyttäytyy. CDA puhuu diskurssin representaation yhteydessä representoivasta diskurssista (toimittajan puhe) ja representoidusta diskurssista (raportoitu puhe) ja on kiinnostunut siitä, miten tekstit pitävät yllä näiden välistä eroa (Fairclough 1997, 107). Journalistisen instanssin toiminta diskurssirepresentaatian analyysissä jää Faircloughilla (1997, 112; ks. myös 1995, 44–49, 84) niukaksi, vaikka hän viittaakin puheääniä säätelevien mekanismien yhteydessä kehystykseen ja tulkinnan johdatteluun: kuka pääsee ensisijaisesti ääneen, mikä referointiverbi on valittu jne.

Narratologiaalähtöisessä tekstianalyysissä keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa kertojan diskurssi ja toimijoiden diskurssi (Ridell 1998, 104–107; 1994, 114–120; 1990, 51–55) sekä sidosdiskurssi (ks. Pietilä 1995). Kertojan diskurssi tarkoittaa sitä esitysteknistä instanssia, jonka välityksellä viime kädessä kaikki uutistekstiin päätynyt tulee esitetyksi. Rajatummin, genrenäkökulmasta ”kertojan diskurssilla viitataan nimenomaan journalistisen instanssin tekstuaaliseen toimeliaisuuteen, jonka avulla uutistekstin ainekset sommitellaan professionaalisesti ja lajityypin konventioita noudattaen kokonaisuudeksi” (Ridell 1998, 106). Kertoja antaa merkkejä itsestään esimerkiksi tekemällä yhteenvedoja tai tiivistyksiä, kommentoimalla, kuvailemalla (esimerkiksi maisemaa), käyttämällä puhujan asenteen ilmaisevia ehdollisia ilmauksia (valitettavasti, odotetusti jne.) tai moni-

28 Intertekstuaalinen analyysi ja kriittinen genreanalyysi voidaan nähdä toisiaan täydentäviksi lähestymistavoiksi samoihin ’tekstin ja kontekstin’ tai ’sosiaalisen ja diskursiivisen’ suhteita koskeviin kysymyksiin (Ridell 1998, 73). ’Bahtinilaisittain’ intertekstuaalinen analyysi nostaa etualalle teksteissä vaikuttavan merkitysprosessien hajauttavan (keskipakoisen) dynamiikan ja genretutkimus niissä vaikuttavan yhdentävän (keskihakuisen) dynamiikan. Toisin sanoen kun intertekstuaalisuuden idea suuntaa huomion tekstin viimekätiseen heterogeenisyyteen ja periaatteelliseen rajattomuuteen merkitysobjektina, genrenäkökulma kohdentuu siihen merkitysprosessin eriytyneeseen kulttuuriseen dynamiikkaan, jonka nojalla merkityksen moninaisuus on käytännössä säänneltyä ja rajoitettua sekä tekstien tasolla että niiden tuotannossa ja vastaanotossa (Ridell 1998).

kon ensimmäistä persoonaa (ks. Ridell 1990, 52–53). Uutisessa kertojan hallinta voi näyttää myös hyvin teknisluontoiselta: kertoja päästää seremoniamestarin tavoin henkilöiden puhetta ääneen ja sommittelee niitä. Toisaalta kuten Ridell (1994, 117) tuo esiin, tekninen hallinta mahdollistaa huomattavaakin diskursiivista vallankäyttöä, jolloin keskeistä on, kenen tai minkä hyväksi kertojan valtaa käytetään. Kunelius lähestyy samaa problematiikkaa kerronnallisen voimakentän kautta, jolla hän kuvaa journalismin sisäistä dynamiikkaa. Siinä hän erottelee nelikentän, jolle paikantuvat tietävä–riippuvainen sekä näkymätön–tunnistautuva kerronta (ks. Kunelius 1996, 143; 1993, 39).

Viittaan tässä työssä journalistiseen instanssiin kertojan (alueellistavana) diskurssina. Se tuo hyödyllisesti esiin instanssia, joka tekemällä tarinan kertojan tapaan jatkuvaa valintaa mitä kertoo ja miten, päättää siitä, miten asiat tulevat uutisessa esitetyksi. Toimittajan puhetta tai representoivan diskurssin käsitettä toimivampana kertojan diskurssia voi pitää tässä siksi, että toimittajan henkilöön ja tämän intentionaalisuuteen liittyvien kysymysten sijaan se suuntaa huomiota professionaalisiiin käytänteisiin ja lajityyppeihin konventioihin, jotka vaikuttavat siihen, millaisen muodon ja näkökulman asia uutisessa saa.

Kaiken kaikkiaan diskurssirepresentaation analyysin tavoite on tässä kahtalainen. Ensiksikin kertojan diskurssia erittelemällä teen päätelmiä maakuntalehden ja lukijakunnan välille rakentuvasta suhteesta. Etsin juttujen 'alueellista tyyliä' sekä kirjoittajan ja lukijan suhdetta siitä, onko uutisten kertoja läsnä jutuissa (minä-muodossa, asiantuntijana vai 'näkymättömänä' häivyttämällä ja etäännyttämällä itsensä pois) ja pitäytyykö hän faktojen tiukkana raporttoijana vai toteuttaako hän esimerkiksi kansantajuistavan tulkin roolia. Toisaalta erittelen, miten kertojan diskurssi rakentaa ja ylläpitää *alueellista näkökulmaa* upottaessaan uutistekstiin toisia tekstejä ja puheita.

Diskurssirepresentaation analyysi on ollut viimeinen ja vähimmälle huomiolle jäänyt vaihe. Käytännössä diskurssirepresentaation analyysi on myös aineiston suhteen valikoivin. Olen etsinyt kunkin diskurssityypin teksteistä kertojan diskurssin alueellisen toimeliaisuuden kannalta 'mielenkiintoisia tapauksia' (vrt. Juhila & Suoninen 1999, 243). Nostan esiin myös kertojan epätavallista toimeliaisuutta eli 'harvinaisuuksia'. Kertojan rooliin viitatessaan ilmaukset 'tyypillinen' ja 'harvinaisen' eivät kuitenkaan pohjaa numeeriseen erittelyyn, ja siksi niiden yhteydessä *millainen* on perustellumpi kysymys kuin miten usein. Toisin sanoen esiin nostamani kertojan piirteet on syytä ymmärtää esimerkinomaisiksi mutta työn kysymyksenasettelun kannalta nähdäkseni relevanteiksi kuvauksiksi.

4.2 Haastattelut tavoitteiden ja käytänteiden ikkunana

Tutkimuksen toisen empiirisen aineiston muodostavat journalistien teemahaastattelut. Olen haastatellut journalisteja toimitusorganisaation eri tasoilta, koska pyrin valottamaan alueellisuutta haastattelujen avulla niin toimituspoliittisena linjana kuin journalistisena kulttuurina ja uutistyon käytänteinä. Tässä mielessä haastateltavien valinnasta voi puhua strategisena otoksena (ks. Hirsjärvi & Hurme 1982,

33). Keskeistä oli, että he edustivat päätoimittajia, uutispäälliköitä, osastojen esimiehiä ja uutistoimittajia, miehiä ja naisia, pitkän ja lyhyen ajan lehtitalossa olleita, lehden ilmestymisalueella syntyneitä ja muualta muuttaneita. Tätä ajatusta seuraten valitsin haastateltaviksi seitsemän päätoimittajaa, seitsemän uutispäällikköä ja kuusi toimittajaa/osaston esimiestä²⁹. Haastattelin kaikkiaan 20 toimittajaa, joista naisia oli 8 ja miehiä 12.

Päätoimittajien haastattelujen avulla analysoin päätoimittajatason näkemyksiä maakuntalehden ja journalismin tehtävästä niin kulttuurisesta kuin poliittisesta näkökulmasta (ks. liite 2). Kyse on siten yhtäältä journalistisen tavoitteenasettelun ja sen legitimoinnin erittelystä. Olen kiinnostunut siitä, miten päätoimittajat määrittelevät ja perustelevat valitun alueellisen linjan. Tämän kannalta on tarpeen eritellä muun muassa sitä, miten päätoimittajat nimeävät maakuntia ja maanosia puheessaan sekä millaisia identiteettejä he näille tarjoavat ja miten institutionaalista puhe on esimerkiksi uutispäälliköiden tai toimittajien puheeseen verrattuna. Tältä osin puhe on merkityksellistä ja kiinnostavaa myös alueiden diskursiivisen rakentumisen ja vallankäytön sekä journalistien ja journalismin itsereflektion näkökulmista: Onko esimerkiksi identiteettien tehtävä päätoimittajien kannalta rajata sosiaalista todellisuutta ja ovatko sosiaalisen todellisuuden kuvaukset tulkittavissa näin aktiiviseksi rakentamiseksi vai peilaako journalismi heidän puheessaan maailman peilinä maakuntien ja heimojen omaleimaisuuksia. Kiinnostavaa on myös, ilmentääkö pohdiskelu haastattelutilanteen 'pakottamaa' reflektointia enemmän kuin oman työn ja toimituskäytänteiden analyttistä arviointia yleensä.

Työn kannalta on keskeistä myös, miten päätoimittajat jäsentävät maakuntalehden roolin alueen äänenä suhteessa uutisvälitystehtävään. Erittelen puheesta niin ikään, miten alueellisen ja valtakunnallisen päätöksenteon järjestelmät ja hierarkiat representoivat sekä millaisia vaikuttamisen tavoitteita ja mahdollisuuksia päätoimittajat esittävät viestimelleen. Nämä kaikki ovat tärkeitä, koska niiden voi katsoa olevan keskeisiä niin toimitusorganisaation journalistista kulttuuria kuin alueellistamisen käytänteitä ohjaavia määrittelyjä. Päätoimittajien omassa työssä ne konkretisoituvat erityisesti siinä, mitä tavoitteita he asettavat artikkelisivun teksteille ja miten he perustelevat esimerkiksi sitä, että paikallisia ja maakunnallisia pääkirjoituksia on pikemminkin vähän kuin paljon.

Uutispäälliköiden ja toimittajien haastattelujen avulla pyrin sen sijaan purkamaan alueellista uutisointia koskevia journalistisia ja diskursiivisia käytänteitä. Olen kiinnostunut siitä, kenen puoleen toimittajat kertovat maakuntautisia tehdessään kääntyvänsä ja ketkä ovat heidän näkökulmastaan aktiivisia suhteessa mediaan. Tässä mielessä voisisanoa, että käsittelen toimittajien haastattelupuhetta faktanäkökulmasta (Alasuutari 1993, 72–83). CDA:n näkökulmasta kielen tai kielenkäytön näkeminen ikkunana toimituskäytänteisiin on kuitenkin ongelmallista. Siksi haastattelujen tavoitetta on syytä kuvata myös niin, että olen kiinnostunut, miten (alueellisen) uutisjournalismin tavoitteet ja käytänteet representoivat uutistyöstä vastaavien ja sitä tekevien toimittajien puheessa: mitä sisällöllisiä tai muodollisia objektiivisuuden tai alueen asialla olemisen kriteerejä uutisointi saa,

---

²⁹ Toimittajahaastatteluja on siksi kuusi, että yksi haastateltava työskenteli uutispäällikkönä ja erikoisosaston esimiestoimittajana eli hän hoiti kahta virkaa.

mitä alueellistaminen käytännössä on, mitä mahdollisia eroja tai ristiriitoja eri lehtien, virka-asemien ja toimittajien tavoitteissa ja käytänteissä näkyy.

Haastatteluaineistolle osoittamiani erityyppisiä kysymyksiä seuraten olen läpilukenuit sitä useaan kertaan erilaisin 'silmälasein'. Tekstien diskursiivista analyysiä haastattelujen tarkastelu muistuttaa siltä osin, että olen etsinyt niistä alueiden, identiteettien ja yhteisöyden representaatioita sekä niitä rakentavia diskursseja. Toisaalta kun etsin tekstien tapoja toteuttaa alueen äänen tehtävää diskursstyyppien ja kertojan diskurssin toimeliaisuuden kautta, haastattelupuheesta olen erotellut erilaisia uutisjournalismidiskursseja.

Tein haastatteluja kolmeen otteeseen. Huhti–toukokuussa 1991 haastattelin neljä päätoimittajaa. Yhdeksän haastattelun rupeamamassa toukokuussa 1993 haastattelin kolmea päätoimittajaa, kolmea toimittajaa ja kolmea uutispäällikköä/toimituspäällikköä (nimike vaihtelee lehdittäin, työnkuva vastaa lähinnä uutispäällikön tehtäviä). Loput seitsemän haastattelua tein syyskuussa 1993, jolloin vuorossa oli uutispäälliköitä, uutis-/erikoistoimittajia (urheilu) ja toimittajia. Haastatellut päätoimittajat hoitivat yhtä lukuun ottamatta kyseistä virkaa ensimmäisenä aineistovuotena eli vuonna 1987. Vuoteen 1994 mennessä kolme heistä oli siirtynyt eläkkeelle tai toisiin tehtäviin.

Käytin samoja haastatteluja aineistona lisensiaatintyössäni (Orjala 1995), jonka postitin haastateltavilleni. Saatekirjeessä totesin, että haastatellun halutessa tekisin uusintahaastattelun. Mainitsin, että olin kiinnostunut keskustelemaan myös siinä tapauksessa, että haastateltava työtä lukiessaan kokisi 'kohdanneensa vääryyttä' eli olisin esimerkiksi tulkinnut puhetta toisin kuin mitä haastateltava oli pyrkinyt tuomaan esiin. Kuten ehkä odottaa saattoi, pyyntöjä tai huomautuksia ei tullut. Aineiston runsaus toppuutteli itseäni uusintahaastatteluilta. Lisäksi katson, että alueellisuuden periaatteelliseen tasoon keskittyvät haastattelut antavat yleisluontoisemman kuvan maakuntajournalismin periaatteista ja käytänteistä kuin mitä esimerkiksi jonkin tapauksen ympärille kerätty haastatteluaineisto olisi tarjonnut. Tässä mielessä niiden voi myös väittää kantavan varsinaisen haastatteluajankohdan ulkopuolelle.

Silti en väitä, etteivätkö uusintahaastattelut olisi tarjonneet ensinnäkin kiinnostavaa vertailuaineistoa, miten alueellisuuden periaatteet ja käytänteet muuttuvat. Toisaalta ne mahdollisesti olisivat kyenneet osoittamaan, millaisia tutkimustuloksia, journalistien omia havaintoja, yhteiskunnallisen ja poliittisen kontekstin muutoksia uudistukset käytänteissä tai painotuksissa seuraavat. Tietystä journalistisessa, yhteiskunnallisessa, sosiaalisessa ja poliittisessä kontekstissa syntyvää haastattelupuhetta ei siksi pidä liiaksi yrittää kannatella tuon tilanteen ulkopuolelle. Lähtökohta ei vähennä aineiston arvoa. Se auttaa kuitenkin asettamaan sille perusteltuja kysymyksiä ja välttämään etsimästä puheesta vihjeitä sellaisiin kiinnostaviin uusiin teemoihin, joista haastateltavat eivät 'tienneet' puhuvansa.

Kaikki pyydytyt suostuivat haastateltaviksi. He olivat varanneet aikaa haastatteluja varten, joiden hengen koin pääsääntöisesti hyväksi. Tämä ehkä vaikutti siihen, että haastateltavat vastasivat avoimen tuntuisesti kysymyksiini. Yhdessä tapauksessa itselleni syntyi kuitenkin vaikutelma, että haastateltava kiusaantui välillä kysymyksistä ja vastasi siksi joihinkin niistä kärkevästi. Ihmisiä

lähemmin tuntematta on silti mahdotonta sanoa, 'puhalsiko tuuli' keskusteltaessa jostakin suunnasta tai jotenkin poikkeuksellisesti.

Toimittajien haastattelut sovin anonyymeiksi. Muiden kanssa en sopinut anonymitteetistä, eikä kukaan sitä esittänyt. Oletettavasti alueellisuus on tema, josta siitä vastaavat olettavat keskusteltavan nimillään. Päätoimittajista on tosin lähes mahdoton puhua yleisellä tasolla. Esimerkiksi "erääseen *Kalevan*" päätoimittajaan viittaaminen ontuu, koska lehdellä on yksi, pitkään virkaa hoitanut päätoimittaja. Vaikka haastateltavien päätoimittajien arvaaminen ei ole vaikeaa (muun muassa siksi että paikoin viittaus heidän organisaatioonsa on tarpeen), en kuitenkaan toista tekstissä heidän nimiään, vaan jätän ne liitteeseen. Teksti on toivottavasti näin luettavampaa. Uutispäälliköiden anonymitteetistä sopiminen olisi ollut mahdollista. Itselleni ei kuitenkaan syntynyt vaikutelmaa, että he eivät olisi rohjenneet puhua myös ongelmista, ristiriidoista tai kiusallisista asioista. Toisaalta olen päättänyt jättää uutispäälliköiden nimet pois työstä, eli haastateltavat saavat jälkikäteisen anonymitteetin. Nimillä viittaaminen ei nähdäkseni ole lisäinformaation vuoksi tarpeen.

Haastattelin päätoimittajat kasvotusten. Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista, ja nauhoitin ne. Kasvotusten tehdyt toimittajahaastattelut kestivät keskimäärin puoli tuntia. Kolme uutispäällikköä ja kolme toimittajaa haastattelin puhelimesta, yksi uutispäällikkö ja yksi toimittaja vastasivat kysymyksiin kirjallisesti. Haastattelulainauksen lopussa oleva kirjain- ja numeroyhdistelmä kertoo haastateltavan ja erottelee haastateltavat numeroin.³⁰

Kasvotusten tehtyjen haastattelujen metodi oli puolistrukturoitu teema-haastattelu eli lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa kysymysten tarkka muoto ja järjestys määräytyivät vasta haastattelutilanteessa. Puolistrukturoitu teemahaastattelu osoittautui sopivaksi, sillä kysymysalue oli selvä. Se myös mahdollisti täydennykset ja lisäykset (vrt. Hirsjärvi & Hurme 1982, 30–35, 41). Puhelinhaastattelu ja vapaamuotoinen kirjallinen vastaus poikkeavat kasvokkainhaastattelusta niin tilanteina kuin aineistoinakin. Puhelinhaastattelut osoittautuivat kuitenkin toimiviksi. Kasvotusten tehtyjen haastattelujen tapaan ne mahdollistivat lisäkysymykset ja tarjosivat tilanteen tarttua siihen, mitä haastateltavat itse ottivat esille.

Kirjallisten vastausten ongelmaksi nähdään, että ne eivät mahdollista lisäkysymyksiä, selvennyksiä tms. En kuitenkaan katsonut tarpeelliseksi täydentää kahta kirjallista vastausta haastattelulla, sillä sain niistä mielenkiintoista tietoa. Vaikka viestinnän tutkimuksissa kirjalliset vastaukset ovat harvinaisia aineiston hankintatapoja, ne puolustavat paikkaansa antaessaan haastateltavalle aikaa harkittuun vastaamiseen. Teemahaastattelua puoltaa taas se, että tutkija pystyy paremmin jäljittämään ihanteiden ja todellisten käytäntöjen eroja. Onhan arkipäivästä poikkeavien ihanteiden kuvaaminen osaksi arkea oletettavasti helpompaa paperilla kuin puheessa.

Teemahaastatteluja ei ole silti syytä pitää ongelmattomina. Tässä etenkin alueellisuus ja identiteetti osoittautuivat tulkinnallisesti pulmallisiksi käsitteiksi,

---

30 Lyhenteen alkuosa kertoo, onko kyse kasvokkain- (KH) vai puhelinhaastattelusta (PH) vai kirjallisesta vastauksesta (KV). Loppuosan numero erottelee haastattelemani journalistit. Esimerkiksi KH4 tarkoittaa kasvokkainhaastattelua, joka on aineistossani numero 4.

joista haastateltavat puhuivat osin ristiriitaisesti ja myös eri merkityksessä kuin oli tarkoitus. Tämä on tulkitsijalle ongelmallista. Ei voi tietää, missä haastateltava sanoo sitä, mitä tarkoittaa ja missä taas ei ehkä saa ajatustaan perille tai pohtii asiaa ja tarjoaa siitä siksi erilaisia näkemyksiä. Toisaalta sanavalinnat, painotukset yms. saattavat aiheuttaa väärinymmärryksiä ilman että keskustelijat tietävät keskustelewansa eri asioista. Joka tapauksessa siinä missä puhutun tekstin analyysi nosti esiin ristiriitoja, kirjalliset vastaukset osoittautuvat yksiselitteisemmiksi ja siinä mielessä helpommiksi.

Litteroin haastattelut itse. Olen toimittanut puhetta 'toimittajamaisesti' eli jättänyt litterointivaiheessa kirjaamatta ylös takeltelut, änkytykset, tauot, painotukset, muminat tms. Litteroinnin tarkkuus ei siten ole likimainkaan sellainen kuin esimerkiksi keskusteluanalyytikoilla. Valinnan perustelut ovat käytännölliset. Työn ensisijaisen empiirisen aineiston muodostavat tekstit, joita haastattelut täydentävät. Toiseksi lisänäkökulmien ja -tasojen tuominen työhön ei ollut järkevää. Litteroinnista on kuitenkin huomattava, että 'kriittisissä kohdissa' en 'työstänyt' tekstiä. Silti tulkinnallisilta pulmilta en välttynyt – jo puheen rakentaminen tekstivirkkeiksi on tulkintaa.

Kun haastatteluaineiston hankinnan ja käsittelyn ongelmia arvioi tutkimuksen luotettavuuden kannalta, kallistun Hirsjärven ja Hurmeen (1982, 130) kannalle. Heidän mielestään ei tule korostaa liikaa teemahaastattelujen mekanistista luotettavuutta. Tutkijan oma kokemuksiin perustuva käsitys aineiston luotettavuudesta on arvokasta. Tämä ei silti sulje pois, että toinen tulkitsija päätyisi toisenlaisiin tulkintoihin. Toisaalta kuten olen todennut, tutkimus on kvalitatiivinen: maakuntalehdistön alueellisuus on ensisijaisesti laadullinen ja toissijaisesti määrällinen tutkimuskysymys ja ilmiö. Kirjaa kirjoittaessani olen pyrkinyt tarjoamaan lukijalle edellytyksiä seurata aineiston käsittelyä. En kuitenkaan odota tämän yhtyvän kaikkiin tulkintoihini.

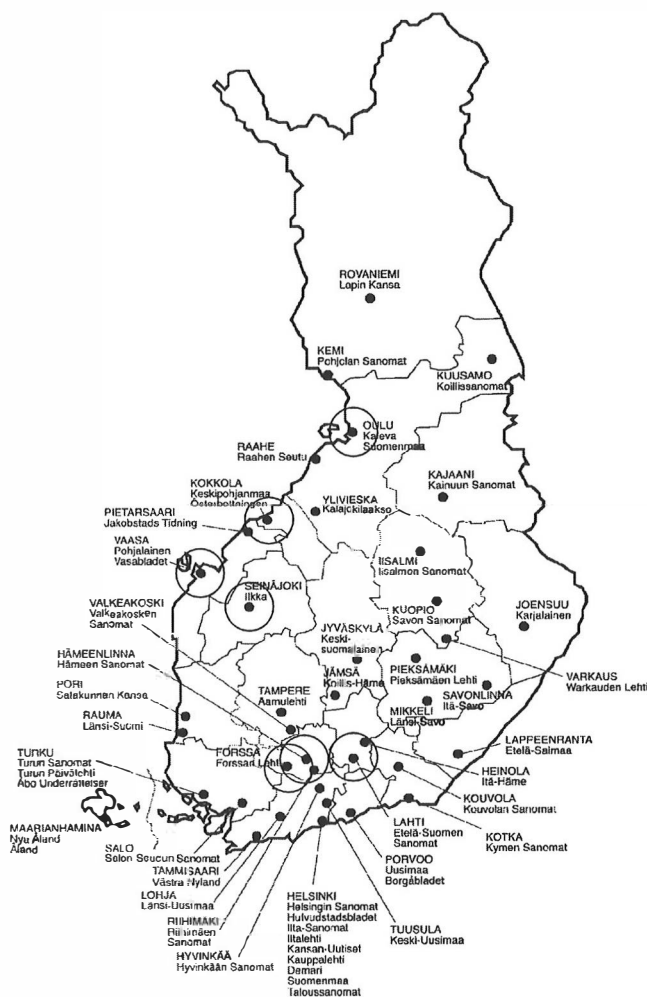
On vaikea piirtää viivaa, missä tekijän omat kasvu- ja elämysympäristöjen kokemukset astuvat kuvaan ja miten. Uskon Careyn tavoin tutkijan käsitysten jollakin tapaa olevan niiden hedelmöittämiä ja rajoittamia (ks. Kunelius 1994, 193). Tässä tapauksessa kasvuympäristöksi tekee mieli lukea ainakin toimittajakokemukseni. Sitä lienee mahdotonta sulkea pois, koska olen työskennellyt kahdessa analysoitavassa sanomalehdessä. Käytännön antaman tuntuman poisoppiminen ei ole nähdäkseni tarpeen. Sisäpiiritietoa työkokemus ei anna, mutta se auttaa ymmärtämään journalismin käytännöllistä ja arkista maailmaa (ks. Lindlof 1995, 166–167). Toisaalta käytännöstä etäännyminen on osoittautunut otolliseksi; ulkopuolelta tuntuu olevan helpompaa nähdä toimitustyön itsestäänselvyksiä ja rutineita.

4.3 Kilpailevien alueiden ja aatteiden sanomalehtiä

Erityyppisten aluediskurssien ja alueellistamisen käytänteiden löytämiseksi analysoin tutkimuksessa erilaisia maakuntalehtiä. Erittelen tutkimuskysymystä seitsemästä maakuntalehdestä, jotka ponnistavat alueellisuudesta omalla tyyllillään. Maakunnallista valtajulkisuutta edustavat *Ilkka*, *Pohjalainen*, *Keskipojanmaa*,

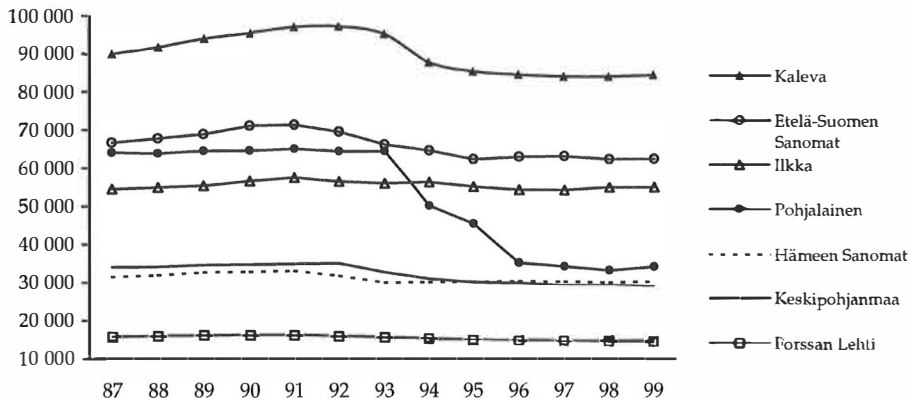

Etelä-Suomen Sanomat ja *Hämeen Sanomat*, joista *Kaleva* maanosalehtenä ja *Forssan Lehti* maakunnanosalehtenä poikkeavat hieman (ks. kuva 4.1).

KUVA 4.1 Neljänä–seitsemänä päivänä viikossa ilmestyvät Suomen sanomalehtien liiton jäsenlehdet vuonna 1999 (lähde: Sanomalehtien liitto). Työssä analysoitavien lehtien ilmestymispaikkakunnat on ympyröity kartassa.

Analysoitavat lehdet ovat levikkialueidensa suurimpia. Eniten lukijoita on oululaisella *Kalevalla*, joka kerää päivittäin pariinsa 218 000 ihmistä. *Etelä-Suomen Sanomia* lukee joka päivä 145 000 ihmistä, *Ilkkaa* 144 000, *Pohjalaista* 105 000, *Keskipohtjanmaata* 87 000 ja *Hämeen Sanomia* 70 000 (KMT98S/99K). *Forssan Lehteä* lukee lehden levikki suhteuttaen noin 38 000 suomalaista (ks. lehtien levikkikehityksestä kuvio 4.1 jäljessä).

KUVIO 4.1 Tutkittujen maakuntalehtien levikkien kehitys 1987–1999.

Lehtivalintaan sisältyy pyrkimys korostaa maakuntalehtien jatkuvaa kilpailuasetelmaa sekä sitä kautta tilan diskursiivisen rakentamisen ja rakentumisen tärkeyttä. Siksi niin monta läheistä kilpakumppania on otettu mukaan. Olen myös halunnut ottaa työhön poliittiselta taustaltaan erilaisia maakuntalehtiä. Tarkastelen seuraavaksi analysoitavia lehtiä näistä kahdesta näkökulmasta.³¹ Tutkimusaineisto on vuosilta 1987 ja 1994, joiden valintaa perustelen tässä luvussa myöhemmin. *Hämeen Sanomista* on kuitenkin paikallaan todeta jo tässä, että sitä koskevan aluehenkisen tekstiaineiston keräsin vain vuodelta 1987.³²

Etelä-Pohjanmaalla lehtikilpailu kiteytyy *Ilkan* ja *Pohjalaisen* pitkässä levikkitaistelussa.³³ Levikkilukujen valossa *Ilkalla* soljui *Pohjalaista* sutjakkaammin lukijarintamalla työn aineistoajankohtina. Edellisen levikki nousi vuosien 1987 ja 1994 välillä vajaalla parilla tuhannella 56 340 kappaleeseen, kun taas jälkimmäisen tippui reilusti yli kymmenellä tuhannella 50 250 kappaleeseen. Lakeuden lehtitalanne ei ole täysin tyyntynyt. 1990-luvun loppupuolella Seinäjoen ja Vaasan välillä on nostattanut jännitettä yhteinen omistaja sekä muutamat päätoimittajien ärhäkät

31 Levikkialueen aluehallinnollinen status on seikka, joka on syytä ottaa huomioon alueellisuutta koskevan tiedon tuottamisen diskursiivisten ja yhteiskunnallisten käytänteiden merkitysten yhteydessä. Tilan diskursiivista rakentumista ei ole mieltä irrottaa myöskään poliittisesta kontekstista. Erittelen lehtien valintaa näistä näkökulmista seuraavassa alaluvussa.

32 Päädyin tähän ennen muuta siksi, että analysoitavia tekstejä kertyi niin runsaasti. Pitääkseni jäljelle jäävän lehtivalikoiman monipuolisena päätin jättää pois toisen vuoden aineistosta yhden maakuntalehden (en siis maakunnan- tai valtakunnanosalehteä). Päädyin *Hämeen Sanomiin*, koska lehden levikkialueen 'aluehallinnollinen asema' oli vuonna 1994 samantyyppinen kuin *Pohjalaisen* (ilmestymispaikkakunta läänin pääkaupunki).

33 Molempien lehtien ilmestyessä Vaasassa suurin osa kaupungin suomenkielisistä talouksista tilasi silloista *Vaasaa* eli nykyistä *Pohjalaista*, kun taas *Ilkan* pienempi levikki meni maakuntaan. 1950-luvun alussa pontevoitui ajatus, että *Ilkan* olisi syytä parantaa kilpailuasetelmiaan ja muuttaa levikkialueelle, suomenkielisen maakunnan keskelle Seinäjoelle. Muutto tapahtui vuonna 1962, ja lakeuden lehtisota kääntyi myrskyisten muutto- ja saneerauspäätösten jälkeen lopulta *Ilkan* voitoksi. 1970-luvulla lehden levikki kasvoi vuosittain noin 10 prosenttia ja ilmoitustilan volyyymi yli kaksinkertaistui. (Salokangas & Tommila 1998, 278–262; Pirilä 1981, 236–243, 266–270, 307–313.)

sananvaihdot. *Helsingin Sanomat* ei ole uhannut eteläpohjalaisia lehtiä vakavasti. Sen peitto on jäänyt reilusti alle 10 %:n niin Seinäjoen kuin Vaasan markkina-alueellakin³⁴.

Keskipohjanmaan tekee kilpailullisesti mielenkiintoiseksi levikkialueen murheenkryyni Kalajokilaakso. Siellä lukijoita on ollut haalimassa samaan aikaan *Kalajokilaakso* sekä *Kaleva*. Tämän työn ensimmäisenä aineistovuonna eli vuonna 1987 *Kalevan* ja *Keskipohjanmaan* lukijakilpailu oli alueella tasaisen tiukkaa, sillä molempien lehtien peitot ylsivät Ylivieskassa 40 %:n tietämille. Mielenkiintoista on, että molempien lehtien peitot ovat tippuneet kyseisessä kaupungissa.³⁵ Myös Pietarsaari on *Keskipohjanmaan* näkökulmasta kilpailullisesti ongelmallinen. Vaikka kaupunkien välin hurauttaa puolessa tunnissa, henkinen välimatka vaikuttaa alle 30 % peiton valossa pitkältä. *Helsingin Sanomat* ei ole noussut tai nousemassa *Keskipohjanmaan* varteenotettavaksi kilpailijaksi. Parhaiten koko maakuntalehdistöstä maan suurimman päivälehdten on torjunut *Kaleva*, jonka ydinlevikkialueella *Helsingin Sanomien* peitto on ollut noin 5 %.³⁶

Eteläisen Hämeen maakuntalehtien kilpailuasetelma ei puristu keskinäisiin nujakoihin vaan entistä enemmän lukijakilpailuun *Helsingin Sanomien* kanssa. Etenkin *Hämeen Sanomille* Helsingistä työntyvä valtakunnan ykköslehti on ollut todellinen kilpailija. *Etelä-Suomen Sanomat* ja *Forssan Lehti* ovat kyenneet pitämään *Helsingin Sanomat* tiukemmin poissa reviiireiltään.³⁷ Kaikkiaan *Helsingin Sanomien* peitot pääsääntöisesti hieman laskivat sen ydinlevikkialueen ulkopuolella tultaessa 1990-alkupuolelta vuosikymmenen loppupuolelle. Alueellisuuden näkökulmasta on mielenkiintoista myös se, että *Helsingin Sanomat* on koko maassa erityisesti yliopisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden (peitto 56 %) ja ylempien toimihenkilöiden (peitto 51 %) sanomalehti. Ansioita tarkasteltaessa suurin peittoprosentti lehdellä on koko maassa niiden talouksien joukossa, jotka ansaitsevat yli 250 000 markkaa.³⁸

34 Vuosina 1997 ja 1994 *Helsingin Sanomat* peitti arkisin Seinäjoen markkina-alueen talouksista 7,4 %. Vaasan markkina-alueella vastaavat luvut olivat 6,7 % (1997) ja 6,9 % (1994). Vuoteen 1999 tullessa *Helsingin Sanomien* peitto pienentyi: Seinäjoen markkina-alueella sen peitto oli 6,4 % ja Vaasan 5,7 %. (Ks. *Helsingin Sanomien* levikki kunnittain ja markkina-alueittain toukokuussa 1999, toukokuussa 1997 ja huhtikuussa 1994.)

35 *Kaleva* peitti vuonna 1987 ylivieskalaistalouksista 40 % ja *Keskipohjanmaa* 45 %. Vuonna 1994 *Kalevan* peitto oli 32 % ja *Keskipohjanmaan* 26 %. Vuonna 1999 lehdet olivat lähes tasoissa mutta menettäneet yhä otettaan: *Kalevan* peitto oli enää 25 % ja *Keskipohjanmaan* 21 %.

36 Vuonna 1987 *Keskipohjanmaan* peitto oli Pietarsaassa 28 % ja vuonna 1994 26 %. *Helsingin Sanomien* peitto oli vuonna 1994 Kokkolan markkina-alueen talouksista arkisin 7,8 %. Tämän jälkeen suunta on ollut laskeva: 7,4 % vuonna 1997 ja 6,5 % vuonna 1999. Oulun markkina-alueella *Helsingin Sanomat* tilasi vuonna 1997 5,8 % talouksista ja kaksi vuotta myöhemmin 5,1 %.

37 Vuonna 1997 *Helsingin Sanomien* peitto oli hämeenlinalaistalouksista 14,0 % ja koko markkina-alueen kodeista 17,9 %. Vuonna 1999 vastaavat luvut olivat 13,1 % ja 16,6 %. *Helsingin Sanomien* peitto oli vuonna 1997 Lahdessa 8,9 % ja koko markkina-alueella 10,5 %. Kaksi vuotta myöhemmin luvut olivat 7,9 % ja 9,4 %. Forssassa sen tilasi vuonna 1997 kaikkiaan 13,4 % kotitalouksista ja markkina-alueella Forssa-Loimaa 10,6 %. Vuonna 1999 molemmat luvut olivat hieman pienemmät: 12,7 % ja 9,9 %. (*Helsingin Sanomien* levikki kunnittain ja markkina-alueittain toukokuussa 1999 ja toukokuussa 1997.)

38 *Helsingin Sanomat* peitti vuonna 1998–1999 koko maassa 250 000–300 000 markkaa vuodessa ansaitsevista talouksista 42 % ja yli 300 000 markkaa ansaitsevista 55 %. Kansakoulun tai vastaavan suorittaneiden joukossa lehden peitto oli tuolloin koko maassa vain 15 % ja alle

Alueellisuuden erittelyn näkökulmasta on syytä kiinnittää huomiota myös maakuntalehtien peittokehitykseen niiden ydinlevikkialueilla. Koska en saanut kaikista lehdistä vuosien 1987–1999 kuntakohtaisia levikkitietoja peittoprosentteineen, vertailuvuodet hieman vaihtelevat. Suunta on kuitenkin ilmeinen: ilmestymiskaupunkien peittoprosentit ovat pudonneet hulppeasti. Esimerkiksi *Kalevan* peitto tippui Oulussa kyseisten seitsemän vuoden aikana 27,4 prosenttiyksikköä. Kun otetaan hieman suurempi yli kymmenen vuoden ajanjakso (1987–1999), tutkittujen etelä- ja keskipohjalaislehtien peitot niiden ilmestymiskaupungeissa putosivat 16–26 prosenttiyksikköä³⁹. Vuosina 1992–1999 myös hämäläislehtien peittoprosenttien kehityssuunta oli laskeva.⁴⁰

Omistukselliset suhteet maakuntalehdistössä ovat muuttuneet olemanaisesti 1990-luvulla, kun maahan on syntynyt kaksi suurta omistajaa: Alma Media ja SanomaWSOY (1999 alkaen). Varsinkin Alma Medialla on vahva osuus, sillä se hallitsee Pohjois-Suomen maakunta- ja paikallislehtimarkkinoita useilla alueilla (Kivikuru 1999, 16). Ketjuuntumista on tapahtunut myös *Keskisuomalaisen* ympärille Väli-Suomen sanomalehtien yhteistyön myötä. Tämän tutkimuksen kannalta keskeinen omistuksellinen muutos tapahtui vuonna 1993, kun *Pohjalainen* siirtyi Ilkka Oy:n omistukseen tämän ostettua Aamulehti-yhtymältä *Pohjalaista* julkaisevan Vaasa Oy:n osakekannan. Aamulehti-yhtymä ehti omistaa Vaasa Oy:n kuusi vuotta, sillä se osti 1987 *Vaasa/Pohjalaisen* nurkanvaltaajilta näiden hankkimat osakkeet sekä niin paljon vanhojen omistajien osakkeita, että siitä tuli suurin enemmistöomistaja (Salokangas & Tommila 1998, 261).

Sosiaalisen tilan rakentumista tarkasteltaessa myös maakuntalehden poliittisella sitoutuneisuudella on merkitystä. Siksi olen valinnut tutkimuslehdet niin, että ne edustavat erilaisia taustoja. Tarkasteltaessa lehtien poliittista sitoutuneisuutta *Forssan Lehti* on nopeasti käsitelty: se julistautui riippumattomaksi ensimmäisestä ilmestymispäivästään lähtien 1917. Helmikuun 9. vuonna 1979 päivätty *Forssan Lehden* virallinen linja toteaa lehden olevan ”puolueisiin sitoutumaton, voimassa olevaa yhteiskuntajärjestelmää tukeva sanomalehti, jonka ensisijaisena tehtävänä on toimia Lounais-Hämeen ja muun levikkialueensa uutis- ja ilmoituslehtenä”.

Kalevalla, *Etelä-Suomen Sanomilla* (1951) ja *Hämeen Sanomilla* (1941) oli vuonna 1987 niin ikään takana vuosikymmenien sitoutumaton historia.⁴¹ *Kalevan* periaate

125 000 markkaa vuodessa ansaitsevien talouksien joukossa 20 %. Suur-Helsingin alueen vastaavat luvut olivat 57 % ja 61 %. (KMT98S/99K). Vuonna 1999 lehti peitti alle 125 000 markkaa ansaitsevista talouksista koko maassa prosenttiyksikön vähemmän eli 19 % ja suur-Helsingin alueella asuvista 61 % (KMT 1999).

39 *Kalevan* peitto oli vuonna 1987 Oulussa 99,7 %, vuonna 1994 85,5 % ja vuonna 1999 72,3 %. Kun *Ilkan* peitto oli Seinäjoella 93,1 % vuonna 1988, vuonna 1999 se oli 75,8 %. *Pohjalaisen* peitto oli puolestaan Vaasassa 96,0 % vuonna 1987, 92,0 % vuonna 1994 ja 79,9 % vuonna 1999. *Keskipohjanmaa* pääsi peräti 104 %:n peittoon Kokkolassa vuonna 1987, vuonna 1994 peitto oli 85 % ja vuonna 1999 78 %.

40 *Etelä-Suomen Sanomat* ylsi Lahdessa 81,2 % peittoon vuonna 1993 ja 71,3 % peittoon vuonna 1999. *Forssan Lehden* peitto oli Forssassa 90 % vuonna 1992, 85 % vuonna 1994 ja 77 % vuonna 1999.

41 *Kaleva* ja *Etelä-Suomen Sanomat* julistautuivat sitoutumattomiksi vuonna 1951, kun edistyspuolue lopetti toimintansa. Lehtien aiempi poliittinen historia poikkeaa hieman: *Kaleva* pysyi aluksi poliittiselta suuntautuneisuudeltaan riippumattomana (ensimmäinen lehtinumero ilmestyi vuonna 1899). Vuodesta 1907 lehteä toimitettiin nuorsuomalaisena puoluelehtenä,

linja toteaa sitoutumattomuudesta: "Kaleva on pohjoissuomalainen sanomalehti. Se on sitoutumaton. Tämä merkitsee sitä, etteivät lehden sisältöä määrää ulkopuoliset voimat – eivät poliittiset, taloudelliset eivätkä muut intressipiirit." *Etelä-Suomen Sanomien* vuodelta 1971 oleva pöytäkirja puolestaan lausuu näin: "Lehti ei tue kenenkään valtapyrkimyksiä vallan itsensä vuoksi. Etelä-Suomen Sanomat saa ja sen tuleekin ottaa kantaa poliittiseen elämään ja sen tulee tukea niitä, puolueisiin katsomatta, jotka ajavat edellä esitettyjä aatteita, ja vastustaa niiden valtaan pääsyä, jotka tahtovat kahlita ihmisen vapautta."

Hämeen Sanomien historia sitoutumattomana sanomalehtenä on vuosikymmenen pidempi, sillä syksyn 1918 uusjaossa kokoomuksen äänenkannattajaksi tullut lehti julistautui puolueista riippumattomaksi porvarilliseksi sanomalehdeksi vuonna 1941.⁴² *Hämeen Sanomien* historiaa tutkineen Hallan (1978, 36) mukaan lehden sitoutumattomuus ei ole tarkoittanut puolueettomuutta, vaan lehti on ollut porvarillinen ja edelleen oikeistoporvarillinen. Nykyisestä, kesäkuussa 1994 päivätystä linjasta tätä ei voi lukea, sillä se määrittää *Hämeen Sanomat* puolueisiin sitoutumattomaksi maakuntalehdeksi. Uudessa periaateohjelmassa silmään pistää kuitenkin vanha linjaus "suomalaishenkistä ajattelua" lujittavasta lehdestä.

Historian valossa sitoutumattomuus oli siis hyvässä vauhdissa 1980-luvun lopulla: kun vuonna 1917 sanomalehdistä oli puolueisiin sitoutuneita 83,3 %, vuonna 1989 niitä oli 34,0 % (Salokangas 1987, 207; SVT Kulttuuri ja viestintä 1989:3, 227). Silti puoluepoliittinen sitoutuneisuus oli 1980-luvulla selvästi 1990-lukua vahvempaa. Puoluesidonnaisten sanomalehtien määrä ei juuri vähentynytkään 1970-luvulla ja 1980-luvun alkupuoliskolla, vaan vasta 1980-luvun lopulla *Keskisuomalaisen*⁴³ (1986) ja *Satakunnan Kansan* (1989) sitoutumattomuusjulistusten myötä (Salokangas & Tommila 1998, 304–307).

Vuonna 1986 sanomalehdistä oli puolueisiin sitoutuneita melkein puolet (47,2 %). Vuonna 1987 tässä tutkittavista *Pohjalainen* oli vielä kokoomuslainen ja alun alkaen maalaisliittolaiset *Ilkka* ja *Keskipohjanmaa* keskustalaisia. Analysoitavien lehtien poliittinen sitoutuneisuus muuttui tutkimusaineistoajankohtien välissä niin, että *Pohjalainen* julistautui sitoutumattomaksi syyskuussa 1991. Lakeuden lukijoista nujakoivat siten vuonna 1994 saman yrityksen sitoutumaton *Pohjalainen* ja keskustalainen *Ilkka*. Linjansa mukaan "Pohjalainen korostaa yksilön arvoa ja yrittäjyyden merkitystä. Sillä on porvarillinen maailmankatsomus, mutta se on puolueisiin sitoutumaton. Pohjalainen ei ole aatteellisesti tai taloudellisesti riippuvainen minkään puolueen määräysvallasta". Kaiken kaikkiaan poliittisesti suuntautuneita oli tuona vuonna kaikista sanomalehdistä 16,9 %, joka on noin 17

---

ja edistyspuolueen äänenkannattaja siitä tuli 1918 (ks. SLH 5 1988, 247). Vuonna 1914 *Lahden Sanomien* ja *Uusmaalaisen* yhdistymisen myötä syntynyt *Etelä-Suomen Sanomat* julistautui samantien edeltäjiään seuraten nuorsuomalaisen puolueen äänenkannattajaksi (ks. Ekman-Salokangas 1992, 163).

42 Tätä ennen lehden linjasta oli taisteltu kovasti. 1930-luvulla lapualaismielinen kokoomuslehti siirtyi lopulta IKL:n linjalle, kun kokoomuksen oikeaa laitaa merkittiin (ks. SLH 5 1988, 160–161).

43 Vaikka *Keskisuomalainen* ilmoitti, ettei se lukeudu enää keskustapuolueen äänenkannattajiin eikä vastaanota puoluepoliittista lehdistötukea, se säilytti siteen keskustaan. Se nimittäin ilmoitti jatkavansa "keskustalaisena sanomalehtenä" (Salokangas & Tommila 1998, 305).

prosenttiyksikköä pienempi luku kuin viisi vuotta aiemmin (SVT Kulttuuri ja viestintä 1995:2, 81).

Poliittisista muutoksista on tarpeen todeta vielä, että toukokuussa 1996 sitoutumattomaksi julistautui *Keskipohjanmaa*. Väljempi periaatelinja ei mainitse keskustalaisuutta: "Keskipohjanmaan linja perustuu moniarvoiseen, suvaitsevaan yhteiskuntanäkemykseen, joka kunnioittaa yksilön vakaumusta." Toukokuussa 1997 poliittisesta väristä luopui *Ilkka*. Toimitukselliseen ohjelmaan ei ole kirjoitettu poliittista aatetta, vaan se viitoittaa toimimaan "perustajiensa hengessä, kunnioittaen kristillisiä ja isänmaallisia arvoja." Samalla *Ilkan* sitoutumattomuus korostaa, että julistukset sinänsä eivät välttämättä muuta arvomaailmaa. Lehti nimittäin totesi pääkirjoituksessaan, että toimintatapa, olemus tai arvomaailma eivät muutu: lehti on edelleen keskustalainen (Ilkka 23.4.1997).

4.4 Aluehallinnollinen, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti

Kuten työn alussa totesin, tutkimus pyrkii kurkottamaan alueellisuuden tarkastelussa yhteiskunnallisten käytänteiden tasolle ja valottamaan, miten diskurssit ovat sosiaalisesti ja historiallisesti määräytyviä toiminnan muotoja. Siksi luvun lopuksi on syytä käsitellä vuosilta 1987 ja 1994 peräisin olevan sanomalehtiaineiston aluehallinnollista, poliittista ja yhteiskunnallista kontekstia, vaikka työn tavoite ei olekaan seurata yksityiskohtaisesti, miten muutokset peilautuvat uutisiin. Tarkastelen ensiksi maakunta- ja lääninhallinnon muotoja ja uudistuksia. Toiseksi katsastan poliittisen tilanteen muutoksia hallituskoostumusten ja Suomen EU-päätöksen näkökulmista. Kolmanneksi arvioin maakuntien tilannetta alueittaisten työttömyys-, bruttokansantuote- ja muuttoliikelukujen valossa.

On helppo huomata, että työhön valitut maakuntalehdet ilmestyvät aluehallinnollisesti erityyppisillä alueilla. Läänien suhteen on merkityksellistä, että *Keskipohjanmaan* ja *Etelä-Suomen Sanomien* levikkialueita syyskuuhun 1997 saakka voimassa olleet lääninrajat surutta rikkoivat. Keski-Pohjanmaan halkaisi Vaasan ja Oulun läänin raja. Tämä on usein kytketty siihen, että maakunnan asema suomalaisessa aluejärjestelmässä on nähty epäselväksi, vaikka alueen sisällä maakunta onkin hahmottunut ja vakiinnuttanut asemansa (Hautamäki 1988, 70; Hirvonen 1989).

Päijät-Hämeen maakunta ei myöskään rajautunut vanhassa läänijaossa yhteen lääniin. Hämeen ohella osia siitä kuului Mikkelin ja Uudenmaan lääneihin. Lehden levikkialueen läänirajat pirstoivat vielä useammin: edellisten lisäksi *Etelä-Suomen Sanomilla* oli tilaajia Kymen ja Keski-Suomen lääneissä. Osaltaan Päijät-Hämeen epäselvyyttä ilmentää, että jo *Vilkunan* (1966, 12–13) artikkelissa vuodelta 1966 Päijät-Häme on osa Kanta-Hämettä. Maakunnallista epäselvyyttä voi lukea myös vuonna 1981 tehdystä kyselystä, jossa päijäthämäläisyys ei korostunut hämäläisten kotiseutukäsittelenä (Sinisalo 1986, 272).

Kalevan levikkialueen vanhat läänirajat halkaisivat niin ikään eikä läänimuutos muuttanut tilannetta, vaan Oulun ja Lapin läänit rajoineen säilyivät entisinä. *Kaleva* poikkeaa kuitenkin edellä mainituista sanomalehdistä, koska sen tarkoitus on ollut ponnistaa yli lääni- ja maakuntarajojen. *Forssan Lehti* on maakun-

nanosalehti, joka tavoittelee alueen puolestapuhujan asemaa maakuntaa pienemällä alueella. Nykyisin Lounais-Häme ja *Forssan Lehden* lukijakunta kuuluvat valtaosaltaan Etelä-Suomen lääniin. Silti hallintorajat rikkovat lehden vaikutusalueen.⁴⁴

Seinäjoella ilmestyvän *Ilkan* samoin kuin Vaasassa ilmestyvän *Pohjalaisen* kaikki lukijat mahtuivat yhdentoista läänin Suomessa Vaasan lääniin. Lehtien tilanne on kuitenkin läänillisesti kiinnostava. Vaasasta Seinäjoelle muuttanut *Ilkka* onnistui nostamaan levikkiään roimasti maakunnan keskellä, mihin kytkeytyy se, että lehti on pyrkinyt profiloitumaan suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan maakunnan lehtenä. *Pohjalaisen* 'kohtalo' on sen sijaan ollut pikemminkin etsiskelevä suhteessa maakuntaan ja lääniin. *Vaasasta tuli Pohjalainen* vuonna 1984, sillä lehden päällekirjoituksen täytyi silloisten päättäjiin mukaan viestittää ajatusta koko maakunnan sanomalehdestä (ks. esim. Suomen Lehdistö 10/1984, 59: Piipponen). *Ilkan* vallattua alaa maakunnan lehtenä *Pohjalainen* siirtyi painottamaan läänilähtöisyyttä. Maakunnan vai läänin lehti -ongelma on näkynyt niin lehden linjamäärittelyissä kuin etusivun nimiössä. Siinä lehti on esitellyt itsensä vuosien saatossa suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan (lehden perustaminen), Vaasan läänin (kiivaat lehtikilpailuvuodet) ja maakunnan sanomalehtenä. Tämän työn aineisto on ajalta, jolloin se haki vauhtia Vaasan läänin ja kaikkien pohjalaisten lehtenä.

Lääninhallinnon rajojen ohella maakuntarajat ovat maakuntalehdistön näkökulmasta merkityksellisiä. Toiminnallis-taloudellinen maakuntajako jakaa maan 19 maakuntaan (ks. Maakuntaitsehallinnosta maakuntayhtymiin. Komiteamiet. 1992:34). Tämän työn näkökulmasta ainoastaan *Forssan Lehti* jää ilman 'omaa' maakuntaa, sillä nimettyjen maakuntien joukkoon kuuluvat Häme, Päijät-Häme, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa (ensin Vaasan rannikkoseutu), Keski-Pohjanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa.

Maakuntajako on alueellisen päätösvalan ja kehityksen kannalta tärkeä. Sen merkitystä on lisännyt vuonna 1994 voimaan astunut laki alueiden kehittämistä, joka ohjaa kansallista aluepolitiikkaa. Lain tavoite on edistää alueiden omaehtoista kehittämistä ja alueellisesti tasapainoista kehitystä. Niihin pyritään ohjelmaperusteisen aluepolitiikan avulla ja porrastamalla yritystukia kansallisen tukialuejaon mukaan⁴⁵.

Lain mukaan aluekehitysviranomaisia ovat maakunnallisesta edunvalvonnasta huolehtivat kuntayhtymät eli maakunnalliset liitot, jotka syntyivät maakunta- ja seutuvaakaliitoista.⁴⁶ Maakuntaliitot ovat käytännön toiminnassaan virkamiesvetoisia maakuntajohtajat keulamiehinään. Niiden ylin päättävä elin on maakuntavaltuusto, joka tekee tärkeimmät liiton toimintaa koskevat päätökset ja linjaukset. Liittovaltuustoon kunkin maakunnan liiton jäsenkunnat valitsevat

44 Vaikka suurin osa levikkialueen kunnista kuuluu Hämeen liittoon, muutama jää sen ulkopuolelle ja kuuluu Varsinais-Suomen tai Pirkanmaan liittoon.

45 Ks. kansallisesta aluepolitiikasta tarvittaessa sisäasiainministeriön internetsivuilta: <URL: <http://www.intermin.fi/alue/kansallinen.html>>.

46 Maakunnallisten liittojen kotisivuille pääsee internetosoitteesta: <URL: <http://www.intermin.fi/alue/kansallinen/maakunnat.html>>. TE-keskuksista ks. tarvittaessa: <URL: <http://www.te-keskus.fi/paasivu.html>>. Ympäristökeskukset löytyvät internetosoitteesta: <URL: <http://www.vyh.fi/organis/welcome.html>>.

valtuutetut nelivuotiskaudeksi. Suomen (ja Kreikan) valintakäytäntö poikkeaa tässä muista EU-maista, joissa maakuntavaltuustot valitaan yleisillä vaaleilla. Valtuutettujen äänimäärä on suhteutettu kuntien asukaslukuun. Toimeenpanovaltaa liitoissa käyttää maakuntahallitus, joka huolehtii asioiden valmistelusta, täytäntöönpanosta ja muusta hallinnosta. Maakuntahallitus on maakuntavaltuuston nimittämä, ja sen jäsenet edustavat poliittisia puolueita.⁴⁷

Kansanvaltaisena tai tavallisille ihmisille läheisenä maakuntahallintoa on tällaisena vaikea pitää. Siksi maakuntahallintoa kohtaan esitetty kritiikki ei ole yllättävää. Kirkinen on kritisoinut maakuntavaltuustojen valintatapaa. Hänen mielestään nykyisissä maakunnallisissa liitoissa maakunnan etu jää kilpailevien kuntien jalkoihin, koska maakuntavaltuustoa ei valita vapailla vaaleilla (Karjalainen 26.11.1995). Hän onkin esittänyt, että maakuntavaltuusto valittaisiin suorilla ja yleisillä vaaleilla ja että se valitsisi maakuntahallituksen (Kirkinen 1991; 1996).

Vuoden 1994 jälkeiset kuohunnat eivät mahdu tutkimuksen varsinaiseen aineistoon. Tämän tutkimuksen kannalta syyskuussa 1997 voimaanastunut viiden suurläänin malli sekä siihen liittyvä vilkas kädenvääntö maakuntalehdistössä on kuitenkin kiintoisa. Maakunnallisen sanomalehdistön kannalta läänien uudelleen järjestämiseen liittyi niin uhkia kuin mahdollisuksiakin, jotka tilanteen mukaan oli kyettävä torjumaan tai käyttämään hyväksi. Läänidebatti onkin kiinnostava monien, osittain päällekkäisten ja ristivetoisten alue- ja identiteetti-prosessien tihentymänä (ks. Hujanen 1997a; 1997b).

Uusi läänijako muutti olennaisella tavalla kahden tässä tutkitun lehden aluehallinnollista statusta. Mieluisin läänituudistus lienee ollut *Etelä-Suomen Sanomille*, kun Päijät-Häme ja sen mukana lehden levikkialue siirtyi yhden, Etelä-Suomen läänin alaisuuteen. Historian havinaa tässä voi nähdä siksi, että lehden tavoittelema levikkialue oli alun alkaen Etelä-Suomi (Ekman-Salokangas 1992, 166). *Pohjalaisen* ilmestymiskaupungilta Vaasalta läänituudistus puolestaan vei läänin pääkaupungin arvon.

Synkimmin jälkimmäistä tutkimusvuotta myöhäisemmät aluehallinnon muutokset on ottanut vastaan *Keskipohtanmaa*. Aluehallinto tai pikemminkin sen puuttuminen on säilynyt pinnalla kahdesta syystä. Keski-Pohjanmaa jäi ainoana maakuntana ilman työvoima- ja elinkeinokeskusta ja ympäristökeskus lakkautettiin Kokkolasta. Hallintorajat jakavat pinta-alaltaan ja väestömäärältään pientä maakuntaa niin ikään edelleen, esimerkiksi viisi Keski-Pohjanmaan liiton jäsenkuntaa sijaitsee Oulun läänissä.

Kun tutkimusväliä tarkastelee poliittisesta kontekstista, keväällä 1987 Harri Holkeri sai presidentti Koivistolta tehtävän koota maahan hallitus. Valtaan nousi – katsantokannasta riippuen sinipunainen tai punamusta – sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen johtama hallitus. Vaalien suuri voittaja kokoomus nousi hallituspuolueeksi parinkymmenen oppositiovuoden jälkeen keskustan jäädessä opposi-

---

47 Maakunnallisten liittojen ohella alueellista päätösvaltaa käyttävät ympäristökeskukset sekä alueelliset työvoima- ja elinkeinokeskukset (TE-keskukset). Jälkimmäiset syntyivät 15 paikkakunnalle Lipposen hallituksen Aluehallinto 2000 -hankkeesta. Niiden painopiste on pk-yritysten tuki- ja neuvontatyössä. Alueellisia ympäristökeskuksia on 13. Ne hoitavat ympäristön- ja luonnonsuojelua, alueiden käyttöä, rakentamista ja vesivarojen käyttöä koskevia tehtäviä.

tioon. Keskustalaisista *Ilkasta* ja *Keskipohtjanmaasta* tämä teki 'oppositiolehtiä' hallitseviin 'sinipunaisiin' tai 'punamustiin' poliittisiin voimiin nähden.

Seuraava poliittinen virstanpylväs on vuoden 1991 eduskuntavaalit. Niiden päätteeksi keskusta nousi "veret seisauttaneen" vaalivoiton jälkeen valtaan. Esko Aho ryhtyi johtamaan neljä vuotta vallan kahvassa pysynyttä porvarihallitusta, johon keskustan lisäksi tulivat kokoomus, ruotsalaiset sekä ensimmäistä kertaa kristilliset. Keskustalaisilta lehdistä hallitusratkaisu vei mukanaan oppositioaseman. Niin siis kävi myös tässä analysoitaville *Ilkalle* ja *Keskipohtjanmaalle*, jotka olivat vuonna 1994 yhä keskustalaisia.

Vuodelta 1994 on tarpeen nostaa esiin Suomen päätös liittyä Euroopan unioniin. Suomalaiset äänestivät liittymisestä neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä⁴⁸. Vähän yli puolet (56,9 %) äänestäneistä oli EU:n kannalla, ja vähän alle puolet (43,1 %) vastusti siihen liittymistä.⁴⁹ Tämän työn kannalta on kiinnostavaa, kuinka kansanäänestyksen tulosta uutisoitaessa alueellinen jäsenyys oli vahva: etelän katsottiin äänestäneen EU:hun menon puolesta ja pohjoisen vastaan (vrt. Peltonen 1996, 187). Suomen väitetty jakautuminen vaalissa on yksi perustelu sille, että työn tekstiaineisto on tarpeen olla yhtäältä 'maakuntien Suomen' maakuntalehdistä – Vaasasta, Seinäjoelta, Kokkolasta ja Oulusta – sekä toisaalta 'etelän liepeiltä' – Lahdesta, Hämeenlinnasta ja Forssasta. Tätä valintakriteeriä perustelee ylipäätään kiinnostus selvittää, miten alueellisuuden rakentuminen vaihtelee eri osissa maata sekä missä määrin ja miten keskuksen ja periferian sekä rintamaiden ja maakuntien problematiikka representoituu maakuntalehtien teksteissä.

Lopuksi tutkimuksen yhteiskunnallista kontekstia on syytä valottaa työllisyyden, bruttokansantuotteen ja muuttoliikkeen näkökulmista. Käytössä olevasta aineistosta riippuen tilastot ovat vuosilta 1987 ja 1994 tai niiden ympäriltä. *Kalevan* kannalta keskeiset Oulun ja Lapin läänit olivat vuonna 1987 Pohjois-Karjalan läänin ohella kehitysalueläänejä, joissa työttömyys vaivasi ihmisiä (tämän työn kannalta) muita keskeisiä alueita pahemmin.⁵⁰ Oulun ja Lapin läänit olivat vuonna 1987 myös muuttotappioalueita, kun taas Häme oli muuttovoittoaluetta (STV 1989, 100). Hyvinvoinnin oloja tarkastelevassa tutkimuksessa Hämeen lääni sai parempia arvoja kuin Vaasan ja Oulun läänit (Siirilä et al. 1988). Maan heikoimman kuntaneljänneksen joukkoon ei mahtunut 1985–1987 yhtään hämäläiskuntaa.

Asukasta kohden laskettu bruttokansantuote antaa kuvan eri maakunnissa asuvien vauraudesta. Kun vuonna 1988 koko maan maakunnittainen asukasta kohden laskettu bkt-luku oli 100, kaikkien tässä tutkittujen sanomalehtien levikki-alueet jäivät keskiarvon alapuolelle. Kun tutkittujen lehtien taustamaakunnat

48 Samana vuonna Martti Ahtisaaresta tuli Suomen presidentti. Presidentti valittiin ensimmäistä kertaa suorassa kansanvaalissa.

49 Viimeisten kuukausien aikana ennen kansanäänestystä EU-kannatus (46–43 %) ja EU-vastustus (28–31 %) pysyivät suhteellisen vakioina. Huomattavaa on, että epätietoisien määrä pysyi Suomessa poikkeuksellisen korkeana (30–28 %) kansanäänestyksen aatto-päiviin saakka (ks. esim. *Kansa Euromyllyssä* 1996, 40).

50 Oulun läänissä työttömyysasteen kunnittainen keskiarvo oli vuosina 1985–1987 9,3 %. Yksittäisistä kunnista työttömiä oli vuonna 1987 eniten Oulussa (Siirilä & Hautamäki & Kuitunen & Keski-Petäjä 1988, 57–58). Hämeen läänin työttömyysaste oli sen sijaan toiseksi alhaisin (4,5 %) heti Uudenmaan jälkeen. Vaasan lääni pärjäsi lähes yhtä hyvin: työttömyysasteen kunnittainen keskiarvo oli 1985–1987 4,6 %.

asettaa 'paremmuusjärjestykseen', se näyttää tältä: Pohjanmaa, Kanta-Häme, Päijät-Häme, Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaa. Mielenkiintoista on, että kun pohjalaiset pääsivät lähes maan keskiarvoon, eteläpohjalaiset jäivät siitä kaikkein kauimmaksi.⁵¹

Vuosikymmenen taitteessa eli vuonna 1990 huonoin taloudellinen tilanne oli edelleen Etelä-Pohjanmaalla. Parhaiten meni Kanta-Hämeellä. Keski- ja Pohjois-Pohjanmaa sekä Päijät-Häme ja Pohjanmaa sijoittuvat bkt-luvuillaan välimaastoon nousevasti tässä järjestyksessä. Kaikki alueet jäivät edelleen koko maan keskiarvon alapuolelle.⁵²

Lamasta näky merkkejä lähestyttäessä työn toista aineistovuotta: kaikkien tutkittujen lehtien taustamaakunnissa asukasta kohden laskettu bruttokansantuote nimittäin laski tultacssa vuoteen 1993. Parhaiten meni nyt (taas) Pohjanmaalla, joka ylsi ainoana yli 80 000 markkaan. Vuoteen 1990 verrattuna Pohjanmaan tilanne ei juuri muuttunut ja oli edelleen varsin hyvä. Sen sijaan Etelä-Pohjanmaan luku laski huomattavasti, ja maakunta jäi ainoana alle 70 000 markan. Myös Kanta- ja Päijät-Hämeen asukasta kohden laskettu bkt laski selvästi. Vähiten bkt pieneni Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla.⁵³

Vuonna 1994 Suomi rypi syvällä laman kourissa. Työttömien määrä hipoi puolta miljoonaa, ja maan työttömyysaste oli 17,4 %⁵⁴. Tutkimuslehtien taustalääneistä vain Oulun läänin työttömyysaste oli vuoden 1994 lopussa tätä alhaisempi (15,8 %). Vaasan ja Hämeen läänin työttömyysaste oli hieman keskiarvoa korkeampi (18,1 %). Edelliseen eli vuoteen 1993 työttömyys helpotti kuitenkin hieman kaikissa mainituissa lääneissä.⁵⁵ Vuosien 1995–1999 maakunnittaiset työttömyysprosentit kertovat, että työttömyys vaivasi tutkittujen lehtien tausta-

51 Pohjanmaa lähenteli luvullaan 99,1 maan keskiarvoa 100. Toisen ja kolmannen sijan veivät Kanta-Häme (94,2) ja Päijät-Häme (92,9) hieman yli 90:n luvuillaan. Yli 80:n pääsivät Pohjois-Pohjanmaa (87,1) ja Keski-Pohjanmaa (81,0); ainoana sen alle jäi Etelä-Pohjanmaa (77,3). Uudellamaalla bkt oli asukasta kohden vuonna 1988 reilusti yli maan keskiarvon (131,6). Luvut ovat Tilastokeskuksen Aluetilinpitotaulukosta: BKT asukasta kohden maakunnittain 1988–1996 ja vuosien 1994–96 keskiarvo, joka saatavilla [www.muodossa.com](http://www.muodossa.com/URL: http://www.tilastokeskus.fi/tk/to/bkta_taulukko_1-1.html): <URL: http://www.tilastokeskus.fi/tk/to/bkta_taulukko_1-1.html>.

52 Etelä-Pohjanmaalla bkt oli asukasta kohden markkoina 72 380. Keski- ja Pohjois-Pohjanmaa ylsivät hieman suurempaan bkt:hen: 74 925 ja 78 064. Muut keskeiset maakunnat pääsivät yli 80 000 markkaan: Päijät-Häme 83 836, Pohjanmaa 85 079 ja Kanta-Häme 86 246. Koko maan keskiarvo oli 90 678 markkaa. Sen ylittivät Uusimaa (119 000), Itä-Uusimaa (93 368) ja Varsinais-Suomi (90 914).

53 Asukasta kohden laskettu bruttokansantuote oli markkoina vuonna 1993: Pohjanmaa 84 955, Päijät-Häme 75 559, Kanta-Häme 74 002, Pohjois-Pohjanmaa 72 786, Keski-Pohjanmaa 70 333 ja Etelä-Pohjanmaa 63 747. Koko maan keskiarvo oli 84 323. Uusimaa pääsi 111 269 markkaan.

54 Työministeriön taulukon mukaan työttömiä työnhakijoita oli tuolloin 494 247. Taulukko saatavilla [www.muodossa.com](http://www.muodossa.com/URL: http://www.mol.fi/tiedotus/tauluk1.html): <URL: <http://www.mol.fi/tiedotus/tauluk1.html>>.

55 Eniten työttömyys laski I lämeen läänissä, 4,7 prosenttiyksikköä. Vaasan läänissä se pieneni 3,1 ja Oulun läänissä 0,3 prosenttiyksikköä (SVT Työmarkkinat 1995:4–5). Vuoteen 1988 nähden työttömien määrä kuitenkin lähes nelinkertaistui, sillä tuolloin työttömiä oli 113 000 ja työttömyysaste 4,4 %. Luvut saatavilla [www.muodossa.com](http://www.muodossa.com/URL: http://www.tilastokeskus.fi.html): <URL: <http://www.tilastokeskus.fi.html>>.

maakunnista pahiten Päijät-Hämettä ja vähiten Pohjanmaata.⁵⁶ Tammikuussa 1999 korkein työttömyysaste oli edelleen Päijät-Hämeessä ja alhaisin Pohjanmaalla.⁵⁷

Maakuntien kasvuvauhdista ja ihmisten hyvinvoinnista eri osissa maata vuonna 1994 kertoo, että koko maan tilannetta kuvaavan luvun 100 paremmalle puolelle ylsivät Uusimaa, Itä-Uusimaa, Etelä-Karjala sekä Ahvenanmaa loppujen jäädessä sen alle. Tämän työn keskeisistä alueista parhaiten pärjäsi Pohjanmaa (97,3). Seuraavana tulivat Päijät-Häme (89,5), Kanta-Häme (88,3) ja Pohjois-Pohjanmaa (86,4). Alhaisimmaksi bkt-luvut jäivät Keski-Pohjanmaalla (79,5) ja Etelä-Pohjanmaalla (77,0).

Yksi keskeisiä ongelmia maakuntalehdistön näkökulmasta on voimistunut muuttoliike, joka vie mukanaan mahdollisia tilaajia ja lukijoita.⁵⁸ Aiemmin maassamuutto oli suurimmillaan 1970-luvun alkupuolella suurten ikäluokkien muuttaessa, mutta se aleni kuitenkin vuoden 1974 jälkeen ja pysyi samalla tasolla aina 1990-luvun alkuun asti. Sen jälkeen maassamuutto on voimistunut merkittävästi (SVT Väestö 1998:8). 1990-luvulla väestö on kulkeutunut pois erityisesti *Ilkan* levikkialueelta. Vuonna 1994 nettomuutto painui runsaasti miinukselle myös Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä ja Pohjois-Pohjanmaalla. Keski-Pohjanmaa ja Kanta-Häme menettivät vähiten väkeä.⁵⁹ Vuoden 1994 jälkeen eli 1990-luvun loppupuolella mainitut maakunnat menettivät edelleen väkeä mutta vaihtelevasti. Suurin nettomuutto vaivasi Etelä-Pohjanmaata, kun pienimmällä selvisi Kanta-Häme.⁶⁰

Joulukuussa 1999 nimekäs vaikuttajajoukko esitti toimenpiteitä muuttoliikkeen estämiseksi ja hidastamiseksi. Yhden tapahtuman ja uutisen perusteella pitkällemeneviä päätelmiä ei ole toki mahdollista tehdä. Silti *Helsingin Sanomien* uutinen 17.12.1999 alueellisen kehityksen tasapainottamiseksi tehdystä vetoomuksesta on ainakin mielenkiintoinen yksityiskohta jollei muuta. Kiinnostava valinta sisältyy ensinnäkin siihen, että vetoomuksen pohjalta tehty uutinen oli sijoitettu taloussivulle. Toiseksi kysymyksiä herättää otsikko *Matomäki: Eläinlääketiede*

56 Esimerkiksi vuonna 1995 Päijät-Hämeen maakunnan työttömyysaste oli 23,3 % ja Pohjanmaan 15,8 %, joka oli maan alhaisin yhdessä Itä-Uusimaan kanssa ja reilusti koko maan työttömyysastetta (20,1 %) alhaisempi. Muiden tutkittujen lehtien taustamaakuntien työttömyysasteet olivat varsin korkeita ja erot pieniä (19,9–21,7 %).

57 Vuoden 1999 maakunnittaiset työttömyysasteet olivat prosentteina: Päijät-Häme ja Pohjois-Pohjanmaa 18,0–18,4, Etelä-Pohjanmaa, Kanta-Häme ja Keski-Pohjanmaa 14,6–15,3 ja Pohjanmaa 11,7. Koko maan työttömyysaste oli tuolloin 15,5 % ja Uudenmaan maakunnan 10,5 %. Luvut ovat Tilastokeskuksen alueellisen kehityksen taulukosta, joka saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_tyottomyys.html>](http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_tyottomyys.html).

58 Yksistään vuoden 1998 aikana muuttotappiomaakuntien eli Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin väki väheni 12 654:lla. Suurin osa ihmisistä muutti Uudellemaalle, jonka nettomuuttovoitto oli 10 638. Tiedot ovat taulukosta Maakuntien ja EU-tukialueiden nettomuutto 1994–98, joka saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_muutto.html>](http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_muutto.html).

59 Etelä-Pohjanmaan nettomuutto oli vuonna 1994 -811, Pohjanmaan -464, Päijät-Hämeen -457, Pohjois-Pohjanmaan -323, Keski-Pohjanmaan -103 ja Kanta-Hämeen -75.

60 Vuosien 1994–98 nettomuutto vaihteli seuraavasti: Kanta-Häme -624, Päijät-Häme -1 656, Pohjanmaa -2 073, Keski-Pohjanmaa -2 336, Pohjois-Pohjanmaa -2 624 ja Etelä-Pohjanmaa -5 731. Suurimmasta nettomuuttotappiosta kärsi Lappi, -8 938. Suurimpia muuttovoittoalueita olivat Uusimaa 47 850, Varsinais-Suomi 9 554 ja Pirkanmaa 8 938. Tiedot saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_muutto.html>](http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_muutto.html).

siirrettävä Poriin (pääotsikko) *Kiihtyvä muuttoliike huolestuttaa valtio- ja vuorineuvok-
sia sekä taiteilijoita* (alarivi). Otsikko ja uutiskärki piilottavat näin vetoamuksen
keskeisen asiasisällön ja representoivat sen eläinlääketieteellisen tiedekunnan
sijoituspaikkakuntakiistana. Jos *Helsingin Sanomien* uutisen perusteella jotakin voi
sanoa, ehkä sen että maakuntalehdistön tehtävä muuttotappiosta ja korkeasta
työttömyydestä kärsivien alueiden ihmisten ongelmien ja niiden ratkaisueh-
dotuksen julkisuuteen tuojana on tärkeä. Toisaalta maakuntalehdistön edellinen
tarkastelu osoittaa, että alueen äänen rooli on monella tapaa haastava.

5 UUTISIA MEISTÄ, MAASTA JA MAAILMASTA

Tarkastelen tässä luvussa tutkimieni maakuntalehtien agendan jakautumista paikalliselle, maakunnalliselle, valtakunnalliselle ja kansainväliselle tasolle. Ennen tutkittavien lehtien agendan erittelyä on kuitenkin tarpeen kertoa analyysin pohjana olevan aineiston valinnasta ja luokittelusta.

5.1 Agenda-analyysin toteutus

Otin aluetasanalyysiin mukaan koko journalistisen sisällön eli katsoin, että kaikki jutut voidaan paikantaa jollekin aluetasolle: paikalliselle, maakunnalliselle (alueelliselle), valtakunnalliselle tai kansainväliselle. Valinta merkitsee, että valtakunnan taso on ymmärrettävä tässä väljästi.⁶¹ Kaikkien juttujen luokittelamista aluetasoisiksi puolustaa se, että paikallis- ja maakuntatason jutut eivät kisa palstatilasta vain kotimaan ja ulkomaan vaan kaikkien juttujen kanssa. Jos ei-alueitasoisia juttuja tarkastelisi omana ryhmänä, sisältö näyttäisi paikallisemmalta kuin se on. Toiseksi vaikka lehdistä voi osoittaa yleisiä teemajuttuja, myös nämä sijoittuvat lähes poikkeuksetta jollekin aluetasolle. Useimmin tekstien taustalla ovat suomalaiset tai vielä yleisemmin 'ihmiset yleensä'. Ei-alueitasoisten juttujen ryhmän jättämistä pois perustelee myös se, että sanomalehden sisältö jakaantuu perinteisesti maakunta-aineistoon (paikalliset ja maakunnalliset jutut), kotimaahan ja ulkomaihin. Lisäksi ei-alueitasoisten ja kotimaan uutisten erottaminen osoittautui kokeilussa vaikeaksi.

Eri aluetasoihin liittyvän analyysin otannan muodostivat 17 lehden numeroa, jotka edustivat tasaisesti eri viikonpäiviä (vrt. Paasi 1986b). Otannan edusta-

---

61 Näin siis siksi, että erityyppiset teemasivut ja -liitteet ovat lisääntyneet. Toimituksellista yhteistyötä harjoittaneet *Keskisuomalainen* ja *Savon Sanomat* aloittivat esimerkiksi juuri yhteisillä teemasivuilla. Yhteistyön alkuvaiheessa lehdet tarjosivat 'suomalaisille' lukijoilleen samoja teemasivuja kodista, matkailusta, terveydestä, vapaa-ajasta tms. Väli-Suomen sanomalehtien yhteistyö käynnistyi samantapaisesti, sillä lehdet toteuttavat toimituksellista yhteistyötä yhteisen Sunnuntaisuomalainen-sivuston tuottamisessa.

vuuden selvittämiseksi kävin ensin koko vuosikerran lehdet läpi *Pohjalaisesta* ja *Etelä-Suomen Sanomista*. Olen käyttänyt analyysissä metodina määrällistä sisällön analyysia, jonka tavoite on tuottaa objektiivista ja määrällistä kuvausta sanomien ilmisällöstä. Fiskén (1996, 179–183) mukaan sisällön erittelyssä yksiköiden on oltava helposti tunnistettavia. Silti on syytä painottaa, että luokittelut ovat sidoksissa tekijäänsä.

Sijoitin uutisiin kaikki muut jutut paitsi pääkirjoitukset, joita käsitteletin omana ryhmänä. *Kansainväliseen* tasoon luokittelin uutiset valtakunnan ulkopuolelta. *Valtakunnalliseen* tasoon sijoitin koko maata ja lehden levikkialueen ulkopuolisia kuntia tai alueita koskevat uutiset. Aineiston *maakuntatasoiset* jutut käsittelevät lehden levikkialuetta, sen taustamaakuntaa, -lääniä tai -maanosaa kokonaisuutena. *Paikallistasoisiksi* jutuiksi ymmärsin sellaiset, jotka käsittelevät levikkialueen yksittäisiä kuntia tai osia siitä. Samantapaista jaottelua on käytetty aiemmissa suomalaisissa maakuntalehdistötutkimuksissa. Se on tuttu myös lehdistömaantieteilisessä tutkimuksessa (Kariel & Rosenvall 1981; Paasi 1986b).

On huomattava, että olen katsonut jutun paikalliseksi tai maakunnalliseksi (myös silloin), kun siinä on nostettu levikkialue kokonaisuutena tai jokin sen paikkakunta tai siellä asuva ihminen kärkeen, vaikka itse asia tai tapahtuma olisikin valtakunnallinen. Analyysi huomioi näin myös journalistista näkökulmaa eikä vain kuvaa sitä, millä aluetasolla asiat sinänsä tapahtuvat. Tämä on tärkeää, koska uutisprosessissa tapahtumien alueelliset ja ajalliset ulottuvuudet voivat muuttua (vrt. Altheide 1976, 128).⁶²

Agenda-analyysin painopiste on aluetasojen ohella maakunta- ja paikallistason juttujen aihepiireissä. Paikallisten juttujen aihepiirianalyysin otannan muodosti 17 lehden numeroa, jotka edustivat tasaisesti eri viikonpäiviä (vrt. Paasi 1986b).⁶³ Maakuntatason analyysiin otin mukaan tekstit, jotka otsikossa tai jutun kärjessä viittasivat levikkialueeseen kokonaisuutena (maakunta, lääni, levikkialue tms.). En rajannut analyysia otsikoihin, koska usein maakunnan tai läänin nimi ei esiinny otsikossa, vaikka juttu ensiriveillä paikantuu maakunta-/maanosatasoon.⁶⁴

Maakuntatason juttuja on maakuntalehdissä huomattavasti paikallisia vähemmän. Tämän vuoksi 17 lehden otanta osoittautui riittämättömäksi. Selvitin otannan koon tarvetta niin, että vertasin *Etelä-Suomen Sanomien* avulla, miten 180 lehtinumeron (analyysiä varten kävin läpi 15 ensimmäistä numeroa joka kuukaudelta) analyysi poikkesi koko vuoden tuloksista. Vertailu osoitti, että joka kuukauden 15 ensimmäistä numeroa antaa varsin tarkan kuvan maakuntatasoisten juttujen aihepiireistä. Lopulta päätin kunkin lehden otannan koon erikseen, sillä maakunnallisten juttujen määrä vaihtelee huomattavasti. Mitä enemmän maakunnallisia juttuja oli, sitä pienempi lehtimäärä riitti. *Hämeen Sanomien, Forssan Lehden*

62 Tarkistin aluetasoluokituksen reliabiliteettia luokittelemalla osan aineistosta toiseen kertaan. Reliabiliteetti nousi yli 90 prosentin, joten luokitusta voi pitää luotettavana.

63 *Laulukurssista tasokas kesätapahtuma Nivalaan* olisi paikallinen kulttuuriaiheinen juttu *Keskipohtijamaassa*. *Ilkassa* sama juttu olisi valtakunnallinen.

64 Esimerkkinä olkoon *Kalevan* otsikko *Ohitusleikkajono lyhenee OYKS:ssä*. Se oli analyysissä maakunnallinen (alueellinen) sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva uutinen, joka alkoi: "Pohjoissuomalaisten sepelvaltimopotilaiden pääsy ohitusleikkaukseen helpottuu [...]".

ja Keskipohjanmaan otannan muodostivat 156 lehtinumeroa, *Ilkan*, *Pohjalaisen* ja *Kalevan* 104 lehtinumeroa. Valitsin analyysiin kolme tai kaksi lehtinumeroa viikolta niin että eri viikonpäivät vaihtelivat tasaisesti aineistossa.⁶⁵

En asettanut luokiteltaville teksteille pituuskriteereitä. Jätin aineiston ulkopuolelle erityyppiset järjestöpalstatjutut. En ottanut mukaan myöskään yleisönosastokirjoituksia, koska jäsensin työn ensisijaiseksi tavoitteeksi tarkastella journalististen tekstien alueellisuuden representaatioita sekä niissä rakentuvia lehden ja lukijakunnan suhteita ja koska aineistoa kertyi valittujen lehtien toimituilta palstoilta runsaasti. Tämä ei silti tarkoita, etteikö yleisönosasto olisi tärkeä palsta alueellisuuden representaatioiden tutkimiseen. Niiden avulla olisi mahdollista analysoida esimerkiksi sitä, miten lukijoiden, journalistien ja artikkelien tai pakinoiden kirjoittajien näkökulmat alueellisuuteen poikkeavat. Erityisesti olisi kiinnostavaa tietää, millainen lukijan tapa jäsentää ja ymmärtää alueellisuutta on. Tärkeä kysymys olisi niin ikään se, millainen asema yleisönosastolla ylipäätään on maakuntalehdissä: synnyttävätkö esimerkiksi lehden uutisjutut palstalla keskustelua maakunnan asioista tai vaikkapa poliittisten päätösten vaikutuksista ihmisten arkipäivään.

Kaikkiaan agendan alueellisen tarkastelun mielekkyyttä voi perustella sen roolilla alueellisen tietoisuuden syntyisessä. Julkisuuden päiväjärjestys- eli agendatutkimuksen keskeinen johtopäätös oli pitkään, että tiedotusvälineet eivät välttämättä vaikuta paljon siihen, mitä mieltä ihmiset, mutta ne voivat vaikuttaa siihen, mistä asioista heillä on mielipiteitä (McCombs & Shaw 1972, 176–177). Samaa ajattelua voidaan soveltaa alueellisuuteen ja todeta Kivikuria (1990, 7) lainaten, että ”paikallisuudella päiväjärjestys tuo yksilön symboliavaruukselle spatiaaliset rajat”. Agendatemiikka on sijainteja ja alueita korostavasta näkökulmasta tuttu myös aluemaantieteilijöille. He ovat tuoneet samantapaisesti esiin, että ihmiset ’oppivat’ tiedotusvälineiden kautta, kuinka paljon heidän ’pitää’ kiinnittää huomiota kokemusmaailman ulkopuolisiin asioihin, tapahtumiin ja henkilöihin sekä kuinka tärkeitä tietyt sijainnit ja alueet ovat.

Aluetietoisuuden näkökulmasta median valta nivoutuukin ensinnäkin siihen, että ihmisten tapa kiinnittää huomiota paikkoihin, alueisiin ja sijainteihin heijastaisi sitä, miten niitä on painotettu heidän seuraamisessaan tiedotusvälineissä (Walmsley 1982, 35). Toiseksi lähtökohdassa korostuu se, kuinka yksilön side maakuntaan on sidoksissa siihen, mitä ja millaista sanomalehteä hän lukee (maakunnallista vai valtakunnallista). Skogerbø ja Lundby (1988, 66, 93) painottavat, että maakunnallisen profiilin kannalta on keskeistä sisältö ja sen maakunnallisuus, maakunnallinen profiili ei heidän käsityksensä mukaan synny siitä, että lehteä tehdään maakunnassa. Tässä(kin) valossa maakuntalehdistö ei vain heijastelisi lukijoiden maakuntatietoisuutta vaan myös muokkaisi sitä.

Agendan näkökulmasta toimituksen tekemät valinnat tulevat näin keskeisiksi. Rajallisen tilan vuoksi tiedotusvälineet eivät voi seurata kaikkia alueita

---

65 Tarkistin aihepiirianalyysin reliabiliteettiä luokittelemalla osan aineistoa toiseen kertaan. Reliabiliteetti oli noin 80 prosenttia eli luokitusta voi pitää melko luotettavana (vrt. Pietilä 1976, 245). Tämä ei silti tarkoita, että toinen luokittelija päätyisi täsmälleen samoihin lukuihin. Aihepiirien erottaminen toisistaan vaatii luokitussääntöjen muodostamista, sillä jutut moniaineksina eivät ilman muuta kuulu tiettyyn sisältöryhmään.

tasapuolisesti, vaan ne pakosta tarjoavat lukijoilleen spatiaalisesti rajallisen agendan. Kun uutisten, tapahtumien, lähteiden jne. valinta on ylipäättään keskeinen osa tiedotusvälineiden valtaa, se on sitä myös alueellisen tietoisuuden näkökulmasta (Walmsley 1982, 36; vrt. Burgess & Gold 1985, 25). Tässä yhteydessä agenda ei kuitenkaan ole vain ikkuna 'potentiaalisiin aluetietoisuuksiin', vaan analyysin tavoite on hahmottaa, miten huomattavan osan paikalliset ja maakunnalliset/maanosan asiat täyttävät suomalaisten maakuntalehtien sivuista eli miten maakunnallisuus näyttäytyy juttujen alueellisuuden näkökulmasta.

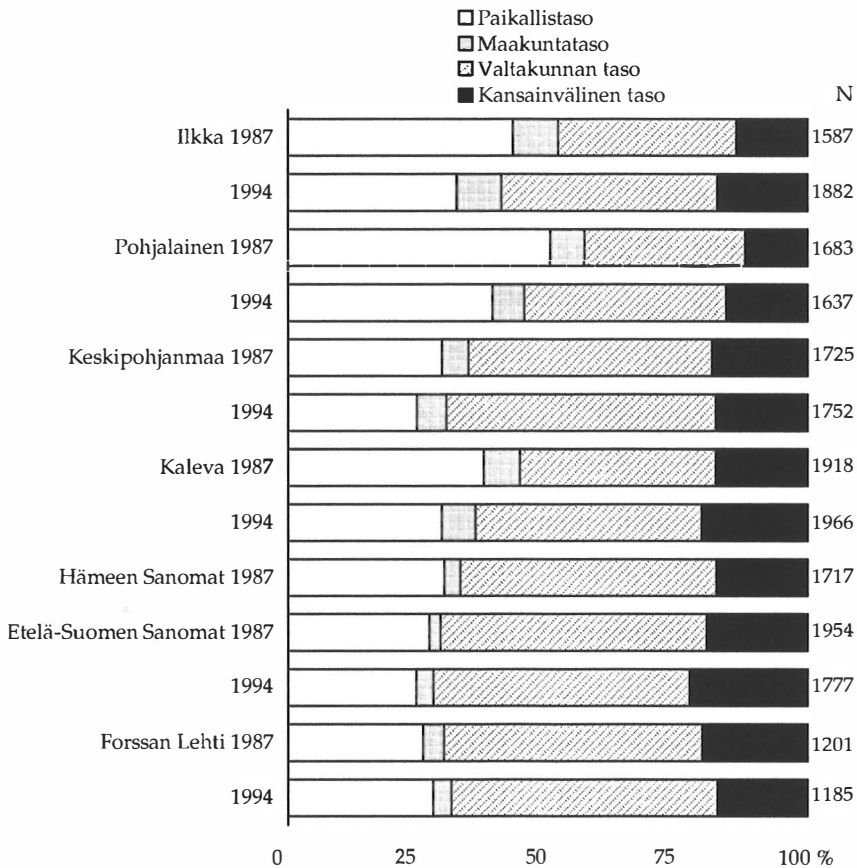
5.2 Riittävän paikallisuuden kompromissi

Maakuntalehtiä lukenut tietää, että alueellisten sanomalehtien sisältö ei suinkaan ole vain maakunnallisia juttuja tai edes pääasiassa niitä. Itse asiassa maakuntatasoisia juttuja on muihin aluetasoihin nähden vähiten. Tutkituissa lehdissä luvut vaihtelivat 2–9 %:n välillä. Maakuntalehtien maakunnallisuus syntyykin agendan tasolla pitkälti paikallisuudesta, eli se on suurimmaksi osaksi implisiittistä: lehti kerää sivuilleen uutisia levikkialueen kunnista. Tässä analysoiduissa lehdissä paikallistasoisia juttuja oli kaikista jutuista 25–43 % (ks. kuvio 5.1). Paikallisuuden vahva asema on ilmeinen jo siksi, että tapahtumat ovat yksinkertaisesti yleensä paikallisia. Kokonaisuutena problematiikka on silti tutkijan näkökulmasta monivaihteikkaampi.

Erityisesti vuonna 1987 lakeuden lehtipari erottui selvästi muusta lehtijoukosta runsaalla paikallisuutisoinnillaan: *Ilkan* uutisista paikallisia oli 43 % ja *Pohjalaisen* 51 %. Paikallistason kirjoittelun osuus oli molemmissa lehdissä vuonna 1994 noin 10 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin seitsemän vuotta aiemmin. Silti luvut olivat korkeimpia. Tiukka kilpailuasetelma korostaa siten entisestään paikallisuutisten arvoa. 1980-luvun loppupuolelle tultaessa *Ilkka* ja *Pohjalainen* olivat totisia kilpailijoita. Pahin lukijavääntö oli kuitenkin ohitettu vuonna 1994 ja molemmilla lehdillä oli oma päälevikkialue. Kilpailuasetelma ehti muuttua siinä mielessä olennaisesti, että *Ilkka Oy* osti vuonna 1992 *Pohjalaisen*. Kilpailuasetelman merkitys näkyy myös *Kalevan* varsin korkeassa paikallisuudessa. Vuonna 1987 lehden uutisista 38 % oli paikallisia. Toisaalta on selvää, että *Kalevan* paikallisuutisointia nostaa osittain jopa 'rasittavan' laaja levikkialue. Lehti ylitti 1987 viiden prosentin peiton 61 kunnassa, kun esimerkiksi *Keskipohtjanmaan* varsinainen levikkialue kattoi 24 kuntaa ja *Forssan Lehden* vain kuusi kuntaa.

Etenkin *Ilkan* ja *Pohjalaisen* uutistyöstä vastaavat haastateltavat toivat esiin lehtien halun kertoa paikallisista asioista, koska ne ovat kilpailullisesti tärkeitä ja kiinnostavat lukijoita. Lukijoiden kiinnostuksesta maakuntalehtien erityyppiseen aineistoon ei ole käytettävissä runsaasti tutkimuksia. Tutkimukset 1980-luvulta kuitenkin kertovat, että maaseutuväestöä ja 'maakuntien ihmisiä' kiinnostavat paikalliset ja maakunnalliset asiat (Miettinen 1980, 117–119; Paasi 1986b, 197–199). Niin ikään ruotsalaisten selvitysten mukaan paikalliset asiat kiinnostavat eniten pienillä paikkakunnilla asuvia (Severinsson 1987; Björkqvist 1988a ja 1989b). Samaa viestivät tuoreemmat tutkimustiedot, joiden mukaan maakuntalehden kilpailuvaltti ovat nimenomaan paikalliset uutiset (E. Hujanen 1998).

KUVIO 5.1 Uutisten jakautuminen eri aluetasolle tutkittavissa maakuntalehdissä vuosina 1987 ja 1994 (vrt. liite 3).

Muissa tässä tutkituissa sanomalehdissä paikallisuutisoinnin laajuus on ollut tasaisempaa: 1980-luvun loppupuolella 26–38 % ja 1990-luvun puolivälin tietämillä 25–30 %. Huomionarvoista on, että kaikkiaan paikallisuus on hieman antanut tilaa kotimaan ja ulkomaan uutisille. Suunta on siten ollut, että uutiset ovat kasvavassa määrin yhteisiä asuinpaikasta riippumatta. Etenkin kun vastassa on valtakunnan ykköslehti, paikallisuutiset ovat edelleen olemassaolon tukijalka, mutta samaan aikaan kotimaan ja ulkomaan uutisten merkitys kasvaa. Samaa johtopäätöstä toistivat haastateltavat. *Etelä-Suomen Sanomia* ja *Hämeen Sanomia* valtakunnallistaa se, että merkittävin kilpailija on *Helsingin Sanomat*. Agendan jakautuminen eri aluetasoihin on siksi hyvä ymmärtää erityyppisiin taustalähtökohtiin sidoksissa olevaksi kompromissiksi, jossa riittävän paikallisen, valtakunnallisen ja kansainvälisen aineiston puntarointia tehdään koko ajan.

Haastateltavat toivat esiin samaa. Paikallisten uutisten arvoa nostaa vahva alueellinen kilpailija, kun taas valtakunnan ja ulkomaan uutisten määrä seuraa pikemminkin *Helsingin Sanomien* merkitystä kilpailijana. Niin *Etelä-Suomen Sanomien* kuin *Hämeen Sanomien*kin päätoimittajat ja uutispäällikkö totesivat, että

maan valtalehteä vastaan voidaan menestyä uutisoimalla paremmin oman alueen asiat mutta uutisoimalla kattavasti myös kotimaan ja ulkomaan tapahtumat. *Helsingin Sanomia* pidetään usein suunnannäyttäjänä maakuntalehdistölle. Tämän työn valossa kuitenkin vain todellinen kilpailutilanne *Helsingin Sanomien* kanssa korostaa sen merkitystä maakuntalehdistön agendan muokkaajana.

Resurssien merkitystä ei ole syytä sivuuttaa tyystin, vaikka tämä tutkimus ei mahdollistakaan niiden kattavaa arviointia. Paikallisuutisten määrä näyttää agendan ja haastattelujen valossa seuraavan myös toimittajajoukon kokoa, jonka uutispäällikkö voi ohjata levikkialueiden asioiden pariin. Kun toimittajia on vähän, STT:n aineistolla joudutaan täyttämään palstaa ehkä enemmän kuin halutaisiinkaan. STT:n käytön suhteen tässä analysoituja sanomalehtiä ei silti ole mahdollista rinnastaa. Kun pienessä maakuntalehdessä STT:tä on lähes pakko käyttää, isossa maakuntalehdessä kotimaan uutisten vähäistä uutisointia voi selittää se, että STT:n aineistoa ei haluta käyttää laajasti, koska oma työvoima ei riitä sen käsittelemiseen.

5.3 Maakunnallistamisen monet muodot

5.3.1 Agendan alueellisuus

Analysoitujen sanomalehtien uutissivujen agendasta kytkeytyi maakuntatasoon siis 2–9 %. Prosenttiluku on pysynyt tutkimusajankohtien välisen ajan jokseenkin samansuuruisena: 1987 analysoitujen lehtien uutissivujen jutuista oli maakunnallisia 2,1–8,8 % ja seitsemän vuotta myöhemmin 3,3–8,4 %. Suurin muutos (mutta sekin vielä pieni) on nähtävissä *Etelä-Suomen Sanomissa*, jossa maakuntatasoisen sisällön osuus on noussut 2,1 %:sta 3,3 %:iin. Suhteellisesti eniten maakunnallista aineistoa oli molempina vuosina *Ilkassa*. Vuonna 1994 sen jutuista oli maakunnallisia 8,4 %. Lähimpänä perässä tulivat *Pohjalainen* (6,0 %), *Kaleva* (6,4 %) ja *Keskipohjanmaa* (5,7 %). *Etelä-Suomen Sanomissa* ja *Forssan Lehdessä* maakuntatason osuus jäi vuonna 1994 pienimmäksi: edellisessä 3,3 % ja jälkimmäisessä 3,5 %. *Kalevan* suhteellisen korkea maakunnallisen aineiston osuus muihin tutkittuihin lehtiin nähden kertoo sen laajasta levikkialueesta, joka kattaa maanosan eli Pohjois-Suomen lisäksi useita maakuntia ja kaksi läänää (Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Lappi, Oulun lääni ja Lapin lääni).⁶⁶

Koska maakunnallisuus syntyy voimakkaasti paikallisuuden kautta, olen tarkastellut paikallista ja maakunnallista uutisaineistoa myös kokonaisuutena. Paikallis- ja maakuntatason yhteenlasketut luvut kertovat, että kulloisenkin levikkialueen asiat veivät analysoitujen maakuntalehtien sisällöstä vähimmillään vajaan kolmanneksen ja enimmillään hieman yli puolet. Lukujen perusteella kaikki profiloituvat näin oman maakuntansa, maakunnan- tai maanosan päivälehtenä. Toisaalta lehtien välisiä eroja voi pitää olennaisina. Vuonna 1987 paikallis-

66 Luokittelin kaikkiin em. aluekokonaisuuksiin sitoutuvat jutut maakunnallisiksi. Jos olisin rajannut maakunta-/valtakunnantason Pohjois-Suomea, Oulun läänää ja Pohjois-Pohjanmaata koskevat jutut, aineiston osuus olisi jäänyt noin 5 %:iin.

ja maakuntautisoinnin osuus journalistisesta sisällöstä oli (vuoden 1994 vastaavat luvut ovat perässä suluisissa) *Pohjalaisessa* 57 % (46), *Ilkassa* 52 % (41), *Kalevassa* 45 % (36), *Keskipohtjanmaassa* 35 % (31), *Hämeen Sanomissa* 33 % (-), *Forssan Lehdessä* 30 % (32) ja *Etelä-Suomen Sanomissa* 30 % (28). *Pohjalainen* ja *Ilkka* erottuvat paikallisuudellaan jälleen. Kun vuoden 1987 prosentit suhteuttaa 21 tekstisivuun (ilman mainoksia), paikalliset ja maakunnalliset tekstit täyttivät *Ilkasta* ja *Pohjalaisesta* 9–12 sivua, *Etelä-Suomen Sanomista* reilut 6 sivua.

On vaikeaa sanoa, missä määrin ja miten esimerkiksi maakunnallisen yhdistys- ja järjestötoiminnan virkeys, alueellisesti matala tai korkea uutiskynnyks tai journalistiselle kulttuurille tai alueen ihmisille ominainen 'alueellinen ajattelu' lopulta määräävät alueellisen uutisoinnin laajuutta ja painotuksia.⁶⁷ Aineiston valossa on kuitenkin selvää, että etenkin pohjalaislehtiin urheilijoiden edesottamukset tuovat maakunnan ja levikkialueen kokonaisuutena (aihepiireistä ks. taulukot 5.1 ja 5.2). Siksi urheilusivuja voi pitääkin maakuntautisoinnin hengen ytimenä. Samalla ne nostavat analysoiduista lehdistä esiin kaksi ryhmää. Vuonna 1987 *Pohjalaisen* ja *Keskipohtjanmaan* maakunnallisista jutuista oli urheiluaiheista yli kolmannes, *Ilkan* sekä *Kalevan* lähes neljännes ja *Forssan Lehden* noin viidennes. Vähiten maakunta elää *Etelä-Suomen Sanomien* (11 %) ja seuraavaksi vähiten *Hämeen Sanomien* (16 %) urheilu-uutisissa. Niiden erot muihin analysoituihin lehtiin nähden korostuvat edelleen, jos urheilu-uutisointia vertaillaan määrällisesti. Pohjalaislehdissä maakunnallisia urheilu-uutisia kertyi 52 numeron otantaan vuonna 1987 saman verran kuin *Etelä-Suomen Sanomissa* koko vuonna. Myös *Hämeen Sanomissa* ja *Forssan Lehdessä* maakunnallinen urheilu oli määrällisesti vähäisempää, vaikka erot prosenttiyksikköinä eivät ole suuret.

Kalevan urheilusivujen maakunnallisuutta lisää, että lehti raportoi levikkialueen kaikkien maakuntien urheiluelämästä. *Ilkan*, *Pohjalaisen* ja *Keskipohtjanmaan* uutiskynnyksen ylittävät taas yhtä hyvin maakunnan nuorten yleisurheilijoiden piirileiri, maakunnan sotainvalidipiirin talvimestaruuskilpailut kuin maakuntaviestit ja piirinmestaruuskilpailut. Piiritason urheilun koko kirjon päätyminen urheilusivuille kertoo osaltaan lehtien paikallisesti matalasta uutiskynnyksestä.

Uutiskynnyks ei ratkaise yksinään, kuinka vahvasti näkökulma on maakunnallinen, sillä aluetaso ei tarkoita automaattisesti sitä alueellisen järjestelmän tasoa, jolla tapahtumat, asiat tai ilmiöt tapahtuvat. Erityisesti *Ilkassa* ja *Pohjalaisessa* mutta myös *Keskipohtjanmaassa* tapahtumia tulkitaan maakunnan tekemisiksi, mikä lisää maakunnallisten urheilujuttujen määrää. Jouko Salomäen tai Marko Yli-Hannukselan painikulta voikin muuttua maakunnan lehtien sivuilla 'pohjalaispainijoiden', 'Etelä-Pohjanmaan' tai 'pohjalaisten' suoritukseksi. Lahden Kuusysyn tai Hämeen Pallokerhon voittoja ja tappioita ei sen sijaan riemuita tai surra pääjähämäläisten tai (kanta)hämäläisten edesottamuksina. Tässä mielessä on 'loogista', että *Etelä-Suomen Sanomissa* vuonna 1994 vain 4,3 % maakunnallisista jutuista oli urheiluaiheisia.

---

67 Aihepiirien tarkastelussa hyödynsin Paasin (1986b) väitöskirjan luokitusrunkoa, johon tein pieniä muutoksia. 'Luonto' teemaa lähestyn laajemmin 'luonto/ympäristö'. Paikallistason luokitusrunгон rakensin maakuntatasoisen pohjalta. Uutena ryhmänä siinä on kunnallishallinto. Vaikka luokitus toimii paremmin maakuntatasolla, en halunnut vertailtavuuden vuoksi muokata sitä enempää. Keräsin maakuntatasoisten juttujen aihepiirit jutuista, jotka joko otsikossa tai jutun kärjessä (ingressi tai yksi-kaksi ensimmäistä kappaletta) viittasivat maakuntatasoon. Pääkirjoituksia en huomionnut tässä.

TAULUKKO 5.1 Maakuntatasoisen sisällön aihepiirit tutkituissa maakuntalehdissä vuonna 1987 (%).

Aihepiiri	Il	Po	Kes	Ka	HS	ESS	FL
Luonto/ympär.	4,1	1,2	2,2	4,1	5,1	6,8	7,0
Kulttuuri	8,5	12,9	6,4	7,4	8,8	6,8	14,4
Väestö	0,7	1,6	1,5	0,8	1,1	1,8	0
Talous	12,8	8,2	8,6	10,7	20,1	13,7	9,1
Työllisyys	1,6	1,9	1,3	2,5	2,5	4,7	1,3
Sos./terveyst.	6,1	4,9	6,9	6,6	6,8	10,6	6,5
Liikenne/suunn.	2,8	2,6	4,0	4,5	5,9	6,3	5,0
Maa/metsätal.	8,2	4,7	7,2	9,9	3,4	4,3	5,5
Yhd./järjestöt.	12,4	10,1	5,7	9,9	7,3	3,3	7,8
Kirkko/uskonto	1,3	1,2	1,2	0,1	0,6	0,2	1,0
Aluepolitiikka	4,3	5,4	5,5	4,5	3,1	7,2	5,2
Aluehallinto	5,9	4,2	6,9	6,2	10,2	10,8	7,0
Koulutus	2,8	2,1	2,5	2,3	4,8	5,9	5,0
Onnett./rikokset	0,4	0,5	1,2	0,8	1,7	1,2	2,1
Matkailu	0,9	0,7	2,2	3,1	0,8	3,3	1,0
Urheilu	24,9	35,8	33,1	22,9	15,8	10,6	19,6
Maanpuolustus	0,7	1,2	1,5	1,7	0,8	0,6	0,5
Kevyet	0,9	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4	0,3
Muut	0,9	0,5	1,7	1,6	0,8	1,6	1,6
Yht. %	100	100	100	100	100	100	100
Yht. N	461	427	596	515	354	511	383

Luonto/ympär. = luonto ja ympäristö, Sos./terveyst.= sosiaali- ja terveystoimi, Liikenne/suunn. =liikenne/suunnittelu, Maa/metsätal.= Maa- ja metsätalous, Yhd./järjestöt.= yhdistys- ja järjestötoiminta, Onnett./rikokset= onnettomuudet ja rikokset

Etelä-Suomen Sanomien paikallisista jutuista oli vuonna 1994 urheiluaiheisia 16,9 %. Luku on muita tutkittuja lehtiä pienempi. Esimerkiksi *Keskipohjanmaan* paikallisista jutuista oli urheiluaiheisia tuolloin peräti yli 30 %. Paikallisia urheilujuttuja *Etelä-Suomen Sanomissa* on silti suhteellisesti huomattavasti enemmän kuin maakunnallisia. Erityisen runsaasti paikallisesta urheiluelämästä uutisoi *Keskipohjanmaan* ohella *Kaleva*, jonka prosentti nousi myös lähelle 30:ä (28,8 %). Kaikkiaan urheilu on siten myös paikallisuutisoinnin keskeinen aihepiiri (ks. taulukot 5.3 ja 5.4).

TAULUKKO 5.2 Maakuntatasoisen sisällön aihepiirit tutkituissa maakuntalehdissä vuonna 1994 (%).

Aihepiiri	Il	Po	Kes	Ka	ESS	FL
Luonto/ympär.	2,4	3,6	7,6	7,2	8,5	6,4
Kulttuuri	12,5	11,9	15,9	9,3	6,8	8,8
Väestö	0	0,3	0,2	1,0	0,4	0,4
Talous	10,9	16,1	10,5	12,0	17,9	16,0
Työllisyys	1,3	2,1	2,9	1,9	5,1	3,2
Sos./terveyst.	3,9	4,3	5,1	9,1	9,8	12,0
Liikenne/suunn.	2,8	3,3	2,9	6,2	5,6	9,2
Maa/metsätal.	7,9	9,1	7,1	9,3	5,6	8,4
Yhd./järjestöt.	9,0	3,3	4,6	3,6	3,0	6,4
Kirkko/uskonto	1,1	0,6	1,5	0,5	0	0,8
Aluepolitiikka	4,8	4,0	2,4	4,8	4,3	4,0
Aluehallinto	7,4	10,0	7,3	7,2	12,4	6,8
Koulutus	3,3	4,0	2,4	4,8	6,4	5,6
Onnett./rikokset	1,1	1,2	1,0	1,9	1,3	1,2
Matkailu	1,3	1,2	0,7	1,9	4,3	2,8
Urheilu	27,8	21,9	23,4	15,1	4,3	5,6
Maanpuolustus	1,3	1,8	1,7	3,6	0,4	0,4
Kevyet	0	0	0,5	0	0,4	0
Muut	1,1	1,2	2,2	0,7	0,4	2,0
Yht. %	100	100	100	100	100	100
Yht. N	457	329	410	418	234	250

Pohjalaislehdissä maakunnallisen urheilun näkyminen on myös linjakysymys, jota haastateltavat perustelivat maakunnan urheiluhenkisyydellä. Esimerkiksi *Ilkan* urheilutoimituksessa työskenteli 1990-luvun taitteessa viisi ja puoli päätoimista toimittajaa ja kulttuuritoimituksessa vain yksi kokopäiväinen toimittaja. *Pohjalaisen* päätoimittaja puhui urheilu-uutisoinnista markkinoivana journalistina. Hän myös näki Etelä-Pohjanmaan *erilaisena* alueena, joka niin selittää kuin perustelee lehden olemusta ja sitä luotsaavien linjauksia. Urheilua on päätoimittajan mukaan paljon siksi, että "puolet toivoo sitä vieläkin lisää, 30 prosenttia sietää ja lukeekin ja 20 prosenttia panee urheilun niin kauas lehdestä kuin pippuri kasvaa". Lukijan ehdoilla elämistä päätoimittaja kuvaa markkinoivaksi journalismiksi – urheiluun satsataan levikin nimissä. Maakunnan urheiluhullua lukijakuntaa lehti ei pane pahakseen, vaan päätoimittajan mukaan lehti on avittanut maakunnan urheiluhenkisyyttä sponsoroimalla ja lahjoittamalla kalliita palkintoja.

TAULUKKO 5.3 Paikallistasoisen sisällön aihepiirit tutkituissa maakuntalehdissä vuonna 1987 (%).

Aihepiiri	Il	Po	Kes	Ka	HS	ESS	FL
Luonto/ympär.	1,6	2,1	4,2	4,4	1,5	5,2	4,5
Kulttuuri	14,4	12,2	13,3	11,8	13,4	13,4	11,6
Talous	13,2	15,0	12,7	14,5	15,3	16,2	12,9
Työllisyys	1,0	0,9	0,2	0,3	0,4	0,4	1,6
Sos./terveyst.	5,4	5,2	3,4	4,4	3,8	4,5	2,9
Liikenne/suunn.	4,7	5,4	4,4	5,0	5,7	7,1	5,1
Maa/metsätal.	2,9	1,4	1,0	2,1	0,6	2,4	1,6
Yhd./järjestöt.	6,3	4,8	5,8	2,5	4,2	2,0	4,2
Kirkko/uskonto	3,1	3,1	2,8	1,1	1,5	1,3	2,3
Aluepolitiikka	0,3	0	0,2	0,3	0	0	0
Aluehallinto	0,3	0,1	0	0	0,2	0	0
Kunnallishall.	6,1	5,6	6,8	6,1	5,9	8,6	4,8
Koulutus	4,1	3,9	3,2	3,6	2,9	4,1	2,9
Onnett./rikokset	9,0	12,8	8,9	6,9	17,0	10,1	18,0
Matkailu	0,1	1,2	0,8	1,1	0,4	1,1	0,3
Urheilu	24,3	22,2	30,0	34,4	23,0	19,9	24,1
Maanpuolustus	0,9	1,1	0,2	0,3	1,0	0,7	1,3
Kevyet	0,6	0,8	0,6	0,6	0,8	1,1	0,3
Muut	1,7	2,1	1,6	0,6	2,3	1,9	1,6
Yht. %	100	100	100	100	100	100	100
Yht. N	688	846	503	726	522	537	311

Muista aihepiireistä todettakoon, että maa- ja metsätalous ei olennaisesti erotellut lehtien maakuntauutisointia. Tämä on yllättävää, sillä *Ilkan* ja *Keskipohjanmaan* levikkialueet ovat maaseutuvaltaisia. Maininnan arvoista on myös, että maa- ja metsätalous on aihepiirinä luonteeltaan maakunnallinen. Kun maakunnallisista jutuista käsitteli 1994 maa- ja metsätalouden asioita 5,6–9,3 %, paikallisista vain 1,7–2,9 %. Maa- ja metsätalous tuo näin levikkialuetta kokonaisuutena uutisiin.

Aihepiireistä myös yhdistys- ja järjestötoiminta nousee esiin. Vuodelta 1994 silmään pistää *Ilkan* korkea luku (9,0 %). Kun yhdistykset riittävät yleensä harvoin uutisiksi asti, *Ilkassa* yhdistyselämä tempauksineen ja retkineen on useammin jutun aihe (vrt. Paasi 1986b). Muiden lehtien välillä ei sen sijaan ole juuri eroja (3,3–6,4 %). Yhdistysten näkymisen *Ilkan* sivuilla voi tulkita kertovan maakunnan vilkkaasta yhdistystoiminnasta. Erilaiset paikallis- ja maakuntauutisointikulttuuri- en voivat toisaalta kertoa siitä, että uutisoinnin tavoitteet ja painopisteet vaihtelevat. Severinssonin (1989, 99) termejä lainaten *Ilkan*, *Pohjalaisen* ja *Keskipohjanmaan* uutisointi puhuttelee emotionaalisesti eli tunnepohjaisesti paikallis- ja maakuntasuuntautuneita erotuksena instrumentaalisesti eli välineellisesti suuntautuneista lukijoista.

TAULUKKO 5.4 Paikallistasoisen sisällön aihepiirit tutkituissa maakuntalehdissä vuonna 1994 (%).

Aihepiiri	Il	Po	Kes	Ka	ESS	FL
Luonto/ympär.	2,8	2,8	2,9	4,8	4,2	2,7
Kulttuuri	15,1	16,5	17,9	16,7	16,2	12,5
Talous	12,0	12,4	11,5	12,4	14,9	13,8
Työllisyys	1,3	1,1	2,0	1,7	2,2	1,2
Sos./terveyst.	5,2	5,2	4,1	4,6	6,4	4,2
Liikenne/suunn.	3,7	5,3	3,2	6,3	8,2	6,6
Maa/metsätal.	2,9	2,8	1,8	1,7	1,8	2,1
Yhd./järjestöt.	4,2	3,9	2,0	2,2	0,7	3,6
Kirkko/uskonto	3,4	3,1	1,6	1,9	0,9	2,4
Aluepolitiikka	0	0	0	0	0	0
Aluehallinto	1,3	2,0	2,5	1,5	2,0	0,9
Kunnallishall.	2,6	3,3	2,9	2,0	4,9	4,2
Koulutus	3,7	4,5	4,5	5,8	4,9	7,5
Onnett./rikokset	11,9	13,2	6,8	7,3	12,9	13,4
Matkailu	1,1	0,5	1,6	0,5	1,3	1,8
Urheilu	25,9	19,6	32,1	28,8	16,9	20,6
Maanpuolustus	1,0	0,6	0,9	0,9	0,9	0,3
Kevyet	0,7	0,6	-	0,2	0,2	0,6
Muut	1,1	2,5	1,6	0,7	0,4	1,8
Yht. %	100	100	100	100	100	100
Yht. N	615	638	442	585	450	335

Luonto/ympär.= luonto ja ympäristö, Sos./terveyst.= sosiaali- ja terveystoimi,
 Liikenne/suunn.= liikenne/suunnittelu, Maa/metsätal.= Maa- ja metsätalous,
 Yhd./järjestöt.= yhdistys- ja järjestötoiminta, Onnettom./rikokset= onnettomuudet ja rikokset

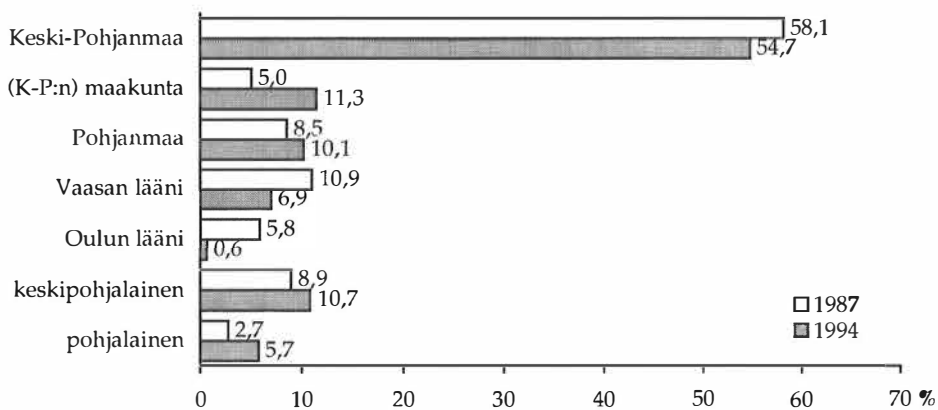
5.3.2 Otsikoiden alueellisuus

Tarkastelen seuraavaksi sellaisia maakuntautisten otsikoita, joissa on viittaus lehden levikkialueeseen (esimerkiksi *Pohjois-Suomen kouluja runsaasti lakkautettavien listalla*). Analysoin maakuntatason otsikoiden aluekäsitteitä tässä yhteydessä siksi, että niitä voi haastattelujen valossa perustellusti pitää ikkunana toimituksen alueellisuutta koskeviin linjapäätöksiin. Sitä kautta ne valottavat diskursiivisia käytänteitä. Kiinnostavaa otsikoissa on, miten ne representoivat alueita, koska näin ne valottavat yhteisöyden ideaa ja siihen liittyviä rajoituksia. Ne myös auttavat

saamaan haltuun, kuinka journalismi rakentaa alueita diskursiivisesti ja kuinka tiedostettua tämä rakentaminen on uutistyydyssä.⁶⁸

Keräsin aluekäsitteet maakuntatasoisten juttujen otsikoista. Kukin käsite muodosti analyysissä itsenäisen havaintoyksikön. Analyysin kohteena olivat maakunnan ja läänin nimet (vrt. Paasi 1986b). *Kalevasta* huomioin myös valtakunnanosaan viittaavat Pohjois-Suomen ja pohjoisen. Otannan muodosti kunkin kuukauden 15 ensimmäistä numeroa.⁶⁹

Otsikot viittasivat ympäröivään maakuntaan useimmin molempina aineistovuosina *Keskipoijanmaassa*: otsikoista paikantui Keski-Pohjanmaahan, K-P:n maakuntaan tai keskipohjalaisiin molempina vuosina yli 70 % (ks. kuvio 5.2). Tulos on siinä mielessä ilmeinen, että lehden ydinlevikkialue rajautuu ensisijaisesti ko. maakuntaan. Toisaalta korkeista luvusta voi lukea toimituksen ja maakunnan kinkin maakuntatietoisuutta.

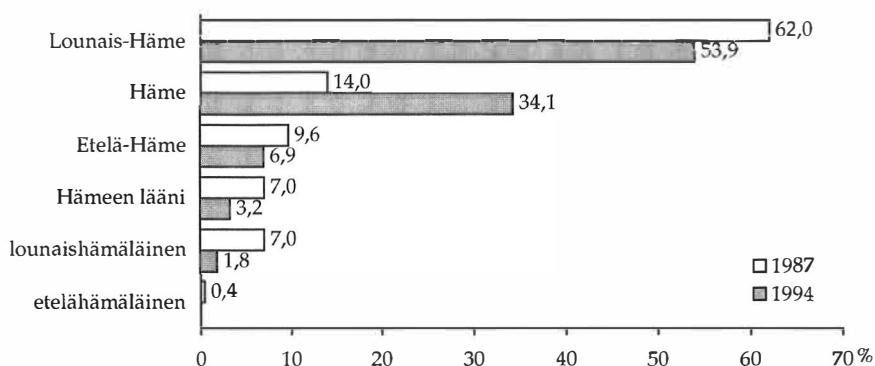
KUVIO 5.2 Keskipoijanmaan otsikoiden maakuntatason aluekäsitteet vuosina 1987 (N=258) ja 1994 (N=159).

Myös *Forssan Lehden* otsikoissa levikkialueen mukainen maakunnanosa painottui varsin voimakkaasti: molempina vuosina yli puolet maakuntatasoisen aluenimen sisältäneestä otsikosta viittasi Lounais-Hämeeseen tai lounaishämäläisiin (ks. kuvio 5.3). Uutisoinnin maakunnallistumisesta kertovat puolestaan *Etelä-Suomen Sanomien* otsikot: kun 1987 reilu neljännes aluenimen sisältäneistä otsikoista viittasi Päijät-Hämeeseen, 1994 jo yli puolet (ks. kuvio 5.4).

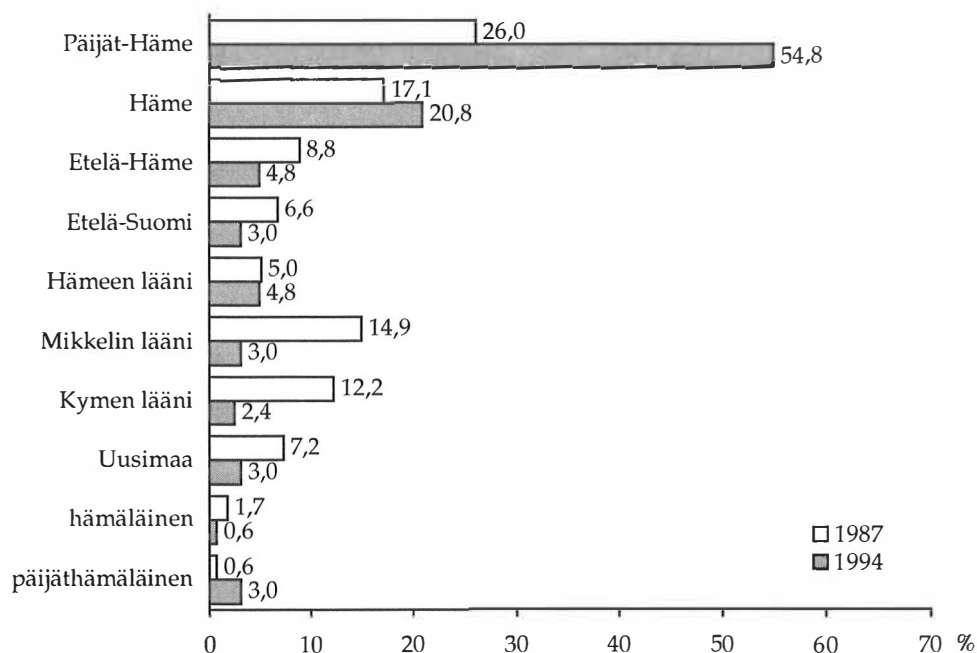
68 Paasin (1986b) termin kyse on spatiaalisen informaation kentästä, joka luo ja ylläpitää alueellista tietoisuutta. Aluetietoisuuden näkökulmasta aluenimien merkityksen voikin kytkeä median rooliin sellaisten alueellisten symbolien kantajana, joilla voidaan korostaa tietyn aika-paikka -spesifin sosiaalisen todellisuuden olemassaoloa.

69 Selvitin otannan edustavuutta käymällä ensin *Pohjalaisen* koko vuosikerran läpi, jota sitten vertasin kuuden kuukauden otannan (analyysissä joka toisen kuukauden lehdet) tulokseen. Vertailu osoitti, että joka toisen kuukauden lehtien eli noin 180 lehtinumeron läpikäyminen antaa varsin tarkan kuvan koko vuoden otsikoiden aluekäsitteistä. Koska kuukausien välillä oli eroja, valitsin lopulliseen analyysiin joka kuukauden alusta 15 lehtinumeroa. Aluekäsitteiden määrä vaihteli lehdittäin huomattavasti (N=159-375).

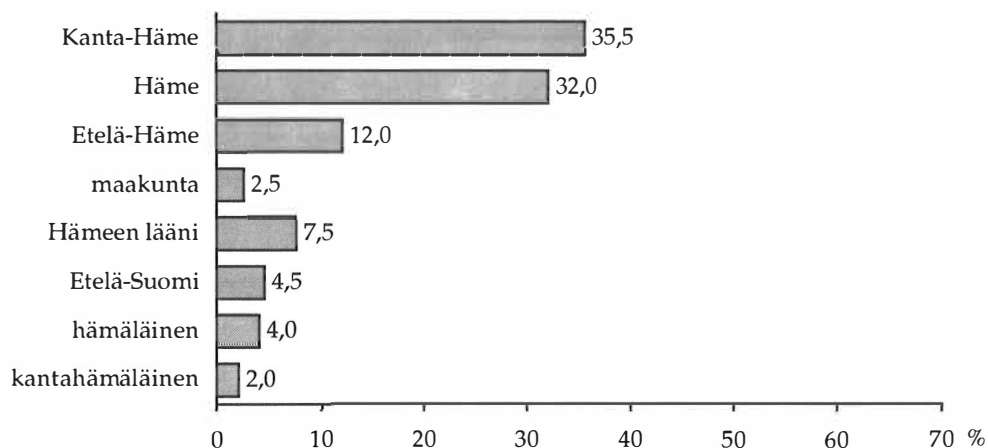
KUVIO 5.3 Forssan Lehden otsikoiden maakuntatason aluekäsitteet vuosina 1987 (N=229) ja 1994 (N=217).

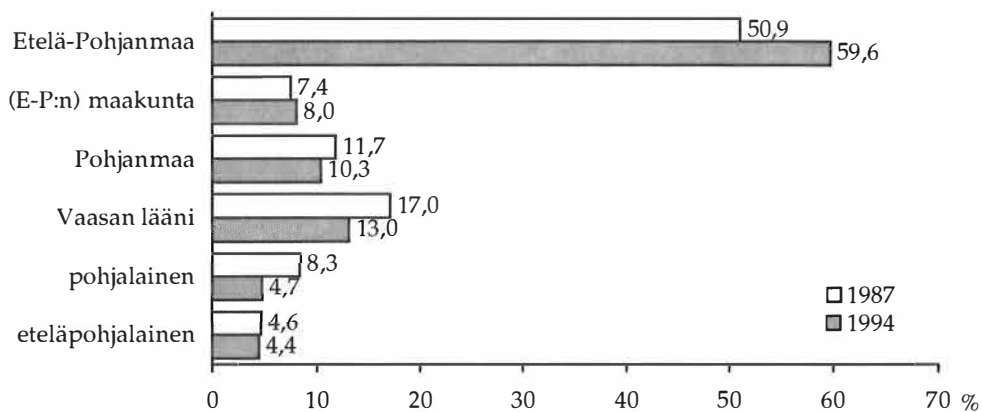
KUVIO 5.4 Etelä-Suomen Sanomien otsikoiden maakuntatason aluekäsitteet vuosina 1987 (N=180) ja 1994 (N=168).

Läänikäsitteiden vähäisyys pistää silmään kaikissa lehdissä. Lääni oli poissa etenkin *Keskipohjanmaan* ja *Hämeen Sanomien* otsikoista, joista 1994 vain 7,5 % viittasi ymäröivään lääniin (Oulun tai Vaasan lääniin tai Hämeen lääniin, ks. kuviot 5.2 ja 5.5). Myös *Etelä-Suomen Sanomien* ja *Forssan Lehden* maakuntatason otsikoista läänimaininnan sisälsi vain pieni osa. Lyhyeen Hämeeseen viittasi *Etelä-Suomen Sanomien* maakunnallisista otsikoista 1994 viidesosa ja *Forssan Lehden* kolmannes. Eteläpohjalaislehdistä lääni esiintyi useammin *Pohjalaisen* otsikoissa (ks. kuviot 5.6 ja 5.7), joiden aluekäsitteistä Vaasan lääniin viittasi 1987 viidennes. Pyrkimys läänin lehteen selittää tätä. Tältä kannalta on myös huomionarvoista, että tammi-

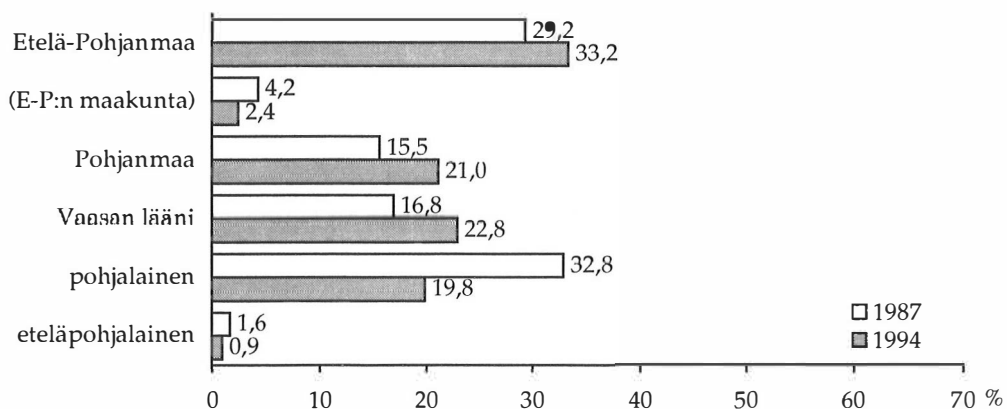
kuussa 1991 etusivun alaotsikko muuttui maakunnan ykköslehdestä läänin ykköslehdeksi. Se taas häipyi kesäkuussa 1992 lehden siirryttyä Ilkka Oy:n omistukseen.

KUVIO 5.5 Hämeen Sanomien maakuntatason aluekäsitteet vuonna 1987 (N=200).

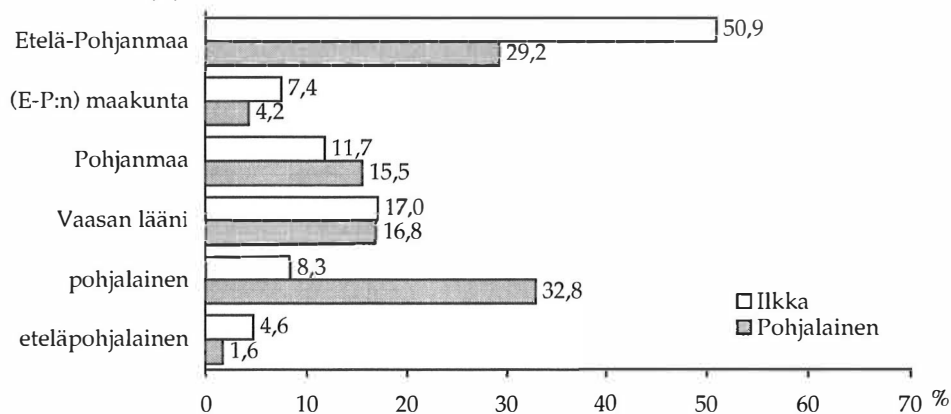
KUVIO 5.6 Ilkan otsikoiden maakuntatason aluekäsitteet vuosina 1987 (N=324) ja 1994 (N=339).

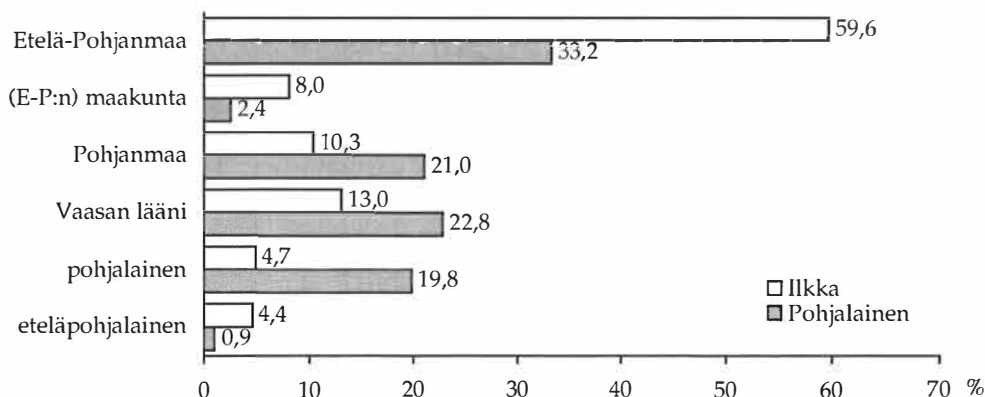
KUVIO 5.7 Pohjalaisen maakuntatason aluekäsitteet vuosina 1987 (N=620) ja 1994 (N=334).

Tutkimusajankohtana *Ilkan* otsikoista 13,0–17,0 % viittasi Vaasan lääniin. On selvää, että läänien sivuuttaminen (vanhan läänijaon aikaan) olemassaolevana hallinnollisena yksikkönä oli pulmallista esimerkiksi läänipohjaisista työllisyystilastoista uutisoitaessa, niin 'väärät rajat' kun läänillä tuolloin päätoimittajan sanoin olikin. *Ilkan* maakunnallisuus on kuitenkin ennen muuta eteläpohjalaisuutta. Otsikoiden aluenimistä viittasi Etelä-Pohjanmaahan tai sille läheisiin käsitteisiin (E-P:n maakunta tai eteläpohjalainen) yli 60 % molempina vuosina. Pohjanmaasta tai pohjalaisista puhui vuonna 1994 puolestaan alle viidennes maakunnallisista otsikoista.

Kiinnostavaksi *Ilkan* ja *Pohjalaisen* vertaamisessa osoittautuu nimenomaan Pohjanmaa-käsitteen esiintyminen. Jälkimmäisessä se yhdessä pohjalaiset-käsitteen kanssa elää tärkeimpänä viiteryhmänä: yli 40 % aluenimistä liittyi vuonna 1994 niihin, kun Etelä-Pohjanmaahan tai sen johdannaisiin viittasi hieman vähemmän (ks. kuvio 5.8 ja 5.9). *Pohjalaisen* näkökulmasta Pohjanmaa ja pohjalaiset ovat luonnollisesti käyttökelpoisia, koska ne kokoavat alleen niin Etelä- ja Keski-Pohjanmaan kuin Vaasan rannikkoseudun. Tämä tuli esiin myös haastattelussa, kun *Pohjalaisen* päätoimittaja totesi, että lehti ei halua korostaa keinotekoisia maakuntarajoja.

KUVIO 5.8 Ilkan (N=324) ja Pohjalaisen (N=620) otsikoiden maakuntatason aluekäsitteet vuonna 1987.

KUVIO 5.9 Ilkan (N=339) ja Pohjalaisen (N=334) otsikoiden maakuntatason aluekäsitteet vuonna 1994.

Aluenimien käytössä onkin syytä korostaa, että niiden käyttö saattaa olla tietoista. Erityisen reflektoitunutta aluenimien käyttö on haastattelujen perusteella ollut *Ilkassa*, jossa toimittajia on päätoimittajan mukaan evästetty viljelemään Etelä-Pohjanmaa-käsitettä. Päätoimittajan sanoin maakunnan esillä pitäminen on tärkeää, koska se on sama kuin lehden levikkialue. Muissa lehdissä ei haastattelujen perusteella ole teroitettu, miten levikkialueeseen tulisi viitata. Päätoimittajat uskovat lehden linjan leijuvan kirkkaana toimituksessa muutenkin. Kamppailu tilan rajautumisesta alueiksi on kuitenkin tärkeää. Ajattelun kulku kiteytyi hyvin *Forssan Lehden* uutispäällikön puheessa hänen todetessaan, ettei olennaista ole lounaishämäläisen identiteetin olemassaolo vaan Lounais-Häme alueena.

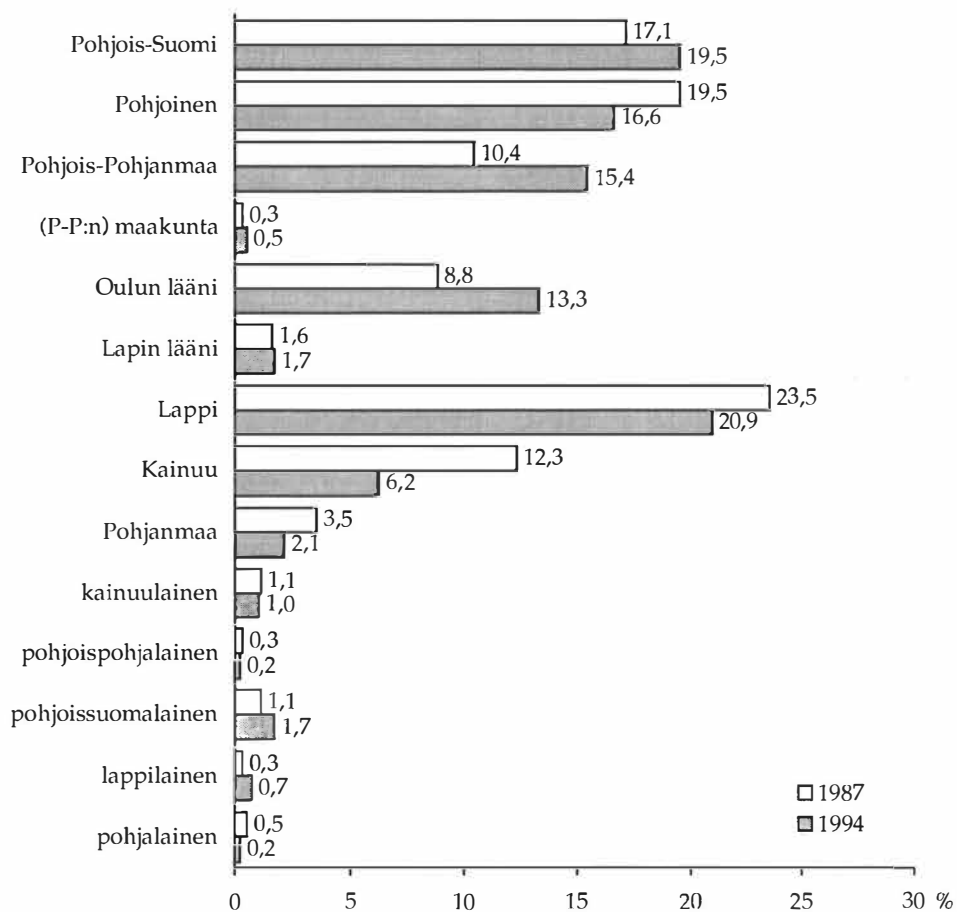
Alueiden rakentaminen on paikoin yllättävän suorasukaista ja avointa rajojen piirtämisen tai niiden häipymisen muodossa. Aluenimien ja -rajojen muokkausta pystyi havaitsemaan ensinnäkin teksteistä, jotka aktiivisesti määrittivät maakuntien tai maanosien rajoja. Ilmiö tuli esiin myös päätoimittajahaastatteluissa. Keskeistä on, että *Ilkan* päätoimittajan puheessa suomenkielinen Etelä-Pohjanmaa rajautui Seinäjoen talousalueen ympärille alueellisen identiteetin vetoavulla. Vilkaistu lehden historiaan kuitenkin kertoo, että *Ilkkaa* perustettaessa 1906 Vaasassa alaotsake mainosti lehteä ”pohjalaisten äänenkannattajana”. Lehden levikkikampanjointi suunnattiin tosin ensisijaisesti suomenkieliselle Etelä-Pohjanmaalle, mutta maalaisliiton kannattajat lukivat lehteä koko läänissä (Salokangas 1982, 79–97, 231). Kuten on tullut esiin, Seinäjoelle *Ilkan* sai muuttamaan 1962 tuskaisa levikitappelu silloisen *Vaasan* kanssa. Pirilä on todennut (1981, 236–243, 266–270), kuinka muuttoa kannattaneet pitivät olennaisena uuden kilpailutilanteen luomista *Vaasaan* nähden. Tässä lehti onnistuikin, kun *Ilkan* lukijamäärät alkoivat kasvaa alkukangertelujen jälkeen 1970-luvulla Seinäjoen uutiskynnyksen madalluttua. Oli luotu uskoa niin lukijoihin kuin ilmoittajiin monipuolisesta uutislehdestä.

Aiempiä tutkimuksia painokkaammin on kuitenkin korostettava, kuinka Etelä-Pohjanmaasta Seinäjoki keskuksenaan muodostui *Ilkan* nousun kulmakivi. Maakunnan diskursiivisen rakentumisen ja samalla *Ilkan* kannalta kauaskantoisen päätöksen teki Tilastokeskus, joka vuonna 1980 nimesi suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan tilastoalueen. Pirilä (1981, 320) luonnehtiikin päätöstä käänteentekeväksi: “[e]nsimmäisen kerran tämän maakunnan olemassaolo, ’itsenäisyys’, todetaan virallisessa yhteydessä”. Olennaista oli, että Tilastokeskus virallisti maakunnan ja samalla teki ’todesta’ vieläkin ’todemman’ niin lehden tekijöiden, yleisön kuin ilmoittajienkin silmissä. Pirilän (1981, 309) sanoin: ”samanaikaisesti kun Seinäjoen talousalue alkoi hahmottua suuren yleisön tietoisuudessa ja myös valtakunnallisessa markkinoinnissa, selkeni liike-elämälle myös *Ilkan* erinomainen asema talousalueella ilmestyvänä ainoana päivälehtenä”.

Paasin (1986b) erittelyt *Ilkan* Etelä-Pohjanmaa-käsitteen käytöstä ovat tässä yhteydessä kiinnostavia samasta syystä. Aluenimen Etelä-Pohjanmaa käyttö oli *Ilkassa* yleistä koko 1950-luvun jälkeisen ajan (ensimmäinen aineisto vuodelta 1955), mutta pian Seinäjoelle muuton jälkeen vuonna 1965 selvästi vilkkaampaa kuin myöhemmin vuosina 1975 ja 1982 sekä aiemmin vuonna 1955. Vuosi 1965 sijoittuu ajankohtaan, jolloin *Ilkan* oli lunastettava paikkansa koko maakunnan lehtenä ja jolloin maakunnallisuus alkoi vahvistua. Etelä-Pohjanmaa vahvistui siten ’oikeaan’ aikaan.

Kalevan tapa kurkistaa maailmaan Pohjois-Suomen vinkkelistä kertoo samantapaisesta, levikkistrategian kannalta toimivasta alueellisuuden 'valinnasta'. Lehden ensimmäisenä ilmestymisvuotena sitä markkinoitiin lehtenä, jonka hellimpänä huolenaiheena oli Oulun läänin henkinen ja aineellinen vaurastuminen. Alaotsikko kertoi sointuisasti: "Kansan kaikuja Oulusta ja Oulun läänistä". Alaotsaketta jouduttiin muuttamaan, kun Oulun lääni jaettiin kahtia ja Lapin lääni syntyi vuonna 1938. Samana vuonna *Kalevan* alaotsikkokin täsmentyi: "Kansan kaikuja sekä Oulun ja Lapin lääneistä" (esim. Mällinen toim. 1981, 10, 259). Linjauksessa puhuttiin kuitenkin alusta asti pohjoissuomalaisesta sanomalehdestä.

Kalevan Pohjois-Suomi-lähtöisyys on edelleen vahva. Pohjois-Suomeen tai pohjoiseen maakuntatason otsikkonimistä viittasi molempina vuosina yli kolmannes. Oulun lääniin otsikoista viittasi 1987 vähän alle 10 % ja seitsemän vuotta myöhemmin vähän yli 10 % (ks. kuvio 5.10). Pohjois-Pohjanmaan otsikot viittasivat hieman useammin. Päätoimittajan mukaan päivittäin tai viikottain toimittajia ei muistuteta aluenimistä. Pikemminkin pohjoissuomalaisuus on sisäistetty periaate. Päätoimittajan sanoin henki "niin kuin leijailee täällä toimituksessa", ja perusrutiineihin kuuluu vastakysymys "entäs Pohjois-Suomessa?".

KUVIO 5.10 *Kalevan* otsikoiden maakunta- ja valtakunnantason käsitteet vuosina 1987 (N=375) ja 1994 (N=421).

Lappi esiintyy yllättävän usein *Kalevan* otsikoissa, useammin kuin Oulun lääni tai Pohjois-Pohjanmaa. Vuonna 1987 Lappiin viittasi 23,5 % ja 1994 20,9 % maakuntatasoisten juttujen otsikoista. Läänikokonaisuutena Lappi ei sen sijaan juuri yllä *Kalevan* otsikoihin. *Kalevan* maakunta- ja valtakunnanosalatason aluekäsitteitä on hedelmällistä verrata tässä yhteydessä Rovaniemellä ilmestyvän *Lapin Kansan* otsikoihin. Niissä Lappi esiintyi vuosina 1955, 1965, 1975 ja 1982 kaikkein useimmin, kun muut aluekäsitteet tulivat selvästi perässä.⁷⁰ *Kalevan* ja *Lapin Kansan* tarkasteleminen rinnan todistaa osaltaan maakuntalehden toimituspoliittisen linjan merkitystä. Lapin maakuntalehtenä *Lapin Kansa* katsoo asioita Lapin näkökulmasta, vaikka *Kalevaan* nähden se on sijainniltaan 'pohjoissuomalaisempi'.

Keskisuomalainen ja sen lanseeraama Väli-Suomi-käsite menee tämän työn varsinaisen aineiston ulkopuolelle. 'Väli-Suomen' tuominen *Ilkan* Etelä-Pohjanmaan ja *Kalevan* Pohjois-Suomen rinnalle on kuitenkin hyödyllistä. Kiinnostavaa käsitteen alkuvaiheen lanseerauksessa on, että *Keskisuomalainen* argumentoi 'Väli-Suomen' tarpeellisuutta lähes yksinomaan sillä, että maakuntien on yhdistettävä voimansa, koska muuten "etelän ehdokkaat" uhkaavat viedä kaikki europarlamenttipaikat (*Keskisuomalainen* 18.8.1996). Lukijoille ei juuri esitelty 'Väli-Suomen' rakentamiseen liittyvää maakuntalehtien yhteistyöajatus, jota *Keskisuomalainen* viritteli *Ilkan*, *Pohjalaisen*, *Savon Sanomien* ja *Karjalaisen* kanssa. Näin ehkä hyvinkin olennainen uuden alueen markkinoinnin taustatekijä jäi vähemmälle huomiolle (ks. Hujanen 1997a), vaikka lehti sen mainitsikin. Lehti nimittäin viittasi 7.1.1996 pääkirjoitussivun artikkelissa siihen, kuinka 'Väli-Suomi' liittyy myös viestinten väliseen kilpailuun:

Keskisuomalainen OY:lla on mahdollisuus ponnistaa useiden maakuntien muodostaman Väli-Suomen kiistatta johtavaksi mediayritykseksi, jolla on vankka osaaminen niin painetussa kuin sähköisessä viestinnässä. Yhtiöstä itsestään riippuu, kuinka mallikkaasti se hyödyntää tilanteen.

Kaiken kaikkiaan 'Väli-Suomen' rakentumisessa peilautuvat siten levikilliset tavoitteet. Ne ovat kuitenkin erilaisia *Ilkan* ja *Kalevan* strategiaan nähden. Uutta aluekokonaisuutta valloittaa nyt yhteistyön siivittämänä viisi maakuntalehteä. Voi tietenkin ajatella, että välisuomivetoisuus on keino yhdistää lukijoita ja tehdä samat *Sunnuntaisuomalaisen* jutut kiinnostaviksi koko lukijakunnalle. Silti on syytä kysyä, miksi yhteistyön käyntiin polkaisu tarvitsi tavoitteen tilan diskursiivisesta rakentamisesta: miksi ryhdyttiin rakentamaan 'Väli-Suomea' sen sijaan että olisi 'vain' aloitettu toimituksellinen yhteistyö. Toiseksi voi kysyä, miksi välisuomalaisuus on representoitunut alusta alkaen myös 'aatteena', jota tekstien mukaan tarvitaan muun muassa Helsinki-keskeisyyden vuoksi. Jos kysymykseen vastaa maakuntalehtien pudotuspeliä ennakoiden, välisuomalaisuus on *Keskisuomalaisen* kannalta perusteltu strategia. Maakuntalehtien yhteistyön käynnistäjänä ja muun muassa *Savon Sanomia* omistavana välisuomalaisuudesta ei liene sille ainakaan haittaa, jos alueen maakuntalehtiä esimerkiksi yhdistyisi tai isommat ostaisivat pienempiä ja yhteistyö sitä kautta entisestään tiivistyisi.

---

⁷⁰ Vuonna 1982 Lappi esiintyi noin 1 400 otsikossa, kun Pohjois-Suomeen tai pohjoiseen viittasi 200 otsikon aluenameä (Paasi 1986b, 201).

5.4 Kotimaa ja ulkomaat täydenpalvelun malliin

Kotimaan asioista kirjoitetaan maakuntalehdissä paljon. Koska myös ulkomaan uutiset ovat kaikkien maakuntalehtien jokapäiväistä aineistoa, maakuntalehdet ovat tiettyssä mielessä valtakunnallisia sanomalehtiä. Ero valtakunnallisena pidettyyn *Helsingin Sanomiin* ei olekaan välttämättä suuri, sillä myös siinä on paikallisiin ja alueellisiin uutisiin keskittyvät (Kaupunki/Uusimaa) sivut.

Vuonna 1987 tutkittujen lehtien uutisagendan jutuista 31–52 % paikantui valtakunnan tasoon. Tällöin ne siis kertoivat esimerkiksi valtakunnan politiikasta tai taloudesta, levikkialueen ulkopuolisilla alueilla tai paikkakunnilla tapahtuneista asioista, ilmiöistä tms. (ks. kuvio 5.1). Vuonna 1994 uutissivujen jutuista liittyi valtakunnan tasoon peräti 39–52 %. Kaikkiaan kotimaan uutisten ja erityyppisten teemajuttujen sekä -sivujen osuus lehtien sisällöstä on siten vahvistunut. Entistä enemmän jutuissa nousevat esiin paikoista irtaantuneet 'suomalaiset' teemat ja ilmiöt.

Edellä tuli esiin, että paikallisuus on etenkin *Ilkassa* ja *Pohjalaisessa* antanut tilaa muiden aluetasojen uutisoinnille. Muutos näkyy yhtäältä kansainväliseen tasoon kytkeytyvien juttujen osuuden kasvussa. Toisaalta kotimaan uutiset ovat päässeet sivuille aiempaa useammin. Kun *Ilkan* uutisista oli vuonna 1987 valtakunnan tasoisia 34,4 %, vuonna 1994 vastaava luku oli 41,7 %. Vastaavasti *Pohjalaisessa* vuoden 1987 luku oli 31,1 %, kun se seitsemän vuotta myöhemmin oli 39,2 %. *Keskipohjanmaassa* ja *Kalevassa* valtakunnan tasoon liittyvä aineisto kasvoi tutkimusajankohtien välillä noin 5 prosenttiyksikköä, edellisessä 51,9 %:iin ja jälkimmäisessä 43,6 %:iin. *Etelä-Suomen Sanomissa* ja *Forssan Lehdessä* kotimaan uutisointi oli molempina vuosina yhtä runsasta. Noin puolet uutissivujen teksteistä oli valtakunnallisia.

Kotimaan uutisointi ei tarkoita samoja juttuja jokaikisessä maakuntalehdessä. Uutisoinnin läheisyysperiaate merkitsee sitä, että kotimaan uutisoinnissakin seula harvenee ja painotus pienenee, mitä kauemmas lehden ilmestymispaikkakunnasta ja levikkialueesta mennään. Tämä ei luonnollisestikaan koske välttämättä päivän politiikan ja talouden ykkösaiheita, vaan näkyy enemmän muun kotimaan uutisaineiston valinnassa.

Kansainvälisen tason uutisoinnin suhteen *Ilkka* ja *Pohjalainen* erottuivat vuonna 1987 pienimmillä prosenttiluvuillaan. Kun muissa analysoiduissa lehdissä kansainväliseen tasoon kytkeytyi 17–20 % uutissivujen jutuista, *Ilkassa* kansainvälisen tason osuus oli 13,4 % ja *Pohjalaisessa* 11,6 %. Vuonna 1994 lehtien väliset erot olivat kuitenkin pienentyneet, kun *Ilkan* ja *Pohjalaisen* luvut olivat lähentyneet huomattavasti muita lehtiä (17–22 %). Ulkomaan uutisten kasvussa peilautuu maakuntalehtien periaatelinjoissa viime vuosikymmeninä korostunut painotus, jonka mukaan lehdet keskittyvät paitsi oman alueen myös maan ja maailman tapahtumien, asioiden ja ilmiöiden uutisointiin. Tässä saatujen tulosten valossa linja on entistä enemmän arkea yhä useammassa maakuntalehdessä.

Toisaalta ainakin osittain täyden palvelun roolissa on kyse vielä enemmän tavoitteesta ja mielikuvasta, imagosta. Ei näet ole itsestään selvää, kykenevätkö varsinkaan pienet maakuntalehdet nykyisillä resursseillaan laadukkaaseen ja kattavaan kotimaan ja ulkomaan uutisointiin. Kysymys on relevantti varsinkin

silloin, jos kotimaan ja ulkomaan uutisointi on lähes yksinomaan STT:n varassa. Siksi voikin sanoa, että kotimaan ja ulkomaan uutisointi on kattavan näköistä ja tuntuista yhä useammassa maakuntalehdessä. Yksityiskohtainen tarkastelu kuitenkin todennäköisesti nostaisi esiin huomattavia eroja niin uutisten hankinnassa, valinnassa kuin muokkaamisessa, sillä kotimaan ja ulkomaan toimitusten vahvuudet vaihtelevat olennaisesti.

Kotimaanuutisoinnin kannalta on huomattava, että maakuntalehdillä ei ole ollut erikseen (paikallis- tai maakuntatoimituksen tapaan) kotimaan toimitusta. Helsingissä asemapaikkaa saattaa tosin pitää muutama toimittaja, jotka keskittyvät politiikkaan ja nykyisin entistä enemmän talouteen. Tässä analysoitavista lehdistä niiden omien verkkoesittelyjen (huhtikuu 2000) mukaan omaa ja yhteistä väkeä on Helsingissä *Ilkalla*, *Pohjalaisella* (Väli-Suomen Media Oy:n Helsingin toimitus), *Kalevalla* sekä *Etelä-Suomen Sanomilla* (kaksi toimittajaa). Myös ulkomaan toimitusten vahvuus vaihtelee. *Keskipohjanmaa*, *Ilkka*, *Pohjalainen*, *Hämeen Sanomat* ja *Forssan Lehti* eivät toimitustietojensa mukaan omaa ulkomaantoimittajaa. *Kalevassa* nimikkeen alla on työskennellyt kaksi ja *Etelä-Suomen Sanomissa* neljä toimittajaa.

5.5 Valtakunnallinen pääkirjoitusgenre

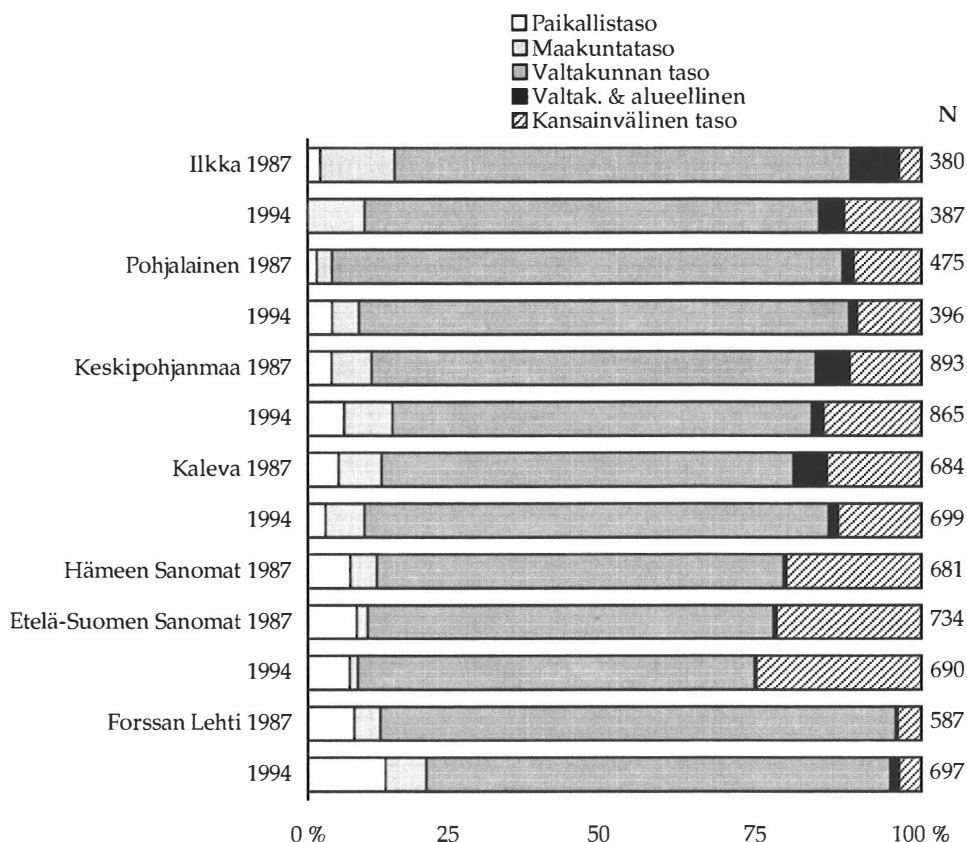
Maakuntalehtien pääkirjoitustoimittajat setvivät paikallisia ja maakunnallisia asioita yllättävän vähän. Tutkittujen lehtien pääkirjoituksista oli vuonna 1987 maakunnallisia 1,8–12,1 % ja vuonna 1994 1,3–9,3 % (ks. kuvio 5.11). Tutkimusajankohtien välillä niiden suunta ei ollut nouseva, vaikka EU-retoriikka korostaa ideaa 'alueiden Euroopasta' (esim. Mäkinen 1999) ja vaikka maakuntien merkitys aluehallinnon uudistusten myötä kasvoi.

Suhteellisesti eniten asioita lähestyi koko levikkialueen näkökulmasta *Ilkka* ja vähiten *Etelä-Suomen Sanomat*. Vuonna 1987 *Ilkan* pääkirjoituksista oli maakunnallisia 12,1 % ja vuonna 1994 9,3 %. *Etelä-Suomen Sanomien* vastaavat prosentit olivat 1,8 ja 1,3. Pääkirjoituspalstan aluetasoanalyysin esittelemisen prosenttien avulla on tosin ongelmallista, koska pääkirjoitusten määrä vaihtelee lehdittäin huomattavasti. Kun vuonna 1987 *Ilkassa* oli 387 pääkirjoitusta ja *Pohjalaisessa* 396, *Keskipohjanmaassa* niitä oli yli kaksi kertaa enemmän (865). *Kalevan*, *Etelä-Suomen Sanomien* ja *Forssan Lehden* kakkosivulla julkaistiin puolestaan kussakin hieman alle 700 pääkirjoitusta. Jos pääkirjoitusten maakunnallisuutta lähestyykin määrin, eniten niitä oli *Keskipohjanmaassa* (68). Sitten tulevat *Forssan Lehti* (48), *Kaleva* (44) ja *Ilkka* (36).

Vuoden 1987 pääkirjoituksista oli paikallisia 1,5–7,9 %. 1990-luvun puoliväliin tultaessa niitä oli 2,9–12,6 % eli hieman enemmän. Paikallisia pääkirjoituksia on huomattavan paljon vähemmän kun niitä voisi odottaa. Tässäkin on kuitenkin huomioitava lehtien väliset erot, jotka ovat samansuuntaiset ja varsin selkeät molempina vuosina: paikalliset asiat ylsivät pääkirjoitustoimittajien aiheiksi useimmin molempina vuosina *Etelä-Suomen Sanomissa* ja *Forssan Lehdessä*, joissa pääkirjoituksista oli paikallisia 6,8–7,9 %. Jos tilannetta katsoo määristä, päätelmä ei muutu. *Etelä-Suomen Sanomissa* oli 58 paikallista pääkirjoitusta vuonna 1987 ja

Forssan Lehdessä 44, kun niitä esimerkiksi *Ilkassa* oli 8 ja *Keskipohjanmaassa* 35. Selvin muutos on tapahtunut *Forssan Lehdessä*, jossa paikallisia pääkirjoituksia oli vuonna 1994 kaksi kertaa enemmän kuin vuonna 1987. *Etelä-Suomen Sanomissa* niitä oli sen sijaan hieman edellistä tutkimusajankohtaa vähemmän. Lehti poikkeaa kuitenkin mielenkiintoisesti muista. Kun sille maakunnallisuus on vierasta, paikalliset asiat ovat maakunnallista *Ilkkaa* enemmän esillä.

KUVIO 5.11 Pääkirjoitusten jakautuminen eri aluetasolle tutkitavissa maakuntalehdissä vuosina 1987 ja 1994 (vrt. liite 3).

Keskipohjanmaassa paikallisia pääkirjoituksia oli 51 vuonna 1994 eli suunnilleen saman verran kuin *Etelä-Suomen Sanomissa* ja *Forssan Lehdessä*. Hämmästyttävän vähän yksittäisten levikkialueen kuntien asiat tai paikallinen näkökulma nousivat *Ilkassa*, *Pohjalaisessa* ja *Kalevassa*, sillä paikallisia pääkirjoituksia oli vain 0–4,0 %. Prosenttilukujen takana olevat määrät nostavat esiin saman: *Ilkassa* paikalliset asiat eivät yltäneet pääkirjoitusaiheiksi lainkaan, *Pohjalaisessa* 16 ja *Kalevassa* 20 kertaa. Kaiken kaikkiaan pääkirjoitusten aluetasoanalyysi korostaa näin ennen muuta *Ilkan* ja *Kalevan* maakunta-/maanosanäkökulman vahvuutta, jossa alueellisuus vain harvoin rakentuu paikallisuuden kautta. Todettakoon samantien, että pohdin seuraavassa luvussa, missä määrin päätoimittajat katsovat levikkialueen

ihmisten maakuntahenkisyydellä tai alueellisella identiteetillä olevan merkitystä heidän näkökulmien tai painostusten kannalta. Tämä on tärkeää nostaa esiin, sillä etenkin *Etelä-Suomen Sanomissa* päijäthämäläisyys koetaan päätoimittajan mukaan etäiseksi, ja siksi sen ottaminen uutisoinnin tai kommentoinnin lähtökohdaksi tuntuu vieraalta.

Levikkialueen asioiden suhteellisen vähäinen esiintyminen pääkirjoituspals-talla paljastaa samalla sen luonteen toisen puolen: suurin osa pääkirjoituksista puntaroi asioita valtakunnallisien näkökulmin. Valtakunnallisia pääkirjoituksia oli niin suhteellisesti kuin määrällisestikin eniten: vuonna 1987 pääkirjoituksista ponnisti valtakunnallisesta näkökulmasta 66–84 % ja seitsemän vuotta myöhemmin 65–80 %. Vuonna 1994 suhteellisesti eniten pääkirjoituksista oli valtakunnallisia *Pohjalaisessa* ja vähiten *Etelä-Suomen Sanomissa*.

Loput pääkirjoitusnurkan palstatilasta täyttävät ulkomaan uutistapahtumia kommentoivat artikkelit. Niiden osuus vaihteli lehdittäin huomattavasti. Kansainvälisin ote tässä tutkituista lehdistä oli *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoituspals-talla, jossa vuonna 1994 vajaa kolmannes pääkirjoituksista käsitteli ulkomaan asioita. Toista ääripäätä edustaa *Forssan Lehti*, jonka kakkosivulle ulkomaisten asiat harvoin yltävät (alle 4 %). Muut tässä tutkitut sanomalehdet sijoittuvat välimaastoon: *Pohjalaisen* pääkirjoituksista käsitteli kansainvälisiä aiheita vuonna 1994 10,6 % ja *Keskipohjanmaan* 16,0 %. Etenkin *Ilkka* profiloitui jälkimmäisenä tutkimusaineistovuotena aiempaa selvemmin myös pääkirjoituspalstan näkökulmasta täydenpalvelun sanomalehtenä. Vuonna 1994 12,7 % sen pääkirjoituksista tarkasteli ulkomaan asioita, kun vuonna 1987 kansainvälisen tason pääkirjoituksia oli vain 3,7 %. Ero on selvä, sillä pääkirjoitusten kokonaismäärä ei muuttunut olennaisesti.

Päätoimittajien puhe kulkee samaan tahtiin prosenteista ja määristä luettavien johtopäätösten kanssa. Yhteistä päätoimittajien puheelle on, että yhtäältä kotimaan politiikassa ja toisaalta maailmalla tapahtuu päivittäin asioita, jotka välttämättä vaativat kommentointia. Pääkirjoituspalstan vinkkelistä maakuntalehti näyttäytyykin niin sen linjauksista vastaaville (kuin lukijoillekin) ensisijaisesti täydenpalvelun valtakunnallisena sanomalehtenä, jossa uutisarvoa punnitaan valtakunnallisen sanomalehden näkökulmin. Kyse ei ole kuitenkaan välttämättä päivän 'tärkeimpien' asioiden kommentoinnista, vaan myös tavoitellusta imagoista. Muutamissa haastatteluissa tuli näet esiin, että palstalla on syytä olla nimenomaan ei-nurkkakuntaisen sanomalehden imago: mielikuvan halutaan kertovan avarakatseisesta, kunnianhimoisesta ja laatua tavoittelevasta viestimestä. Esimerkiksi *Kalevan* päätoimittaja totesi pohdiskelevasti, ettei ehkä tiedostamatta toimita nurkkakuntaisesti.

Pääkirjoituspalstan alueellisuutta pohdittaessa on merkityksellistä niin ikään se, että kun päätoimittajapuheessa palstan valtakunnallisuus rakentuu välttämättömyytenä, puhe samalla vähättelee joko epäsuoraan tai suoraan oman levikkialueen asioiden 'tärkeyttä'. Yhtä haastateltua päätoimittajaa lainaten, maakunnassa tapahtuu harvoin niin merkittäviä asioita, että ne välttämättä vaativat kommentointia. Toisaalta kotimaan uutisten tärkeys kytkeytyi joidenkin päätoimittajien puheessa alueellisuuteen ja sitä kautta ikään kuin perusteli valtakunnan asioiden hallitsevuutta. Esimerkiksi *Ilkan* päätoimittaja kritisoi jakoa

valtakunnallisiin ja maakunnallisiin pääkirjoituksiin. Jaotus ei ole hänen mielestään perusteltu, koska valtakunnallinen asia koskettaa maakuntienkin asukkaita.

Eksplisiittisesti pääkirjoitustekstit eivät silti välttämättä tarkenna tekstejään omille lukijoilleen. Sellaiset pääkirjoitukset ovat nimittäin harvinaisia, joissa teksti sitoisi valtakunnallisen päätöksen levikkialueeseen. Selvitin tätä erottamalla valtakunnallisista pääkirjoituksista alueellisen näkökulman sisältävät omaan ryhmään. Analyysin mukaan valtakunnallisia alueellisen näkökulman sisältäneitä pääkirjoituksia oli vuonna 1987 pääkirjoituksista 0,3–7,9 % ja seitsemän vuotta myöhemmin 0,2–3,9 %. Molempina vuosina suurin luku on *Ilkan* ja pienin *Forssan Lehden* (1987) tai *Etelä-Suomen Sanomien* (1994). Jonkin verran valtakunnan aiheita lähestytään alueellisesti, mutta maakuntalehdistön tehtäväasettelusta katsoen silti yllättävän vähän.

Onko siis niin, että valtakunnan asiat ovat tärkeimpiä ja että maakuntalehden täytyy katsastella niitä koko maan kantilta? Päätoimittajien puhe vihjaa, että taustalla vaikuttavat muutkin tekijät. Kaksi päätoimittajista toi esiin, että läheisistä asioista kirjoittaminen on vaikeampaa. Kotimaan asioista kirjoittaminen on sitä vastoin heidän mielestään helppoa, koska aiheet ovat jo olemassa. Paikallisista asioista kirjoittaminen vaatisi asioihin perehtymistä, jota ei ajan puutteen tai työläyden takia kuitenkaan kovin usein harrasteta. Mielenkiintoista on edelleen, että päätoimittajien mukaan maakunnallisista asioista ei tiedoteta tehokkaasti. Yhtä päätoimittajaa lainaten maakunnallisista asioista pitää olla henkilökohtaisesti perillä. Kotimaan uutisointi ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä on sen sijaan usean päätoimittajan mukaan radiossa ja televisiossa niin vilkasta ja laajaa, että niistä kirjoittamiseen riittää helpoimmillaan oman näkökulman sorvaaminen.

Pääkirjoituspalstan ennen muuta valtakunnallinen ote ei näin yksioikoisesti ilmennä halua avarakatseiseen ja valtakunnalliseen kommentointiin. Maakunnallinen tai paikallinen pääkirjoitus saattaa olla myös muulla tavoin ongelmallinen. *Keskipohtajanmaan* päätoimittajan haastattelussa läheiseen uutisointiin liittyvät pulmat tulivat mielenkiintoisesti esiin. Jos nostaa ihan puhtaasti paikallisen asian pääkirjoitukseen, se saa päätoimittajan mukaan turhan painavan korostuksen. Se leimaa ja siksi lehti mieluummin katsoo asioita yleiseltä kannalta eikä sido niitä yhteen paikkakuntaan. Päätoimittaja totesi lisäksi naurahtaen, että jossain määrin yleiset asiat ovat helpompia ja kaukaiset vielä helpompia. Kiteytys on esiin nostamisen arvoinen, sillä se kertoo osaltaan maakuntalehden tasapainoilun vaikeudesta. Vaikka kriittinen on hyvä olla, parasta on säilyä vähintään paikallisten ja alueellisten kiistojen yläpuolella ja mieluummin kokonaan ulkopuolella.

Vaikka valtakunnan tasolla negatiivinen asia monesti onkin 'hyvä' uutinen, paikallisiin ja maakunnallisiin asioihin tämä ei päde. Ajatuskulku vaikuttaa lopulta 'loogiselta': ei hankita 'edes' kannattajia, koska samalla saatettaisiin saada vastustajia. *Kalevan* päätoimittaja muotoili tämän niin, että Pohjois-Suomen sisäisiin ristiriitoihin lehti ei lähde hanakasti mukaan, koska silloin se ei olisi Pohjois-Suomen ja kaikkien pohjoissuomalaisen sanomalehti.

Kansalaisjournalismin yksi käsitteellinen kehys eli *harkitsevuus* (*deliberation*) on tässä yhteydessä mielenkiintoinen (ks. käsitteestä laajemmin esim. Kunelius & Heikkilä 1997). Se tuo yhdeltä osalta esiin julkisen keskustelun tarvetta ja luonnetta niin, että näkökannat ja mielipiteet eivät ole etukäteen lukkoonlyötyjä. Toisin

sanoen olennaista on julkisen ja moniäänisemmän keskustelun ohella se, että harkitsevuus on prosessi, joka muuttaa osallistujiensa ja käsillä olevien asioiden määrittelyjä. Harkitsevuuteen liittyy näin potentiaali synnyttää uusia ideoita, ratkaisuja ja mahdollisuuksia, vaikka käytännön kokeilut ovat osoittaneet myös siihen liittyviä ongelmia (ks. Heikkilä 1999a ja 1999b).

Kun harkitsevuutta ajattelee nimenomaan pääkirjoituspalstan näkökulmasta, se ei ensialkuun tunnu käyvän käsikädessä palstan luonteen kanssa. Onhan pääkirjoitusten tehtävä ilmaista lehti-instituution näkemyksiä ja kannanottoja. Toisaalta koska maakuntalehdissä on vähän paikallisia tai maakunnallisia pääkirjoituksia muun muassa siksi, että imagosyistä ei ehkä haluta käyttäytyä nurkkakuntaisesti tai ei vastustajien pelossa 'mennä mukaan' esimerkiksi levikkialueen kuntien sisäisiin tai välisiin erimielisyyksiin, harkitsevuuden käsitteellisen kehityksen kautta palstan tavoitteita voisi ajatella laajemmin. Jos lähtee siitä, että maakuntalehti on olennaiselta osaltaan myös yhteisön resurssi keskustelutilan tarjoajana ja yhteisön ongelmien ratkaisijana, eikö 'nurkkakuntaisuuden' myönteisessä merkityksessä voi nähdä pikemminkin journalismin vastuuna asioista ja elämästä paikallisissa yhteisöissä. Olennaista on niin ikään, että journalismin 'omaa osallistumista' ei tarvitse ymmärtää kiistoihin mukaan menemisenä ja kaiken yläpuolisena tuomarointina. Esimerkiksi tuomalla yhteen keskustelussa syntyneitä ja muuttuneita kannanottoja sekä erilaisia asianosaisia journalismin osuus voidaan pikemminkin nähdä keskustelun virittämisenä, tulkitsemisenä, pohdiskeluna ja arviointina.

Erittelen työn loppupuolella tekstejä, joissa maakuntalehdet valottavat omaa tehtävänasetteluaan. Koska niiden perusteella sanomalehtien tapana ei ole juuri pohtia esimerkiksi lukijasuhdettaan tai valottaa omia uutisvalintojaan tai painotuksiaan, esimerkiksi pääkirjoitukset voisi nähdä myös teksteiksi, jotka keskustelisivat paikallisen ja maakunnallisen uutisjournalismin kanssa ja journalistien oman läsnäolon ja osallistumisen kanssa (vrt. Kunelius & Heikkilä 1997, 17). Ne voisivat olla näin journalismin ja journalistien itsereflektiota, joka erittelisi niin journalismin omia tavoitteita, mahdollisia aikaansaannoksia kuin uutissivujen aihe- ja painotusvalintojakin. Tällaisina ne siten voisivat omalta osaltaan auttaa tekemään journalismista ja sen käytänteistä julkisen keskustelun aiheita (vrt. Glasser & Craft 1996, 156–157).

6 MAAKUNNAN JA MAAKUNTALEHDEN KULTTUURISET KASVOT

Harva esine on niin kiinnostava kuin ikäännytynyt sanomalehti. Sehän on täynnä toinen toistaan jännittävämpiä tarinoita menneestä maailmasta: mitä tapahtui Suomessa, mitä muualla, mitä meidän paikkakunnalla, mikä oli muotia ajatuksissa, sanoissa ja pukeutumisessa, mitä myytiin ja mitä ostettiin, mistä haaveiltiin ja mitä todella tapahtui. [...]

Sanomalehden lukeminen on osa kansalaisten jokapäiväistä elämänmenoa ja lukijat sanomalehden elämänehto. Tässä mielessä jokainen sanomalehti on yhteisön osa. Mitä on suomalaisuus? Se näkyy Suomen sanomalehdissä. [...]

Ihmiset haluavat säilyttää yksilöllisen ja yhteisöllisen omaleimaisuutensa samalla kun yhdentyminen muuhun maailmaan on entisestään voimistuva prosessi. Tässä ristipaineessa sanomalehdellä on annettavaa molemmissa suhteissa. Se pitää yllä yhteisönsä omaleimaisuutta ja uutisillaan liittyy yhteisönsä muuhun maailmaan. Ei liene lehtiväen itsekkeisyyttä väite, että Euroopan yhdentyessä paikallisten ja alueellisten sanomalehtien merkitys kasvaa entisestään.

Lainaus on päätoimittaja Teuvo Mällisen alakerta-artikkelista *Sanomalehti on vuorovaikutusta* (Kaleva 26.11.1994). Sitaatti antakoon laadullisen analyysin alkuun tuntumaa otantaan kuuluvasta aluehenkisestä tekstistä. Toiseksi kolumnin sanamuotoiluihin sisältyy jännittävästi median ja alueellisen omaleimaisuuden tematiikan kaksi puolta. Se tuo ilmi näkemystä journalismista levikkialueen ihmisten ja elämänmuodon peilinä: "Mitä on suomalaisuus? Se näkyy Suomen sanomalehdissä." Toisaalta tekstistä voi päätellä, että journalismi ei ole vain maailman peili, vaan myös kertomusten kerääjä, koostaja ja kertoja: "Harva esine on niin kiinnostava kuin ikäännytynyt sanomalehti. Sehän on täynnä toinen toistaan jännittävämpiä tarinoita menneestä maailmasta: mitä tapahtui Suomessa, mitä muualla, mitä meidän paikkakunnalla, mikä oli muotia ajatuksissa, sanoissa [...]" Viitatessaan tarinoihin sekä ajattelun ja sanojen muotiin teksti myös palauttaa mieleen tämän työn näkökulman identiteetteihin – ne ovat olennaisella tavalla sitä, mitä niiden ajatteleme ja sanomme olevan – ja samalla suuntaa mielenkiintoa alkavan luvun kahteen keskeiseen kysymykseen.

Tarkastelen tässä luvussa ensinnäkin, millainen kulttuurinen identiteetti maakuntalehtien aluehenkisten tekstien representaatioissa rakentuu lehden 'omalle' maakunnalle tai maanosalle eli levikkialueelle. Tähän kytkeytyen

erittelen maakuntalehdelle syntyvää kulttuurista omaakuvaa sekä lehden ja lukijakunnan välistä suhdetta. Analysoin näitä kysymyksiä tekstien *aluediskurssien*, *diskurssityyppien* ja *haastattelupuheen* kautta. Tätä seuraten luku jakaantuu kolmeen osaan. Luvun alkuosan eli alaluvun 6.1 muodostaa tekstien diskursiivinen analyysi, jossa erittelen teksteistä etsimiäni, nostamiani ja nimeämiäni kulttuurisia diskursseja. Aluediskursseja analysoimalla kuvaan, mistä näkökulmista alueellisuuden kulttuurinen rakentuminen tapahtuu. Tässä diskurssi tarkoittaa siten kielenkäyttöä, jolla tietty sosiaalinen käytänne representoidaan tietystä näkökulmasta (ks. Foucault 1989; Fairclough 1995; Väliaverronon 1993). Kuten on tullut esiin, en ole kiinnostunut vain alueellisuuden representaatioista vaan myös alueiden rakentumiseen liittyvistä medialähtöisistä kilpailullisista intresseistä sekä sosiaalisen ja poliittisen kontekstin näkymisestä teksteissä ja diskursseissa. Nykysuomen sanakirjaan päätyneessä lauseessa E.N. Setälä toteaa 'diskursiivisesti', että *ei mikään ole vaarallisempaa kuin yrittää myyteistä kuoria esiin historiaa*. Samassa hengessä pyrin problematisoimaan journalismin ja alueellisen omaleimaisuuden rakentumisen sen sijaan, että etsisin sanomalehtiteksteistä maakuntien 'todellista minää'.

Luvussa 6.2 vaihdan näkökulmaa. Aineistonani ovat edelleen samat kulttuurisesti aluehenkiset tekstit, joita analysoin nyt diskurssityyppinä. Kokonaisuutena diskursiivisen ja diskurssityyppien analyysien työnjakoa voi kuvata niin, että *diskursiivisen analyysin* kautta tarkastelen, millaisia *sisältöjä* alueellisuus, alueet, identiteetit ja yhteisöys kulloisenkin diskurssin representaatioissa saavat. Sen sijaan diskurssityyppien kautta pyrin hahmottamaan myös maakuntajournalismin alueellisuuden *muotoja*. Diskurssityyppianalyysin aluksi hahmottelen ja nimeän jutuista kuusi intertekstuaalisesti eri tavoin rakentuvaa kulttuurista diskurssityyppiä. Kuten on tullut esiin, niitä erittelemällä pyrin kuvaamaan millaisten genrejen ja diskurssien 'sekoituksina' eli mihin tekstilajeihin ja niiden genresääntöihin sekä aluediskursseihin nojaten journalismi kertoo asioista maakunnallisesti. Kiinnitän huomiota myös eri diskurssityyppihin paikantuvien juttujen tyyliin sekä kertojan diskurssin toimeliaisuuteen. Näin yritän eritellä alueellistamisen diskurssikäytänteitä sekä lehden ja lukijakunnan välille rakentuvaa suhdetta.

Pääluvun lopuksi alaluvussa 6.3 annan puheenvuoron journalisteille. Analysoin journalistien näkemyksiä alueellisesta omaleimaisuudesta sekä journalismin suhdetta levikkialueen kulttuuriseen identiteettiin. Olen siis kiinnostunut siitä, miten journalistit määrittelevät levikkialueen kulttuurista erityisyyttä ja asukkaiden identiteettiä sekä miten nämä käsitykset linkittyvät maakuntajournalismin tehtäviin. Kysymykset ovat tärkeitä, koska ollessaan ainesosina toimituspoliittisten linjausten ja toimituskulttuurien muotoutumisessa ne heijastuvat siihen, millaisia sosiaalisen todellisuuden kulttuurisia representaatioita maakuntajournalismissa syntyy.

6.1 Kulttuuristen aluediskurssien omatkuvat

Kulttuuri tai kulttuurisuus on käsitteenä niin laaja, että se voi viitata tai tarkoittaa melkein mitä vain. Jaottelussani kulttuurisuus pitää regionalismin määritelmiä

seuraten sisällään sekä alueellisen omaleimaisuuden että yhteisöyden. Tämä merkitsee, että tarkastelen seuraavaksi alueellisuuden kulttuurista representoitumista ja rakentumista *alueellisen erityisyyden* ja *yhteisöyden* diskurssien kautta. Jälkimmäisestä on syytä todeta saman tien, että olen jakanut sen rakentamaan siltaa kulttuurisen ja poliittisen alueellisuuden välille niin, että tarkastelen yhteisöyttä vaativaa diskurssia poliittisten diskurssien yhteydessä luvussa 7 ja yhteisöllisyyttä 'huokuvaa' aluediskurssia tässä luvussa. Koska yhteisöllisyyden diskurssi nousee esiin ennen muuta urheilu-uutisissa, vältän toistoa ja käsittelemä sitä tarkastellessani diskurssityyppejä luvussa 6.2.

Aluehenkisen aineiston hankinnassa päädyin 104 lehtinumeron otantaan (kultakin viikolta kaksi lehden numeroa niin, että ne edustivat tasaisesti eri viikonpäiviä). Kulttuuristen diskurssien erittely pohjaa juttuihin, jotka aineiston keräämisvaiheessa ryhmittelin 1) kulttuurin 2) asukkaiden ja 3) luonnon tai rakennetun ympäristön erityisyyttä representoiviksi, kuvaaviksi, tuottaviksi ja uusintaviksi (vrt. Paasi 1986b). Etenen seuraavaksi edellä mainitussa järjestyksessä eli erittelen ensin, mitä kulttuurisia aluediskursseja olen nostanut esiin *kulttuuria* koskevasta, sitten *asukkaita* ja lopulta *luontoa tai ympäristöä* koskevasta teksteistä. Esittelen luvun edetessä taulukoita. Yhtäältä niiden tarkoitus on valottaa, miten olen lähestynyt ja luokitellut aineistoa ja näin kertoa tutkimuksen toteutuksesta. Toiseksi niiden tavoite on kertoa suuntaa-antavasti, mitkä aluehenkiset tekstit, diskurssit ja diskurssityypit ovat yleisiä, mitkä marginaalisia ja miten niiden esiintyminen vaihtelee lehdittäin ja vuosittain.

Kaiken kaikkiaan alueellista omaleimaisuutta representoivat jutut ovat enemminkin harvinaisia kuin jokapäiväisiä maakuntalehden tekstejä. Vuoden 1987 aineistossa niitä oli 46 ja vuoden 1994 aineistossa 70⁷¹. Kyse on näin aihepiireistä, joilla on verkkainen pohjavire. Toisaalta analyysin perusteella lehtiä voidaan tyyppitellä jatkumolla, jossa omaleimaisuuden diskurssit liikkuvat niin vahvan ja pois-aolevan erityisyyden ääripäissä kuin niiden välillä (ks. taulukot 6.1 ja 6.2).

Määrien perusteella lähelle vahvaa ääripäätä sijoittuvat *Ilkka*, *Pohjalainen* ja *Keskipohjanmaa*, joissa alueellista omaleimaisuutta tuottavia ja uusintavia tekstejä oli vuonna 1994 12–24 ja vuonna 1987 7–13. *Forssan Lehti* ja *Etelä-Suomen Sanomat* sijoittuvat omaan ryhmään vähäisemmällä juttumäärällä: 4–8 juttua vuonna 1994 ja 4–6 juttua vuonna 1987. *Hämeen Sanomia* luonnehtii vuoden 1987 aineistossa alueellisen erityisyyden diskurssien marginaalisuus (2 juttua). Hankalinta jatkumolle on paikantaa *Kaleva*. Pohjoissuomalaisen kulttuurisen erityisyyden rakentumisesta ei voi puhua, vaikka kainuulaisuus, lappilaisuus ja pohjoispohjalaisuus representoivatkin lehdessä. Niitä en työn tehtävänasettelua seuraten kuitenkaan sisällyttänyt analyysiin.

---

71 Aineiston lukuja on syytä verrata vain toisiinsa. Irrallisina ne eivät kerro paljon, sillä en ole esimerkiksi verrannut, montako ei-aluehenkistä juttua samoissa lehdissä ilmestyi. Aluehenkisyden prosentuaalinen mittaaminen ei tekisi oikeutta ilmiön luonteelle, sillä aluehenkisyden volyymi vaihtelee paljon. Esimerkiksi läänikeskustelun aikana *Keskisuomalaisessa* ilmestyi lähes päivittäin regionalistisia tekstejä, jonka jälkeen ne vähenivät olennaisesti (Hujanen 1997a). Toisaalta määrällisyys ei siinä mielessä ole olennaista, että 'marginaalisenakin' vahva aluehenkisyys värittää maakuntalehtiä voimakkaasti.

TAULUKKO 6.1 Vuoden 1987 aluehenkiset tekstit lehdittäin aineiston hankintavaiheen teemoin ryhmiteltynä (N=423).

Teema/ lehti	Alueen erityisyys*				Mehenki	Yhteisöyden vaatiminen	Alueellisen tasapainon ja elinvoiman korostaminen	Alueiden vertailu	Yht.
	Ku	As	Lu	Yht.					
Il	4	1	2	7	29	12	30	22	100
Poh	8	2	3	13	41	7	14	14	89
Kes	5	3	1	9	24	5	33	11	82
Ka	2	2	1	5	18	2	16	26	67
HS	-	-	2	2	3	7	8	6	26
ESS	1	-	3	4	3	1	10	4	22
FL	4	-	2	6	10	4	14	3	37
Yht.	24	8	14	46	128	38	125	86	423

* Ku=Kulttuuri, As= Asukkaat, Lu=Luonto ja ympäristö

TAULUKKO 6.2 Vuoden 1994 aluehenkiset tekstit lehdittäin aineiston hankintavaiheen teemoin ryhmiteltynä (N=282).

Teema/ lehti	Alueen erityisyys*				Mehenki	Yhteisöyden vaatiminen	Alueellisen tasapainon ja elinvoiman korostaminen	Alueiden vertailu	Yht.
	Ku	As	Lu	Yht.					
Il	20	2	2	24	18	6	28	7	83
Poh	9	1	2	12	17	9	15	1	54
Kes	16	1	3	20	6	10	19	3	58
Ka	1	-	1	2	7	7	15	10	41
ESS	1	1	6	8	4	2	4	1	19
FL	3	-	1	4	5	5	11	2	27
Yht.	50	5	15	70	57	39	92	24	282

Kun alueellisen erityisyyden teemaluokkia katsoo lehdittäin, varsinkin etelä- ja keskipohjalaislehtien suuremman juttumäärän taustalla ovat lähinnä *kulttuurista* erityisyyttä rakentavat tekstit (ks. taulukot 6.1 ja 6.2). *Ilkassa* maakunnan kulttuurista omaakuvaa representoi vuoden 1994 aineistossa 20 tekstiä, *Keskipohjanmaassa* 16 ja *Pohjalaisessa* 9. Ero on huomattava *Etelä-Suomen Sanomiin* nähden, jossa kohtaan kertyi ainoastaan 1 juttu.

Koukattakoon tässä aihepiirianalyysiin, joka erottaa tutkittavia lehtiä samansuuntaisesti. Rungas maakunnallisten kulttuuririentojen noteeraaminen ryhmittää

Keskipohjanmaata (16 %), *Ilkkaa* (13 %) sekä *Pohjalaista* (13 %) yhtäälle (luvut vuodelta 1994). *Kaleva* (9 %), *Forssan Lehti* (9 %) ja *Etelä-Suomen Sanomat* (7 %) uutisoivat maakunnan kulttuurielämästä hieman vähemmän (ks. taulukot 5.1 ja 5.2). Huomio kiinnittyy viimeksi mainituista *Kalevaan*, joka asettuu tässä toiseen valoon kuin regionalististen kulttuuristen tekstien yhteydessä yleensä. *Hämeen Sanomat* uutisoi vuonna 1987 (josta on siis käytettävissä ainoastaan tuon vuoden lukuja) kulttuurista maakunnallisesti suhteellisesti hieman enemmän (9 %) kuin *Etelä-Suomen Sanomat*. Paikallisena aihepiirinä kulttuuri ei olennaisesti erottele lehtiä. Paikallisista jutuista oli 13–18 % kulttuuriaiheisia vuonna 1994 ja vuonna 1987 13–14 % (ks. taulukot 5.3 ja 5.4). Edellisenä vuonna etenkin *Etelä-Suomen Sanomat* erottuu joukosta 16 %:n luvullaan. Juttumäärät asettavat kuitenkin lehdet tuttuun ruotuun, joskin määrällisesti erot ovat pienet. Analyysi ilmentää näin *Etelä-Suomen Sanomien* maakunnallisuuden rakentumista paikallisuuden kautta.⁷²

6.1.1 Kulttuuri-identiteettiä viran puolesta

Taustoituksen jälkeen on aika siirtyä tekstien diskursiiviseen erittelyyn ja katsoa, miten aluediskurssit tuovat kullekin alueelle, lehdelle ja ajalle omanlaisen poljensansa. Tarkastelen *kulttuurisen omaleimaisuuden* rakentumista kolmen esiin hahmottuneen diskurssin kautta: *omaleimaisuuden virallisen kulttuuripoliittisen, määrittelydiskurssin* ja sen alle paikantuvan *kansanluonnediskurssin* kautta. Alueellisen erityisyyden kulttuuripoliittinen diskurssi representoi alueelliset identiteetit juhlapuhemaisina identiteetteinä: ylevinä lauseina alueellisen kulttuurin säilymisen tärkeydestä, elinvoimaisuudesta ja siihen kätkeytyvistä voimavaroista tms. Tämä kulttuurin 'paperiversio' havainnollistuu *Ilkan* otsikossa, joka toisti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston johtajaa sanoin (viittaamatta tähän kuitenkaan suoraan): *Aluekulttuurit nousevat esiin* (Ilkka 1.3.1994). Näin uutisen kahdessa ensimmäisessä kappaleessa:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston johtaja Pekka Laaksonen ei näe syytä murehtia, miten kulttuurimme käy, jos Suomi liittyy EU:hun. 'Aina me olemme olleet Euroopassa, ja esimerkiksi Ranskassa ja Saksassa monet paikalliskulttuurit kukoistavat nyt', hän sanoo. Hän uskookin, että myös Suomessa aluekulttuurit nousevat esiin.

Tekstilainaus havainnollistaa, kuinka alueellisen erityisyyden virallinen kulttuuripoliittinen diskurssi pakenee kulttuurin sisältöä. Siinä ei pohdita, mitä aluekulttuurit ovat, miten paikalliskulttuurien kukoistaminen näkyy tai miten alue- ja paikalliskulttuurit eroavat toisistaan. Toistaessaan yleensä ideaa omintakeisuudesta diskurssi ei sisällöllisesti erottelekaan paikallisia tai alueellisia kulttuureja tai identiteettejä toisistaan. *Keskipohjanmaan* premiääriin uutisessa *Keski-Pohjanmaan Liitto valmistele kulttuuriohjelmaa* (esirivi) *Kulttuurin tuki tulee EU:n rakennerahas-toista* (pääotsikko) ei myöskään valotu, mitä omaleimaisuus on sisällöllisesti (*Keskipohjanmaa* 30.9.1994):

72 Paikallisia kulttuuriaiheisia juttuja kertyi *Etelä-Suomen Sanomien* otantaan 73. Ilkassa niitä luokiteltiin 93, *Pohjalaisessa* 105, *Keskipohjanmaassa* 79, *Kalevassa* 93 ja *Forssan Lehdessä* 42.

Keski-Pohjanmaan Liiton kulttuuriseminaarista Kokkolassa kehkeytyi mielenkiintoinen keskustelu, ajoin jopa kulttuuripoliittinen väittely. Maakuntahallinto etsii kulttuuripoliittista rooliaan. Se alkaa valmistella ohjelmatyötä ja etsiä projekteja, joilla EU:n rakennerahastoista voidaan hakea tukea Keski-Pohjanmaan kulttuurille, jos EU:hun mennään.

On syytä kiinnittää huomiota, miten keskeisenä maakuntahallinnon kulttuuripoliittinen rooli sekä mahdollisuus hakea EU:n rakennerahastoista tukea maakunnan kulttuuritoiminnalle representoituvat. Olennaista onkin, että kulttuurinen omaleimaisuus representoituu virallisessa diskurssissa instituutioiden kulttuuripoliittikkana. Tekstikatkelma kuvaa kulttuuripoliittista diskurssia myös siinä mielessä, että virallisen omaleimaisuuden sanansaattajia uutisten lähteinä ja toimijoina sekä artikkelien kirjoittajina ovat alueellisten ja kulttuuristen instituutioiden virkamiesten eli maakuntajohtajien ja maaherrojen ohella ministeriöiden virkamiehet, paikalliset ja alueelliset kulttuurivaikuttajat sekä poliitikot. Kun keskeistä ovat linjaukset ja tavoitteet, puhujan mahdolliset aiheeseen liittyvät henkilökohtaiset kokemukset ja elämykset jäävät syrjään. Edellä lainatussa *Keskipojanmaan* jutussa puhuu opetusministeriön neuvotteleva virkamies ja *Ilkan* uutisessa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston johtaja ilman, että heillä 'henkilöinä' olisi tekemistä aiheen kanssa.

Ei ole yllättävää, että kulttuuripoliittisen diskurssin tapa painottaa ohjelmatyötä, strategiota, tukihakemuksia tms. on herättänyt kulttuurin 'tekijöissä' huolta kulttuurin välineellistymisestä. Virallinen kulttuuripoliittinen diskurssi onkin aineiston valossa synnyttänyt rinnalleen kriittisen 'version'. Kun *Keskipojanmaa* julkaisi edellä tarkastellun uutisen *Kulttuurin tuki tulee EU:n rakennerahastoista* sisäsivullaan, saman päivän premiäärillä lehti julkaisi uutisen *Kulttuuri välineellistyy EU:n rakennerahastoissa* (*Keskipojanmaa* 30.9.1994). Uutisen neljäs kappale nosti esiin otsikon väitteen näin:

Seminaarissa taiteilijoita edustanut tutkija ja runoilija Kari Ilmonen kritisoi taiteen ja kulttuurin välineellistämistä. Kivelä [opetusministeriön virkamies] myönsi, että rakennerahastoissa kulttuuri on väline. Itseisarvo se on EU:n varsinaisissa rahastoissa.

Myöhemmin *Keskipojanmaa* julkaisi Chydenius-instituutin tutkijan yliartikkelin *Kulttuuripalvelut ja henkinen elinvoima*, jossa hyötyarvojen sijaan korostuvat kulttuuripalvelujen henkiset ja sosiaaliset merkitykset. Näin yliön ingressissä (*Keskipojanmaa* 18.11.1994):

Melko yleisesti jo tunnustetaan, että tasokkaat ja monipuoliset kulttuuripalvelut voivat edistää kaupunkien, maaseutukuntien ja maakuntien myönteistä imagoa ja monen mutkan kautta myös taloutta. Ei ole syytä unohtaa myöskään kulttuuripalvelujen henkisiä ja sosiaalisia merkityksiä varsinkaan tänä aikana, jolloin ihmiset elävät yhä enemmän sekä taloudellisessa että henkisessä epävarmuudessa.

Tekstikatkelmassa ja yllöissä siis yhtäältä rakentuu kulttuurin henkinen merkitys. Mielenkiintoista on samaan aikaan, miten lujassa ajatus kulttuurin 'seurauksellisuudesta' elää. Kirjoittaja nimittäin viimeisen väliotsikon jälkeen 'palaa' siihen, jota hän on alunperin kritisoinut – virallisen kulttuuripoliittisen diskurssin henkeä toistaen hän uskoo, mitä auvoista kulttuuri ja taide kykenevät tuomaan ihmisten elämään ja työyhteisöihin:

Mutta voimme – Kariston ajatuksin – uskoa, että kulttuurin ja taiteen keinoin yhteisöihin voidaan pumpata energiaa ja elinvoimaa: Löydämme itsestämme kenties uudenlaisia voimavaroja, jotka näkyvät esimerkiksi työ- ja yrityselämässä luovina ratkaisuin. Yhteisöjen identiteetti ja sosiaalinen kiinteys vahvistuvat. Kenties kommunikatiivisuus lisääntyy. Toisaalta voidaan nostaa esiin piilossa olevia konflikteja, joita voidaan sitten yhdessä hallitusti käsitellä ja ratkaista.

Kulttuuripoliittisen diskurssin elinvoimaisuutta korostaa tekstien perusteella uutisoinnin vahva maakuntalähtöisyys sekä toimitusorganisaation läheinen suhde alueellisiin instituutioihin. Palaan tähän myöhemmin muun muassa haastattelujen yhteydessä. Todettakoon kuitenkin tässä, että toimituspolitiikan vahva tukeutuminen maakunnallisuuteen sävyttää erityisesti *Ilkkaa* maakuntalehtenä, jossa alueellisen omaleimaisuuden virallinen versio on vahva. Myös yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutosprosessit kutsuvat aineiston valossa alueellisen identiteetin virallista diskurssia esiin. Vuonna 1994 muutos kiteytyi Suomen mahdollisessa EU-jäsenyydessä, sillä fraasityyliä ja virallisuutta toivat teksteihin viittaukset EU:n kulttuuripoliittikkaan ja sen alueita painottavaan kulttuurilähtökohtaan.

Usein on tuotu esiin, että on tyypillistä vedota alueelliseen identiteettiin ulkopuolelta tulevan uhan ilmetessä (esim. Featherstone 1995, 110). Etenkin *Ilkan* vuoden 1994 aineistossa kulttuurisena uhkana ja samalla maakuntien omaleimaisuuden representaatioita teksteihin tuovana representoituvat EU ja ”keskittämisyrittämykset”. *Ilkka* julkaisi tuulimylly- ja lakeusmaisemalla kuvitetun uutisen *Kulttuuriperinteessä on voima, jolla Etelä-Pohjanmaa selviytyy* (Ilkka 8.6.1994). Näin premiäri uutisen alussa (ks. kuva 6.1):

Professori **Heikki Kirkinen** rohkaisi eteläpohjalaisia parantamaan omaa toiminnallista-loudellisuuttaan kohti vahvaa euromaakuntaa. Siihen eteläpohjalaisilla on hyvät lähtöasemat vahvassa omassa kulttuuriperinteessään.

Huolimatta monista uhkatekijöistä, joita mm. Euroopan yhdyntymisestä ja lamasta johtuvat erilaiset keskittämisyrittämykset edustavat, EP:n tulevaisuus nähtiin Seinäjoella järjestetyssä Identiteetti ja kulttuuri EP:n voimavarana -seminaarissa kohtuullisen valoisana.

Katkelmassa on mielenkiintoista, että oma kulttuuriperinne on väylä menestymiseen. Toisaalta siinä peilautuu alueellisen identiteetin representoituminen kulttuurisen uhan kautta. Katkelmassa tätä ei sanota suoraan, mutta yhteys käy ilmi tekstin siirtyessä kulttuuriperinteestä uhkatekijöihin. *Ilkan* juttu *Esa Latva-Rasku vakuuttaa: Etelä-Pohjanmaan liitto huolehtii myös kulttuurista* (Ilkka 20.4.1994) on tässä yhteydessä myös mielenkiintoinen. Se tuo esiin, miten omaleimaisuus representoituu yhdessä kulttuurisen uhan kanssa. Palaan työn varrella *Ilkan* ja *Pohjalaisen* ’diskursiiviseen taisteluun’ maakunnan rajoista. Antakoon tekstikatkelma kuitenkin jo tässä siitä esimakua:

Latva-Rasku ei ole tyytyväinen Vaasan läänin taidetoimikunnan rahanjakoon. Hänen mielestään taidetoimikunta ei ole rahoja jakaessaan noudattanut tasapuolisuutta. Esimerkiksi tämänvuotisista apurahoista suurin osa suuntautui rannikolle, Etelä-Pohjanmaalle tippui vain murusia. [..]

”Vaasalaiset ovat ruvenneet pitämään rahoja ominaan”, Latva-Rasku sanoo. [..]

Vaarana ei hänen mielestään ole, että Etelä-Pohjanmaan liitto ryhtyisi ajamaan vain Seinäjoen hankkeita. ”Etelä-Pohjanmaa on hajautettu alue. Maakunnan keskusalue on niin pieni, ettei se voi yksin päättää”, hän sanoo.

Sanoillaan hän rauhoittaa erityisesti alajärveläisiä, joissa keskustelu säästöpankkitaiteen kohtalosta synnytti talvella epäilyn, että maakuntajohtaja olisi hamuamassa Seinäjoelle eteläpohjalaisten paikallispankkien aikanaan ostamia teoksia, jotka ovat nyt siirtyneet valtion omistukseen. [...]

Poutasuo [kulttuurineuvos opetusministeriöstä] on kutsuttu keskustelemaan niin Alajärven Nelimarkka-museon kehitysnäkymistä kuin säästöpankeilta valtiolle siirtyneiden teosten kohtalosta. Eteläpohjalaiset ovat selvästi ilmaisseet kantansa, etteivät he halua toimittaa taidearteitaan Vaasaan Pohjanmaan museon varastoon.

Uutistekstin alku vakuuttaa, että Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton tilalle perustettu Etelä-Pohjanmaan liitto huolehtii myös kulttuurista. Merkille pantavaa on, että uuden liiton toimivuuden perustelut rakentuvat jutun puolen välin jälkeen alueellisten 'uhkien', "rannikon" tai "vaasalaisten" sekä Etelä-Pohjanmaan ristivetona. Sen sijaan liiton tasapuolisuus eteläpohjalaiskuntia kohtaan on itsestään selvää.

Läänien ja sitä myötä levikkialueiden aluehallinnolliseen statukseen keskeisellä tavalla puuttumalla läänien territoriaalinen uudelleen järjestäminen merkitsi maakuntalehdistön silmissä 'todellista' uhkaa. Koska tämän alueellisen 'uhan' ilmeneminen toi identiteetin virallisiin äänenpainoin monen maakuntalehden sivuille, omaleimaisuuden virallista diskurssia käsittelevän luvun lopuksi on paikallaan nostaa kiista esiin. Koska läänien uudelleen järjestämiskeskustelu velloi kiihkeänä vuonna 1996, keskustelu sijoittuu työn varsinaisen aineiston ulkopuolelle. Tarkastelinkin tässä muusta aineistosta poiketen Jyväskylässä ilmestyvän *Keskisuomalaisen* tekstejä, joissa lääniremontti herätti suuria tunteita ja joita olen analysoinut vuoden 1996 tammi-lokakuulta (Hujanen 1997a).

Identiteetin representoituminen keskeiseksi alueellisuuden rakennuspuuksi on Keski-Suomen yhteydessä mielenkiintoista, koska maakunnan yhtenäisyys on paikannettu läänin perustamiseen vuonna 1960 ja sen jälkeisiin vuosikymmeniin (Jokipii 1988, 32). Tässä mielessä alueen identiteetti on alusta saakka ponnistanut ylhäältä päin rakennetusta hallintomallista. Merkityksellistä identiteetin representoitumisessa läänikiistan aikoihin on, että alueellinen identiteetti yhtäältä perusteli lääninhallinnon säilyttämistä Keski-Suomessa ja toisaalta lääninhallinto ja läänistatus paikantuivat identiteetin säilymisen edellytyksiksi. Pääkirjoituksessa *Jo riittää läänifarsseilu* identiteetin ja läänin symbioottinen suhde näyttäytyy jälkimmäisessä valossa. Siinä näkyy myös, kuinka ulkoinen uhka nostaa esiin alueellisen erityisyyden virallisen diskurssin (Keskisuomalainen 11.5.1996):

Keski-Suomen läänin lopettaminen merkitsi pahaa iskua Keski-Suomen läänin identiteetille. Se on vahvistunut ja elävöitynyt nimenomaan vuonna 1960 alkaneen Keski-Suomen läänin ansioista. Keski-Suomi on kasvanut aidoksi maakuntalääniksi. Se on toimiva ja innoittava yksikkö.

Alueen identiteetti voidaan nähdä ideologisina diskursseina, jotka eivät palaudu vain yksilöiden omiin kokemuksiin ja havaintoihin, vaan nousevat tietyn ajankohdan poliittisesta ja kulttuurisesta kontekstista, sisältävät aineksia historiasta, nykyisestä ja menneestä (esim. Paasi 1996, 212). Alueellisuuden kulttuurisista diskursseista virallinen diskurssi 'on lähimpänä' diskurssien ideologisuutta, sillä institutionaalisten motiivien vuoksi sitä on vaikea nähdä pyyteettömänä omaleimaisuutta uusintavana diskurssina.

Läänejä ei panna uusiksi joka vuosi eikä edes joka vuosikymmen. Vuoden varrella järjestettävien kulttuuriaiheisten seminaarien ja tilaisuuksien ohella toimittajien kesäsuunnitelmien vakiokoikkeihin kuuluvat silti yhä vakavat ja kevyet kesäjuhlat, joiden juhlapuhujia harva sivuuttaa uutisessaan. Siksi alueellisuuden fraasityyppisiä representaatioita lienee luettavissa jatkossakin. Toisaalta haastattelut osoittavat, että alueellisuuden virallinen diskurssi ei ole toimittajien lempilapsi. Luvussa 6.3 tulee esiin, että useat toimittajat vierastavat alueellisuutta maakunnallisten instituutioiden ylläpitämissä muodoissa. Tässä mielessä on kiinnostavaa, että tekstiaineistossa virallisen alueellisuuden kritiikki jäi marginaaliseksi. Avatkoon nimimerkki Salko kuitenkin tietä virallisten kulttuuriluritutusten kritiikille. Hän leukaili pakollisten kulttuuripuheiden puuduttavuudella *Kokkolan kääntöpiiri* -palstan pakinassaan, inspiraationaan opetusministerin Kaustisen kansanmusiikkijuhlien avajaispuhe (Keskipohjanmaa 18.7.1994):

Musiikkijuhlissa soitto voittaa aina puheet, totesi Kaustisen kansanmusiikkijuhlien avajaisyleisökin ja seurasi ihaillen opetusministeri Olli-Pekka Heinosen puhallusta Kaustisen maailmanmestari-trumpetistin kanssa.

Toki ministeri lopulta piti puheensakin megafonin kautta ukkosen mykistettyä sähköisen äänenvahvistuksen, mutta ei sortunut pitkiin vuodatuksiin tai mahtipontisiin kansallisen kulttuurin lurituksiin, mikä kiitollisena pantiinkin merkille ja palkittiin suosionhuudoin ja aplodein.

6.1.2 Määrittelyjä meistä

Toisena alueellista omaleimaisuutta tuottavana ja uusintavana kulttuurisena diskurssina tarkastelen siis *määrittelydiskurssia*. Olennainen ero edellä käsitellyyn erityisyyden viralliseen kulttuuripoliittiseen diskurssiin on, että alueellisen kulttuurin sisältö alkaa varioida ja syntyy konkreettisempia versioita omaleimaisuudesta. Olen nimennyt diskurssin identiteetin teoreettisen (diskursiivisen) haltuunoton mukaisesti määrittelemiseksi, koska katson identiteettien representaatioiden olevan pikemminkin määrittelyjä kuin 'tosiasioita' maakunnallisista omaleimaisuuden piirteistä. Teksteistä voi havaita kaksi tapaa määrittellä alueen omaleimaisuutta, minkä pohjalta puhun yhtäältä kulttuurisesta määrittelydiskurssista ja toisaalta tämän sisään paikantuvasta kansanluonnediskurssista, jota erittelen tuonnempana tässä alaluvussa.

Katson, että määrittelydiskurssista on kyse silloin, kun esimerkiksi uutisteksti tutkijoiden 'tutkimustuloksiin' nojaten kuvailee tai analysoi alueellista omaleimaisuutta tai kun journalisti 'etsii' ja vetää sitä yhteen kolumnissa, pakinassa tai pääkirjoituksessa. Tutkijoista mainittakoon Anssi Paasi, joka pääsi suomalaisten maakuntien syntyä käsittelevällä väitöskirjallaan (Paasi 1986b) ja sen aihepiiristä pitämillään puheillaan niin *Ilkan* kuin *Pohjalaisenkin* uutisiin vuonna 1987: *Vahvasti maakuntana* (Ilkka 4.1.1987), *Jo Kustaa Vilkuna päivitteli* (esirivi) *Etelä-Pohjanmaa on vailla omaa nimeä!* (Pohjalainen 28.4.1987). *Ilkan* jutun ingressi referoi häntä näin:

Etelä-Pohjanmaa on erikoisuus maakuntien joukossa. Sillä on vahva kulttuurinen identiteetti, joka rajaa maakunnan alueen. Eteläpohjalaiset tiedostavat maakuntansa paljon voimakkaammin kuin muualla Suomessa. Etelä-Pohjanmaa -käsitettä kuitenkin hämää se, että eri ihmiset hahmottavat maakunnan eri tavoin. Näin sanoo filosofian tohtori Anssi Paasi Joensuun yliopistosta.

Tekstikatkelmassa havainnollistuu, että analyttinenmäärittelydiskurssi 'parhaimmillaan' purkaa identiteettiä myös käsitteellisesti. Toisin sanoen olennaista eivät ole vain ominaispiirteiden 'sisällöt'. Journalistien identiteettierittelyistä mainittakoon esimerkkinä *Ilkan* urheilutoimituksen esimies. Hän oli identiteettimatalla pohtiessaan, miksi pesäpallo on olennainen osa eteläpohjalaisuutta (Ilkka 6.5.1994):

Ilman suunnilleen jokaviikkoista pesäpallohuumaa elämä olisi monelle kesäisin lähes mahdotonta pienillä maaseutupaikkakunnilla.
Jonkun Alajärven ja Vimpelin kohdalla voidaan hyvin puhua pesäpallokulttuurista, kun juuret ulottuvat jo neljenteen sukupolveen.
Pesäpalloa halveksivien eteläpohjalaisten, heitäkin on, on syytä muistaa, että yksinomaan naisten pesäpallo-otteluita seuraa tässä maakunnassa paljon enemmän väkeä kuin jalkapallo-otteluja yhteensä.
Tämä ei tarkoita jalkapallon arvostelua, täällä Etelä-Pohjanmaalla totuus kuitenkin on tällainen.
Jossain muualla tyystin toinen.

Katkelmassa pesäpallo ei representoidu vain monen lukijan harrastuksena vaan eteläpohjalaisena 'kulttuuripiirteenä'. Toisaalta on olennaista, että Etelä-Pohjanmaa ja maakunta tulevat määrittelyjen kautta alueyhteisöksi. Tässä mielessä katkelma havainnollistaa identiteettimäärittelyjen tuplatehtävää: määrittellessään identiteettiä ne aina myös rajaavat yhteisöä. Pääkirjoituspalstan artikkelien kirjoittajat niin ikään vetävät yhteen levikkialueen kulttuurista identiteettiä. Niissä on huomionarvoista edellisen tekstin tapaan, että teksteissä on kyse ennemminkin maakunnallisesta näkökulmasta ja lähestymistavasta levikkialueen kulttuurielämään kuin sinänsä 'kulttuurin maakunnallisuudesta'. Esimerkiksi *Forssan Lehti* kokosi kesällä 1987 lounaishämäläisyyttä Forssan pumpulienkeleistä, Jokioisten torppareista, Urjalan Pentinkulman päivistä, Tammelan Hakkapeliittatapahtumasta ja Humppilan nimikkopäivästä (Forssan Lehti 13.6.1987 ja 31.7.1987). *Keskipohjanmaan Maakunnan minä astuu esille* -pääkirjoituksessa kirjoittaja koostaa maakunnan identiteettiä musiikkitapahtumista. Olennaista on, että hän lukee ne alueellisina kulttuuritapahtumina ja antaa niille maakunnallisen merkityksen (Keskipohjanmaa 11.7.1994):

Näin sydänkesällä Keski-Pohjanmaalla pääsee jälleen vauhtiin kaksi tapahtumaa, jossa kiteytyy tämän maakunnan kulttuuri-identiteetti eli "henkilöllisyys". Juuri alkaneet Lohtajan kirkkomusiikkijuhlat ja vajaan viikon kuluttua käynnistyvät Kaustisen kansanmusiikkifestivaalit ovat osoitus keskipohjalaisten mieltymyksestä musiikkiin.
Jo maallikkokin havaitsee, että musiikki monessa muodossa on vahvin osa Keski-Pohjanmaan kulttuuria. Harrastus ei jää pelkästään kirkkomusiikkiin tai kansanmusiikkiin, sillä esimerkiksi Kokkolasta löytyy monia levyttäneitä ja korkeatasoisia rock-kokoonpanoja.

Identiteetin käsitteellisen haltuunoton kannalta määrittelydiskurssi on siinä mielessä erityisen havainnollinen, että se osoittaa konkreettisesti, miten omaleimaisuus on määrittelyissä eli 'identiteettiehdotuksissa' syntyvää. Koska määritellyt vaihtelevat ja muuttuvat, omaleimaisuus jäsentyy kamppailuksi siitä, kenen määritellyt saavat palstatilaa ja instituutioiden tuomaa painoarvoa. Toisaalta määrittelydiskurssi nostaa hyödyllisesti esiin mediadiskursseissa rakentuvien

identiteettien intertekstuaalisuutta⁷³: 'uutiskoosteina' ne kertovat, millaisia me tutkimusten, haastateltujen tutkijoiden tms. mukaan olemme.

Yhdeksi tavaksi määritellä maakunnan minää ymmärrän siis kansaluonne-diskurssin, jota koskeva analyysi pohjaa *asukkaiden* identiteettiä tuottaviin ja uusintaviin juttuihin. Luokitelluissa jutuissa asukkaiden erityisyys ei ollut silti välttämättä jutun ainoa teema vaan saattoi tulla esiin lähes minkä tahansa elämän-alueen yhteydessä. Mainittakoon esimerkkinä rakennetun ympäristön, EU:hun liittymisen ja työttömyyden aihealueet, joiden yhteydessä maakunnalliset kansanluonteet aineistossa representoituivat. Asukkaiden identiteettiä alueellisesta vinkkelistä luotaavia tekstejä esiintyi harvakseltaan: vuoden 1994 aineistossa 5 ja vuoden 1987 aineistossa 8. Vaikka tekstit ovat satunnaisia, kulttuurisen erityisyyden diskurssien tapaan ne erottelevat lehtien lukijakuntia rakentaessaan etenkin eteläpohjalaisen, keskipohjalaisen ja vain jossain määrin pohjoissuomalaisen ja hämäläisen ihmisen kuvaa.

Kansanluonnediskurssin erittelyssä hyödynnän stereotyyppikäsitteitä, jotka näen diskurssin representoitumisen muodoiksi. Tarkoitin stereotyyppioilla suomalaisten muinaisheimojen kuvaamisesta tuttuja käsitteitä, jotka topeliaanisesti vaativat karjalaisilta vilkkautta, pohjalaiselta tulisuutta, hämäläiseltä hitautta jne. (ks. Topelius 1899/1981). Paasin (1984c, 22; 1986b) tapaan ymmärrän ne yliyksinkertaistetuiksi uskomuksiksi, jotka perustuvat riittämättömään "todistusaineistoon". Saukkonen (1999, 116–117) lainaa identiteetin tarkasteluunsa hollantilaisesta kirjallisuudentutkimuksesta jaottelun empiirisiin ja imagotyyppillisiin ilmauksiin, joista stereotyyppiat paikantuvat jälkimmäisiin. Niitä ei voi toisin kuin 'empiirisiä' väitteitä luokitella tosiin ja epätosiin. Niitä ei voi myöskään verifioida ja falsifioida (kuten esimerkiksi sitä 'empiiristä' väitettä, että Helsinki on Suomen pääkaupunki), "niissä on aina 'totuuden siemen', mutta ne eivät koskaan täysin pidä paikkaansa".

Stereotyyppioiden merkitys on hedelmällistä nähdä alueiden rakentumisen yhteydessä osaksi prosessia, jossa tietylle ryhmälle tai alueelle rakentuu identiteetti (Paasi 1986b). Koska sanomalehdistö on (ollut) keskeinen maakuntien rakentaja, maakunnalliset stereotyyppiat paikantuvat olennaiselta osalta median ylläpitämiksi pitkäaikaisiksi kulttuurisiksi kuviksi (vrt. Saukkonen 1999, 104–106). Median ohella ne voivat ilmetä kulloisenkin alueen asukkaiden itsetajunnassa (omassakuvassa) ja ulkopuolisten käsityksissä.

Stereotyyppioiden 'totuudellisuus' on siis 'kyseenalaista'. Silti ne kansanluonteen kansanomaisina tulkintoina voivat keksittyinäkin nostaa esiin todellisuuden ja oikeellisuuden kokemuksia. Juuri stereotyyppikäsitteiden esiintyminen teksteissä puolustaakin kansanluonnediskurssinimitystä. Virallisen kulttuuripolitiikan linjat tai tutkijoiden 'tulokset' eivät ole kuultavissa, vaan kyse on 'itsestään selvästä' ja spontaanista tavasta representoida maakuntien ihmisiä. Tässä mielessä kyse ei ole 'vain' määrittelyistä vaan 'aidosta' uskosta kansanluonteisiin.

Keräsin stereotyyppikäsitteitä kaikentyyppisistä teksteistä vuoden 1987 aineistolehdistä, en siis yksinomaan asukkaiden erityisyyttä luotaavista teksteis-

---

73 Tämä ei toki tarkoita, että intertekstuaalisuus olisi ominaista vain määrittelydiskurssille.

tä⁷⁴. Kuten taulukosta 6.3 voi nähdä, *Ilkan*, *Pohjalaisen* ja *Keskipohjanmaan* sivuilta löytyi 12–16 stereotyyppikäsitettä, *Hämeen Sanomista*, *Etelä-Suomen Sanomista*, *Forssan Lehestä* ja *Kalevasta* 5–7. Määrällisesti suuntaa antavina stereotyyppikäsitteiden esiintyminen tuo esiin samaa kuin alueellisen erityisyyden diskurssit: kansanluonnediskurssiin nojautuen rakentuvat etelä- ja keskipohjalaisuus. Hämmäläisyyden ja pohjoissuomalaisuuden diskursiivinen muotoutuminen ammentaa puhetavasta satunnaisemmin. Toisaalta topeliaaniset käsitteet vaikuttavat sitkeiltä. Paasi (1986b, 215–217) selvitti väitöskirjassaan *Ilkassa* esiintyneitä eteläpohjalaisen stereotyyppioita. Vertailu osoittaa, että tekstit eivät tarjoa mitään tahansa ehdotuksia, vaan puhe uusintaa tiettyjä stereotyyppioita. Samaa viestii hämmäläislehtien tekstien toisteinen puhe hämmäläisestä hitaudesta tai saamatomuudesta.

Heimokuvausten esiintymistä voi kuvata salakavalaksi ja näkymättömäksi siksi, että ne voidaan tarjota itsestään selvinä – tekstin tai puhujan ei tarvitse perustella niitä. Olkoon esimerkkinä *Ilkan* premiäärin uutinen, jota leimasi huoli perinnemaisemasta (Ilkka 20.4.1994). Räväkkä uutiskärki latsi:

Eteläpohjalaista luonnetta, joka kaiken osaa ja tietää, moitti yliarkkitehti Kaija Santaholma ympäristöministeriöstä maaseudun rakennuskulttuurin pilaamisesta ja suurisuuntaisesta tuhoamisesta.

Huomionarvoista on, että eteläpohjalaismentaliteetti ei asetu neuvotteluun, vaan mielenkiinto on rakennetun ympäristön arvoissa ja siinä, miten eteläpohjalaisluonne ei ymmärrä sen arvoa. Kansanluonnediskurssi representoikin spontaania ja epämuodollista, arkista omaleimaisuutta. Ohimennen viljeltyinä stereotyyppiat kielen, ajattelun ja puheen ilmiöinä auliisti korostavat alueellisen omaleimaisuuden 'todellisuuteen juurtumista' ja aitoutta. Siihen tukeutuen maakunnallisten erityispiirteiden elinvoimaisuutta ainakin tiettyssä osin maata onkin helppo puolustaa. Samalla alueellisen kulttuurin irrottaminen asukkaiden erityisyydestä tulee pulmalliseksi. Viittaahan kansaluonnediskurssi vahvasti eri heimojen erottaviin luonteenpiirteisiin.

Juttujen kirjoittajat saavat muuten kuivakkaan asiatekstiin myös eloa stereotyyppioiden avulla. Perihämmäläiseen tapaan hämmäläiset kepeästi hidastelevat kotiseutukirjan tekemisessä (Etelä-Suomen Sanomat 5.12.1987), kevyen liikenteen laskemisessa, jossa "Häme on taas jälkijunassa" ja "hämmäläisten hitaus tosiasia" (Forssan Lehti 27.5.1987) sekä ympäristönsuojelun valtionosuusvirkojen täyttämässä, jossa "hitaat hämmäläiset tulevat jälkijunassa" (Etelä-Suomen Sanomat 10.3.1987).

---

74 Tässä oli aineistona kunkin lehden 69 numeroa (määrällisen analyysin 17 lehden ja yksi 52 lehden otanta), jotka luin kokonaan. Määrällisesti analyysin tuloksia voi pitää suuntaa antavina (Orjala 1995).

TAULUKKO 6.3 Tutkittujen sanomalehtien jutuissa esiintyneitä stereotyyppikäsitteitä.

Luonnehdinta	Il	Po	Kes	Ka	HS	ESS	FL
Isänmaallisuus	*	*	*	*	*	*	*
Ahkeruus	*	*	*		*		
Vanhakantaisuus		*	*	*	*		
Yrittäjyys	*	*	*	*			
Avuliaisuus	*	*	*				
Hitaus					*	*	*
Kotiseurakkaus	*	*	*				
Sitkeys		*		*		*	
Taitavuus	*		*		*		
Uskonnollisuus	*	*	*				
Avoimuus	*		*				
Jäyhyys	*		*				
Optimistisuus		*		*			
Saamattomuus						*	*
Tasaisuus						*	*
Tunnollisuus		*	*				
Vaativattomuus				*			*
Yksilöllisyys		*					*
Herraviha		*					
Itsetyytyväisyys		*					
Kateellisuus					*		
Luotettavuus				*			
Musikaalisuus			*				
Oikeudenmukaisuus		*					
Raittius			*				
Sisäänlämpiävyys			*				
Suvaitsemattomuus	*						
Talkoohenkisyys	*						
Tulisuus	*						
Uhmakkuus		*					
Vieraanvaraisuus		*					
N	12	16	14	7	6	5	6

Olennaista on myös, että journalististen tekstien kansaluonnediskurssista ei pääse alkua pidemmälle tarkastelematta tekstien huumorin höyryttämää pohdiskelua meidän erityisyydestä. Kollegan kokemukset vieraassa maakunnassa kirjoittavat *Keskipojanmaan* toimittajan *Rivien välissä* -palstalle kirjoittamassaan *Itä-Länsi-*pakinassa ironiseen ja humoristiseen heimoidentiteettien pohdiskeluun. Kesän 1994 ajan *Keskipojamaassa* työskennellyt toimittajakokelas kirjoitti näin (*Keskipojanmaa* 28.8.1994):

Pitkälle kokkolalaistunut, joskaan ei syvällisesti keskipojalaistunut Saimaan suunnalla syntynyt työtoveri autoili kesän mittaan toimitusasioissa maakunnassamme ja joutui kysymään tietä perille.

– En minä tiijä, kuului pysäytetyn vastaus.

– No mutta asutko sinä täällä, puuskahti aikapulan vaivaama kollega.

– Njjooo, kuului vastauksentapainen.

Keski-Suomen tuolla puolen moista puhetta olisi vaikea kuvitella tapahtuvaksi. Sanotaanhan savolaisen neuvovan mielellään harhaan kuin myöntävän, ettei tunne tietä. Se olisi siellä melkein yhtä suuri häpeä kuin tunnustautua työttömäksi Etelä-Pohjanmaalla.

Tuppisuista kärsi kesällä 1987 myös *Etelä-Suomen Sanomien* toimittaja, joka purki kiukkuaan vähäpuheisista hämäläisistä *Etelä-Suomen Sanomissa* *Esalainen*-palstalle. Mielenkiintoista on, että tekstin voi mieltää niin ironiaksi hämäläisten harvasanaisuudesta kuin vankaksi uskoksi (ja pettymykseksi) heimoidentiteetteihin. Tässä mielessä stereotyyppiat ovat yhtä aikaa totta ja tarua. Tämä tulee esiin myös kakkosivun artikkelissa *Pimeyden ytimessä*, jossa toimittaja kirjoitti (*Etelä-Suomen Sanomat* 4.8.1994) näin:

Kun kauan sitten muutin opiskelukaupungista Tampereelta Lahteen, hämmästyin elämänasenteiden suurta muutosta.

Vaikka Tampere on suurehko kaupunki, on siellä yllin kyllin hämäläistä juroutta. Luulin tuolloin Lahteakin jokseenkin hämäläiseksi seuduksi, jossa talvet sivakoidaan suksilla hullun lailla ja kesällä vain odotellaan synkkinä uusien hiihtokelien tuloa.

Onneksi ennakkoluulo ei ollut tiedon väärtti. Ilmeisesti runsaslukuinen siirtokarjalaisten joukko on lyönyt lahtelaiseen ilmapiiriin oman leimansa. Ensimmäinen vaikutelma Lahdesta oli yleinen iloisuus.

Odotellessani ensimmäistä kertaa bussia Lahden torilla suorastaan säikähdin, kun parikin ventovierasta ihmistä tuppasi juttelemaan. Olivat vieläpä selvin päin. [...]

Vaikka Lahden seutu on Hämettä olen näissä maisemissa vähitellen unohtanut tosi perihämäläisen menon. Jouduin äskettäin käymään Hämeenlinnassa ja totesin, että siellä sen hämäläisyyden perusjuuren täytyy olla. Johan sen sanoo paikkakunnan nimikin.

Piti käydä eräessä erikoisalan liikkeessä. Ajoin kaupunkiin ja aloin kysellä paikkaa. Ensimmäisellä huoltoasemalla oli kassan takana viisikymppinen äijänköriläs. Hänen päivänsä meni ilmeisen sekaisin, koska bensalaskun maksamisen sijasta esitin vaatimattoman kysymyksen. Nähtävästi hämäläiseltä bensa-asemalta saa vain bensaa, ei tietoa.

[...] Kyselin paikalle sattuneelta jalankulkijalta hakemaani katua. Hämäläisellä oveluudella hän esitti vastakysymyksen: "Pitäisikö sen olla Hämeenlinnassa". Nyt minäkin aloin jo muuttua hämäläiseksi enkä saanut suustani muuta kuin äännettömiä kirouksia.

Lainauksessa havainnollistuu, kuinka kansaluonnediskurssissa stereotyyppiat omaavat totuuden siemenen, vaikka eivät pitäisikään paikkaansa. Kirjoittaja esimerkiksi tuo esiin, että ennakkoluulo Lahdesta hämäläisenä seutuna osoittautui ennakkoluuloksi mutta kertoo löytäneensä matkallaan "perihämäläisen menon"

ja alkoi muuttua itsekin hämäläiseksi. Myytit ja 'tosiasiat' sotkeutuvat vielä voimakkaammin *Keskipohtjanmaan* sivunkokoisessa jutussa *Tilastokeskipohjalainen*, joka on Kalle ja Kaija Keskipohtjalaisen olemusta etsivä luotaus (Keskipohtjanmaa 19.11.1987). Kirjoittaja on selannut Suomen tilastollista vuosikirjaa, mikä tekee jutun omalla tavalla faktapohjaiseksi. Jutun ironista tyyliä ei kuitenkaan voi ohittaa, sillä itseironia ja kansanluonnediskurssilla leikkittely tuovat siihen pakinamaisen tyylin, jossa tilastojen kertomat luvut seuraavat ihmisten luonteenpiirteitä. Merkityksellistä jutussa onkin sen tapa selittää 'tosiasiat' juuri niillä seikoilla, joita 'kunnon keskipohjalaisuuteen' kuuluu: keskipohjalainen asuu omassa asunnossa – ei kai sitä toisen luokan kansalaisiksi suostuta ja muiden käskettävänä vuokralla asuta; vain kahdeksan prosenttia väestöstä on korkeasti koulutettua – kouluttautuminen on hukkaan heitettyä aikaa; työttömyys on vähäistä – kukapa sitä muiden silmätikkuna työttömänä haluaisi olla, omillaan on toimeen tultava jne.

Leikkittelyissään journalistiset tekstit ovat kaksijakoisia: samaan aikaan ne kyseenalaistavat stereotyyppien 'todellisuutta' eli purkavat ja uudelleenmäärittelevät suomalaisia heimoidentiteettejä. Vaikka omien tai tuttavien kokemusten peilaaminen heimoidentiteettejä vastaan olisi 'vain' leikinlaskua, ne näin kuvattuina myös liittyvät todellisen elämän kokemuksiin ja tukevat asukkaiden alueellisten identiteettien 'todellisuutta' ja aitoutta.

Perinteisesti stereotyyppien yhteydessä korostetaan niiden sitkeyttä. Ne selviytyvät hengissä ristiriitaisuuksistaan ja vanhentuneisuudestaan huolimatta. Aineistoon sisältyy tässä suhteessa mielenkiintoinen, *Kalevassa* julkaistu sivun kokoinen juttu *Pohjoissuomalaisten huono itsetunto – sairaskertomus pitkästä ahdingosta*, joka otsikossa ja jutun kärjessä representoi identiteettiä kansaluonnediskurssissa. Näin ingressi (Kaleva 14.2.1987):

Pohjoissuomalaisen taudin nimi on huono itsetunto.

Se on sairaskertomus pitkästä taloudellisesta ahdingosta ja alistumisesta.

Lapin päättäjät aloittivat vuoden alussa Ole vastuussa Lapista -terapiakampanjan itsetunnon kohentamiseksi.

Mutta mikä olisi oikea hoito tähän isältä pojalle periytyvään sairauteen?

Jutun alussa pohjoissuomalaisten huono itsetunto otetaan annettuna: se on tosiasia. 'Sairaskertomus' terminä representoi itsetunnon paitsi ongelmaksi myös sairaudeksi ja pitkäikäiseksi sellaiseksi. Kun jutun ingressi kysyy edelleen "mutta mikä olisi oikea hoito tähän isältä pojalle periytyvään sairauteen", mielikuva luonteen viasta ja sukupolvelta toiseen kulkeutuvasta ominaisuudesta vahvistuu. Myöhemmin teksti etsii syitä huonolle itsetunnolle – ja ottaessaan itsestäänselvyytensä todentaa sitä sen sijaan että problematisoisi sen: "Tänään itsetuntoa ja omatoimisuutta nakertaa pohjolassa ehkä eniten työttömyys." Olennaista on, että kansaluonnediskurssi ei asetu neuvotteluun vaan se paikantuu lähtökohdaksi, jota selitetään historiallisista kehityskuluista.

Huomion kiinnittää myös nimenomaan journalistisen instanssin into ammentaa kansanluonnediskurssista, josta varoittaa edellisen jutun alle taitettu kainalojuttu. Sen otsikossa kirjailija "Erno Paasilinna linttaa itsetuntokosmetiikan". Tekstissä hän loitontaa itsetuntoteemaa kansanluonneajattelusta ja uskoo pikeminkin, että itsetunto on alhainen siellä, missä työttömiä on paljon. Kyse on siten

syy-seuraussuhteesta. Pääjutussa ääneen pääsevä rehtori myös eksplisiittisesti varoittaa kansanluonteella selittämisestä:

Lackman pitää 'kansanluonne'-käsitettä hyvin vaarallisena historian selittämisenä. Ei voi sanoa, että alistuminen on "luontainen" piirre pohjoisen ihmisille, vaikka historian lehdiltä asia voidaan niinkin lukea.

Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen erikoistutkijan myötä pääjutun teksti nojaa lopussa modernisoitumiseen: puhe Lapin tietokonekeskuksista, perheiden lapsiluvun laskemisesta, matkailun myötätuulisesta kehityksestä ja vireästä pienyritysjyydestä kiistää alueen alamäen. Huomio on teknologioissa, taseissa, yritysten voitoissa, työpaikkojen määrissä, ja kansaluonteen piirteet korvautuvat politiikasta, taloudesta ja hallinnosta nousevilla määreillä. Kaksi viimeistä väliotsikkoa kertovat osaltaan kansanluonteen 'sisällöllisestä' ja diskurssin muutoksesta: *Lapissa kasvaa usko uus?, Yrittäjyys uusi kansanliike*. Itse asiassa teksti väittää melkein päinvastaista kuin otsikko ja ingressi:

Viime vuosien tapahtumat viittaavat kuitenkin siihen, että pohjoisin osa Suomea ei ole alistunut.

Päinvastoin: Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen tekemät selvitykset tukevat käsitystä, että Lappi kulkee pää pystyssä. Ihmiset eivät pidä kotiseutuaan ankeana tai vastenmielisenä elää.

[..] Tämän jälkeen voidaan kysyä, että onko sitten koko kampanja lappilaisen itsetunnon nostattamiseksi tarpeellinen.

Kaiken kaikkiaan juttu havainnollistaa siten, kuinka stereotyyppien sitkeys on siinä, että kirjoittajat tulkitsevat kokemuksiaan ja havaintojaan niiden mukaan. Toisaalta jutussa konkretisoituu, että stereotyyppioita ei välttämättä tulkita samalla tavalla. Kansanluonne stereotyyppioineen jäsentyy näin paitsi identiteettien määrittelyksi myös valintaa sisältäväksi ideologiseksi käytänteeksi. Pysähdyn tähän problematiikkaan seuraavaksi. Johdantona kansanluonediskurssin ideologisuudelle pohdin ensin, millaisin piirtein maakuntien ihmisiä representoidaan.

6.1.3 Kansanluonteita ja ideologioita

Stereotyyppikäsitteiden määrällisestä esiintymisestä voi päätellä, että alueellisessa tietoisuudessa pohjalaisuus on hämäläisyyttä vahvempaa. Se on myös varsin myönteistä, sillä taulukossa valtaosa stereotyyppioista viittaa mieluummin myönteisiin kuin kielteisiin piirteisiin. Yhteydestä ja sanojasta riippumatta myönteisiä asioita tuonevat mieleen ahkeruus, yrittäjyys, avuliaisuus, taitavuus, optimistisuus, luotettavuus, tunnollisuus. Suurimmalle osalle sellaisia lienevät myös monimerkityksisemmät stereotyyppit, kuten kotiseuturakkaus ja talkoohenkisyys. Vanhakantaisuudesta, herravihasta ja yksilöllisyydestäkin on helppo kääntää esiin positiivinen puoli, esimerkiksi perinteiden kunnioittamisen, itsellisyyden ja 'oman elämän sankaruuden' merkityksessä. Saamattomuus ymmärretään sen sijaan 'negatiivisemmaksi' piirteeksi, ja tietyllä tavalla sellaisia ovat myös suvaitsemattomuus ja vanhakantaisuus.

Myönteiset stereotyyppit ovat monin tavoin käyttökelpoisia. Tämä ehkä osaltaan selittää niiden sinnittelyä maakuntalehtien aluediskursseissa. Saman

syyn voi ainakin osaksi lukea pohjalaisuuteen kytkeytyvien myönteisesti latautuneiden ja/tai merkityksellistyvien käsitteiden elinvoiman lähteeksi. Sopivathan yrittäjäisyys, omatoimisuus, itsellisyys jne. yhteen yhteiskunnassa vahvistuneiden bisneshenkisten diskurssien kanssa. Samalla on tarpeen kiinnittää huomiota siihen, että maakuntalehdissä tuotetut ja uusinnetut heimoidentiteetit eivät ole murskaavan vähättelevän suomalaisen omankuvan kaltaisia, jota Peltonen (1998, 22–23) on eritellyt. Hänen mukaansahan suomalaisten omallekuvalle on ollut ominaista ”ominaisuuksiemme – todellisten tai kuviteltujen – negatiivinen arvottaminen, joskus aivan äärimmäisyyksien menevä oman kansallisuuden vähättely”. Jos jotakin piirrettä on tällöin pidettävä ”suomalaisena mentaliteettina”, se on nimenomaan huonoa itsetuntoa osoittava kansallinen omakuva, hän toteaa. Koska en ole analysoinut teksteissä esiintyviä suomalaisuuden stereotyyppioita⁷⁵ ja koska Peltosen määrittelevä ylätaso on alkoholipolitiikka, vertailu jää puolittiehen. Kiinnostavaa kuitenkin on, että maakuntaidentiteetit näyttävät korostetun kielteisen – tai ainakin sellaiseksi väitetyn⁷⁶ – kansallisen omankuvan rinnalla myönteisiltä. ’Korpikansan’ omankuvan journalistisessa representaatioissa ei nimittäin ainakaan stereotyyppioiden muodossa elä metsäsuomalainen, joka kasvaa, elää ja varttuu tiettömässä korvessa sivistyksen laidalla.

Tässä suhteessa suomalaisen identiteetin väitetty kaksijakoisuus on kiinnostava seikka. Yhtäältä kaksijakoisuus on paikantunut suomeen rahvaan kielenä ja ruotsiin korkeakulttuurin kielenä. Högnäs (1995, 101) tuo esiin kielen keskeisyyttä viittaamalla *Finsk Tidskrift* -lehden vuoden 1916 numeroon. Siinä Eirik Hornborg siteerasi Artur Eklundia, jonka mukaan kielellä on ollut ratkaiseva merkitys sielun mielialaan (*själens stämningston*) ja ajattelun rytmiin. Porthan viritti puolestaan vastakkaisuutta sisämaan ja rannikon välille sekä hahmotteli väestöryhmien luontosuhdetta: kun Porthanille itselleen läheinen rannikko jäsenyi sivilisaationa, tuntematon sisämaa typistyi villoihin oloihin ja kieleen, jotka täytyi kesyttää (Klinge 1982, 106). Merkille pantavaa on, että näitä määrittelyjä näin ’käytettyinä’ aineistosta ei löydy. Selitystä etsittäessä voi ajatella, että pohjalaisuuden omankuvan on ollut helpompaa imeä itseensä ja ’hyödyntää’ kulttuurisia kuvia, koska sille on ollut tarjolla kaksijakoiseksi kuvatus suomalaisen identiteetin myönteiset piirteet. Yhdeksi ajatusta tukevaksi merkiksi voi nähdä sen, että länsimurteet ovat kantaneet pääkaupunkiseudulle muutettaessa itämurteita positiivisempaa leimaa (Paasi 1996, 219).

Stereotyyppioiden tarkastelu osoittaa, että ne saavat usein merkityksen vasta teksti- ja lauseyhteydessä. Tämän korostaminen on tärkeää. Se nimittäin vie merkitystä siltä, ovatko käsitteet lähtökohdaltaan myönteisiä tai kielteisiä, toistuvia tai harvinaisia. Pikemminkin aineiston valossa on tarpeen tuoda esiin, että ei ole syytä korostaa stereotyyppikäsitteiden jäykkyyttä tai sisällön niuk-

75 Kun rajausta arvioi nyt tutkimuksen valmistumisvaiheessa voi sanoa, että suomalaisen ja maakuntien kansanluonteiden vertaaminen olisi ollut työn kannalta hedelmällistä. Se olisi antanut mahdollisuuden vertailla maakuntalehtien suomalaisuusversioita toisiinsa tai eliittien suomalaisuusmäärittelyihin (vrt. Saukkonen 1999) sekä auttanut jäsentämään täsmällisemmin maakunnallisuuden ja suomalaisuuden suhdetta.

76 Ajatusviivan sisään kirjatun rajauksen tarpeellisuus liittyy siihen, että jää epäselväksi, kenen ja missä esiintyvien ”kotimaisten suomalaisuuden määrittelijöiden diskurssista” Peltonen (1998, 23) tässä yhteydessä puhuu.

kuutta niiden kontekstisidonnaisuuden ja muuntumiskyvyn ohitse (vrt. Paasi 1984c, 23). Sen sijaan on tarpeen painottaa, että stereotypiat ovat journalistin oiva työkalu, koska ne sisällöllisesti 'joustavina' tukevat helposti ja kansanomaisesti tekstin 'muuta' argumentointia. Tätä tukevia tekstejä aineistosta voi poimia useita. Esimerkiksi Porvoon piispa kirjoitti yliössään pohjalaisen kansansielun uskonnollisesta herätyksestä (Keskipohjanmaa 6.6.1987), Kokkolan sotilaspiirin komentaja kirjoitti puolestaan Pohjanmaan ja pohjalaisten voimakkaasta itsetunnosta ja vapauden kaipuusta samalla palstalla (Keskipohjanmaa 11.10.1987). *Keskipohjanmaan* artikkelisivun logollisen juttusarjan *Nousun merkit* yksi, kahden tutkijan kirjoittama yliartikkeli pienveneteollisuuden keskittymisestä Keski-Pohjanmaan rannikkoseudulle tarjosi keskipohjalaisten itsenäisyydelle yritteliäisyyden ja omatoimisuuden merkitystä (Keskipohjanmaa 16.6.1994). Mielenkiintoista siis on, että maakunnan yritystoimintaa kuvatessaan teksti puntaroi asukkaiden luonteenpiirteitä. Puutyötaidon perinteen ohella kirjoittajat mainitsevat "vahvan halun toimia itsenäisesti eikä 'olla toisten leivissä'". Näin teksti hyödyntää piispan ja sotilain kirjoittamien yliöiden tapaan stereotyyppioita perustelemalla niillä ihmisten toimintatapoja.

Kansanluonnediskurssissa argumentointi onkin kirjoittajan näkökulmasta näppärää, koska stereotypiat sisällöllisessä epämääräisyydessään merkityksellistyvät notkeasti omaan argumentointiin. Kokoomuslaisen kansanedustajan Kirsti Ala-Harjan artikkeli *Missä talonpoikaisjärki?* on tästä syystä kiinnostava. Teksti toteaa, miten "Eteläpohjalaiset ovat olleet aina ennakkoluulottomia, rohkeita ja uteliaita lähtemään Amerikkaan, Kanaataan tai Ruotsiin, jopa Uuteen-Seelantiin paremman toimeentulon ja osaksi seikkailun innoittamana". Tekstin loppupäätelmä perää rohkeuteen, ennakkoluulottomuuteen ja terveeseen talonpoikaisjärkeen vedoten liittymistä Eurooppaan täysivaltaisena jäsenenä (Pohjalainen 10.7.1994). Tekstissä alueellinen identiteetti jäsentyy – niin kuin saman lehden uutisessa *Simo Vaismaa: Herrat tuskin tietävät mitä ovat sopineet* – pikemminkin ideologisiksi diskursseiksi. Eteläpohjalainen riippumattomuus asettuu nimittäin kokonaan toiseen valoon tässä uutisessa, kun uutiskertoja siteeraa MTK:n Etelä-Pohjanmaan liiton toiminnanjohtajaa sanoin: "Tässä menee itsemääräämisoikeus yleensä ja erityisesti maatalouspolitiikassa. Eteläpohjalainen on ollut sen verran itsenäinen ja isänmaallinen, että kyllä omista asioista halutaan päättää mahdollisimman pitkälle itse." (Pohjalainen 2.3.1994)

Jäljessä seuraavassa *Ilkan* uutisessa näkyy myös stereotyyppien venyvyys. Näin *Ilkan* näyttävästi kuvitetun premiuutisen *Pohjalaisasenteet esteenä kylämaise-man säilymiselle* alussa (Ilkka 20.4.1994):

Eteläpohjalaista luonnetta, joka kaiken osaa ja tietää, moitti yliarkkitehti Kaija Santaholma ympäristöministeriöstä maaseudun rakennuskulttuurin pilaamisesta ja suurisuuntaisesta tuhoamisesta.

Santaholman mukaan jäljellä olevan vanhan rakennuskulttuurin pelastamiseksi asenne-
muokkaus on aloitettava välittömästi, jotta tulevat sukupolvet oppivat ymmärtämään kansainvälistyvässä maailmassa, että kylämaisema siihen kuuluvine rakennuksineen on kansallista identiteettiämme, jota ei saa pilata vanhan tuhoamisella ja täysin ympäristöön sopimattomalla rakentamisella.

– Jos emme jaksakaan kunnioittaa vanhaa, emme ole kelvollisia eurooppalaisen kulttuuriperheen jäseniksi, jyräsi Ilmajoella tiistaina Kyläkuvat komeaksi -seminaarissa alustanut Santaholma.

Merkille pantavaa uutisen kärjessä on pohjalaisasenteiden ja rakennuskulttuurin pilaamisen yhteensitominen, jolloin nimenomaan maakunnallinen identiteetti tulee tönityksi ja vähätellyksi. Myöhemmin tölväistyksi tulee koko maan väestö, sillä tekstin mukaan täytyy ymmärtää, että kylämaisema on kansallista identiteettiämme, ja jos tätä pilaamme, meillä (suomalaisilla) ei ole asiaa kulttuurikansojen yhteisöön. Osaltaan tekstistä voikin lukea ulos eliitin pelkoja ja ahdistuksia, jotka projisoidaan kansan ongelmallisiksi ominaisuuksiksi, henkiseksi vajaamittaisuudeksi tai kulttuuriseksi alaikäisyydeksi (vrt. Peltonen 1996, 186–187). Sivistynyt rannikkolaisuus ja ruotsinkielisyys korvautuvat tässä vain eurooppalaisella kulttuurisella perheellä. Samaan tapaan kuin Peltonen (1996, 181) kirjoittaa, kielen huonommuuden asemaan tulee suomalaisen maiseman sivistymättömyys: suomalaiset ovat nyt huonompia, koska suomalainen maisema poikkeaa vanhojen sivistysmaiden miljööstä ja koska suomalaiset eivät ymmärrä oman maisemansa arvoa ilman asennemuokkausta.

Kansaluonnetta kuvaavien piirteiden yhteydessä paheet ja puutteet ovat ylipäättään kiinnostavia. Saukkonen (1999, 215) tuo esiin, miten ne ovat tarkoituksemukaisia kahdella tavalla: ne velvoittavat eliitin ohjaamaan kansaa ja toisaalta legitimoivat ohjauksen sekä suostuttelevat 'yhteisen kansan' (puolisitaatit Saukkosen) sen alle. Tämän työn katsannossa voisi sanoa, että kansankuvausten käyttökelpoisuus on eliitin näkökulmasta paheiden ja puutteiden ohella moniulotteisempi: ne myös antavat ymmärtää, että puhuja 'tietää' millaisia olemme ja siksi ovat pikemminkin vaikeita kuin helppoja vastustaa.

Kuten totesin aiemmin, alueellisen identiteetin teemoihin kytkeytyvät jutut ovat harvinaisia. Vaikka *Keskipohjanmaata* pitkään avustaneen Päivi Pulakan *Avotulilla* -palstan pakina *Pohjalaista naiskuva* (Keskipohjanmaa 17.10.1987) teksti on kokonaisuutena lyhyt ja kolmasosa siitä menee kirjoittajassa ajatuksia herättäneen Kirsti Mannisen henkilökuvaan, se on kiinnostava identiteetti-problematiikan näkökulmasta ja nostan sen siksi luvun päätelmien 'tekstikontekstiksi'. Alkuosassa kirjoittaja referoi, miten erityyppisiä odotuksia sisältävä pohjalaisnaisen malli on saanut Mannisen mukaan väistyä: itsenäisyyttä joka oli kätkevä, sanavalmiutta joka oli vaiennettava, omanarvontuntoa joka oli kuritettava. Merkille pantavaa on, että pohjalaisnaisuteen 'kuuluneita' asioita ei representoida luonteen piirteinä vaan malleina, kuvina ja kasvatuksena. Näin teksti samalla tulee purkaneeksi identiteetteihin sisäänrakentuneita ideologioita sukupuolen näkökulmasta:

– Onneksi ristiriitaisia vaatimuksia sisältävä pohjalaisen naisenmalli on saanut väistyä. Aikuisuus ja avioliiton solmiminen ei enää merkinnyt sitä, että flikka-aikainen rohkeus on kätkevä johonkin pussinpohjalle. Uusi aika on antanut pohjalaisnaiselle entistä paremmat mahdollisuudet käyttää hyväkseen sitä, mihin heidät on kasvatettu: sanomista ja toimintaa.

Myöhemmin kirjoittaja kysyy lukijaltaan ja itseltään, miltä Mannisen väitteet vaikuttavat:

Tuntuuko tutulta? Ei-pohjalaissyntyisenä minusta tuntuu siltä, että Kirsti Mannisen naiskuva pätee suomalaiseseen naiseen yleensä ja muuttumisesta huolimatta on osittain vieläkin vaikuttamassa.

Roolin vaatimus ja siitä irtaantuminen näkyy vielä myöhemmin kirjoittajan päätellessä, että "tohtori Manninen itse on loistava esimerkki 'parrelleen' painetun roolista kuoriutuneesta suomalaisesta naisesta". Katkelmassa ja koko tekstissä on siten olennaista, että kansanluonne naiseuden odotuksina representoituu muuttuvana *kuvana*.

Saukkosen (1999, 117) mukaan väitteiden imagotyypillinen sisältö korostuu, kun alueen tai sen väestön kulttuurisia tai maakuntatunteeseen liittyviä piirteitä esitetään koko aluetta koskevinä käsityksinä tyyppillisistä tai perinteisistä piirteisistä, ominaisuuksista tai ilmiöistä tai kun historiallisesti kontingentit ilmiöt yleistetään ajallisesti staattisiksi ominaisuuksiksi. Huomio on journalismin näkökulmasta tärkeä. Kun journalismi tarjoaa lukijalle tekstejä, jotka pohtivat identiteettiä ilmiönä ja käsitteenä, se auttaa lukijaa näkemään, miten alueita ja ihmisiä rajataan ja miten heille osoitetaan yleistäen yhteisyyttä ja 'aitoja' kulttuurisia piirteitä. Toisin sanoen tekstit tällöin tarpeellisesti purkavat sitä, että väestön kuvaukset ovat tekoja, jotka sulkevat sisään ja ulos, määrittelevät sosiaalisia suhteita, asettavat ehtoja ja muotoilevat identiteettiä. Rajaukset eivät ole merkityksettömiä, koska ne ilmentävät ja rakentavat valta-asemia ja hierarkioita. Siksi identiteettejä ja alueellisuutta on syytä tarkastella myös poliittisina tekoina (vrt. Saukkonen 1999, 207). Palaan tähän problematiikkaan luvussa 7.4. Tavoitteeni on valottaa, miten identiteetteihin ja alueellisuuteen liittyvien käsitysten avulla voidaan perustella poliittisia päätöksiä ja miksi alueellisuutta on syytä arvioida poliittisena.

6.1.4 Maiseman muuttuva mieli

Omaleimaisuuden representaatioiden viimeisenä aihealueena tarkastelen luonnonmaisemaan ja rakennettuun ympäristöön liittyviä tekstejä. Luontoon ja maisemaan liittyviä juttuja kertyi vuodelta 1987 14 ja vuodelta 1994 15. Ne ovat tyyppillisesti uutis- ja viikonvaihdeseivujen aineistoa. Omaleimaisuus rakentuu tällöin vaikkapa kasvien levinneisyysalueissa, vesistöissä, linnustoissa, maiseman piirteisissä ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa. *Tunnetko Perämeren kasvit*, kysyi *Kaleva* (3.4.1987) tai *Vieraat Etelä-Pohjanmaasta* (esirivi) *Täällä tosiaan on latoja* (pääotsake), uutisoi *Pohjalainen* (24.4.1987). Teemana luonto yksistään innostaa artikkelitoimittajia harvoin pääkirjoituksiin, kolumneihin tai pakinoihin.

Maiseman erityisyyttä rakentavat kulttuuriset diskurssit ovat muuttaneet muotoaan tultaessa vuodesta 1987 vuoteen 1994. Tämä näkyy siirtymisenä taloudellisesta diskurssista luonnonmaiseman ja rakennetun ympäristön suojelemisen ja säilyttämisen diskurssiin. Yhteistä diskurssille on maiseman kauneus ja ainutlaatuisuus. Taloudellisessa diskurssissa alueellinen omaleimaisuus kuitenkin välineellistyy: maiseman vetovoima kytkeytyy matkailuun, ja omaleimaisuuden mieli on sen kaupallisessa hyödyssä, ennen muuta turisteissa, kuten esimerkiksi *Etelä-Suomen Sanomien* uutisotsikko *Päijät-Hämettä harva tuntee* (pääotsikko) *Matkailuväki hakee selkeämpiä tunnuksia* (*Etelä-Suomen Sanomat* 12.5.1987) kertoo. Myöhemmin nimimerkki *er* aprikoi samassa lehdessä *Eikö käy kaupaksi* -otsikon

alla, kuinka Päijät-Häme epämääräisenä ja tuntemattomana käsitteenä pitää matkailijat alueelta poissa (Etelä-Suomen Sanomat 23.5.1987). Näin er Päijät-Hämeen hämäryydestä pakinassaan:

Ehkä asiassa ei ole paljon ihmettelemistä. Kollegani pakinoi tässä aikoinaan, kuinka Päijät-Hämeeksi kutsutun maakunnan omat asukkaatkin menevät Päijät-Hämeeseen silloin, kun menevät Päijät-Hämeen keskussairaalaan. Vaikka Päijät-Häme -alkuisia nimiä on kosolti muitakin, on se ymppäytynyt ihmisten mielessä vain tiettyyn sairaalaan. Myy nyt sitten sairaalaa koti- ja ulkomaan turisteille.

Vaikka luonnonmaiseman ja rakennetun ympäristön taloudellinen diskurssi on vahva, molempina vuosina haastajatkin pääsivät esiin. Vuoden 1987 aineistossa maiseman matkailullinen potentiaali kirvoitti omintakeisuuden ironisointiin. Siitä ei ehkä ole vielä matkailunäkökulman haastajaksi, mutta se ironisuudessaan kyseenalaistaa maakunnallisen omaleimaisuuden diskurssia. Hulvattomasti oikeiden ihmisten aitoudelle antoi huutia *Keskipohjanmaan* toimittaja sivunkokouksessa jutussaan *Keski-Pohjanmaa rakkaani* (Keskipohjanmaa 31.5.1987):

[..] Näe Sievi! Koe ihmeen ihanat sorakuopat, jotka kuunmaiseman tavoin levittäytyvät salaperäisinä molemmin puolin Sievi-Reisjärvi -tietä, kuule hiekkaa ajavien rekkojen jyry, joka kevyessä kesäillassa suloisesti säestäen vie Sieviä maailmalle, näe ydinpolttoaineen loppusijoitushankkeen vastustajia ilmielävänä. Aisti Säteilävä Sievi! [..]

Mitäpä sinä piittaa vanhasta miehestä ja nuorista Pekasta ja Härskistä, jotka keskellä koulupäivää sattuiivat kaupan seinään nojailemaan ja syvämietteisesti vastaamaan oudon uteluun, että mitä Nivalassa:

– Ei mittään. [..]

Minun oppaani sulkeutuu nyt, sen sisään jäävät monet, monet oikeat ja aidot kansan elämän kuvaukset, monet liplattavat järvimaisemat, kylien juhlat, musiikki suruisassa kaihossaan. Kuuletko sinä minua? Täältä minun viimeinen pihaus tulee, apeana, kevyenä kuin henkäys keskipohjalaisen maiseman yllä. Jonka pelloille voikukat luovat kirkasta kultaa, jonka yllä aurinko leikkii leikkejään ja kissankellot kilkahtavat hiljaisena sen korvaan, joka haluaa kuulla.

Haluathan sinäkin, haluathan? HALUATHAN, SINÄ KAALINPÄÄ, ID-

Vuoden 1987 tekstiaineistossa taloudellisen diskurssin kritiikki muotoutuu epäsuorasti maakunnallisen maiseman kauneudessa ja ainutlaatuisuudessa mutta siinä kuultaa myös kritiikki luonnon talleantumisesta kovien arvojen alle. *Etelä-Suomen Sanomien* ja *Hämeen Sanomien* laajat jutut siitä, miten Tampereen ja Hämeenlinnan välinen moottoritie ehkä tuhoaa "arvokkaan ja ainutlaatuisen rautakautisen muinaismaiseman", ilmentävät tämäntyyppistä kritiikkiä jo otsikoissaan: *Tie uhkaa pirstoa muinaismaiseman* (pääotsikko) *Museoväki kamppailee Hämeen upeimmasta muinaisalueesta* (alarivi) (Etelä-Suomen Sanomat 18.5.1987), *Rapolan linnavuori kätkee vielä monta salaisuutta* (Hämeen Sanomat 23.5.1987).

Varteentottavampi haastaja rakentuu vuoden 1994 teksteistä nousevan säilyttämisen ja suojelemisen diskurssissa. Perinne- ja kulttuurimaiseman arvon sekä kauneuden rinnalla ja ohi korostuu suojelemisen näkökulma. Maiseman merkityksellistymisen muodonmuutoksen merkkejä on luettavissa *Etelä-Suomen Sanomien* juttusarjasta *Luonto, ympäristö, ihminen*. Samaa viestivät monet otsikot: *Kuvasatoa pohjalaisilta soilta* (pääotsikko) *Uhanalaisen maiseman puolesta* (alarivi) (Keskipohjanmaa 10.3.1994), *Pohjalaisasenteet esteenä kylämaiseman säilymiselle* (Ilkka 20.4.1994), *Perinnemaisemat katoamassa* (Pohjalainen 20.12.1994). Kyse ei ole toimittajien 'heräämisestä', vaan poikkeuksetta tekstissä tulee esiin viranomaisten,

tutkijoiden tai alan harrastajien tutkimus tai vastaava, esimerkiksi vesi- ja ympäristöhallituksen raportti perinnemaisemista, "maan lintuväen" kokoama lintuatlas, vesipiirin tutkimus luonnontilaisista pienvesistä tai paikallinen seminaari maaseudun rakennuskulttuurista.

Ympäristötematiikka on kiinnostava myös siitä syystä, että se tuo esiin identiteettien määrittelynalaisuutta. Olennaista on, että maisema voi näkökulmasta riippuen paikallistua, maakunnallistua tai kansallistua. Sama kylämaisema tai perinnemaisema voi siten representoitua osana kansallista identiteettiä eli suomalaisuutta tai osana pohjalaista tai vaikkapa kyrönjokilaaksolaista kulttuurimaisemaa. *Ilkassa* julkaistu reportaasi *Kulttuurimaisema velvoittaa* on tässä suhteessa kiintoisa. Teksti paikantuu esimerkkien (Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema, pohjalaistalot, pohjalaisen maiseman "komeat koivukujat", avara lakeusmaisema) ja valokuvien myötä Etelä-Pohjanmaalle, mutta se ei irrota niitä suomalaisesta kulttuurimaisemasta. Tämä yhteenkutoutuminen näkyy siinä, että teksti velvoittaa koko yhteiskuntaa ja jokaista siinä elävää huolehtimaan maisemastaan ja kulttuuriperinteestään – suomalainen suomalaisesta, pohjalainen pohjalaisesta. Kiinnostavaa on myös, miten jäljessä seuraavassa katkelmassa pohjalaismaisema representoituu nimenomaan osana suomalaisen maaseudun kuvaa (Ilkka 10.4.1994):

Liian paljon on sukupolvien luomaa suomalaista kulttuuria pyyhkäisty pois ja korvattu vieraalla, yhtä harkitsemattomasti on kohdeltu usein myös viljeltyyn maisemaan liittyvän alkuperäisen luonnon vähäisiä sirpaleita. Suomalaiset eivät ole osanneet antaa arvoa suomalaiselle maisemalle enempää kuin pohjalaiset omalle perinteelleen, joka niin monin muodoin on ollut luomassa asutun maaseudun kuvaa – kulttuurimaisemaa.

Luonnonmaiseman tai rakennetun ympäristön sidonta kansalliseen katsantoon tuo sille aineistossa erityistä – kansallismaiseman – arvoa. Seuraavista otsikoista kansallismaiseman tuoma lisäarvo havainnollistuu etenkin kahdessa ensimmäisessä otsikossa:

Lounais-Hämeessäkin kansallisesti harvinaisia maisemia (esirivi)
Kaunis luonto lumoa (Forssan Lehti 19.6.1987)

Läpi Kanta-Hämeen luikertaa (esirivi)
Yksi maamme komeimmista harjuista (Hämeen Sanomat 30.8.1987)

Päijät-Hämeen maisemat arvossa (Etelä-Suomen Sanomat (9.7.1994)

Luonnonmaiseman piirteet ja maakunnan ihmisten mentaliteetti eivät jostain syystä kohtaa työn aineistossa. Toisin sanoen maiseman piirteet eivät linkity tai selitä teksteissä maakunnallisten kansanluonteiden piirteitä. Tämä on yllättävää, sillä maisema ja luonnonolot usein yhdistetään asukkaiden omaankuvaan. Olennaista maiseman ja kansallisen identiteetin yhdistävässä ajattelussa on, että tiettyjen ympäristöjen katsotaan edustavan 'isänmaamme koko kuvaa'. Niiden myös katsotaan ratkaisevasti vaikuttaneen kansan ja kulttuurin kehittymiseen.⁷⁷

⁷⁷ Maamme-laulussa kansakunnan suhde luontoon on ilmaistu ylevästi ja tunnepohjaisesti runotekstissä "Ei laaksoa, ei kukkulaa, ei vettä rantaa rakkaampaa". Aiheesta kiinnostuneen kannattaa etsiä käsiin *Helsingin Sanomien* Kuukausiliite heinäkuulta 1998. Se jäljitti maise-

Aiemmin esillä ollut *Kalevan* juttu pohjoissuomalaisen huonosta itsetunnosta on syytä kuitenkin nostaa esiin tässä lyhyesti:

Maatalousvaltaisen yhteisön agraari elämäntapa arvosti Korpipään mukaan voimaa, työtä ja sitä, että työ tehtiin hyvin. Yhteisö oli monivivahteikas. Ihmisiltä vaadittiin monenlaisia taitoja. Talvella piti kalastaa, välillä oltiin puuseppä tai käsityöläinen ja kesällä maanviljelijä.

Teksti ei yhdistä kansanluonnetta maisemaan mutta linkittää elinympäristön ja toimeentulon muodot yhteisön elämäntapaan ja arvoihin. Esittäessään että kulttuurin yhdenmukaistuminen on merkkinnyt dramaattista muutosta nimenomaan maaseudun ihmisille, teksti myös linkittää kulttuurista identiteettiä alueille rakentuviin poliittisiin ja sosiaalisiin identiteetteihin. Jatkan niistä luvussa 7.

6.2 Diskurssityyppien kertomaa

Tarkastelen seuraavaksi omaleimaisuutta ja yhteisöyttä representoivia tekstejä diskurssityypeinä. Koska operoin koko aineistolla, taulukoiden lukuja voi pitää suuntaa-antavina eli ne kertovat, mitkä diskurssityypit ovat tyypillisiä ja mitkä marginaalisia ja miten niiden esiintyminen mahdollisesti eroaa lehdittäin. Määrällinen edustavuus ei kuitenkaan tarkoita, etteikö analyysi ole tulkinnallinen. Kädenjälkeni näkyy niin siinä, miten olen nimennyt diskurssityypit kuin siinäkin, mitkä tekstilajien ja kielenkäytön piirteet katson tärkeiksi nostaa esiin.

Miettiessäni kuinka löydän päteviä ja perusteltuja tapoja analysoida tekstejä diskurssityypeinä, olen kohdannut laadullista tutkimusta tekevän tutkijan yhden kiperimmistä kysymyksistä: miten välttää sattumanvaraisuus sekä miten ja millaiset tekstit valita isosta aineistosta lähempään tarkasteluun. Valintojen taustaksi todettakoon, että diskurssityyppien analyyseni nuotittaa se, miten olen katsonut niiden valottavan maakuntalehdistön *alueellisuutta*, miten ne ovat *soveltuneet* aineistooni ja olleet työmäärän puolesta *mahdollisia* toteuttaa. Tämän myötä valinnoissani näkyy ja niitä perustelee se, että olen kiinnostunut genrejen ja diskurssien 'sekoitusten' tutkimisesta sen suhteen, miten maakuntalehden ja lukijakunnan suhteet niissä rakentuvat. Jos näkökulmani olisi ollut esimerkiksi lingvistisemmin orientoituneen uutisdiskurssintutkijan, tekstianalyysin menetit ja hienorakeisuus olisi ollut syytä muokata toisenlaisiksi. Jos taas olisin ollut liikkeellä genretutkijan kysymyksin, lajityypillisten esityskonventioiden analysointi olisi edellyttänyt tiheämpää ja perusteellisempaa analyysimetodia.

Kysymyksenasetteluni mielessä olen edennyt diskurssityyppianalyysissä konkreettisesti niin, että olen hahmotellut *ensiksi* juttujen 'edustamat' diskurssityypit ja paikantanut kaikki aineiston omaleimaisuutta ja yhteisöllisyyttä rep-

---

man ja identiteetin kysymyksiä pääkirjoituksen, kuvareportaasien ja henkilöhaastattelujen voimalla muun muassa pohtimalla maiseman muuttumista kansallisomaisuudeksi sekä sitä, miten ympäristö jättää jälkensä ihmiseen. Kiinnostavaa 'vertailuaineistoa' tarjoaa ympäristöministeriön julkaisema Kansallismaisema-teos (1993), jossa kansallismaisema paikantuu kansakunnan identiteetin tärkeäksi kulmakiveksi.

resentoivat tekstit näihin. Niin kuin on tullut ilmi, hahmottelemalla ja nimeämällä jutuista intertekstuaalisesti eri tavoin rakentuvat diskurssityypit pyrin kuvaamaan sitä, millaisten journalistisin tekstilajien eli genrejen ja aluediskurssien yhdistelmiä aluehenkiset tekstit ovat. Tämä tarkoittaa sitä, että diskurssityyppiä etsimällä ja nimeämällä pyrin saamaan kiinni, mikä genre konventioneen ja mitkä aluediskurssit 'löytävät aineistossa toisensa'.

Kuten on tullut esiin, olen kiinnostunut diskurssityypin genren ja siinä esiintyvien diskurssien ohella diskurssityypin tyylistä ja äänestä, koska sen kautta katson pystyväni tarkastelemaan maakuntalehden ja lukijakunnan välille rakentuvaa suhdetta. Kunkin diskurssityypin tyylin paikantamiseksi olen ensinnä kiinnittänyt huomiota siihen, mihin aluediskurssiin tai diskursseihin diskurssityypin tekstit tyypillisesti nojaavat. Etenkin jos tekstit nojaavat vahvasti viralliseen kulttuuripoliittiseen diskurssiin, tämän pohjalta voi tehdä aineiston valossa päätelmiä koko diskurssityypin tyylistä. Näin siksi, että virallinen diskurssi tarkoittaa yleensä asiallisen virallista kirjoitustyyliä eikä esimerkiksi letkeän humoristista tai vaikkapa ironista tyyliä.

Jos diskurssityypin paikantuvat tekstit ammentavat sen sijaan vaihtelevasti aluediskursseista, tyyli ei ole aineiston valossa yhtä yksiselitteinen eikä yhtä helposti kiteytettävissä. Kyse on pikemminkin tyylien yhdistelmästä tai joukosta tyyliä, joista diskurssityyppi valitsee vaihtelevasti erilaisia. Esimerkiksi aineiston maakuntareportaaseilla ei ole yhtä tyyliä. Sen erittelemiseksi onkin tarpeen kiinnittää huomiota siihen, mistä tai kenen näkökulmasta juttu on tehty sekä millaisen roolin kertoja ottaa itselleen: miten hän asemoi itsensä. Kiintoisaa on myös, millaista kieltä (asiakirjamaista, arkista, murretta tms.) hän käyttää, koska esimerkiksi tuttavallinen ja murreilmaisuja sisältävä kielenkäyttö linkittyy erilaiseen tyyliin kuin vaikkapa virallinen ja abstrakti kielenkäyttö.

Kolmanneksi ja kiinteästi edellisiin näkökulmiin liittyen tarkastelen kertojan diskurssin toimeliaisuutta: onko tekstissä toimiva kertoja raportoija, mukana eläjä, tunnelmoija jne. sekä millaisia kertojan alueellistamisen diskursiiviset käytänteet ovat. Kertojan diskurssin alueellista toimeliaisuutta koskeva analyysi on työn valikoivin ja siinä mielessä 'haavoittuvin'. Analyysi ei kerro, miten kertojan alueellista toimeliaisuutta voi tyypillisesti kuvata. Pikemminkin se valottaa esimerkkien kautta, millaisia eri alueellistamisen konventioita teksteistä löytyi ja miten ne linkittyvät diskurssityypin ja näin maakuntalehden ja lukijakunnan välisen suhteen rakentumiseen. Tältä osin aineistona eivät ole kaikki tai kokonaiset lehtijutut, vaan ne poimimani katkelmat eli 'tapaukset', jotka olen katsonut kysymyksenasettelun kannalta relevanteiksi (vrt. Juhila & Suoninen 1999, 243).

Olen jakanut aineiston kulttuuriset tekstit neljään uutisluontoiseen ja kahteen kommentoivaan diskurssityypin. Edellisiä ovat *kulttuuriuutinen*, *maakuntaseloste ja -reportaasi*, *omakuvataustoitus* sekä *henkilökuva* (ks. taulukko 6.4 ohessa). Kommentoivien lajityyppien tekstit olen erotellut *kulttuurikommenttiin ja -pakinaan*⁷⁸, joita määrittelen tarkemmin myöhemmin (taulukko 6.6 myöhemmin). Olen erotellut lisäksi kolme me-henkistä diskurssityyppiä: *(urheilu-)uutistuuletuksen*, *me-henkisen selosteen* sekä *urheilupakinan* (taulukko 6.5 myöhemmin).

⁷⁸ Taulukossa 6.4 on kulttuurikritiikki omana diskurssityypinä. Varsinaisesta analyysistä jätin sen kuitenkin pois, koska se genrenä ja diskurssityypinä poikkeaa olennaisesti muista.

TAULUKKO 6.4 Vuoden 1987 ja 1994 aineiston uutistekstit kulttuurisiin diskurssityyppeihin jaoteltuna (N=81).

Lehti	Kulttuurituutinen	Maakuntaseloste	Maakuntareportaasi	Henkilökuva	Omakuva-taustoitus	Yht.
Il 1987	-	-	3	1	2	6
Il 1994	11	4	1	2	3	21
Poh 1987	1	3	1	-	2	7
Poh 1994	3	-	3	-	2	8
Kes 1987	-	2	2	-	1	5
Kes 1994	2	4	3	3	2	14
Ka 1987	-	-	1	1	2	4
Ka 1994	-	1	-	-	-	1
HS 1987	-	-	-	-	-	-
ESS 1987	-	2	-	-	1	3
ESS 1994	1	3	2	-	1	7
FL 1987	-	-	-	-	2	2
FL 1994	1	2	-	-	-	3
1987 yht.	1	7	7	2	10	27
1994 yht.	18	14	9	5	8	54
Yht.	19	21	16	7	18	81

6.2.1 Kulttuuriuutisia

Tarkoitan kulttuuriuutisilla uutismaisia, alueelliseen kulttuuriin liittyviä 'virallisia' juttuja. Olen paikantanut niihin jutut, jotka edustavat maakunnan ihmisten arjen näkökulmasta pikemminkin etäistä kuin läheistä kulttuurin haltuunottoa. Äänessä ovat tutkijat, virkamiehet ja kulttuurin viralliset sanansaattajat tai abstraktimmin projekti- tai hankepaperi ilman henkilöviittauksia. Kulttuuriuutiset pohjaavat pääsääntöisesti eilispäivän tapahtumaan, tilaisuuteen, juuri käynnistävään projektiin tai vastaavaan. Tiukka ajankohtaisuus näkyy jo otsikoissa, jotka kertovat päiväkohtaisista asioista:

Benjam Pöntiselle Artturi Leinosen kulttuuripalkinto (Ilkka 12.12.1994)
Rakennusperinnettä ryhdytään vaalimaan Etelä-Pohjanmaalla (Pohjalainen 20.4.1994)
Lauri Pohjankallio sai maakunnan kulttuuripalkinnon (Forssan Lehti 30.12.1994)

Kun selosteessa on olennaista tapahtuman eli näyttelyn, konsertin tms. esittely, kulttuuriuutisessa se jää 'varsinaisen uutisen' taakse. Esimerkiksi *Rakennusperinnettä ryhdytään vaalimaan Etelä-Pohjanmaalla* uutisen viisi ensimmäistä kappaletta referoi Makesin johtaja Esko Revon näkemyksiä rakennusperinteen vaalimisesta. Vasta tämän jälkeen lukija saa tietää kyseisen henkilön puhuneen Kyläkuva komeaksi -seminaarissa.

Representoidessaan alueellista erityisyyttä kulttuuriuutiset pyrkivät faktuaaliseen ja luotettavaan esitykseen. Tyyliltään ne ovat virallisen asiallisia. Uutisessa

ääneen pääsevän toimijan kannalta kertojan diskurssi on myötämielinen: häiritsemätön kertojan diskurssi tukee ääneen pääsevän toimijan diskurssia. *Ilkan* (19.4.1994) premiäärin näyttävän uutisen *EP:n maakuntaliitto historiaan* kärjessä (toisen kappaleen lopussa) kertoja 'yhtyy' puhujan näkökulmiin kertoessaan ne omassa diskurssissaan:

Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto päätti eilen lopettaa toimintansa. Sen sijalle on perustettu Etelä-Pohjanmaan liitto ja Pohjanmaan liitto. Raja kulkee historiallisen Kyrönmaan Ylistaron ja Isonkyrön välissä. Toinen muodollinen lopettamiskokous pidetään vielä myöhemmin.

Maakuntapäivien viimeiseksi puhujaksi oli kutsuttu opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Numminen, joka on tehnyt yhteistyötä maakuntaliiton kanssa 1940-luvulta lähtien. Jaakko Nummisen viesti kotimaakunnalle oli selkeä. Maakuntien kahtiajako tulisi pysähtyä vain talouteen. Kulttuuriltaan yhtenäinen Etelä-Pohjanmaa tulisi säilyttää edelleenkin.

Asiakeskeistä ja muodollista tyyliä luo se, että kulttuuriuutiset nojaavat erityisesti viralliseen, kulttuuripoliittiseen aluediskurssiin. Aineistovuosia verrallaessa tämä näkyy siten, että aluehallinnon muutokset, suomalaisen kulttuurin juhlavuosi ja keskustelu Euroopan unionin vaikutuksista toivat selvästi aiempaa tiheämmin 'viralliset' kulttuuripoliittiset uutiset maakuntalehdistön sivuille. Kun vuoden 1987 aineistoon virallisia kulttuuriuutisia kertyi vain 1, vuoden 1994 aineistossa niitä oli 18. Esimerkiksi *Ilkka* uutisoi edellä viitattuihin muutoksiin liittyen:

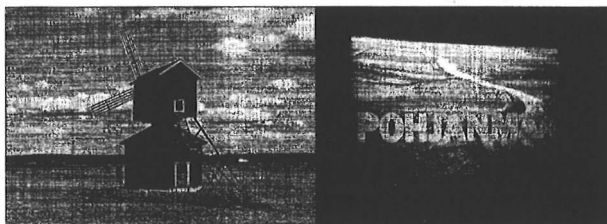
Esa Latva-Rasku vakuuttaa: Etelä-Pohjanmaan liitto huolehtii myös kulttuurista (Ilkka 20.4.1994)

Aluekulttuurit esiin (Ilkka 1.3.1994)

Viljelijöille EU-tukea perinnemaiseman hoitoon (Ilkka 20.12.1994)

Noteeratessaan uutisoinnissaan virallisen maakunnan kulttuuritapahtumia ja elämää diskurssityypin jutut rakentavat maakuntalehdelle alueellisen kulttuuri-vaikuttajan roolia. Näin ne antavat ymmärtää, että alueellisen kulttuurin vahvistaminen on lehdelle tärkeää. Nojatessaan viralliseen kulttuuripoliittiseen diskurssiin kulttuuri-uutiset rakentavat kulloisenkin tekstin ja laajemmin lehti-instituution ja lukijakunnan välisen suhteen yhtäältä etäiseksi: lukijakunta on kohde, joille uutisia kerrotaan. Lukijan ja uutiskertojan etäisyyttä vahvistaa se, että uutiskertoja representoi virallista diskurssia asiallisesti. Toisaalta uutiset maakunnallisina myös pyrkivät sulkemaan lukijan sisään alueelliseen me-yhteisöön sekä virallisten diskurssien uskoon elinvoimaisiin alueellisiin tai paikallisiin kulttuureihin. Näin voi lukea esimerkiksi *Ilkan* uutisen *Kulttuuriperinteessä on voima, jolla Etelä-Pohjanmaa selviytyy* otsikon sekä ingressin. Ne molemmat valavat uskoa siihen, että maakunta selviytyy (ks. kuva 6.1).

Kulttuuriperinteessä on voima, jolla Etelä-Pohjanmaa selviytyy

Etelä-Pohjanmaan voimavirat, joiden avulla kohdala euroomylyitys, ovat vahvat. Ne ja pohjalainen identiteetti antavat selviytymiskalvon. Kesäyliopiston avajaisissa maakunnan tulevaisuutta nähtiin valoisana.

Professori Heikki Kirkkinen roikaa eteläpohjalaisia parantamaan omaa toiminnallisuuttaan kohti vahvaa euromaakuntaa. Siihen eteläpohjalaisilla on hyvät lähtökohdat vahvassa omissa kulttuuriperinteissään.
Huolimatta monista uhkatekijöistä,

joita mm. Euroopan yhdistymisestä ja lamasta johtuvat erilaiset keskittämisyrittäykset edustavat, EP:n tulevaisuus nähtiin Seinäjoella järjestetyssä identiteetti- ja kulttuuri EP:n voimavarana seminaarissa kohtuullisen valoisana.
Uudelta EP:n liitolta myös seminaa-

ri tuntui odottavan paljon. Maakuntahallinnolla on nyt näytös paikkana.
Seminaari oli samalla EP:n kesäyliopiston 34. lukukauden avajaistilaisuus. Se kuului osana maanlaajuisen kansallisen kulttuurin juhluvuoden ta-
pahtumiin.

KUVA 6.1 Ilkka loi premiäärillään 8.6.1994 uskoa siihen, kuinka eteläpohjalainen kulttuuriperinne on voimavara ja selviytymiskeino uhkatekijöitä vastaan.

Erityisen runsaasti kulttuuriuutisia julkaisi vuonna 1994 *Ilkka* (11). Sen kulttuuriuutisille on muita lehtiä useammin ominaista myös lehti-instituution paikantuminen keskeiseksi maakuntainstituutioksi. Päätoimittaja ei 'vain' kirjoita pääkirjoitussivulla, vaan häntä siteerataan näkyvästi lehden omissa uutisteksteissä ja niistä nimenomaan kulttuuriuutisissa.⁷⁹ *Ilkan* päätoimittajan virallista maakuntaidentiteettiä tukee, että hän pääsee myös yhtiön toisessa lehdessä eli *Pohjalaisessa* ääneen. Kun se uutisoi identiteettiä ja kulttuuria maakunnan voimavarana pohtineen Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston avajaistilaisuudesta, päätoimittaja pääsi ääneen toisessa kappaleessa näin (Pohjalainen 8.6.1994):

Päätoimittaja Kari Hokkanen totesi maakunnan elävän suurten huolien keskellä, kun asutus ja elinkeinot vetäytyvät maaseudulta kaupunkiin. Hän pelkäsi Euroopan Unionin vahvistavan tätä kehitystä.

Uutinen *Kesäyliopisto avattiin epätietoisuudessa* (esirivi) *Onko eteläpohjalaisilla identiteetti vai kriisi?* (Pohjalainen 8.6.1994) paikantaa *Ilkan* kahdella tavalla keskeiseksi alueelliseksi vaikuttajaksi. Toimittaja ei ole häivyttänyt tilaisuudessa puhuneita *Ilkan* journalisteja taka-alalle kesäyliopiston rehtorin, maakuntajohtajan, professorin, hiippakunnan pääsihteerin, läänintaiteilijan sekä alueellisen osuuspankin toimitusjohtajan rinnalta. Toiseksi tilaisuuden järjestäneen Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston puhujavalinnat kielivät lehden asemasta alueellisena vaikuttajana.

⁷⁹ Kuvaa *Ilkasta* aktiivisena maakunnallisena vaikuttajana on vauhdittanut myös se, että lehden toimituspäällikkö on vaikuttanut kunnallispolitiikassa (Seinäjoen kaupunginhallituksessa). Myöhemmin siteerattavassa *Pohjalaisen* uutisessa hän pääsee ääneen toimituspäällikkönä, joka osallistui paneelikeskusteluun eteläpohjalaisesta identiteetistä.

Ilkan innosta toimia alueellisena liikkeellepanijana kertovat myös lehden vuonna 1994 aloittama Etelä-Pohjanmaan nuorten kirjoituskilpailu sekä Artturi Leinosen kulttuuripalkinto, jonka se perusti 1970-luvulla lopulla halutessaan tehdä itseään tunnetuksi muunakin kuin urheilusponsorina. Kun Leinosen kulttuuripalkinto oli uutisaiheena 1994, päätoimittaja oli esillä niin uutistekstissä kuin kuvassakin. Hän pääsi ääneen uutisen *Artturi Leinosen palkinto Pöntiselle* esirivissä ”*Luontokuvaajan suuri aika*” ja kärjessä (Ilkka 12.12.1994):

Artturi Leinosen palkinto on myönnetty tänä vuonna nurmolaiselle valokuvaajalle **Benjam Pöntiselle**.

Ilkan päätoimittaja Kari Hokkanen kyseli palkinnon järjestyksessä 17. luovutustilaisuudessa Seinäjoella sunnuntaina, voiko palkinto mennä parempaan kohteeseen. Tämä eteläpohjalainen kulttuuripalkinto kuuluu tänä aikana juuri Kyrönjokea tallentavalle valokuvaajalle.

Hokkanen muistutti, että Etelä-Pohjanmaan valtasuoni Kyrönjoki oli paikallaan paljon ennen ihmistä. EU-jäsenyyden mukana maakuntaa odottaa suuri muutos. Myös miljö on muuttumassa ajan saatossa tunnistamattomaksi.

– Nyt on luontokuvaajan suuri aika.

Maakunnallisen kulttuurivaikuttajan identiteettiä ei pidä tuki liittää yksinomaan *Ilkkaan*, vaikka se esittelee alueellista tehtävää muita suorasukaisemmin. Muiden tässä tutkittujen maakuntalehtien rooli virallisena alueellisena instituutiona näkyy kuitenkin lähinnä juhlanumeroissa tai päätoimittajien lehtihistoriikkeihin kirjoitettavissa teksteissä (vrt. tämän luvun alussa siteerattu *Kalevan* artikkeli).⁸⁰ *Ilkan* maakunnallisen identiteetin representoituminen päätoimittajan kautta tekee tarpeelliseksi pohtia päätoimittajan henkilön merkitystä. Toisin kuin politiikan ja aluehallinnon kysymyksissä, kulttuurin alueella päätoimittajan persoonalla identiteetteineen, arvoineen ja mieltymyksineen on erityistä merkitystä. Jos tehtävä seuraakin periaatteellisesti, teksteissä ei enää välttämättä. Siksi päätoimittajavalinnat ovat kulttuurisen alueellisuuden kannalta merkityksellisiä. Kiinnostavaa on, että päätoimittajan kotipaikka ei määrää alueellista roolia. Tekstien ja haastattelujen perusteella voimakkaimmin maakuntaorientoituneet päätoimittajat ovat nimittäin syntyneet ja kasvaneet ’sanomalehtimaakuntansa’ ulkopuolella.

6.2.2 Maakuntaselosteita ja -reportaaseja

Tarkastelen seuraavaksi *maakuntaselostetta* sekä *-reportaasia*. Analysoin ensin selostetta, mutta otan teoreettista vauhtia reportaasista. On huomattava, että suhtaudun aikaisempaan tutkimukseen tässä niin kuin muidenkin genren sääntöjen osalta valikoivasti. Toisin sanoen etsin reportaasista sellaisia tunnuspiirteitä ja mahdollisia muutoksia, joita voin soveltaa omaan analyysiini. Lajityyppien tunnuspiirteitä analyysi valottaa siten vain alueellisuuden – erityisesti diskurssien ja genrejen yhteenkutoutumisen sekä maakuntalehdistön ja lukijakunnan välisen suhteen – näkökulmasta.

---

80 Rooli alueellisena vaikuttajana näkyy myös kulttuurin, tutkimuksen tai urheilun sponsoroituna. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan Kirjapaino on perustanut apurahoja jakavan Keskipohjanmaa-säätiön. Monet lehdet sponsoroivat alueen urheilujoukkueita tai -kilpailuja.

Sitten reportaasiin, joka edustaa journalistisista lajityypeistä kiinnostavaa vastakohtaisuuksien genreä: sen tavoitteet ja keinot ovat niin taiteelliset, tieteelliset kuin journalistiset (ks. Thurén 1992; Haas 1987; Ekecrantz 1995). Tästä seuraten genrelle on ominaista paikantuminen historiallisten yhtymäkohtien kautta kaunokirjallisuuden, yhteiskuntatieteiden ja journalismin välimaastoon. Kirjailija ja *Svenska Dagbladetin* kulttuuritoimituksen jäsen Steve Sem-Sandberg (1992, 49) on pohtinut reportaasin suhdetta fiktion ja todellisuuden peilaamisen välillä kuvaamalla, miten ensimmäinen viittaa kaunokirjalliseen subjektiivisuuteen ja jälkimmäinen journalistiseen realismiin. Thurén (1992, 21) tuo keskusteluun tärkeän näkökulman painottaessaan, että on eri asia puhua kaunokirjallisista arvoista ja fiktiosta. (Kauno)kirjallisesti korkeatasoisen tekstin ei tarvitse olla fiktiivinen eivätkä kaikki fiktiiviset tekstit ole kaunokirjallisesti korkeatasoisia.

Edellä kuvattuun liittyen reportaasin tavoite on yhtäältä dokumentoida ja toisaalta tarjota lukijalle kirjoittajan henkilökohtaisia tuntemuksia ja kokemuksia siitä, mitä tapahtuu.⁸¹ Thurén (1992, 11–12) erottelee uutisjournalismin (*nyhetsjournalistiken*) 'tulkitsevasta' journalismista (*gestaltande journalistiken*). Tässä erottelussa reportaasi paikantuu jälkimmäiseen (muun muassa henkilökuvan kanssa): siinä on paikallisväriä. Se tarkoittaa, että reportaasin kirjoittaja hahmottaa aineistonsa 'kaunokirjallisella' tavalla, hyödyntää retoriikan keinoja uutisjournalismia enemmän ja syventää tekstiä kertojan persoonallisuuden pikemminkin kuin stereotyyppisten tekstimallien kautta (vrt. Hemánus 1992, 13–15).

Ehkä juuri reportaasimääritelmien kirjavuutta toistaen maakuntareportaasi rimpuilee irti otteesta. Ongelmassa ei auta, että toimituksessa uutispäällikkö saattaa aamupalaverissa haluta 'reppiksen' vaikkapa puistoaerobicista tai purjelentämisestä. Suurisuuntaista reportaasia aiheista ei ole tarkoitus tehdä, vaan väljästi ajankohtaista ja tiukkaa uutisaineistoa keveämpää palstantäytettä, joka liikaa toimitussihteerin juttujonosta lehteen hiljaisena uutispäivänä. Miten suhtautua tämäntyyppisiin 'pikkureppiksiin', jotka ovat milloin hömpä- ja milloin uutissivujen aineistoa: tarvitaanko ylipäättään uutisen ja reportaasin välimuotoa. Jotakin väliin tarvitaan, sillä reportaasi kärsii inflaation, jos 'hömpäreppikset' luetaan niihin. Yhtä huonosti edelliset sopivat kulttuuritieteiden ryhmään, ja siksi maakuntaseloste vaikuttaa käyttökelpoiselta.

Yleensä katsotaan, että reportaasi on pikemminkin ajankohtainen kuin päiväkohtainen (esim. Thurén 1992, 11). Näyttäviä reportaaseja tehdään maakuntalehdissä juuri päiväkohtaisista aiheista, joten selosteen ja reportaasin erottavaksi kriteeriksi siitä ei oikein ole. Kuten edellä tuli esiin, reportaasin kriteerinä pidetään usein myös sitä, että toimittaja on tuntemuksineen ja kokemuksineen läsnä tekstissä. Toimittajan havainnot ovat siis niin ikään reportaasin ominaispiirre. Kyse on genrestä, jossa toimittaja silminnäkijänä kuvaa ja tulkitsee – toimittajan

81 Suomalaisista toimitustyöhön johdattavista käytännöllisistä teoksista Miettisen ja Huovilan töissä ei painotu reportaasin liukuminen journalismin, kaunokirjallisuuden ja yhteiskuntatieteen välillä. Toimittajan kuvauksen keskeisyys sekä lajityypin monimuotoisuus sen sijaan tulevat esiin. Huovila (1997, 97–98) toteaa, että reportaasi on uutista laajempi ja muodoltaan raporttia vapaampi kuvaus, jossa toimittajan selvityksen lisäksi voi olla henkilöhaastatteluja, ympäristön kuvausta ja kiinnostavia pikkuseikkoja. Miettisen (1984, 75) sanoin reportaasi voi olla luonteeltaan informoiva, jolloin se lähestyy taustajuttua eräässä muodossaan, tai se voi olla viihteellinen ja jopa opastava.

on täytynyt *nähdä* ja ymmärtää asia paikan päällä (Thurén 1992, 12). Siksi 'mitkä tahansa' havainnot eivät riitä erottamaan selostetta reportaasista, sillä vaikkapa näyttelyselosteessa on havaintoja siitä, millaisia maalauksia, grafiikkaa tms. on esillä. On siis tarpeellista edellyttää havainnoilta ja tulkinnoilta reportaasin kaunokirjallisen ulottuvuuden mukaan persoonallisuutta. Käytännössä kriteerit riisuvat reportaasien ryhmän tarpeellisesti parin–kolmen palstan päiväkohtaisista uutisista, 'pikkureppiksistä' ja esittelyuutisista mutta jättävät sinne päiväkohtaisiakin juttuja. Maakuntaselosteiden ryhmään kriteerit sen sijaan paikantavat jutut, joissa voi olla toimittajan kuvausta mutta joissa tärkeämpää on, mitä selostetaan kuin miten selostetaan. Urheilu-uutiset ovat yhä pulmallisia. Koska ne kertovat urheilijoiden voitoista ja häviöistä 'tosiasioihin pohjaten', käsittelen niitä selosteina. Eläytyvän tyylin vuoksi olen kuitenkin erottanut me-henkisten uutistuuletusten ryhmän.

Maakuntaseloste

Maakuntaselosteita kertyi vuodelta 1994 yhteensä 14 ja vuodelta 1987 yhteensä 7, kun uutistuuletuksia ei lasketa mukaan. Olennaisia lehtien välisiä eroja ei ole havaittavissa. Tyypillinen maakuntaseloste on esittelyuutinen, 'kulttuuripuffi', jossa maakunnan omaleimaisuus rakentuu esimerkiksi näyttelyn, konsertin tai kirkkovuoden juhlan kautta. Antakoon otsikot jälleen tuntumaa:

Pohjalainen pihapiiri nyt myös palikkasarjana (Ilkka 8.6.1994)

Ensimmäisenä Suomessa (esirivi)

Kamariorkesteri soittaa Viraldin 12 konserttoa (Keskipohjanmaa 25.10.1994)

Lounais-Hämeen Joulussa taas kotiseudun rakkautta (Forssan Lehti 15.12.1994)

Nuoret pohjalaistaitelijat näyttävästi esillä Seinäjoella (Ilkka 12.8.1994)

Journalistisen instanssin tekstiä maakunnallistavan ja 'kotoistavan' toiminnan näkökulmasta juttu *Lounais-Hämeen Joulussa taas kotiseudun rakkautta* on havainnollinen (ks. kuva 6.2 jäljessä). Teksti puhuttelee lukijoitaan ensiriviltä yhteisöllisesti. Kotiseutunäkökulma on vahva kertojan diskurssin viitatessa muualta muuttaneisiin ja heidän alueelle juurtumiseen näin (Forssan Lehti 15.12.1994):

Lounaishämäläisille tärkeä joulun tuoja, Lounais-Hämeen joulu, on jälleen ilmestynyt tutussa, arvokkaassa asussa. Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja museoyhdistyksen julkaiseman perinteisen joululehden kannessa on tänä vuonna Yrjö Hannulan piirtämä kuva tammelalaisesta umpipihatalosta. Tarkkaavainen katsoja voi havaita pikkuruisen tontun lähestyvän ikkunaa, josta valo kajastaa hangelle.

Lounais-Hämeen Joulun sisältö painottuu taas entiseen tapaan kotiseutuaiheisiin, mutta joukossa on myös haastatteluja, pakinoita ja joulusatuja. Lehti tarjoaa tarpeellista paikallistietoa myös muualta muuttaneille ihmisille. Uusille juurille löytyy ravintoa esimerkiksi Saaren kansanpuistoa ja Kalliomäkeä käsittelevistä aiheista.

Kun kertojan diskurssin alueellistavaa toimintaa käy edelleen läpi, huomiota kiinnittää, kuinka teksti ensin siteeraa Saaren kansallispuistosta kirjoittaneen henkilön puhetta ja ikään kuin vahvistaa tämän huolen kysyessään omissa nimissään: "Mikä on tämän ainutlaatuisen kulttuuriperinnön tulevaisuus."

Lounais-Hämeen Joulussa taas kotiseudun rakkautta

Lounaishämäläisille tärkeä joulun tuojia, Lounais-Hämeen Joulusta 1994, on jälleen ilmestynyt tutussa, arvokkaassa asussa. Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen julkaiseman perinteisen joululehden kannessa on tänä vuonna Yrjö Hannulan piirtämä kuva tammelaaisesta umpiportalosta. Tarkkaavainen katsoja voi havaita pikkuruisen tontun lähestyvän ikkunaa, josta valo kajastaa hangelle.

Lounais-Hämeen Joulun sisältö painottuu entiseen tapaan kotiseutuaiheisiin, mutta joukossa on myös haastatteluja, palkintoja ja joulusatuja. Lehti tarjoaa tarpeellista paikallistietoa myös muualta muuttaneille ihmisille. Uusille juurille löytyy ravintoa esimerkiksi Saaren kansanpuistoa ja Kalliomäkeä käsittelevistä aiheista.

Lehden ovat toimittaneet yhdistyksen puheenjohtaja **Matti Aaltonen** ja sihteeri **Lauri Pohjakallio**. Kuvitus on Yrjö Hannulan. Lehti on painettu Forssan Kirjapainossa.

Nimimerkki Hessu on koonnut taaskin katsauksen Lounais-Hämeen viime vuoden huomattavista tapahtumista. Kuinka olakkaan, vuosi oli lentoturmien ennätysvuosi, niitä kun sattui yhteensä kolme Forssassa ja Tammelassa. Hessun silmin tänä jouluna eletään taloudellisesti hieman toiveikkaampaa aikaa kuin viime joulun alla.

Katarina Lahtonen on haastatellut Forssan entistä nimismiestä **Paavo Rautkalliota**. Hän oli yksi niistä 45 suomalaisesta sotilaasta, jotka valvontakomission määräyksestä vangittiin sotarikoksista lokakuussa 1944. Vangituksi saattoi joutua jotakuinkin sattumanvaraisesti. Rautkallio tietää kärsineensä syyttä, jotta välirauhansopimus täytyisi.

"Kun Forssaan lamppu ostettiin" on aiheena **Lauri Uusi-Hakimolla**. Hän kertoo, miten kaasuvaihot ja öljytuikut vähitellen vaihtuivat sähkölamppuihin Forssassa. Varsin vaivalloinen oli tie kunnallisen sähkölaitok-

Värikuvan kannessa on vanhan ajan joulutunnelmaa.

sen perustamiseen.

Hannu Lahtonen selostaa Saaren kansanpuiston yli puolta vuosisataa Lounais-Hämeen helmeneä. Kansallisen kulttuurin juhluvuoden nimissä hänestä tulisi heittää haaste puiston nykyisille omistajille, Forssan kaupungille ja Taminelan kunnalle. Mikä on tämän ainulaatuisen kulttuuriperinnön tulevaisuus?

Harva tietää, että urjalalainen kenraaliluutnantti **Otto Furuhjelm** kuuluu kotiseuduntutkiuksen merkimmisiin. Hänen uraa uurtavaa työtään 150 vuotta sitten valottaa **Valo Saikku**.

Lauri Pohjakallio on löytänyt palasen menneen ajan todellisuutta Tammelan Saukonien talosta. Siellä vanhan kuivuri- ja saunarakennuksen suojissa on säilynyt kaappikuivuri mallia Pajulahti. Kuivuri on aikanaan palvellut niin Saukonien kuin muidenkin lähiitienoon taloja.

Kalliomäen kasvatti **Tuomo Väkevä** kertoo Kalliomäestä, entisestä Ronttismäestä, ja kantaa ottaen sen vaiheista, myös lapsuutensa rasavillien puuhista kujasilla. Kuka tietää, että Kalliomäki on kansas suussa jaettu hauska etupäähän, takapäähän, yläpäähän ja alapäähän?

Irja Rauhala kirjoittaa Kauppilan talon, Humppilan nyky-

sen perinnetalon, omistaneista sisarusista. **Juho Heikki Juhonpojan** (1837-1920) ja hänen vaimonsa **Marian** lapsista ja talon tunnelmasta kertoojan lapsuuden ja nuoruuden vuosina.

Kotiseutu- ja museoyhdistyksen perustajan, professori **Esko Aaltonen**, eloisaa tyyliin lukijat voivat tutustua Hykkilän vanhan ryhmäkylän elämännenosta kertovassa muistelussa, joka on julkaistu Forssan Lehdes-sä 24.12.1961.

Teuvo Heikkilä kertoo totta ja tarinaa Sukulan Jaakkolasta. Samalla selviää, mistä Sukulan kylän nimi on lähtöisin.

Lounais-Hämeen Joulusta löytyy kaksi kokonaan nimitöön paneutuvaa tekstiä. **Timo Alanen** selvittää Loimiojen nimen taustoja ja **Matti Oja** Anttiin kadunnimiä. Oja lähtee Roomasta ja päätyy Forssaan, josta antiikinaiheiset kadunnimet taivat puuttua tyystin.

Ihka-aitoja joulusatuja edustavat **Ilkka Konosen** Tonttu Vikkelän joulukepponen, **Laila Kohosen** Ville ja joulupukki sekä **Seija Hiintsasen** Kotitontujen joulu. Useat kirjoittajat heryytelevät pakinatyyliin tarinoita läheltä omaa elämää. **Pentti Kaunisto** kertoo Kaubean jouluaamun ja **Jorma Harjunen** nuoruutensa vaikuttavasta lahjakirjasta, jonka hän tietenkin sai jouluksi. **Tiina Yli-Jaukkari** kirjoittaa otsikolla Hei, mummi! Joululehden rikkaaseen aineistoon kuuluu myös nimimerkki **Eppe Koon** Jouluinen tarina **Arstua**.

Lukijat voivat tutustua nuotteenen myös Lounais-Hämeen lauluun, jonka on säveltänyt Juuso Ranttila ja sanoittanut Joos. Sajanieni. "On Lounais-Häme mulle syntymämaa, siellä, lasna ma kunnaita nousin", alkaa kaunis, vanhahtava nelisäkeistöinen laulu.

Sanan jouluksi aiheesta Jumala meidän kanssamme on kirjoittanut Humppilan seurakunnan kirkkoherra **Erkki Vappula**.

Pirkko Rantala

KUVA 6.2 Forssan Lehti kertoi uutisessaan 15.12.1994, miten Lounais-Hämeen Joulussa on taas kerran kotiseudun rakkautta.

Kaiken kaikkiaan maakuntaselosteessa on kyse diskurssityypistä, joka rakentaa maakuntalehteen paikallislehtimäistä, yhteisöllistä ja kotoista tunnelmaa. Jutuissa näkyy kulttuuriutisten tapaan maakuntalehden omaksuma kulttuurinen tehtävä mutta arkisemmin. Olennaista on myös, että yhteisöllisyyden diskurssi tekee

jutuista paitsi alueyhteisöä rakentavia myös kannustavia, minkä myötä maakuntalehti paikantuu alueellisen kulttuurielämän innokkaasti kannustajaksi ja myötäeläjäksi.

Maakuntaselostetta vielä me-henkisempää versiota edustavat uutiset, joita voi yhteisöllisyyden perusteella kutsua *uutistuuletuksiksi*. Tarkoitan me-henkisillä (urheilu-)uutisilla sellaisia, jotka otsikossa tai aivan jutun kärjessä tuovat esiin ajatusta maakunnan tai maanosan yhteisestä onnistumisesta. Yleensä uutistuuletus on urheilu-uutinen, jonka sukulaissieluksi luen harvinaisemman urheilupakinan.⁸² Vuoden 1987 aineistossa me-henkisiä juttuja oli 128, joista peräti 106 oli urheilu-uutisia. Vuoden 1994 aineistossa me-henkisiä juttuja oli 57 ja näistä urheilu-uutisia 43. Me-henkisiä *urheilupakinoita* aineistoon kertyi yhteensä 13. Luvuista voi lukea, että vahva yhteisöllisyyden diskurssi ilmenee ja rakentuu nimenomaan urheilu-uutisissa jos on sitä tehdäkseen (ks. taulukko 6.5 jäljessä).

TAULUKKO 6.5 Vuoden 1987 ja 1994 aineiston tekstit me-henkisiin diskurssityyppisiin jaoteltuna (N=185).

Lehti	(Urheilu-)uutistuuletus	Urheilupakina	Me-henkisen seloste	Yht.
Il 1987	23	2	4	29
Il 1994	14	2	2	18
Poh 1987	34	3	4	41
Poh 1994	14	-	3	17
Kes 1987	21	2	1	24
Kes 1994	5	-	1	6
Ka 1987	15	1	2	18
Ka 1994	6	1	-	7
HS 1987	2	-	1	3
ESS 1987	3	-	-	3
ESS 1994	1	-	3	4
FL 1987	8	2	-	10
FL 1994	3	-	2	5
1987 yht.	106	10	12	128
1994 yht.	43	3	11	57
Yht.	149	13	23	185

Me-henkiset urheilu-uutiset ovat alueellisuuden representoitumisen kannalta olennaisia, koska ne sävyttävät myönteisesti alueellisuuden rakentumista. Ne ovatkin näkyvintä positiivista maakunnallisuutta. Me-henkiseen yhteisöllisyyden

⁸² Urheilupakinoissa tai muissa (harvinaisissa) 'meisyyden' diskurssityypeissä en edellyttänyt, että 'meisyyt' tuli esiin ensiriveillä (vrt. Paasi 1986b). 'Aitojen' maakuntalehtien tarkastelun olen rajannut maakunnalliseen yhteisöllisyyteen. *Kalevan* yhteydessä tarkasteltavana on maanosan ja oman maakunnan eli Pohjois-Pohjanmaan yhteisöllisyys.

diskurssiin nojaten maakunta menestyy ja saavuttaa värikkäästi.⁸³ Tässä mielessä diskurssin voisi nimetä myös 'meisyyden' diskurssiksi. Tietystä kankeudesta huolimatta se nimittäin ilmaisuna representoi yhteisöllisyys-käsitettä enemmän myönteistä yhteenkuuluvaisuutta. Toisin sanoen kun alueellisen yhteenkuuluvaisuuden diskurssi saa usein käyttövoimaa myös kulttuurisista, hallinnollisista tai poliittisista uhkista tai kiistoista, 'meisyys' rakentuu enemmän omien tekemisten ja erityisesti onnistumisten kautta. Seuraavissa otsikoissa ja ingressien aluissa havainnollistuu, kuinka 'me' teimme sen. Kyse on eteläpohjalaisyhdistelmästä, eteläpohjalaisverestä, pohjalaispainijoista, omasta pojasta, Pohjois-Suomen kovista judokoista, voitokkaista hämäläisistä ja keskipohjalaisittain mahtavasti ravatusta V5-kierroksesta (ks. myös kuva 6.3):

Suomen voiton takeena Peräseinäjoen isännät

Suomalainen paini kuuluu lähes kauttaaltaan maailman kärkeen, jos mittapuuna pidetään Puolaa. Seinäjoella Puolan ja maailmankin parhaimmiston kuuluva joukkue joutui antautumaan vahvistetulle eteläpohjalaisyhdistelmälle täysin kiistattomasti. Epävirallinen maaottelu päättyi Suomen voittoon lukemin 6–3. (Ilkka 16.1.1987)

EP:llä vahva edustus maajoukkueissa

Eteläpohjalaista verta miesten A-maajoukkueessa edustavat Ilmajoen Kisailijoiden Mika Kuusisto, Seinäjoen Hiihtoseuran Jukka Hartonen ja Lapuan Virkiän Karri Hietamäki. Naisten A-ryhmässä hiihtää Lahian liittourheilijoiden Merja Lahtinen. Mukaan on noussut täksi kaudeksi Vörrä IF:n nuori Annette Kullman. (Ilkka 9.11.1994)

Pohjalaispainijat avasivat vahvasti

KL:N matolla yli 300 poikaa (alarivi) (Pohjalainen 29.3.1987)

Talvitiestä sankari

Orna poika käänsi tappiutilanteen maaotteluvoitoksi (alarivi)

Suomi sai painimaaottelusta Kurikasta sen mitä lähti hakemaan – voiton. Pohjalainen painiyleisö sai sekin haluamansa – maaottelusankarin. (Pohjalainen 23.10.1987)

Yli 100.000 mk V5:lla (esirivi)

Uskari ja Lapponia yllätysvoittoihin

Teivossa ravattu V5-kierros alkoi keskipohjalaisittain mahtavasti. (Keskipohjanmaa 8.2.1987)

P-Suomen judokat kovina (Kaleva 17.5.1987)

Hämäläiset voitokkaita partiolaisten SM-kilpaluissa (Etelä-Suomen Sanomat 21.2.1994)

Lounais-Hämeeseen 16 mitalin päiväsaalis (Forssan Lehti 3.8.1994)

Me-henkiset urheilu-uutiset eivät väritä alueellisuuden rakentumista maakuntalehdissä samaan tapaan. Yhteisöllisyys on vahvinta diskurssityyppien erittelyn perusteella eteläpohjalaislehdissä: vuoden 1994 aineistossa *Ilkassa* ja *Pohjalaisessa* oli kussakin 14 me-henkistä urheilu-uutista, *Kalevassa* ja *Keskipohjanmaassa* alle puolet siitä, *Forssan Lehdessä* 3 ja *Etelä-Suomen Sanomissa* vain 1. Vuoden 1987

---

83 Kuten mainitsin luvun alussa, en erota yhteisöllisyyttä 'huokuvaa' aluediskurssia diskurssityypin erittelystä. En pyri näin sivuuttamaan yhteisöllisyyden me-henkistä diskurssia vähemmällä huomiolla. Sen sijaan vältän näin toistoa ja korostan uutistuuletuksen ja yhteisöllisyyden diskurssin yhteenkuulumista: diskurssi sävyttää lähinnä tietyntyyppisiä juttuja.

aineistossa me-henkisiä juttuja oli määrällisesti enemmän. Lehtiä luvut crottelevat kuitenkin samansuuntaisesti kuin vuonna 1994. Me-henkisten urheilu-uutisten esiintyminen korostaa näin entisestään edellisen luvun alkuun piirtämiä aluehenkisyiden eroja. Jos yhteisöyden intensiteetin mittariksi katsoo tekstin tyylin tuulettaa ja irrotella räväkköjen sanavalintojen vauhdittamana, vahvinta maakuntavetoinen yhteisöys on *Pohjalaisessa* ja *Ilkassa*. Sanavalinnat henkivät vahvaa maakuntatunnetta: voiton takeena ovat reteästi Peräseinäjoen isännät, A-maajoukkueessa on eteläpohjalaista verta, oma poika kääntää tappion voitoksi, (ete-)pohjalaiset kahmivat mestaruuksia, temmeltävät erinomaisesti, miehittävät puolet joukkueesta, kaappaavat vallan tai heidän saavutuksensa ovat mahtavia, hienoja, mainioita tms.

Keskipohtajanmaa hillitymmällä 'meisyydellään' tulee eteläpohjalaislehtien perässä. *Forssan Lehti* arvioi urheilupyrintöjä jossain määrin lounaishämäläisittäin. Päijät- tai kantahämäläiset eivät vuorostaan juuri esiinny *Etelä-Suomen Sanomien* tai *Hämeen Sanomien* urheilu-uutisten subjektina. Jos maakunnallista me-henkisyyttä esiintyy, kyse on maakunnallistamista enemmän tapahtuman tuomasta näkökulmasta. *Kalevassa* tulee esiin maanosan yhteisöllisyys, mutta se on varsinkin eteläpohjalaista me-henkisyyttä vaisumpaa. Pohjoissuomalaiset yltävät otsikon subjektiksi harvemmin kuin Pohjois-Suomi/pohjoinen, jonka ampumahiihto kohottaa päätään tai joka on vahvoilla nuorten SM-uinneissa (vrt. 5.2.2).

Kuten esimerkit kertovat, me-henkiset urheilu-uutiset poikkeavat kuivakan asiallisen uutiskielen tyylistä puhekielenomaisilla ja värikkäillä ilmaisuilla. Urheilukielelle ominaisen draaman ja kamppailun tunnun tuovat aktiivisuutta ja rohkeutta painottavat verbit: miehittää, saalistaa, kahmia, runnoa tms. Uutisissa on myös uutiskielelle epätyypillisiä tavan adverbiaaleja: mahtavasti, hienosti, komeasti tms.

Me-henkisten urheilu-uutisten retorista muotoa voi luonnehtia paitsi informaation välittämiseksi myös yhteisöyden ilmentämiseksi ja pontevoittamiseksi sekä lukijan viihdyttämiseksi. Tähän kytkeytyy se, että yhteisöllisyyden muotoilut uutisen otsikossa tai kärjessä ovat lähes poikkeuksetta kertojan diskurssin. Kertojan me-henkiset urheilu-uutiset positioivatkin yhdeksi meistä pikemminkin kuin etäiseksi tiedon välittäjäksi. Tekstin lukijana syntyy vaikutelma, että tämä jännittää katsomossa siinä missä muutkin intomielliset kannattajat. Kertojan asemoituminen maakunnan urheilun sisäpiiriläiseksi implikoi samalla tämän, lehden ja lukijan välille epävirallista ja yhteisöllistä suhdetta.

Maakunnan 'todellista' me-henkisyyttä on mahdoton mitata tai todentaa tekstien perusteella. Yhtä perusteetonta on sivuuttaa kysymystä siitä, mistä yhteisöllisyyttä ilmentävässä uutisoinnissa on kyse. *Ilkan* ja *Pohjalaisen* urheilu-journalistit eivät katso olevansa erityisen aluehenkisiä, vaan kyse on journalistisissa käytänteissä ja diskurssikäytänteissä uusintuvasta maakunnallisesta yhteisöyden tunteesta ja näkökulmasta. *Pohjalaisen* urheilutoimittajan (PH4) mielestä jutun perusteella on vaikea päätellä kirjoittajaa, sillä toimituksessa hänen mukaansa "pohjalaistuu". Haastattelupuheen perusteella tämä tarkoittaa lähinnä sitä, että "oppii katsomaan asioita pohjalaisittain". Esimerkkinä haastateltava mainitsi *Pohjalaiseen* tulleen urheilutoimittajan, jonka tekstejä ei enää tunnista satakuntalaisen kirjoittamiksi.

Toimittajien hakeutuminen töihin kotiseudulta 'vieraseen' lehteen ei siten välttämättä rapauta aiheellisuutta. Pkemminkin maakuntahenkisyys säilyy käytänteissä: toimittaja löytää ja sisältää kulloisenkin viestimen poliittikan ja

Pohjalaiset parhaita New Yorkissa

Skandinavian kreikkalais-roomalaisen painin edustusjoukkue kärsi niukan 4-6 tappion isäntämaalle USA:lle, mutta voitti Japanin ylivoimaisesti 8-2. Parhaiten suomalaisista ovat painineet 82-kiloisten Jari Salomäki ja 90-kiloisten Harri Koskela, jotka molemmat voittivat vastustajansa selvästi.

Harri Koskela on syytetty aiemmissa arvoturnauksissa matolla nuhjaamisesta, mutta nyt kuortanelainen retuutteli vastustajiaan laajalla otevalikoimalla. Koskela voitti isäntämaan Derrick Valdroupin 11-0 ja Japanin Higashide Dorun 12-4.

Jari Salomäki puolestaan on toipunut hyvin käsileikkauksestaan ja voitti jenkki John Morganin 9-1 ja Japanin Yabuku Tamotsun selälleen ajassa 3.30.

Mycs Keijo Pehkonen on paininut kykivammastaan huolimatta hyvin ja voitti molemmat avauspäivän vastustajansa.

Isäntämaata vastaan 62-kiloisten Jukka Loikas ja 68-kiloisten Jaakko Talvitie painivat alle kykyjensä ja hävisivät ottelunsa.

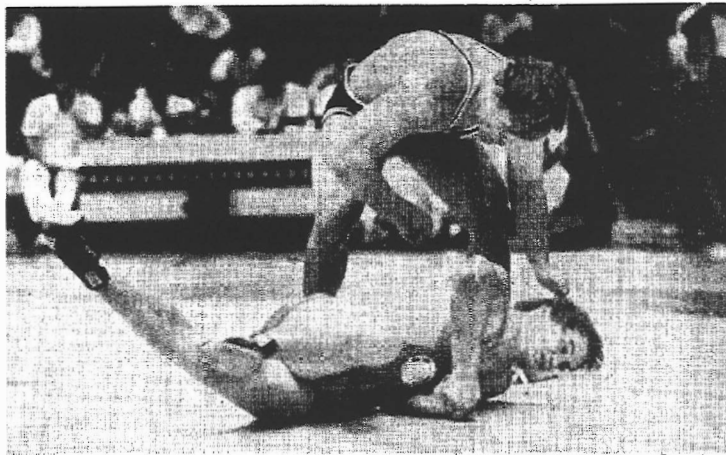
- Kyllä jenkit osaavat kreikkalais-roomalaisetkin, vaikka vapaapaini onkin täällä suosittu laji. Näköjään amerikkalaiset osaavat lajissa kuin lajissa taistella loppuun saakka. Amerikkalaiset näyttävät täällä taitojaan Soulin valitsijoille ja yrittävät joka ottelussa sivan hurjasti, kehu painijoiden päävalmentaja Ilpo Seppälä isäntää.

Japania vastaan Skandinavian joukkue latautui todella hyvin.

- Me päätimme, että nyt ei hävitä yhtään ottelua. Ja niinhän siinä kävi. Japani sai voittonsa ainoastaan kevyimmän ja raskaimman sarjan luovutuksista, kertoi Seppälä.

- Japani voitti Kuuba-ottelussaan kaksi sarjaa, joten mikaan turistijoukkue heiltä ei ole matkassa. Eteläkorealaisiin verrattuna japanilaiset ovat kyllä heikompiä. Nipponin pojat yrittävät loppuun saakka, mutta viimeinen ritustus heiltä vielä puuttuu, analysoi Seppälä.

Neuvostoliitto on hallinnut selvästi maailman cupia.

Pressfoto

○ Harri Koskela oli New Yorkissa käytävässä painin maailmancupissa Skandinavian joukkueen parhaita miehiä. Tässä hänen otteestaan karkaa USA:n Derrick Valdroup 90 kiloisten sarjassa.

- Tarkoitus on kyllä ottaa niiltäkin sarjavoittoja. Kovia ottelujahan tänne on nimenomaan tultu hakemaan, totesi Seppälä.

Skandinavian joukkue kohtaa jatkossa ensin Neuvostoliiton ja päätösottelussaan Kuuban.

Painin maailman cup, 1. kilpailupäivän tuloksia:

1. kierros:
Skandinavia-USA 4-6.
Kuuba-Japani 8-2, N-liitto lepsi.

Skandinavian ottelut: 48 kg luovutus USA:lle, 52 kg: Jon

Rönningen-Shawn Sheldon 9-3, 57 kg: Keijo Pehkonen-Eric Sevard ypv. 4.15, 62 kg: Puddy Lee-Jukka Loikas disk. 5.57 (4-0), 68 kg: Andy Seras-Jaakko Talvitie 8-1, 74 kg: David Butler-Pekka Rauhala 6-2, 82 kg: Jari Salomäki-John Morgan 9-1, 90 kg: Harri Koskela-Derrick Valdroup 11-0, 100 kg: Dennis Koslowski-Klaus Mysen disk. 5.37 (6-0), 130 kg: luovutus USA:lle.

2. kierros: N-liitto-Kuuba 9-1, Japani-Skandinavia 2-8, USA lepsi.
Skandinavian ottelut: 48 kg

luovutus Japanille, 52 kg: Rönningen-Nakanori Shohei 14-1, 57 kg: Pehkonen-Kurotobi Ken 9-1, 62 kg: Loikas-Yoshida Ken sv. 0.57, 68 kg: Talvitie-Hori Hiruski 5-1, 74 kg: Rauhala-Yausa Kunishide sv. 5.29, 82 kg: Jari Salomäki-Yabuku Tamotsu sv. 3.30, 90 kg: Koskela-Higashide Doru 12-4, 100 kg: Mysen-Sukube Masshiko 6-3, 130 kg: luovutus Japanille.

3. kierros: Kuuba-USA 5-4, N-liitto-Japani 9-1, Suomi lepsi.
Suomi kohtaa toisena kilpailupäivänä ensin Neuvostoliiton ja sitten Kuuban.

KUVA 6.3 Pohjalaisen uutisessa 16.11.1987 pohjalaiset huolehtivat siitä, että Skandinavian joukkue pärjäsi New Yorkissa.

journalistisen kulttuurin, ja nimenomaan ammattirooli ohjaa siinä, mitkä asiat hän arvioi uutisiksi ja miten hän juttunsa rakentaa (vrt. Shomaker ja Reese 1991, 73, 81). Me-henkisten urheilu-uutisten väheneminen tultaessa vuoteen 1994 vähentää kuitenkin tältä argumentilta selitysvoimaa. Yhteisöllisyyden suhteen ajankohtien ei näet sinänsä 'pitäisi' erota. Siinä mielessä jää epäselväksi, mikä uutisen yhteisöllisyyden ratkaisee: toimittajan 'aluehenkisyys', toimituskäytänteet ja -kulttuuri, urheilutapahtumat vai 'maakuntiin' voittoja tuovat urheilijat.

Ilkan ja *Pohjalaisen* haastateltujen puhe pyrki todentamaan uutisten 'meisyyden' toistavan (etelä)pohjalaiseen urheiluun liittyviä vahvoja maakunnallisen yhteisöyden tunteja. *Pohjalaisen* urheilutoimittaja paikansi maakunnan mehenkisyiden ylipäätään urheiluun ja nimenomaan kahteen lajiin: painiin ja pesäpalloon. Hän mainitsi, että hengeltään pohjalaisia ihmisiä ovat näissä lajeissa mukana olevat. Urheilulajien merkitys maakunnallisuuden ja maakuntien rajojen ylläpitäjänä tuli mielenkiintoisesti esiin myös siinä, että maakunnan rajojen piirtäminen kunnittain on vaikeaa. Haastatellun on helpompi ajatella, että esimerkiksi pesäpallo kuuluu Etelä-Pohjanmaalle kuin miettiä, onko Evijärvi Etelä- vai Keski-Pohjanmaata.

Taulukosta 6.5 näkyy, että aineistoon kertyi 23 me-henkistä ei-urheilu-aiheista uutista, joita kutsun *me-henkisiksi selosteiksi*. Myös nämä jutut 'juhlivat' maakunnallista yhteisöllisyyttä. Ne muistuttavat me-henkisiä urheilu-uutisia siinä, että ne muuntavat yksittäisen ihmisen, joukkueen, projektin tms. menestymisen tai etenemisen koko maakunnan voitoksi, kuten seuraavat otsikot havainnollistavat:

Messilän ja Tiirismaan laskettelulomia pian myynnissä Pietarissa (pääotsikko)
Päijätähämäläistarjous päihitti Kolin (alarivi) (Etelä-Suomen Sanomat 1.11.1994)

Pohjanmaan tytöt tangofinaaliin (Pohjalainen 22.5.1994)

Pohjois-Pohjanmaan sato erinomainen (esirivi)
Jatkotutkimuksiin 815 malminäytettä (Kaleva 28.1.1987)

Me-henkisille maakuntaselosteille on tyypillistä myös asian uutisointi kannustavasti ja muille esimerkkiä näyttäen. Kuten uutisingressistä jäljessä näkyy, tyyliltään uutistekstit muistuttavat kuitenkin enemmän asiallista ja ulkopuolista raportointia kuin irrottelua 'meidän' menestymisellä (Keskipohjanmaa 8.2.1987).

Avaustempaus onnistui (esirivi) *Miljoonarankkari-kisa käyntiin K-P:lla* (pääotsikko)

KOKKOLA – Kokkolan urheilutalolla avattiin lauantaina reippaalla tempauksella Suomen Palloliiton Keski-Pohjanmaan piirin osalta SPL:n 80-vuotisjuhluvuoteen liittyvä miljoonarankkari-kisa.

– K-P:n piiri kelpaa esimerkiksi koko Suomelle. Toivon teille samanlaista jatkoakin miljoonarankkari-kisassa. Uskon, että K-P näin vuoden aikana varmasti ylittää tavoitteesensa eli 61 000 markkaan, SPL:n projektipäällikkö Risto Hannula kiitteli esitellessään tätä hyväntekeväisyysideaa.

Maakuntareportaasi

Aineistoon kertyi 7 maakuntareportaasia vuodelta 1987 ja 9 vuodelta 1994. Ne voivat olla päiväkohtaisia uutissivujen juttuja tai näyttävästi taitettuja ja kuvitet-

tuja viikonvaihejuttuja (vrt. Miettinen 1984, 75). Maakuntaselosteesta ja kulttuurisesta omakuvataustoituksesta ne erottaa se, että reportaasissa kirjoittaja on läsnä persoonallisine havaintoineen, kokemuksineen ja tulkintoineen; hän on paikalla ollut silminnäkijä ja tarinan kertoja. Kaunokirjallista arvoa tai aineiston jäsentämistä kaunokirjallisella tavalla maakuntareportaaseista on vaikeampi löytää. Voi ajatella, että reportaasin esityskonventiot ovat muuttuneet. Toinen tapa ratkaista asia olisi ollut sijoittaa reportaaseiksi paikannetut jutut selosteisiin. Näyttävän kuvituksen, taiton ja toimittajan persoonallisen kuvauksen perusteella olen kuitenkin katsonut, että ne on loogista paikantaa reportaaseiksi.

Maakuntareportaasien kevyintä versiota edustavat ei-päiväkohtaiset jutut, joissa kertoja on tuntemuksineen ja havaintoineen läsnä. Näin runoili kertoja jutun *Horsma kukkii myös valkoisena* (Ilkka 6.8.1987) kärjessä:

Maakuntakukkien kauniissa tarhassa maitohorsma, Etelä-Pohjanmaan maakuntakukka, kuuluu näyttävimpiin ja loistavimpiin. Ei liene tienvarrtta ja pienintäkään aukkopaikkaa, missä horsma ei kukoistaisi. Ihmekös, jos ulkomaalaisetkin ihastuneina kyselevät: Mikä kukka, mikä loistava kukka!

Päiväkohtainen reportaasi ilmestyy, kun 'merkittävää' tapahtuu levikkialueella. *Keskipohjanmaa* uutisoi näyttävästi Kaustisen kansanmusiikkifestivaalien avajaisista: *Sähkö sooloi avajaisissa* (esirivi) *Yllätykset maustivat Kaustisen lauantain*. Tyylliltään reportaasit eivät ole yhdenmukaisia. *Keskipohjanmaan* jutussa maakuntaneuvoksen ja opetusministerin virallisen kulttuuripoliittisen diskurssin lomassa kulkee kertojan yhteisöllinen ja tyylliltään epävirallisempi diskurssi. Näin kertoja representoi vaikutelmiaan juhlapuhujasta (*Keskipohjanmaa* 17.7.1994):

Hän [opetusministeri Olli-Pekka Heinonen] tiesi, että Kaustisella musisoidaan spontaanisti laivoilla ja pihoilla, parkkipaikoilla, kahviloissa, ojanpientareilla ja koivujen alla. Perinteeseen suhtaudutaan täällä näet rennosti. Kun yhdentyvässä Euroopassa haetaan ominaisuuksia, joita ei muilla olisi, semmoiseksi kelpaa juuri Kaustisen ilmiö ja henki.

Ahtisaaren maakuntamatkoista syntyneet jutut olen myös paikantanut päiväkohtaisiin reportaaseihin. Niitä kertyi aineistoon 4, kun *Pohjalainen* ja *Keskipohjanmaa* uutisoivat kesällä 1994 presidentin jalkautumisesta levikkialueilleen. Mielenkiintoista on, että jo terminä *maakuntamatka* representoi tapahtuman maakunnan yhteisenä (vrt. esim. kuntavierailu). Olennaista onkin, että Ahtisaaren matkojen mediarepresentaatiot rakentavat vierailut maakunnan tapahtumina:

Ahtisaarilla lämmin vastaanotto (*Keskipohjanmaa*, 18.7.1994)

Herneet pysäyttivät presidentin torilla (*Pohjalainen* 19.7.1994)

Presidentti kehui pohjalaisia (esirivi)

Täällä on ihan oikea ote! (*Pohjalainen* 19.7.1994, taitettu edellisen alle)

Ahtisaarille pohjalainen tietopaketti (esirivi)

Maakunnan kulttuuri sai äänensä kuuluviin (*Pohjalainen* 19.7.1994, ks. kuva 6.4 jäljessä)

Ahtisaarille pohjalainen tietopaketti

Maakunnan kulttuuri sai äänensä kuuluviin

Seinäjoki

Presidenttipari sai muovipussillisen kotinviemisiä eilen Seinäjoelta. Kassiin sujahti oopperaa, kuorolaulua ja rokkia sisältäneitä cd-levyjä sekä ainakin Provinssirockin nimikkopaita.

Eeva ja Martti Ahtisaari joivat pari kuppusta kahvia kaupungintalolla, jossa pöydän ääreen oli kerätty kaupungin johdon lisäksi myös alueen kulttuurivaikuttajia.

Pohjalaisen "trossauskieroksen" jälkeen presidentti oli vakuuttunut siitä, että puheet suomalaisen kulttuurin kuolemasta ovat huomattavan ennenaikaisia.

— Mistä ne kaikki puheet tulevat, joiden mukaan suomalainen kulttuuri voi huonosti, hän ihmetteli. Hänen mielestään kulttuuri elää kansan keskellä voimaperäisesti.

Hän lupasi sinnikkäästi kiertää maakuntia vastaisuudessaakin, ja kesäisin erityisesti kulttuurijuhlilla. Kutsuja sateliin moneen paikkaan, esimerkiksi taiteellisen johtajan Lasse Lintalan esittelemille Ilmajoen Musiikkijuhlille.

Myös Lappajärven Musiikkijuhlat lupasi kutsun sen jälkeen, kun juhlien hallituksen puheenjohtaja Matti Lampi kuuli, että rouva Ahtisaaren sukulaismies on ollut Lappajärven kanttori.

— Olemme pohtineet, mistä poikamme Marko on perinyt

musikaalisuutensa. Olen aina uskonut että mieheni puolelta, ennen kuin joku suvustani muisti kanttori Villen, Eeva Ahtisaari tuumi.

Tangomarkkinat melkoinen ihme

Presidenttiparia kiinnosti erityisesti ilmiö nimeltä Tangomarkkinat. Rouva Ahtisaari ei meinannut uskoa korviaan, kun Tangomusiikin edistämissyhdistyksen puheenjohtaja Reijo Pitkäkoski laski, että kesän markkinoiden jälkeen maakuntaan ja erityisesti Seinäjoelle jäi tangorohaa 50 miljoonaa markkaa!

Provinssirockin toiminnanjohtaja Juha Koivisto puhui rokkitapahtuman puolesta ja jäi suustaan kiinni presidentin kanssa vielä hyvästellessäkin. Ahtisaari ei tunnetusti vierasta rokkimusiikkia.

Spelejä esitteli varapuheenjohtaja Leila Peltola ja Hurnstajateatterikesää hallituksen jäsen Pentti Sivunen.

Kaupunginjohtaja Raimo Yli-Uotila korosti, että Seinäjoke panostaa juuri yrittäjyyteen, koulutukseen ja kulttuuriin.

— Tuntuupa hyvältä kuulla, että tapahtumat eivät kilpaile keskenään, presidentti tuumasi maakunnan yksituumaisuudesta.

Pirkko Lehtimäki

Presidenttipari sai kuulla kahvikupposen äärellä maakunnan kulttuuritarjonnasta. Valtuuston puheenjohtaja Eino Rajamäki ja hallituksen puheenjohtaja Kirsti Potka myhäilivät tyytyväisinä: väki on luovaa ja vielä hyvää trossaamahan.

KUVA 6.4 Pohjalaisen lukijat pääsivät presidentin maakuntamatkan mukaan 19.7.1994.

Yhteisöllisyyden vuoksi maakuntareportaaseista voi hakea yhtymäkohtia uutisjuttuihin, joita Gans (1979, 20) kutsuu kansallisiksi juhlamenoiksi (*national cere-*

monials). Ne ovat maakunnallisia seremonioita, jotka tarkastelevat maakuntaa yhteisönä ja sen tulevaisuutta rohkaisevan kannustavassa hengessä kulloisenkin tilaisuuden yli. Esimerkiksi *Pohjalaisen Täällä on ihan oikea ote!* -uutisen kärjessä päämies kehui otsikon hengessä pohjalaisia (19.7.1994):

Pohjalaisilla ei ole presidentti Martti Ahtisaaren mielestä kurjistumisen uhkia, mikäli maa liittyy Eurooppaan. Hänestä Vaasan läänissä on aivan oikea ote.
– Oikea ote näkyy yrittäjyydessä, koulutuksessa ja yhteistyössä eri maakuntien välillä, Ahtisaari kiitteli eilen Seinäjoella.

Keskipohtjanmaan uutinen kertoi puolestaan näin (18.7.1994):

Sunnuntainen Keski-Pohjanmaan kierros vakuutti valtionpäämiehen maakunnan elinvoimaisuudesta ja omaleimaisuudesta. Ahtisaari kertoi saaneensa vierailustaan vahvistusta käsityksilleen pohjalaisten itsellisyydestä ja luovuudesta.

Ns. kansanmiehet tai -naiset eivät pääse reportaaseissa ääneen, vaan esiin pääsevät äänet ovat virallisia tahoja. Jos reportaaetit ylistävätkin alueellista omaleimaisuutta ja omatoimisuutta, ne nojaavat tässä alueellisuuden viralliseen diskurssiin. *Keskipohtjanmaan* jutun neljästä valokuvasta vain pienimmässä kahden palstan kuvassa on selin nuoria "ihailijoita", jotka uskalsivat pyytää Ahtisaarelta nimikirjoitusta. Heidän nimiään kuvateksti ei kerro toisin kuin muiden kuvien henkilöiden (maa- ja kotitalousnaisten keskuksen puheenjohtaja, pääministeri perheineen kotonaan Kannuksessa, taiteilijaprofessori).

Maakuntamatkareportaasit ovat tyyliltään 'hyväntahtoisia'. Uutisointi ei vierailijan asemasta huolimatta hakeutunut viralliseen kulttuuriuutisen diskurssityyppiin vaan leppeän ja lempeän selostamisen alle. Vaikka kertoja siis keskittyy virallisen tason tapahtumiin, tyyli on arkinen ja myönteinen. Uutisten sävy on kunnioittava, mutta presidentin ja 'tavallisten' kansalaisten 'aitoa' läheisyyttä korostava. *Pohjalaisen* uutiskuvassa presidentti astelee tungoksessa torilla pussukka herneitä kädessään. Hän representoituu kansanmiehenä myös *Keskipohtjanmaan* uutisen kertojan diskurssissa:

Presidentin maakuntavierailut ja hänen tähän asti osoittamansa aito kiinnostus tavallisten kansalaisten elämää ja elintapoja kohtaan on varmasti osaltaan vaikuttanut hänen suureen gallupsuosioonsa. Keski-Pohjanmaallakin yksi jos toinen kansanmies tai -nainen ehti lausua Ahtisaaren työlle lämpimät kiitokset.

Tulkinta- ja kuvausvapauksia itselleen ottavan uutiskertojan vuoksi maakuntamatkareportaaseja on tarpeen tarkastella lähemmin kertojan toiminnan näkökulmasta. Otetaan vauhtia *Pohjalaisen* uutisesta (19.7.1994) *Ahtisaarille pohjalainen tietopaketti* (esirivi) *Maakunnan kulttuuri sai äänensä kuuluviin* (pääotsikko). Mutkattomaan tunnelmaan pääsee jutun kärjessä, jossa kertoja rakentaa leppeää tunnelmaa:

Presidenttipari sai muovipussillisen kotiinviemisiä eilen Seinäjoella. Kassiin sujahti oopperaa, kuorolaulua ja rokkia sisältäneitä cd-levyjä sekä ainakin Provinssirockin nimikkopaita. Eeva ja Martti Ahtisaari joivat pari kuppusta kahvia kaupungintalolla, jossa pöydän ääreen oli kerätty kaupungin johdon lisäksi myös alueen kulttuuri vaikuttajia.

Maakuntalehden ja lukijakunnan sekä presidentin ja lukijakunnan välisen suhteen kannalta on olennaista, että näkökulmien ja kielenkäytön kautta tilaisuus representoituu mutkattomana ja vieraat 'tavallisina ihmisinä'. Kyse on *presidenttiparista*, ei esimerkiksi Presidentti ja Rouva Ahtisaaresta. Heidän saamansa lahjat kertoja sanoittaa *muovipussilliseksi kotiinviemisiä* ja tavoittaa mielikuvan kenestä tahansa tavallisesta suomalaisesta pariskunnasta, joka tuo kotiinsa muovipusseista pursuavia tuliaisia. Muotoilu *joivat pari kuppusta kahvia* representoi kaupungintalolla järjestetyn kahvittelun epämuodollisena ja lämminhenkisenä.

Kertojan diskurssi maakunnallistaa presidentin puhetta useaan kertaan ja representoi tapahtumaa koko pohjalaisen kulttuurin voimannäyttönä. Näin kertojan diskurssi kokoaa kaupungintalolla tapahtumiaan esitelleet Ilmajoen musiikkijuhlien, Lappajärven musiikkijuhlien, Tangomusiikin edistämisyhdistyksen, provinssirockin, spelien, harrastajateatterikesän sekä Seinäjoen kaupungin edustajat. Otsikko ei myöskään puhu edustajista vaan toteaa kokoavasti: *Maakunnan kulttuuri sai äänensä kuuluviin*. Kolmannessa kappaleessa presidentin usko suomalaisen kulttuurin elinvoimaisuudesta alueellistuu pohjalaisuuteen sekä täsmentyy kansaan ja maakuntaan. Merkille pantavaa onkin, että lainauksen mukaan presidentti puhui suomalaisen kulttuurin elinvoimasta, jota kertojan diskurssi pohjalaistaa:

Pohjalaisen "trossauskierroksen" jälkeen presidentti oli vakuuttunut siitä, että puheet suomalaisen kulttuurin kuolemasta ovat huomattavan ennenaikaisia. – Mistä ne kaikki puheet tulevat, joiden mukaan suomalainen kulttuuri voi huonosti, hän ihmetteli. Hänen mielestään kulttuuri elää kansan keskellä voimaperäisesti.

Utinen päättyy suoraan lainaukseen: "Tuntuupa hyvältä kuulla, että tapahtumat eivät kilpaile keskenään, presidentti tuumasi maakunnan yksituumaisuudesta." Tekstin perusteella jää epäselväksi, mihin tapahtumiin Ahtisaari loppukommentissaan viittaa. Mielenkiintoinen loppuhuipennus kuitenkin on, koska lainauksen kehystys rakentaa yksituumaista maakuntaa. Uutisen kuvateksti on mielenkiintoinen samasta syystä:

Presidenttipari sai kuulla kahvikupposen äärellä maakunnan kulttuuritarjonnasta. Valtuuston puheenjohtaja Eino Rajamäki ja hallituksen puheenjohtaja Kirsti Potka myhäilivät tyytyväisenä: väki on luovaa ja vielä hyvää trossaamahan.

Näin muotoiltuna se antaa ymmärtää, että kansanomaisesti "väki" – maakunnan ihmiset – ovat osoittaneet luovuuttaan ja tehneet maan päämieheen hyvän vaikutuksen, vaikka itse jutussa "väki" ei pääsekään ääneen. Tekstistä ei voi kuitenkaan päätellä, myhäilivätkö tyytyväisyyttään näillä sanoin kuvan henkilöt vai uutiskertoja.

Tässä on paikallaan pysähtyä murreilmaisuun *trossaamahan*. Koko aineistossa murre sanat jäivät vähäisiksi. Silti niitä voi pitää monella tapaa merkityksellisinä alueellisuuden 'sisällön' sekä lehden ja lukijakunnan välille rakentuvan suhteen kannalta. Molemmista näkökulmista ne voi nähdäkseni ymmärtää tärkeiksi yhteisöllisyyden rakentumisen työkaluiksi. Yhteisen kielen kautta ihmiset representoituvat tietyn alueyhteisön jäseniksi ja erottautuvat muiden 'alueellisten kielten' rajaamista yhteisöistä. Murteessa voi nähdä samantapaisen yhdistävän

linkin myös lehden ja lukijakunnan välillä: yhteinen kieli voi olla väline kertoa yhteisestä tavasta katsoa ja ymmärtää maailmaa. Lehden ja lukijakunnan suhteen näkökulmasta maakuntareportaaseissa on kaikkiaan olennaista kertojan rooli 'meidän' tulkkina: paikan päällä olleena kertoja tulkitsee, mitä maakunta teki ja miten se onnistui vakuuttamaan presidentin.

Aineiston *ei-päiväkohtaiset reportaasit* ovat taustoittavia ja tulkitsevia.⁸⁴ Jutusta riippuen ne nojaavat eri kulttuurisiin diskursseihin. Edellä käsiteltyjen päiväkohtaisten reportaasien lämminhenkiseen tyyliin nähden on kiinnostavaa ei-päiväkohtaisten reportaasien faktuaalisuus sekä suostutteleva ja kommentoiva ote. Tässä suhteessa kiinnostavimpia maakuntareportaaseja on *Ilkan* juttu *Kulttuuri-maisema velvoittaa* (Ilkka 10.4.19 94), jossa kertojan kuvaileva diskurssi 'sulautuu' asiantuntijadiskurssiksi. *Kulttuurimaisema velvoittaa*, vaatii ensinnäkin otsikko. Näin kertoja reportaasin alussa:

Laadukas ja luonnonmukainen ympäristö on ihmiselle henkinen voiman lähde. Minkä teemme ympäristöllemme, sen teemme itsellemme. Parantaaksemme itseämme, meidän on ryhdyttävä parantamaan ympäristöämme. Asuinympäristön, maiseman ja luonnon merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja viihtymiselle on kiistaton. Vaikka tavalliset ihmiset eivät osakaan taitelijain tavoin virittää ylistyslauluja kotiseudulleen tai ikuistaa maiseman helmiä kuviksi seinille, kokee jokainen ympäristönsä ja silmien eteen levittäytyvän maiseman omalla tavallaan.

Mielenkiintoinen tyylipiirre on me-muoto, jonka kautta kertoja 'kutsuu' lukijan ehdottamaansa me-yhteisöön sekä ajatuksensa taakse, jonka mukaan ympäristöä on ryhdyttävä suojelemaan. Alkuosan kantaaottava diskurssi muuttuu informatiivisemmaksi lähellä jutun puoliväliä, jossa teksti alkaa lainata pitkiä pätkiä haastatellun maisema-arkkitehdin ja hortonomin puheesta. Loppuosassa viimeisen väliotsikon jälkeen asiantuntijadiskurssin nappaa jälleen kertoja:⁸⁵

Vastuu maisemasta kuuluu, paitsi yhteiskunnalle, luonnollisesti jokaiselle siinä elävälle ja liikkuvalla ja kaikille, jotka toimillaan siihen vaikuttavat. [...] Ei ole lainkaan yhdentekevää miten niihin [rakennuksiin] suhtaudutaan.

Maakuntalehden itselleen omaksuman roolin näkökulmasta on olennaista, että kertoja voi maksua asiantuntijan roolin. Hänellä on oikeus nimissään tulkita ja eritellä asioita ja ilmiöitä kuitenkin tuomatta esiin näkemystensä 'henkilökohtaisuutta'. Tässä mielessä tulkitseva ja taustoittava reportaasi paikantaa maakuntalehden asiantuntijaksi ja lukijakunnan me-yhteisön jäseneksi ja ohjeistettavaksi.

84 Aineistoon sisältyy 2 isohkoa juttua, jotka olen ryhmitellyt ei-päiväkohtaisiin reportaaseihin. Koska nämä jutut ovat tyyliltään pakinanomaisia, tarkastelen niitä toiston välttämiseksi pakinoiden yhteydessä.

85 Sisällöllisesti on kiinnostavaa, kuinka ymmärtämätön suhtautuminen perinnemaiseman arvoon kansallistuu kertojan diskurssissa. Kertoja valittelee, kuinka "suomalaista kulttuuria on pyyhkäisty pois" ja mainitsee, että virallinen Suomi on herännyt tajumaan maisemallisia arvoja liian myöhään. Väitettä tukemaan kertojan diskurssi valottaa, miten "arvokkaiden pohjalaistalojen" kunnostamiseen oli jokin aika sitten mahdotonta saada lainaa. Tämän jälkeen pohjalaiset saavat kritiikistä osansa: "Suomalaiset eivät ole osanneet antaa arvoa suomalaiselle enempää kuin pohjalaiset omalle perinteelleen, joka niin monin muodoin on ollut luomassa asutun maaseudun kuvaa – kulttuurimaisemaa".

Kertojan diskurssin näkyvyyden suhteen *Pohjalaisessa* julkaistu sunnuntainumeron juttu *Kun apurahoja jaetaan* (ylärivi) *Vaikuttaako pohjalaisuus?* (pääotsikko) (Pohjalainen 8.2.1987) on poikkeuksellinen. Siinä kertojan läsnäolo tämän omien havaintojen ja kokemusten muodossa on edellisen reportaasin tapaan vahva. Ingressissä kertojan diskurssi vastaa otsikon (ks. edellä) kysymykseen suorakaisesti:

Nähtävästi vaikuttaa esimerkiksi valtion taidetoimikuntiin, jotka jakavat apurahoja. Viime vuonna ei Vaasan lääniin tullut yhtään vuosiapurahaa. Kun asuu Pohjanmaalla, ei voi istuksia iltoja vaikuttajien kanssa.

Epätavallista on toimittajan avoin rooli 'huolestuneena sisäpiiriläisenä'. Ingressin kolmannessa kappaleessa kertoja näet valottaa rooliaan kolmen pohjalaisyyntyisen taitelijan keskusteluttajana:

Keskustelu käytiin joulukuussa 1986 Seinäjoen Kivirikon taidetalossa. Kyselijänä ja keskustelijana Marjatta Ripsaluoma.

Mielenkiintoista on, että tästä huolimatta hän ei päädy kirjoittamaan juttua minämuodossa. Vaikka tämän työn aineisto ei sisällä reportaaseja tai muita tekstejä, joissa minä-muotoisen kertojan representoitumista voisi analysoida, kirjoittajan henkilökohtainen ja tekstissä ilmenevä läsnäolo on työn tehtävänasettelun kannalta kiinnostava ja tärkeä kysymys. Tässä suhteessa on mielenkiintoista, että tutkiessaan ruotsalaislehtien reportaaseja vuosien 1960–1985 väliseltä ajalta Hultén (1990, 125) havaitsi, että reportaasin tekijöiden henkilökohtainen, tekstissä esille tuleva läsnäolo tai kädenjälki oli vähentynyt. Toimittaja ei sisällyttänyt entiseen tapaan tekstiin omia sanojaan tai ajatuksiaan pohdinnan ja havainnoinnin kautta. Hänen esiintymisensä yksikön ensimmäisessä persoonassa oli niin ikään harvinaistunut.

Syitä pohtiessaan Hultén (1990, 222–225) tuo esiin toimittajan roolin epäselvyydet: toimittaja kokee vaikeaksi ilmentää jutussa omaa persoonaansa, vaikka miljöökuvaukset, läsnäolokuvaukset ja henkilökohtainen tyyli nähtäisiinkin arvokkaiksi osiksi reportaasissa. Uutisjournalismiin keskeisesti liittyvä välittäjän rooli näet pikemminkin väittää, ettei journalistin tarvitse perustella sitä, mitä hän välittää ja miksi. Maakuntalehdissä muutosta Hulténin mukaan selittää myös uutisseurannan kasvu: päivittäisten 'uutisgeneraattorien', lehdistötilaisuuksien, rutiinikerrosten, virastojen, virkamiesten ja yritysten toiminnan ja kokousten seuraaminen vie niin paljon toimittajan aikaa, ettei aikaa reportaasien kirjoittamiseen jää. Lisäksi oma selusta on monesti kätevä turvata sirottelemalla muistiinpanoista tai nauhalta löytyvät suorat lainaukset juttuun sen sijaan että alkaisi sulattaa, yhdistellä ja päätellä.

Stefan Jonssonin (1992) pohdiskelu kaunokirjallisuuden realismista niveltyy edelliseen. Realismissa ei hänen mukaansa ole nimittäin kyse tyylistä, muodosta tai sisällöstä vaan pikemminkin asenteesta maailmaan, joka pakottaa niin kirjailijan kuin lukijan aktivoimaan suhteen kaunokirjallisuuden ja todellisuuden välille: "Realismi on sekä taistelumerkki (kampsignal) että naamio, joka kätkee tuhannet kasvot". Ruotsalaisen kriitikon ja toimittajan näkökulma on kiinnostava, sillä kertojan kuvailevan, suostuttelevan ja kommentoivan diskurssin voi löytää myös

uutissivuilta. Tämä asettaa lukijan medialukutaidolle erityisiä vaatimuksia, koska tunnistamattomana pysyttäytyvä kertoja ja uutisen esillepano eivät välttämättä anna lukijalle vihjeitä tekstin tulkinnallisuudesta.

6.2.3 Omakuvataustoituksia

Omakuvataustoitukset tarkoittavat aineistossa maakunnan luonnon, kulttuurin tai asukkaiden omaakuvaa taustoittavia tekstejä. Ymmärrän taustoittavalla tässä sitä, että juttu erittelee asian historiallista kehitystä, syitä, seurauksia sekä merkitystä ja on käsittelytavaltaan looginen ja asiallinen (vrt. Miettinen 1984, 75). Toisin kuin Miettinen esittää, en edellytä jutuilta päiväkohtaisuutta. Taustajutun kriteereistä myös kanta-aottamattomuuden vaade on ongelmallinen, koska tällöin kertojan rooli ei ulotu sen tekstiä organisoivaan toimeliaisuuteen. Se myös siirtää syrjään kysymykset kertojan diskurssin asiantuntijuudesta, suostuttelevuudesta tms. Lähtökohta journalismin mahdollisuudesta toimia maailman peilinä ei niin ikään kiinnitä huomiota siihen, että kanta-aottamattomaan muotoon puettu uutinen siitä huolimatta representoi asioita tietyistä näkökulmasta vahvemmin kuin jostakin toisesta. Tällä on erityistä merkitystä tässä, koska asiallisen oloinen uutiskertoja pitää kerrontaa aluehenkisissä taustoituksissa vahvasti otteessaan.

Vuoden 1994 aineistoon kertyi 8 omakuvataustoitusta ja vuoden 1987 aineistoon 10. Uutissivujen omakuvataustoitukset eivät ole diskurssityyppeinä samanlaisia. Osa on 'asiantuntija-artikkeleita', joissa ei ole suoria haastattelusitaatteja tai epäsuoraa lainausta, vaan kertoja on ominut suvereenin asiantuntijadiskurssin. Tällaisia asiantuntijataustoituksia edustavat vuoden 1994 aineistossa jutut *Pohjanmaan mystikot kyntäneet kulttuurisarkaa* (Pohjalainen 17.7.1994), *Päijät-Hämeen linnusto saanut kymmenkunta uutta lajia* (Etelä-Suomen Sanomat 20.8.1994) sekä *Päijät-Hämeen maisemat arvossa* (Etelä-Suomen Sanomat 9.7.1994). Asiantuntija-artikkelin ja taustajutun välimuotoja niistä tekee ensinnäkin se, että ne on taitettu uutissivuille, esimerkiksi kaksi jälkimmäistä lauontain lehden kotimaan sivulle. Utismaisuutta luo myös se, että ensimmäisessä jutussa kirjoittaja mainitaan alussa, keskimmaisessä lopussa ja viimeisessä ei lainkaan. Kirjoittajaa ei siis esitellä asiantuntijana, vaikka hän omii asiantuntijadiskurssin.

Omakuvataustoitusten aihepiirit vaihtelevat, ja siksi ei voi osoittaa tiettyä tai tiettyjä diskursseja, jotka olisivat niille ominaisia. Maakuntareportaasien tapaan niissä on mielenkiintoista nimenomaan kertojan diskurssin toimeliaisuus. Kertojan diskurssin näkökulmasta kiinnostavampia omakuvataustoituksia ovat sellaiset, jotka viittaavat niin kirjalliseen kuin suulliseen lähdeaineistoon. Omakuvataustoitukseen luokittelemani, *Kalevassa* julkaistu juttu *Pohjoissuomalaisten huono itsetunto – sairaskertomus pitkästä ahdingosta* (Kaleva 14.2.1987) on tyyliltään asiallinen, mikä tarjoaa kertojalle raportoin ja tiedon välittäjän roolia. Olennaista on kuitenkin, että näkymätön kertoja pitää juttua lujasti otteessaan.⁸⁶

Maakuntalehden ja lukijakunnan välisen suhteen kannalta omakuvataustoituksen kertojan diskurssin vahva ote on merkityksellistä. 'Aukotonta' kerto-

⁸⁶ Kuten aiemmin tuli esiin, kertojan toimeliaisuus on kiinnostavaa tässä jutussa pohjoissuomalaisuuden representoitumisen näkökulmasta; kansanluonnediskurssista ammentaa juuri kertoja.

musta rakentaessaan ja omaa rooliaan – esimerkiksi asiantuntijoita välillä siteeraamalla – häivyttäen se tarjoaa lukijalle omien ja asiantuntijoiden tulkintojen kautta tarkkaan määriteltyjä jalansijoja. Tässä mielessä omakuvataustoitus on diskurssityyppinä ehdottomampi kuin maakuntareportaasi, joka myös ilmentää maakuntalehden omaksumaa asiantuntijan ja tulkin roolia mutta joka kertojan mahdollisten havaintojen ja tuntemusten kautta antaa kuitenkin pientä vihiä niiden henkilökohtaisuudesta.

Tämän seurauksena lukijan rooli on omiaan jäämään omakuvataustoituksessa ulkopuoliseksi. Jos hän ei puolestaan tunnista tekstistä kirjoittajan kädenjälkeä, hän ei myöskään löydä keskustelukumppania. Pikemminkin lukija kohtaa tällöin etäisen kertojan ja asiantuntijoiden diskurssit, jonka näkemykset hän voi hyväksyä tai hylätä mutta joiden arviointiin häntä ei kannusteta.

Olen nimennyt osan poliittisiin diskursseihin nojaavista teksteistä *maakuntataustoituksiksi*. Diskurssityyppin nimen mukaan kyse on taustoittavista teksteistä, joten jatkan taustoittavien juttujen erittelyä luvussa 7.

6.2.4 Henkilökuvia

Henkilökuva on harvinainen aluehenkinen diskurssityyppi: niitä kertyi aineistoon vain 7. Tekstien myötä kulttuurinen erityisyys saa kasvot ja laskeutuu lähemmäs ns. tavallisia ihmisiä. Näkökulman epävirallistumista kuvaa juttu *Nurmolaisen eteläpohjalaisenkin – perikuva*, joka on syntymäpäiväjuttu 60-vuotispäiväänsä juhlivasta nurmolaisesta (ks. kuva 6.5 jäljessä). Juttu ei ole sattumalta syntymäpäivähaastattelu, vaan maakunnallisuus rakentuu ns. tavallisempien ihmisten kautta juuri syntymäpäivähaastatteluissa. *Keskipojhanmaa* oli otsikoinut Merkkipäivänäpalstan haastattelun pietarsaarelaisesta lastentarhanopettajasta niin ikään maakunnallista omaleimaisuutta korostaen: *Keskipojhalaisuus on tärkeä asia* (Keskipojhanmaa 24.10.1994). Kiinnostavaa on, että tekstin perusteella otsikko näyttää vastaavan toimittajan kysymykseen, sillä kertoja viittaa haasteltavaan ilmaisulla: ”sanoo miettineensä”. ’Aloite’ puhua alueellisen identiteetin merkityksestä on sen perusteella pikemminkin toimittajan kuin haastateltavan. Näin jutun toisessa ja kolmannessa kappaleessa:

Hän [lastentarhanopettaja Orvokki Sainio] sanoo miettineensä näitä asioita [maakunnallista identiteettiä] osallistuttuaan kesällä Ullavan musiikki- ja kuvataidetaapahtumaan. – Tapasin siellä oman kylän poikia juurillaan.
Sainio sanoo keskipojhalaisesta uskaltavan ylläpitää omaa kulttuuriaan ja pitää kiinni omista lähtökohdista. – Samalla kun ollaan avoimia muuhun maailmaan, tiedetään, mihin kuulutaan ja mitkä rajat ovat.

Maakunnallisuus representoituu ’tavallisempien’ ihmisten tarinoissa myös silloin, kun nämä kilpailevat menestyksekkäästi. *Minna on ylpeä pohjalaisuudestaan* uutisoi *Ilkka* ylihärmäläisen voitettua Ympäristö 87 -kilpailun (12.6.1987). Samantapaisesti kirjoitti *Keskipojhanmaa* maakunnan nuorista jutussa *Palkintoja, palkintoja* (29.5.1994). Henkilökuvaksi asti mielenkiintoa riittää myös mediajulkisuudessa tunnetuksi tullessa maakunnan kasvatissa. Jutussa *Kotiseutu löytyi ulkomailta* (Keskipojhanmaa 17.7.1994) televisiotoimittaja Maarit Tastulan henkilökuva rakentuu kotiseutuaiheisesta näkökulmasta.

Henkilökuvat poikkeavat edellä käsitellyistä diskurssityypeistä siinä, että niissä maakunnallisuus rakentuu myös muiden kuin asemansa tai virkansa puolesta alueellisesti merkittävien ihmisten kautta. Päätelmiä on silti vaikea yleistää henkilökuvien ulkopuolelle, koska niitä esiintyi määrällisesti niin vähän. Aineiston valossa voi kuitenkin sanoa, että tarvitaan syy, jotta tavallinen maakuntalehden lukija pääsee henkilökuvan aiheeksi. Henkilökuvaa nimittäin 'edes' syntymäpäiväjutun muodossa ei tehdä herkästi 'aivan tavallisista ihmisistä', vaan palstat näyttävät muodostuneen työ-, yhdistys- tai luottamuselämässä ansioituneiden henkilöiden esittelypalstoiksi.

Osaksi tutkimuksen 'ulkopuolelta' ja arkiseen maakuntalehtituntemukseen nojaten on kuitenkin tärkeää tuoda esiin, että reportaasien henkilökuviksi 'tavallisia' ihmisiä – useimmiten epätavallisine tarinoineen – kyllä pääsee. Koska nämä reportaasit tai henkilökuvat kuitenkin puuttuvat tämän työn aineistosta, jutuissa on kyse muusta kuin kulttuurisesta tai poliittisesta alueellisuudesta. Siksi työn tuloksia ei pidä lukea tai tulkita niin, että 'tavalliset ihmiset' ovat tyystin poissa maakuntalehdistä. Sen sijaan työ kertoo, että he ovat pikemminkin poissa kuin läsnä 'tärkeässä maakuntajournalismissa', että he ovat läsnä pikemminkin kulttuurisissa kuin poliittisissa teksteissä ja pikemminkin mielenkiintoisina henkilöinä kuin asiantuntijoina.

6.2.5 Kulttuurikommentteja ja -pakinoita

Kommentoivista diskurssityypeistä tarkastelen ensimmäisenä *kulttuurikommentteja*. Kantaa ottavia lajityyppinä ovat tyypillisesti pääkirjoitukset, kolumnit ja pakinat (Miettinen 1984, 74; vrt. Huovila 1997, 98–99). Päätin erottaa pääkirjoitukset, kolumnit, yliöt ja alakerrat kulttuurikommenteiksi ja jättää pakinat omaan *kulttuuripakinan* diskurssityyppiin, koska se poikkeaa ilmaisultaan artikkeleista. Ongelmana on kuitenkin, että pakinaa ja kolumnia on ulkoasun perusteella vaikea erottaa. Pulmassa kuitenkin auttaa yleensä pakinalta vaadittava omakohtainen aiheen lähestymistapa ja persoonallinen (mutta epämääräinen) "pakinallinen ote". Koska pakinoitsijoiden pakinoita (nimimerkillä vakiopalstalla kirjoittavien) aineistoon ei juuri kertynyt, näen kolumnin ja pakinan eron nimenomaan "pakinallisessa otteessa". Kiinnostavuudesta huolimatta en setvi sen olemusta pidempään, vaan ymmärrän pakinallisen otteen lyhyesti persoonalliseksi ja omakohtaiseksi aiheen lähestymis- ja käsittelytavaksi.

Kulttuurikommenttien diskurssityyppiin kertyi vuoden 1987 aineistossa 13 ja vuoden 1994 aineistossa 10 juttua. Vuodet yhteen laskien niitä ilmestyi eniten *Keskipohjanmaassa* ja vähiten *Etelä-Suomen Sanomissa* (ks. taulukko 6.6). *Pääkirjoitukseksi* kirjoitettuja omaleimaisuutta representoivia kulttuurikommentteja esiintyy harvoin. Vuoden 1994 otantalehtiin niitä sisältyi 4 ja vuoden 1987 vain 2. Verrattaessa kulttuurista pääkirjoitusta uutisdiskurssityyppiin sukulaissielu on helppo löytää maakuntaselosteista tai -reportaaseista. Kulttuuriset pääkirjoitukset nimittäin kiinnittyvät ajankohtaisiin maakunnan kulttuuririentoihin ja tapahtumiin: *Harrastajakesä on valtakunnallinen ja maakunnallinen* (Ilkka 4.8.1994 Seinäjoen harrastajateatterikesästä), *Maakunnan minä astuu esille* (Keskipohjanmaa 11.7.1994 alueen kesän kulttuuritapahtumista), *Presidenttipari saapuu ensi vierailulle Pohjanmaalle* (Pohjalainen 17.7.1994 presidentin maakuntavierailusta), *Pentinkulmaa ja*

hakkapeliittoja (Forssan Lehti 31.7.1987 maakunnan kesätapahtumista), *Keskipohjanmaan superviikko* (Keskipohjanmaa 17.7.1994, ks. kuva 6.6).

TAULUKKO 6.6 Vuoden 1987 ja 1994 aineiston kommentoivat tekstit kulttuurisiin diskurssityyppeihin jaoteltuna (N=35).

Lehti	Kulttuuri-kommentti	Kulttuuri-pakina	Kritiikki	Yht.
Il 1987	1	-	-	1
Il 1994	2	1	-	3
Poh 1987	2	-	4	6
Poh 1994	2	-	2	4
Kes 1987	4	-	-	4
Kes 1994	4	2	-	6
Ka 1987	1	-	-	1
Ka 1994	1	-	-	1
HS 1987	1	-	1	2
ESS 1987	-	1	-	1
ESS 1994	-	1	-	1
FL 1987	4	-	-	4
FL 1994	1	-	-	1
1987 yht.	13	1	5	19
1994 yht.	10	4	2	16
Yht.	23	5	7	35

Kulttuurikommentit nojaavat alueellisuuden viralliseen kulttuuripoliittiseen diskurssiin: ne korostavat yleisellä tasolla paikallisten ja alueellisten kulttuurien merkitystä ja asukkaiden omaleimaisuutta. Paikallisina tekstit kuitenkin myös erittelevät maakunnan kulttuurista olemusta ja ilmentävät näin määrittelydiskursseja, johon myönteisissä teksteissä kutoutuu yhteisöllisyysdiskurssi. Näin pääkirjoitus *Presidenttipari saapuu ensi vierailulle Pohjanmaalle* kertoo Lukijan kanavalle tulleista soittoista (Pohjalainen 17.7.1994):

Suurin osa soittoista kertoo ylpeiden pohjalaisten halusta esitellä ensivierailulle tulevalle presidenttiparille parasta, mitä maakunta tarjoaa, sen historiaa, kulttuuria, lakeusmaisemia ja saaristoa, sen asukkaiden osaamista ja aikaansaannoksia.

Olkoon esimerkkinä myös *Pohjalaisen* kulttuurikommentteihin luokiteltu artikkeli, jossa kansanluonnediskurssia värittää yhteisöllisyysdiskurssin ylpeys aktiivisista, aikaansaavista ja yhdessä toimivista pohjalaisista. Näin silloinen päätoimittaja Venäjälle suuntautuneesta avustustyöstä artikkelissaan *Kirves kädessä Venäjälle* (Pohjalainen 8.4.1994):

Pohjalaisten toiminnalla on pohjalaiset tuntomerkinsä: Tartutaan tehtävään ja lähde-tään panemaan asiat miehissä kuntoon. Omaa aikaa, lomaa eikä varoja ole säästely. Talkooväestä ei ole ollut puutetta. Hankkeet on suunniteltu ja viety läpi itsenäisesti ja omatoimisesti, ellei oteta lukuun kirkon ulkomaanasiain keskuksen ja eräiden kristillisten järjestöjen asiantuntija-apua. Virallista valtion tai kirkon tukea ja suojelua ei ole kyselty eikä tarvittu.

Käsittelin maakuntareportaasien yhteydessä presidentin maakuntamatkajuttuja. Koska lehdet julkaisivat aiheesta myös pääkirjoituksia, on mahdollista vertailla, miten matka representoitiin uutis- ja pääkirjoitussivuilla. Kiinnostavaa on, että jutut muistuttavat toisiaan niin sisällöltään kuin muodoltaankin. Utiskertojan havainnot presidentin ja maakunnan ihmisten lämpimästä suhteesta pääkirjoitus-teksti 'vain' lataa suorasukaisemmin (Keskipohjanmaa 17.7.1994):

Presidentti Ahtisaaren aloittamia maakuntakierroksia on ehditty jo arvioida kriittisesti-kin. Keski-Pohjanmaalla kritiikkiin ei ole aihetta. [...] Maakuntavierailulla presidentti Ahtisaari on selvästi tavoittanut sen 'tavallisen kansan', jota varten hän vierailuun tekee.

Alueellisuuden kulttuurisen rakentumisen ja journalistisen instanssin toiminnan näkökulmasta merkille pantavaa onkin, miten samantapaisia eri diskurssityypin jutut olivat. 'Sanomaltaan' *Keskipohjanmaan* reportaasin *Ahtisaarilla lämmin vastaanotto* ja pääkirjoituksen *Keski-Pohjanmaan superviikko* (ks. kuva 6.6) erot ovat olemattomat: molemmat representoivat tapahtuman presidentin ja 'tavallisen' kansan kohtaamisena.

Kulttuurista erityisyyttä rakentavia *yliöartikkeleita* esiintyy pääkirjoitusten tapaan harvakseltaan. Aineistoon kertyneistä 6 jutusta 5 julkaistiin *Keskipohjanmaassa*. Jos yliöille haluaa etsiä uutispuolen sukulaista, se löytyy helposti virallisista kulttuuriuutisista. Kun uutisissa 'viran puolesta' kulttuurista omaleimaisuutta ajattelevat lausuvat ajatuksiaan identiteetistä ja kulttuuripalveluista sitaateissa, yliöissä he pääsevät ääneen ilman kertojan diskurssin organisointia.

Kulttuurikommentteihin luokiteltuja *kolumneja* yhdistää pääkirjoituksiin asiallisuus. Tarkoitus ei ole hauskuuttaa lukijaa tai ironisoida vaan pohtia ääneen. Näin teki esimerkiksi Päivi Pulakka *Keskipohjanmaassa* kirjoittaessaan pohjalaisesta naiskuvasta. Kolumnien ja pääkirjoitusten välisistä eroista silmään pistää kolumnien pohdiskelevampi ja vähemmän autoritaarinen tyyli. Tekstit pikemmin-kin pohtivat rajattuja teemoja kuin tyrkyttävät yleistyksiä. Muiden kun pääkirjoitussivun kulttuurikolumneista ei välttämättä löydä alueellisuuden virallisia diskursseja, vaan tekstit ovat napakoita kommentteja ajankohtaisiin ja konkreettisiin asioihin. Esimerkiksi Leena Passi pohti kolumnissaan *Taidemuseo maalla?* Nelimarkka-museon tarpeellisuutta (Ilkka 2.3.1994). *Kalevan* kulttuuripalstan *Tätä mieltä tänään* juttu peräsi *Laaksojen Soittajille lisää valtion tukea* (Kaleva 26.2.1987), koska sen "[...] merkitys Pohjois- ja Keski-Pohjanmaan musiikkielämälle on entistä tärkeämpi juuri nyt". Saman palstan juttu *Voihan näyttömöitäidetta!* harmisteli, että näyttämötaiteen läänintaitelija vaihtui kamerataiteilijaksi (Kaleva 12.11.1987).

Keski-Pohjanmaan superviikko

Keski-Pohjanmaalla on alkamassa niin ainutlaatuinen viikon mittainen jakso, ettei vastaavaa liene koettu koskaan ennen. Superviikon alkajaisiksi tasavallan presidentti Martti Ahtisaari saapuu maakuntakierrokselle, jonka aikana hän osallistuu maa- ja kotitalousnaisten valtakunnalliseen kesäjuhlaa, tutustuu Veikko Vionojan taiteeseen, Kaustisen kansanmusiikkiviikon ohjelmaan sekä tapaa tietysti paljon keskipohjalaisia ihmisiä.

Muutakin vierailun arvoista ohjelmaa maakunta olisi pystynyt toki tarjoamaan. Lohtajalla päättyy kirkkomusiikkiviikko Ohtakarim juhlaan ja Pietarsaareissa on avattu valtakunnalliset asuntomessut. Presidentin ohjelman laatijoita voi kuitenkin onnitella onnistuneista valinnoista. Maa- ja kotitalousnaisten presidentin osallistuminen kesäjuhlaan on arvostuksen osoitus ja ansaittu tunnustus tehdystä työstä. Kokkolaan pystytetty käsityönäyttely kertoo vieraille maakunnan ihmisten osaamisesta.

Ullavassa presidenttipari saa tutustua Veikko Vionojan töihin taiteilijaprofessorin itsensä opastamana. Kaustisen festivaalit taas esittelee vieraille Keski-Pohjanmaan tunnetusta musiikkielämästä perinteisempää puolta.

Presidentti Ahtisaaren aloittamia maakuntakierroksia on ehditty jo arvioida kriittisestikin. Keski-Pohjanmaalla kritiikkiin ei ole aihetta. Hyvin valitun ajankohdan ansiosta presidentti ehti saada pienen, mutta paljon kertovan kuvan tämän alueen ihmisten työstä ja harrastuksista.

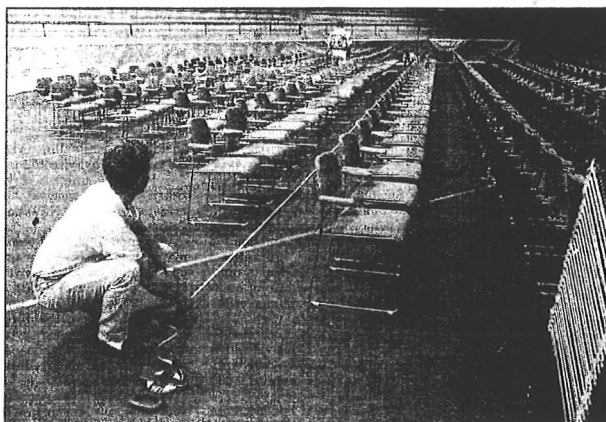
Maakuntavierailuillaan presidentti Ahtisaari on selvästi tavoittanut sen "tavallisen kansan", jota varten hän vierailujaan tekee. Tuore gallupmittauskertoo ihmisten olevan tyytyväisiä Ahtisaaren aloitukseen. Kansan pariin suuntautuneet käynnit ovat varmasti omalta osaltaan vahvistaneet myönteistä mielikuvaa.

Keskipohjalaisen superviikon tapahtumat eivät pääty presidenttiparin vierailuun. Ohjelma huipentuu tulevan viikonvaihteen Chydenius-seminaariin, jonka ainutlaatuisen arvovaltaisesta osanottajajoukosta on kerrottu jo useissa yhteyksissä.

Vaikka osanottajien joukossa on EU:n komission puheenjohtajan tehtävät jättävän Jacques Delorsin lisäksi mittava joukko kansainvälisiä ja kotimaisia poliitikkoja ja talouden vaikuttajia, erityisen suuri mielenkiintotilaisuudessa kohdistuu eläkkeelle siirtyneen presidentti Mauno Koiviston puheenvuoroon. Kyseessä on presidentti Koiviston ensimmäinen näin julkinen esiintyminen virkakauden päättymisen jälkeen.

Koiviston huolellisesti punnittuja mielipiteitä odotetaan. Entisen presidentin sanoilla on painoarvoa muodollisen aseman muuttumisesta huolimatta. Suomen historiassa pitää mennä kauaksi taakse päin, että löytyy tilanne, jossa eläkkeelle siirtynyt presidentti on voinut antaa kokemuksensa seuraajien tueksi.

Jokainen presidenttavierailu on maakuntien välle aina merkittävä tapahtuma. Sitäkin erikoisempaa on, että Keski-Pohjanmaalle niitä sattuu yhden viikon aikana peräti kaksikin kappaletta.

Claes-Olav Slotte
Tasavallan presidentti Martti Ahtisaari osoittaa arvostusta maa- ja kotitalousnaisten työlle osallistumalla Kokkolassa pidettävään valtakunnalliseen kesäjuhlaa. Kuva juhlaavusteluista.

KUVA 6.6 Keskipohjanmaan pääkirjoitus kertoi maakunnan "superviikosta" 17.7.1994.

Asiallisten kulttuurikommenttien rinnalla *kulttuuripakinat* edustavat irrottelevaa maakuntajournalismia. Mainitsin jo, että pakinaa ja kolumnia on ulkoisen esillepannon perusteella vaikea erottaa. Ensinnäkin ne ilmestyvät vaihtelevasti samalla

palstalla, esimerkiksi *Keskipohtjanmaassa Rivien välissä* -palstalla. Toiseksi juttu voi esitystavan perusteella vaikuttaa kolumnilta, vaikka se on tyylliltään pakina: esimerkiksi nimimerkin sijaan kirjoittaja esiintyy nimellään, ja jutun kulmaan on taitettu hänestä kuva. Teksti saattaa niin ikään luovia liukkaasti analyttisen ja asialähtöisen sekä ironisesti ja humoristisesti veistelevän pakinamaisen ilmaisun välillä. Rajan häilyvyydestä huolimatta pakinan erottaminen kolumnista on perusteltua. Tyylliltään ne edustavat usein hyvin erityyppisiä tekstejä, ja nimenomaan pakinatyyppisissä teksteissä jos joissakin alueellinen identiteetti ja yhteisöllisyys representoituvat kriittisesti, ironisesti tai poleemisesti.

Kulttuuristen tekstien aineistoon kertyi yhteensä 5 pakinaa. Pakinan aiheita journalisteille tarjoavat lähinnä asukkaiden heimopiirteet sekä alueellisen omaleimaisuuden luritukset. Edellisiä tekstit hämärsivät pakinoissa *Itä-Länsi* (Keskipohtjanmaa 28.8.1994) ja *Pimeyden ytimessä* (Etelä-Suomen Sanomat 4.8.1994, ks. kuva 6.7) ja jälkimmäisiä nimimerkin takaa pakinassa *Kaksi lukua* (Keskipohtjanmaa 18.7.1994).

Esalainen

Kun kauan sitten muutin opiskelukaupungista Tampereelta Lahteen, hämmästyin elämäntietojen suuria muutoksia.

Vaikka Tampere on suurehko kaupunki, on siellä yllin kyllin hämäläisiä juurouta. Luulin tuolloin Lahteenkin joksenaikin hämäläiseksi seuduksi, jossa talvet sivakoidaan sukista hullun lailla ja kesällä vain odotelmaan synkkänsä uusien hihtokelien tuloa.

Onneksi emakoluulo ei ollut tiedon väärä. Ilmeisesti runsaslukuinen siirtokarjalainen joukko on löytynyt lahelaisten ilmapörrän omien leimansa. Ensimmäinen vaikutelma Lahdesta oli ylläinen iloisuus.

Odotellessani ensimmäistä kertaa bussia Lahden torilla suorastan säikähdin, kun pariin ventovierasta ihmistä tuppasi jutustelle. Olivat viela päin selvin päin.

Sellaista tuskin olisi tapahtunut Tampereella. Onhan sielläkin selvä ihmisistä, mutta ne eivät juuri puhua pukahtelee. Ja jos käy niin kummallisesti, että tamperealaiset pääsevät vauhtia, niin meno on yhä kunnolla.

Vaikka Lahden seutu on Hämeestä olemassa maisemissa vähitellen unohtanut tosi perimmäisen menon. Jouduin hiljaltain käymään Hämeenlinnassa ja totesin, että siellä

sen hämäläisyyttä perusjuuren täytyy olla. Johan sen sanoo paikalliskunnan runikin.

Piti käydä erässä erikoisalan liikkeessä. Ajoin kaupunkiin ja aloin kysellä kyseliä paikkaa. Ensimmäisellä huoltoasemalla oli kassan takana viisikymppinen äijänköriläs. Hänen päivänsä meni ilmeisen sekaisin, koska bensalaskun maksamisen sijasta esitin vaatimattoman kysymyksen. Niidävälisiä hämäläisistä bensasaemalla saa vain bussia, ei tietoa.

Äijäpaha ei suostunut edes esittämään tietoviisasta. Lopulta sain kuvailtua hänelle, mitä olin etsimässä. Hän otaksui kyseisen paikan olevan jossakin Lahden suunnalla. Kysyin, kuinka monta kilometriä sinne on. "En ole mitään", ukko sanoi ja silteen se keskustelu päättyi. Arvailtaas, odanko sieltä koskaan bensa.

Äijän opastettuna paikkaan, mutta eihän siellä kyseliä liikettä ollut. Kyselin paikalle sattuneelta jalankulkijalta hakemaani loutua. Hämäläisellä oveluudella hän esitti vastakysymyksen: "Pitäisikö sen olla Hämeenlinnassa". Nyt minäkin aloin jo muuttua hämäläiseksi enkä saanut suostari muuta kuin äänettömiä kirouksia.

Pimeyden ytimessä

Ajoin seuraavalle huoltoasemalle. Sielläkin kassan elämärynnä meni sekaisin, kun hän ei voinut neuvoilla komeaan häntäniä.

Tämä kaveri poistui huoltohallin puolelle ja kohta hulluna kuului naurunumakkaa. Ilmeisesti Hämeen vanhaan linnakkeeseen saapuneen muukalaisen kääntämätön tulkittämättömyys oli päivän lupaus tapaus.

Kaveri tuli takaisin ja osoitelti härkin Lahdentien suuntaan. "Tuolla on autoliike. Se on siellä lähellä."

Joihen ja avulias hämäläinen, ilmeni samui hyvin, tuumailin miehesäri ja lähdin ajamaan koki mainitus autoliikettä.

Mouten todella hyvin, paitsi että autoliikkeen ohella ympäristöä löytyi oikeastaan vain horsmaa ja yksi alkusutak, joka roski jätetään tiepientareella. Kyseliänsä hämäläiskä kadonnutta katu. "En ole kuullukaan", sanoi hämäläinen.

Jos ne eivät olleet paikallisen heimon edustajia, niin minä olen neekeri. Miten ihmeessä armeija voi toimia toisiltaanessa, jos iskukykyisimmin joukon asevelvoitiset ovat Hämeestä, ajattelin.

Ajelin kolmannelle huoltoasemalle. Ja sieltä löytyi bäärä ystävällinen tyttönen, joka otti selvää ensimmäistä paikkaa. Asiat sujivat ja pääsin lopulta pois koko kaupungista. Muistelen yhä lämmöllä bäärin tyttöä. Miettii, miten hän oli joutunut Hämeenlinnaan. Mikä tragedia.

Parasta koko kyläpaassessa ovat läpikulut. Valtiovalta on ilmeisesti suuressa viisauudessaan määrännyt rakennettavaksi Hämeenlinnan läpi niin leveitä autobanoja, että ilman erityistä syytä ei tavuise liijentää.

Voipuneena ajoin takaisin kaupunkiin ja menin kuppotele ravitsemusliiketeeseen. Siellä istui lomalla olevia panssarimiehiä. Erehtyin kysymään heiltäkin osoitetta. Kukaan ei suostunut ensi nähtä. Viikaisivat toivoma. Yksi lopulta mutisi jotakin, mutta lopetti sitten ja kaikki keskittyivät taas juurtamaseensa.

MARKKU PELTONEN

KUVA 6.7 Etelä-Suomen Sanomat oli hämäläisen identiteetin jäljillä 4.8.1994.

Pienestä määrästäan huolimatta kulttuuripakinat ovat alueellisuuden rakentumisen näkökulmasta olennaisia. Osa niistä tuo hulvattomia tarinoita ja lukuelämyksiä lukijoiden iloksi. Toiseksi kulttuuripakinat ottavat kantaa alueellisten ja kulttuuristen identiteettien tarinamaisuuteen, niin purkamalla kuin vahvistamallaakin niitä (vrt. luvun 6.2.1 pohdinta *Pimeyden ytimessä* -jutusta). Niiden marginaalisuuden voi katsoa kertovan myös siitä, että alueellinen omaleimaisuus on vakava asia. Tämä on mielenkiintoista, sillä haastatteluissa kriittiset näkökannat alueellisen omaleimaisuuden ajatuksesta nousivat terhakammin esiin.

Pakinamainen ilmaisu ei tunnu ylipäättään tuntevan omaa vakiopaikkaansa. Pakinanomainen ilmaisu luonnehtii nimittäin myös kahta reportaasiksi paikantaamaan tekstiä, joista tarkastellen seuraavaksi *Keskipohtjanmaassa* ilmestynyttä *Keskipohtjanmaa rakkaani* -juttua (31.5.1987). Se on koko sivun juttu, joka on taitettu ja kuvitettu reportaasinomaisesti näyttävästi. Kiinnostavaa siinä on pakinanomainen ironisointi ja leikkittely alueellisen omaleimaisuuden virallisella ja kansanluonteiden diskurssilla. Asiallisen ja asiantuntevan kertojan diskurssin jutuissa korvaa

ironinen ja leikittelevä kertoja. Huomionarvoista on, että irrottelevassa otteessaan teksti rikkoo normaalijournalismia ohjaavan konvention: faktan ja fiktion erottamisen. Kirjeen muotoon rakennetun jutun *Keski-Pohjanmaa rakkaani* ensiriveillä kertoja esittelee itsensä Pusse-sedäksi:

Rakas (?) turist! Nyt Pusse-setä on hyvin vihainen! Hyvin, **hyyyin** vihainen. Sanovat – miten minä nyt tämän kakistaisin ulos kurkustani – siis sanovat, ettet aio – ettet aio tulla meitin maakuntaan kylään tänä kesänä!

Ironia kohdistuu yhtäältä alueelliseen omaleimaisuuteen (vrt. 6.3). Toisaalta koska mielikuvitusta ovat lennättäneet kuntien itsestään laatimat esittelyoppaat, ironian kohteeksi joutuvat kunnat ja niiden maailmalle lähettämät esitteet – tarjoaahan Pusse-setä ”nyt ilmaiseksi tämän taatusti Euroopan erikoisimman matkailuvaltin palkkaa nauttiville kuntien matkailueksperteille hyödynnettäväksi”. Ironian voi katsoa lähentävän kertojan diskurssia ja yleisöä toisiinsa ja luovan etäisyyttä kerronnan kohteeseen (journalismista ja ironiasta ks. Ettema & Glasser 1994). Tässä tapauksessa etäisyys syntyy siten kirkonkylien kunnantaloissa alueellista omaleimaisuutta esiteteksteiksi nikkaroiviin sekä ylipäättään ’oikean ja aidon’ etsimiseen, läheisyys puolestaan lukijaan.⁸⁷

Samantapaista ironiaa voi löytää *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen* (toukokuu 1991) reportaasista *Matkalla baarien maahan!*, jossa Sirkkusen (1996) analyysin mukaan ironian kohteeksi tulevat kaupunkilaiset. Maaseudusta teksti rakentaa myyttistä ja nostalgista kuvaa – sellaista paikkaa, jota jutun *Keski-Pohjanmaa rakkaani* voi katsoa ironiassaan päinvastoin purkavan. Yhteistä jutuissa on, että kriittinen omaleimaisuuden diskurssi ei vain hakeudu yhteen pakinanomaisen ja ironisoivan tyylin kanssa, vaan molemmissa reportaasi nauraa juuri omallekuvalle. Kaikkiaan teksteissä pakinamaiselle ilmaisulle näyttääkin jäävän alueellisen omaleimaisuuden diskurssin kriitikon ja haastajan ääni.

6.3 Maa painaa parrelleen - haastateltavat puhu(ttele)vat

Tarkastelen tässä alaluvussa ensiksi, miten ja millaisena maakunnat, maanosat ja identiteetit rakentuvat päätoimittajien puheessa. Suhteutan puhetta samalla diskursiivisen analyysin esiin nostamiin kulttuurisiin aluediskursseihin kolmen kysymyksen kautta: miten puheessa nimetään alueita, miten näiden osoitetaan olevan olemassa ja millaisia identiteettikuvauksia näille tarjoutuu. Maakuntia ja identiteettejä koskeva puhe on tärkeää koko työn kannalta, koska ymmärrys niistä jäsentää ja auttaa erittelemään uutisoinnin ja toimittamisen linjauksia laajemmin. Toiseksi valotan, miten päätoimittajat näkevät alueellisuuden journalismin periaatteena. Kun tekstit tarjoavat ikkunan lukijoille tarjolla olevan maakuntajour-

---

87 Epäsuoraksi yhteisöllisyyden merkiksi voi lukea sen, että kolumnien, pakinoiden tai artikkelien kirjoittajista ei välttämättä mainita kuin nimi. Lukijana syntyy kokemus yhteisön ulkopuolisuudesta, jos ei tunne ennakolta kirjoittajaa eikä siksi osaa paikantaa häntä.

nalismin sisältöihin ja muotoihin, päätoimittajien puheen kautta tarkastelen maakuntajournalismille asetettuja linjauksia ja tavoitteita.

Yleisesti päätoimittajien puhe myötäilee Kustaa Vilkunan *Maa painaa parrelleen* -henkeä, joissa rakentuu paitsi alueellinen omaleimaisuus myös sen itsellisyys ja spontaanius. Näkökanta maakunnallisesta omaleimaisuudesta toistui niin päätoimittajien, uutispäälliköiden kuin toimittajien puheessa, joskaan ei kansatieteilijän sanoin. Rajaus edellä mainittuun kulttuurin tutkijaan ja kulttuuri-vaikuttajaan on kuitenkin tarpeen. Päätoimittajien puheessa maa painaa parrelleen niin alueellista heterogeenisyyttä kuin homogeenisyyttä rakentaen.

Sijainteja painottaen haastattelutekstit ehdottavat kahta valtavirtaa. Ne ammentavat kulttuurisen erityisyyden kansanluonnediskurssista ja kuvaavat "joitakin Pohjanmaata ja Savoaa" omaleimaisiksi ja toisaalta riisuvat maakunnallisuutta ja alueellista identiteettiä tietyistä osista Suomea. Tässä mielessä kuvaavia päätoimittajien lauseita olivat: "On muistettava missä Lahti sijaitsee" tai "Ilman muuta, lehtihän on orgaanisessa yhteydessä tähän ympäristöönsä" tai "Se mikä toimii Pohjanmaalla tai Savossa, ei toimi täällä". Näin *Forssan Lehden* päätoimittaja lounaishämäläisestä identiteetistä ja maakuntaidentiteettien vahvuudesta eri osissa maata:

NN: Aika pitkälti ollaan .. enemmän lounaishämäläisiä kuin hämäläisiä. Se voisi kuvata sitä ajattelun kulkua. Ja tietysti forssalainen on forssalainen, tammelalainen tammelalainen ja niin edelleen. Tämä on ihan selvästi havaittavissa. Ei kai päivittäisessä keskustelussa puhuta, että ollaan lounaishämäläisiä. [...] Ei kai maakunta-ajattelu ihmisten olossa ja elossa, pohjalainen on pohjalainen ja sitten joku savolainen.. (KH7)

Maa painaa parrelleen -näkemystä päätoimittajan puheessa heijastelee se, että sosiaalisen todellisuuden representoituminen alueellisesti omaleimaisena ei häviä. Alueellisuus saa pikemminkin erilaisen muodon siinä, kun *Etelä-Suomen Sanomien*, *Hämeen Sanomien* ja *Kalevan* päätoimittajien puheessa maakunnallisen erityisyyden korvaa 'maailmankansalaisen' identiteetti, jota perustelevat muuttoliikkeen tuoma irrallisuus, sitoutumattomuus paikkoihin sekä käsitys suurten tarinoiden loppuun kulumisesta.

Erytisyyden diskurssien tarkastelu on osoittanut, että maakunnallista omaleimaisuutta purkava kielenkäyttö on poissa teksteistä tai se on epäsuoraa tai jää ironisen ja leikittelevän tyylin taakse. Haastattelut olivat kriittisempiä. Päätoimittajahaastatteluissa kyseenalaistui käsitys stereotyyppien sitkeydestä ja riippumattomuudesta sosiaalisesta todellisuudesta, yksilön kokemuksista tai havainnoista. Stereotyyppiat eivät haastattelupuheessa kyenneet jatkamaan elämänsä todellisuuden kuvaajina ristiriitaisista 'tosiasioista' huolimatta, niin kuin usein tuodaan esiin (esim. Burgess & Gold 1985, 9–10). Sen sijaan että stereotyyppiat olisivat jääneet irrallisiksi sosiaalisesta todellisuudesta, esimerkiksi pohjalaista yrittäjyyttä, omatoimisuutta ja itsellisyyttä perustelivat puheessa alueen lukuisat pienyritykset eikä toisin päin.

Sisällöllisesti alueiden identiteetit representoituivat toimittajien puheessa ristiriitaisesti. Etenkin oman lehden levikkialueelta identiteetin 'poisneuvotteleiden' puheessa alueellinen identiteetti oli pikemminkin kilpailevien näkemysten halkoma kuin yksiselitteinen tai sisällöltään selkeä. Haastateltava saattoi ensin kiistää keskipohjalaisen tai hämäläisen ihmisen kansaluonteen mutta totesi

perään, ettei ole tyypillinen keskipohjalainen. Hän myös saattoi jäädä pohtimaan stereotypioita hyväksikäyttäen, millainen ihminen hämäläinen ehkä on. Näin eräs haastateltava maakuntaidentiteetistä:

NN: Kuuluin 10 vuotta maakuntaliiton vuosikirjatoimikuntaan. Joka kerta oli erilaisia artikkeleita, 5–7 asiantuntijakirjoituksia. Joka vuosi keskusteltiin sellaisesta aiheesta kuin hämäläinen identiteetti ja mitä se olisi ja kuka sen voisi kirjoittaa ja koskaan sitä ei julkaistu. Kyllä täällä ollaan sitä mieltä, että oma identiteetti on olemassa. Ei se sillä tavalla täällä toimituksessa leiju. Ehkä se näkyy enemmän teoissa ja tavoissa, ei lehden palstoilla näy. [...]

Mää oon satakuntalainen ja mulle on sanottu, ettei susta ikään hämäläistä tulekaan. Enkä mä välitäkään. Miten sen nyt sanois, pitkälle menevä nurkkapatriotismi ei saisikaan näkyä lehden palstoilla. Ei sillä ole mitään tekemistä uutisen kanssa. Uutinen on samanlainen uutinen tapahtuu se missä tahansa. Se tapa millä asiat hoidetaan ja tehdään, ne varmaan poikkeaa aika tavalla jossain Pohjanmaalla ja Hämeessä. (KH7)

Kulttuurisen erityisyyden diskursseihin nojasivat tukevimminkin *Ilkan* ja *Pohjalaisen* päätoimittajat, kuten odottaa saattoi. Keskeistä päätoimittajien puheessa on sanomalehden alueellisen liikkeellelähdon ja aluehenkisyyden kysynnän perusteleminen lukijoiden maakunnallisuudella ja maakuntatietoisuudella. Maakunta jäsentyy tällöin orgaaniseksi kokonaisuudeksi, joka muodostuu luonteen ja tapojen perusteella. Puheessa heräävätkin henkiin kansallisromantiikan ideaa pulpunneet maantiedon koulukirjat, joissa kansanluonnetta kuvattiin maakunnittaisilla aluejaoilla kansallisen historian rinnalla (vrt. Häkli 1994).

Olennaista on, että maakunta ei näiden päätoimittajien puheessa tule kulttuurisena käsitteenä neuvotteluun. Määrittelyä kaipaamaton *maakunta* toistuu puheessa ilman, että se tarvitsisi täsmennystä tai perusteluja. Sen sijaan että alueellinen omaleimaisuus olisi heitetty keskusteluun, se rakentuu valmiina, todellisena, toimintatapojen ja luonteenpiirteiden pakettina. Näin *Ilkan* päätoimittaja eteläpohjalaisuudesta kysyessäni, eikö kyse ole pikemminkin ideaalityypistä jota ei ole 'olemassa':

NN: Se todella on eteläpohjalaisten mielissä olemassa. Ja sen takia se siinä lehdessä tulee spontaanisti esille. Ja niin kuin sanottu, eteläpohjalaisella – ns. keskivertoeteläpohjalaisella, tavallisella eteläpohjalaisella – on verraten selkeä käsitys siitä, millainen hän on ja millaisia muut eteläpohjalaiset ovat verrattuna keskivertosuomalaisiin tai vaikkapa muihin heimoihin. (KH1)

Ilkan päätoimittajan näkemys kansanluonteen merkityksestä on ylipäätään vahva. Se asettaa toimittajan syntyperällekin vaatimuksia. Päätoimittajan mukaan noin kymmenen vuoden ajanjaksossa pyritään siihen, että rekrytoidaan tietty määränemmistö syntyperäisiä eteläpohjalaisia lehtitaloon. Kyse ei ole vain alueen tuntemuksesta, vaan eteläpohjalainen ajattelutapa ja murre ovat tärkeitä. Muut päätoimittajat katsoivat sen sijaan, että meriitti ratkaisee. Levikkialueelta kotoisin olevien hakijoiden etu on heidän mielestään käytännöllinen. Toisaalta tuntemisella on heidän mielestään nurja puolensa, mikä tekee 'vieraan veren' tarpeelliseksi. Valtaosa päätoimittajista katsookin, että toimittajan ei ole hyvä olla jo taloon tullessaan varpaillaan tiettyjä tahoja kohtaan. Toisin sanoen on tärkeää, että häntä eivät rajoita valmiiksi luutuneet käsitykset ihmisten ja asioiden soljumisesta.

Aitouden vaatimus on läsnä siinäkin, että *Ilkan* ja *Pohjalaisen* ei-syntyperäiset eteläpohjalaiset journalistit sulki ulos yksi haastateltu, jonka mukaan muualla syntynyt ei koskaan "pääse" eteläpohjalaiseksi. *Ilkan* päätoimittajan puhe on tässä suhteessa epäsuorempaa. Hän kuitenkin puhuu "eteläpohjalaisista ihmisistä" esimerkiksi meidän eteläpohjalaisten sijaan.

Identiteetin heijastuminen sanomalehden toimintatapaan ei kuulunut yksinomaan eteläpohjalaislehtien päätoimittajien puheessa, vaan alueellisen erityisyyden diskurssit pohjustivat toimituspoliittisia valintoja kaikissa päätoimittaja-haastatteluissa. Muodonmuutoksen maakunta silti lehdestä ja päätoimittajasta toiseen siirryttäessä käy. *Hämeen Sanomien* päätoimittaja viljeli Kanta-Hämettä ja muita sen alkuisia käsitteitä: "Pyrimme kattavasti tyydyttämään kantahämäläisten päivittäiset tiedolliset tarpeet [..]", "Lehti vaikuttaa siihen, että sosiaalista ihmisiä kantahämäläisiksi [..]". Silti hän mainitsi, ettei tiedä mitä kantahämäläinen kulttuuri tai identiteetti käsitteinä ovat.

Jatkumon ääripäähän sijoittuu *Etelä-Suomen Sanomien* päätoimittajan diskurssi, joka representoi levikkialueen 'ei-maakuntana'. Muualta Lahteen ja sen ympäristöön muuttaneiden identiteetti "täytyy" pikemminkin ymmärtää "alueettomuudeksi", jota *Helsingin Sanomat* kilpailijana ja nopeutuvat liikenneyhetydet pääkaupunkiin vauhdittavat. Ohut maakunnallinen identiteetti ohenee tässä puheessa siten entisestään. Ympäröivä tila representoituukin "levikkialueena" ja "Lahden seutuna", kun "Päijät-Häme" ja "maakunta" ovat marginaalisia. Sisällöllisesti Päijät-Hämeen maakunta on "varsin epämääräinen" ja päijäthämäläisyys "aika tyhjä sana". Näin päätoimittaja kysyessäni, mitä tai ketä alueen ihmiset kokevat olevansa:

NN: Sanoisin, että ihmiset eivät oikeastaan puhu itsestään päijäthämäläisinä, se on asiakirjakieltä, eikä kovin suuressa määrin hämäläisinäkään. Se liittyy enemmän leikkiliseen kielenkäyttöön. Se taas liittyy siihen, että suuri osa Lahden väestöstä on muualta tullut. Lahdesta on vaikea löytää paljasjalkaista lahtelaista. (KH5)

Karrikoiden Päijät- ja Kanta-Häme ovatkin näiden lehtien päätoimittajien puheessa länttejä kartalla enemmän kuin maakuntia sanan varsinaisessa merkityksessä. Maakuntien omaleimaisuutta tietyissä osin maata kielenkäyttö ei kuitenkaan pura. Sen sijaan maakunta representoituu niin kuin se olisi jossakin toisaalla. Kaikkien hämäläisten lehtien päätoimittajat nostivat esiin nimittäin vahvan pirkanmaalaisuuden: pirkanmaalaiset siirtävät vuoria, kun kantahämäläinen ei viitsi lähteä edes vuoren juurelle. Lisäksi he katsoivat, että toimintatavat ovat toiset "Pohjanmaalla ja jossain Savossa".

Kalevan päätoimittajan puheessa pohjoispohjalaisuus rakentui vaisuna. Päätoimittajan ymmärrys laimeasta pohjoispohjalaisesta identiteetistä ei riittä todistamaan, että identiteetit representoituvat katsojan silmään mieluusti levikkistrategiat huomioon ottaen. Silti tällaisia merkkejä voi puheesta lukea. Vaisu maakuntaidentiteetti representoituu puheessa nimittäin "meidän pohjoispohjalaisten fiksuutena, että emme ole tällaisen aggressiivisen maakuntahengen läpituunkemia". Puhe ei kiistä maakuntien todellisuutta mutta rakentaa nurkkakuntaisen maakunnallisuuden. Pohjoissuomalaisuutta puhe representoi puolestaan perusteltuna ja ambitioipitoisena linjana. *Kalevan* taustamaakunnan Pohjois-

Pohjanmaan laimea maakuntatietoisuus kulkeutuu haastattelussa globaalisuuteen saakka: lehti ei käyttäydy nurkkakuntaisesti ja pyöri omissa pienissä asioissaan vaan ”ennakkoluulottomasti ja kykyihin uskoen tarttuu globaaleihin, kansainväliisiin ja kaiken näköisiin asioihin mielellään”.

Ilkan päätoimittajan ja uutispäällikön puheessa on olennaista puolestaan, että eteläpohjalaiset paitsi rakentuvat vahvasti maakuntaan samaistuvina myös tekevät *Ilkasta* uutispäällikön sanoin ainoan todellisen maakuntalehden: Ilkka on yhden maakunnan lehti, se ei leviä vieraisiin maakuntiin. Neuvottelemisen tarvetta tehtävässä ei tällaisena ole. Jämäkkä eteläpohjalaisidentiteetti luotsaa myös *Pohjalaista* haastattelujen mukaan vankkaan alueellisuuteen. Päätoimittajaa lainaten yhtenäisyydestä ja maakunnallisuudesta pitää kiinni kulttuuritausta. Lehti on vain kanava, joka ehkä vahvistaa muiden asioiden tuomaa yhtenäisyyttä. *Pohjalaisen* päätoimittaja pohti identiteetin merkitystä lukemalla siitä ulos paitsi vahvan aluelähtöisyyden myös muita sallitun ja kielletyn journalismin rajoja:

NN: Kun meille on tullut uusia toimittajia, olen tavannut sanoa, että täällä Etelä-Pohjanmaalla ei voi toimittaa sanomalehteä samalla tavalla kuin Savossa, Hämeessä tai Karjalassa. Otan raakan esimerkin.. jos sallisin, että Pohjalaiseen pistetään puolialastoman flikan kuvia, niin kyllä tuo puhelin sois, tulee peruutuksia, tulee haukkumisia ja niin edelleen.

[..] Toinen asia, mitä olen koittanut sanoa. Olkoon täällä Pohjanmaalla ihmiset mitä poliittista suuntausta tahansa, niillä on kolme tärkeää asiaa, jotka tavallisesti on kytketty vaan kokoomukseen. Se on koti, uskonto ja isänmaa. Täällä ei kommunistitkaan siedä sitä, että pilkattaisiin uskontoa tai kotia tai kotiin liittyviä asioita tai isänmaata. Jos nämä muistaa, täällä Pohjanmaalla on helppo toimittaa lehteä. Jos näistä yhdenkin unohtaa, se aiheuttaa välittömästi vastareaktion maakunnassa. (KH2)

Niin kuin edellä viittasin, kokonaan identiteetin ja alueellisuuden problematiikkaa maa painaa parrelleen -ajattelu ei selitä. On paikallaan palauttaa mieleen nuori toimittaja Juho Raappana, joka *Kalevaa* perustaessaan lähti rohkeasti liikkeelle tunnuslauseella Kansan kaikuja Oulusta ja Oulun läänistä. *Kalevaa* perustettaessa 1899 Oulussa ilmestyi useita lehtiä. Sitä vastoin Kajaanissa, Kemissä, Torniossa tai Rovaniemellä ei ilmestynyt sanomalehteä. Onkin perusteltua ajatella, että Raappana näki markkinoiden potentiaalin Oulun kaupungin ohella – tai ehkä ennen muuta – maakunnissa, jolloin strategiaksi pohjoispohjalaisuuden sijaan tuli pohjoissuomalaisuus. *Kalevan* maanosa-ajattelua voikin ymmärtää vuosisadan vaihteen pohjoista sanomalehtikarttaa vasten.

Ilkan ja *Pohjalaisen* päätoimittajien puheessa on samassa mielessä merkityksellistä identiteettien rajojen alleviivaaminen: eteläpohjalaisen identiteetin tarkentaminen Seinäjoen talousalueeseen tai talousmaakuntarajojen hylkääminen keinotekoisina. *Ilkan* päätoimittaja nimittäin totesi, että olennaiset erot ovat talousmaakuntien välillä. Lisäksi hän rajasi heimoidentiteettejä: ei ole niinkään pohjalaisen vaan eteläpohjalaisen stereotypia, joka on jokseenkin yhteneväinen Seinäjoen talousalueen kanssa. Sama intressivetoinen alueiden rakentuminen kuului *Pohjalaisen* päätoimittajan tarjotessa lääninä etualalle. Näin päätoimittaja kysyessäni, onko ongelmallista sovittaa maakunta ja lääni yhteen:

NN: Ei, riitelynäihettä siitä kyllä saa mutta ei siinä varsinaisia ongelmia ole. Onneksi tästä kolmen maakunnan [suomenkielinen Etelä-Pohjanmaa, Vaasan rannikkoseutu ja Keski-Pohjanmaa] olemassaolosta ihmiset ovat eri mieltä. Toiset kannattaa läänikonaisuutta, toiset maakuntakokoa ja kolmannet on sitä mieltä, että on aivan turha pirstoa alueita tällä tavalla, sillä näin pysäytetään näiden pirstottujen alueiden kehitys. Me olemme läänikonaisuuden kannalla.

JH: Ilkka korostaa suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan merkitystä..

NN: Joo.. Heidän keksimänsä nimitys sille alueelle on suomenkielinen Etelä-Pohjanmaa, joka rajaa esimerkiksi Laihian, Isonkyrön, Vähänkyrön ja Jurvan siitä pois. Siitä huolimatta ne on omasta mielestä suomenkielistä Etelä-Pohjanmaata. Laihialtakaan ei löydy yhtään ruotsinkielistä. (KH2)

Sanoissa peilautuu identiteetin tehtävä rajata sosiaalista todellisuutta mitattavaksi, ja ne ovat siksi korostamisen arvoisia. Paitsi että puhe nimeää maakuntia ja ehdottaa tai purkaa niille identiteettejä, se siis myös rajaa niitä tarkasti. Samalla puhe todistaa ehdottomuudessaan erityisyyden diskurssien, vallankäytön ja alueiden diskursiivisen tuottamisen kutoutumista yhteen. Sanomalehdistön kilpailutilanteen korostaminen on tässä yhteydessä olennaista ennen muuta siksi, että se tuo esiin identiteetin välineellisen tehtävän. Identiteetit purkavat ja rakentavat tilaa eri tavoin ja eri suuntiin: voi olla strategisesti perusteltua tukeutua maakunnallisuuteen, mutta yhtä pätevää voi olla lääni- tai maanosavetoisen ponnistuslaudan valitseminen tai näiden kaikkien hylkääminen keinotekoisina.

Vaikka edellinen tarkastelu rajautuu kolmeen maakuntalehteen, sanomalehden ja identiteettien suhdetta leimaa ylipäätään dynaaminen strategisuus. Lääneihin liittyvät kannanotot ilmentävät tätä omalta osaltaan. Kiinnostavaa on, että läänien ja maakuntien representaatiot journalistien puheessa tai sanomalehtiteksteissä eivät *Ilkkaa* lukuunottamatta toista näiden kahden vastakkainasettelua. Yhteisöllisyys nousee siksi maakunnasta, jos se ylipäätään on noustakseen. Lääni voi olla hyvä hallintoyksikkö, jos sillä on 'oikeat' rajat.

Ilkka ja *Pohjalainen* ovat yhteisen omistajan sekä uuden läänijaon myötä olleet uudessa tilanteessa joitakin vuosia. Myös alueellisen rajan ylläpitäminen on tullut neuvoteltavaksi uudelleen. Strategioissa onkin tärkeää, että ne herkistelevät toimivuuttaan jatkuvasti. Yhtä hyvin kulttuuriset, yhteiskunnallis-poliittiset kuin taloudellisetkin muutokset tietävät linjausten arviointia. Kulloistenkin alueellisuuden periaatteiden ohella olennaisia ovat siksi argumentit, joihin ne tukeutuvat.

Lehtiyrityksessä käytänteet muotoutuvat eri asemissa ja eri osastoissa, ja siksi linjan muuttumista musteeksi ei kannata jäljittää vain päätoimittajapuheesta. Mahdollisuus erilaisiin käytänteisiin korostaa alueellisuutta monentasoisena neuvotteluna ja auttaa ymmärtämään virallista linjaa ja arkista uutistyötä edustavien puheiden ristivetoisuutta sekä puheen ja käytäntöjen eritahtisuutta. Palaan tähän problematiikkaan kirjan loppupuolella perinteisen ja modernin maakuntauutisoinnin rajaa tutkaillessani.

Tässä on kuitenkin syytä tuoda esiin, että virallinen päätoimittajapuhe on tyyliältään institutionaalisempaa, virallisempaa, ehdottomampaa ja ristiriitoja purkaessaan 'objektiivisempaa'. Jäljessä oleva lainaus onkin poikkeuksellinen siinä, että strategiat ja instituution näkökulma luiskahtaa hetkeksi henkilökohtaiseksi. Toisaalta se kuvaava siinä, että puhe etsiytyy uudelleen viralliselle uralle:

NN: Jos nyt Kalevalla tarkoittaisi minun henkilökohtaista käsitystä.. jaa kysymys ei ole vain minun henkilökohtaisesta käsityksestä.. pidämme jokseenkin tärkeänä asiana tällaista yhteisöllisyyttä ja identiteettiä ja sen ylläpitämistä ja vahvistamista. Meillä on tähän liittyen.. ainakin taannoin, ei aivan äskettäin, ollut puhetta esimerkiksi siitä, että meidän pitäisi viljellä murretta, murreilmaisuja, että pohjoispohjalainen, Oulun kaunis murre säilyisi. (KH3)

Katkelman alkuosan teksti muistuttaa tyyliltään enemmän uutispäälliköiden ja toimittajien kielenkäyttöä, jossa ilmenee vahvemmin identiteettien neuvottelunalaisuus: he tuovat esiin, että kaikki talossa eivät ajattele oman katsantokannan mukaan tai että kyllä tietävät, mitä mieltä lehdessä virallisesti ollaan. Puhetta henkilökohtaistavat omien tuntemusten kertominen ja yksikön ensimmäinen persoona: *“Mulla ei ole ollut koskaan minkäänlaista päijäthämäläistä identiteettiä”* tai *“Tunnen olevani suomalainen, jonkin verran eurooppalainenkin. En tunne itseäni pohjoissuomalaiseksi, koska kannan itsessäni lukkarinrakkautta kaikkiin paikkoihin, joissa olen elänyt pitkään”* (kursivoinnit JH).

Toimituksen organisaatiokulttuurin ja sosiaalisen todellisuuden riisuuntu- mista ristiriidoista ja moniselkoisuudesta tapahtuu päätoimittajapuheessa memuodon, passiivin ja yksikön tai monikon kolmannen persoonan avulla: *“Emme tukeudu maakunnallisuuteen”, “Se on selvää, että uutispalstoilla ei tueta tai paineta alas, se kuuluu kommenttisivuille”, “Ei ole ajettu maakuntahallintoa”, “Ajatteleminen, että meidän on oltava koko levikkialueen lehti”. Kun ‘henkilökoh- tainen puhe’ sallii monien, jopa ristiriitaisten identiteettikäsitysten ja organisaatiokulttuurien olemassaolon, ‘virallinen puhe’ rakentaa näistä yhtenä- sempää kuvaa. Eivät päätoimittajat silti täysin samantyyllisiä puheessaan ole. Henkilökohtaisimmin haastattelupuheessa esiintyvät *Kalevan* ja hämäläislehtien päätoimittajat: *“Luulen, että kantahämäläisyys on tärkeää tulevaisuudessa”, “Aika tyhjä sana [päijäthämäläisyys] asiallisesti – minun ymmärtääkseni”*.*

Kaikkiaan juuri päätoimittajien käsitykset identiteetistä ovat tärkeitä, koska ne paaluttavat näkemyksiä lukijoiden arvoista, asenteista, toiveista, tarpeista ja sitä kautta linjaavat tarvetta käsityöläismäisesti myydä lukijakunnan näköistä ja mieleistä journalismia. Lähtökohta ei kuitenkaan vähennä sen merkitystä, että alueellisuus on identiteettikäsitysten ja diskurssikäytänteiden läpi kulkeva nauha, jota on katsottava kokonaisuutena mutta joka ei kaikista positioista näytä saman- laiselta.

Yhteistä nauhan eri kohtien alueellisuuspuheelle on spontaaniuden vaati- mus: maakunnallisuus jos jokin nousee juuristaan, ja siksi asiakirjakielenä päijät- tai kantahämäläisyys ovat heikoilla. Samassa hengessä journalistit katsovat, että he eivät voi eikä heidän ole syytä nikkaroida identiteettejä toimituksessa, koska lukijaa ei kannata tavoitella keinotekoisella. Häkli (1994, 147) määrittelee komi- teamietinnöt saneluksi, jota rakenteellisesti ilmentää se, että toimintaohjeet ovat tekstissä perustelujen edellä. Mietinnön ei näin katsota olevan riippuvainen siitä, miten maailma makaa. Enemminkin se tuo esiin, kuinka sosiaalinen todellisuus on järjestettävissä toimintaohjeen mukaisesti. Tässä mielessä journalismin tilanne sosiaalisen todellisuuden alueellisia representaatioita tuottavana professionaa- lisenä käytänteenä on toinen. Etenkin kulttuurisen omaleimaisuuden muotoja journalistit nimittäin painottavat nuuhkivansa ilmasta.

Vaikka maakuntien voidaan ajatella erilaisina traditioina siirtyneen sukupolvelta toiselle esimerkiksi paikallisten tapojen, murteiden ja muiden kulttuuristen piirteiden muodossa, niiden ei voida ajatella kohonneen itsestään maakuntatietoisuudeksi. Pikemminkin erilaiset instituutiot ovat olleet modernissa yhteiskunnassa keskeisessä asemassa, ja tietyllä tavalla niistä on tullut paikallisyhteisöjen sijaan yhteiskuntaan sosiaalistumisen perusta. Kuten on tullut esiin, erityisesti maakuntalehdistö on ollut tärkeä aluetietoisuuden muokkaaja ja funktionaalisten maakuntien symbolisen rakentumisen väline. (Ks. Paasi 1986b, 47–48; Häkli 1994, 170.) Siksi usean haastatellun tapa purkaa journalismin keinoja omaleimaisuuden rakentamiseen on yllättävä ja yllättävän vahva.

Kertojan diskurssin maakunnallistava kädenjälki panee niin ikään kysymään, miksi ajattelu mitätöi journalismin merkitystä painottamalla lukijakunnan aluehenkisyttä tai sen puuttumista. Toimivathan journalistit kulloisestakin alueellisesta viitekehystä. Sama kysymys nousee esiin pohdittaessa puheessa nousseita identiteettirajauksia. Identiteettirajaukset alueiden nimeämiseen nimittäin kertovat sanomalehtien intresseistä ymmärtää alueellinen omaleimaisuus mieluummin tietyllä kuin jollakin toisella tavalla. Journalistien näkemys, että he nuuhkivat ja heijastavat maakunnan eloa ja elämää, ei siksi täysin vakuuta. Näkökulma alueellisuuteen muuttuu seuraavassa luvussa kulttuurisesta poliittiseen, ja uusi tulokulma tuo tarpeellista lisävalaisua myös tähän kysymykseen.

7 POLIITTISTEN ALUEDISKURSSIEN 'ME' JA 'NE'

Kun edellisissä luvuissa olen eritellyt alueellisen journalismin *kulttuurista* ulottuvuutta, loppuosan luvut 7 ja 8 tarkastelevat journalismin alueellisuutta *poliittisesta* näkökulmasta. Toisin sanoen työn loppuosa erittelee, miten alueellisuus esitettyä poliittis-hallinnollisesta näkökulmasta diskursseissa ja diskurssityypeissä.

Luvun analyysien pohjan muodostavat yhteisöyttä vaativat, alueellista tasapainoa ja elinvoimaa korostavat ja peräävät sekä alueita vertailevat tekstit (ks. taulukot 6.1 ja 6.2). Aineistoa hankkiessani *alueellista yhteisöyttä vaativiksi* ymmärsin jutut, joissa yhteistyö oli jutun aihe tai näkökulma käsiteltävään aiheeseen. *Alueellisen tasapainon ja elinvoimaisuuden* alle ryhmittelin jutut, joissa maakunnan paras oli esillä periaatteena tai joissa tasapainoisuus liittyi aluepolitiikkaan tai alueelliseen päätösvaltaan. *Alueita vertailevat* tekstit ovat jatkumoa alueellisen tasapainon vaateille: niissä esimerkiksi verrataan, miten hyvinvointi vaihtelee eri osissa maata ja mitä poliittiset päätökset tarkoittavat kullakin alueella (vrt. Paasi 1986b).⁸⁸

Keskityn tässä luvussa edellisten eli poliittisesti regionalististen tekstien *diskursiiviseen analyysiin*. Tarkastelen seuraavissa alaluvuissa kolmea teksteistä nostamaani ja nimeämäni aluediskurssia: *yhteen hiileen puhaltamisen, alueellisen tasapainon* sekä *vastakkain asettamisen* diskurssia. Lyhyesti todeten yhteen hiileen puhaltamisen diskurssi on jatkumoa 'meisyyden' diskurssille. Yhteisöys ei määrity nyt kuitenkaan me-henkisyyden ilmaisuina vaan sen peräämisellä. Alueellisen tasapainon diskurssi on moniulotteisin: erittelen sen alla niin hallinnollisen itsellisyyden, omatoimisuuden kuin poliittisen tasapuolisuuden diskursseja. Alueellisen vastakkain asettamisen diskurssissa levikkialue tulee vertailun kohteeksi toisen alueen kanssa polarisoivassa hengessä.

Kaikkiaan luvun tavoitteena on eritellä diskurssien kautta, miten alueellisuus poliittisena viitekehystenä toteutuu maakuntajournalismissa. Toisin sanoen

---

88 Aineiston kerääminen osoitti, että kaikki aluehenkiset jutut eivät mahdu em. ryhmiin. Tietyt jutut kyllä puolustivat maakuntaa, mutta niissä alueellisen tasapainon ja alueellisesti 'viisaan' politiikan vaateet olivat taustalla eivätkä eksplisiittisesti luettavissa. Nimesin nämä tekstit alueellisia hankkeita, suunnitelmia tms. puolustaviksi. Koska ne eivät nojaa erityisesti johonkin aluediskurssiin, tarkastelen niitä ainoastaan diskurssityyppien erittelyn yhteydessä.

olen kiinnostunut siitä, mitä alueita teksteissä rakentuu ja millainen sosiaalinen ja poliittinen identiteetti niille representoituu sekä millaisia näkökulmia alueellisuuden maakuntajournalismiin pääsevät poliittiset, hallinnolliset ja taloudelliset näkökulmat heijastelevat.

Kulttuuristen diskurssien tapaan setvin paitsi diskursseja ja niissä rakentuvia representaatioita myös alueiden rakentumiseen kytkeytyviä medialähtöisiä intressejä sekä representaatioiden ja diskurssien linkittymistä sosiaaliseen ja poliittiseen kontekstiin. Määrittelin edellä poliittisen aluehenkisyuden poliittisen regionalismin määritelmiä toistaen kulttuurisen vastakohtana: politiikan ja aluehallinnon sfääriin teemoina tai näkökulmina. Kaikkiaan alueellisen ja poliittisen kysymys on luonnollisesti edellä kuvattua määritelmää monisäikeisempi ja ongelmallisempi. Pysähdyn tähän problematiikkaan luvun lopussa, jossa liikun alueellisen ja poliittisen rajapinnalla. Pohdin, miten alueellisuus kutoutuu yhteiskunnan politiikkaan ja miksi alueellisuus voidaan nähdä poliittisena viitekehyyksenä.

7.1 Yhdessä veneessä – yksin ei kukaan oo mitään

Yhteen hiileen puhaltamisen eli yhteisöllisyyden diskurssi vaatii yhteisöyttä; se lähtee siitä, että alueellisesti *yksin ei oo kukaan mitään*. Edellisin sanoin Ilkka muistutti kevään 1987 eduskuntavaalien yhteydessä, miten 'yksin ei kukaan ole mitään' on hyvä periaate myös "itsellisille pohjalaisedustajille". *Väliinpuotoajamaakunta* -artikkelin kirjoittaja pelkäsi, että jos alueen sisällä – tässä tapauksessa Vaasan läänin – ei ole yhteistä mieltä alueen kehittämisestä, se jää helposti oman onnensa nojaan (Ilkka 16.4.1987):

Kolme maakuntaa, kaksi kieltä eikä yhtään mieltä, sanotaan, eikä vailla perää.

Kun on monenlaista mieltä, on helppo olla olematta mitään mieltä. [...]

Yhteistyön vähäisyyttä on perusteltu sillä, että 18 ihmistä [kansanedustajaa] on vaikea saada yhtä aikaa yhteen ja että sopua asioista on vaikea löytää.

Väitteet ovat tekosyitä.

Mikä tilaisuus voisi olla maakunnasta valitulle kansanedustajalle tärkeämpi kuin se, jossa pyritään vaikuttamaan hänen oman äänestäjäkuntansa hyvinvointiin? Toivottavasti ei mikään.

Pohjalaisten asioiden ajamiseen tarvitaan kaikkien 18 kansanedustajan yhteistyötä.

Tekstikatkelmassa havainnollistuu myös se, että yhteisöyden diskurssin vaateet ovat yleisen tason vaateita. Ne representoivat pikemminkin yhteistyön tarpeena ja periaatteena kuin konkreettisina asioina, teemoina tai päätöksinä. Yhteen hiileen puhaltamisen diskurssia yhdistävätkin viralliseen kulttuuripoliittiseen diskurssiin täsmentymättömät viittaukset äänestäjien hyvinvointiin sekä maakunnan tai alueen etuun. Em. jutussa kirjoittaja sitoo yhteisöyden "oman äänestäjäkunnan hyvinvointiin" ja "pohjalaisten asioiden ajamiseen". Olennaista diskurssille on myös se, että se representoi yhteenkuuluvaisuuden alueiden instituutioiden tavoitteena, ideana ja ongelmana. Näistä kertovat juttujen aihepiirit, joissa painottuvat alueellisten instituutioiden projektityö, hajanainen aluehallinto, 'väärät' läänin tai sairaanhoitopiirin rajat, kansanedustajien yhteistyön tarve ja kuntien yhteistyön ongelmat.

Yhteen hiileen puhaltamisen diskurssia likeistää yhteiskunnan politiikkaan se, että huomattava osa teksteistä lähestyy levikkialueelta eduskuntaan valittuja kansanedustajia. Vaalien jälkeisenä päivänä *Hämeen Sanomat* julkaisi pääkirjoituksen *Hämeen eteläisessä katsotaan voittajia yhteistyötä toivoen*. Siinä se muistutti "Kanta-Hämeen maakuntaa koskettavasta" kolmostiestä, joka on antanut odottaa itseään (*Hämeen Sanomat* 18.3.1987). *Etelä-Suomen Sanomat* kirjoitti *Haaste alueen edustajille* -pääkirjoituksessa joulun alla 1987 muuttoliikkeestä pääkaupunkiseudulle ja muistutti yhteistyön tarpeesta (*Etelä-Suomen Sanomat* 11.12.1987):

Nyt, kun asioita ryhdytään valtakunnan ylätasolla viemään eteenpäin, Päijät-Hämeen kansanedustajilla on ratkaiseva rooli. Heidän on pystyttävä puoluekantojen erilaisuudesta ja poliittisten irtopisteiden keruun houkutuksista huolimatta päättäväiseen ja järkevään yhteistyöhön.

Kansanedustajia on tekstien perusteella syytä herätellä, koska he sortuvat pikkupoliitikointiin ja henkilökohtaiseen eduntavoitteluun. Samalla maakunnan etu unohtuu, niin kuin *Hämeen Sanomien* pääkirjoitus *Etelä-Hämeen etu tahtoo unohtua* valitti (*Hämeen Sanomat* 16.6.1987):

[..]Janonta 'kukaan ei ole profeetta omalla maallaan pitää paikkansa myös politiikassa. Profeetta ei ollut hämeenlinnalainen kansanedustaja Sirpa Pietikäinen, sillä hänen tietään kokoomuksen varapuheenjohtajaksi oli katkaisemassa erityisen innokkaasti joukko etelähämäläisiä kokousedustajia. [...] Maakunnan hengestä ja etujen ajamisesta puhutaan mielellään suureen ääneen. Kun sitten on tekojen aika, tahtovat pikkupoliitointi sekä henkilökohtainen kauna ja kateus kiilata itsensä maakunnan asian edelle.

Siltaa poliittiseen vallankäyttöön vahvistaa, että poliitikot esiintyvät uutistekstien haastateltavina sekä peräävät yhteisöllisyyttä omissa artikkeleissaan. Esko Aho, vuonna 1987 keskustalainen kansanedustaja Kannuksesta kirjoitti yliöartikkelissaan *Maakunnan yhteishenki ja terve itsetunto avuksi* juhlavasti muun muassa, miten "[k]eskipohjalaisella yhteishengellä ja terveellä itsetunnolla voimme auttaa selviytymään vaikeiden aikojen yli" (*Keskipojanmaa* 5.7.1987). Nimimerkki Salko filosofi *Keskipojanmaassa* Chydenius-instituutin 10-vuotisjuhlallisuuksiin liittyen, miten esitelmäsarja loi uskoa keskipojalaisien omien ponnistusten merkitykseen (30.11.1987):

Juhlan esitelmäsarja kokonaisuudessaan todisti varsin vahvasti yksilöiden ja pientenkin ryhmien voivan vaikuttaa kokonaisen valtion kehitykseen. Ne kaikki olivat omiaan luomaan keskipojalaisille uskoa omien ponnistusten voimaan, että ei sentään ihan kokonaan ajalehdita tahdottomina maailmantalouden kehityksen virrassa, vaan omilla ajatuksilla ja teoilla on vielä merkitystä. Henki se sittenkin ainetta liikuttaa.

Kansanedustajien ohella yhteen hiileen puhaltamisen diskurssi elää hallintojärjestelmien muodoissa, rajoissa ja uudelleen järjestelyissä, sillä alueellisen vaikuttamisen ja päätöksenteon kirjavat rakenteet nostavat yhteistoiminnan ongelmallisuutta yhä uudelleen artikkelien aiheeksi. Entisen Vaasan läänin 'moninainen' aluehallinto on yksi keskeinen yhteisöyden vaateiden siemen alueen maakuntalehdissä.

Keskipojanmaassa yhteisöllisyyttä vaativa diskurssi oli ajankohtainen molempina aineistovuosina. Yliössään *Pallo on nyt meillä* maakuntaliiton toiminnan-

johtaja kirjoitti, kuinka Helsingin herrojen selän taakse ei voida mennä vaan hallinnollisen hajanaisuuden ongelmat ovat maakunnan sisällä ja siksi "huomattavasti nykyistä suurempi yksituumaisuus on tarpeen" (Keskipohjanmaa 19.7.1987). *Maakunta alta* -kolumnissaan Salko harmisteli, että taas pääsevät naapurit nauramaan. Hänen mielestään keskipohjalaiset syövät maakuntaa altansa haikaleimalla Oulun läänin rajaa alemmaksi (Keskipohjanmaa 24.8.1987). Lehden aluetoimittaja äimisteli kolumnissaan *Maakuntajako on tosiasia* Vaasan läänin jakamista kolmeen maakuntaan ja toivoi, etteivät rajat estä järkevää yhteistyötä (Keskipohjanmaa 17.3.1994).

Maakunnallisen hallinnon moniaineisuus ei ole lisännyt maakunnallisia yhteisöllisyyden vaateita vain *Keskipohjanmaassa*. Samaa problematiikkaa ilmentää *Ilkan* ja *Pohjalaisen* vuoden 1987 uutisten riitainen pohdiskelu Vaasan läänin seutukaavaliiton tulevaisuudesta.⁸⁹ Vaasan lääninhallituksen suunnittelupäällikön artikkelin *Tavoitteet sekahedelmäkeittoa* lopussa tiivistyy sekavaksi koettuun aluehallintoon rakentunut ristivetoisuus ja yhteisöyden vaade (Pohjalainen 22.2.1987):

Maakunnallisen vaikuttamisen ongelmallisuus johtuu nimenomaan vaikuttajaorganisaatioiden hajanaisuudesta ja monilukuisuudesta, keskinäisestä turhasta kilpailusta, kateudesta tms. Tästä seuraava lopputulos ei voi olla koskaan hyvä.

Vaikka maakuntien katsotaan historiallisesti syntyneen irrallaan 'virallisesta' aluehallinnosta, näiden kahden välinen ristiriita on siis lähes jatkuvan purnaamisen aihe erityisesti lehdissä, joissa maakunnan tukena ei ole virallisia alueellisia rakenteita. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan hallinnollinen hajanaisuus on tuonut *Keskipohjanmaan* teksteihin virallistyyppistä yhteisöllisyyttä. Läänin jakautuminen useaan talousalueeseen/maakuntaan on tuonut yhteisöllisyyttä peräävän kielenkäytön myös eteläpohjalaislehtiin. Maakunnan rakentaminen maakunnalliseen hallintoon ja rajoihin liittyvien asioiden kautta näkyy *Keskipohjanmaassa* ja *Ilkassa* koko tutkimusajankohdan. Ero on huomattava *Etelä-Suomen Sanomiin* nähden, jossa yhteisöyden vaateet ovat harvinaisia (ks. taulukko 6.1 ja 6.2). Se on ilmeinen myös *Kalevaan* nähden, jossa yhteisöys representoituu Pohjois-Suomen ja Oulun läänin taloudelliseen kehittämiseen liittyvinä vaateina.

On selvää, että yhteen hiileen puhaltamisen diskurssi ei palaudu vain hajanaiseen alueelliseen päätöksentekojärjestelmään vaan yhtä hyvin maakuntalehden näkökulmasta epäselviin ja ristiriitaisiin aluerakenteisiin. Siksi on loogista, että median intressit tilan diskursiiviseen rakentumiseen tulevat julki yhteisöllisyyden kysymyksissä, kun alueelliset rajat potentiaalisen lukijakunnan muodostajina ovat monipolviset tai ristiriitaiset. Kaikkiaan tämä merkitsee sitä, että alueellisuus voidaan nähdä intressisidonnaisena alueellistamisen politiikkana. Toisin sanoen lukijalle tarjoutuvien representaatioiden kannalta lehden omaksumat alueelliset tavoitteet ovat keskeisiä.

---

⁸⁹ *Talousalueajattelu repii läänin seutukaavaliittoa* (Ilkka 4.11.19987), *Vanhat haavat auki* (esirivi) *Nuolivirta silpoo seutukaavaliittoa* (pääotsikko) ja *Kunnallismiehet vaativat vauhtia seutukaavaliittoon* (Pohjalainen 4.11.1987).

Yhteistyön toteuttajat jäävät yhteisöyttä vaativassa kielenkäytössä kansanedustajia lukuun ottamatta hämäräksi, sillä tekstit eivät kerro konkreettisesti, keiden olisi syytä lisätä yhteistoimintaa. *Keskipohjanmaan* Pietarsaaren aluetoimitaja päivitteli Vaasan läänin pirstomista liian pieniin maakuntiin kolumnissaan *Maakuntajako on tosiasia*. Hän ei kuitenkaan konkretisoi, mitä ongelmia pienuus tuo maakuntiin vaan tyytyy toivomaan yhteistyötä: "Onkin tehtävä kaikki mahdollinen, etteivät nyt nousseet rajat estä järkevää yhteistyötä asia asialta." (Keskipohjanmaa 17.3.1994). Vihjaileva ja täsmentymätön kritiikki käy esiin myös *Keskipohjanmaassa* uutisen yhteydessä julkaistussa piskuisessa KP-kommentissa *Peli on kovaa* (Keskipohjanmaa 19.1.1994):

Pietarsaaren seudun kuntien sijoittuminen uuteen vesi- ja ympäristöhallinnon aluejakoon on kovaa peliä. Ennen vuoden vaihdettahan kaikki seudun kunnat kannattivat asioiden hoitamista pohjoiseen päin. Sen jälkeen peli koveni. Varmaa on, että aivan ilman syytä kantoja ei kunnissa muutettu. Ruotsalainen kansanpuolue on tehnyt kaikkensa, jotta katseet kääntyisivät etelään. Pietarsaareissa käännoistä ei saatu aikaan, kun oma poliittinen voima ei sellaiseen riittänyt. Kruunupyytä lukuun ottamatta muissa seudun kunnissa katseet käännettiin. Tai pantiin kovalla pelillä kääntymään, lienee oikeampi ilmaisu.

Olennaista on ensinnäkin, että kommentti representoi vesi- ja ympäristöhallinnon aluejaon "kovana pelinä", jonka tavoitteena on ollut "kääntää katseet". Katkelman keskivaiheilla katseita on kääntänyt ruotsalainen kansanpuolue, joka ilmauksena osoittaa sormella puoluetta, ei siinä toimivia henkilöitä. Katkelman loppuvaiheessa kirjoittajan tyyli on vihjailevampi, sillä hän mainitsee, että "kunnissa katseet käännettiin". Mielenkiintoista on lisäksi, että kommentti ei mainitse mitään katseiden käännättämisen perusteista. Näin kuntien ratkaisu representoituu poliittisena pelinä, jolla ei ole välttämättä tekemistä rationaalisen ja harkintaan pohjaavan päätöksenteon kanssa.

Seuraava problematiikkaan liittyvä lainaus on niin ikään *Keskipohjanmaasta*. Yliösarjassa *Keskipohjalaisia puheenvuoroja* maakuntaliiton puheenjohtaja kirjoitti artikkelinsa *Pallo on nyt meillä* ingressissä (Keskipohjanmaa 19.7.1987) näin:

Yleensä asioiden eteenpäin saattamisessa voidaan mennä Helsingin herrojen selän taakse ja syytellä heitä vaikeuksista. Keski-Pohjanmaa maakuntana ei voi näin menetellä. Ongelmat maakunnan kehittämässä ovat maakunnan sisällä. Pahinta on hallinnollinen hajanaisuus, epätietoisuus kehityksen tavoitteista ja epäluuloisuus maakunnan eri osien välillä.

Tekstikatkelman ensimmäisessä virkkeessä kirjoittaja käyttää passiivia "voidaan mennä", jolloin jää epäselväksi, meneekö tai onko joku mennyt Helsingin herrojen taakse. Lause piilottaa myös sen, kuka selän taakse pyrkii. Jatkokaan ei selkeytä toimijoita. Virkkeet "Keski-Pohjanmaa maakuntana ei voi näin menetellä" ja "ongelmat [...] ovat maakunnan sisällä" antavat ymmärtää, että alue on toimija. Viimeinen virke vahvistaa ilmiön alueellistumista sillä, että kyse on edelleen alueesta ja sen "osien" hallinnollisista ongelmista, epätietoisuudesta ja epäluuloisuudesta.

Kuntaan vedotessaan maakuntalehti arvovallallaan perää yhteisöllisyyttä yleensä tai jonkin konkreettisen 'hyvän' nimissä: jotta saataisiin sellutehdas, kaivos tai vaikkapa yliopistoon uusi tiedekunta. Poikkeuksellisen näkyvästi

lehden rooli *koko* (levikki)alueen äänenä tuli esiin *Kalevan* alakerta-artikkelissa, joka liittyy Soklin kaivoksen fosforimalmin jatkojalostukseen tarvittun tehtaan sijaintiin liittyvään vääntöön (Kaleva 12.8.1987):

Oulun kaupungin virkamiesten velvollisuutena ei tietenkään ole katsella asioita koko Pohjois-Suomen kannalta. Heillä on lupa olla itsekkäitä, vaikka koko muu Pohjois-Suomi syyttäisi Oulua ryöstäjäksi. Tiedotusvälineiden tehtävänä on selostaa päättäjille ja tehtaan johdolle, mikä tilanteessa olisi järkevin vaihtoehto. Ja se mielipide joko otetaan huomioon, tai sitten ei.

Maakuntalehdistön asema kuntapaimentajana ei ole helppo eikä välttämättä edes tavoiteltu. Myöskään haastattelujen valossa maakuntalehdet eivät lähde oitis kuntien välisiin kiistoihin. Jos ne mukaan menevätkin, tekstien valossa ne mieluummin näkevät laaja-alaisesti yhteisen hyvän pikkupolitikoinnin tai härskin oman edun tavoittelun ylitse tai kiittelevät oikeaoppisesta yhteistyöstä. *Keskipohtajanmaan* päätoimittajan moitteet kolumnissa *Juhlien jälkeen* "kunnallishallinnon teknoraateille eri tasoilla" ovat tässä suhteessa kuvaavia (alakerta-artikkeli *Keskipohtajanmaassa* 16.6.1987). Päätoimittaja representoi virkamiehet teknokraatteina ja moittii heitä siitä, että he ovat ymmärtäneet oman paikkakunnan edun nostamisen virkatehtäväkseen silläkin uhalla, että maakunnallinen kokonaisuus kärsii. Silti kritiikki jää yleiseksi. Päätoimittajien puheen valossa tämä ei silti yllätä. Niin kuin luvussa 5. tuli esiin, lehdet eivät halua vastustajia, ne eivät halua lyödä leimaa tai yksinkertaisesti niillä ei ole aikaa tai halua pohtia asioita 'liian' yksityiskohtaisesti.

Tultaessa vuodesta 1987 vuoteen 1994 yhteisöyden vaateet pysyivät määrällisesti lähes samana, vaikka *Hämeen Sanomat* puuttuu analyysistä. Yhteisöyden virallisessa diskurssissa voi silti haistaa yritysmaailman tuulahduksia. Niiden suuntaa kuvaa ehkä parhaiten siirtyminen hallinnollisesta yhteisöydestä yritysten yhteistyöstä nousevaan ja siinä rakentuvaan talouden ja väestön hyvinvointiin. Hallinto-, virkamies- ja poliittikkoyhteistyön viralliset äänet ovat kyllä yhä kuultavissa, mutta yhteisöllisyyden bisnesarvo on kirkastunut, ja vaateet kohdistuvat yritysten ja yritysmaailman yhteistyöhön. Lähtökohta havainnollistuu *Kalevan* pääkirjoituksessa *Aivotyöllä vientituotteita* (Kaleva 13.2.1994), jossa huippuosaaminen määrittyy menestyksen tieksi ja huomio kohdistuu yrityksiin ja tutkimuslaitoksiin:

Pohjois-Suomen etäisyys maailmanmarkkinoista voidaan korvata huippuosaamisen avulla. [..]

Pohjois-Suomessa sijaitsee useita eri alojen tutkimus- ja tuotekehityslaitoksia, joilla on näyttöä huippuosaamisesta. Tulokset eivät ole jääneet pelkästään laitosten sisälle tai tieteellisiin julkaisuihin. Tutkimuksia on hyödynnetty markkinakelpoisiksi tuotteiksi. Uusia mielenkiintoisia tutkimuksia ja niiden käytännön sovellutuksia tulee jatkuvasti julki. Alueen yritysten on pidettävä huoli siitä, että niitä myös hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan täällä. Siksi yhteistyötä tutkimuslaitosten ja yritysten kesken on syytä edelleen tiivistää.

Yhteisöllisyyden bisnesdiskurssin voimistumisen myötä tekstit kurkottavat alueellisesti aiempaa kauemmas: yhteen hiileen puhaltamisen diskurssi on kansainvälistynyt ja avartunut. Tämä havainnollistuu hyvin seuraavissa uutisotsikossa: *E-P:illä hyvät yhteistyönäkymät* (esirivi) *Liettuassa maataloustuotantoa – markkinointi ontuu vielä* (Ilkka 16.10.1994), *EP:n kansainvälistyttävä nopeassa tahdissa*

(Pohjalainen 25.11.1994), *Maakunnallinen 5b-tavoiteohjelmatyö loppusuoralla* (esirivi) *Lounais-Hämeellä tarve ylittää maakunnallisten liittojen rajoja* (Forssan Lehti 14.9.1994). *Pohjalaisen uutinen Lääni kosiskelee Ranskan Lorrainea yhteistyöhön* (Pohjalainen 15.10.1994) on myös kuvaava 'markkinakelpoisesta yhteisöllisyydestä'. Se kertoo maaherran, Keran aluejohtajan, investointiasiamiehen sekä Merenkurkun innovaatiokeskuksen toimitusjohtajan Ranskan matkasta:

Wägar ja Vauhkonen uskovat, että huomisen Euroopassa alueet tekevät entistä enemmän yhteistyötä. Ja se alkaa lobbailusta, kanssakäymisestä.

Hallintorakenteista nouseva aktiivisuus parhaimmillaan 'enää' potkaisee yrityksiä yhteistyöhön. Se on nimittäin aiempaa korostetummin yritysten yhteistyötä, jota perinteiset rajat hidastavat vähemmän.

7.2 Alueellisen tasapainon tavoite

Tarkastelen seuraavaksi tekstejä, jotka aineiston keräämisvaiheessa nimesin alueellista tasapainoa ja elinvoimaisuutta korostaviksi. Teemaryhmän tekstit muodostivat suurimman ryhmän molempina aineistovuosina: otsakkeen alle kertyi 125 juttua vuonna 1987 ja 92 juttua vuonna 1994 (ks. taulukko 6.1 ja 6.2). Yllättävänä tulosta ei voi pitää, onhan em. periaate keskeinen maakuntalehdistön alueellisessa tehtävässä. Kyse on jutuista, joissa alueellisen tasapainon diskurssi on näkyvästi mutta eri tavoin esillä. Lähdän liikkeelle alueellisen tasapainon periaatteellista diskurssista. Samassa yhteydessä luotaan, miten periaate näkyy alueellisesti tasapainoista kehitystä tavoittelevina poliittisina vaateina. Lopuksi erittelen, miten tasa-arvoisuuden periaate representoituu aluehallinnon kysymyksissä.

7.2.1 Alueellisen kehittämisen vastuu

Jos maakuntalehdistön alueellisuudelta voi odottaa jotakin, sen voi nimenomaan uskoa tavoittelevan alueellisesti ja sosiaalisesti tasapainoista ja tasa-arvoista yhteiskuntaa. Maakunnallisen toimituspolitiikan sävyt ovat linjapapereissa kuitenkin hieman erityyppiset, kuten on tullut esiin. Sama pätee lehtien sivuilta avautuvaan alueellisuuteen. Alueellisen tasapainon diskurssien suhteen *Pohjalainen*, *Kaleva* ja *Forssan Lehti* edustavat keskiväliä. Harvimmin sopusointuisen ja samanvertaisen alueellisen kehittämisen diskurssit ovat puolestaan luettavissa *Hämeen Sanomissa* ja *Etelä-Suomen Sanomissa*. *Ilkka* ja *Keskipohjanmaa* painivat sarjassa, jossa maakunnallisen tasapainon diskurssit ovat vahvat. Tätä huomiota voi ymmärtää hyvin *Ilkan* päätoimittajan verouudistusta käsittelevän artikkelin

Pelottelukampanjaa valossa, sillä sen lopussa päätoimittaja pohtii poikkeuksellisen näkyvästi ja periaatteellisesti maakuntalehden tehtäviä (Ilkka 31.10.1987).⁹⁰

Lehdistön tehtävä on seurata asioita jo valmisteluvaiheissa. Maakuntalehden tulee valvoa maakunnan etua. Keskustalainen lehti huolehtii vielä erityisesti siitä, ettei maakunnan peruselinkeino ja sen harjoittajia päästä ainakaan huomaamatta riistämään eikä köyhiä painamaan.

Maassa on riittävästi tiedotusvälineitä, jotka puolustavat punamustaa siksi, että sen politiikka hyödyttää etelää ja rikkaita. Ilkka ei näihin yhdy.

Kun maakunnalla menee huonosti, maakuntalehden asiana on se sanoa, kiusaapa se päättäjiä tai heidän puoluetovereitaan tai ei. Ei kai Vaasan läänin kokoomuskaan usko Helsingin Sanomien tai Uuden Suomen Etelä-Pohjanmaan määrärahoista murehtivan. Jos kuulostaa pelottelulta, niin selitys on yksinkertainen: kehitys todella on pelottava. Maakuntaa kupataan niin että rotajaa, vielä pahemmin ja vauhdikkaammin kuin keväällä osattiin arvatakaan. Se ei vaikenemalla muuksi muutu, vaikka joidenkin kansanedustajien mielenrauha niin vaatisikin.

Kaikkiaan alueellisen tasapainon diskurssille on ominaista poliittisten puheiden juhlallisuus, virallisuus ja abstraktisuus. Tämä havainnollistuu hyvin *Ilkan* toimituspäällikön ylänurkassa *Juhlapäivän aattona* (Ilkka 5.12.1987):

Artturi Leinonen, tämän lehden aikajärjestyksessä toinen päätoimittaja, runoili joskus näin: "Lakeus, tuo jonka sain, ilon murheen antajana, sadon kadon kantajana, saakoon myöskin työni mun. Liityn suurehen sukuhun. Nurkumatta ajan vaivaa, lupaan kyntää, lupaan kaivaa niin kuin isätkin".

Läheskään kaikki täällä syntyneet eivät ole voineet lunastaa sananmukaisesti Leinosen runon sisältämää lupausta lakeudelle. Aina on ollut monien lähdevä muualle leivän hakuun ja yhä enenevästi jälleen nyt. Mutta olkoon silti ja juuri siksi tuo runo meille haasteena kamppailuun oman maakuntamme ja sen ihmisten, sen elinvoiman puolesta. Puolustaessamme omaa maakuntaamme ja omaa kotiseutuamme me olemme koko isänmaan asialla.

Alueellisuuteen 'sittenkin' tai 'kaikesta huolimatta' kytkeytyvä toivo tiivistyy myös *Keskipohjanmaan* uutisotsikossa *Yrittäjien päällikkö valoi uskoa maaseudulle* (pääotsikko) *Paikallisuudesta voi löytyä toivoa, älyä ja energiaa* (alarivi) (*Keskipohjanmaa* 24.10.1994). Olennaista siinä – ja ylipäätään – on, että alueellisuus on helposti enemmän kannustavia ja abstrakteja sanoja kuin konkreettisia asioita tai tapahtumia.

Diskurssin 'poliitikkomaisuus' on ilmeistä monesta syystä: uutiset esitettiin maakunnallisten ja valtakunnallisten poliitikoiden puhetta. Poliitikot myös kirjoittavat kolumneja ja yliöartikkeleita, joissa tämän luvun diskurssit ovat tyypillisiä. Alueellisen tasapainon periaatteellisen diskurssin yhteyttä politiikkaan tiivistää, että periaatteelliset äänenpainot maakuntien elinvoimasta vahvistuvat eduskuntavaalien yhteydessä. Alueellisen tasa-arvoisuuden ja kehittämisen poliittisia vaateita on siten synnyttänyt vaalikäytäntö, jossa alueelliset vaalipiirit asettavat kansanedustajaehdokkaansa ja jossa kansanedustajat asemoituvat eri poliittisia puolueita edustaviksi alueiden edustajiksi.

Yhteisöllisyyttä peräviien tekstien tapaan eduskunnan paikkojen täyttämisen toikin alueellisuuteen liittyvät yleiset kysymykset alueen tai maakunnan

---

⁹⁰ Lainaukseen sisältyy reipas ripaus alueellisuuden poliittisuutta – tai toisin päin jos halutaan. Palaan tähän myöhemmin.

kehittämisestä ja edusta analysoitujen lehtien sivuille 1987. Olennaista on, että kansanedustajuus representoituu alueellisena tehtävänä, ja tässä mielessä kansanedustajat eroavat ministereistä. *Ilkan* päätoimittaja muotoili asian seuraavasti yhdessä artikkelissaan: "Mutta kansanedustajien kohdalla on jo eri juttu. Kansanedustaja on k a n s a n edustaja. Hän saa mandaattinsa äänestäjiltään omasta vaalipiiristään." (*Esko tarvitsee enemmistöä* 23.10.1994 *Ilkan* palstalla *Yhteisiä asioita*).⁹¹ *Kalevan* artikkelitoimittajan evästäässä Arkadianmäelle siirtyviä kuvastuu niin ikään kansanedustajuuden rakentuminen mieluummin alueiden kuin poliittisten puolueiden edustajuutena (Kaleva 18.3.1987):

Kansanedustaja älköön unohtako aluettaan, sen ihmisiä ja ihmisten toimeentuloa, työtä. Tämän asian puolesta kampanjoineet voittivat. Uusilla kansanedustajilla on edessä suuri työtaakka. Muuttoaalto on kiihtynyt hälyttävästi, elinolot kaventumassa. Elleivät edes alueen kansanedustajat puolusta pohjoisen ihmisen oikeutta työhön, niin kuka sitten?

Oman alueen ja siellä asuvien ihmisten puolustamisessa on *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoitustoimittajaa lainaten kyse sallitusta kotiinpäin vetämisestä, luvallisesta ja myönteisestä nurkkapatrioottisuudesta, niin kuin hän muotoili asian perätesään Päijät-Hämeen äänen keskittämistä ja Lahden seudun nurkkakuntaisuutta "tällä kertaa myönteisessä mielessä" pääkirjoituksessa *Maakunnan äänet* (*Etelä-Suomen Sanomat* 18.3.1987).⁹² Alueellisen kehittämisen ja kansanedustajien tehtävien diskursiivista yhteenkutoutumista lisää, että kansanedustajat kirjoittavat vaalipiirinsä päivälehteen artikkeleita ja pääsevät jo ehdokasvaiheessa haastateltaviksi. Aineistossa keskustan Jukka Vihriälä kirjoitti *Ilkassa*, kokoomuksen Kirsti Ala-Harja *Pohjalaisessa*, keskustan Esko Aho *Keskipohtjanmaassa* sekä keskustan Sirkka-Liisa Anttila *Forssan Lehdessä*.

Lainauksissa on vilahdellut oman maakunnan puolustamisen periaatteen rinnalla aluepolitiikan vaatimus. 'Alueellinen hyvä' konkretisoituu aineistossa työpaikkojen turvaamisena (myös) 'maakunnissa', koko maan asuttuna pitämisenä, maaseudun autoitumisen estämisenä tms. Vuoden 1987 teksteissä tasavertaisuuden ideaa ja sen myötä esimerkiksi työllisyyttä tai alueellista vaurautta vaaditaan pääkaupunkiseudulta ja siellä toimivilta vallanpitäjiltä. Näin ne näyttäytyvät niin poliittisen kuin taloudellisenkin vallan keskuksena, jossa tapahtuvaan ja jonka päätöksentekoon maakuntien on pyrittävä vaikuttamaan. Keskustan kansanedustajan Jukka Vihriälän artikkelissa *Ilkassa* tulee kuvaavasti esiin alueellisen hyvinvoinnin ja valtakunnantasoisten poliittisten päätösten samantahtisuus. Siinä näkyy myös alueellisen kehittämisen vastuun ja vaatimuk-

91 Samassa artikkelissa päätoimittaja viittasi marmorisokeuteen ja määritteli sen sisältöä näin: "Sana tarkoittaa sitä, että riittävän kauan yläpiireissä liikkuva alkaa ajatella hyvin tärkeistä asioista toisin kuin ne, jotka ovat kansanedustajan marmorisaleihin lähettäneet. Se on vakava juttu."

92 Kansanedustajien tehtävän alueellistaminen merkitsee myös sitä, että poliittisten puolueiden rinnalle ja ohi nousevat alueet. Tässä mielessä eduskuntavaalit representoivat maakunnallisessa lehdistössä kilpailuna, jossa alueet urheilun uutisotsikoiden tapaan häviävät tai menestyvät. Jälkimmäistä kuvaa *Forssan Lehten* pääkirjoitus *Myös Lounais-Hämeen voitto*, jossa lehti iloitsi lounaishämäläisten ehdokkaiden Sirkka-Liisa Anttilan, Ritva Vastamäen ja Ilkka Joenpalon läpimenosta (*Forssan Lehti* 18.3.1987).

sen representoituminen kilpailuna valtakunnallisista päätöksistä ja rahasta (Ilkka 29.3.1987):

Hallitusohjelma on poikkeuksellisen tärkeä. Kehitetäänkö maata tasapuolisesti tai autioitetaanko Etelä-Pohjanmaa. Alue- ja maatalouspolitiikassa ei voida lähteä 'tiurismin' tielle. On Vaasan läänin vuoro saada lisää korkeakoulupaikkoja.

Vuoden 1994 alussa maakuntien asema muuttui olennaisesti, kun maakunnalliset liitot korvasivat entiset seutukaavaliitot ja maakuntaliitot. Maakunnallinen valta ja vastuu lisääntyivät huomattavasti, sillä maakunnalliset liitot saivat vastatakseen maakunnan yleisestä kehityksestä ja aluepoliittisesta suunnittelusta. Ne toimivat aluekehitysviranomaisina, jotka muun muassa myöntävät avustukset maakunnan kehittämisrahoista ja valvovat niiden käyttöä. Liitoille kuuluvat lisäksi rakennuslain määräämät kaavoitus- ja seutusunnittelutehtävät. Koska toimintansa aloittaneet maakunnalliset liitot ovat siis keskeisiä alueellisia toimijoita, on ilmeistä, ettei selviytymisen diskurssi palaudu tehokkaaseen aluepolitiikkaan, maakunnallisen hallinnon järjeistämiseen tai päätäntävällän lisäämiseen.

Alueellisen tasavertaisuuden ja kehittämisen vaade onkin muuttunut tultaessa vuoteen 1994. Se irtaantuu instituutioista ja hallinnon kysymyksistä ja representoituu omatoimisuutena, joka tarkoittaa yritysten, yhteisöjen ja ihmisten kannustamista oma-aloitteellisuuteen ja yrittäjyyteen (vrt. 7.1). Olennaista on, että tämän myötä maakunnat paikantuvat vuoteen 1987 nähden vastuullisempaan asemaan. Tekstit muistavat toki valtiollisten päätösten merkityksen ja muistuttavat niistä, mutta alueella on pantava töpinäksi ja lähdeittävä itse liikkeelle. *Keskipohjanmaan* päätoimittaja kiteytti tämän artikkelissaan "*Nousun merkit*" – mitä se on? sanoen, että "vastuu alueiden kehittämisestä on siirtynyt maakunnille itselleen" (Keskipohjanmaa 20.4.1994). Maakunnallisten liittojen representaatioissa on syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että alueellisia vetureita nyt vain yksinkertaisesti ovat maakunnalliset liitot. *Ilkan* päätoimittajan artikkelissa *Vähän ankea piirikokous* lähtökohta havainnollistuu näin (Ilkka 1.11.1994):

Maakunnalliset liitot ovat nyt paljon haltijoita. Niiden täytyy luoda realistisia kehityshankkeita, sekä koulutuksellisten että tuotannollisten investointien alueella.

Maakuntalehdistössä vuonna 1994 käyty keskustelu Euroopan unioniin liittymisestä yhtäältä antoi toivoa maakunnille ja toisaalta myi ajatusta oman tulevaisuuden tekijyydestä (vrt. Moring 1999b, 16–17). *Keskipohjanmaan* päätoimittaja peräsi toimintaa toteamalla, että "oma aktiivisuus on avaintekijä myös maakuntien kehitykselle. Siihen EU:n jäsenyys antaa uusia mahdollisuuksia, mutta niitä on osattava ja uskallettava hyödyntää" (Keskipohjanmaa 15.10.1994). *Etelä-Suomen Sanomat* uutisoi EU:n aluerahat eivät tule itsestään (yläriivi) *Maakuntien tehtävä itse ratkaisunsa* (pääotsikko) (Etelä-Suomen Sanomat 29.9.1994).

Alueellisuus palautuukin omatoimisuuden vaateen myötä tarpeeksi uudistaa ja monipuolistaa elinkeinorakennetta, sorvata erinomaisia kehityshankkeita, lobata ja verkostoitua. *Kalevan* pääkirjoituksen *Oma apu, paras apu* ingressissä kiteytyvät uuden aktiivisen alueellisuuden tukijalat sen todetessa, että "Pohjoisessa on turvattava myös rahoituksessa lisääntyvästi omaan apuun, jotta alueelliset kehittämistavoitteet varmasti toteutuvat" (Kaleva 21.5.1994). Keskeistä on siten

oman alueellisen yritystoiminnan arvon reipas kasvu. *Ilkan* uutinen siteerasi maakuntajohtajaa omatoimisuuden ihannetta laajemminkin kuvaavin sanoin (Ilkka 16.10.1994)⁹³:

Alueellinen kehittäminen merkitsee elinkeinoelämän kannalta nimenomaan rakenteiden uudistamista. Tavoitteena on kouluttaa, tutkia, tuotekehittää ja verkostoida yrityksiä niin, että ne voisivat viedä tuotteitaan aikaisempaa enemmän.

Yritysvetoisen ajattelun vahvistuminen on merkityksellistä myös siksi, että poliitikalta edellytettävä alueellisen tasapuolisuuden tunto on himmentynyt. Alueellisen tasa-arvon ja tasapainon rinnalla kilpailee sen sijaan väistämättömyyden diskurssi, jossa poliittiset päättäjät ja päätökset eivät ole kaikentekeviä. Tämän työn aineistossa väistämättömyys tarkoittaa usein juuri maaseudun autoitumista ja maatalouden rakennemuutosta. Esimerkiksi *Keskipohjanmaa* varoitteli pääkirjoituksessaan *Tukipaketti antaa odotettua vähemmän* uskottelemasta, että maaseudun on syömässä nimenomaan EU (Keskipohjanmaa 29.5.1994):

EU-jäsenyyden pelätään pahimmillaan johtavan maatilojen kasvun myötä maaseutu-asumisen harvenemiseen. Samalla myös tilojen lukumäärät vähenevät. Itse asiassa tuollainen kehitys on maaseudulla väistämätön muutenkin. Varsin monilla tiloilla viljelijöiden ikärakenne on sellainen, että maaseudun autoituminen olisi joka tapauksessa edessä.

Kun alueellisen kehittämisen diskurssiin on kirjoitettu usko politiikan voimaan ja poliittisten päätösten merkittävyyteen, talouden lakien valtaa korostavassa väistämättömyyden diskurssissa maakunnille ja lukijoille rakentuu lohduttomampi ja vallattomampi asema. Kun ratkaisevat päätökset tehtiin aiemmin poliittisen päätöksenteon paalupaikoilla eduskunnassa ja hallituksessa sekä toisaalta virkamiesvetoisesti hallituksissa ja ministeriöissä, jäljelle jäi sentään huolestuneita kysymyksiä: kuinka hyvin meidät muistetaan, mitä meille luvataan ja mitä me saamme. 'Olemassaolevien realiteettien' rynnistäessä lukijakunta ei paikannu kehittämisen vaateiden peräänkatsojan asemaan. Se ei ole tarpeellista, koska kehityskulun reivaaminen uuteen suuntaan on miltei mahdotonta. Pikemminkin *Ilkan* sunnuntaisivun otsikkoa lainaten ajatus on yksinkertainen: *Maaseutu Nyt Eurokuntoon!* (Ilkka 11.12.1994). Olennaista on, että maaseudun on tehtävä se itse, eurokelpoisuus on siitä itsestään kiinni.

Kaikkiaan alueellisuus representoituu EU-keskustelussa monin ja osin ristiriitaisinkin merkityksin. Tasa-arvoista alueellista kehittämistä ja kehittymistä vaativan diskurssin näkökulmasta olennaista on näkemys Euroopasta alueiden tai maakuntien Eurooppana sekä käsitys siitä, kuinka EU:n rakennerahasto tukee Suomen kansallista aluepolitiikkaa. Esimerkiksi *Ilkan* uutisotsikko päästi tässä hengessä ääneen paikallisen maakuntajohtajan: *Esa Latva-Rasku Alavudella:* (ylärivi) *Euroopan unioni koettava haasteena* (pääotsikko). Maakuntajohtajan mukaan (Ilkka 16.10.1994):

---

93 Tässä kohden lieene paikallaan muistuttaa, että työ kykenee aineiston valintaa heijastaen seuraamaan Euroopan unioniin liittymisen representoitumista maakuntalehdistön teksteissä katkonaisesti. Se ei valota keskustelua koko volyymissaan, vaan nimenomaan alueellisuuden näkökulmasta.

Selvää on, että EU aiheuttaa maakunnassamme kovan rakennemuutoksen. EU:n suurin hyöty onkin elinkeinollisen rakennemuutoksen vauhdittaminen rakennerahaston ja Suomen kansallisen aluepolitiikan turvin. Nämä tuovat alueelliseen kehittämiseen merkittävästi lisäpotkua.

Viranomaisten ja poliitikoiden puhe hallitsee ennen muuta uutisotsikoita; niissä iskulausetyyppinen 'Euroopan unioni – maakuntien Eurooppa' löi itsensä läpi. Pääkirjoitussivujen tekstit olivat sen sijaan monitahoisempia, varovaisempia ja kriittisempiä. Tämä näkyi yhtäältä niin, että myönteisimmillään nekin uskovat alueellisen kehittämisen lisäpotkuun, koska "EU – maakuntien Eurooppa – pyrkii nimenomaan huolehtimaan maakuntien tasapainoisesta kehityksestä" (Forssan Lehden pääkirjoitus *Häme ja Euroopan Maakunnat* 7.10.1994), koska "Aluepolitiikan varsinainen iso muutos tulisi tietysti vasta EU-jäsenyyden myötä" (Kalevan pääkirjoitus *EU-rahaa koulutukseen* 18.7.1994) tai koska "Siihen [maakuntien kehitykseen] EU-jäsenyys antaa uusia mahdollisuuksia, mutta niitä on osattava ja uskallettava hyödyntää." (Keskipohjanmaan päätoimittajan artikkeli *Yksi Näkemys pienemmästä pahasta* 15.10.1994).

Kehittämisen ja selviytymisen diskurssien rinnalla kilpailee kuitenkin kriittinen diskurssi. Koska EU representoituu siinä alueellisena eriarvoistumisena – kaupungistumisena ja ruuhkautumisena, maaseudun ja maakuntien autioitumisena sekä maatalouden kuihtumisena – kyse on alueita vastakkain asettavasta diskurssista, jota erittelen luvussa 7.3. EU-tematiikkaan liittyen on kuitenkin paikallaan sivuta diskurssia sen takia tässä, että siihen nojaten iskulause *Euroopan unioni – maakuntien Eurooppa* löi itsensä heikoimmin läpi *Ilkan* ja *Keskipohjanmaan* artikkelisivuilla. *Ilkan* pääkirjoitussivulta olikin luettavissa ei Euroopan unionille. EU-kansanäänestyksen jälkeen *Yhteisiä asioita* -palstalla julkaistu päätoimittajan artikkeli *Esko tarvitsee enemmistöä* tiivistää kriittisen diskurssin synkän tulevaisuudennäkömään⁹⁴ (Ilkka 23.10.1994):

Keskustalaisten ei-äänten suuri määrä ei minua yllättänyt. Se on luonnollista sekä periaatteellisista että käytännön syistä.

En löydä EU:sta juurikaan yhdensuuntaisuutta niiden yhteiskunnallisten arvojen kanssa, joita ajamaan Alkion puolue on perustettu.

Unioni edistää keskitystä, kaupungistumista, eriarvoistumista, virkavaltaisuutta, rahan valtaa. Häviäjät ovat maaseutu, maakunnat, luonto ja kulttuurimaisema.

Kun maakuntalehtiä vertaa *Helsingin Sanomissa* käytyyn EU-keskusteluun, ensinnäkään kansantalouteen ja turvallisuuteen liittyvät teemat eivät tulleet niissä esiin alueellisesta näkökulmasta (vrt. Heikkilä 1996). Toiseksi *Ilkan*, *Keskipohjanmaan* ja *Kalevan* äänenpainot poikkeavat *Helsingin Sanomista* siinä, että se toisin kuin nämä kyseenalaisti maatalouskysymyksessä poliittisen johdon takaa-ajaman kansallisen yhtenäisyyden ja oli maatalouskriittinen. Lehti nimittäin asetti maatalouden aseman epäilyksenalaiseksi, koska sen osuus bruttokansantuotteesta on vain kolmisen prosenttia ja maanviljelijöiden määrä koko kansasta vain seitsemän prosenttia (Heikkilä 1996, 89). Yksi kritiikin linjaus rakensi maanviljelijöiden ja MTK:n vastakkaisuutta suhteessa kuluttajiin. Ennen muuta lehden

---

94 Artikkeli on mielenkiintoinen myös alueellisuuden ja poliittisuuden problematiikan näkökulmasta. Palaan siihen tästä näkökulmasta myöhemmin.

pääkirjoitussivulla esiintynyt arvostelu kyseenalaisti pohjoisen maatalouden suosimisen Etelä-Suomen kustannuksella. Heikkilää (1996, 99–100) lainaten maatalousteemassa ”lehti sulkeisti ainakin väliaikaisesti joko kaikki maanviljelijät tai tukipolitiikasta oletettavasti hyötyvät Pohjois- ja Itä-Suomen viljelijät ulkopuolelleen”.

Viimeisin kritiikin linja on tämän työn kannalta kiinnostava ensinnäkin siksi, että työn aineisto kertoo pohjoisemman Suomen lehtien ’pohjoista’ maataloutta koskevasta huolesta. Toiseksi koska maakuntalehdistöä muistuttaen *Helsingin Sanomat* nojasi ja omalla tavallaan ammensi alueellisen vastakkain asettamisen diskurssista, tulos nostaa esiin maan ykköslehden eteläsuomalaista ja helsinkiläistä alueellisuutta. Tältä osin se muistuttaakin maakuntalehtiä argumentoidessaan oman lukijakuntansa näkökulmasta. Toisaalta koska lehti otti uutissivuillaan kantaa EU:hun liittymisen puolesta liittoutumalla jäsenyyden kannattajien kanssa ja tukemalla heidän määrittelyään ’Suomen kansallisesta edusta’ (ks. Puhakka & Ridell 1996, 196–197), kyse on nähdäkseni pikemminkin poliittisen näkökannan alueellisesta perustelusta. Siksi kannanottojen määrittelemineen vain alueellisiksi on ongelmallista. Palaan problematiikkaan luvun lopussa, kun etsin alueellisen ja poliittisen rajapintaa. Seuraavaksi on sen sijaan aika tutkailla, miten ja milloin hallintorakenteisiin liittyvät vaateet sijoittuivat alueellisen selviytymisen pörssin kärkinoteerauksiin.

7.2.2 Alueellisen päätösvallan ideaalit

Aluehallinnollisen tematiikan kannalta vuosi 1987 osoittautui mielenkiintoiseksi. Teeman ajankohtaisuus ei ole silti hävinnyt – eikä sen ole ylipäättään syytä odottaa hiipuvan niin kauan kun suomalaisen päivälehdistön rakenne pohjaa alueellisuuteen. Selviytymisen hallintovetoisissa diskurssissa on kyse ensinnäkin yleensä kamppailusta alueellisen (piiri)hallinnon muodoista ja pääasiassa maakunnallisen/alueellisen hallinnon puolesta. Toiseksi kyse on otteluista, jotka liittyvät näiden hallintojärjestelmien rajoihin.

Vuonna 1987 maakunnallisen (itse)hallinnon vaade oli aineistossa esillä kaikissa tutkittavissa sanomalehdissä, joskin erilaisella intensiteetillä ja kulloisenkin lehden intressejä heijastavin määrittelyin ja argumentein. *Etelä-Suomen Sanomat* peräsi maakunnallista itsehallintoa *Maakunnat on pelastettava* -pääkirjoituksessa suorasukaisesti ja myöhemmin tarkasteltavan päätoimittajan haastattelupuheen valossa ylipäättään yllättävästi (*Etelä-Suomen Sanomat* 24.11.1987):

Lääninhallitukset ovat tarpeen eräitä keskushallinnon yleisiä tehtäviä kuten järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä varten. Kuntia suurempien alueiden kehittämistä varten tarvitaan sen sijaan maakunnallista itsehallintoa. Sekä Päijät-Häme että muut alueellisesti ja kulttuurisesti yhtenäiset maakunnat tarvitsevat maakunnalliset hallintoelimet ja itsehallintoon kuuluvan yleisen toimivallan.

Hämeen Sanomat toivoi pääkirjoituspalstallaan, että maakuntahallintoa järjeistetään ja yhtenäistetään. *Ilkka* puolestaan vaati kansanvaltaista maakuntahallintoa. Artikkelissaan *Valta kansalla* maakuntaliiton keulamies peräsi maakuntahallintoa ja toivoi vanhan vuoden vaihtuessa uuteen, “[E]ttä tuokoon vuosi 1987 meille roppakaupalla onnea ja hyvinvointia, tuokoon se meille myöskin enemmän kuin

vain epämääräisiä lupauksia kansanvaltaisesta maakuntahallinnosta” (Ilkka 2.1.1987). Pääkirjoitus *Maakunta vahvemmakeksi* toisti toiveen (10.1.1987):

Maakuntahallinto luo puitteet nykyistä parempaan sisäiseen yhteistoimintaan ja vahvistaa koko alueen omatoimisuutta. Jo nyt tiedetään, että alueellista edunvalvontaa tarvitaan aina vain enemmän ja enemmän. Valtion hallintoon kuuluvasta lääninhallinnosta ei ole tällaiseksi edunvalvojaksi, vaan siihen on saatava kansanvaltainen maakuntahallinto.

Maakuntahallinto representoituu näin tienä alueelliseen kehitykseen, selviytymiseen sekä kansanvaltaistumiseen. Mielenkiintoista on, että tekstit eivät problematisoi maakuntahallintoa sisällöllisesti tai muodollisesti. Pikemminkin maakuntahallinnon ’hyvyys’ rakentuu lääninhallinnon kautta, joka representoituu useimmiten virkamiesvaltaisena keskushallinnon edusmiehenä. Se on “[v]anhankainen ja byrokraattinen elin, joka käyttää yhä lisääntyvää valtaa ilman riittäviä valtuuksia” (Etelä-Suomen Sanomien pääkirjoitus 26.2. 1987). Tässä mielessä teksteissä elää käsitys, jonka mukaan läänit ovat ylhäältäpäin annettuja, kun taas maakunnat ovat omaehtoisia, kansasta eli alhaaltapäin rakentuvia (vrt. Häkli 1994).⁹⁵ Olennaista on silti, että kansanvaltaisen maakuntahallinnon käytäntöjen pohdiskelu on poissa. Vaikka *Etelä-Suomen Sanomat* julkaisi (24.11.1987) näyttävän teemaan liittyvän juttukokonaisuuden *Maakunta tarvitsee hallinnon – mutta miten se saadaan?* ja *Maakuntapäivät: Kansanvaltainen maakuntahallinto läänien tilalle*, kansanvaltaisuus jää sisällöllisesti epämääräiseksi, sillä sen muotoja jutut eivät yksityiskohtaisesti erittele.

Maakunnallisen hallinnon vaateiden ohella hallintolähtöinen alueellisuus rakentuu piirihallinnon kysymyksissä. *Keskipohtanmaassa* kiistely tiivistyi vuonna 1987 Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin perustamisessa. Pääkirjoituksessa *Asiallinen kompromissi sairaanhoitopiiriasiassa* (24.4.1987) huomiota kiinnittää, että sairaanhoitopiiri on tärkeä nimenomaan maakunnan ’olemassaolon’ kannalta:

Keski-Pohjanmaan kannalta monella tapaa tärkeä sairaalapiiriasiassa on valtioneuvoston keskiviikkona tekemässä päätöksessä saanut ratkaisun, joka ainakin lähivuosisiksi rauhoittaa tilanteen ja tekee kohtuullisella tavalla oikeutta kaikille osapuolille.

Itse sairaanhoitoon pääkirjoitus ei pureudu, vaan huomio kohdistuu uusiin ja vanhoihin piireihin ja niiden rajoihin. Omannäköisten hallintorajojen mieluisuus näkyi myös *Hämeen Sanomissa* ja *Etelä-Suomen Sanomissa*, joissa Hämeen läänin ja työvoimapiirin jakaminen nousivat uutisiin ja artikkelisivun kommentoiviin teksteihin. *Hämeen Sanomat* siteerasi uutisotsikossa *”Kovana vain, Kanta-Häme, kun piirihallintoa pirstotaan”* seutukaavajohtajaa (Hämeen Sanomat 14.2.1987), jonka näkökulmasta työvoimapiirin jakaminen näyttäytyi hallinnon pirstomisena.

Kyseiset aluehallinnolliset ottelut ovat keskeisiä koko työn kysymyksenasettelun kannalta: niissä valottuu, kuinka vaihtelevat kilpailuasetelmat tekevät

---

⁹⁵ Tässä suhteessa *Keskisuomalaisen* vahva kannanotto ’ihmisläheisen lääninhallinnon’ puolesta sen taistellessa Jyväskylä-vetoisen Keski-Suomen läänin puolesta on poikkeuksellinen (ks. Hujanen 1997a). Maaherrat nousivat teksteissä raskaan sarjan valtionpäämiesluokkaan, kun taas maakunnallisten liittojen edusmiehiä tekstit lähestyivät ministeriöiden virkamiesten edessä sätkyvinä ja pikkupolitikointiin sortuvina (esim. *Keskisuomalainen* 17.8.1996).

tavoitteista ja sovelluksista tekijöiden näköisiä, eli analysoitavissa teksteissä on luettavissa erilaisia linjauksia ja alueellistamisen journalistisia ja diskursiivisia käytänteitä. Tekstien nojautuminen diskursseihin ja tiettyyn argumentointiin ei ole sattumanvaraista. Alueellisuus hallinnollisten kiistojen ja määrittelyjen alaisena jatkuvana prosessina korostaa näin alueellistamista intressidonnaishana paikallistamisen politiikkana. Tässä mielessä alueellisen tasapainon ja elinvoimaisuuden rakentuminen hallintoteemoissa sisältää sillan tilan diskursiiviseen rakentumiseen.

Alueiden tavoitteellisen rakentamisen näkökulmasta on merkille pantavaa ensiksikin, että maakunnallisen (itse)hallinnon vaateita oli luettavissa vuonna 1987 erityisesti *Ilkan* ja *Keskipohtanmaan* artikkelisivuilta mutta myös *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoituspalstalta. *Ilkan* päätoimittaja totesi haastattelussa, että lehti kannattaa nimenomaan maakuntahallintoa. Tämä ei ole yllättävää keskustalaisen maakuntalehden päätoimittajalta. Merkille pantavaa on pikemminkin se, että lääninhallinnosta on hänen mukaansa haittaa lehdelle "väärine rajoineen". Intressidonnaishuutta voi lukea myös *Hämeen Sanomien* pääkirjoituspalstalta. Vaikka tekstit haikailivat maakuntahallinnon järjeistämistä, kyse ei ollut yksiselitteisesti maakuntahallinnon peräämisestä. Jäljessä seuraavan katkelman voi lukea myös niin, että *Hämeen Sanomat* ei vain aja maakuntahallintoa vaan argumentoi sen puolesta, että Hämeenlinna säilyttää läänin pääkaupungin statuksen (Hämeen Sanomat 4.8.1987):

Tampereen pitäisi mitä pikimmin vaatia maakuntien ja läänien rajojen yhtenäistämistä läänijaon sijaan. Tällä tiellä Pirkanmaa pääsisi nopeasti samaan läänin. Valtion piirihallintoviranomaisten rajat voitaisiin yhdistää, maakuntahallinnon järjeistämistä nopeuttaa.

Hämeen Sanomat ei näin siis vain tai niinkään kritisoi lääninhallintoa vaan tavoittelee entisten läänien rajojen säilyttämistä. Lehden päätoimittaja perusteli haastattelussa tätä 'linjausta' levikkialueen ja aluehallinnon rajojen kautta. *Hämeen Sanomat* on hänen mukaansa kannattanut lääninhallintoa, koska se sopii kokoomuslaiseen aatemaailmaan ja koska lehti ilmestyy läänin pääkaupungissa. Niin kuin edellinen sitaatti viittaa, vuonna 1987 velloneessa keskustelussa Pirkanmaan läänistä *Hämeen Sanomat* asettui tiukasti tätä vastaan. Päätoimittajaa lainaten lehti oli tuolloin koko ajan varpaillaan, jaetaanko Hämeen lääni.

Ilkan ja *Pohjalaisen* alueellisen selviytymisen diskurssien vertaaminen on niin ikään valaisevaa. Kun *Pohjalaisen* artikkelisivun tekstit 1987 vetosivat "läänimme" tai "alueemme" puolesta (esimerkiksi Helapään artikkeli 5.12.1987), *Ilkan* artikkelitekstit jänsivät tilaa maakuntalähtöisesti. Lisäksi vuoden 1987 teksteissä oli luettavissa selkeä kilpailu alueiden rakentumisesta. Vakavamielinen kissanhännäsveto oli nähtävissä erityisesti *Ilkassa*, jonka tavoite on ollut rakentaa suomenkielistä Etelä-Pohjanmaata piirtämällä rajaa Seinäjoki-vetoisen suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan ja Vaasan (rannikko)seudun väliin. Mainittakoon tässä *Ilkan* urheilusivun uutinen *Satuhahmot valloitti*, koska se peilaa halua määritellä ja toistaa Seinäjoki-keskeistä suomenkielistä Etelä-Pohjanmaata. Ingressin toinen kappale siteerasi lasten Musiikista liikkumaan -tapahtuman avajaisissa esiintynyttä lehden toimituspäällikköä kunnallisena luottamusnaisena. Maakunnan raken-

tumisen näkökulmasta merkille pantavaa on, että se nimeää paitsi maakunnan myös sen keskuspaikan (Ilkka 17.5.1987):

Toivomme että nämä kaksi päivää Etelä-Pohjanmaan maakunnan keskuksessa antavat teille elinikäisiä muistoja, totesi tapahtuman yli 600 voimistelijatarta tervetulleeksi toivottanut Seinäjoen kaupunginhallituksen varapuheenjohtaja Kirsti Potka tervehdyksensä.

Aluehallinnon muutoksia seuraten vuoden 1994 alueellisuudessa on kiinnostavaa maakuntahallinnon representoituminen. Tiivistäen aineiston kanta maakuntahallinnon uudistamiseen oli, että se on askel parempaan suuntaan siirtäessään valtaa virkamiehiltä maakuntiin. Silti *Ilkan* uutinen *Professori Heikki Kirkinen Seinäjoella*: (esirivi) *Suorat maakuntavaalit saatava tämän vuosikymmenen tavoitteeksi* jäi tämän työn vuoden 1994 aineiston ainoaksi tekstiksi, jossa maakuntavaltuuston asema ja valintatapa olivat esillä. Koska aineisto on kerätty otantaa käyttäen, on toki mahdollista, että aiheeseen liittyen on kirjoitettu muulloin ja muualla. Keskeinen näkökulma ei silti ole ollut, sillä kaikkiaan alueellista tasapainoa ja elinvoimaisuutta korostavaan teemaan kertyi vuodelta 1994 84 juttua. Yhteensä määrä on niin suuri, että sen ulkopuolelle jääneiden näkökulmien voi väittää olleen marginaalisia.

Maakuntavaltuuston aseman ja vaalitavan ollessa pimennossa abstraktiin tilaan liittyvien vääntöjen rinnalle ja ohi nousivat maakunnallisten liittojen virkoihin ja poliittisiin mandaatteihin liittyvät kilpailut. Maakuntahallinnon representaatioita rasittavat nimittäin monenlaiset kahnaukset. Tämä on olennaista, koska se tekee tyhjäksi aluehallinnon merkityksellistymistä kansanvaltaisena ja toimivana hallintomuotona. Tyytymättömyyden aiheita riittää maakuntaliittojen virkamiesten valintaan liittyvissä henkilö- ja puoluekysymyksissä. Varsinkin *Ilkassa* ja *Pohjalaisessa* ne toivat maakunnallisen hallinnon uudelleen järjestämisen ristiriitaisessa valossa julkisuuteen.

Kritiikkiä tulee tiivistäen kolmesta suunnasta: ('kilpailevista') alueellisista instituutioista, 'ulkopuolisilta' sekä journalisteilta. Viimeksi mainituista olkoon esimerkkinä *Pohjalaisessa* Seinäjoen asioista kirjoittava Matti Peltokangas, joka esitti kriittisiä huomioita Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitosta artikkelissaan *Päällikköä päällikön päälle* (Pohjalainen 10.3.1994). Kirjoittajaa maalailee kuvaa neuvostoliittolaistyylyisestä politbyroosta, politiikan ja byrokratian pahimmasta tyyssijasta. "Kremliläinen malli" ja "virastotouhut" antavat ymmärtää, että päälliköitä ja "lokerobyrokratiaa" riittää. Lisäksi liiton virkamiehet representoituvat poliittisena agitaattorikuntana:

Kaikista ennakkokaavailuista huolimatta ja hyvistä aikeista huolimatta Etelä-Pohjanmaan liitosta ollaankin tekemässä oikeata maakuntabunkkeria. Talosta on rakentumassa tyylipuhdas vanhan ajan virasto osastoineen ja osastopäälliköineen. Kinnasvahteja piisaa.

Voin vain kuvitella bunkkerin seinällä päiväkäskyn, jossa lukee: emme pane jäsenkirjoja tuppeen, ennen kuin maakunta on meidän!

[..]Sen sijaan virastotouhuja ja politikointia hoitamaan ollaan pestaamassa maakuntaliitosta hallintojohtajaksi kunnallisasiainsihteeri **Raimo Alanen**.

Keskipohtanmaa uutisoi premiäärillä näyttävästi, miten Keski-Pohjanmaan liiton hallituksen puheenjohtaja arvosteli maakuntajohtajan aikeita siirtäjä pääministerin

erityisavustajaksi (Keskipohjanmaa 21.9.1994). Riitaista ja erimielistä kuvaa ruokkivat lisäksi kilpailevien instituutioiden edustajien kolumnit ja artikkelit, joita oli luettavissa varsinkin eteläpohjalaislehdissä. Byrokraattisuuden leimaa uudelle maakunnalliselle liitolle ehdotti *Ilkassa* suunnittelusihteri Jari Ranta artikkelissaan *Elämä, kuolema ja Etelä-Pohjanmaan liitto*. Henkilövalintoihin liittyen hän kirjoitti, miten "On toivottavaa, ettei Etelä-Pohjanmaan liitosta tule hautaustoimistoa" (Ilkka 5.5.1994). Kehitysjohtaja Heikki Koskinen kyseli puolestaan *Pohjalaisen* artikkelisivulla vastuunkannon perään (Pohjalainen 8.10.1994). Hän oli pettynyt, koska kaikkia osaavia ja ammattitaitoisia seutukaavaliiton työntekijöitä ei palkattu uusiin maakunnallisiin liittoihin.

Alueellisen päätöksentekojärjestelmän tahmeutta myötäilee virkamiesten representoituminen ohjelmia tehtailevina byrokraatteina. Antero Maunula tarjosi *Ilkan* kakkosivulla Etelä-Pohjanmaan Liiton aluekehitysohjelmaan liittyvän artikkelin otsikossa kritiikkiä kuvaavan kysymyksen: *Aikooko maakunnallinen liittomme vai toimiiko se myös?* (Ilkka 13.12.1994):

Mitä uudenuutukaiseen ohjelmaan sitten sisältyy sellaista, joka tukisi näiden utopistisilta tuntuvien, kuitenkin hyvin konkreettisesti määritettyjen tavoitteiden saavuttamista? Lehtitiedon mukaan liitto keskittyy maakunnalle keskeisten asioiden ajamiseen. On lueteltu yritystoiminnan edistämistä ja kansainvälistämistä, koulutus- ja tutkimustoiminnan kehittämistä sekä lukuisia muita hyviä ja kauniita otsikoita. Ei kai tuon tasoisten tavoitteiden keksimisen pitäisi vaatia kovinkaan syvällistä ja aikaavievää pohdintaa. [...] Vai mitä mieltä ollaan siitä, kun tuorein tieto kertoo EPL:n suunnitelleen – nyt kun teoriaohjelmat on saatu tehdyksi – "strategiakoulutuksen" aloittamista lähivuosina yleisesti hyväksyttävän maakuntanäkemyksen löytämiseksi siitä, mitkä ovat meidän "menestystekijämme"! Sillä lailla, sanoisi Tarva!

Kuvatessaan tavoitteet utopistisina ja niiden työstämisen keksimisenä ja listaamisena ("on lueteltu") teksti representoi ohjelmatyön pikemminkin turhanaikaisena kuin tarpeellisena ja pikemminkin pinnallisena kuin asiantuntevana. Saman lehden artikkelisivulla toimittaja Sirpa Poranen sohausi artikkelissaan *Tavoittamattomuus tarpeen?* virkamiehiä ja maakunnallisia liittoja niiden mukana. Olenaisista on, että viitatessaan kansan yläpuolella oleviin virkamiehiin teksti rakentaa ja vahvistaa kuvaa pikemminkin itseään varten olemassa olevista virkamiehistä kuin kansalaisten palvelijoista (Ilkka 15.6.1994):

Mutta virkamiehethän ovat perinteisesti olleet kaiken kansan yläpuolella. [...] Edistystä on tapahtunut myös Etelä-Pohjanmaan liitossa, jonka hallitus alkutaipaleellaan päätti, ettei esityslistoja jaeta tiedotusvälineille. Kun olemme ne kuitenkin saaneet, on se ollut hallituksen puheenjohtajan ja maakuntajohtajan kansalaistottelemattomuutta.

Työn tavoite etsiä alueellisuuden suuria linjoja väistämättä korostaa alueellisuuden yksitahtisuutta. Silti STT:n aineiston käyttö vaikuttaa siihen, että alueellisesti latautuneista aiheista on uutisia ei-alueellisesta näkökulmasta. Myös haastateltavien puheessa rakentui eritahtisuutta toimituksen sisälle sekä toimitusten ja muiden alueellisten instituutioiden välille. *Etelä-Suomen Sanomien* päätoimittajan puheessa tämä tuli esiin hänen arvioidessa, että lehti ei ole kannattanut vaan pikemminkin vastustanut maakuntahallintoa. Hänen mukaansa se olisi uusi tarpeeton hallintotaso, joka lisäisi kustannuksia ja byrokratiaa. Koska tekstit

puhuvat toista, ei pidä ajatella, että alueellisesta olemisesta tai konkreettisista alueellisista kysymyksistä olisi toimituksissa yksi, yhteinen ja pysyvä näkemys.

Eritahtisuudessa näkyy kaksi alueellisuuden keskeistä piirrettä. Ensinnäkin journalistien näkemys asioista, vaikkapa alueellisesta hallinnosta sekä lehden itselleen omaksumasta linjasta, vaihtelee samankin lehden sisällä: kaikki eivätkä kirjoita tai ajattele asioista samalla tavalla. Toiseksi ymmärrys alueellisista kysymyksistä on historiallista eli näkemykset muuttuvat yhteiskunnallisen tilanteen ja lehden oman kilpailuaseman mukana. Siksi *Etelä-Suomen Sanomien* päätoimittajan vuoden 1987 aineistoon nähden hieman ristiriitainen puhe tuo esiin, että alueet ovat matkalla ja tilan diskurssiiviset rakentajat elävät ja muuttuvat tilanteiden mukana. Eritahtisuuden voi ymmärtää myös niin, että maakuntalehden 'kuuluu' esiintyä alueellisuuden puolestapuhujana. Tällöin *Etelä-Suomen Sanomien* päätoimittajan haastattelu ilmentää sitä, että *kriittinen maakuntadiskurssi* ei voi olla lehdessä vahva. Samaa kuvaa yhden uutispäällikön toive, ettei hänen esimerkkiään kotoisesta maakuntaliitosta abstraktien hankkeiden tehtailijana mainittaisi työssä.

7.3 Vastakkain asettamisen käyttövoimat

Viimeiseksi tarkastelen alueita regionalistisesti vastakkain asettavaa diskurssia. Analyysi pohjaa taulukon 6.1 ja 6.2. alueita vertaileviin teksteihin. Ne viittaavat yhtäältä sellaisiin kommentoiiviin teksteihin, jotka sisältävät vertailevaa aluehenkisyttä. Uutisluontoisissa teksteissä aluehenkisyys tarkoittaa sitä, että kertojan tai tämän 'häiritsemättä' esiin pääsevän toimijan diskurssissa alueet asettuvat vastakkain tai kulloisetkin kysymykset representoivat alueellista vastakohtaisuutta rakentaen.

Lähden liikkeelle tarkastelemalla, mitkä alueet asettuivat vastakkain. Seuraavaksi erittelen alueille rakentuvaa identiteettiä. Koska poliittisuus ja alueellisuus kutoutuvat yhteen tässä kohden kaikkein tiukimmin, luvun lopuksi kuljen alueellisen ja poliittisen rajapinnalla.

7.3.1 Levikkialuetta henkivä 'me' ja pääkaupunkikeskeinen 'ne'

Vuoden 1987 aineistossa alueellisuus syntyi vahvasti vastakkain asettamisen diskurssissa: alueita vertailevia tekstejä kertyi tuolloin 86, kun niitä vuonna 1994 ilmestyi enää neljäsosa tästä. Kaikkiaan kyse on hyvin erityyppisiä asioita representoivasta diskurssista. Aiheiden kirjo liikkuu aineistossa rautatieverkosta ja pellonraivaus- ja työllisyyslaista työllisyysmäärärahoihin, korkeakoulutukseen, kolmoskanavan näkymiseen, aluetatterien valtionapuun, muuttovirtaan, investointeihin, ministerien kotipaikkakuntiin ja porojen ampumiseen.

Vuonna 1987 alueellisuus rakentui maan eri osien asettumisessa vastakkain näkyvimmin oululaisessa *Kalevassa*, jossa teemaluokkaan kertyi 26 juttua. *Ilkassa* vastaavantyyppisiä tekstejä oli 22. Kokonaisuutena vuoden 1987 aineistoa luonnehtivatkin huomattavat lehtikohtaiset erot. *Pohjalaisessa* ja *Keskipohjanmaassa*

alueita regionalistisesti vertaileviksi teksteiksi luokiteltiin noin puolet edellä mainittuja lehtiä vähemmän, ensin mainitussa 14 ja jälkimmäisessä 11. Hämäläislehdissä alueet asettuivat harvoin vastakkain. *Hämeen Sanomissa* luokittelin teeman alle 6, *Etelä-Suomen Sanomissa* 4 ja *Forssan Lehdessä* ainoastaan 3 juttua. Vuonna 1994 erot tasoittuivat. Alueita vastakkain asettavia tekstejä oli eniten eli 10 *Kalevassa*, toiseksi eniten eli 7 *Ilkassa*, vähiten *Pohjalaisessa* ja *Etelä-Suomen Sanomissa*, 1 kussakin. Välimaastoon jäivät *Forssan Lehti* ja *Keskipohjanmaa*, edellisessä oli 2 ja jälkimmäisessä 3 juttua.

Vertaamiseen tarvitaan kaksi aluetta. Siksi ensimmäiseksi on kysyttävä, keitä tai mitä tekstien ehdottamat me- ja ne-ryhmät ovat. On oletettavaa, että asetelman 'me' rajautuu levikkialuetta peilaten Etelä-Pohjanmaahan/(etelä)pohjalaisiin, Keski-Pohjanmaahan/keskipohjalaisiin, Pohjois-Suomeen/pohjoissuomalaisiin, Päijät-, Kanta- tai Lounais-Hämeeseen/päijät-, kanta- tai lounaishämäläisiin. Vahvimmin tavoitellun lukijakunnan muotoinen me-ryhmä esiintyi *Kalevan* vastakkain asettamisen diskurssissa, jossa sellaiseksi rakentuu lähes poikkeuksetta Pohjois-Suomi tai pohjoinen. Pääkirjoitus *Liikaa intoilua* kertoo *Kalevan* pohjoissuomalaisuudesta sekä pohjoissuomalaistavista journalistisista ja diskursiivisista käytännöistä. Alla olevassa lainauksessa on huomionarvoista myös se, että alueiden vastakkain asettaminen representoituu tietoisena politiikkana. Liikenne ministeriö on aktiivinen toimija, joka pihistelee ja pohjoissuomalaisia eristetään tavalla, jota voi kuvata määrätietoiseksi eli tavoitteelliseksi⁹⁶ (Kaleva 23.10.1987):

Junat ja radat ovat pian pohjoisessa mennyttä aikaa, jos suunnitelmat [tappiollisen henkilöliikenteen lakkauttamisesta ja hiljaisten rataosuuksien purkamisesta] toteutuvat. Kun samalla liikenneministeriö pihistelee pohjoisen tieverkon kunnostamis- ja rakentamismäärärahoja siirtäen varoja Etelä-Suomen teille, eikä lentoliikennettäkään ole kuin muutama kaupunkiin, eristetään pohjoissuomalaisia määrätietoisesti.

Kalevan Pohjois-Suomen ja pohjoisen rinnalle on hyödyllistä tuoda *Ilkan* ja *Keskipohjanmaan* maakuntavetoisuus. Lehtien me-ryhmät sanoittuivat nimittäin vuoden 1987 aineistossa maakunnaksi tai hieman laajemmin maakunniksi. Käsite voi tällöin viitata rajatusti omaan maakuntaan tai laajemmin maakuntiin yleensä. *Ilkan* pääkirjoituksessa *Vennamon viikate heiluu* näkyy maakunta-termin käyttö sen väljimmässä ja yleisemmässä merkityksessä: "VR:n saneeraussuunnitelmat osoittavat selvästi miten Holkerin hallitus suhtautuu maakuntien ja kehitysalueiden asukkaisiin" (Ilkka 23.10.1987).

Edellinen sitaatti on tärkeä myös *kehitysalue*-termin takia, joka viittasi aineistossa omaan levikkialueeseen *Kalevassa*, *Ilkassa* ja *Keskipohjanmaassa*. Valtaosaksi kehitysalueet representoivat teksteissä ongelmien kautta. Puhe on työpaikkapulasta, muuttotappiosta ja väen vähäisyydestä. Vahvimmin alueellisuus rakentui kehitysaluevetoisesti *Kalevan* teksteissä, joissa puolustettava viiteryhmä sanoittui kehitysalueiksi tai kehitysalueelään(e)iksi. Vuonna 1987 kehitysalueelänejä olivat Oulun ja Lapin läänit, joten kehitysalue-termin käyttö niiden yhteydessä on perusteltua. *Kalevalle* kehitysalue toimii myös käyttökelpoisena

---

96 Näin se kuvastaa vuoden 1987 teksteille tyypillistä uskoa poliittisten päättäjien ja virkamiesten päätösten mahdollisuuksiin ja voimaan.

maakunta-termin vaihtoehtona, jolla lehti voierottaautua maakunnallisista kilpailijoistaan.

Joku saattaa ihmetellä, onko erityinen syy jättää *Pohjalainen* kehitysalueiden ja maakuntien äänten rintamasta syrjään vastakkain asettamisen diskurssia tarkasteltaessa. Vastaus on kyllä, sillä *Pohjalaisen* vuoden 1987 artikkeliteksteissä alueellisuus ei rakennu maakuntien tai kehitysalueiden sekä etelän tai pääkaupunkiseudun vastakkain asettamisen kautta. Koska ilmiö liittyy regionalismin poliittisuuteen, palaan problematiikkaan hieman myöhemmin alueellisuuden ja poliittisuuden sekoittumisen yhteydessä.

Pohjoisen tai maakuntien Suomen sanomalehtien tekstiaineistossa vuonna 1987 kärjistynyt alueellisen vastakkain asettamisen käytäntö leimaa myös hämäläislehtiä, mutta ei määrällisesti yhtä voimakkaasti. Tekstit mittaavat nimittäin myös näissä lehdissä maata etelä-pohjoinen-akselilla. Läheisimmäksi viiteryhmäksi muodostuu rajatusti oma levikkialue tai väljemmin Etelä-Suomi. Esimerkiksi *Hämeen Sanomien* pääkirjoitusotsikko vaati, että on *Etelä-Suomen vuoro saada osuutensa investoinneista* (5.5.1987, ei otanta⁹⁷). Hämäläislukijat sijoittuvat diskursseissa alueelliseen järjestelmään kuitenkin monitahoisemmin. Vaikka Etelä-Suomen voidaan sanoa olevan lehtien ominta aluetta, sen sisällä tehdään aika ajoin tiukkoja rajauksia. Jotta vastakkain asettamisen diskurssin tarkastelu saadaan moniulotteisemmaksi, on syytä tuoda mukaan diskurssien ehdottamat 'toiset'.

Etelä-pohjoinen-akselilla on ilmeistä 'toisten' väljä jäsenyminen eteläksi tai pohjoiseksi: rintamaiden sanomalehtien diskursseissa 'toiset' ryhmittyvät 'pohjoiseen'. Tämä näkyi esimerkiksi *Etelä-Suomen Sanomien* artikkelisivun alakerta-artikkelissa *Vahvojen hallitus*, jossa päätoimittaja pohti sinipunaisen hallituksen tuomia muutoksia ja rakensi vastakkainasetelmaa hämäläisen työttömän ja tämän pohjoisen kohtalotoverin välille. Teksti on kiinnostava myös alueellisen ja poliittisen rajapinnan kannalta, mutta sivuutan sen näkökulman toistaiseksi. Näin päätoimittaja (*Etelä-Suomen Sanomat* 25.4.1987):

Työttömyyttä on käytetty [punamullan aikana] välineenä muiden tavoitteiden ajamiseen, kun on annettu ymmärtää, että ongelmasta kärsivät lähinnä Pohjois- ja Itä-Suomi. Luvut kertovat muuta: esimerkiksi Hämeessä on työttömiä kahdeksantuhatta enemmän kuin koko Lapin läänissä. Työttömyysprosentti on Lapissa korkeampi, mutta lohduttako tämä tieto hämäläistä työtöntä? Ja jaksako hämäläinen työtön suhtautua ymmärtäväisesti siihen, että hänelle liikenee yhteiskunnan työllistämistä rahaa vain alle neljäsosa siitä mitä pohjoinen kohtalotoveri saa?

Vastakkain asettamisessa syntyviä alueita valottaa myös *Forssan Lehden* pääkirjoitus *Tie Pietariin*, joka pyrkii vauhdittamaan Turun, Helsingin ja Pietarin välisen moottoritien rakentamista (*Forssan Lehti* 22.4.1994):

---

97 Kävin *Hämeen Sanomista* ja *Etelä-Suomen Sanomista* kaikki vuoden 1987 artikkelisivun tekstit läpi, jotta sain kattavamman kuvan niiden alueellisuudesta ja sen linjoista sisällöllisesti. Jos viittaa varsinaisen otannan ulkopuolelle, tuon sen tekstissä esiin. Muissa lehdissä otannan ulkopuoliseen aineistoon perehtyminen ei ollut tarpeellista suuremman aluehenkisen aineiston vuoksi.

Tiehankeita on Suomessa usein perusteltu niin aluepoliittisilla kuin työllisyysyllä. Suomen tieverkko on suhteellisen hyväkuntoinen. Etenkin viimeisimmäksi rakennettu pohjoisen Suomen tieverkko on paikoin jopa ylivoimainen liikennetiheyteen nähden. Sen sijaan eteläisen Suomen tiestön kehityshankkeet ovat edenneet käsittämättömän hitaasti.

[..] Monia tiehankeita on Suomessa toteutettu pikemminkin työllisyys- kuin liikennepoliittisin perustein.

Kun keski- ja pohjoissuomalaisten lehtien diskursseissa rakentuu selkeä maantieteellinen ja (myös) henkinen etäisyys pääkaupunkiin, hämäläislehtien tilanne on ristiriitaisempi. Lyhyempi etäisyys Helsinkiin nousee teksteissä ja haastateltavien puheessa esiin kehittymisen ja yhteistyön potentiaalina, mutta pääkaupunki läheisyydessään myös uhkaa. *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoitus *Päijät-Hämeen etsikko* pääteli viimeisillä riveillä, että "[m]aakunnille ei ole hyväksi, jos niiden asioista päätetään Helsingissä tai vieläkin kauempana" (11.12.1987). Paikoitellen 'toiset' täsmentyvätkin pääkaupunkiseutuun tai Helsinkiin. Olennaista on, että oma lukijaryhmä sijoittuu tällöin rajauksen ulkopuolelle. Esimerkiksi *Forssan Lehti* nurisi Holkerin kabinetista "helsinkiäis-turkulaisena hallituksena" (11.12.1987). Mainittakoon vielä *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoitus, joka pääkaupungistumisesta huolestuneena peräsi valtakunnan osakeskuksia, "joita kehitetään tietoisesti täyden palvelun ja yhteyksien alueiksi" (*Etelä-Suomen Sanomat* 11.12.1987).

Kalevan Pohjois-Suomi-vetoisen linjauksen myötä on ilmeistä, että 'toiset' sanoittuvat lehdessä eteläksi, pääkaupungiksi, Helsingiksi tai rajatummin Helsingin herroiksi. 'Toisten' redusointi väljästi etelään kuvastuu pääkirjoituksessa *Etelän ylivaltaa*, jonka ingressityyppinen alkuteksti toteaa näin (*Kaleva* 4.5.1987):

Kiistely lohenkalastuksesta kertoo eteläsuomalaisten yliolkaisesta suhtautumisesta kehitysalueen asioihin.

Maakuntien ja Helsingin asettumisesta vastakkain on puolestaan hyvä esimerkki *Keskipohjanmaan* pääkirjoitus, joka näki maakunnallisesti tärkeäksi metsälautakuntien käynnistymisen (*Keskipohjanmaa* 4.5.1987):

Uudistus tuo myös päätäntävaltaa maakuntiin. Muutoksen rakentajat ovat aivan oikein havainneet, että samalla metsänhoitajan esittelijäkoulutuksella mikä Helsingissä on, voidaan päätökset tehdä suoraan maakunnissa.

Vaikka yleensä aluediskurssien vertailut tapahtuvat etelän ja pohjoisen välillä, vääntöä käyvät myös lähimaakunnat ja -kaupungit. *Etelä-Suomen Sanomat* oli pettynyt, kun Päijät-Häme menetti eduskuntavaaleissa kolme kansanedustajaa ja sai tilalle vai yhden. "Vaaleissa kantahämäläiset löivät päijäthämäläiset puhtaasti 10-5", lehti summasi (*Etelä-Suomen Sanomat* 18.3.1987). Yhteisöllisyyden diskurssin yhteydessä kävi esiin *Ilkan* ja *Pohjalaisen* 'vastakkain asettamisen politiikka' suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan ja Vaasan rannikkoseudun välillä vuonna 1987. Tämä painottaa samaan tapaan journalistien ja journalististen käytänteiden valtaa valita ja nähdä alueellisia ongelmia tai rajoja.

7.3.2 Syrjäseudun kitkutusta, hyväosaisten ymmärtämättömyyttä

Etelän ja pohjoisen ulottuvuudessa ei ole kyse vain alueiden rakentumisesta 'maantieteellisessä' mielessä. Viittaukset maakuntiin, maaseutuun, kehitysalueisiin ja niiden muuttotappioon tai talousvaikeuksiin sekä toisaalta etelään, etelän hyväosaisiin, etelän herroihin tai juppeihin kertovat paitsi siitä, mitä journalistit katsovat näillä alueilla tapahtuvan myös tulevat rakentaneeksi niille identiteettitarjouksia. Seuraavaksi onkin aika tarkastella, miten tilan rakentuessa maakunniksi tai maanosiksi näiden alueiden identiteetit muotoutuvat. Tuulikki Ukkolan artikkelissa *Kepun korpivaellus* kiteytyvät poliittisiin diskursseihin sisäänkirjautuvat sosiaaliset ja poliittiset identiteettiehdotukset, joten otettakoon siitä vauhtia (Kaleva 23.7.1987):

Tulevaisuuden Suomi jakautuu entistä selvemmin niin alueellisesti kuin sosiaalipoliittisesti A- ja B-luokkaan. Aluepolitiikassa vastakkain eivät enää ole etelä ja pohjoinen, vaan Helsingin seutu vastaan muu Suomi.

Tekstikatkelma representoi tilanteen niin, että maa on jakautumassa A- ja B-kansalaisein tavalla, jossa alueellista ja sosiaalista ei voi erottaa. Vastaavien 'ehdotusten' hallitessa vuoden 1987 tekstejä on ilmeistä, että *Kalevassa* pohjoinen saa köyhän ja vähempiosaisen identiteetin. Vastaavaa jakoa tarjosivat 1987 *Ilkassa* ja *Keskipohjanmaassa* julkaistut tekstit. *Ilkan* premiumitisen *Oppositiossa olo kasvattaa* (keskustapuolueen Etelä-Pohjanmaan piirin syyskokouksesta) kärki viittasi tumman kalseisiin rakennemuutoksen tuuliin (Ilkka 16.11.1987):

Eteläpohjalaisella lakeudella puhaltavat nyt kylmät rakennemuutoksen tuulet. Työpaikkoja menee, väkeä menee ja määrärahoja menee kohti eteläistä Suomea, jossa jo muutenkin voidaan hyvin.

Jo itse aluetermi voi olla identiteettiehdotuksiltaan vahvasti latautunut. Maanviljelijä Eero Porkon *Ohjeita hallitukselle* -artikkeli *Keskipohjanmaassa* on esiin nostamisen arvoinen vastakohtaistaessaan ruuhka-alueen ja *syrjäseudut*. Näin kirjoittaja ohjeistaa hallitusta ja representoi ironisesti alueellisen tasapuolisuuden unohtamisen hallituksen politiikaksi (Keskipohjanmaa 17.10.1987):

Päivänpolitiikkaan kuuluu alueellisen tasapuolisuuden unohtaminen. On vannottava rakennemuutoksen ja väestönkasautumisen nimeen. [...] Muuttoliikkeen suuntautumista pääkaupunkiseudulle on sopivin toimenpitein ohjattava. Työttömyyden kasvattaminen ja kehitysalueiden vähentäminen yrityksiltä ovat hyviksi koettuja keinoja. Veroäyrin hinnan tasaamispyrkimyksiä kuntien välillä on jyrkästi vastustettava. Tällöin on muistettava vaieta pääkaupungin sijoituksista ja talletusvaroista. Tätä suoraa ja luotettavaa linjaa seuraamalla hallitus saavuttaa veronmaksajien suosion. Syrjäseutujen kansalaisten arvostelun voi selittää häikäilemättömäksi oman edun tavoitteluksi.

Vaikka syrjäseutu esiintyi vuoden 1987 teksteissä harvakseltaan, siihen sisäänkirjautuvat identiteettimäärittelyt ovat tutkimusongelman kannalta kiinnostavia. Adjektiivinen syrjäinen tarkoittaa Perussanakirjan mukaan kaukaista – kaukaista, etäistä, loittoa – ja sivullista – sivullista, ulkopuolista, vierasta. Siksi sen käyttö on omiaan ehdottamaan sivullisen identiteettiä. Syrjäseututermi esiintyi myös

hämäläislehtien teksteissä, joten se tarjoaa välineen myös rintamaiden äänten ehdotuksiin 'niiden' identiteettimuotoiluiksi. Nojaan vain yhteen tekstiin. Sen avulla ei voi tehdä yleistyksiä mutta nähdäkseni sen avulla voi ottaa haltuun ilmiöön sisältyvää yleisempää linjaa. Pertti Huopainen kirjoitti artikkelissaan *Kirottu muutos Etelä-Suomen Sanomissa* (1.12.1987, ei otanta):

Se [hallitus] muka autioittaa harkitusti maaseutua, kerää väkeä pääkaupunkiseudulle, romuttaa kehitysaluepolitiikkaa, ajaa yrityksiä nurin ja tekee kaikkea muutakin kamaa. Näin yksioikaisesti ajattelee myös moni muu syrjäkulmilla. Hallitus ei valitettavasti kykene kaikkeen. [...] Jos syrjäseutujen väen murina pitää päättäjät hereillä ja tietoisina pienen ihmisen ongelmista, se ei ole täysin turhaa, vaikka sisältö olisi pelkkää uhoa, tulta ynnä tulikiveä.

“Moni muu” kohdan selvennykseksi on tarpeen todeta, että edellä huutia saa kirjailija Heikki Turunen, jota kirjoittaja kuvaa syrjäkulmien epäviralliseksi puhutorveksi. Merkille pantavaa tekstissä on ensinnäkin se, että se asemoi Pohjois-Karjalan ja Joensuun tietämät syrjäkulmaksi. Paitsi että näiden alueiden ihmiset määrittyvät syrjäseutulaisiksi, teksti viittaa heidän yksioikoiseen ajattelukulkuunsa. Turvautukaamme jälleen Perussanakirjaan, jonka mukaan yksioikoinen sisältää seuraavia ominaisuuksia: heikkoälyinen, tyhmä, typerä, yksinkertainen, kovapäinen, hölmö. Tekstissä esiintyvälle murina-verbille samainen kirja tuntee synonyymit purnata, valittaa, napista, jupista, nurista, nurkua, marista, mukista, marmattaa, urputtaa.

Huopainen päätyy syrjäkulmien kannalta synkkään loppuhuipennukseen. Rakentava, vaihtoehtoja tarjoava kritiikki olisi kyllä hänen sanoin toivotumpaa. “Sitä ei vain kuulu – ehkä juuri siksi, ettei todellisia käyttökelpoisia vaihtoehtoja ole.” Kiistatta edellä lainattu teksti edustaa kärjekästä versiota pohjoisen ulkopuolisten sanomalehtien sivuilta luettavista identiteettitarjouksista 'toisille'. Se on kuitenkin korostamisen arvoinen osoittaessaan, että pohjoinen/maakunnat–etelä-ulottuvuus ei ole yksinomaan 'maakuntien Suomen' sanomalehdistössä rakentuvaa.

Köyhän ja vähempiosaisen myötä maakunnille rakentuu sivullisen identiteetti. Poliittis-hallinnollisissa diskursseissa rakentuva identiteetti ei ole kuitenkaan passiivinen yksinomaan pohjoisessa tai maakunnissa. Hämäläisten lehtien lukijakuntien passiivinen rooli muodostuu väliinpuotoajan näkymättömyydessä. *Forssan Lehti* oli otsikoinut Martti Puran haastattelun *L-Hämeestä tulossa Helsingin nukkumalähiö* (Forssan Lehti 21.2.1987). Maakunta representoituu näin toimittoisuuden alueena, joka ei tarjoa työtä eikä kykene keräämään veromarkkoja. *Hämeen Sanomat* otsikoi sinipunahallituksen perustamisen aikoihin, kuinka *Kunnallismiehet odottavat uutta aluepolitiikkaa*. Olennaista jäljessä seuraavassa tekstikatkelmassa on alueen representoituminen yksinäisenä maksajana (*Hämeen Sanomat* 30.4.1987):

Kantahämäläiset kunnallismiehet toivovat uudelta hallitukselta muun muassa uutta aluepolitiikkaa. Moni heistä katsoo eteläisen Suomen kuntien omine erityisongelmineen jääneen yksin ja maakunnan joutuneen tyytymään maksajan osaan.

Levikkialueen asemoituminen väliinpuotoajaksi nousi esiin myös hämäläislehtien päätoimittajien puheessa. *Hämeen Sanomien* päätoimittaja paikansi Kanta-Hämeen

etelän vaikutuspiiriin mutta katsoi monen asian "lentäneen Kanta-Hämeen yli". "Meidän yli hyppäämisestä" purnasi *Forssan Lehden* päätoimittaja. *Etelä-Suomen Sanomien* päätoimittaja uskoi, että pääkaupunkiseudun läheisyyden hyödyntäminen on ainoa toimiva strategia. Kääntöpuolikin asialla on, sillä maantieteellisen läheisyyden vuoksi Lahtea ei hänen mielestään ole otettu huomioon jaettaessa valtion rahaa tai päätettäessä jonkin kohteen sijoituspaikasta.

Vastavuoroisesti on syytä tarkastella, millaisia identiteettiehdotuksia maakuntien Suomen lehtien poliittis-hallinnolliset diskurssit ehdottavat etelälle. Vuoden 1987 aineistossa kyse on yhtäältä hyväosaisista. Esiin nousevat "etelän rikkaat viljelijät", "Helsingin herrat" ja "jupit", jotka ovat omiaan typistämään pääkaupunkiseudun varakkaisiin ja hyväosaisiin, yläluokkaiseen ja pienen ihmisen asioista ymmärtämättömään "pomoporukkaan" sekä itsekeskeisiin oman edun tavoittelijoihin. Esimerkiksi *Ilkka* kirjoitti 29.10.1987 pääkirjoituksessa *VR, Vennamo ja Pohjalainen* SMP:n menosta "kokoomuksen ja SDP:n juppihallitukseen" ja totesi puolueen nyt olevan "maakuntien ja köyhien vastaisen oikeistopolitiikan kärjessä".

Pienen ihmisen asioista etelän on vaikea saada kiinni. Tekstit tarjoavatkin alueelle ja sen päättäjille vähäistä ymmärrystä muista kuin oman asuinseutunsa asioista. Kirsti Potka kyseli artikkelissaan *Ilkassa*: "Määräävätkö tulevaisuuden suunnan Suomessa sellaiset ihmiset, jotka tietävät enemmän Lontoosta ja New Yorkista kuin omasta maastaan ja jolle omaa maata onkin vain Helsinki." (*Ilkka* 19.12.1987). Ymmärtämättömyyteen yhdistyy usein se, että etelä suhtautuu yliolkaisesti 'toisiin'. *Kalevan* pääkirjoitusingressistä tämä käy esiin näin: "Kiistely lohenkalastuksesta kertoo eteläsuomalaisten yliolkaisesta suhtautumisesta kehitysalueen asioihin." (*Kaleva* 4.5.1987). Yliolkaista asennetta tarjoavat pääkaupunkiseudulle myös ns. rintamaiden sanomalehtien aluediskurssit. *Etelä-Suomen Sanomien* *Esalainen*-palstalla Pertti Huopanainen rakensi artikkelissaan *Poroa pyssyllä* vastakkainasetelmaa Lapin miesten ja etelän herrojen välille. Olennaista on, että ymmärtämättömyys representoituu – ja mitätöityy – vakioreaktiona (*Etelä-Suomen Sanomat* 20.11.1987, ei otanta):

Yksi asia on varma: Lapin miehet katsovat, että etelän herrat tekevät ratkaisunsa paikallisiin oloihin perehtymättä ja niitä ymmärtämättä. Mutta se ei ole uutta. Siihen on ehditty tottua vuosikymmenien mittaan, joten eipä se enää pahasti kirpaise.

Vaikka etelä representoituu 'houkuttelevana' rikkaiden juppien temmellyskenttänä, diskurssit myös purkavat alueen glamouria. Vuonna 1987 ilmeinen tavoite oli hillitä vilkastunutta muuttoliikettä etelään. *Keskipohjanmaa* pohdiskeli kysymystä useissa pääkirjoituksissa: *Muuttoliikkeen syyt muuttuneet* (23.10.1987), *Söderman varoittaa jälleen* (29.11.1987). Etenkin *Kalevan*, *Ilkan* ja *Keskipohjanmaan* teksteissä ongelma representoituu niin pääkaupunkiseudun ruuhkautumisena kuin "Helsingin tautina". Muuttoliikkeen kauhistelua seurasivat ajatukset pääkaupunkiseudun kasvun rajoittamisesta. *Kaleva* ehdotti pääkirjoituksessaan (12.11.1987) toimialarakentamisen verottamista pääkaupunkiseudulla. *Ilkka* vaati omalla pääkirjoituspalstallaan (12.11.1987), että uusien työpaikkojen syntymistä pääkaupunkiseudulla on rajoitettava.

Aivan tämän alaluvun loppuun teen ekskursion vastakkain asettamista paikoin sävyttävään ironiaan, vaikka valtaosaksi se on kaukana katkerista

dikotomisoinneista. 'Harmitonta' ironiaa edustaa Tapio Eerola, joka leikkitteli *Hämeen Sanomissa* kommentoivassa artikkelissaan leppoisesti helsinkiläisten tietämättömyydellä muun maan asioista. Hän kirjoitti: "Jos hesalaiselta nykynuorelta kysyisi, kuka on Suomen kuuluisin pesäpalloilija, hän taitaisi vastata että tietenkin Väinö Mujunen." (*Hämeen Sanomat* 29.5.1987)⁹⁸ Otetaan pitempää vauhtia *Hämeen Sanomien* palstan *Leivän syrjästä* tekstistä, joka lateli "yhdestä isosta aviisista" näin (*Hämeen Sanomat* 31.10.1987):

Vaikka helsinkiläiset ovatkin näköjään herättelemässä vanhoja perinteitä henkiin, eivät ne sielläkään aina tiedä, minkälaista on kehäkolmosen pohjoispuolella.

Kun Iittalan ja Nuutajärven lasitehtaiden yhdistymisestä kirjoitettiin tiistain lehdessä, seisoi yhdessä isossa aviisissa, juuri siinä, minkä toimitalokin kärähti tällä viikolla näin: 'Pienet lasitehtaat yhteen vuodenvaihteessa'.

Mitkähän lehden mielestä mahtavat olla sitten niitä suuria lasitehtaita? Iittala ja Nuutajärvi ovat alallaan maan suurimpia, ei meiltä niitä isompia löydy. Pienet lasitehtaat... heh-heh.

Ironian kautta toimittaja onnistuu keventämään tekstiä mutta myös konstruoi-
maan kehäkolmosen ulkopuolista me-yhteisöä, johon hän sekä lukija kuuluvat. Se
myös sallii leikkittelyn ns. vakavilla asioilla. Tämän vuoksi ironian voi tässä ajatella
provosoivan ja kyseenalaistavan itsesään selviä ajattelutapoja.⁹⁹ Näin voi lukea
myös artikkelin *Pinaattila* tekstiä (*Etelä-Suomen Sanomat* 6.10.1987):

Joskus tuntuu, että Suomikin voitaisiin jakaa Ala-Suomeen ja Ylä-Suomeen, josta voisi
käyttää myös Syrjä-Suomen nimeä. Ylä-Suomesta ei kukaan piittaa, ja se kai voidaan
myydä kuin Alaska aikoinaan. Kaikki tietävät, että kaikki suomalaiset saataisiin vallan
hyvin mahtumaan Kehä kolmosen sisäpuolelle, jossa kunnan stadilaisen mielestä on
vain hiukan korpea ja sitten kelvotonta aluetta.

Jos *Pinaattila*-artikkeliä tulkitseisi vain edellisen katkelman pohjalta, voisi väittää
että ironisuus on yksi tapa ilmaista kyynisyyttä: mitään ei kuitenkaan voida tehdä
toisin tai ainakaan tehdä. Koko tekstin valossa ironia toimii kuitenkin pikemmin-
kin 'Ala-Suomi vastaan Ylä-Suomi' -ajattelun provosoijana ja kyseenalaistajana,
koska liikkeellelähden jälkeen teksti ei pistä dikotomiaa etelän ja pohjoisen välillä
leikiksi vaan toivoo töitä joka puolelle maata. Loppupuolella teksti nimittäin
esittää toivomuksen siitä, että "toimitaan niin, että uusia työtehtäviä syntyy
tarpeeksi koko maan alueelle". Tässä mielessä teksti antaa vihiä siitä, kuinka niin
yhteiskunnalliset ongelmat kuin niiden ratkaisukeinotkin ovat enemmän määriteltä-
viä ja määriteltäviä kuin itsestään selviä. Tässä tapauksessa ironia voi siten auttaa
saamaan kiinni vastakkainasettelujen rakentamisesta sekä niihin kytkeytyvistä
intresseistä ja valtasuhteista (vrt. Renvall & Reunanen 1998, 21).

Vastakkainasettelut ovat kiinnostavia myös siinä mielessä, että ne viittaavat
vastakkain asettamiseen journalismiin sisäänrakentuneena käytäntönä. Toisella
tapaa muotoillen kysymys koskee sitä, miksi politiikan ajankohtaisanalyysissä on
herkästi voittajia ja häviäjiä. Tilastojen valossa voi yhtäältä vastata, että näin on

98 Mujunen on pesäpallosta televisiossa raportoiva toimittaja.

99 Journalistisen ironian mahdollisuuksista, funktioista ja analysoimisen keinoista ks. enemmän esim. Renvall & Reunanen (1998, 4–23).

siksi, koska asiat eri alueilla eivät ole yhtä hyvin. Toisaalta on kuitenkin syytä ottaa huomioon journalismille ominainen käytäntö tuoda asioita julkisuuteen ääripäitä, vastakohtia, jännitteitä ja ristiriitoja etsimällä ja hyödyntämällä. Tätä näkemystä tarjosi yksi haastateltu päätoimittaja toteamalla alueellisesta vastakkain asettamisesta näin:

Jos joku sanoo, että tällainen rintamalinja kulkee etelän ja pohjoisen välillä, se ei tietenkään tarkoita että tällainen rintamalinja olisi olemassa.. jos joku omista syistä näin väittää ja sanoo. (KH5)

Journalistien käytänteiden näkökulmasta on hyödyllistä noukkia esiin myös artikkeli *Huonosti menee Etelä-Suomen Sanomien Esalainen*-palstalta. Siinä kirjoittaja arvioi uutiskriteereiden merkitystä syntyvien uutisten kannalta näin (Etelä-Suomen Sanomat 20.10.1987, ei otanta):

Vanhojen tiedotusalan oppineiden mukaan negatiivisuus on yksi merkittävimmistä uutiskriteereistä. Siksi kai oman maamme koko kuva kääntyy tiedotusvälineissä synkkäpiirteiseksi. [...] Yleisön "tiedonnälän" tyydyttämiseksi jopa asiallinen sanomalehdistö ja valtiolliset sähköiset viestimet joutuvat antamaan kielteisille seikoille enemmän painoa, kuin mihin oikeus ja kohtuus edellyttäisivät.

Artikkeli nostaa esiin tärkeästi journalismin mieltymyksen asioiden kielteiselle laidalle, joka aineiston mukaan on ominaista erityisesti poliittis-hallinnolliselle alueellisuudelle. Ongelmiin keskittyessään se representoi erityisesti sitä, miten huonosti asiat ovat. Tämä yhdistettynä vastakkain asettamiseen diskurssiin rakentaa asioista ilmeisen lohduttoman ja riitaisan kuvan. Tämä on merkityksellistä niin lehden ja lukijakunnan kuin lukijakunnan ja sille rakentuvien 'toisten' suhteen kannalta. Olennaista on nimittäin, pääseekö alueellinen lukijakunta rationaaliseen vuoropuheluun toisten kanssa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa pelot ja epäilyt maaseudulla ja kaupungeissa asuvien ihmisten välillä tuntuvat kasvavan, jos on uskomaista median välittämiin uutisiin. Esimerkiksi kevään 2000 presidentinvaalin viimeisellä kierroksella kamppailleen Tarja Halosen on tilastoin todettu menestyneen kaupungeissa ja Esko Ahon maaseudulla. Siksi 'meidän' ja 'niiden' vuoropuhelun problematisointi ja edistäminen on tärkeää niin yhteiskunnan kuin maakuntajournalismin kannalta. Poliittisia diskursseja tarkastelleen Broxin (1996) käsitys median tavasta toimia on tässä suhteessa yhtäältä synkkä ja median alueellisuuden näkökulmasta osuva. Toisaalta se myös osoittaa suuntaa, johon maakuntajournalismin on syytä raivata tietä. Brox nimittäin väittää, että kun 'vastustajat' yrittävät kilpailla toinen toistaan nokkelammalla ja vakuuttavammalla argumentaatiolla, media pikemminkin heittää lisää vettä myllyyn kuin edistää dynaamista vuoropuhelua.

Olen edellä eritellyt alueiden ja 'aluepuolueiden' asettumista vastakkain muun muassa *Etelä-Suomen Sanomien* artikkelin *Vahvojen hallitus* kautta. Kun artikkeliin palaa 'meidän' ja 'niiden' problematiikan näkökulmasta, olennaista on pohjoisen ja etelän työttömien asettaminen vastakkain sen sijaan, että teksti ensisijaisesti analysoisi työttömyyttä ja pohtisi sen ratkaisua. Broxin havaintoja teksti kieltämättä tukee. Se rakentaa rajaa pikemminkin kuin edistää harkittua keskustelua korostaessaan eroa eri osissa maata asuvien työttömien välillä (Etelä-Suomen Sanomat 25.4.1987):

Työttömyysprosentti on Lapissa korkeampi, mutta lohduttaako tämä tieto hämäläistä työtöntä? Ja jaksaaako hämäläinen työtön suhtautua ymmärtäväisesti siihen, että hänelle liikenee yhteiskunnan työllistämistä rahaa vain alle neljäsosa siitä mitä pohjoinen kohtaloveri saa?

On kiinnitettävä huomiota myös siihen, että juttu kokonaisuutena on ennen muuta uuden Holkerin sinipunahallituksen synnystä. Työttömyys on siten pikemminkin yksi aihealue, jonka suhteen uuden hallituksen syntymistä pohditaan. Silti teksti myös rakentaa alueita ja niiden identiteettejä – ja juuri siksi se kutoo alueellisuuden ja poliittisen toiminnan yhteen. Luvun lopuksi on siksi syytä eritellä alueellisuuden ja poliittisuuden rajapintaa yksityiskohtaisemmin.

7.4 Alueellisen ja poliittisen rajapinnalla

Kuten on tullut esiin, olen nimennyt diskurssit yhtäältä kulttuurisiksi ja toisaalta poliittisiksi. Alueellisen journalismin poliittisuus voidaan ymmärtää edellä käsiteltyjen lukujen tapaan sellaiseksi, joka kytkeytyy poliittisen järjestelmän toimintaan ja päätöksiin, aluehallinnon kysymyksiin tai vaikkapa talouteen. Tällöin poliittisiin diskursstyyppisiin paikantuu uutinen valtion budjetista, jota arvioidaan alueellisesta viitekehystä, sellainen uutinen presidentin- tai eduskuntavaaleista, jossa maakunnat tai maanosat voittavat tai häviävät, ja vaikkapa uutinen maakuntahallinnosta ratkaisuna alueiden ja ihmisten tasa-arvoon.

Poliittiset uutistekstit ja diskurssit eivät kuitenkaan vain 'liity' poliittisiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi presidentinvaaleihin tai poliittisissa päätöksenteokjärjestelmissä ratkaistaviin asioihin, kuten esimerkiksi aluehallinnon muotoihin. Alueellisuus merkityksellistyy eri diskursseissa eri tavoin, mikä tuo esiin alueellisuuden yhteyden ideologioihin, valtasuhteisiin sekä kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin tai taloudellisiin arvoihin. Alueellisuus representoituu eri tavoin esimerkiksi silloin, kun EU:hun liittymisestä puhutaan yhtäältä esimerkiksi alueiden eriarvoistumisen ja maaseudun autioitumisen diskursseissa tai toisaalta alueellisuuden renessanssin tai kansallisvaltioita laajemman tason yhteistyön tarpeellisuutta korostavassa diskurssissa. Laajempi taustalla oleva problematiikka on tällöin alueellisuuden ideologisuus ja alueellisuuden ja tilallisuuden sekä yhteiskunnallisen vallankäytön yhteys (vrt. 3.2). Tähän kytkeytyvä ja tämän työn kysymyksenasettelussa konkretisoituvaa kysymys on maakuntalehdistön poliittisuus: ovatko maakuntalehdet poliittisia toimijoita ja vaikuttajia ja jos ovat niin millaisia sekä miten journalismin alueellisuuden ja poliittisuuden suhdetta voidaan kuvata ja selittää.

Viimeksi mainitun problematiikan esiin nostaminen on tärkeää kahdesta syystä. Arjen etnografina voi kuulla, miten ihmisten puheenparressa sitoutumattoman sanomalehden ei tule ottaa kantaa poliittisiin kysymyksiin. Tämä tuli esiin esimerkiksi kevään 2000 presidentinvaalien yhteydessä, kun ihmiset kysyivät, kenen puolella mikin media oli ja miten journalistit lipesivät kantaaottamattomuuden ihanteesta. Poliittinen sitoutumattomuus on maakuntajournalismin tutkijan näkökulmasta mielenkiintoinen lähtökohta: se edellyttää journalismin sitoutumattoman ja alueellisen viitekehysten irrallisuutta poliittisista valtataiste-

luista ja antaa ymmärtää, että alueellisuus voi olla sosiaalisen elämän 'viatonta' spatiaalisuutta.

Toiseksi tämän työn aineisto pakottaa problematisoimaan alueellisuuden poliittisuuden siksi, että sen valossa alueellisuudella on ilmiselviä kontakteja poliittiseen järjestelmään ja poliittisiin tavoitteisiin: niin kuin on tullut esiin, alueellisuuden representaatiot linkittyvät teksteissä käytännön politiikkaan, edellyttävät eri asioita ja kuljettavat erilaisiin ratkaisuihin ja seurauksiin. Tässä mielessä näkökulmani yhtyy Saukkosen (1999, 66, 68, 73) tarkasteluun siitä, miten kansallisvaltion identiteettiä koskevat käsitykset toimivat argumentaatiolähteenä monilla politiikan sektoreilla. Koko työn katsannossa ei ole kuitenkaan perusteltua rajata valtaa politiikan sfääriin. Pikemminkin aineisto osoittaa, että alueellisuus tarjoaa viitekehyksen toimia ja argumentoida erityyppisten tavoitteiden saavuttamiseksi, jolloin sillä on journalistisissa teksteissä ja niiden ulkopuolella niin kulttuurisia, yhteiskunnallisia, taloudellisia kuin poliittisiakin seurauksia.

Puran tematiikkaa seuraavaksi alueita vertailevien tekstien avulla, sillä niissä alueellisuuteen kytkeytyvä ja siinä rakentuva poliittinen ideologisuus tulee mielenkiintoisesti esiin. Vaikka asioiden negatiivisuudella on uutisjournalismissa erityistä markkina-arvoa, on kysyttävä, milloin negatiivisuus erityisesti myy tai houkuttelee. Yhteiskunnallisten ja sosiaalisten kehityskulkujen ja muutosten – esimerkiksi muuttoliikkeen, työllisyyden, koulutus- ja ansiotason – merkitystä ei ole mieltä kieltää. Ei journalismi sentään täysin itseriittoisesti toimi, vaikka toimituksia voikin kuvata uutistehtäiksi. Mutta ne eivät kykene selittämään alueellisuuden diskursseja puhki. Sen sijaan tekstit osoittavat, miten eroissa ja ristiriitaisuuksissa rakentuva alueellisuus kiinnittyy poliittiseen sfääriin.

Viittasin edellä, että alueita regionalistisesti vertailevien tekstien määrä väheni olennaisesti tultaessa vuodesta 1987 vuoteen 1994 (esimerkiksi *Ilkassa* 22:sta 7:ään). Koska varsinkin keskustalaisessa *Ilkassa* alueelliset vertailut harvinaistuivat reippaasti, näyttää siltä, että porvarihallituksen syntyminen vei kritiikin syömähampaita (myös) alueellisuuden näkökulmasta. Heikkinen (1999, 288) on tehnyt väitöskirjassaan samansuuntaisen huomion *Suomenmaasta*: keskustan ollessa hallituksessa lehti ei joko puuttunut hallituksen harjoittamaan aluepolitiikkaan tai kehui sitä, kun taas keskustan ollessa oppositiossa lehti arvosteli sitä.

Alueiden vertaamisen periaatteellisuus ja poliittisuus ja niihin kytkeytyvä pyrkimys vaikuttaa yhteiskunnan politiikkaan näkyvät myös siinä, että vuonna 1987 alueita regionalistisesti vastakkain asettava diskurssi eli vahvasti artikkelisivulla eli se merkityksellisti päivän 'tärkeimpien' aiheiden käsittelyä (ks. luku 8). Edelleen on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri laajuudessa ja erilaisin lehti-instituution painoarvoin vastakohtaisuudet nousivat esiin samatyypisten ja osittain samojen lukijakuntien alueilla. Siinä missä vastakkain asettamisen diskurssi oli lähes tyystin poissa *Pohjalaisen* artikkelisivulta 1987¹⁰⁰, *Ilkassa* ja *Keskis-pohjanmaassa* alueellisia vertailuja tehtiin pääkirjoituksissa ja oman toimituksen muissa artikkeleissa runsaasti.

---

100 *Pohjalaisessa* alueellisuus ei juuri rakentunut kitkerien alueellisten suhteutusten muodossa. Teemaan luokiteltiin vain 2 pääkirjoitusta, ja 2 muuta mielipidekirjoitusta oli toimituksen ulkopuolisten kirjoittajien.

Rinnalla on hyödyllistä tarkastella *Kalevaa*, jossa poliittisuuden ja alueellisuuden läheisyys peilautuu aineistossa sitoutumattomammin. Siinä alueellisuus rakentui alueita vastakkain asettavassa diskurssissa vuonna 1994 vahvimmin, sillä alueita regionalistisesti vertailevia juttuja oli lehdessä tuolloin 10. Olennaista on, että *Kalevan* sovittaminen aatteellisesti kallellaan olevan lehdistökarttaan on alueellisuuden rakentumisen näkökulmasta pulmallisempaa kuin keskustalaislehtien tai aiemmin kokoomuslaisen *Pohjalaisen*. Vaikeus ei ole siinä, miten lehti suhtautui vuonna 1987 Holkerin sinipunaiseen hallitukseen. Lehden silmissä se oli tyypistäen alueellisesti muotopuoli (esim. Tuulikki Ukkolan alakerta-artikkeli 10.11.1987). Sen sijaan tekstit eivät tarjoa perusteita väittää, että poliittiset intressit tai hallituskuviot olisivat perustelleet sen alueellisia kannanottoja. Analysoiduista jutuista ei nimittäin otsikon, aiheen tai aluediskurssien perusteella voi lukea ulos ilmestymisvuotta. Toisin sanoen alueellisuuden sävyt muuttuivat vähiten *Kalevas*-sa, jonka pääkirjoitukset myös vuonna 1994 purnasivat alueellisesta vinoutumisesta, kehitysalueen köyhien kuntien selviytymismahdollisuuksista, hallituksen elvytys Hankkeiden painottumisesta etelään ja sen kylmäkiskoisesta suhtautumisesta Pohjois-Suomen asioihin (*Painotus etelässä* 19.1.1994, *Ei lisää vauraille* 29.5.1994, *Vinoa elpymistä* 11.8.1994, *Pohjoisessa kylmenee* 23.10.1994, *Työttömyys tiukassa* 2.11.1994).

Aineistovuosien eroja ei olekaan mieltä selittää kokonaan hallituksen poliittisen värin voimalla. On syytä kiinnittää huomiota, että Esko Ahon porvarihallituksen ministerien kotikunnat eivät rajautuneet eteläisimpään Suomeen. Ahon kotikunta oli tuolloin *Keskipohtjanmaan* levikkialueella sijaitseva Kannus. Hallituksen valtiovarainministeri Iiro Viinanen on lähtöisin *Hämeen Sanomien* ilmestymiskaupungista Hämeenlinnasta, oikeusministeri Anneli Jäätteenmäki on syntyjään eteläpohjalainen ja kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaa Haukiputaalta toi mukanaan Pohjois-Suomen. Ministerien kotipaikkojen myötä on ilmeistä, että kritiikki alueellisesti muotopuolesta hallituksesta väistyi.

Tekevätkö maakuntalehdet sitten alueellisen ja poliittisen rajapinnalla politiikkaa vai poliittisesti sitoutumattomina ajavat asioita siihen suuntaan, että niiden levikkialueilla asuvilla ihmisillä olisi työtä, terveyspalveluja, koulutusmahdollisuuksia jne. Ongelma hieman toisin muotoiltuna kysyy, missä määrin alueellisuus ja poliittisuus on mahdollista ja tarpeellista erottaa toisistaan: milloin keskusteluissa ja äänenpainoissa on mieluummin kysymys alueellisuudesta maakuntapoliittisuutena kuin poliittisuudesta puoluepoliittisuutena tai toisin päin. Palvelkoon vauhdinhakua *Ilkan* artikkeli *Vähän ankea piirikokous*. Siinä päätoimittaja kirjoitti (Ilkka 1.11.1994):

Jos EU-tappio nyt täydentyy vaalitappiolla – samalla siis EU-puolueiden voitolla – ei varmasti hyvää seuraa niille asioille ja arvoille, joita varten keskusta on perustettu ja olemassa. Eikä varsinkaan tälle maakunnalle, jonka asema EU-Suomessa on mitä kriittisin.

Lainaus on siinä mielessä perustellusti *Ilkasta*, että alueellisuus ja poliittisuus kytkeytyivät avoimimmin toisiinsa keskustalaisissa maakuntalehdissä. *Ilkan* vuoden 1987 aineistossa 19:stä alueellisuutta painottavasta pääkirjoituksesta ja kanta-aottavista artikkeleista 11:ssä maakunnallisuus sidottiin eksplisiittisesti keskustalaisuuteen. Samana vuonna *Ilkan* 23 aluetta vertailevasta tekstistä vastak-

kainasetelma rakentui 15:ssä eksplisiittisesti keskustalaisen ja Holkerin hallituksen politiikan eroista.¹⁰¹ Myös *Keskipohtjanmaassa* samantapaisia tekstejä oli luettavissa vuonna 1987 runsaasti. Kevään hallituskuvioiden aikaan lehti kehaisi pääkirjoituksessa *Aluepolitiikkaan uusia keinoja*, miten "Poliittisella keskustalla on merkittäviä saavutuksia puollettavana [..]" (Keskipohtjanmaa 29.3.1987). Pääkirjoituksessa *Maakuntahallinto vitsien tasolle* se uskoi, että Harri Holkerin hallituksen aikana ajatus maakuntahallinnosta ei ainakaan mene eteenpäin.

Yhteiskunnalliset muutokset selittyvät poliittisesti 'loogisesti' myös rakennemuutostermessä, sillä tämä vuonna 1987 paljon maakunnallisessa mediaajukisuudessa ollut asia representoitui teksteissä hallitsemattomaksi tai hallituksi. *Ilkassa*, *Keskipohtjanmaassa* ja *Kalevassa* se latautui negatiivisesti hallituksen hallitsemattomaksi politiikaksi, joka tyhjentää maakunnat. *Hämeen Sanomissa*, *Etelä-Suomen Sanomissa* ja *Forssan Lehden* artikkelisivulla muutosprosessi representoitui sen sijaan hallitummaksi, joka voi olla enemmän mahdollisuus kuin uhka. Esimerkiksi *Hämeen Sanomat* paikansi yhdessä pääkirjoituksessa sen korkeakoulumäärärahojen kasvuun, lapsilisien ja opintotuen korotuksiin (Hämeen Sanomat 16.9.1987).

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista myös, että vuonna 1987 vielä kokoomuslaisessa *Pohjalaisessa* erot eivät spesifioituneet "hallitsemattoman rakennemuutoksen hallituksen", juppihallituksen" tai "etelän hyväosaisia suosivan hallituksen" aiheuttamiksi. Sen sijaan tekstit osoittivat sormella "elinkeinoelämä", "valtiota" ja "maatalouden järjestöjä". Esimerkiksi kokoomuksen kansanedustaja Pentti Mäki-Hakola kyseli puheenvuorossaan *Kato kurkuttaa*, "Ovatko maatalouden järjestöt ja valtio 'antaneet alaa' liiaksi etelän parempien olojen asujille" (Pohjalainen 29.8.1987). Kritiikin kohde jää väljäksi ja valtio tai maatalouden järjestöt toimijoina vievät poliittiselta kritiikiltä terävyyden.

Sitoutumattomissa hämäläislehdissä alueellisuus ei palautunut kritiikiksi etelän juppien tai hyväosaisten hallitusta kohtaan. Sen sijaan tekstit väittivät, että keskustalainen aluepolitiikka oli jättänyt etelän teollisuuspaikkakunnat oman onnensa nojaan. *Hämeen Sanomien* pääkirjoitus *Etelä-Suomen vuoro saada osuutensa investoinneista* on tästä yksi kuvaava esimerkki. Tekstikatkelma asettaa eteläsuomalaisittain toiveita 'uuteen aluepolitiikkaan' (Hämeen Sanomat 5.5.1987, otannan ulkopuolelta):

Hallituksen vaihdos valaa uutta uskoa myös Etelä-Suomen päätöksentekoportaisiin. Kepun hallituksessa olleessaan ajama aluepolitiikka oli Pohjois- ja Itä-Suomea suosivaa ja Etelä-Suomessa jouduttiin kerta toisensa jälkeen nuolemaan näppejä kun valtion investointivarauksista päätettiin.

Kun teksti nostaa esiin sosialidemokraattien ja kokoomuksen hallitustyöhön tyytyväiset etelän "pätöksentekoportaat", se arvioi puolueita ja niiden politiikkaa niin kuin ne lähtökohdiltaan olisivat alueellisia: kärjistäen kokoomus on hyvä puolue, koska sen politiikka näkee Etelä-Suomen ongelmat ja tarpeet. Jäljessä seuraava katkelma *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoitussivun *Pistoja*-palstalta havainnollistaa, kuinka poliittisen päätöksen perusteet eli tässä tapauksessa

---

101 Ks. analyysistä enemmän Orjala 1995.

työllisyysrahan jakaminen representoituu omien kannattajien ja kannatusalueiden suosimisena, ei objektiivisesti perusteltuna ratkaisuna (Etelä-Suomen Sanomat 19.4.1994):

Työllisyysrahoista meni taas huomattava osa pohjoiseen, eritoten Lappiin ja Kainuuseen. Etelä jäi nuolemaan näppejä. Jakoa perustellaan sillä, että työttömyys on vaikeinta pohjoisessa. Totta, mutta vain suhteellisesti. Lukumääräisesti työttömiä on etelässä enemmän kuin pohjoisessa. Pohjoisen prosentit painavat kuitenkin enemmän kuin etelän ihmiset lähinnä sen vuoksi, että keskustalla on enemmän kannatusta pohjoisessa kuin etelässä. Eikä kokoomus pysty pitämään etelän puolta.

Etelä-Suomen Sanomien pääkirjoituksessa *Logiikkaa vai ei?* ilmenee puolueiden alueellistaminen sen viitatessa kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien hallitusyhteistyöhön: "Kansan selvää enemmistöä ja kasvavia väestöryhmiä edustavien puolueiden yhteistyö on luontevaa ja myös erittäin tärkeää, kun otetaan huomioon ne taloudelliset haasteet, joita integroitava Länsi-Eurooppa Suomen tielle heittää." (Etelä-Suomen Sanomat 27.4.1987). Pari päivää aikaisemmin saman lehden päätoimittaja muotoili julkisuuteen nousseen alueellisen vastakkainasetelman poliittiseksi artikkelissaan *Vahvojen hallitus?*. Olennaista on, että keskustan huoli representoituu pelkona puolueen kannatuksen katoamisesta ja poliittiset muutokset representoituvat "uudistuksina" (Etelä-Suomen Sanomat 25.4.1987)¹⁰²:

Kepu on varmasti aidosti huolissaan siitä, että puolueen kannatuksen perusteisiin kajoavia uudistuksia on horisontissa. Hätä ilmaistaan tunteisiin vetoavin sanankäantein. Maalataan kauhukuvia, joissa häikäilemättömät etelän jupit jyräävät puolustajaa vaille jääneen maaseutuväestön.

Poliittisuus ja alueellisuus kytkeytyvät toisiinsa myös edellisiä tekstikatkelmia hienovaraisemmin ja epäsuoremmin, minkä isommalla aineistolla tehty lingvistinen analyysi voisi todentaa seikkaperäisemmin. Tekstien kielen piirteissä nimitäin huomion kiinnittää se, että aktiivitekiäjät näyttävät päätyvän lauseisiin herkästi, kun syyllistävää aspektia ei tarvitse arkailla. Harri Holkerin hallitus pääsi kommentoitavien tekstien subjektiksi erityisesti *Ilkassa* ja *Keskipohjanmaassa*. Etelä ei tällöin vain pullistu tai pääkaupunkiseutu ruuhkaudu, vaan kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien muodostaman hallituksen politiikka aiheuttaa maaseudun autioitumisen sekä alueiden ja kansalaisten eriarvoistumisen. Sen sijaan kun alue paisuu tai vaikkapa kärsii sairaudesta, vastuullinen tekijä tulee häivytytyksi.

Aktiivisia tekijöitä hämärtävät lauseissa passiivin käyttö sekä abstraktit subjektit. Passiivilauseet ovat tulkitsijan näkökulmasta ongelmallisia. Olkoon esimerkkinä *Kalevan* pääkirjoitusingressi, joka totesi: "Pääkaupunkiseudun kasvua ei pystytä hillitsemään, ellei toisissaan *haluta* rajoittaa myös työpaikkoja" (4.9.1987, kursivoinnit JH). Siinä vastuulliset päättäjät jäivät eksplikoimatta. Tämän voi tulkita niin, että vastuunkantaja ei ole haluttu nimetä vaan suunnata huomio itse ilmiöön. Toisaalta lauseessa on 'haluta' verbi, joka representoi pääkaupunkiseudun kasvun rajoittumisen poliittisen tahdon kysymyksenä. Jos jälkimmäinen lause olisi

---

102 Nämä artikkelit ovat aineiston varsinaisten otantalehtien ulkopuolelta.

nimittäin kirjoitettu ilman haluta verbiä muotoon 'ellei tosissaan rajoiteta' tahto ei olisi painottunut yhtä voimakkaasti.

Kalevan ingressiotsake jäljessä havainnollistaa, kuinka vastuullisia tekijöitä kätkevät lauseiden abstraktit subjektit: "Jos maatalouspolitiikka *vedetään* ihan suoralinjaiseksi, voi moni hyvä ratkaisu jäädä osumatta tielle" (Kaleva 16.6.1987). Voi perustellusti kysyä, kuka vaikuttaa siihen, "jäädäkö hyvä ratkaisu osumatta tielle". Tekijät häipyvät myös sellaisissa lauseissa, joissa kieliopillinen subjekti ei ole 'edes' instituutio, vaan esimerkiksi tuotanto, kehitys tai aluepolitiikka: "Pääkaupunkiseudulle ei pidä sijoittaa tuotantoa, joka voi sijaita jossakin muualla maassa." (Kaleva 10.6.1987), "Sujuvaa rakennemuutosta vauhdittaa talouden hyvä kehitys" (Kaleva 16.9.1987) tai "Uudistuva aluepolitiikka tähtää valtakunnan osakeskusten vahvistumiseen. Se hillinnee muuttoa pääkaupunkiseudulle, mutta vastaavasti uhkaa tyhjentää maaseutua." (Kaleva 11.12.1987).

Vastuullisten poliittisten toimijoiden häivyttäminen voi olla merkki myös halusta argumentoida asian puolesta ja pyrkimyksestä välttää vaatimusten poliittisuutta. Lisävetoavun löytämiseksi hyppään varsinaisen aineiston ulkopuolelle ja tarkastelen lyhyesti *Keskisuomalaisen* läänikiistaan liittyviä juttuja vuoden 1996 tammi-lokakuulta. Ne auttavat osaltaan saamaan kiinni juuri alueellisen ja poliittisen problematiikasta (ks. lähemmin Hujanen 1997a). Olennaista *Keskisuomalaisen* teksteissä on, että ne representoivat läänijärjestelmän muutokset poliittisen sfäärin kamppailuina. Tämä lähtötilanne havainnollistuu tekstikatkelmissa, jotka representoivat kiistan poliittisena (Keskisuomalainen 20.6., 27.7. ja 21.8.1996):

Valtion aluehallinnon uudistamisesta tulee joka tapauksessa ensi syksynä kysymys, josta käydään eduskunnassa kova poliittinen kädenvääntö.
Aikomus hoidella asia budjettilakina lataa poliittisen aikapommin, joka saattaa losahtaa hallituksen kintuille.
Hallituksen suurlääniesitys synnyttää eduskunnassa poliittisen jännitys näytelmän, jonka loppuratkaisua ei näillä näkymin pystytä ennustamaan.

Kaikkiaan *Keskisuomalaiselle* sopisi kuitenkin paremmin kiistan epäpolitisointi. Lääniaineisto onkin kiinnostava tässä yhteydessä, koska representaatioissa rakentuu argumentoinnin vakuuttavuuden nimissä lehden oma epäpoliittisuus eli sitoutumattomuus. Toisaalta tekstit todistavat hankkeen olevan maakunta- eikä puoluepoliittinen: oman läänin puolustaminen representoituu maakuntien yleisenä ja yhtenä tahtona ja läänien määrän vähentäminen alueellisena kysymyksenä, joka uhkaa maakuntien Suomen vaikutusmahdollisuuksia sekä kasvattaa Helsingin valtaa. Jäljessä seuraavassa tekstikatkelmassa on mielenkiintoista, miten viittaus "maakuntalääneihin" on omiaan tuomaan ilmaisuun lisäpontta ja yhteisyyttä. Tämä tulee esiin, jos ajatellaan, että tekstissä mainittaisiin maakuntaläänien sijaan Keski-Suomen ja Pohjois-Karjalan läänit (Keskisuomalainen 29.6.1996):

Maakuntalääneissä Backmanin virkamiesten aikeita vastustetaan puoluerajat ylittävästi. Kyseessä on maakunta- eikä puoluepoliittinen tai hallitus vastaan oppositio -hanke.

Ikään kuin maakuntien yhtenäisyyttä henkien Joensuussa ilmestyvän *Karjalaisen* kokoomuslainen tausta tuli myös tarpeelliseksi nostaa esiin läänikiistan aikoihin (Keskisuomalainen 12.10.1996):

Toimittaja Pasi Koivumaa kirjoittaa perjantaisessa Karjalaisessa, Pohjois-Karjalan laadukkaassa sanomalehdessä, jonka aatteelliset juuret ovat kokoomuksessa, taitavan erittelyn Suomen tämänhetkisestä poliittisesta ilmapiiristä.

Politiikan ulkopuolista ja politiikkaa sitoutumattomasti arvioivan maakuntalehden kuvaa rakentaa puolestaan esimerkiksi se, että *Keskisuomalainen* antaa tilaa sosiaalidemokraattisen Pertti Paasion (kriittisille) näkemyksille uudesta supistetusta läänijaosta (*Keskisuomalainen* 6.3.1996 ja 27.7.1996). Paasio representoituu valtiollista kokemusta runsaasti omaavana poliitikkona, todellisuudentajuisena, kansanvallan puolustajana sekä rehtinä ja arvostettuna poliitikkona. Keskustaan keskustalaistaustainen lehti ottaa sen sijaan etäisyyttä syyttämällä Ahon hallitusta väliastehallintonäppäröinnistä ja tulipalon alun syyttämisestä.

Alueelliset vertailut siis harvenivat vuoteen 1994 tultaessa erityisesti *Ilkassa* ja *Keskipohjanmaassa*. Toinen keskeinen muutos tapahtui vastuunkantajien nimeämisessä. Etenkin *Ilkassa* EU-kansanäänestyksen yhteydessä julkaistut artikkelit ovat kiinnostavia yhtäältä vallanpitäjien ja toisaalta 'meidän' muodonmuutosten näkökulmasta.¹⁰³ Vastuunkantajien representoitumisen näkökulmasta on tärkeää, että valta paikantuu EU:hun ja suomalaisiin. Esimerkiksi *Ilkan* uutisessa *EU:n aluerahat tiukassa* kertoja asemoi vastuullisen päättäjän paikalle yhtäältä EU:n: "Vielä viime syksynä EU suhtautui pyyntöihin ymmärtäväisesti, mutta neuvotte-lujen lähestyessä loppuaan ote on tiukentunut". Ongelmana ovat myös suomalaiset: "Etelä-Pohjanmaan mahdollisuuksia on heikentänyt se, etteivät edes kaikki suomalaiset tunnusta maakuntamme huonoa asemaa". (Ilkka 20.2.1994)

Artikkeleissa on merkille pantavaa, että hallituksesta ne eivät juuri puhahda. Esimerkiksi Sirpa Porasta huolestuttivat *Mennyttä "rikkaus" riesana* -artikkelissa maakuntien ongelmista tietämättömät suomalaiset: "Ja vaikka mittarit näyttävät meidän olevan Suomen köyhin, eivät sitä usko edes suomalaiset. Kuinka sitten espanjalaiset?" (Ilkka 20.2.1994) Jos hallitus saa kritiikkiä, se ei kohdistu poliittisuuteen vaan pikemminkin elitistisyyteen. Näin vuoden 1994 keskeinen poliittinen päätös osittain epäpolitisoituu. Tässä mielessä kiinnostavia ovat *Ilkan* kaksi EU-kansanäänestykseen liittyvää artikkelia, *Raha ja kansa* (pääkirjoitus 8.10.1994) ja *Ne jyräsi meitin* (päätoimittajan artikkeli 17.10.1994). Pääkirjoitus representoi EU-kannattajat näin:

Kyllä puolella on valtiovalta, hallitus virkakuntineen, sekä yhteiskunnan muikin keskeinen eliitti, tasavallan presidentistä kirkon ja armeijan *ylimpään johtoon* ja ammat-tiyhdistysliikkeen *eliittiin*. [Kursivoinnit JH]

On loogista, että hallitusta ei voi syyttää alueiden unohtamisesta ainakaan siitä syystä, että siitä puuttuu puolue, joka kantaisi huolta niiden asioista. Valta representoituu sen sijaan laajan, elitistisen piiriin valtana. Poliittista ylivoimaa teksti ei eliitille neuvottele, vaan vastakkainasettelu on otsikkoa mukaillen rahan ja kansan välillä: "Harvoin ovat valta ja raha ja ns. tavallinen kansa niin selkeästi vastaleirissä kuin nyt." Vastakkainasettelu on sanavalintaa myöten vahvaa: "Siksi

103 Vaikka erittelen tematiikkaa eteenpäin seuraavaksi kahden *Ilkassa* julkaistun artikkelin avulla, se ei tarkoita, että alueellisen ja poliittisen problematiikkaan nimenomaan tai vain keskustalaistaustaiset lehdet tarjoavat aineistoa.

suuri raha panostaa loppusuoran propagandasotaan paljon". Tekstin mukaan kyse on kilpailusta, joka suosii liike-elämää ja rahapiirejä, vahvoja ja eliittejä: "Iskukykyisin teollisuus ja pankit voittavat." Samaan aikaan alueet ja niiden elinkeinot menettävät: "Häviäjiä ovat periferia – Suomessa ns. maakuntien Suomi – ja ne elinkeinot, joissa pääomasijoituksen tuotto on heikompi."¹⁰⁴

Noin viikkoa myöhemmin *Ilkan* päätoimittaja latsi artikkelioitsikkoon *Ne jyräsi meitin*. Otsikko ohjaa kysymään, keitä 'ne' ja 'me' tässä ovat. Ne on paikannettavissa ensi riveiltä kyllä-puoleen ja sen jyräykseen, joka "... onnistui hyödyntämään ryssänpelon ja -vihan". 'Meihin' viittaavia ja hieman erityyppisiä muotoiluja tekstissä on useita, joten neuvottelu on monitahoisempaa. Hieman ennen puoltavaliä teksti toteaa: "Tosiasiassa kahtiajako toteutui likimain pahimmalla odotetulla tavalla. Vahvat vastaan heikot, etelä vastaan pohjoinen, kaupungit vastaan maaseutu." Tätä ulos lukien 'meidät' voi paikantaa heikkoon, pohjoiseen, maaseutuun – ehkä ilman pilkkuja, jolloin heikko ja pohjoinen tulevat adjektiiviksi.

Omaan maakuntaan teksti viittaa muutamassa kohdassa: "Etelä-Pohjanmaa pysyi itsenäisyyslinjalla varsin vahvasti. [...] vain 'urbanisimmat' eli Seinäjoki ja Nurmo kallistuivat unionin puolelle. [...] Ei ole ensimmäinen kerta, kun meidän maakuntamme poikkeaa valtavirrasta." Tässä teksti vetää yhteen maakunnan äänestämistä toteamalla, että se on poikennut valtavirrasta pysymällä itsenäisyyslinjalla – se siis tarjoaa maakuntaa otsikon 'meiksi'. Huomioitavaa on myös, miten teksti kuittaa lyhyesti EU-myönteisten Seinäjoen ja Nurmon äänestystuloksen "urbanisuudella". Seuraavaksi on syytä pysähtyä paikkaan, joka tarjoaa kaksi uutta versiota meistä. Huomioitavaa on erityisesti *kansan* ja *maakuntien Suomen* likeistymisen tekstissä sekä 'meidän' rajautuminen maakuntien Suomeen, jolle teksti ennakoi häviäjän roolia (Ilkka 17.10.1994):

Silti kansa äänesti liittymistä vastaan. [...] Maakuntien Suomi on unionijäsenyyden suuri häviö. Kuinka suuri, riippuu nyt sekä itsestämme että Helsingin ja Brysselin–Berliinin päättäjistä, mutta emme me ikinä tästä hommasta hedelmiä poimi.

Saukkonen (1999, 47) mainitsee yhtäältä, että termiä kansa pidetään työväen, rahvaan, maalaisväestön eli yleensä kansan alempien kerrosten synonyyminä. Tämä merkitys tulee hänen mukaansa erityisesti esiin työväenliikkeen retoriikassa mutta on esillä myös nationalistisessa puheenparressa, jossa pyritään korostamaan yhteisön yhteenkuuluvaisuutta ja samanarvoisuutta. Tätä vasten katkelmassa on mielenkiintoista, että kansa representoituu maakuntien Suomeksi ja EU-kansanäänestys erityisesti maakuntien eli meidän tappiona. Saukkosen esiin nostamiin seikkoihin nähden kansa muodostuu näin pikemminkin köyhempien *alueiden* synonyymiksi, joiden samanhenkisyyttä se korostaa ja jotka se erottaa rahan voimalla hallitsevasta eliitistä.

Peltonen (1996, 186–187) toteaa, miten Suomeen on 1990-luvulla muodostunut "myyttisiin" käsityksiin nojaava, maantieteellisesti kaksinaapainen suomalaisuuskuva. Hän kertoo havainneensa, että EU-kansanäänestyksen alueellinen

104 Pääkirjoitus ilmestyi ennen varsinaista EU-kansanäänestystä. Ei olekaan yllättävää, että loppuun nousee vetoamus: "Mitä ilmeisimmin kansan syvät rivit aistivat sen [eriarvoistumisen] [...] – ja piirtävät liittymiskuponin ruksin sen mukaan.

jakauma oli vaalituloksen ”parhaiten uutisoituja aspekteja”. Toisaalta jos asiat alueellistuvatkin, alueellisuuden sisältö ei ole ennalta määrätty. Siksi on tärkeää korostaa alueellisiin merkityksiin liittyvien kamppailujen moninaisuutta, vaihtuvuutta ja ristiriitaisuutta. Tilanne ei ole siinäkään mielessä yhtenäinen, että journalistiset ja diskursiiviset käytänteet alueellistavat asioita eri suuntiin. Tätä havainnollistamaan nostan esiin vielä kaksi EU-kansanäänestykseen liittyvää tekstiä. Näin nimimerkki Salko kolumnissaan *Kiikun Kaakun* (Keskipohjanmaa 24.10.1994):

Kumma johtopäätös on sekin, että nyt maa on jaettu kahtia. Kartalla näytetään, että tässä tämä on eteläistä Suomea jossa asuu viisaita ja älykkäitä palkannuttijoita, jotka äänestävät demareita ja kokoomusta. Tämä ylempi osa on maakuntien Suomi, jossa asuu ymmärtämättömiä maanviljelijöitä, jotka äänestävät Keskustaa tai oikeastaan Maalaisliittoa eivätkä ymmärrä tämän hienomman Euroopan, kuten Brysselin, päälle juuri mitään. Joku päättelee, että äänestys myös osoitti, minkälainen juopa on maaseudun ihmisten ja kaupunkilaisten välillä. Ja höpö höpö!

Näin puolestaan *Demokratian pilkkaajat* -artikkelin kirjoittaja *Etelä-Suomen Sanomien* pääkirjoitussivulla (17.11.1994):

Huvittavaa on myös tämä joidenkin rakastama neliökilometriäänestäminen. Päivitellään kuinka laajat alueet ovat liittymistä vastaan ja silti vain sinne pedon kitaan mennään. [...] Ja kuitenkin on niin, että niin Suomessa kuin Ruotsissakin ns. myönteisillä alueilla oli enemmän vastaan äänestäneitä kuin kielteisillä. Ihmisten päätöksistä oli kysymys ei pinta-alojen.

Yhteistä artikkeleille on, että ne purkavat äänestyskäyttäytymisen alueellisuutta ja vaalin alueellisia seurauksia: edellinen kiistää ’aluepuolueet’ ja jälkimmäinen taas sen, että kyse olisi alueiden äänestymiskäyttäytymisestä. Olennaista koko työn katsannossa onkin, että yhtäältä tekstit alueellistavat poliittisia puolueita eri alueiden puolueiksi mutta toisaalta tietyissä tilanteissa alueellisuus analyysivälineenä hylätään. Näkökulma on tärkeä, sillä se omalla tavallaan painottaa alueellisuutta nimenomaan poliittisena viitekehysenä.

Kaikkiaan alueellisen ja poliittisen problematiikkaan liittyy kolme seikkaa, jotka on lopuksi syytä nostaa esiin. Ensinnäkin maakuntien ja maanosien olemassaolon ja rajojen, identiteettien ja yhteisöyden sekä elämisen ja hyvinvoinnin edellytysten representaatiot perustelevat journalismissa ja sen ulkopuolella päätöksiä eri politiikan ja hallinnon aloilla. Siksi alueellisuus voidaan ymmärtää (myös) poliittiseksi viitekehukseksi; sosiaalisen todellisuuden rakentajana ja poliittisen päätöksenteon perusteina sillä on käytännöllisiä seurauksia. Lefebvren (1994, 11) sanoin tila ja tilallisuus ovat tällöin olennaisella tavalla valtaa. Vallankäytön näkökulmasta yhtä keskeistä on, että maakunta tai maanosa ei voi pohtia tulevaisuuttaan tai katsella menneisyyttään, unohtaa tai muistaa, pelätä tai toivoa, vaan tietyt yksilöt ja instituutiot kiittävät ja moittivat alueen nimissä. Alueellisesti tekee poliittista siten myös se, että alueiden tulkkien joukko niin valtakunnallisella kuin alueellisella tasolla on pikemminkin suppea kuin laaja. Lisäksi nämä tulkit kuljettavat mukanaan instituutioiden erilaisia intressejä ja sidonnaisuuksia, jotka heijastuvat siihen, mitä menneisyydestä valikoituu, institutionalisoituu ja popularisoituu sekä miltä tulevaisuus näyttää.

Toiseksi maakuntalehtien aluediskursseissa on olennaista, että niiden alueita, identiteettejä ja yhteisöyttä koskevat representaatiot yhtä hyvin voivat kutoutua tiivisti yhteen poliittisen järjestelmän ja poliittisten toimijoiden kanssa kuin pyrkiä näistä irralleen. Toisella tapaa muotoillen alueellisuus sekä politisoituu että epäpolitisoituu maakuntalehtien aluehenkisissä teksteissä. Maakuntalehdistön alueellisuuden jäsentämistä vallankäyttönä perustelee siten myös se, että tietyissä tilanteissa alueellisuus valikoituu analyysivälineeksi: esimerkiksi muotoon 'maakunta äänesti'. Toisenlaisessa kontekstissa kyse on taas muun tason ratkaisuista: esimerkiksi 'kansalaiset äänestivät'.

Etenkin *Ilkan* ja *Keskipohtajanmaan* tekstit vuodelta 1987 osoittavat, että alueellisuus politisoituu eli alueelliset ratkaisut ja alueiden tulevaisuus representoituvat vahvimmin hallituspolitiikan määrääminä silloin, kun on kyse avoimesti poliittisesta maakuntalehdestä, jonka taustapuolue ei ole hallituksessa. Erityyppisen yhteiskunnallisen ja poliittisen kontekstin merkkejä voi sen sijaan lukea vuoden 1994 aineiston teksteistä. Esimerkiksi väistämättömyyden diskurssia hyödyntäen oli varottava syyttämästä EU:ta suomalaisen maaseutuasumisen harvenemisestä, koska muun muassa viljelijöiden ikärakenne merkitsi joka tapauksessa maaseudun autioitumista (*Keskipohtajanmaan* pääkirjoitus *Tukipaketti antaa odotettua vähemmän* 29.5.1994). Niin ikään esiintyi täsmentymättömiä vaateita, joiden mukaan "Suomi ei voi liittyä Euroopan Unioniin niin, että jäsenyys romahduttaa maatalouden pohjoisessa." (Kalevan pääkirjoitus *Mahdoton esitys* 10.4.1994).

Suomen kieli mahdollistaa eron *politisoinnin* ja *politisoitumisen* välillä, jota on paikallaan hyödyntää tässä. Maakuntalehtien alueellisesta viitekehuksesta tehdyt edelliset 'poliittiset' kannanotot Suomen EU-jäsenyyden ehdoista ja maaseudun tulevaisuudennäkymistä eivät välttämättä pyri intentionaalisesti politisoimaan alueellisuutta. Tekstien mieltäminen poliittiseksi on siksi ehkä olennaisesti kiinni myös tulkitsijan silmälasista. Siksi on syytä kysyä, missä määrin käsitys alueellisten asioiden 'aktiivisesta' politisoinnista on itse asiassa passiivista 'politisoitumista'. Voihan ajatella, että poliittisesti sitoutumattomalta ja alueelliselta pohjalta ponnistavan journalismin perusteltu tavoite on kannanottojen *epäpolitisointi* osoittamalla, että jokin ratkaisu on oman levikkialueen tai yleensä 'alueiden' näkökulmasta objektiivisesti paras.

Aineiston valossa depolitisoinnin tarve liittyy niin yhteiskunnalliseen ja poliittiseen kontekstiin kuin siihenkin, että asiat tulevat tulkituksi omasta alueellisesta tai poliittisesta viitekehuksesta parhain päin. Esimerkiksi *Keskisuomalaisen* läänikeskustelun aikaiset jutut paikantuvat yhteiskunnalliseen ja poliittiseen kontekstiin, johon 'oppositiolehden' argumentoinnin vaikuttavuuden ja vakuuttavuuden kannalta sopi rakentaa omaa epäpoliittisuutta ja objektiivisesti parasta läänijärjestelyä (ks. Hujanen 1998, 90-92). Oli myös perusteltua representoida päivänpoliittisia kysymyksiä mieluummin alueellisina (maakuntapoliittisina, aluepoliittisina tms.) kuin puoluepoliittisina, niin että maakuntien ja pohjoisen vastapooliksi muodostui pääkaupungin, etelän tms. ohella puoluepolitiikka.

Kolmanneksi on syytä painottaa, että politisointi ja epäpolitisointi eivät ole pysyviä käytäntöjä vaan vaihtuvat yhteiskunnallisen ja poliittisen kontekstin mukaan. Tässä mielessä politisoituminen ja epäpolitisoituminen muistuttavat aaltoa, joka nousee, tyyntyy ja kääntää suuntaa. Tämän aallon tunnistaminen on kuitenkin tärkeää. Se osoittaa, miten ongelmattomaksi useissa lehdistötarkaste-

luissa alueellinen viitekehys on jäänyt. Lisäksi erittely auttaa ymmärtämään, miksi ihmisten 'yhä' kuulee puhuvan useista maakuntalehdistä niin kuin sitoutumattomuusjulistuksia ei olisi olemassa ja miksi he näkevät ideologisuutta ja sitoutumista siellä, missä 'pitäisi' nähdä pikemminkin neutraalia ja ulkopuolista journalismia.

8 MAAKUNTALEHTI ALUEELLIS- YHTEISKUNNALLISENA ÄÄNENÄ

Alueiden, identiteettien ja yhteisöiden rakentumisen ohella olen siis kiinnostunut siitä, millaisia suhteita tekstit tuottavat ja uusintavat maakuntalehden ja lukijakunnan välille. Olen kiinnostunut myös lehden ja lukijakunnan identiteeteistä. Lukijakuntaan liittyvä kysymykseni on, millaisen yhteiskunnallisen identiteetin lukijakunta saa: paikantuuko se julkisoksi aktiivisen lukijakunnan merkityksessä (reading public) vai lukevaksi yleisöksi (reading audience) (vrt. esim. Kunelius & Heikkilä 1996, 3). Maakuntalehden näkökulmasta on puolestaan kiinnostavaa, millaista suhdetta tekstit representoivat ja rakentavat suhteessa levikkialueeseen ja sen ihmisiin. Tässä luvussa käyttämäni aineisto on kahtalainen. Aineistonani ovat yhtäältä samat poliittiset aluehenkiset tekstit kuin luvussa 7. Niiden lisäksi tarkastelen tekstejä, jotka aineiston keräämisvaiheessa nimesin maakunnallisia hankkeita puolustaviksi (ks. taulukko 8.1 ohessa, ks. tarvittaessa myös taulukot 6.1 ja 6.2).

TAULUKKO 8.1 Alueellisia hankkeita, suunnitelmia tms. puolustavat jutut lehdittäin vuosina 1987 ja 1994 (N=127).

Lehti	1987	1994	Yht.
Ilkka	21	12	33
Pohjalainen	11	6	17
Keskipohjanmaa	17	2	19
Kaleva	14	11	25
Hämeen Sanomat	7	0	7
Etelä-Suomen Sanomat	6	3	9
Forssan Lehti	9	8	17
Yht.	85	42	127

Vaihdan edelliseen lukuun nähden näkökulmaani ja analysoin tekstejä nyt diskurssityypeinä. Olen erotellut neljä uutisluontoista diskurssityyppiä, joita analysoin luvussa 8.1 ja kaksi kommentoivaa diskurssityyppiä, joita analysoin luvussa 8.2. Kuten luvussa 6.2, kiinnitän huomiota diskurssityyppisiin paikantuvien juttujen tyyliin sekä kertojan diskurssin toimeliaisuuteen. Diskurssityyppiä tyypittelemällä sekä tyyliä ja kertojan diskurssia erittelemällä yritän saada otteen, millaisena maakuntalehden ja sen lukijakunnan suhde representoituu politiikkaa, taloutta, hallintoa, elinkeinoelämää jne. käsittelevässä maakuntajournalismissa.

Kun diskurssityypit tarjoavat 'epäsuoran' tai 'implisiittisen' näkökulman maakuntalehden omaksumaan rooliin levikkialueen äänenä, diskurssityyppien jälkeen hahmotan maakuntalehden eksplisiittisesti itsestään tarjoamaa kuvaa. Erittelen ensin, mitä tekstit lausuvat suoraan maakuntalehden alueellisesta tehtävästä poliittisen regionalismin näkökulmasta.

Tämän jälkeen tutkailen maakuntalehden omaakuvaa päätoimittajapuheen kautta eli erittelen, miten päätoimittajat lähestyvät maakuntalehdistön alueellista roolia periaatteellisesti. Maakuntalehden omassakuvassa olen erityisen kiinnostunut siitä, mitä tehtävä alueen äänenä tarkoittaa *uutisjournalismin* näkökulmasta. Tätä kysymystä erittelen analysoimalla päätoimittajien ja maakuntauutisoinnista vastaavien sekä sitä tekevien journalistien puhetta.

8.1 Uutisluonteisten diskurssityyppien kertomaa

Uutistekstien pohjalta analysoin seuraavaksi neljää diskurssityyppiä: *aluekehitysuutisia, asiainhoitajahaastatteluja, uutiskommentteja* sekä *maakuntataustoituksia*. Diskurssityyppien esiin nostaminen ja erittely on diskurssien analyysin tapaan tulkintaa: niille ei ole olemassa sen enempää valmiita nimiä kuin rajojakaan.

Uutistyyppisiin diskurssityyppisiin kertyi vuoden 1987 aineistossa 122 juttua ja vuoden 1994 aineistossa 115 juttua. Koska *Hämeen Sanomat* puuttuu myöhäisemmän vuoden aineistosta, määrällisiä muutoksia ei ole. Myöskään lehtikohtaisesti määrät eivät olennaisesti muuttuneet. Eniten aluehenkisiä uutisia julkaisivat pohjalaislehdet, kun molemmat vuodet lasketaan yhteen: *Ilkka* 64, *Pohjalainen* ja *Kaleva* molemmat 42, *Keskipohtanmaa* 34, *Forssan Lehti* 24, *Etelä-Suomen Sanomat* 16 ja *Hämeen Sanomat* 15 vuonna 1987 (ks. taulukko 8.2 jäljessä).

Kun em. lukuja vertaa talouskriisin käsittelyä maakuntalehdistössä koskevaan tutkimukseen, tulokset ovat samansuuntaiset: *Ilkka* osoittautuu alueellisesti aktiivisimmaksi (ks. Moring 1999a, 94). Maakuntalehtien eroista tutkimus kertoo samantapaisesti siltäkin osin, että *Etelä-Suomen Sanomien* alueellisen aineiston määrä on pieni.

TAULUKKO 8.2 Vuoden 1987 ja 1994 aineiston uutistekstit poliittisiin diskurssityypeihin jaoteltuna (N=237).

Lehti	Aluekehitys- suutinen	Uutis- kommentti	Asiainhoita- jahaastattelu	Maakunta- taustoituis	Yht.
Il 1987	17	4	7	3	31
Il 1994	16	2	5	10	33
Poh 1987	13	3	2	1	19
Poh 1994	18	1	2	2	23
Kes 1987	8	2	4	3	17
Kes 1994	12	-	3	2	17
Ka 1987	8	1	3	5	17
Ka 1994	7	-	8	10	25
HS 1987	5	2	5	3	15
ESS 1987	5	3	-	3	11
ESS 1994	3	1	1	-	5
FL 1987	6	1	2	3	12
FL 1994	5	-	4	3	12
1987 yht.	62	16	23	21	122
1994 yht.	61	4	23	27	115
Yht.	123	20	46	48	237

8.1.1 Aluekehitysuutisia

Merkittävä osa uutissivujen poliittisesta alueellisuudesta on aluekehitysuutisia: niitä oli molempina aineistovuosina yli puolet kaikista uutisdiskurssityypeistä (ks. taulukko 8.2). Kun aineistovuodet laskee yhteen, aluekehitysuutisia esiintyi eniten *Ilkassa* ja *Pohjalaisessa*: edellisessä 32 ja jälkimmäisessä 31. Muut lehdet seuraavat jo totutussa järjestyksessä: *Keskipohtjanmaassa* näitä uutisia julkaistiin 20, *Kalevassa* 15, *Forssan Lehdessä* 11, *Etelä-Suomen Sanomissa* 8 ja *Hämeen Sanomissa* 5 (vuonna 1987).

Aluekehitysuutiset liittyvät kiinteästi alueellisten instituutioiden ja yhdistysten toimintaan, mikä tuo mieleen kulttuurisuutisten diskurssityypin. Ne on tehty edellispäivän kokouksen, seminaarin, valmistuneen tavoiteohjelman, kannanoton, ohjelmaraportin tai vastaavan pohjalta. Tällä perusteella jutut olisikin voinut nimetä 'kokous- tai ohjelmaraportteiksi'. Koska otsikot ja kärki eivät kuitenkaan välttämättä viittaa taustalla olevaan tapahtumaan, olennaisempaa on asia ja siksi on perusteltua puhua 'uutisesta'.

Uutisaiheiden, uutisten näkökulmien sekä niissä esiintyvien toimijoiden myötä uutiset ovat kertomuksia virallisen alueellisen tason 'aluekehityskäytännöistä'. Aluekehitysuutiset ammentavat ennen muuta alueellisen kehittämisen 'virallisesta' diskurssista, joka representoi alueellisuutta hyvinvoinnin, alueellisen ohjelma- ja projektityön, aluepolitiikan ja -hallinnon näkökulmasta:

Teollisuustalouden professori Esa Jutila: (esirivi)
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointi nojaa pienyrityksiin (Kaleva 17.11.1994)

E-P:n tulotasolle hurja tavoite (Ilkka 12.4.1994)

Etelä-Pohjanmaalla tiukka ohjelmavuosi (Ilkka 22.2.1994)

Eesitykset kehittämisrahasta odottavat (esirivi)
EP:n liitto lähtökuopissa (Ilkka 31.5.1994)

Maatalouden vesistökuormitus puhutti (esirivi)
Pohjanmaan liitto sai aluekehittämisohjelman (Pohjalainen 10.11.1994)

Kylien kehittäjäkoulutus kiinnostaa lounaishämäläisiä
Starttiseminaarissa osallistujia yli odotusten (Forssan Lehti 4.12.1994)

Maakunta Euroopassa -seminaari Forssassa (esirivi)
Aluepolitiikan rooli tulee korostumaan (Forssan Lehti 30.9.1994)

Väinö Saario veti maton alta: (esirivi)
Päijät-Häme pakkopullaa (Etelä-Suomen Sanomat 6.3.1987)

Otsikoissa ja jutuissa maakuntalehti representoituu linkiksi maakunnan ja sitä edustavien välille nimenomaan jälkimmäisten näkökulmasta, eli lehti kertoo lukijoille virallisen tason alueellisesta edunvalvontatyöstä. Toiseen suuntaan välitystä ei aineiston teksteissä tapahdu, eli uutiset eivät näyttäytyä lukijoille kanavana saada näkemyksiään virkamiesten tietoon. Näin uutiset konstruoivat maakuntalehdelle viranomaisten, poliitikoiden ja asiantuntijoiden sanansaattajan identiteettiä. Lukijalle tekstit rakentavat sen sijaan instituutioiden ja virallisten äänten tekemisten seuraajan tai ideoiden, neuvojen, kannustusten, sapiskan tai rohkaisun kohteen roolia. 'Viranomaiskielinen' uutinen konstruoi itselleen niin ikään lukijaa, joka hahmottaa maailmaa hallintomallien, ohjelmatyön, päätösten tms. avulla. Seuraavat otsikot havainnollistavat, kuinka lukija paikantuu kerronnan kohteeksi:

Liittovaltuusto teki historiallisen päätöksen (esirivi)
Keski-Pohjanmaalle sairaanhoitopiiri (Keskipohjanmaa 16.6.1987)

Läänin tilanne kiinnosti edustajia (Pohjalainen 6.10.1987)

Kuntajohtajat tapasivat Seikkulan (esirivi)
Kokkolassa linjattiin uuden liiton toimintaa (Keskipohjanmaa 12.4.1994)

Kolme seuraavaa otsikkoa sen sijaan konkretisoivat tapauksia, joissa lukija ei jää ulkopuoliseksi: ensimmäisessä otsikossa tutkijan ohje on kulkeutunut kertojan diskurssiin, joka neuvoo maitomaakunnan isäntiä yhteistyöhön. Toisessa otsikossa kertoja patistaa naisia yhteistyöhön. Viimeisessä otsikko ja juttu sekä informoi että kannustaa. Otsikko nimittäin kyllä kertoo virallisen tason ideoista mutta pääotsikko antaa ymmärtää, että naiset itse olisivat aktiivisia toimijoita asiassa:

Tutkija Jyrki Niemi maitomaakunnan isännille (esirivi)
Tilat suuriksi ja yhteistyöhön (Keskipohjanmaa 13.12.1994)

Maakuntien naisten tehtävä yhteistyötä (Keskipohjanmaa 12.8.1994)

*Naiset Keski-Pohjanmaan uusiutuvaksi luonnonvaraksi (pääotsikko)
Seminaari evästä päättäjiä ja ideoi koulutusta naisille (ylärivi) (11.4.1994)*

Osassa aluekehitysuutisia seminaariväki tms. muuttuukin otsikossa vaikkapa maakunnan naisiksi, eli otsikko representoi instituution näkökulman maakunnassa asuvien ihmisten asiana. Tämä havainnollistuu *Keskipohjanmaan* kolmessa muussa uutisotsikoissa maakunnan naisprojektista:

Keskipohjalaisnaiset pohtivat maakunnan kehittämistä (22.5.1994)

Naiset haluavat uusia toimintamalleja (12.8.1994)

*Naisten panos voi luoda maakunnalle tuoreen imagon (pääotsikko)
Ylitarkastaja Kaisa-Leena Lintilä luottaa naisprojektin hankkeisiin (alarivi) (4.9.1994)*

Maakuntaa ja siellä asuvia ihmisiä kokoavina edelliset otsikot ovat kiinnostavia, koska naiset ovat itse asiassa lyhenne seminaariin osallistuneista. Esimerkiksi Chydenius-instituutin naisprojektin uutinen kertoo, että seminaariin saivat kutsun "vaikuttajanaiset". Silti otsikko ei puhu heistä vaan keskipohjalaisnaisista. Olennaista onkin, että eteläpohjalaiset, Pohjois-Suomi jne. subjektimuodossa ovat tyypillisesti lukijakuntaa kokoavia puhuttelutapoja, jotka löytää artikkelisivun kommentin päällekirjoituksena osana selviytymisen diskurssia tai alueellisten instituutioiden toimintaa tai näkemyksiä toistavana uutisotsikkona, ei niinkään faktisesti viittaamassa 'kaikkien' maakunnan naisten toimintatapaan tai tavoitteisiin.

Tässä kohden toimittajalukijassa herännee vastarintaa. Ei voi tehdä jatkuvasti uutisia, jotka faktuaalisesti voi yleistää koko levikkialueen ihmisiin. Ja olisiko se edes tarpeen. Yhtä lailla otsikon tila on monen tekijän summa ja sattumus. Nämä ovat tärkeitä seikkoja, koska ne arkistavat alueellistamisen diskursiivisia ja journalistisia käytänteitä. Alueellistamisen politiikkaa ei ole siksi syytä pitää pelkästään tietoisina tai harkittuina ratkaisuina. Toimitusrutiinien mieleenpalauttaminen ei silti vähennä diskurssien ja tekstien instituutio- ja aluevetoisuutta.

Kuten on tullut esiin, uutisiin yltävät alueellisten liittojen ja viranomaisten kokoukset ja ohjelmatyö, joihin ns. tavalliset ihmiset osallistuvat harvoin. Maakunnallisten piirijärjestöjen kokouksissa heitä kyllä käy, mutta haastateltaviksi valikoituvat aineiston perusteella tilaisuuteen kutsutut 'viranpuolesta-asiantuntijat'. Tässä mielessä kiintoisa ja havainnollinen uutinen on *Eteläpohjalaiset ottavat vastuun maakunnastaan* (pääotsikko) *Yli sata ihmistä istui seitsentuntisen seminaarin* (alarivi) (Ilkka 22.4.1994). Jotta otsikkoon sisäänrakentunut vetoisuus 'koko maakunnan' suhteen tulisi näkyvämmäksi, harrastetaan otsikkokokeilua. Jos pääotsikon sorvaa muotoon *Seminaariväki suhtautui vakavasti aluekehitysvastuuseen* tai vielä kankeammin ja vastoin uutis- ja otsikko-oppeja (kokous sinänsä ei ole uutinen vaan se, mitä 'uutisluontoista' joku 'tärkeä' henkilö siellä on sanonut) *EP:n liitto ja maaseutuelinkeinopiiri pohtivat maakunnallisen vastuun kysymyksiä seminaarissa*, se menettää merkitystään lukijoille yhteisenä asiana. Koska 'eteläpohjalaiset' kollektiivisesti on nostettu otsikkoon, se tekee asiasta periaatteessa yhteisen. Voi kuitenkin kysyä, miksi lainatut ovat alueellisten instituutioiden edustajia. Uutisessa on lihavoitu (tässä järjestyksessä) neuvottele-

van virkamiehen, maakuntajohtajan, Etelä-Pohjanmaan hallituksen pj:n, Alajärven kaupunginjohtajan, Etelä-Pohjanmaan maaseutuelinkeinopiirin päällikön, Etelä-Pohjanmaan liiton valtuuston pj:n, Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskuksen johtajan sekä maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen johtajan nimet.

Uutinen *Pesälällä pyyhittiin pöytää, MTK:n johto selvisi vähemmällä* (esirivi) *Huoli juustolasta ohitti EU:n* (Keskipohtanmaa 13.12.1994, ks. kuva 8.1) on sen sijaan kiinnostava erilaisena aluekehitys uutisena ja ylipäätään erilaisena regionalistisena uutisena. Poikkeava Maataloustuottajien keskusliiton eli MTK:n Keski-Pohjanmaan piirin syyskokoukseen pohjaava uutinen on tutkimusaineistossa siksi, että päähuomion vievät yli 30 puheenvuoroa, joissa kertojan mukaan "odotetusti ehdittiin haukkua paitsi MTK:n ylin johto, niin erityisesti maa- ja metsätalousministeri Mikko Pesälän toiminta".

Pesälällä pyyhittiin pöytää, MTK:n johto selvisi vähemmällä Huoli juustolasta ohitti EU:n

Kokkola (ETP)
Jukka Antas

MTK Keski-Pohjanmaan syyskokoukseen oli ainakin perinteisesti ladattu aikamääräinen suosio maataloustuottajien dynamiittia. Keskipohtanmaajäsenien EU-painotukset eivät kuitenkaan maalliseen puheeseen tulleiden kanssa, suurta räjähdystä ei Kokkolassa ammattipöytäkeskusteluissa maaseututaloutta kuulu eikä nähty.

MTK:n keskipohjanmaapiirissä tötä innostuivat viikkokokouksen keskusteluun. Yli kolmituntiseen kokoukseen käytiin kolmisenkymmentä puheenvuoroa, joissa odotetusti ehdittiin haukkua paitsi MTK:n ylin johto, niin erityisesti maa- ja metsätalousministeri Mikko Pesälän toiminta.

Harmien rökkytyksistäkin osaan puheissa kuitenkin keskittiin Valion saneeraus- ja suunnitelmia, joissa lipsumme- ja joutumet. Niinkin Talo- ja metsätalouden osasto ja joutumet ja samalla ranskan sadonhinnan työssä.

Suola on puljaita vesien kylläisyyden yhteisöjen puolesta. Tuottajien edustajien ja jäsenien uskovat vakaisesti, että vanha yhteistyö ja toiminta pakottavat Valion toiminnan johdon vielä muuttamaan suunnitelmiaan.

—Menetelmien on käytävä niinkuin kuivatuotteiksi. Kaikki on myöhästä siinä vaiheessa, kun menettävät kiinnin muutavat niin Roija Kästtilä kuin Anneli Keattalakin.

"Mikään lupaus ei pitänyt paikkaansa"

Maa- ja metsätaloustaloustieteen tutkimuskeskuksen johtaja Mikko Pesälän arvostus ei ainakaan MTK:n Keski-Pohjanmaan syyskokouksen perusteella voida olla vähämpi kuin sen näyttävillä jäsenedustajien puheilla.

Olavi Salo mukaan "mikään viitejäljennetty lupaus ei ole pitänyt paikkaansa. Sulo Korpela": "Pesälän kieltämis- ja kieltämättömyydet eivät ole, etelämaaleista karsuttu" karsuttuun luvuksi.

Antero Huhtala (vas.) ja Timo Pajunpää ottivat aktiivisesti osaa syyskokoukseen.

Chas-Olav Sisko

votahaja. Salo johtajana koko EU-ratkaisun vaikutusarvioita lauselle oli muutama puhe:

—Pöytäkirjasta on otettava ilmi vimmassa joka markka. Eikä olisi parempi lopettaa koko lauseen heti. Jäsen edes joidenkin kortit, Saloynkisteli. Keskipohtanmaajäsenien puheissa "Veikko Joki ei aikiin lehte lausumissaan käsittelee MTK:n toiminnasta EU-rekisi auu yhteydessä. Jokin si vooi antavat arvioita MTK:n johdolle."

—Yhänsen tunarit Nukut- teruusneuvasta ja ukoitte mi- nisterin lupauksia. MTK:lla oli ollut rajoittamat mahdollis-

sudet osana EU-jäsenyyttä, mut- ta MTK:n johto katsoi keski- o- lleen väärässä, jokin puudotti.

"Yleistä hämmäystä"

YEU Keski-Pohjanmaan toi- mittam aktiivisesti osallisu- tun Risto Lahtiala ja mpi lalasi jokin tavoin pesä EU- työssä.

Lahtialan mielestä Suo- men päätyminen jäsenyyteen johti pitkälti "yleistä hä- mmäystä", joka hänen mu- kanaan edelleen jatkuu. Hän suorastaan nolli kokouksessa antoldesta ministeri Pesälän mahdollisuuksia.

—Pelkkä teettarit El Pea-

län eroa ole mitään merkity- tä, Lahtialampi Jyrki.

Tohollisuus juustolan kohta- lo luuletti erityisesti Lahtiala- mpa, joka oli uuden johdosta käy- nyt myös Valion pääjohtajan Matti Kivettuvon puolella. Hetimitä tulit vesi oli Lahtialan mukaan rohkeasta:

—Jos Keskipohtanmaajäsen- nät van ovat yksimielisiä, niin Valio on voimaton. Lahtialampi ovi kokouksella.

Puuhinta nousi myös esille tuusimassanakin puheenvuoro- sa MTK:n metsäjohtajana 2. puheenjohtaja Antero Aho ke- hotti isäntä paneeman jättä- hättä. Ennenkuin EU ei puutu suomalaisen puun hin-

Uusitalot palkittiin

Kokouksen alkui Keski-Poh- janmaan Oupuspankkihoito pu- heenjohtaja Jukka Kanan tiedä- sekoittomina puheilla Eira Kei- pinin en sekä MTK Keski-Poh- janmaan toimintajohtaja Jouni Jyrinki ja puheenjohtaja Mikko Herlevi huovuttivat Pro Maaseutu- tutkimuskeskuksella- ta Rantaa ja Pekka Uusitala loi-

le. Uusitalot pyrittävät Jouni- laan maatilansijoitusta.

MTK Keski-Pohjanmaan joh- dokunnan valittiin uudelleen kuusi erovuorosta eli: Henni Aho Perhota, Ilkka Niiskanen Heilola, Anteri Järvenoja Toivola ja Antti Kivettuvon Valttila.

MTK:n valtuuskokouksen Kes- ki-Pohjanmaan edustaja vuosi- na 1995-96 edustajina Harri Ka- vanterä, Lanttila, Varalla ovat Joka Korkeakangas Pila- valla sekä Veikko Joki ja Lahtiala.

KUVA 8.1 Keskipohtanmaa uutisoi 13.12.1994 MTK:n Keski-Pohjanmaan piirin kokouksesta.

Uutisessa ääneen pääsevät ovat ensisijaisesti muita kuin viran puolesta asiasta kiinnostuneita ja esillä olevia. Tituleeraamisessa tämä näkyy niin, että kolmen ääneen pääsevän titellit ovat jääneet pois ja osa tulee esitellyiksi muun aktiivisuus-

den kautta: esimerkiksi ”Pohjanmaan Pavarotti” Veikko Jokela”, ”VEU [Vaihtoehdot EU:lle] Keski-Pohjanmaan toimintaan aktiivisesti osallistunut Risto Lahnelampi”. Kertojan rooli on aluekehitysuutisten valtavirtaan nähden poikkeuksellinen, koska hän välittää tiedon ohella tuntemuksia. Puhujien tuntoja kertoja valottaa paitsi ’muun harrastuneisuuden’ myös johto- ja referointiverbien kautta: yksi ”piruili” ja ”synkisteli”, yksi ”loihe lausumaan” ja ”pudotteli”, yksi ”halusi pestä EU-pyykkiä”, ”jyrisi” ja ”evästi”.

Utiseen tapaan asemoida ns. oman asiansa asiantuntijoita asiantuntijalähteitä enemmän ja leimaavammin on syytä tarttua. On mahdollista, että kertojan värikäs kielenkäyttö on toimittajalle ominainen kirjoitustyyli. Silti on tarpeen kysyä, miksi se aktivoituu nyt ja onko puhujia ’taustoitettu’ aiemman yhteiskunnallisen ja poliittisen (VEU) tai harrastustoiminnan (”Pohjanmaan Pavarotti”) ’takia’. Olennaista on joka tapauksessa, että heidän puheenvuoronsa representoivat pikemminkin kiukun purkautumisena, herrojen haukkumisena ja takuuvarman värikkäänä esiintymisenä kuin asiantuntevana ja vakavasti otettavana. Onko siis puhujia luvallista ’taustoittaa’, koska heillä on konkreettisesti oma lehmä ojassa ja koska he puhuvat paitsi järjellä myös tunteella? Koska ns. arjen asiantuntijat ovat harvinaisia regionalistissa uutisissa, heidän teksteissä näkyvästä roolistaan ei voi tehdä yleistäviä päätelmiä. Tämän työn valossa henkilökohtaisella tunteella puhumista sallitaan joka tapauksessa alueellisissa kysymyksissä vähän, ja se pikemminkin vie puhujalta uskottavuutta kuin tuo tälle sitä. Tavallisen lukijan poissaolon painottaminen on kuitenkin tärkeää, koska ’viralliset’ uutiset ovat keskeinen osa maakuntalehdistön yhteiskunnallista ja poliittista alueellisuutta.

8.1.2 Asiainhoitajahaastatteluja

Tarkastelen seuraavaksi asiainhoitajahaastattelun diskurssiyyppiä. Siinä haastateltavat esiintyvät alueellisen asiainhoitamisen näkökulmasta tärkeinä henkilöinä; heidän näkemykset ovat kiinnostavia viran ja sen kautta tulevan aseman ja asiantuntijuuden kautta. Sen sijaan haastateltavan yksityinen henkilökuva rakentuu jutussa korkeintaan muutamalla rivillä. Henkilökuviin tai henkilöhaastatteluihin asiainhoitajahaastatteluista onkin pitkä matka, vaikka ne ovat yhden henkilön haastatteluja ja periaatteessa antaisivat aineksia toisenlaiseenkin käsittelyyn.

Aluekehitysuutisesta poiketen asiainhoitajahaastattelu ei viittaa tai vihjaa taustalla olevaan mahdolliseen tilaisuuteen, vaan juttu on tekstin perusteella toimituksen ideoitu. Molempina aineistovuosina kertyi 23 asiainhoitajahaastattelua. Eniten eli 12 niitä ilmestyi *Ilkassa*, *Kalevassa* lähes sama eli 11. *Keskipohtanmaassa* niitä julkaistiin 7, *Forssan Lehdessä* 6, *Hämeen Sanomissa* 5¹⁰⁵, *Pohjalaisessa* 4 ja *Etelä-Suomen Sanomissa* 1. Lehdille rakentuvan alueellisen identiteetin näkökulmasta järjestys alkaa näyttää tutulta eli erityisesti *Ilkka* ja *Kaleva* ovat omaksuneet aktiivisen alueellisen kehittäjän roolin.

---

105 Vain vuoden 1987 aineisto on siis huomioitu tässä.

Haastatteluksi diskurssityypin juttuja on perusteltua kutsua siksi, että haastattelu on jutun perusteella ainoa tiedonhankintamenetelmä. Jutut eivät taustajutun tavoin käsittele aihetta erityyppisen lähdeaineiston pohjalta. Lisäksi valittu haastateltava on runsaasti äänessä suoran ja epäsuoran lainauksen kautta. Olennaista näyttää olevan, *kenen* ajatuksia juttu referoi. Diskurssityypissä saavat äänensä kuuluviin virkamiehet: maakuntajohtajat (vrt. myös kuva 8.2), maaherrat, yliopiston rehtorit tms. Niissä toistuvat alueellisen tasavertaisuuden, hallinnollisen itsellisyden ja omatoimisuuden diskurssit:

*Maaherra Eino Siuruainen uskoo kansainvälistymisen mahdollisuuksiin (esirivi)
Oulun läänin hyvinvointi tiedon, taidon ja oman työn varassa (Kaleva 3.1.1994)*

*Se Suomen kakkonen
Oulun yliopisto tekee ensimmäistä strategiasuunnitelmaansa. Tavoitteena on olla paitsi oman alueen hyvinvoinnin edistäjä myös se toinen merkittävä yliopisto koko maassa (ingressi) (Kaleva 22.5.1994)¹⁰⁶*

*Maakuntajohtaja uskoo yhteistyöhön
Seutukuntien välisten ennakkoluulojen sulaminen oli yllätys (alarivi)
(Keskipohjanmaa 29.5.1994)*

*”Pitää vahvistaa vahvuuksia eikä paikata heikkouksia”
Maaseutu Nyt Eurokuntoon! (Ilkka 11.12.1994)¹⁰⁷*

*Hämeen läänin uusi maaherra Kaarina Suonio
”Läänin kolmen alueen vedettävä yhtä köyhtä” (Forssan Lehti 19.3.1994)*

*Seutukaavajohtaja Eero Kuosmanen: (esirivi)
Kovana vain, Kanta-Häme, kun piirihallintoa pirstotaan (Hämeen Sanomat 12.2.1987)*

Tyyliltään asiainhoitajahaastattelut ovat diskurssityypin nimen hengen mukaan asiallisia. Kertoja ei välitä tunnelmaa tai rakenna kuvaa haastateltavan persoonasta. Haastateltavaan nähden kertoja on myötämielinen. Haastateltava ei vain pääse ääneen kertojan puuttumatta tai häiritsemättä, vaan kertoja tukee tämän sanomaa. Tässä mielessä asiainhoitajahaastattelut muistuttavat aluekehitysuutisia, joissa haastateltavien ja kertojan samanhenkisen säästyksen myötä alueellisuuden viralliset diskurssit ovat keskeisiä. Hyvinvointia ja elämää alueella asianhoitajahaastattelut katsovat instituutioiden näkökulmista ja virallisten diskurssien aluelähtöisin painoituksin. Esimerkiksi asiainhoitajahaastattelun *Se Suomen kakkonen* ingressissä lähtökohtana on yliopisto (Kaleva 22.5.1994):

Oulun yliopisto tekee ensimmäistä strategiasuunnitelmaansa. Tavoitteena on olla paitsi oman alueen hyvinvoinnin edistäjä myös se toinen merkittävä yliopisto koko maassa.

---

106 Jutun haastateltava oli Oulun yliopiston rehtori.

107 Jutussa sisäasiainministeriön neuvotteleva virkamies arvioi Euroopan unionin vaikutuksista suomalaiseseen maaseutuun. Hän oli samaan aikaan ehdolla Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskuksen Seinäjoen toimipisteen tutkijaprofessoriksi, mikä mainitaan myös jutussa.

'Kanta-Hämeen taisteltava piiriviranomaisista'

■ Lääninjako ei ole unohdettu, vaikka eduskunta sen viime vuonna teltasi. Piiriviranomaisten toimialueellakin ollaan kovaa vauhtia jakamassa — ainakin puheissa. Kanta-Hämeen seutukaavalliton johtaja Eero Kuosmanen on huolissaan Kanta-Hämeen asemasta, kun piirihallintoa pirstotaan.

■ — Piiriviranomaisten toimintakeskuksia nautaan Hämeen länsiosaan koikkaan lähteen, ja mahdollisen lääninjoon seurauksena työpaikkoja häviää Hämeenlinnasta. Ollisikohan seuraava askel se, että lääninhallitusta vaaditaan sinne, missä ovat piiriviranomaisetkin, kuten Kalnuussa nyt tehdään, Eero Kuosmanen kysyy.

■ Hän patistelee kanta-hämäläisiä määrätietoisesti tavoittelemaan piiriviranomaisten toimipisteitä Hämeenlinnaan. Etelä-Hämeen maanlieteelliseen painopisteeseen.

SIVU 7

● — Missään ei ole perusteellisesti selvitetty, onko valtion piirihallintoalueiden pienentäminen yltäpäätään järkevää. Etkö se pitäisi tutkia, ennen kuin jakamislin ryhdytään, seutukasarejohtaja Eero Kuosmanen kysyy.

KUVA 8.2 Hämeen Sanomat pelkäsi vuonna 1987, että Hämeen lääni jaetaan. Seutukaava-johtajan haastattelu 14.2.1987 patistaa maakuntaa taistelemaan piiriviranomaisista.

Ilkan maaseutua koskevassa sunnuntaijutussa *"Pitää vahvistaa vahvuuksia eikä paikata heikkouksia"* Maaseutu Nyt Eurokuntoon! (Ilkka 11.12.1994) tulevaisuuden näkymiä arvioi ministeriön virkamies. Juttu havainnollistaa myös sitä, kuinka asuinhoitaja haastattelut ovat omaan valtuuttamaan nimenomaan asiantuntijat päteviksi ennustajiksi ja ideoijiksi kulloisenkin alueen ihmisten asioissa. On ilmeistä, että juttujen tarkoitus ei olekaan valottaa asioita ns. ruohonjuuritasolta. Voi kuitenkin perustellusti ihmetellä, miksi maanviljelijän tai oman työn varassa hyvinvointia rakentavan ja elävän näkökulma alueellisuuteen koko aineistossa on marginaalinen viralliseen institutionaaliseen tasoon nähden.

Oman työnsä kautta alueelliseksi asuinhoitajaksi pääsee aineistossa nimittäin vain jokioislainen maanviljelijä jutussa *Mäkelän tila elää kohtalon hetkiä* (pääotsikko) *"Kuin irtisanomisvaroituksen saanut"* (alarivi). Haastattelu on taitettu osaksi EU:n aluetukia koskevaa juttukokonaisuutta. Tässä suhteessa se poikkeaa yliopiston rehtorin, maaherran ja ministeriön virkamiehen haastatteluista, jotka ovat yksinään sivujen pääjuttuja. Mielenkiintoista jutun kärjessä on, että teksti representoi muutostilanteen nuoren isännän tilan kohtalona. Näin kahdessa ensimmäisessä sekä kahdessa viimeisessä kappaleessa (Forssan Lehti 23.2.1994):

Mäkelän tila Jokioisissa elää näinä päivinä kohtalon hetkiä. Nuoren isännän katse on kohdistettu Euroopan pääkaupunkiin Brysseliin.

– Olo on kuin irtisanomisvaroituksen saaneella työntekijällä, Jukka Mäkelä kuvailee tuntojaan.

[..]

– Odotan ryhtiliikettä, että suomalaiset eivät hylkäisi suomalaisuutta, Mäkelä sanoo, mutta myöntää odotukseen liittyvän annoksen pelkoa...

Maatila kolmannessa sukupolvessa on historiansa suurimpien uhkakuvien äärellä.

Jutun kärjessä ei ole kyse koko maaseudusta, vaan EU:n periaatepäätös jättää eteläinen Suomi maataloustuen ulkopuolelle representoituu niin, että *Mäkelän tila elää kohtalon hetkiä*. Tässä mielessä se poikkeaa *Ilkan* jutusta, jossa virkamies arvioi, mitä maaseudun ylipäätään kannattaa, tarvitsee ja pitää tehdä: ”pitää vahvistaa vahvuuksia eikä paikata heikkouksia”, ”Hänestä maaseudulla kannattaa poimia marjat ja kävytkin” ja ”Koko alueen kehittämiseen pitää kiinnittää huomiota”. Nuori isäntä sen sijaan kuvailee maatalousväen tunteja, toivoo, pelkää ja odottaa. Koska hän elää ”uhkakuvien äärellä” on ilmeistä, että asia representoituu henkilökohtaisen kokemuksen ja työn kautta. Olennaista on silti, että hän myös arvioi maatalouden vaikutuksia elinkeinoelämäään, maaseutukuntien elämään ja ruoan hintaan eli asemoituu paitsi tuntijana myös asiantuntijana.

8.1.3 Utiskommentteja

Utiskommentti diskurssityyppinä tuntuu oudolta, koska uutisen ei pitäisi olla kommentti, vaan tasapuolinen ja neutraali kuvaus ajankohtaisesta tapahtumasta, asiasta tai ilmiöstä. Toiseksi jos uutinen on kirjoitettu objektiivisuusrituaaleja noudattaen, eli kertoja erottaa faktat ja mielipiteet ja ei esitä mielipiteitä omissa nimissään (ks. Tuchman 1978), uutinen ei ’voi’ olla kommentti. Vakiintuneen kanta-aottamattoman uutisoinnin käsityksen mukaan uutinen voi kyllä referoida erityyppisiä näkemyksiä, mutta niitä ei silti pidä ymmärtää uutisen kannanotoiksi. Nimeämällä yhden diskurssityypin utiskommentiksi haluan kyseenalaistaa tätä näkemystä, sillä kommentoivan diskurssin myötä uutiskommentti poikkeaa ’malliuutisesta’, joka rakentuu kahden etukäteen tiedetyn osapuolen vastakkaisille näkemyksille.

Erilaisten mielipiteiden yhteen tuominen maakuntauutisessa tuntuu silti oudolta jo sinänsä. Kyse on lehden ’haluamasta’ alueellisesta kannanotosta ajankohtaiseen poliittiseen päätökseen tai suunnitelmaan; paikallistaminenhan menettäisi terävimmän särmän, jos päätöksiä arvioitaisiin usealla ja toisistaan poikkeavilla tavoilla. Utiskommentti on siksi perusteltua ymmärtää ennemminkin kommentiksi ja vastanäkemyksiksi valtakunnallisille poliittisille suunnitelmille ja päätöksille, jolloin vastakkaiset mielipiteet eivät ole yhdessä jutussa vaan juttujen jatkumossa. Kaiken kaikkiaan utiskommentit ovat harvinaisia. Niitä kertyi vuoden 1987 aineistoon 16 ja vuoden 1994 aineistoon 4. Merkittävistä lehtikohtaisista eroista diskurssityypin esiintyminen ei kerro (vrt. taulukko 8.1).

Utiskommentti rakentuu yleensä yhden haastateltavan näkemyksestä. Vuoden 1994 aineiston otsikot antakoot ensituntumaa:

*Maakuntajohtaja Latva-Rasku: (esirivi)
Päätös E-P:lle käsittämätön (Ilkka 2.3.1994)*

Simo Vaismaa: Herrat tuskin tietävät mitä ovat sopineet (Pohjalainen 2.3.1994)

*Valtio huijasi urheilua
Aluejärjestöt rahanjaossa murusille (Ilkka 4.2.1994)*

*Välisalo rataratkaisusta: (esirivi)
Elintärkeää päätös Lahdelle (Etelä-Suomen Sanomat 5.2.1994)*

Otsikoista ensimmäinen ja toinen liittyvät Suomen EU-jäsenyysehtoihin. Ensimmäisessä maakuntajohtaja kommentoi käsittämättömäksi, että EU:lta tavoiteltu ykköstuki muuttui ensin supertueksi ja lopulta kuutostueksi. Jälkimmäisessä MTK:n Etelä-Pohjanmaan piirin puheenjohtaja arvioi samaa sopimusta maatalouden ja maatalouspolitiikan näkökulmasta. Kolmas otsikko on SVU:n Etelä-Pohjanmaan piirin puheenjohtajan kommentti urheilun määrärahojen supistumiseen. Uutiselle poikkeuksellisesti kertoja kuitenkin esittää omissa nimissä väitteen, jonka mukaan valtio on huijannut urheilua. Viimeinen uutinen kiittelee maakuntajohtajan suulla liikenneministeriön päätöstä aloittaa Helsingistä itäiseen Suomeen kulkevan radan rakentaminen Keravan ja Lahden välisellä oikaisulla.¹⁰⁸

Vuonna 1987 keskeisiä kommentoituja poliittisia päätöksiä oli vuoden 1988 budjetti (ks. kuva 8.3). Myös VR:n aikomus lopettaa vähäliikenteisiä rataosuuksia toi sivuille uutiskommentteja. Seuraavissa uutiskommenttiotsikoissa valottuu myös tekstien nojautuminen erityisesti vastakkain asettamisen diskurssiin:

Tierahat paha shokki (Ilkka 16.9.1987, ks. kuva 8.3)

Kylmä suihku vesipiirille (Keskipohjanmaa 16.9.1987)

Katosyksyn budjettiantti on niukka Päijät-Hämeelle (Etelä-Suomen Sanomat 16.9.1987)

*Seutukaavajohtaja Hopeakoski: (esirivi)
Uutta järkevää kiikariin toden teolla (Etelä-Suomen Sanomat 16.9.1987)*

Budjetin anti Kanta-Hämeelle: Kolmostie ja murusia (Hämeen Sanomat 16.9.1987)

*Osuuksista päätös marraskuun lopulla (esirivi)
Poikittaisliikenteen lopetusuhka suututtaa (Ilkka 4.11.1987)*

Jos otsikot näkisi ensimmäistä kertaa, ne tuntuisivat sopivan artikkelisivulle. Huomio kiinnittyy nimittäin kertojan asiantuntevaan ja kommentoivaan diskurssiin (esitystapaan). Kertojan kommentointi (*Tierahat paha shokki, Kylmä suihku vesipiirille, Katosyksyn budjettiantti on niukka Päijät-Hämeelle*) on merkityksellistä, koska jutut on taitettu pääuutissivulle. Näin kovan uutisen genreodotukset kytkeytyvät päälle, ja niihin liittyy pikemminkin käsitys asioiden ulkopuolella pysyttäytyvästä journalismista kuin kanta-aottavuus (genren tunnistamisesta ks. Ridell 1998; Reunanen 1991, 41–53).

---

¹⁰⁸ Vaikka otsikko on Lahti-keskeinen, olen luokitellut jutun alueelliseksi, koska myöhemmin uutisessa maakuntajohtaja merkityksellistää päätöstä koko maakunnan näkökulmasta. Hän toteaa muun muassa, että "rataratkaisu vaikuttaa monella tapaa maakuntaa yhdistävästi ja saattaa vauhdittaa myös epäilijöitten lääninvaihdospäätöksiä".

Tierahat paha shokki

Lähes masentavaksi luonnehtii Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton toiminnanjohtaja Esa Latva-Rasku alueelle ensi vuoden budjettiesitystä.

— Budjetti tuskin vaikuttaa myönteisesti yleiseen kehitykseen. Budjetin tekijät ovat olleet ”jäässä”.

Varsinainen suuren luokan takaisku länniä ja maakuntaa kohtaa tierahoissa, jotka reaalisesti jopa putoavat.

Esimerkiksi maakuntaliitto on ajanut voimakkaasti näiden varojen lisäämistä, mutta nyt leikkuri on viime hetkellä käynyt todella terävästi.

Suuria ja maakunnalle hyvin tärkeitä tiekohteita on kokonaan pudotettu pois listoilta.

Kunnossapitoon on ensi vuodelle osoitettu lisämäärä koko maahan 80 miljoonaa kappaletta. Siitä Vaasan piirin osuus on vain miljoona markkaa.

Vastaavasti rakentamisrahoja on tulossa lisää 120 miljoonaa markkaa. Siitä piiriin osuus on kolme miljoonaa.

Työllisyysrahoja on piiriin osoitettu kuluvalle vuodelle 7 miljoonaa ja ensi vuodelle vain kaksi.

Kun nämä kaikki lasketaan yhteen ja otetaan huomioon kustannustason nousu, iäädään todella pahoin jälkeen, liittää Latva-Rasku.

Myöskään työllisyys- ja aluepolitiikkaan liittyvistä asioista Latva-Raskulla ei ole kovinkaan mairittelevaa sanottavaa.

— Budjettiesitys lisää entiseään työvoiman liikkuvuutta. Se ei ole hyvä asia maakunnalle, josta jo muutenkin lähtee paljon väkeä eteläiseen Suomeen.

Maakuntaliiton toiminnanjohtaja Esa Latva-Rasku sanoo, että budjettiesitys on Etelä-Pohjanmaalle masentavaa luettavaa. Kielteisiä asioita on paljon enemmän kuin myönteisiä.

Aluepolitiikan osalta määrärahoja pienennetään hieman ja suunnataan uudelleen.

— Uudelleen suuntaaminen tapahtuu tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Tämä merkinnee sitä, että Vaasan läänin aluepoliittiset rahat pienenevät.

Pienyritys

Latva-Rasku sanoo, että sosiaaliturvamaksun nostaminen 0,25 prosenttiyksiköllä ei ole hyvä asia maakunnan pienelle yritystoiminnalle.

Budjettiesitys ei ole myöskään rohkaiseva kotimaisen energian käytön lisäämiselle

alue- ja kaukolämpölaitoksissa.

Miten käy sitten kuntien rahoitustilanteen?

— Kuntien yleiset rahoitusavustukset laskevat. Maakuntaliitossa olisi toivottu kehityksen käyvän juuri toisinpain.

Maatalous

Rakennemuutosbudjetti heijastuu selvästi myös maatalouteen.

Latva-Raskun mukaan esityksen sanoma on selvä. Maatalouden tuotannon pitää vähentyä, tulee katoa tai ei.

— Nuorten viljelijöiden starttiraha alenee, tärkkelysrahoitusta vähennetään, kuivatusmarkat supistuvat ja satovahinkojen korjotukilainoja pienennetään.

Latva-Rasku katsookin, että budjetin tekijät ovat maatalouden kohdalla olleet eräänlaisessa reumatismissa, siksi kaltoin tätä elinkeinoa kohdellaan.

Toki hän näkee maatalouden kohdalla jonkin verran aurinkoaakin. Liitänäiselinkeinoihin on tulossa lisää rahaa.

Hyvääkin

Latva-Raskun mukaan esitys lupaa jonkin verran hyvääkin. Varainkin koulutuspuolen kehitys on myönteistä.

— Vaasan korkeakoulun saamat tuotantotalous- ja tietotekniikan professorit ovat hyvä asia.

Lisäksi kouluun tulee vielä yksi lisävirka.

Seinäjoella käynnistyvä maatalouden kehittämis- ja tutkimuskeskus painaa paljon muuten hyvin laihassa puntarissa. -ms

Uutiskommentit korostavat alueellisia instituutioita edustavien virkamiesten keskeisyyttä alueellisuuden asiantuntijoina, sillä kertoja ottaa kantaa siirtämällä haastattelun mielipiteen sellaisenaan otsikkoon. Siksi käytäntö kertoo siitä, että vahva alueellinen viitekehys on omiaan nostamaan lähteiden kommentit kertojan diskurssiin. Tämän painottaminen on tärkeää, koska on perusteltua väittää, että uutiskommenttien tapaisessa diskurssityypissä journalismi käyttää valtaa. Kertoja tiedon välittäjän ja asiantuntijan roolissaan hallitsee tilannetta ja päättäessään paitsi jutun näkökulmasta ja asioiden esittämisjärjestyksestä myös vahvistaa kommenttien painoarvoa esittäessään ne omissa nimissään tosiasioina.¹⁰⁹

Etelä-Suomen Sanomien otsikkoa *Katosyksen budjettiantti on niukka Päijät-Hämeelle* lukuun ottamatta edelliset otsikot ovat moniaineksisia. Ne kuljettavat mukanaan toimijoiden ja lähdetekstien virallista diskurssia, johon yhdistyy puhekieltä. Osa otsikoista ilmaisee näkemyksen kielikuvan avulla: *Tierahat paha shokki* tai *Kylmä suihku vesipiirille*. Voi ajatella, että virallinen diskurssi eli esitystapa saa 'populistisen' sävyn, kun poliitikoiden puhe ja päätökset kääntyvät 'kansan kielelle'. Toisaalta sekamuotoisen diskurssin eli instituutioiden ja arkisen kielenkäytön sanojen ja ilmausten sekoittumisen voi nähdä merkiksi siitä, että lehti antaa yhteisen kielen kautta ymmärtää sen ja lukijan 'istuvan samassa veneessä'. Lehti siis kielen kautta kertoo lukijalle, että se osallistuu samaan arkisen elämän maailmaan (vrt. Fairclough 1997, 96; Hartley 1988, 95–96). Lehden ja lukijakunnan välille rakentuvan suhteen näkökulmasta olennaista onkin, että uutiskommentti konstruoi lehdelle lukijakunnan kansantajuksen tulkin ja edunvalvojan identiteettiä.

8.1.4 Maakuntataustoituksia

Kalevan Talousmaanantai-sivun kuuden palstan uutinen *Pankkien avustaminen on myös piiloaluetukea* (esirivi) *Miljardit valuvat etelään* (Kaleva 11.4.1994, ks. kuva 8.4) on yksi aineiston maakuntataustoitus. Kutsun juttua maakuntataustoitukseksi, koska se on tekstin perusteella toimituksen ideoima juttu ei-päiväkohtaisesta mutta ajankohtaisesta aiheesta. Uutiskomentista maakuntataustoitus eroaakin ensinnäkin siten, että kyse ei ole päiväkohtaisesta uutisesta eikä kommentista päätökseen. Toisin kuin asianhoitajahaastattelussa maakuntataustoituksessa on käytetty useita lähteitä, eli aineiston hankinta ja jutun esittäminen ei perustu yhden henkilön haastatteluun ja sen referointiin. Haastateltavat ovat myös erityyppisiä: he eivät ole alueellisia tai valtakunnallisia vaikuttajia vaan tuntemattomampia mutta asiantuntevia. Taustoitustermillä pyrinkin tuomaan esiin, että syy- ja seuraussuhteita valottavina jutut ovat analyttisiä ja usein laajoja.

---

109 Uutisointiin kytkeytyvää alueellisen edun ajamista on syytä painottaa siksikin, että haastattelujen valossa toimittajat katsovat erottavansa tosiasiat ja mielipiteet. Toimittajien näkemyksistä enemmän luvussa 8.4.2.

Pankkien avustaminen on myös piiloaluetukea

Miljardit valuvat etelään

Ilkka Lappalainen, teksti
Mato Kahkonen, piirros

Pankkikuuka on tähän mennessä jättänyt reilut 40 miljardia markkaa. Suuria osa siitä on mennyt eteläsuuntaan Suomeen. Näin pankkijärjestö on tullut puiloaluetuksi. On tapahtunut ennennäkemättömän tulonsiirtoeteläduksi.

Raahen seudun osuuspankin toimintajohtaja Aatto Ainala heittää, että 95 prosenttia tuesta menee Uudellemaalle.

Sama opintokaudenmaksuuskokke Ainalan oma pankkiryhmä, joka viime maastodulla rahaa omaan vakuusrahastoon ja poistaa sillä etelään kiinteistökauppojen kohtuista Raahenosuuspankin mukaan sinne vuosittain viisitoista miljoonaa markkaa.

Käikään kaikkiaan rahaa pankkien kohteena on lähtenyt sellaisia summia, että tavallisen ihmisen on vaikea hahmottaa niiden suuruusluokkaa. Niihin vertaillen valtion alueet pohjoisella seudulla tai maatalouden tuki ovat murusia.

Menestyjillekin tukimarkkioita

Ahlerpohtien eriarvoisuus ei suinkaan ole ainoa asia, joka painottelee hämmästyttävää. Varsinkin merkittävät kuitotilittyyt vuoden 1992 jleiseen rahajaksokseen, jolloin isyöt sauroiet oioekit saivat tullea, oli niillä tedeellista tarvetta tai ei. Pankkien oma ilmoitus turpeista niin rahan saamisen perusteeksi.

Tätä lakia jakei lino Viisosen valtiovarainministeri kahdeksan miljardia markkaa. Tuki ei velvoittanut varamuuttajia mihinkään - ei edes lakasimaksuun, vaikka sitä pöytäkirjasta oli voinut.

Vaikka lainsäädäntö rahasta meni tietään, jotakin sentään betui nalkiin lakiesille. Yksi tuen saajista on Nivalan osuuspankki, joka ei ainakaan ulospäin ole oivaltanut rahavaihtamista merkkejä. Se kuittaa tukirahaa 5,4 miljoonaa markkaa.

"Me haluimme maksimoida varmuuden siitä, ettei luoton antamista laivitse rajoiteta. Nyt voi sanoa, että olisi pitänyt siirtää siinä rahaa. Musta kun rahaa tuli, säännöksi maksaa sillä pois kalliimista markkinoiden kero- toisuusvoimista teoreo Vallilunges Nivalan osuuspankista.

Vaikeudet eivät ole ohi

Vuoden 1992 ja 1993 aikana pankkijärjestö on lähennellyt hoitokustannuksia. Tuella alettiin vaatia vastikkeitä.

"Se jiti siltään myykytyleitin: uhkausten sija, että valtio tulee omistajaksi", sanoo vs. apulaisjohtajaksi Ari Huhtamäki Aho Alakadissa.

KOP ja SYP ovat virsittä vartoneet, ette valtio tule niiden omistajaksi. Kummallekin pankkijärjestö on myönteisesti takaus valittu, että ne kuitenkin tarvitsivat valtion rahaa.

"KOP ei nyt syvällä, ja toinen osuuspankkijärjestö ei myöskään se turvautumaan valtion tukeen", Huhtamäki sanoo.

Niin ikään hän otaksuu, että osuuspankkijärjestöillä on vielä vaikeudet edessä. Huhtamäki väittää, että osuuspankkijärjestöt tappioitaan eri tavallakuin kilpailijansa ja siksi ne ovat niihin aikoihin saakka hyllyttäneet muita parempaa tulosta.

Raahen seudun osuuspankin toimintajohtaja Aatto Ainala pitää jututaman viijälajua osuuspankkien kuuloissa kuitenkin vääränä.

On myös arveltu, kuinka osuuspankkien kyy, kun maataloutta aletään sopeuttaa euro-muotoihin Ainalan mukaan maatalous ei ole mikään riski.

"Yritystään löyso on subteettisen vähän", hän väittää.

Miljoonia pankin omaan rahastoon

Osuuspankkijärjestö on saanut kuituillaan eniten Etelä-Suomesta. Suurimman päästönsyön ovat aiheuttaneet Suur-Helsingin osuuspankin lausonnat Takuosuuspankki ja kiinteistöhuoleksittään näppöni polttanut osuuspankki Yhteiskunta.

Joidenkin osuuspankkien kät- mällystyt lärsivät kaikki osuuspankit. Muun muassa valtion tukien siltään Nivalan osuuspankki maksoi viime vuonna kaksi miljoonaa markkaa osuuspankkien vakuusrahastolle. Se maksoi myös edellisvuonna, ja on laskettu laimannut sinne kuutisen miljoonaa markkaa.

Rahnmeno ei ole vielä loppunut

Valtion tukea pankkijärjestö on annettu tähän mennessä 38 miljardia markkaa. Korot - 3,8 miljardia markkaa - mukaan lukuun yhtenäksitetty summa yltää 40 miljardia markan. Tämän lisäksi takauksia ja muuta kertyä perusteluksiksi on yltöössä 12,2 miljardia markkaa. Kaikkiaan valtion rahaa on sulotettu tähän kankkumarkkioon to reilusti yli 70 miljardia markkaa.

Rahaa saa se, joka sillä tarvitsen, koska linjat on otettu, ette oioekkeja pääsivät konkurssiin. Valtion vakuusrahaston johtaja Heikki Koivisto arvioi, että rahaa menee vielä.

"SKOP on ilmoittanut, että se tarvitsee lisätukea. Osuuspankin kanssa on perustamassa takauksia, jotka merkitsee 200-300 miljoonan markan menoa. Niin ikään KOP:n ja SYP:n takauksista on periaateksellisiä. Ne eivät ole hyllyttäneet valtion rahaa, vaan haluttava löysoä muita kelloja toimintoihinsa turvauksiksi. Ar- senhalli menee vielä jonkin ver-

Pankkituki: 71 435 miljoonaa markkaa (sis. maksetun tuen ja takaukset)

Pohjois-Suomen Osuuspankkien osuus

ra. Menoja on yhteensä vielä muutama miljardi", Koivisto arvioi.

Itän otaksuu, että jos osuuspankkijärjestö tavattu takaus kotoisuus, heitä se saattaa miljoonien markkain menoa myös paan seuraavan talvikuuden aikana.

"Jos KOP ja SYP selviävät tästä vuodesta ilman valtion tukea, on oletettavaa, että ne pärjäsivät omillaan jatkossakin."

Säämättä jää kymmeniä miljardeja
Koivisto myöntää, että ennen

kuin pelikenttä on siistitty, edessä on kova urakka.

"On suuri ja vaikea operaatio saada pankit sellaisiin kuntoon, että ne jatkaisi lyhytaikaisesti maksu- maan toon takaisin."

"Oletan, että osuuspankkijärjestö saa

daan kaikki takaisin, siltäkin luke- pankkeista ja Postipankista. Säästö- pankkipöytä on tässä saamatta", Koivisto arvioi.

Hän otaksuu, että kuluu takauksia ja vakuutusmaksuja markkain- tavalta 30-40 miljardia markkaa plus koodit.

KUVA 8.4 Kaleva uutisoi taustoittavasti 11.4.1994 taloussivullaan, kuinka pankkien avustaminen on piiloaluetukea.

Maakuntataustoitusta kertyi vuoden 1987 aineistoon 21 ja vuoden 1994 aineistoon 27, mikä on noin neljäsosa uutisluonteisista poliittisista diskurssityypeistä. Vuodet yhteen laskien eniten maakuntataustoitusta ilmestyi *Kalevassa* ja *Ilkassa*, edellisessä 15 ja jälkimmäisessä 13. Muissa lehdissä juttuja ilmestyi 3-6. Koska on kyse toimituksen ideoimista jutuista, lukumäärien perusteella uutisvivujen alueellisesti aktiivisen maakuntalehden roolia voi perustellusti tarjota kahdelle edellä nimeltä mainitulle lehdelle.

Tekstien näkökulma alueellisuuteen on periaatteellinen, eli sisällöltään omakuvataustoitukset eivät poikkea edellisistä diskurssityypeistä. Aihealueissa painottuvat yhtäältä aluehallinto ja -politiikka poliittisten diskurssien tarkastelun yhteydessä tutuksi tulleen sanankäntein:

Maakuntaliitot eivät tingi itsenäisyydestään (Etelä-Suomen Sanomat 26.2.1987)

*Urpilainen arvostelee Seikkulan aikeita (pääotsikko)
Seikkula yllätynyt Urpilaisen toimintatavasta (Keskipohjanmaa 21.9.1994)*

Lääninrajan siirto syytä tutkia (Keskipohjanmaa 23.8.1987)

*Kuka ratkaisisi, mitä on aluekehitysvastuu?
Sisäministeriö ja maakunnat eri miellä lain tulkinnasta (Ilkku 8.6.1994)*

Toinen maakuntataustoitusten keskeinen aihealue on alueellinen hyvinvointi yleensä tai yksittäisinä asioina, hankkeina tai vastaavina. Lehdelle teksteissä konstruoituu kautta linjan maakunnan edun valvojan identiteetti. Lukijan identiteetti sen sijaan vaihtelee. Yhtäältä hänelle konstruoituu 'perilläolijan' rooli. Tämä havainnollistuu otsikossa *Katosyky huolestuttaa läänin parlamentaarikkoja* (Ilkka 6.10.1987). Kertoessaan *kansanedustajien* huolesta se konstruoi lukijalle ulkopuolisen paikkaa. Osa otsikoista ja jutuista 'kutsuu' sen sijaan lukijaa mukaan epäilijöiden ja huolestuneiden ryhmään. Tämä havainnollistuu kahdessa ensimmäisessä seuraavista otsikoista: ensimmäinen representoi passiivissa olevan verbimuodon "epäillään" kautta maakunnan epäilyn. Toisen otsikon esirivi viittaa valitushuutoihin kertomatta kuitenkaan, kenen huudoista on kyse. Yhdessä pääotsikon kanssa otsikko kuitenkin representoi huolen yhteisöllisesti: alueen valitushuudot kajahtavat pian. Myös kaksi viimeistä otsikkoa representoivat jutun idean yhteisöllisesti: kolmannessa otsikossa aluesubjekti "Pohjois-Suomi" – siis me – tarpoo, viimeisessä taas passiivimuotoinen verbi esirivissä ("otettu") konstruoi lukijalle roolia, jossa hän on asiassa osallinen:

*Tampereen tasapuolisuutta epäillään (esirivi)
E-P:tä syrjitään ohitusleikkauksissa (Ilkka 24.9.1987)*

*Valitushuudot kajahtavat pian (esirivi)
Koulujen rakentamisvauhti liian hidas läänissä (Kaleva 13.12.1987)*

Pohjois-Suomi tarpoo taas käännekohdassa (Kaleva 26.11.1994)

*Lounais-Hämeessä otettu puolen vuoden aikalisä (esirivi)
Avohuollon kehittäminen vaatii lisää miettimisaikaa (Forssan Lehti 20.3.1994)*

Aluehenkisyyttä tuovat maakuntataustoituksiin suoraan tai epäsuoraan lainattavien henkilöiden ja tekstien diskurssit. Diskurssityypin jutuissa on huomionarvoista myös kertojan asiantuntijadiskurssi. Tämän alaluvun alussa mainittu talousjuttu *Miljardit valuvat etelään* (Kaleva 11.4.1994) valottaa, miten useissa kohdissa on epäselvää, onko kyse toimijan vai kertojan tulkinnasta, jonka kertoja esittää ikään kuin omissa nimissään. Näin jutun neljässä ensimmäisessä kappaleessa:

Pankkitukea on tähän mennessä jaettu reilut 40 miljardia markkaa. Suurin osa siitä on mennyt eteläisimpään Suomeen. Näin pankkituesta on tullut piiloaluetuki. On tapahtunut ennennäkemätön tulonsiirto etelän eduksi.

Raahen seudun osuuspankin toimitusjohtaja **Aatto Ainali** heittää, että 95 prosenttia tuesta menee Uudellemaalle.

Sama epäoikeudenmukaisuus koskee Ainalin omaa pankkiryhmää, joka imee maaseudulta rahaa omaan vakuusrahastonsa ja paikkaa sillä etelän kiinteistökaupan kolhuja. Raahen osuuspankki maksaa sinne vuosittain viitisen miljoonaa markkaa.

Kaiken kaikkiaan rahaa pankkien toimeentulotukeen on käytetty sellaisia summia, että tavallisen ihmisen on vaikea hahmottaa niiden suuruusluokkaa. Niihin verrattuna valtion aluetuet pohjoisille seuduille tai maatalouden tuki ovat muruja.

Tekstikatkelmassa kertojan diskurssi hallitsee uutistekstiä suvereenisti toista kappaletta lukuun ottamatta, jossa pankkimies pääsee ääneen kertojan representoidessa tätä epäsuorasti. Kertojan roolissa on kiinnostavaa asiantuntijadiskurssin ohella, miten vaikutelma yhdestä järkeenkäyvästä tulkinnasta alkaa rakentua jutun alusta kertojan toimeliaisuuden kautta. Kertoja aloittaa faktoilla ja päätelee siitä nopeasti: pankkituki on piiloaluetukea. Tämän jälkeen hän aloittaa ikään kuin uudelleen alusta, ei niinkään 'puhtaalta pöydältä' vaan perustelemaan esittämäänsä väitettä. Hartley (1988, 119) kuvaa tätä 'sulkeumana' ('closing'), jolla hän tarkoittaa, että jutut eivät koskaan vain lopu. Pikemminkin homogeenisten kuin heterogeenisten aluehenkisten tekstien kuvaamiseen termi on oiva. Esittäessään yhden järkeenkäyvän tulkinnan lukemisen jälkeen jää helposti tuntuma, mistä tekstissä ja ilmiössä on oikeastaan kyse.

Talosuutinen *Pohjois-Suomi tarpoo jälleen käännekohdassa* (Kaleva 26.11.1994) on myös kiinnostava kertojan diskurssin toimeliaisuuden näkökulmasta. Uutisgenren konventioita noudattaen toimittajan signeeraus on jutun alussa. Toimittaja on kuitenkin kirjoittanut jutun niin kuin kertoja olisi asiantuntija, sillä lähteeseensä tämä viittaa vain muutamassa kohdassa. Näin kertoja jutun lopussa:

Oman vielä avautumattoman oven muodostaa myös Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi. Jäsenyyden vaikutuksia oloiltaan vaihtelevaan Pohjois-Suomeen ei vielä kukaan tiedä. Aluepoliittisesti EU-jäsenyys saattaa kuitenkin tuoda aivan uusia mahdollisuuksia, joihin velkainen Suomi ei enää Pohjois-Suomessa yksin pystyisi. Jatkossa korostuu kuitenkin alueen omatoimisuus ja aktiivisuus. Tarjolle tulevasta aluetuesta on kilpailtava ja haettava sitä aina Brysselistä asti.

Maakuntataustoitukset ovat tärkeitä myös tilan rakentumiseen kytkeytyvien intressien näkökulmasta. Koska olen jo käsitellyt niitä, viitataan tässä ainoastaan juttuun *Lääninrajan siirto syytä tutkia* (Keskipohjanmaa 23.8.1987). Siinä uutiskertoja ei tyydy raportoimaan muiden puheita, vaan kertojan diskurssi toteaa jo otsikossa, että lääninrajan siirto on syytä tutkia. Näin uutisen lihavoitu ingressi:

YLIVIESKA – Toholammin kunnanjohtajan Aaro Marjakankaan aloite, jossa esitetään Oulun läänin etelärajan siirtoon liittyvien asioiden selvittämistä, on joutunut mielipiteiden myllerrykseen. Muun muassa Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto ei tue hanketta ollenkaan. Toki aloite on saanut taakseen myös kannatusta, mikä merkitsee, että asia olisi syytä tutkia.

Ingressin valossa kertoja toistaa otsikossa oman päätelmänsä. Tekstistä käy nimittäin ilmi, että kaikki eivät tue aloitetta, joka siirtäisi lääninrajan etelään. Sen sijaan tarpeellisuus tutkia asia on kertojan rakentama. Tekstikatkelmassa havain-

nollistuukin, miten maakuntataustoitusta luonnehtii vahva näkemyksellisyys, joka rakentuu niin alueellisten näkökulmien kuin kertojan arvottavan diskurssin kautta. Sinänsä tämä ei ole yllättävää, pyrkiväthän maakuntalehdet edistämään alueen hyvinvointia. Olennaista on silti, että mielipiteitä ja arvostuksia ei esitetä artikkelitekstinä vaan taustoittavan uutisjutun muodossa, jolloin objektiivisuuden ja faktuaalisuuden odotukset kytkeytyvät 'päälle'.

8.2 Kommentoivat diskurssityypit peilinä

Olen nimennyt kommentoivista tekstilajeista kaksi diskurssityyppiä sen mukaan, puhuttelevatko ne ensisijaisesti levikkialueen sisälle vai ulkopuolelle paikantuvia instituutioita tai ihmisiä. *Levikkialueluotsauksessa* on kyse levikkialueen asioiden kommentoinnista tai asioiden tarkastelusta sen tai lukijakunnan näkökulmasta. Taulukkoon 8.3 jäljessä olen erottanut 'aladiskurssityypiksi' 'aluehallintopyykin', jota tarkastelen levikkialueluotsauksen yhteydessä. *Poliittiset ajankohtaisanalyysit* puhuttelevat poliittisia päättäjiä, mutta aiheiltaan tai näkökulmiltaan ne eivät ole poliittisia sanan suppeassa merkityksessä. Koska *tyylillisesti* levikkialueluotsaukset ja poliittiset ajankohtaisanalyysit muistuttavat toisiaan, tarkastelen tyyliin liittyviä seikkoja luvun lopussa ajankohtaisanalyysien yhteydessä.

8.2.1 Levikkialueluotsausta

Kommentoiviin diskurssityyppeihin luokiteltujen tekstien määrä väheni merkittävästi tultaessa vuodesta 1987 vuoteen 1994. Kun vuonna 1987 kommentoiviin diskurssityyppeihin kertyi kaikkiaan 212 juttua, vuonna 1995 niitä kertyi enää 82. Eniten alueellisten asioiden kommentointi väheni *Ilkassa* ja *Keskipohjanmaassa*. Poliittisten ajankohtaisanalyysien lukumäärä suorastaan romahti, mutta myös levikkialueluotsausten – tekstien joissa on kyse levikkialueen asioiden tarkastelusta tai levikkialueen tuntojen luotaamisesta – määrä väheni. Levikkialueluotsausten lukumäärän kireminen vuonna 1994 poliittisten ajankohtaisanalyysien ohi ei siten tarkoita, että niitä julkaistaisiin tiheämmin. Myös niiden määrä väheni, joskin levikkialueluotsaukseen luokiteltiin vuonna 1994 kaikkiaan 43 juttua ja poliittisiin ajankohtaisanalyysihin 26 eli vähemmän. Vuonna 1987 tilanne oli tosin päin: poliittisia ajankohtaisanalyyssejä kertyi 111 ja levikkialueluotsauksia 71.

Kun levikkialueluotsauksia tarkastelee kahden vuoden aineistot yhdistäen, rooli näyttää hieman erilaiselta. Eniten oman levikkialueen asioita yhteiskunnallis-poliittisesta näkökulmasta kommentoi *Keskipohjanmaa*, jossa ilmestyi 29 juttua. Jonkin verran vähemmän maakunnan asioista tai maakunnallisesta näkökulmasta kirjoittavat *Forssan Lehti*, *Ilkka* ja *Kaleva*, joissa julkaistiin 19–21 diskurssityypin juttua. *Pohjalaisessa* levikkialueluotsauksia oli 14 ja *Etelä-Suomen Sanomissa* 7.

TAULUKKO 8.3 Vuoden 1987 ja 1994 aineiston kommentoivat tekstit poliittisiin diskurssityyppeihin jaoteltuna (N=294). Luku suluissa kertoo, kuinka moni jutuista on lehden oman toimittajan kirjoittama.

Lehti	Levikki- alueuotsaus	Aluehallinto- pyykki	Poliittinen ajankohtaisanalyysi	Yht.
Il 1987	11 (8)	2 (1)	41 (30)	54 (39)
Il 1994	8 (6)	5 (2)	7 (5)	20 (13)
Poh 1987	11 (5)	2 (-)	14 (6)	27 (11)
Poh 1994	3 (-)	3 (1)	2 (-)	8 (1)
Kes 1987	19 (8)	14 (9)	16 (7)	49 (24)
Kes 1994	10 (7)	4 (3)	3 (1)	17 (11)
Ka 1987	10 (9)	3 (2)	28 (28)	41 (39)
Ka 1994	9 (9)	-	9 (9)	18 (18)
HS 1987	5 (4)	3 (3)	5 (4)	13 (11)
ESS 1987	5 (5)	3 (2)	2 (2)	10 (9)
ESS 1994	2 (2)	-	3 (3)	5 (5)
FL 1987	10 (8)	3 (3)	5 (4)	18 (15)
FL 1994	11 (10)	1 (-)	2 (1)	14 (11)
1987 yht.	71 (47)	30 (20)	111 (81)	212 (148)
1994 yht.	43 (34)	13 (6)	26 (19)	82 (59)
Yht.	114 (81)	43 (26)	137 (100)	294 (207)

Levikkialueuotsaukset keskittyvät viralliseen maakuntaan, joiden instituutioita ne paimentavat isällisen tietävästi, pitävät silmällä yhtäältä rohkaisten ja kannustuen ja toisaalta kaikkietävästi sormella osoittaen ja kritisoiden. Virallisista virallisimpia ovat kansanedustajat, joita tekstit puhuttelevat maakunnan hyvästä yleisesti ja juhla-lausein. Näin heitä vastuullisti *Keskipojhanmaan* päätoimittaja *Uudet asetelmat* -alakerrassaan (Keskipojhanmaa 18.3.1987):

Lähden paikalliselta tasolta ja esitän parhaimmat onnitte-lut valituksi tulleille kansanedustajille. Olette paljon haltijoita.

Kalevan artikkelitoimittaja vetosi kolumnissaan *Kiistavaalit* samana päivänä vähintään yhtä juhla-lallisesti kansanedustajiin: "Kansanedustaja älköön unohtako aluettaan" (Kaleva 18.3.1987). Aina kansanedustajien puhuttelu ei jää näin yleväksi. Esimerkiksi *Kaasuputki jatkukoon* pääkirjoituksessa *Kaleva* vastuullisti kansanedustajia ja muita päättäjiä lobbaamaan: "Pohjoissuomalaisten vaikuttajien – niin valtakunnan tasolla kuin paikallisellakin – on pidettävä maakaasuputken jatkumista esillä jatkuvasti". (Kaleva 24.6.1987) "Suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan kansanedustajilla on nyt näytön paikka", loi paineita *Ilkan* pääkirjoitus *Oma yrityspalvelupiiri on Etelä-Pohjanmaalle tärkeä* (Ilkka 12.12.1994). Mielenkiintoista on, että maakuntalehdellä on usein tarve varoittaa alueen kansanedustajia sortumasta pikkupolitikointiin. Tästä nimittäin voi lukea samaa, mitä Aula (1991, 209) kutsuu toimittajien ja poliitikoiden keskinäiseksi kansan edustamisesta kilpailmiseksi.

Kansanedustajien ohella tekstit vastuullistavat muita virallisia edunvalvoja: maakunnallisia liittoja, kaupunkien päätöselimiä, virkamiehiä sekä koulutuslaitoksia. Alakerrassaan *Ajankohtainen Chydenius Keskipohjanmaan* päätoimittaja kirjoitti yliopistoväelle (20.1.1987) näin:

Olen ajatellut niinikään, että maakuntaan kohdistuvan tutkimustoiminnan ohella ja lisäksi siitä [Chydenius-instituutista] pitäisi voida kehittää uusien aluepoliittisten innovaatioiden, ajatusten ja ideoiden työpaja. Sellaisten, jotka saisivat aikaan keskustelua ja toimintaa koko valtakunnassa. Olihan Anders Chydeniuskin oman aikansa aluepoliitikko.

Päättäjille levikkialueluotsaukset osoittavat tilanteita ja aiheita, joissa alueen etua voi edistää. Esimerkiksi pääkirjoitus *Oma apu, paras apu* kaipasi alueellista takuupankkia (Kaleva 21.5.1998):

Pohjoisessa on turvattava myös rahoituksessa lisääntyvään omaan apuun, jotta alueelliset kehittämistavoitteet toteutuvat. [...] Edetäkseen esitys [alueellisen takuupankin perustamisesta] kaipa tukea nimenomaan Oulun seudun kaltaisen, runsaasti mahdollisuuksia omaavan talousalueen päättäjiltä.

Lainauksessa on merkityksellistä myös se, miten päättäjät eivät täsmenny. Sama on nähtävissä pääkirjoituksessa *Haave ja puute* (Kaleva 11.8.1994), joka varoitteli "aluetta" laskemasta kaikkea lineaarikiihdyttimen varaan: "Alueen on tultava toimeen ja kyettävä kehittymään, päätettiinpä lineaarikiihdyttimestä aikanaan mitä tahansa."

Kuntia lähestyvät levikkialueluotsaukset nostavat asioita esiin esimerkiksi muille kunnille yhteisyys- ja omatoimisuusdiskursseista ammentaen. *Hämeenlinnan ammattikoulu maakunnalta hyvä sijoitus* kommentoi *Hämeen Sanomat* pääkirjoituksessaan. *Kehittämiskeskuksen myötä E-P:lle maatalouden korkeakouluopetusta* totesi *Ilkan* pääkirjoitusotsikko ja peräsi hankeen toteutumiseksi kaikkien työtä (Ilkka 22.2.1987). Pääkirjoituksessa *Pahin työttömyys asutuskeskuksissa Pohjalainen* kiitteli Soinia aktiivisuudesta ja toivoi siitä esimerkkiä muille (6.9.1987):

Monet omat toimenpiteet ovat täällä parantaneet tilannetta. Näin on jatkossakin. Pysyvää parempaa saadaan kovalla omalla työllä, muut keinot ovat apua suurimpaan hätään. Soinin kunta on hyvä esimerkki, mihin omat toimet johtavat.

Kuntiin kohdistuvissa levikkialueluotsauksissa on kiinnostavaa myös nuiva suhtautuminen lehden 'kilpailijakaupunkiin'. *Ilkan* pääkirjoitus *Vaasa nostaa turhaa yliopistoriitaa* (23.8.1987) on havainnollinen esimerkki tästä, sillä representoidessaan yliopiston sijainnin vääräksi, se pikemminkin rakentaa vastakkainasetelmaa kuin yhteisöllisyyttä Seinäjoen ja Vaasan, maakunnan ja läänin välillä:

Vailla merkitystä ei ole myöskään Vaasan asenne, jonka mukaan korkea-asteen opetuksen tai tutkimuksen kehittäminen jossakin muualla Vaasan läänissä kuin lääninkaupungissa on hajotusta. [...] Vaasan läänin korkeakoulupolitiikan suurin ongelma on siinä, että korkeakoulu tuli aikanaan perustetuksi väärään paikkaan. Sen paikka olisi tietysti eteläpohjalaisittain maakunnan keskuksessa, niin kuin muut korkeakoulut omissa provinseissa sijaitsivat. Väärästä sijainnista aiheutuvia ongelmia tasoiittaa Seinäjoen aktiivisuus, jolla maakunta saa monia tarpeellisia palveluja. Yksi tällainen on rehtori Pukkilan ideoima [maakunnan elinkeinoelämän ja Tampereen yliopiston yhteistyö].

Yritysten suhteen erityisesti *Kaleva* näyttää omaksuneen aktiivisen roolin, sillä aineistoon kertyi useita yritysmaailman tapahtumia maanosavetoisesti arvioivia pääkirjoituksia. *Rautaruukista mallia* -pääkirjoituksessa lehti totesi, että teräsyhtiön noudattama toimipaikkojen sijoitustapa kelpaa malliksi muillekin suuryrityksille (Kaleva 6.9.1987). Pääkirjoituksessa *Valion hevoskuuri* se painotti, kuinka ”Sen nyt kuitenkin pitäisi olla selvä, ettei Pohjois-Suomesta voida sulkea kovin monta meijeriä (Kaleva 25.7.1987).

Aina elinkeinoelämää ei lähestytä rajatusti, vaan selviytymisen diskurssissa vaateet maakunnallistuvat, vaikka ensisijainen ’kohde’ onkin elinkeinoelämä ja pienyrittäjät. *Kesämatkailu viriämässä* -pääkirjoitus (Keskipohjanmaa 23.5.1987) totesi ympäriryöreästi, että ”tarvitaan vain hyviä ideoita”. *Vientiin panostettava* -pääkirjoitus opasti ”maakunnan teollisuutta” ja ”maakuntaa” näin (Forssan Lehti 8.10.1994):

Maakunnan teollisuuden pitäisikin nykyistä pontevammin pyrkiä satsaamaan vientiponnisteluihin. [...] Vientiin panostaminen on maakunnan ainoa mahdollinen vastaus muutamassa vuodessa tapahtuneen jälkeenjäämisen kiinnikuromiseksi.

Lukijakuntaa levikkialueluotsaukset puhuttelevat ”maakunnallemme” tai ”läänllemme” osoitetuin ilmaisin. Kyse voi olla ’periaatteellisemmasta’ maakuntaretorikasta, joka on huolestunut maakunnan tunnettavuudesta. Tällöin pääkirjoituksen *Kukas sen hännän nostaa, ellei...* tavoin ”Tietoisuus maakunnasta on meidän kaikkien keskipohjalaisten yhteinen asia” (Keskipohjanmaa 29.3.1987). Kyse voi olla myös maakunnan selviytymisestä ja itsetutkistelun tarpeesta. Näin nimimerkki Salko kolumnissaan *Peili* (Keskipohjanmaa 9.2.1987):

Luovan seudun kääntöpuolelle taas ovat ominaisia sulkeutuneisuus, sosiaalisen kontrollin voimakkuus, yksipuolinen ja nurkkakuntainen arvomaailma ja kapea elinkeinorakenne. Siinä on yksi peili, johon meidän keskipohjalaisten sopii tuijotella. Sopivatko kotiseutumme luovan vaiko päinvastaisen suunnan seudun määritelmät.

Saman lehden päätoimittaja vaati alanurkassaan ”*Nousun merkit*” – mitä se on? omatoimisuuden ja itsellisyyden hengessä liikkeelle lähtemistä (Keskipohjanmaa 20.4.1994):

Olemme kuitenkin varmoja, että paljon täälläkin voidaan ja pitää saada aikaan. Semminkin kun vastuu alueiden kehittämisestä on siirtynyt maakunnille itselleen. Tämä vaatiikin sitä, että alueella pannaan töpinäksi. Lähdetään liikkeelle eikä jäädä odottelemaan, mitä ”ylhäältä” kenties annetaan.

Kokonaisuutena ’paljon täälläkin voidaan saada aikaan’ -tekstit muodostavat kiintoisan harmaan vyöhykkeen virallisen maakunnan liepeille. Ne vaativat yhtäältä, että ”alueella on pantava töpinäksi”. Näin ne ehkä kadottavat ihmiset ja ehkä jopa kääntyvät itseään vastaan kangistamalla keskustelua sitä spatialisoidulla. Silti tekstit eivät representoi aluetta ja alueellisuutta vain lukijan ulkopuolisena asiana, vaan kutsuvat ja ottavat tämän me-muodon kautta mukaan pohtimaan: ”olemme kuitenkin varmoja”, ”meidän keskipohjalaisten”, ”sopivatko kotiseutumme”. Myös seuraava katkelma pääkirjoituksesta *Häme ja Euroopan maakunnat* on tässä suhteessa mielenkiintoinen (Forssan Lehti 7.10.1994, ks. kuva 8.5):

Oma Hämeemme kuuluu valitettavasti murheelliseen ryhmään, sillä vientiteollisuuden osuus on alueella varsin pieni. [...] EU – maakuntien Eurooppa – pyrkii nimenomaan huolehtimaan maakuntien tasapainoisesta kehityksestä. Kun – tai tässä vaiheessa vielä jos – Suomikin unioniin liittyy, on Hämeen pyrittävä saamaan asiasta kaikki hyöty.

“Oma Hämeemme” representoi EU:n ainakin periaatteessa yhteisenä eli se omalla tavallaan ehdottaa lukijalle ‘osallisuutta’ asiaan ja maakunnalliseen yhteisöön. Sama koskee Salkon pohdiskeluja, kun hän kysyy “sopivatko kotiseutuamme luovan vaiko päinvastaisen suunnan seudun määritelmät”. Paitsi representoiden Keski-Pohjanmaan yhteisönä teksti myös kutsuu lukijaa pohtimaan asioita esittämällä kysymyksen vastauksen tai toimintaohjeen sijaan.

Häme ja Euroopan maakunnat

Forssa 7.10.1994

Suomi pyrkii tekeillä olevan EU-ratkaisun myötä mukaan maakuntien Eurooppaan. Tilastokeskuksen tuoreiden tietojen perusteella suomalaiset maakunnat ovat kuitenkin menossa eurooppalaisten kumppaniensa joukkoon laman jälkeen ainakin osittaisessa rapakunnossa.

Vielä muutamia vuosia sitten Suomen bruttokansantuote asukasta kohti ylitti kymmenkunnalla prosentilla EU:n keskitason. Viime vuonna Suomi jäi keskitasosta jälkeen jo noin 15 prosenttia.

Laman vaikutus näkyy järkyttävän selvästi myös maakuntien lukemista. Viime vuosikymmenen lopulla Suomen maakunnista peräti 11 ylitti EU:n keskitason. Viime vuonna ylittäjiä oli vain kaksi — Uusimaa ja Ahvenanmaa. Muut olivat vajonneet ja tähän ryhmään kuului mm. Häme. Hämeen bruttokansantuote asukasta kohti oli viime vuonna enää kolme neljäsosaa eurooppalaisesta keskitasosta.

Suomen ja suomalaisten maakuntien keltasta putoaminen johtuu luonnollisesta lamasta ja työttömyydestä. Maakuntien erilainen kehitys taas puolestaan selittyy pitkälti erilaisilla tuotantorakenteilla.

Runsaasti vientiteollisuutta omaavat maakunnat putosivat lamaan nopeimmin. Nyt ne ovat puolestaan nousemassa ylös ennen kuin muut. Hyviä esimerkkejä ovat Kymenlaakso ja Etelä-Karjala.

Oma Hämeemme kuuluu valitettavasti murheelliseen ryhmään, sillä vientiteollisuuden osuus on alueella varsin pieni. Atas on menty ja näyttää siltä, että mennään edelleen.

EU — maakuntien Eurooppa — pyrkii nimenomaan huolehtimaan maakuntien tasapainoisesta kehityksestä.

Hämeen kotimarkkinapainotteinen elinkeitorakenne yhdessä laman kanssa on painanut maakunnan asukasta kohti lasketun bruttokansantuotteen selvästi EU:n keskitason alapuolelle.

Kun — tai tässä vaiheessa vielä jos — Suomikin unioniin liittyy, on Hämeen pyrittävä saamaan asiasta kaikki hyöty.

Hämeen liitolla on suunnitelmat valmiina siltä varalta, että niitä päästään ensi vuoden puolella toteuttamaan.

KUVA 8.5 Forssan Lehden pääkirjoitus opasti 7.10.1994, kuinka maakunnan on syytä ottaa Euroopan unionista kaikki hyöty.

Kun me-muodon avulla lehti voi kutsua lukijaa osallistumaan maakunnallisten asioiden pohdiskeluun, erilaista lukijan huomiointia edustavat levikkialueluotaukset, joissa maakunnallisuus representoituu ihmisten arjessa näkyvien asioiden kautta. Tämän valottamiseksi aineistosta on syytä nostaa esiin *Forssan Lehdessä* julkaistu pääkirjoitus *Keskussairaalalle jyrkkä ei*. Se representoi aluehallinnollisen kiistan (myös) perheiden kannalta (Forssan Lehti 25.8.1987):

Kanta-Hämeen keskussairaala on jälleen muutaman vuoden tauon jälkeen yrittämässä kahmia itselleen Lounais-Hämeen ja Riihimäen aluesairaaloiden synnytysosastot. [...] Hanketta kannattaakin paneutua vastustamaan toden teolla. Synnytysosaston lakkauttaminenhan koskee nimittäin vuosittain puolta tuhatta lounaishämäläistä perhettä.

Poikkeuksellinen on myös saman lehden pääkirjoitus *Lentokenttähanke vastatuulessa*. Se asettui puolustamaan Jokioisiin kaavailtua lentokenttää vastustavia kansalaisia näin (Forssan Lehti 15.4.1994):

Selvää on, etteivät Hämeen liitto ja Lounais-Hämeen kuntien edustajat voi ohittaa näin mittavaa kansalaismielipidettä, ollaan yhä yleistyvistä nimilistoista mitä mieltä tahansa.

Rohkeaa pääkirjoituksessa on, että se ottaa napakasti kantaa levikkialueen sisällä ilmenneeseen kiistaan. Poikkeuksellinen se on siksi, että ns. tavallisten ihmisten keräämä lista representoituu kansalaismielipiteenä, joka virkamiesten on otettava huomioon. Näin se välittää ja puolustaa maakunnan ihmisten tunteja heidän 'omille' päättäjilleen. Kiintoisaa on kuitenkin niin ikään se, että nimilistat representoituvat myös kyseenalaisina: niistä voidaan olla monta mieltä ja siksi ne eivät aina ole toivottuja.

Olen siis luokitellut levikkialueluotsauksen yhdeksi *aladiskurssityypiksi aluehallintopyykin*. Halusin nostaa tekstit omaksi diskurssityypiksi perustellakseni sitä, miksi työssä on puhuttu aluehallintoon liittyvistä kysymyksistä paljon. Kyse on teksteistä, joissa aluehallinnon moninaiset rakenteet, kiistanalaiset rajat, ideat uusista lääneistä ja niiden kannatus- ja torjumisyrietykset tuovat instituutiot rajoineen ja virkamiehineen kommentoiville palstoille. Aluehallintopyykissä läiskyy jälkipyykin tai jopa likapyykin pesu: tyytymättömyys tekeillä oleviin tai jo tehtyihin päätöksiin ja sopimuksiin. Aluehallintopyykin-termin on siis kirjoitettu sisään niin alueellisten kysymysten ongelmallisuus kuin niiden institutionaalisuus.

Ryhmään kertyi 30 juttua vuodelta 1987 ja 13 vuodelta 1994. Tämänäyttöiset artikkelit ovat merkittävä osa etenkin *Keskipohtanmaan* poliittis-hallinnollista alueellisuutta (ks. taulukko 8.2). Aluehallintopyykin diskurssityyppi nojaa oma-toimisuuden diskurssin ohella itsellisyyden sekä alueellisen kehittämisen ja päätösvalan diskursseihin. Diskurssityypin tekstien sisältöä valottaa siten luku 7.2, jossa näitä diskursseja käsitellään. Kuten seuraavista otsikoista voi lukea, ongelmat ovat etusijalla ja toivoa tarjoaa yhteisöllisyys:

- Maakuntajako on tosiasia* (kolumni Keskipohtanmaassa 17.3.1994)
- Peli on kovaa* (kolumni Keskipohtanmaassa 19.1.1994)
- Pietarsaari tanssii Vaasan pillin mukaan* (pääkirjoitus Keskipohtanmaassa 17.3.1994)
- Pallo on nyt meillä* (yliöartikkeli Keskipohtanmaassa 19.7.1987)
- Maakunta alta* (kolumni Keskipohtanmaassa 24.8.1987)
- Nummisen testamentti* (pääkirjoitus Ilkassa 20.4.1994)
- Maakunnat yhteistyöhön* (kolumni Pohjalaisessa 27.8.1994)
- Päällikköä päällikön päälle* (kolumni Pohjalaisessa 10.3.1994)
- Tavoittamattomuus tarpeen?* (kolumni Ilkassa 15.6.1994)

Aluehallintopyykin alueellisuus on ennen muuta aluetta 'edustavien' asia. Myös virkamiehet itse kirjoittavat artikkeleita¹¹⁰, joissa niin aluehallinnon ongelmat kuin yksituumaisuuden ja omatoimisuuden ideaalitkin kuuluvat ja tarpeellistuvat.¹¹¹ Lehden ja lukijan suhteen kannalta on olennaista, että aluehallintopyykin tekstit representoivat alueellisuuden virkamiesten asiana. Mainittakoon tässä *Ilkan* pääkirjoitus *Nummisen testamentti* (20.4.1994), joka vaati, että vanhat kulttuuriorganisaatiot säilyvät jakamattomina. Teksti on huolissaan organisaatioista ja vastuullistaa eteläpohjalaisen kulttuurin säilymisestä nimenomaan niitä. Tekstiä lainaten vastuu eteläpohjalaisesta kulttuurityöstä "[...] kuuluu kummallekin liitolle, mutta etenkin E-P:n liitolle".

Keskipohjamaan sairaanhoitopiirihankkeen käsittelyssä on merkille pantavaa, että tekstien penätessä, kenen leirissä Kalajokilaakso oikeastaan on¹¹², ongelma esittäytyi pikemminkin hallinnollisena kuin ihmisten terveydenhoitopalvelujen kannalta olennaisena. Aineiston teksteistä ainoastaan *Kenen leirissä Kalajokilaakso* -pääkirjoituksessa palvelujen käyttäjien näkökulma korostui, kun se sulki kilpailuvien kaupunkien intressit pois todetessaan, että "[...] Visalan sairaalan tulevaisuudesta päätettäessä ensisijaisena silmämääränä tulisi pitää Visalan omaa ja keskipohjalaisten ihmisten etunäkökohtaa. Oulun ja Kokkolan intresseillä ei saa olla asiaan mitään tekemistä." (Keskipohjanmaa 4.9.1987)

Lehdelle tekstit puolestaan konstruoivat alueellisen edunvalvojan roolia. Tämä havainnollistuu kolumnissa *Tavoittamattomuus tarpeen*: se representoi virkamiehet kansalle etäisinä ja antaa ymmärtää, että lehti on tehnyt lukijan puolesta työtä vaatimalla esityslistat nähtäväksi (Ilkka 15.6.1994):

Edistystä on tapahtunut myös Etelä-Pohjanmaan liitossa, jonka hallitus alkutaipaleellaan päätti, ettei esityslistoja jaeta tiedotusvälineille. [...] Nyt onneksi hallitus on pyörtänyt päätöksensä ja esityslistat lähetetään paitsi tiedotusvälineille myös joillekin sidosryhmille. Salailu sopii varsin huonosti maakunnan kuntia ja kuntalaisia edustavalle liitolle.

8.2.2 Poliittisia ajankohtaisanalyysyjä

Viimeisenä diskurssityyppinä tarkastelen poliittisia ajankohtaisanalyysyjä, joissa on kyse valtakunnallisten päätösten tai aikeiden poliittisesta arvioinnista alueellisesta näkökulmasta. Aihepiireihin mahtuu niin työllisyyttä, alue- ja maatalouspolitiikkaa, valtionosuuksia, rataverkon korjaamista, pellonraivausta, lohienkalas-

110 Tällaisia ovat: *Lääni tarvitsee elävää maaseutua* (maaherra Mauno Kangasniemen kirjoitus Ilkassa 31.12.1987), *Valta kansalla* (Esa Latva-Raskun kolumni Ilkassa 2.1.1987), *Tavoitteet sekahedelmäkeittoa* (Vaasan lääninhallituksen suunnittelupäällikkö Tapio Lehdon kolumni Pohjalaisessa 22.2.1987), *Pallo on nyt meillä* (Keski-Pohjanmaan maakuntaliiton toiminnanjohtajan Mauri Nygårdin yliö sarjassa *Keskipohjalaisia puheenvuoroja* 19.7.1987), *Pää pystyyin Häme* (Valkeakosken kaupunginjohtaja Pertti Katajan yliö sarjassa *Hämäläinen näkökulma Hämeen Sanomissa* 4.1.1987).

111 Esimerkiksi artikkelissaan *Valta kansalla* maakuntajohtaja valittaa, että läänitasolla jyllää yksinomainen virkamiesvalta. Sen tilalle hän kaipaa maakuntahallintoa. Artikkelissaan *Tavoitteet sekahedelmäkeittoa* seutukaavaliiton virkamies pelkää, että poliittisten puolueiden yhteistä "hallitusohjelmaa" läänin kehittämiseksi ei synny.

112 Kalajokilaakson kunnat päättivät 1987, että Ylivieskassa sijaitseva Visalan sairaala liittyy Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin.

tusta kuin koulutustakin. Tyypillisesti ajankohtaisanalyysit ammentavat vastakain asettamisen diskurssista, sillä suurin osa niistä on alueita vertailevasta tekstiryhmästä.

Poliittisia ajankohtaisanalyysejä julkaistiin runsaasti vuonna 1987, jolloin niitä luokiteltiin 111. Vuoden 1994 aineistoon niitä kertyi enää 26. Ensimmäisen aineistovuoden poliittisista ajankohtaisanalyyseistä vain 12 ilmestyi hämäläislehdissä: *Etelä-Suomen Sanomissa* 2, *Hämeen Sanomissa* 5 ja *Forssan Lehdessä* 5. Tämä tarkoittaa, että 99 ilmestyi *Ilkassa*, *Pohjalaisessa*, *Keskipohjanmaassa* ja *Kalevassa*. Vuoden 1994 aineistossa edellisen ryppään lehdissä ajankohtaisanalyysejä ilmestyi 5 ja jälkimmäisen 21. Luvuista on helppo nähdä, että ajankohtaisanalyysit kuuluvat ensisijaisesti 'maakuntien Suomen' sanomalehtien alueellisuuden muotoihin.

Suurin osa ajankohtaisanalyyseistä on pääkirjoitussivun tekstejä, joita luonnehtii aineiston valossa asiakeskeinen ja virallinen tyyli. Koska jutut on sijoitettu tärkeälle palstalle, sijainniltaan tekstit positioivat maakuntalehden alueen asioiden ajajaksi ja politiikan kysymysten asiantuntijaksi. Asiantuntijuutta vahvistaa, että kannanotoissaan tekstit mieluummin päätyvät mielipiteisiin kuin jättävät asioita auki tai ilmaisevat epävarmuutta. Jäljessä seuraavissa pääkirjoitusotsikoissa ja ingressien aluissa tämä näkyy niin, että ensimmäinen otsikko esittää vaatimuksen ("ei saa muuttua"), toisessa ja kolmannessa arvion ("painotus etelässä", "näyttää lisääntyvän") ja kolmannessa ehdon ("ei voi liittyä [...] niin, että") :

Ei lisää vauraille

Etelä-Suomen kuntien painotus ei saa muuttaa valtionosuuksien nykyistä maksatusmallia. (pääkirjoitus Kalevassa 29.5.1994)

Painotus etelässä

*Tyylinsä mukaisesti ministerit muistavat elvytyshankkeissakin eteläistä Suomea. Liikenne-
ministeri löysi suureen pakettiin vain yhden kohteen pohjoisesta.* (pääkirjoitus Kalevassa 19.1.1994)

Pohjoisessa kylmenee

Hallituksen kylmäkiskoinen suhtautuminen Pohjois-Suomen asioihin näyttää eduskuntavaalien lähestyessä vain lisääntyvän. (pääkirjoitus Kalevassa 23.10.1994)

Mahdoton esitys

Suomi ei voi liittyä Euroopan Unioniin niin, että jäsenyys romahduttaa maatalouden pohjoisessa. (pääkirjoitus Kalevassa 10.4.1994)

Ajankohtaisanalyysien linkkiä politiikkaan rakentavat ensinnäkin poliitikoiden kirjoittamat artikkelit.¹¹³ 1987 lähinnä levikkialueelta eduskuntaan päässeiden artikkeleita julkaistiin 30 ja vuonna 1994 7 (muutamia entistenkin kansanedustajien artikkeleita kertyi aineistoon). Poliitiikan ääntä tuovat alueellisuuden näkökul-

113 Poliitiikan ajankohtaisanalyysejä kirjoittavat myös muut kuin poliittiset vaikuttajat, esimerkiksi kaupunginjohtajat (esim. Ylivieskan kaupunginjohtajana toimineen Erkki Pokin yliö *Aluepolitiikan uudet haasteet* Keskipohjanmaassa 20.2.1987). Olen laskenut ne politiikan ajankohtaisanalyysien kokonaismäärään. Koska niitä on määrällisesti vähän ja koska ne ovat samantapaisia muiden diskurssityypin alle sijoittuvien artikkeleiden kanssa, en erittele niitä omana ryhmänä.

masta myös artikkeleita kirjoittavat puolueaktiivit ja -virkamiehet, esimerkiksi piirien puheenjohtajat:

Opposition voimat yhteen

(kansanedustaja Seppo Kääriäisen kolumni Ilkassa 12.9.1987)

Eduskunta – kulttuuri

(kansanedustaja Jukka Vihriälän kolumni Ilkassa 28.4.1987)

Elämä jatkuu sittenkin

(kansanedustaja Raimo Vistbackan artikkeli Ilkan pienoisparlamentissa 17.5.1987)

Uuteen elämänmuotoon

(”keskustapuolueeseen lukeutuvan” opiskelijan Ari Ruohomäen Puheenvuoro Pohjalaisessa 22.2.1994)

Itsenäisyytemme on vahvalla pohjalla

(keskustapuolueen pj:n Paavo Väyrysen yliö Keskipohjanmaassa 5.12.1987)

Suuri kansallinen kysymys

(kansanedustaja Aapo Saaren kolumni Ilkassa 9.3.1994)

Brysselin tielle

(nimimerkki Salkon kolumni Keskipohjanmaassa 5.12.1994)

Tapahtumien taustoja

(kansanedustaja Sirkka-Liisa Anttilan kolumni Forssan Lehdessä 11.9.1994)

Otsikot eivät ole sattumoisin *Ilkasta*, *Pohjalaisesta*, *Keskipohjanmaasta* ja *Forssan Lehdestä*, vaan aineistossa nämä lehdet julkaisivat alueen kansanedustajien artikkeleita. Koska näiden artikkeleiden kirjoittamiskäytännöstä sovitaan erikseen, maakuntalehdet ikään kuin velvoittavat poliitikot pohtimaan politiikan kysymyksiä oman alueen katsantokannasta. Samaan aikaan palstat tarjoavat kansanedustajille areenan pitää yhteyttä lukijoihin ja tuoda omia näkemyksiään ja tekemisiään esiin¹¹⁴.

Maakuntajournalismin kannalta artikkelit ovat merkityksellisiä ennen muuta siksi, että alueellisuus ei vain kytkeydy puoluepolitiikkaan vaan rakentuu poliittisina ratkaisuin, joilla on erityyppisiä alueellisia seurauksia. Olennaista onkin, että representoituessaan poliittisten päätösten kautta alueellisuus merkityksellistyy myös ’puhtaasti’ poliittisina kysymyksinä. Tämä tulee esiin myös siinä, että ajankohtaisanalyysit edustavat levikkialuetta puhuttelemalla valtakunnallisia (poliittisia) ’päättäjiä’, jotka representoituvat tyypillisesti hallituksena, ministereinä tai ministeriöinä. *Kalevan* pääkirjoituksessa *Muutto aisoihin* tämä

---

114 Kaikkiaan maakuntalehtien ja poliitikkojen (erityisesti oman alueen kansanedustajien) suhde on laajempi kysymys, jota tämän työn kysymyksenasettelussa pysyäkseen en ole selvittänyt pidemmälle. Kiinnostavaa olisi kuitenkin esimerkiksi se, miten poliitikkojen ja maakuntalehtien suhteet ovat kehittyneet journalismin alueellistumisen myötä, mitä merkitystä maakuntalehden tarjoamalla julkisuudella on kansanedustajalle ja miten hän sitä hyödyntää (vrt. Aula 1991) sekä miten poliitikot jäsentävät poliittisen ja alueellisen journalismin yhtymät ja erkaantumat.

havainnollistuu niin, että lehti perää hallitusta tekemään jotakin ja päättäjiä tarttumaan rohkeisiin ratkaisuihin (Kaleva 30.9.1987, ks. kuva 8.6):

Muutto aisoihin

Hallituksen on tehtävä jotain, jotta hillitön muuttoliike Uudellemaalle saadaan aisoihin.

Jo muutaman vuoden ajan on pohjoisessa varoiteltu uudesta muuttoaallostta. Asiaa ei kuitenkaan ole otettu vakavasti, sillä tehokkaisiin keinoihin sen hillitsemiseksi ei ole ryhdytty.

Tämänkertainen muuttoliike ei ole samanlainen kuin 60-luvun maaltapako, jolloin maaseudun vähäväkiset lähtivät etsimään työtä ja toimeentuloa. Nyt muuttavat kehitysalueiden parhaat voimat, nuoret ja koulutetut. Kun kehitysaluekuntien väestörakenne vanhenee, huonontuvat palvelut; ei ole enää veronmaksajia.

Tilastot puhuvat karua kieltä. Vaasan, Oulun ja Lapin läänin asukkaista muutti viime vuonna kotiseudultaan yli 18 000 ihmistä. Joka toinen heistä muutti Uudellemaalle, jossa syntyy 70 prosenttia uusista työpaikoista.

Jos kehitys jatkuu tällaisena, pohjoisen maaseutu autioituu niin, että elinkelpoisiksi jäävät vain muutamat asutuskeskukset. Myös Uusimaa ja pääkaupunkiseutu joutuvat ahtaalle. Asuntojen, liikenteen ja palvelujen tarve kasvaa valtaiseksi.

Monen asiantuntijan mielestä pääkaupunkiseudun pulmat ratkeavat vain joko rajoittamalla kasvua tai rakentamalla seudusta kansainvälinen suurkaupunki. Jos viimeksimainittu vaihtoehto otettaisiin kehittämisen lähtökohdaksi, Suomesta tulisi muotopuoli; viidestä miljoonasta asukkaasta kolmasosa asuisi kansainvälisessä metropolissa.

Koska tällaiseen Suomeen ei yksinkertaisesti ole varaa, pääkaupunkiseudun kasvua on pakko rajoittaa. Elleivät päättäjät uskalla rohkeisiin ratkaisuihin, sen tekevät kunnat itse. Kun muuttoaltoa nostaa kustannustason huikeaksi ja asumisen sekä liikkumispulmat käyvät

sietämättömiksi, yritysten ja työvoiman on pakko muuttua. Se kuitenkin on liian hidas tie.

Yksittäisiä ratkaisuja muuttoaallon hillitsemiseksi ei ole, vaan kaikki käytössä olevat keinot on nyt otettava käyttöön. Avainasemassa ovat yritykset. Ne on pakotettava muuttamaan joko työnantajien sotu-maksun porrastuksella tai investointiverolla. Myös valtion on näytettävä esimerkkiä ja hajasijoitettava toimintojaan.

Nykyinen tilanne ei tietenkään ole yksin sinipunaisen hallituksen syy. Kehitys on ollut nähtävissä jo pitemmän aikaa. Kuitenkin esimerkiksi kehitysalueiden tuotantotoiminnan tukemiseen varattuja määrärahoja on ensi vuoden budjetissa aivan liian vähän. Myöntämismisvaltuuksia onkin heti lisättävä.

Tietotekniikan hajasijoittaminen olisi ollut erinomaista kehitysaluepolitiikkaa, koska kehittynyt teknologia ei ole sidottu paikkaan. Se kuitenkin on keskittynyt muutamaa poikkeusta lukuunottamatta Helsingin seudulle. Hajasijoittamiseen olisi ollut kaikki mahdollisuudet. Tehokkaisiin toimiin ei ryhdytty, koska liian monet hallituspuolueiden johtohenkilöistä ovat olleet tiurismin lumoissa.

Oireita yksittäisten ministerien heräämisestä on onneksi nähtävissä. Valtiovarainministeri Erkki Liikanen haluaa rajoittaa pääkaupunkiseudun kasvua, joskin perustelee sitä kansantaloudellisilla syillä; nykyinen pääkaupunkiseudusta on kehityksessä inflaatiogeneraattori. Hallitus voisikin katsella lähdän toiselle puolelle. Siellä Tukholman kasvun rajoittamiseksi on ehdotettu pakkokeinoja. Samaa joudutaan asiantuntijain myöskin meillä, enemmän tai myöhemmin.

KUVA 8.6 Kaleva vaati 30.9.1987 pääkirjoituksessaan hallitusta tekemään jotakin muuttoliikkeen hidastamiseksi.

Edelliset tekstikatkelmat *Kalevasta* ovat olleet kriittisiä hallituksen politiikkaa kohtaan. Toiseksi on olennaista, että *Kalevassa* ajankohtaisanalyysyjä ilmestyi vuonna 1987 varsin runsaasti (28) muihin lehtiin nähden. Esimerkiksi keskustalaisyhteisössä *Keskipohtajanmaassa* niitä ilmestyi huomattavasti vähemmän (16). Yhtenä polkuna erittely kertoo, että ajankohtaisanalyysit eivät ole välttämättä poliittisointia. Toisaalta *Ilkan* ja *Pohjalaisen* vertaaminen puhuu sen puolesta, että alueellisuus ja poliittisuus voivat kutoutua yhteen nimenomaan tässä diskurssi-tyyppissä. Kun *Ilkassa* poliittisia ajankohtaisanalyysyjä kertyi vuonna 1987 kaikkiaan 41, *Pohjalaisessa* niitä oli vain 14.

Pohdittaessa maakuntalehden ja lukijoiden teksteissä saamaa identiteettiä ja roolia huomio kiinnittyy maakuntalehden omaksumaan asiantuntijaposition.

Jotta diskursseissa esitetyt representaatiot olisivat legitimejä ja tosia, kielenkäytön on tarpeen häivyttää tulkinnallisuutta, epävarmuutta ja keskeneräisyyttä. Samalla lukijakunnalle muodostuva identiteetti rakentuu valmiina ja vaativana; se ei niinkään tarjoa konkreettisia ideoita vaan tyytyy osoittamaan itsellisyyden ja omatoimisuuden jalanjäljet.

Viittasin levikkialueluotsauksen yhteydessä siihen, että ihmisten tuntojen tulkinnoissa itse asiassa nämä tunnot tulevat rakennetuiksi. Näin voi väittää, koska maakunnallinen päätöksenteko- ja hallintojärjestelmä on virkamieskeskeinen ja koska maakuntalehdet seuraavat uutissivuillaan alueellisuutta virallisen tason kautta. Samaa voi väittää poliittisista ajankohtaisanalyysistä: tulkitessaan maakunnan tunteja ne pikemminkin maakunnallistavat virallisen tason näkemyksiä ja linjauksia. Olennaista on myös, että maakunnan sisäiset ristivedot häipyvät. Tähän liittyen on keskeistä, että kun asia representoituu maakunnan yhteisenä, ei ole tarvetta keskusteluun. Tämä havainnollistuu *Keskipohjanmaan* pääkirjoituksessa *Tukipaketti antaa odotettua vähemmän* (Keskipohjanmaa 29.5.1994):

EU-ratkaisuun liittyvän kansallisen maataloustukipaketin antia ei Keski-Pohjanmaalla pidetä kovinkaan hyvänä. Maakunnassa jäi närästämään erityisesti se, että ne alueet, joissa maatalous nojautuu vahvaan karjatalouteen, jäivät muuta maata heikompaan asemaan.

Tekstikatkelmassa ei spesifioitu, keitä ratkaisu varsinaisesti närästää, vaan asia ilmaistaan epäspesifien ilmausten kautta: "maakunnassa jäi närästämään" ja "ei Keski-Pohjanmaalla pidetä". Kress (1985, 38) tulkitsee passiivin käytön lukijaa velvoittavana ilmaisumuotona: passiivin käyttö asettaa lukijan toimijaksi, koska hän täyttää tekstin tekijän tyhjiön. Hän ei siten ymmärrä passiivia persoonattomaksi ja etäiseksi suhtautumiseksi lukijaan. Poliittisia päättäjiä lähestyvissä aluehenkisissä teksteissä passiivin käyttöä voi 'perustella' juuri tällä: tulkinta ei representoidu ulospäin 'vain' kirjoittajan päätelmänä, vaan passiivin kautta lukija aktivoidaan toimijaksi. Toisaalta tunnot tulevat näin representoiduksi maakuntayhteisön, ei yksittäisten ihmisten tai instituutioiden päätelminä. Tämä auttaa rakentamaan tunnoille yleisen mielipiteen luonnetta irrallisten ja mahdollisesti erilaisten näkemysten sijaan ja siten kirjoittamaan niihin sisään yhteisön painoarvoa. Tässä mielessä ajankohtaisanalyysit on kirjoitettu poliittisen sfäärin kielelle, ja ne ovat perusteltuja nimenomaan poliittisen päätöksenteon kontekstissa ja politiikkaan vaikuttamisen näkökulmasta.

Yhteisöllistäessään tiettyjä käsityksiä alueelliseksi tahdoksi lehden voi kuitenkin väittää pelaavan ehkä liiankin varman päälle. Pulmia tosin ei ehkä synny, jos lukijakunta on niin yhtenäinen, että se yhtyy 'yhteiseen' kantaan. Jos maakuntalehti sen sijaan muotoilee monitahoisesta, ristiriitaisesta ja kiistanalaisesta asiasta maakunnan yhden ja yhteneväisen tahdon, tilanne on ongelmallisempi. Tällöin se paitsi sulkee lukijoita ehdottamansa yhteisön sisään myös rajaa osan lukijoista siitä ulos.

8.3 Maakuntalehden virallinen omakuva

Tarkastelen seuraavaksi maakuntalehdelle journalistissa teksteissä eksplisiittisesti rakentuvaa identiteettiä. Ensiksi tutkailen merkkipäivien tekstejä, joissa maakuntalehdet kertovat lukijoilleen historiastaan, tavoitteistaan, linjastaan ja lukijasuhteestaan, eli erittelen ns. juhlapuheen diskurssia. Toiseksi analysoin uutisia ja artikkeleita, joissa maakuntalehdet muulloin kuin pyöreitä vuosia täyttäessään valottavat omia tavoitteitaan ja suhdettaan lukijaan ja alueeseen. Teen näin, vaikka maakuntalehtien alueellisen omankuvan analysoimiseen työ tarjoaa vain vähän aineistoa. Kyse ei ole kuitenkaan aineiston ongelmasta, vaan siitä että maakuntalehdet heräävät kirjoittamaan itsestään lähinnä juhliessaan pyöreitä vuosia.

8.3.1 Synttärjuttujen korkealentoa

Juhlavuoden merkeissä ensimmäistä tämän työn aineistoajankohtaa eli vuotta 1987 viettivät *Keskipojanmaa* ja *Forssan Lehti*, jotka juhlivat tuolloin 70-vuotista historiaansa. Merkkipäivä toi alueellisen sanomalehden tehtävänasettelun pohdiskelut myös lukijoiden tykö. Vuosijuhlien uutiset toistivat periaatelinjauksia maakuntaan sitoutumisesta, lehden asemasta maakunnan henkisenä yhdysiteenä ja hengen ylläpitäjänä.¹¹⁵ *Keskipojanmaa* uutisoi juhlapäivää seuraavan aamun lehdessä (5.12.1987) näyttävästi: *Väyrynen Keskipojanmaan juhlassa: (esirivi) Maakuntien Suomi tarvitsee omia lehtiä*¹¹⁶. Uutistekstissä maakunnallisen sanomalehden tehtävä ja merkitys representoituvat virallisesti. Näin ingressin kärki muodikkaasti lokaalin ja globaalin yhteenkutoen:

Sanomalehti Keskipojanmaan 70-vuotisjuhlassa puhunut Keskustapuolueen puheenjohtaja Paavo Väyrynen muistutti maakuntien Suomen tarvitsevan omia maakuntalehtiä. Väyrynen huomautti samalla, että puolue ei sanele keskustalehdille, mitä niiden tulee kirjoittaa.

Väyrynen puuttui juhlapuheessaan myös Suomen asemaan yhdentyvässä maailmassa: – Maamme ei pidä eristäytyä muusta maailmasta, mutta kansainvälistymisen täytyy tapahtua Suomen ehdoilla, hän korosti.

115 Tarkastelen tässä siis vain varsinaisen aineiston syntymäpäiväjuttuja. Kaikki jutut eivät tietenkään ole samanlaisia. Vilkaistu lehtien historiikeissa viitattaviin vuosipäivien artikkeleihin riittää kuitenkin osoittamaan, että kyse on samantyyppisistä 'maakuntalehti täyttää vuosia' -diskurssityypin muottiin pakatuista teksteistä (ks. esim. Mällinen, Teuvo toim. (1981) *Kaleva 1899–1979. 80 vuotta sanomalehteä ja maailmanmenoa*; Piriä, Veikko (1981) *Taisteleva sanomalehti II. Ilkka vuosina 1930–1980, Pulakka, Pentti (1977) 60 aatteen ja työn vuotta. Sanomalehti Keskipojanmaa–Keski-Pohjanmaan Kirjapaino OY vuosina 1917–1977 ja Suomen lehdistön historian juhlanumeroluettelot*).

116 Väyrysen näkyvyyttä ja *Keskipojanmaan* keskustasitoutuneisuutta lisäsi juhlapäivän uutisoinnissa se, että lehti julkaisi puoluejohtajan puheen lyhennettynä kakkosivun yliönä: *Itsenäisyytemme on vahvalla pohjalla*. Siinä Väyrynen toisti ajatuksia maakuntien Suomesta, maakunnan ja maakuntalehden yhteydestä ja eritteli "keskustapuolueen ja sitä kannattavan lehdistön" suhdetta.

Katkelman jälkeen uutinen jatkaa aiempaa vapaammin liikkuvista pääomista. Väliotsikon jälkeen teksti palaa maakuntalehdistön alueellisuuteen virallisiin diskursseihin nojaten. Lukijoiden sijaan teksti puhuu maakuntien Suomesta, jonka ”parhaita puolustajia ovat maakuntien omat lehdet”. Mielenkiintoista on, että vasta viimeisen väliotsikon jälkeen kertoja viittaa itse juhlaan. ”Yleisön” teksti käsittelee yhdellä virkkeellä: sitä oli salintäydeltä. Maaherrat uutinen mainitsee nimineen:

Sanomalehti Keskipohjanmaan ja sitä kustantavan Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy:n 70-vuotisjuhla kokosi Snellman-salin täyteen yleisöä. Tilaisuutta kunnoittivat sekä Vaasan että Oulun läänin maaherrat, Mauno K a n g a s n i e m i ja Ahti P e k k a l a.

Forssan Lehti viritti lukijakuntaansa 70-vuotisen historiansa tunnelmaan alkuvuodesta julkaisemalla pääkirjoituksen *Forssan Lehti juhlavuoteen*. Lehti representoitiu hyvinvoivana ja ajan hermolla alati elävänä julkaisuna, joka on vakiinnuttanut asemansa Lounais-Hämeen maakunnallisena äänenkannattajana. Pääkirjoituksen loppupuolella lehden tavoitteenasettelu tiivistyy linjapaperien muotoiluista tutuin sanankääntein (*Forssan Lehti* 4.1.1987):

Lehti elää voimakkaasti oman maakuntansa väestön mukana pyrkien kannanotoillaan ja kirjoituksillaan rakentavassa hengessä lujittamaan lounaisen Hämeen elämää.

Samana päivänä lehti julkaisi artikkelin historiallisista vaiheistaan. Juttu *Forssan Lehden ikään mahtuu itsenäisen Suomen historia* käy läpi perustamisen, ilmestymiskertojen lisääntymisen, talousvaikeudet ja niistä selviytymisen, sukupolvenvaihdoksen yms. Viereen taitettu pienempi uutinen *Tukea urheilulle ja kulttuurille* (esirivi) *Lehti lähestyy virstanpylvästä* puolestaan valottaa lehden tapoja huomioida maakunnan elämää. Väliotsikko nostaa esiin lehden yleisön: *Lukijoille kilpailuja*. Näin väliotsikon jälkeen kohdissa, jossa lukijat tai lukijakunta mainitaan:

Vuoden lopulla kutsutaan koko lukijakunta osallistumaan juhlavuoteen liittyvään lukijakilpailuun, jossa kilpaillaan arvokkaista palkinnoista. Matkailua kaipaaville lukijoille on jo toisen kerran luvassa lukijamatka. Ajankohta ja matkan kohde ratkaistaan kevään kuluessa.

Syntymäpäivän jälkeisen aamun *Forssan Lehdestä* juhlat veivät kaksi sivua (*Forssan Lehti* 28.11.1987). Pääjuttujen *Esko Aaltosen periaatteet säilyneet 70 vuotta* (esirivi) *Forssan Lehden linja on yhä elinvoimainen ja 70-vuotiaalla Forssan Lehdellä runsaasti onnittelijoita* (esirivi) ”Pitkä ikä ei ole yli-ikäisyyttä” virallista ja juhlavaa sävyä korostaa kuvitus, joka rakentaa merkkipäivän tilaisuuksia ’arvokkaiden’ esiintyjien ja juhlijoiden arvokkaina kokoontumisina. Jälkimmäisen jutun kuvakollaasissa lehteä tervehtivät maanpuolustus (”maanpuolustus on aina ollut Forssan Lehdelle tärkeä asia”), Lounais-Hämeen Musiikkipäivät ry (”Forssan lehdessä ymmärrettään kulttuurin merkitys”), Forssan Seudun Puhelin Oy (”on kuin oikea käsi lehtitalolle”), Rakennusvalmiste Oy (”totesivat lehden antaneen heille henkistä rakennusainetta”), Maatalouden tutkimuskeskus (”maatalouden tutkimus on ehtymätön uutislähde”), Kanta-Hämeen seutukaavaliitto (”Forssan Lehden palstoilla on viitoitettu suunnittelun linjoja”), Forssan sotaveteraanit (”syntyä vilkas keskustelu”) sekä Posti- ja telelaitos (”Suuri ilo onnitella!”).

8.3.2 Omakuva uutissivuilta piilossa

Kun juhlahjutut ja -sivustot ilmestyvät merkkipäivien tahdissa, uutiset lukijatutkimuksista ovat sen sijaan harvinaisia eivätkä siten seuraa tutkimusten rytmii. Niitä lehdet julkaisevat ainoastaan poikkeuksellisesti, sillä työn aineistoon niitä kertyi vain 2. Molemmat jutut ilmestyivät *Kalevassa* sen julkaistessa teettämästään selvityksestä kakkosivun artikkelin sekä taustajutun. Suomen Gallup-Media Oy:llä teetetty tutkimus oli otsikoitu: *Lukijatutkimuksen välittämä kuva Kalevasta: (yläriivi) Pohjoissuomalaisten asialla, tasapuolisesti* (pääotsikko) (Kaleva 26.11.1994).

Utinen on kiinnostava harvinaisuudessaan ja näkökulmaltaan. Syntymäpäiväjutuista poiketen teksti ei vakuuta juhlapuhujan sanoin asian olevan näin, vaan kertoo lehden lukijoiden näkemyksen pohjoissuomalaisuudesta ja Pohjois-Suomen asialla olemisesta. Merkille pantavaa tutkimuksessa on kysymys: "miten hyvin seuraavat vaikuttajatahot tuntuvat välittävän *tavallisen pohjoissuomalaisen* ihmisen asioista" (kursivoinnit JH). Se nimittäin antaa ymmärtää, että tavoite on juuri tämä. *Kalevan* ohella vaikuttajatahoiksi on vastauskohdassa tarjottu kunnan virkamiehet, valtion virkamiehet, kunnan poliitikot, kansanedustajat, radio, televisio sekä *Helsingin Sanomat*.

Lukijatutkimus on *Kalevalle* myönteinen: 59 prosenttia vastaajista sanoi lehden välittävän paljon tavallisen pohjoissuomalaisen asioista, 34 prosenttia jonkin verran. Vain yksi prosentti vastaajista oli sitä mieltä, että lehti ei tuntunut välittävän tavallisen ihmisen asioista lainkaan. Kuusi prosenttia ei osannut sanoa. Vain 22 prosenttia oli sitä mieltä, että virkamiehet välittävät paljon tavallisten ihmisten asioista, poliitikoista tätä mieltä oli vain 18 prosenttia tutkimukseen osallistuneista.

Utisen perusteella tutkimuksessa on kysytty myös *Kalevan* luotettavuudesta ja sekä juttujen mielenkiintoisuudesta. Kiinnostavaa on, että kun 93 prosenttia lukijoista oli sitä mieltä, että lehti välittää paljon tai jonkin verran tavallisen pohjoissuomalaisen asioista, uutisen mukaan "59 prosenttia lukijoista yhdisti väitteen paljon mielenkiintoista luettavaa" ja 76 prosenttia väitteen "luotettava uutislehti". Utinen ei erittele kysymykseen vastaamista enempää, joten pohdinta jää puolitiehen. Tuloksista voi kuitenkin lukea toimitukselle haasteen alue- ja lukijalähtöisen journalismin eroja pohdittaessa: tavallisten lukijoiden asioista välittäminen ja luotettavuus ovat toteutuneet kiinnostavuutta paremmin, sillä huomattava osa lukijoista katsoo lehden välittävän tavallisen ihmisen asioista mutta ei välttämättä heitä kiinnostavalla tavalla.

Toisaalta *Kalevan* lukijat näyttävät siis olevan tyytyväisiä siihen, että lehti on kiinnostunut heidän asioistaan ja 'puolustaa' heitä. Pohjoissuomalaisten ihmisten asioiden kannalta uutisessa ja tutkimuksessa pistää silmään kuitenkin suoraviivainen näkemys "tavallisen pohjoissuomalaisen ihmisen asioista". Olisiko saman asian voinut kysyä toisin – tai olisiko se ollut syytä muotoilla toisin. Olisiko vastaus nimittäin ollut toinen, jos kysymyksessä olisi väitetty, että tavalliset ihmiset asioineen ovat esillä *Kalevassa*. Pyörittelipä tekijä kysymyksiä näin tai ei, lopullisessa muodossa kuuluu tekstien valossakin maakuntalehdille tyypillinen lähtökohta toimia alueen asioidenhoitajana sekä kyky ja keinot haalia itsenäisesti sivuille alueellisesti tärkeät asiat, näkökulmat ja kannanotot.

Keskipohjanmaassa julkaistun Väyrysen yliön tapaan *Kalevan* uutinen todistaa sitoutumattomuutta lukijoille, nyt tutkimuksen arvovallalla ja objektiivisuudella. Huomion kiinnittää juttukokonaisuuden ingressityyppinen teksti kaavioiden alla:

“Kaleva on pohjoissuomalainen sanomalehti. Se on sitoutumaton”. Tämä periaate on toteutunut myös käytännössä, tutkimus todistaa

Sitoutumattomuudeksi lehti tulkitsee sen, että 62–69 prosenttia vastaajista katsoo lehden suhtautuvan asiallisesti suurimpiin puolueisiin (mainittu kahdeksan puoluetta). “Ei osaa sanoa” -vastanneita on 19–27 prosenttia eli neljä–viidesosaa. Tähän uutinen ei kuitenkaan pysähdy.

Uutinen on kiinnostava myös taiton vuoksi. Uutisen muotoon rakennettu kokonaisuus ja kaaviot ingressityyppisen otsikon *tutkimus todistaa* -ilmauksen kautta ilmaisevat halua todistaa, että lehden linja on tutkimuksen avulla todettu käytännössä todeksi. ‘Todentamisen’ näkökulmasta faktuaalisuuden ja objektiivisuuden vaatimusten muotoon kirjoitettu uutinen onkin perusteltu valinta; se korostaa tulosten tosiasiallisuutta ja puolueettomuutta. Silti on paikallaan pohtia, miksi kirjoittaa lehden ja lukijakunnan välisestä suhteesta uutinen, joka muotona rakentaa etäisyyttä lehden ja lukijan välillä. Lukijoita ei nimittäin puhutella suoraan, eikä teksti sen enempää tuo journalisteja tykö. Tässä mielessä uutistyylin voikin nähdä ristiriitaiseksi aiheen kanssa – ainakaan se ei muotona auta rakentamaan läheistä lehti–lukija-suhdetta. Välttämättä tämä ei toki ollut tarkoitukseen, sillä saman päivän kakkossivulla päätoimittaja sivusi artikkelissaan *Sanomalehti on vuorovaikutusta* samaa aihetta (Kaleva 26.11.1994). Artikkelissa päätoimittaja tulkitsee tutkimuksen antaneen perusteen jatkaa entiseen malliin. Merkillä pantavaa on, että se “nöyrällä mielellä” huomioi, etteivät prosentit hiponeet sataa:

Tällainen palaute rohkaisee jatkamaan omaksutulla linjalla. Mutta rohkaistuneenaakaan emme tietysti unohda sitä tosiasiaa, että *Kalevan* saama prosenttiluku tuossa tutkimuksessa oli sentään melko kaukana sadasta. Nöyrällä mielellä yritämme terästä otettamme.

Kalevan kaltaiselle sitoutumattomalle sanomalehdelle on mukavaa palautetta sekin tutkimustulos, että pohjoissuomalaisten suuri enemmistö katsoo lehtemme suhtautuvan eri puolueisiin asiallisesti.

Uutiseen verrattuna huomionarvoista on myös se, että artikkeli puhekielimäisempien ilmausten, me-muodon ja jutustelelevamman tyylin (“emme tietysti unohda”, “yritämme terästä otettamme”, “oli sentään melko kaukana”, “mukavaa palautetta”) avulla rakentaa lehden ja sen lukijan suhteesta vähemmän autoritaarista. Me-muodon kautta se antaa ymmärtää, että toimituksessa on kyse ihmisistä eikä instituutiosta.

Kolmanneksi maakuntalehdet tuovat esiin rooliaan alueellis-yhteiskunnallisena vaikuttajana ‘tavallisissa’ jutuissa muiden aiheiden lomassa. Tällaiset jutut ovat harvinaisia. Olen viitannut *Kalevan* artikkeliin, jossa se toi esiin tiedotusvälineen tehtävän mieltä tehtaalle paras sijoituspaikka. Sen lisäksi aineiston teksteistä vain jotkut *Ilkan* artikkelit rakensivat eksplisiittisesti lehden alueellista identiteettiä. Keskeistä on lehden representoituminen eri tavoin aktiivisena maakunnallisena vaikuttajana. Päätoimittajan kakkossivun artikkelissa *Elintarvikkeita Etelä-Pohjanmaalta* kiteytyy lehden ja muiden alueellisten instituutioiden vastuullistami-

nen toimintaan alueellisen hyvän puolesta. Näin *Ilkan* päätoimittaja artikkelissaan (Ilkka 25.10.1994):

Tieto, taito ja osaaminen ovat nyt avainasemassa. Elintarvikealan koulutusta ja tutkimusta pitää lisätä, niin maan kuin maakunnankin mittakaavassa. Kävimme näistä asioista vakavaa keskustelua viime torstaina, kun Helsingin yliopiston maatalousmetsätieteellisen tiedekunnan dekaani, lihateknologian professori Eero Puolanne vieraili Seinäjoella ja Nurmossa.

Professori antoi tunnustusta sekä elintarvikealan laitoksille että sille vakavuudelle, jolla maakunta suhtautuu alan kehittämiseen tieteenkin avulla.

[..] Valitettavasti professuuria ei maksa yliopisto eli valtio, vaan se pitää ainakin alkuun maakunnan maksaa. E-P:n liiton, Seinäjoen, vähän muidenkin kuntien, elinkeinoelämän. Monet maakunnan firmat, Ilkka yhtenä, ovatkin jo tehneet selviä isoja rahapäätöksiä.

Taistella pitää. Unionia torjuttiin kunniakkaasti, mutta ylivoima oli liiallinen. Nyt on alkamassa taistelu maakunnan elinvoimasta. On tehtävä toteuttamiskelpoinen maakunnan henkiinjäämisohjelma.

Ensimmäisen kappaleen me-muoto ("kävimme") rakentaa *Ilkalle* ja sen päätoimittajalle aktiivista roolia taistelussa maakunnan henkiinjäämisestä (vrt. viimeinen kappale). Artikkelin lopussa lehden ja päätoimittajan työ kiteytyy Seinäjoelle perustettavan maaseutuyrittäjyyden tutkimusprofessuurissa, jossa lehden keskeinen rooli ei jää epäselväksi. Tekstikatkelman lopussa me-muoto muuttuu passiiviin ("Unionia torjuttiin kunniakkaasti"), joka lehden näkökulmasta oivasti nostaa lukijat lehden rinnalle toimijoiksi.¹¹⁷

Myös *Ilkan* uutiset konstruoivat lehdelle ahkerasti alueen hyväksi toimivan maakuntalehden identiteettiä. Kyse on ennen muuta päätoimittajan luottamus- tehtävien kautta syntyvästä sanomalehden aktiivisuudesta. Uutisessa *Johtaja Jouko Havunen Kurikassa: (yläriivi) Usko oman läänin korkeakouluopetukseen elintärkeää* (Ilkka 27.4.1994) päätoimittaja pääse ääneen toisen väliotsikon jälkeen. Kertojan diskurssi toteaa hänen kertoneen Etelä-Pohjanmaan korkeakoulu yhdistyksen menestyksekkästä toimintavuodesta. Päätoimittaja on päässyt myös uutiskuvaan, jonka teksti kertoo tilaisuudesta ja kuvasta näin:

EP:n korkeakoulu yhdistyksen 'provinssikokouksen' pitopaikkana oli Kurikan kaupungintalon valtuustosalin. Eturivissä valtuuston puheenjohtaja Kauko Kotiranta (vas.) ja yhdistyksen puheenjohtaja Kari Hokkanen, taustalla mm. kunnanjohtaja Risto Hakala.¹¹⁸

Ilkan artikkelit ovat siinäkin mielessä kiinnostavia, että niissä ei havainnollisteta vain lehden itselleen omaksuma aktiivinen alueellisen priimusmoottorin tehtävä, vaan myös päätoimittajan henkilön keskeisyys maakuntalehden alueellisuuden kannalta. Siksi erittelen seuraavaksi lähemmin päätoimittajien käsityksiä journalismin alueellisesta tehtävästä.

117 Lause on kiinnostava myös poliittisuuden 'verhoutumisen' näkökulmasta: EU:n torjuminen representoituu maakunnan yhteisenä pyrkimyksenä, kun taas EU:n kannatus maakunnassa häipyy.

118 Saman yhdistyksen kokouksen tiimoilta *Ilkan* päätoimittaja oli aineistossa esillä myös myöhemmin (kuusipalstainen kokousuutinen 28.12.1994).

8.4 Maakuntalehti alueen asialla – haastateltavat puhuvat

Työn viimeinen alaluku jakaantuu kahtia. Syvennyn ensin päätoimittajien puheeseen. Olen kiinnostunut siitä, miten maakuntalehden alueellinen tehtävä, sen mahdollisuudet ja rajat representoituivat heidän puheessaan sekä millainen vaikuttajarooli lehdelle rakentuu. Tämän jatkumoksi tarkastelen, miten maakunnallisen uutisjournalismin tavoitteet ja käytänteet representoituivat haastateltavien puheessa. Koska on kyse uutisjournalismin ideaaleista, ihanteista ja konventioista, erittelen tässä yhteydessä paitsi päätoimittajien myös uutispäälliköiden ja ns. kirjoittavien toimittajien puhetta.

8.4.1 Maakunnan ääni valtakunnan tietoon ja toisin päin

Päätoimittajien näkemyksissä toistuvat enemmän tai vähemmän tiukasti linjapaperien muotoilut maakuntalehden tehtävästä. Kaksi haastateltua päätoimittajaa mainitsi paperin viittauksenomaisesti, yksi oli etsinyt paperin esiin ennen haastattelua ja lainasi sitä suoraan. Tässä mielessä puheet ovatkin huomattavassa määrin jatkumoa virallisen omankuvan representaatioille.

Tiivistäen maakuntalehden alueellinen tehtävä on kahtalainen. Yhtäältä tavoite on kertoa alueen 'uutistapahtumista' ja toisaalta maakunnan äänenkannattajana edistää sen eloa ja oloa. Uutisoinnissa kaikkien mukaan tavoite on olla levikkialueen nopea, kattava ja luotettava uutislehti – yksinkertaisesti paras levikkialueen asioissa. Vaikka maakunnan hyvinvointi on myös jaettu tavoite, sen merkitys ei ole yksiselitteinen. Marginaalista katsantoa päätoimittajien joukossa edustaa epäilevä asenne lehden rooliin alueellisen edun ajajana. Näin yksi haastateltu päätoimittaja:

NN: Jos nämä asiat pannaan vastakkain, sanoisin että tiedonvälitysfunktio eli uutisten välittäminen on painavampi asia kuin alueen etujen ajaminen. Näkisin sen hieman vanhanaikaisena ja mahdottomana, että keskitytään olemaan airut painamassa päälle hyvien asioiden puolesta. Haluamme ensinnäkin itse päättää, mitkä asiat ovat hyviä. Ei lähdetä siitä, että ulkopuoliset kertovat mitkä asiat ovat arvokkaita. Tässä [on keskeistä] toimituksellinen itsenäisyys ja riippumattomuus sen suhteen, että päätämme itse mitkä asiat ansaitsevat esimerkiksi pääkirjoituspalstalla tai kommentteissa esimerkiksi tukeamista ja mitkä ei. Se on selvää, että uutispalstoilla ei asioita tueta tai paineta alas, se kuuluu kommenttisivuille.¹¹⁹ (KH5)

Kuusi päätoimittajaa seitsemästä lähti liikkeelle sen sijaan roolista alueen äänenä. Maakuntalehden tehtävä representoitiin tällöin levikkialueen kehityksen linjoittamisena ja vauhdittamisena, asioiden julkisuuteen tuojana ja puolustajana. Yksi päätoimittaja täsmensi 'äänenä olemisen' niin, että lehti on valtakunnan ääni maakunnassa ja maakunnan ääni valtakunnassa. Maakunnan ääni valtakunnassa

---

119 Lainauksessa on olennaista epäilevä suhtautuminen alueen edun ajamiseen sekä journalistisen riippumattomuuden keskeisyys ("haluamme itse päättää"). 'Lehden' kyky arvioida tärkeän ja epäolennaisen välillä tuli esiin myös muissa haastatteluissa (ks. 8.2).

-ajatus representoitui myös tehtävänä tiivistää maakunnassa vallitsevat "merkittävät" mielipiteet "maakunnan tahdoksi":

NN: Sitten sen tehtävä on olla maakuntansa mielipiteen tulkki, toisaalta sen tiivistäjä.. sen pitää koota sivuilleen maakunnassa vallitsevat merkittävät mielipiteet ja sitten tiivistää ne maakunnan tahdoksi ja sillä tavoin toimia maakunnan edun ajajana. Näin mä sen määrittelin. (KH1)

Maakunnan tahdon tiivistymisessä lukijan rooli on kiinnostava. Olennaista on ensinnäkin, että lukijan rooli ei ole keskeinen päätoimittajien pohtiessa maakunnan etua. Vain yksi mainitsi lukijalähtöisyyden: "Toimituspolitiikka on lukijalähtöistä", päätoimittaja toisti linjapaperia kuitenkin käsitettä erittelemättä. Sen sijaan enemmän puhe toisti maakuntadiskurssien ja diskurssityyppien analyysien tapaan maakuntalehden roolia alueen edustajana, mikä tarkoittaa räätälöityä uutispakettia ja 'maakunnallisesti tärkeiden' asioiden puolustamista lukijayleisölle. Toiseksi olennaista on, että journalismin keskusteleavuus ja rooli kansalaiskeskustelun virittäjänä eivät korostuneet. Vain yksi päätoimittaja mainitsi keskustelun valottaessaan lehensä tehtävää luettelomaisesti:

Lehti on sitoutumaton maakuntalehti, pyrkii objektiivisesti, totuudenmukaisesti ja tarkkaavaisesti analysoimaan ja selostamaan levikkialueen tapahtumia ja ottamaan kantaa levikkialueen asioihin ja edistämään keskustelua.

Maakuntalehden omaakuvaa peilaa myös se, miten alueellinen ja valtakunnallinen päätöksenteko representoituvat päätoimittajien puheessa. Keskeistä on, että alueellinen päätöksentekojärjestelmä representoitui marginaalisena ja keskeisiä alueellisia toimijoita paikantuu levikkialueen ulkopuolelle. Etenkin hallitus representoitui politiikkansa kautta keskeisenä alueellisena vaikuttajana. Siksi on 'loogista', että 1987 koottu hallitus oli tutkimuksen pohjalaislehtien päätoimittajien mukaan ongelmallinen, koska siihen ei kuulunut levikkialueelta kotoisin olevaa ministeriä. On myös huomattava, että tämä ei tarkoita välttämättä 'tietynväristä poliittista identiteettiä' lehdelle. Myös porvarillisen *Hämeen Sanomien* päätoimittaja valitteli oman maakunnan ministerin puuttumista ja totesi, että vuosi 1987 oli *Hämeen Sanomille* ja Kanta-Hämeelle huonoa aikaa tästä syystä.

Hallituskeskeisen ajattelun toinen puoli on, että vuoden 1987 hallituskoostumus nosti alueellisten sanomalehtien merkitystä alueiden edun puolustajana. Näkemykseen kutoutuu mielenkiintoisesti sisään, että kotiseudulta oleviin ministereihin 'rinnastuvat' maakuntalehdet paikantuvat näin(kin) poliittisiksi vaikuttajiksi.

Olennaista on myös, miten kansanedustajat eroavat päätoimittajien puheessa olennaisesti ministereistä. Pikkupolitikointiin sortuvia kansanedustajia on syytä herätellä, ahdistella ja muistuttaa koko alueen edusta, mikä tekee maakuntalehdestä tarpeellisen muistuttajan. Toisaalta kansanedustajien rooli kasvaa, jos alueen 'omaa' ministeriä hallituksesta ei löydy. *Ilkan* päätoimittaja katsoi, että tilanne maakuntien kannalta olisi ollut Holkerin hallituksen aikana huonompi, ellei lehti olisi ahdistellut teksteillään hallituspuolueiden kansanedustajien maakunnassa. Olihan tuolloin päätoimittajan sanoin vallalla sellaiset voimat, joiden mielestä maakunnat ovat karrikoituna kansantalouden painolasti.

Kaikkiaan maakuntalehdet tavoittelevat päätoimittajien puheessa ennen muuta valtakunnallista vaikuttaja-asemaa. Kannanottojen on saavutettava alueellisen tasa-arvoisuuden nimissä poliittiset päättäjät, mikä paikantaa keskeisimmät alueelliset vaikuttajat levikkialueen ulkopuolelle: valtioon, päättäjiin, hallitukseen ja eliittiin. Olennaista on samalla, että tekstien arvioit, kommentit tai neuvot on diskurssityyppien analyysin johtopäätösten mukaan syytä nähdä nimenomaan pyrkimyksenä vaikuttaa yhteiskunnan politiikkaan.¹²⁰

Kansalaisjournalistisesti virittynyt uudistustoiminta, koulutus ja tutkimus ovat arvattavasti nostaneet lukijakunnan roolin aiempaa aktiivisemmaksi ja keskeisemmäksi ainakin muutamissa maakuntalehdissä (ks. esim. Kunelius 1999; Heikkilä 1999b; E. Hujanen 2000). Jos haastattelut tehtäisiinkin nyt, niissä olisi ehkä enemmän pohdintaa maakuntalehden tehtävästä levikkialueen sisällä. Tämän puolesta puhuu myös aluediskurssien muodonmuutos; hallintouudistukset ja EU ovat tehneet omasta aktiivisuudesta ja osaamisesta nousevan selviytymisen tärkeäksi.

Diskurssien ehdotus poliittisen päätöksentekojärjestelmän hierarkiasta ja vallasta ei ole vain silmiinpistävän hallituslähtöinen, vaan se on myös omiaan korostamaan alueellisuuden likeisyyttä poliittisiin kädenvääntöihin. Julkituotua (puolue)poliittista sitoutumattomuutta ja alueellista ponnistusta ei siksi ole syytä ymmärtää kannanottojen ja ideologioiden häviämisenä teksteistä eikä pyrkimyksenä puhdistaa sivut niistä. *Ilkan* rakentuminen lehden päätoimittajan puheessa keskeisenä Holkerin hallituksen politiikan kyseenalaistajana ja vaihtoehtoisen linjan vaatijana kuvastaa alueellisen sanomalehden pyrkimystä vaikuttaa yhteiskunnan politiikkaan suoraviivaisesti. Asemoihan se sanomalehden paitsi poliittiseksi vaikuttajaksi myös vaihtoehtoisen politiikan määrittelijäksi.

Taustaltaan ja aineistoajankohtana vielä virallisesti keskustalaisen lehden päätoimittajan arvioksi edellinen ei yllätä, varsinkin kun tutkimuksen keskustalehtien päätoimittajat eivät yrittäneetkään irrottaa lehdistään keskustalaisuutta vaan pikemminkin päinvastoin¹²¹. Tässä mielessä erityinen mielenkiinto kohdentuu sitoutumattoman maakuntalehden poliittiseen vaikuttajarooliin. Avoimimmin sitoutumattoman sanomalehden poliittisuutta purki *Hämeen Sanomien* päätoimittaja, joka ensiksikin täsmensi lehtensä sitoutumattomuuden porvarillisuudeksi ja toiseksi määritteli sitä suhteessa kokoomukseen: lehti on lähellä kokoomusta ja porvarillisuus sitä, että "saamme ja uskallamme olla eri mieltä kokoomuksen kanssa". *Etelä-Suomen Sanomien* päätoimittajan puheessa lehden arvomaailma ei sen sijaan linkittynyt tiukasti johonkin poliittiseen puolueeseen tai suuntaan, vaan linjausta toistaen lehti representoitui sitoutumattomana. *Kalevalle* rakentui niin ikään sitoutumaton identiteetti, kun päätoimittaja perusteli moniarvoisuutta eri

---

120 Omalla tavallaan tätä todisti *Kalevan* artikkelitoimittaja Tuulikki Ukkola ryhtyessään keväällä 1990 kansanedustajaehdokkaaksi. Lehtihaastattelussa hän purki pessimististä käsitystään sanomalehden vaikutusmahdollisuuksista: vaikka Pohjois-Suomen asiat menivät pieleen, hänen työnsä eli kirjoittaminen Pohjois-Suomen puolesta ei mennyt perille (Keskipohjanmaa 3.12.1990: E. Hujanen).

121 *Ilkan* ja *Keskipohjanmaan* päätoimittajat eivät halunneet priorisoida keskustalaisuuden ja maakunnallisuuden välillä. Se olisi heidän mielestään mahdotonta, koska nämä asiat kuuluvat lujasti yhteen.

poliittisten puolueiden tasapuolista kohtelua valottavin esimerkein. Päätoimittajan mukaan *Kaleva* eroaa konkreettisesti puoluelehdestä siinä, että pohjoissuomalaiset kansanedustajaehdokkaat saavat puolueväristään riippumatta osallistua kyselyyn, jossa lehti esittää ehdokkaille kysymyksiä. Hän myös mainitsi, että lehti on 1970-luvun lopulta lähtien antanut pohjoissuomalaisten kuntien vaaliliitoille tilaisuuden esitellä näkemyksiään.

Maakuntahallinnon muodot ja termi 'maakuntien Suomesta' tarjoavat myös vaa'an poliittisuuden ja alueellisuuden yhteen nivoutumisen erittelyyn. *Hämeen Sanomien* päätoimittaja nimesi maakuntahallinnon keskustalaisten viljelemäksi asiaksi. Maakunta-sanaan kytkeytyvät poliittiset kaiut olivat kuultavissa myös siinä, että *Etelä-Suomen Sanomien* päätoimittaja yhdisti termiin 'maakuntien Suomi' keskustalaisen sävyn. *Ilkan* ja *Keskipohjanmaan* päätoimittajat taas uskoivat, että heidän luotsaamiensa lehtien on keskustalaisina luonteva korostaa maakunnallisuutta. *Ilkan* päätoimittaja piti "maakuntien kannattamista" mahdottomana puolestaan kokoomuslaisille maakuntalehdille.

Vaikka sitoutumattomuuden ja poliittisuuden problematiikka tulee käsiteltyksi tässä ainoastaan alueellisesta vinkkelistä, tulokset kertovat näin, että sitoutumattomuus ja alueellisuus periaatelinjoina ja journalististen käytänteiden paaluttajina kätkevät taakseen erilaisia merkityksiä. Siksi kumpaakaan niistä ei ole perusteltua ottaa itsestään selvänä.

Vaikka puolueiden ja yhteiskunnan politiikkaan vaikuttaminen on tärkeää, käsitykset sanomalehden vaikutusmahdollisuuksista eivät ole automaattisesti myönteisiä. *Hämeen Sanomien* päätoimittaja arvioi positiivisesti lehden saavutuksia: sen avulla levikkialueelle on saatu niin liikenneopisto kuin moottoritiekin. Vaikutusvalta rakentui myönteisesti myös *Ilkan* ja *Pohjalaisen* päätoimittajien puheessa: "Jos täällä hakataan, lastut tuntuvat lentävän Helsinkiin asti", jälkimmäinen muotoili. Hän mainitsi myös lehden saamat kutsut valtakunnallisten järjestöjen ja elinten tilaisuuksiin. Hän ei uskoisi kutsua tulevan, ellei lehteä koettaisi valtakunnallisena vaikuttajana. Lisäksi hän nosti esiin oman aktiivisuuden merkityksen ja kehaisi, että tekijät itse asettavat valtakunnallisen painoarvon. Päätoimittaja mainitsi erikseen, kuinka lähes päivittäin joku toimituksesta käy Helsingissä haastattelemassa päättäjää, poliitikkoa, ay-liikkeen ihmistä tms. Olennaista ei ole vain usko lehden mahdollisuuksiin vaikuttaa vaan myös vaikutusvallan paikantuminen 'keskeisiin paikkoihin' Helsingissä.

Muut päätoimittajat eivät sen sijaan kehuneet suoranaisilla vaikutuksilla. *Kalevan* päätoimittaja arvioi vaikutusvallan valtakunnan politiikkaan vähäiseksi: "[...] tuskin ne Helsingin herrat aivan vähällä siihen ajatukseen tulevat mukaan." Hän kuitenkin purki epäilevää kantaansa journalistien ammattitautina kyyneysytenä:

NN: Tulee mieleen tämä Pohjois-Suomea rasittanut ilmiö, että Holkerin hallituksessa ei ollut yhtään pohjoissuomalaista ministeriä. Se oli asia, josta itse henkilökohtaisesti kirjoitin ennen kuin hallitus oli muodostettu. Ei se mitään vaikuttanut. Ja sitten kun kokoomus uusi ministerikaartiaan, itse henkilökohtaisesti kirjoitin asiasta. Mutta ei se

mitään vaikuttanut. Nyt kun tätä hallitusta [Ahon johtamaa porvarihallitusta] muodostettiin, niin mä taas kirjoitin asiasta. Nyt on väitetty, että vaikutti mutta..." (KH4)¹²²

Vaikutusvaltaa tarkasteltaessa on hyödyllistä kääntää katse myös levikkialueen kokoon ja sijaintiin. Haastattelujen perusteella voi sanoa, että mitä pienempi tai pohjoisempi maakuntalehti on levikkialueeltaan ja sijainniltaan eli se edustaa periferiaa alueellisella tasolla tai pohjoinen-etelä-akselilla, sitä todennäköisemmin se etsii vaikutusvaltaa alueellisella tasolla ja suhteessa alueellisiin päättäjiin. *Keskipohtajanmaan* päätoimittaja nosti valtakunnan poliittisten päättäjien rinnalle läänitason päättäjät. Lehden valtaa hän arvioi asioiden julkisuuteen tuomisen näkökulmasta, sillä varsinaiseen päätöksentekoon vaikuttamisen valtaa lehti ei päätoimittajan mukaan omaa. Myös *Forssan Lehden* ja *Kalevan* päätoimittajat antoivat ymmärtää, että vaikutusvalta on omalla levikkialueella. Edellinen muisteli, että "kun ne tuossa kaupungintalolla oikein hermostuu ihmisten soittoihin, niin ne sanoo, että menkää katsomaan mitä Forssan Lehti päättää".

8.4.2 Uutisjournalismia perinteisesti ja modernisti

Tarkastelen lopuksi, miten haastatellut representoivat alueellisen uutisoinnin tavoitteita ja uutiskäytänteitä. Rytmittän tarkastelua haastattelupuheesta nousevan kahden uutisjournalismidiskurssin kautta, joita kutsun *perinteiseksi* ja *moderniksi diskurssiksi*. Moderni diskurssi tuli eksplisiittisesti nimetyksi yhden haastatellun uutispäällikön todetessa, että hän edustaa "tällaista modernia käsitystä". Sen vastakohtaa haastateltavista kukaan ei maininnut. Perinteisestä jäsenyyksestä olisi luontevaa lähteä liikkeelle, koska se paikantuu lähtökohdaksi. Aineisto puolestaan ohjaa ottamaan alkupääksi modernin uutisjournalismidiskurssin, koska se tuli nimetyksi.

Olennaista modernissa uutisjournalismidiskurssissa on, että maakuntalehden tehtävä tai asema levikkialueen asiainhoitajana representoituu vieraana ja maakunnallisuus itsestään selvänä lähtökohdana kantaaottavana ja kritiikkittömänä. Maakuntalehden tehtävä representoituu myös alueellisesta näkökulmasta 'vain' uutisten välittämisenä. *Hämeen Sanomien* haastateltava tiivistää ajatuksen näin:

JH: Mikä on Hämeen Sanomien tehtävä?

NN: Oman alueen uutisten kertominen tai valtakunnallisten asioiden, jotka heijastuvat tänne, usein isojen asioiden paikallistamista ja tuomista lähelle. Meidän etu on, että pystytään terävästi kertomaan alueen asiat. [...] Alueen etu on epämääräinen käsite nykyään, ikään kuin lehti olisi tässä taustavaikuttajana. Pyritään kertomaan objektiivisesti alueen hankkeista. Ainakaan mulla ei ole mielessä alueen edun ajaminen aktiivisesti. Totta kai kerrotaan isoista hankkeista mutta hankkeita täytyy myös arvioida kriittisesti. (KH8)

122 Lainauksessa on kiinnostavaa myös päätoimittajan ilmaus "itse henkilökohtaisesti kirjoitin", jolla hän viittaa artikkelisivulle kirjoittamaansa kuvalliseen artikkeliin. *Kalevan* pääkirjoituksia ei voi pitää henkilökohtaisina, koska palsta ei kerro kirjoittajien nimiä. Tässä mielessä päätoimittajan voi tulkita riisuvan pääkirjoituspalstan institutionaalista painoarvoa ja ajatella, että päätoimittaja panee *itsensä* likoon pikemminkin silloin, kun hän omalla arvovallallaan ja omana käsityksenään ottaa kantaa.

Uutisjournalismin etsiytyessä diskurssissa erilleen niin alueen kuin jonkin instituution etujen ajamisesta keskeiseksi tulevat tiedonvälitys, kriittisyys ja objektiivisuus. Seuraava katkelma haastattelupuheesta konkretisoi alueellisen tehtävän representoitumista selostamisena ja tiedottamisena ja tarvittaessa keskustelun herättämisenä. Siinä haastateltava myös perustelee linjaa: "Mutta on ymmärrettävä, missä Päijät-Häme sijaitsee". Tämä on mielenkiintoista, koska sijainnin nostaminen kytkeytyy ajatukseen journalismista ikkunana maailmaan:

NN: Se on toisten asia ajaa asioita, meidän tehtävä on selostaa ja tiedottaa, tarvittaessa ottaa kantaa ja virittää keskustelua. [...] Objektiivisuuden ja kriittisyyden vaatimus sisältyy myös paikalliseen ja maakunnalliseen uutisointiin. Uskon, että – sanon nyt tuntumalta – tämä ei ole koskaan ollut lehti, joka on pyrkinyt täysin rinnoin ajamaan maakunnallisia asioita. Se on linjajulistuksessakin sanottu. Tässä sanotaan, että tehtävä on puolustaa ihmisyksilön vapautta .. maakunnallisuudesta ei paljon sanota. Minusta tuntuu, että on jonkun muun lehden linjajulistuksessa saatetaan korostaa maakunnallisuutta vahvemmin. Mutta on ymmärrettävä, että Päijät-Häme on varsin epämääräinen. (KH5)

Perinteisessä diskurssissa maakunnan edun ajaminen representoituu sen sijaan maakuntalehden ja myös sen uutisjournalismin tehtäväksi: uutisointi on (myös) maakunnan etujen ajamista. *Pohjalaisen* ja *Ilkan* haastateltavien puheessa lehti näyttäytyi tässä hengessä maakunnan tulkkina. Näin uutispäällikkö uutisjournalismista ja alueellisuudesta:

NN: Uutisointi on myös maakunnan edun ajamista.. lehti on maakuntansa tulkki. Esimerkkinä tulee mieleen Vaasan yliopisto. Uutisten valinnassa kiinnitetään tällaisiin huomiota.. tai jos on joku uhka yllä, niin kirjoitetaan siitä. Jos on jokin uusi hanke, jonka paikasta keskustellaan, kirjoitetaan siitä juttuja. (PH3)

Kun perinteisen ja modernin suunnan edustajia asemoi lehtikohtaisesti, *Ilkka* ja *Pohjalainen* sijoittuvat perinteisen sekä *Hämeen Sanomat* ja *Etelä-Suomen Sanomat* modernin puolelle. *Keskipohjanmaan* ja *Kalevan* paikantaminen yksiselitteisesti jompaan kumpaan on pulmallisempaa. *Kalevan* haastateltujen diskurssia voi yhtäältä kuvata perinteiseksi. Pohjois-Suomen asialla ollaan. Esimerkiksi uutispäällikkö pohti näin:

NN: Pohjois-Suomelle tärkeitä asioita voi hyvin puolustaa myös uutisissa ja sitä tehdään jatkuvasti. Sitä tapahtuu mm. uutisten käsittelytavassa eli asioiden painottamisessa. (Me tarkastelemme asioita aina Oulun ja Lapin läänin näkökulmasta). Puolustustyötä tehdään myös haastateltavien valinnalla. Emme mene kyselemään kommentteja joltain Tiurin tapaiselta pohjoisen autioittajalta asioihin, jotka ovat näiden kahden läänin ihmisten hengissä pysymiselle tärkeitä. [...] Tiettyjä tarkoituseriä voidaan edistää myös silläkin, että jätetään jotain kertomatta. Moraalisesti tämä on toki kyseenalaista, mutta sellaista joskus tapahtuu. Aihepiiri voisi olla esimerkiksi joku hurjasti työllistävän uuden tehtaan sijaintikiista. Hesaan se saataisiin niin ja niin paljon edullisemmin, mutta pohjoisessa olisivat raaka-aineet lähellä. Jutussa korostettaisiin raaka-ainepuolta, työllistävää vaikutusta ja kaikkea muuta hyvää, mitä tämä auvoinen alue tarjoaa. (KV1)

Yhtä innokkaasti *Kalevan* haastateltavat karttavat sitä, että he olisivat muiden alueen edun nimissä toimivien henkilöiden tai instituutioiden juoksupoikia. Journalistinen harkinta ja päätöksenteko ovat tärkeitä. Kiteyttäen alueen asialla ollaan itsenäisesti. Näin uutispäällikkö kirjallisessa vastauksessaan:

NN: Suhde maakunnallisiin instituutioihin on mielestäni asiallinen. Todella asiallinen! Pystymme tekemään näiden instituutioiden kanssa yhteistyötä, mutta voimme olla niitä kohtaan myös hyvinkin kriittisiä. Kommentoijana ja tietolähteenä nämä maakunnalliset instituutiot ovat mielestäni kyseenalaisia. (KV1)

Pyrkimys etäänäytyä maakunnallisuudesta itseisarvoisena uutisoinnin lähtökohtana legitimoitui haastateltavien puheessa myös instituutioiden isojen projektien teoreettisuudella. "Maakunnan etu on tärkeä asia, jos se saadaan konkretisoitua", totesi yksi uutispäällikkö. Jos hyväksyy maakunnallisten instituutioiden hankkeiden paperinmakuisuuden, tarjoaako se kuitenkin perustelua hylätä 'teoreettiset projektit'. Sen sijaan voi kysyä, eikö abstraktien asioiden 'tulkitseminen' konkreettiseksi ja ymmärrettävälle kielelle ole maakuntalehden tehtävä.

Keskipohjanmaan ja *Hämeen Sanomien* haastateltavien puheessa valottuu puolestaan, miten vastakkaiset jäsenyykset voivat vallita saman talon sisällä. Kun päätoimittajien puheessa maakunnallisuus ja tehtävä levikkialueen äänenä korostuivat, uutisista vastaavien puheessa edun ajamisen lähtökohta uutisjournalismin periaatteena kyseenalaistui. Näin *Keskipohjanmaan* haastateltava:

NN: Maakunnan etujen ajaminen näkyy enemmän artikkelisivulla. En katso, että toimitus ajaa epäkriittisesti maakunnallisia hankkeita. Me ei olla markkinointi-ihmisiä. Totta kai me ollaan uutisoitu piirihallintoviranomaisten katoaminen mutta ei siinä ole ollut tarkoitushakuisuutta. Etujen ajaminen kuuluu artikkelipuolelle. Jotkut maakunnan ihmiset katsovat, että lehden tehtävä on arvostelematta ajaa kaikkia hankkeita. Katson että lehden ei pidäkään ajaa etuja. (PH6)

Aiempien tutkimusten mukaan ei ole poikkeuksellista, että journalistien ymmärrys heidän organisaationsa vallitsevasta kulttuurista vaihtelee. Mörä (1999, 77) mainitsee kaksi saman viestimen toimittajaa, jotka määrittivät organisaatiokulttuurin lähes päinvastoin. Eroja tulkitessaan hän usko, ettei toinen kuva ole oikea ja toinen väärä vaan molemmat kuuluvat organisaatioon. Eri näkökulmasta tilanne näyttää erilaiselta. Alueellisen edun ajamisen näkökulmasta on samalla tavalla olennaista, että organisaation jokainen jäsen luo osaltaan kulttuuria eikä jokin näkemys ole tulkittavissa todemmaksi tai oikeammaksi kuin jokin toinen.

Silti on mahdollista, että osa haastateltavista on valinnut juhla- ja osa arkipuheen diskurssin. Kuneliuksen (1998b, 213) mukaan juhlapuheen diskurssi esittelee ammatin ihanteita ja sen ideaaliroolia yhteiskunnassa. Arkisempi puhe on raadollisempaa: se ei kiistä ihanteiden merkitystä mutta ilmentää niiden kuilua jokapäiväiseen todellisuuteen. Ajatusta voi tulkita alueellisen uutisjournalismin näkökulmasta niin, että arkinen puhe myöntää journalismin kytkökset intresseihin avoimemmin. Perinteinen diskurssi olisi siten arkisempaa kuin moderni, jossa riippumattomuuteen liittyvät kysymykset saavat enemmän painoa ja jotka itse asiassa tekevät siitä juhlavampaa. Jos kysymystä ajattelee laajemmin maakuntalehden *tehtävään* näkökulmasta, päätoimittajien periaatteellisessa puheessa asainhoitajuus on helppo ymmärtää lähes ainoaksi mahdolliseksi tavoitteeksi. Siksi puhe erittelee ylipäättään enemmän tavoitteita kuin käytänteitä.

Tässä on tarpeen pysähtyä maakunnallisiin liittoihin, sillä maakuntalehtien suhde niihin vaikuttaa paitsi monitahoiselta myös ristiriitaiselta. Kuten olen todennut, yksi haastateltava nosti edellä mainittujen 'teoreettisten projektien' yhteydessä esiin kotoisen maakunnallisen liiton mutta esitti toiveen, että paperinha-

juisten projektien tehtäijänä sitä ei mainittaisi.¹²³ Haastattelujen perusteella ei voi päätellä, haluavatko journalistit ensisijaisesti irrottautua edunajajan kaavusta, pelkäävätkö he juoksupojan roolia vai vierastavatko he liittojen johtavia virkamiehiä poliittisina tai yksityisinä henkilöinä. Kaikki vaikuttavat kuitenkin syytä etsiä etäisyyttä. Henkilöristiriitojen näkökulmasta on hedelmällistä sivuta *Keskisuomalaisen* läänikiistan aikaisia artikkelitekstejä, joissa lehti argumentoi Jyväskylävetoisen Keski-Suomen läänin puolesta. Ne nimittäin vihjaavat, että henkilökysymykset voivat aiheuttaa asenteiden ja suhteiden kitkaa. Argumentoidessaan oman läänin puolesta *Keskisuomalaisen* tekstit henkilöivät maakunnallisen liiton useassa yhteydessä maakuntajohtajaan. Tämä paikantui heiveröiseen sarjaan, josta ei ole syytä puhua samana päivänä valtiomiesluokkaan nousevien maaherrojen kanssa (*Keskisuomalainen* 17.8.1996 ja 28.9.1996) (ks. Hujanen 1997a).

Tässä yhteydessä on paikallaan nostaa esiin myös se näkökohta, että maakunta-ajattelu ylipäätään voi tuntua journalisteista vieraalta. Osa haastatelluista journalisteista vierastaa maakunnallisuutta, koska se on heidän mielestään aikansa elänyt aate. Kyse ei ole riippumattomuudesta vaan niin kuin hieman yli kolmikymppinen *Hämeen Sanomien* toimittaja puki sanansa: "Minusta maakunnallinen ajattelu on vanhanaikaista." (KH11)

Maakunnallisiin instituutioihin kohdistuvan kritiikin sekä vanhanaikaisena representoituvan maakunnallisuuden valossa alueita ja maakuntia korostavan EU-diskurssin vahvistumista voi pitää joidenkin maakuntalehtien näkökulmasta hämmentävänä. Ovathan alueellisuus ja maakunnallisuus siinä representoituneet hyväksyttäviksi ja tavoiteltaviksi asioiksi, arvoiksi ja käytännön välineiksi. Niitä ei ole muodikasta tai hyväksyttävää hylätä abstrakteina, kyseenalaisina tai aikansa eläneinä.

Käytännön näkökulmasta on olennaista, että periaatteellisista eroista huolimatta moderni ja perinteinen diskurssi eivät vie täysin vastakkaisiin uutiskäytäntöihin. Siksi kyse on osittain myös erilaisesta kielenkäyttötavasta. Modernissa diskurssissa kyllä korostuvat lukijan tarpeet uutisarvoisuuden määrittelijänä, ja esimerkiksi uutinen maakunnallisen piirihallinnon muutoksista ei jäsenny alueen asian ajamisena vaan lukijoille tärkeiden asioiden uutisointina. Toisaalta hieman toisesta näkökulmasta kysyttäessä haastateltava 'tunnistaa' alueen etujen ajamista, mutta hän representoi ne läheisyytenä ja tärkeytenä. Seuraavan sitaatin taustaksi todettakoonkin, että haastateltava oli edellä suhtautunut kriittisesti siihen, että lehti olisi levikkialueen asialla. Tässä hän kuitenkin tunnistaa asiainhoitajuutta:

---

123 Läheisyyttä maakunnallisiin liittoihin kuvastaa se, että vuonna 1987 yli puolet (19 juttua 36:sta) alueellisuutta korostavista uutisista liittyi instituutioiden järjestämiin (maakuntaliitto, maakuntarahasto, seutukaavaliitto, kauppakamari, puolueen piirijärjestö, maakuntalehti) tilaisuuksiin (Orjala 1995). Uutispäälliköt katsovat, että aineistoa paljon tarjoavat saavat myös sitä paljon läpi. *Ilkan, Pohjalaisen ja Keskipohjanmaan* haastateltavien mukaan myös läheiset suhteet virallisiin edunvalvojiin sekä henkilökytkökset vaikuttavat (toimituksesta on joku esimerkiksi maakuntaliiton hallituksessa).

JH: Näkykö uutisoinnissa levikkialueen etujen ajaminen?

NN: Näkyyhän se – siinä on tällainen läheisyys ja tärkeys, ei välttämättä riko niitä normaaleja uutiskriteereitä, sillä me voidaan katsoa, että se on meidän lukijoiden kannalta tärkeää saada se hanke tänne. Se on veteen piirretty viiva – ei siinä välttämättä ajeta mitään asiaa mutta se on tärkeä meidän lukijoille. Joku voi katsoa, että siinä ajetaan asiaa, mutta pyritään sekin mahdollisimman objektiivisesti tuomaan. (KH8)

Lainaus havainnollistaa, että kyse voi olla lopulta samantyyppisistä uutiskonventionoista. Kun perinteinen jäsenyys ei näe alueen etua ongelmallisena, moderni diskurssi perustelee, että asia on lukijan kannalta tärkeä.

Molemmissa diskursseissa on mielenkiintoista, miten ongelmattomasti journalismi löytää lukijalle tärkeät asiat ja näkökulmat. Tärkeys on myös kriittisessä diskurssissa itsestään selvää eikä siinä korostu journalistisen harkinnan merkitys. Tärkeyden problematisoinnin sivuuttaminen on merkityksellistä. Taustalta voi näet lukea, että sanomalehti peilimäisesti kykenee raportoimaan maailman 'tärkeistä' tapahtumista ja asioista. Diskurssi näin ollen purkaa toimitustyön ja uutistekstien valtaa valita uutisia tapahtumien, asioiden ja ilmiöiden virrasta sekä valtaa valita uutisille näkökulmat. Huomio on tärkeä, sillä se tuo esiin, kuinka tärkeydestä tulee itsestään selvää eikä journalistisessa työprosessissa tapahtuva asioiden tärkeyden ja mitättömyyden arviointi ongelmallista. Toisaalta tärkeyden ongelmattomuus on merkille pantavaa siksi, että sen valossa ei ole yllättävää lukijan sivullisuus. Lukijan rooli on saada tietoa ja maakuntalehti tilattu edustaja, joka selviää tärkeyden mittaamisesta luottamalla asiantuntijoihin, virkamiehiin ja poliitikoihin.

9 JOURNALISMIN ALUEELLISUUS

Työn lopuksi on aika pohtia ja arvioida analyysien keskeisiä tuloksia sekä katsoa niistä eteenpäin. Päätännön alussa eli luvussa 9.1 kiinnepisteinäni ovat nimeämäni diskurssityypit, diskurssit ja niissä rakentuvat alueellisuuden representaatiot, lukijakunnan ja lehden identiteetit sekä näiden välille muodostuva suhde. Diskurssityyppien ja diskurssien yhteenkuvovien linkkien jälkeen kiinnitän huomiota representaatioiden aluelähtöisyyteen ja niiden kiinnittymiseen poliittis-hallinnollisten käytänteiden näkökulmiin. Samassa yhteydessä kysyn, mikä synnyttää ja pitää yllä journalismin aluelähtöisyyttä. Tämän jälkeen alaluvussa 9.2 arvioin työn aineistojen ja analyysien merkitystä tulosten kannalta. Nostan samassa yhteydessä esiin haasteita, joita työn kysymykset ja vastaukset asettavat journalismin tutkimukselle.

Kahdessa viimeisessä alaluvussa katson aineistosta eteenpäin. Luvussa 9.3 mietin, millainen ns. tavallisen lukijan näkökulma alueellisuuteen on ja miten maakuntajournalismi onnistuisi tavoittamaan sen aiempaa paremmin. Lopuksi eli luvussa 9.4 ruodin maakuntajournalismin ja yhteisöllisyyden kysymystä. Pohdin yhtäältä, millaisille diskursiivisille kompetensseille tai sosiaalisille ja institutionaalisille asemille ja toimijoille maakuntajournalismin käytänteet ja säännöt ovat mahdollistavia ja millaisille rajoittavia. Toisaalta avaan polkuja moniäänisemmän ja keskusteleavamman alueellisuuden muodoille ja merkityksille.

9.1 Maakuntien ja maanosien edustavaa journalismia

Olen tarkastellut tutkimuksessa *maakuntalehtien levikkialueita seuraavien alueiden, niiden kulttuurisen ja poliittisen identiteetin sekä yhteisöyden representaatioita* aluehenkisissä teksteissä sekä *maakuntalehdelle ja lukijakunnalle teksteissä konstruoituvaa identiteettiä ja näiden välillä syntyvää suhdetta*. Näkökulmat eivät ole irrallisia vaan täydentävät toisiaan. Ne yhdessä tarjoavat näköalan siihen, *miten maakuntalehtien tehtävä levikkialueen äänenä toteutuu*.

Diskursiivinen näkökulma on tarkoittanut sitä, että olen lähestynyt journalistien tekstien alue- ja identiteettirepresentaatioita näitä tuottavina ja uusintavina.

Olen toisin sanoen tarkastellut alueita, niiden identiteettejä ja yhteisöyttä yhteiskunnallisissa käytänteissä rakentuvina diskursiivisina ja prosessuaalisina tuotteina, en 'itsessään' jotakin olevana (vrt. alueista Paasi 1986a; Häkli 1994; Lefebvre 1994; identiteeteistä ja yhteisöydestä Anderson 1994; Morley & Robins 1995; Gellner 1983; Bhabha 1990; Billig 1995). Vaikka maakuntien 'todellinen minä' ei ole kuulunut tutkimuksen keskiöön, maakunnallisuus elämismaailman realiteettina tai kulttuurin kuolleena kirjaimena on monella tapaa ratkaisevaa sanomalehden alueellisuuden kannalta (vrt. Häkli 1994, 206). Siksi se tarjoaa kohtauspisteen, jonka avulla ja jossa työn erittelyjä kulttuuristen ja poliittisten aluediskurssien alue- ja identiteettirepresentaatioista, lehden ja lukijakunnan välisestä suhteesta ja maakuntajournalismista ylipäätään on mielekästä vetää yhteen.

Huomio on hyödyllistä kohdentaa maakunnallisuuteen elämismaailman realiteettina ensinnäkin siksi, että se on haastattelujen valossa keskeisin argumentti, jonka perusteella joko tukeudutaan maakunnallisuuteen tai hylätään se merkityksettömänä ja ihmisten arkitodellisuudelle vieraana. Toisin sanoen erityisesti alueiden ja niiden identiteettien kulttuuriset representaatiot lehtijutuissa vaihtelevat ja saavat legitimeettinsä sen mukaan, millainen ja miten elinvoimainen omakuva levikkialueen alle jäävästä maanosasta tai maakunnasta toimituksessa on. Siksi luvussa 6 ruodittu journalistien maa painaa parrelleen -puhe kiteytyy muotoon, jossa eteläpohjalaisten ihmisten 'todellinen eteläpohjalaisuus' tekee *Ilkasta* maakuntahenkisen ja Lahden seudulla asuvien maakunnattomuus tekee maakunta-aatteesta ja alueellisuudesta väljemminkin vieraan ja vähäisen *Etelä-Suomen Sanomissa*.

Tekstien näkökulmasta maakunnallista elämismaailmaa – niin sen elinvoimaa kuin 'poissaoloa' – valottavat aluehenkisistä jutuista nimeämäni kulttuuriset ja poliittiset aluediskurssit sekä juttujen 'edustamat' diskurssityypit. Diskurssityyppianalyyseissä nimesin jutuista eri tavoin rakentuvat diskurssityypit. Näillä pyrin kuvaamaan, millaisia journalististen tekstilajien eli genrejen ja aluediskurssien yhdistelmiä aluehenkiset tekstit ovat eli mikä genre esityssäntöineen sekä mitkä aluediskurssit 'löytävät aineistossa toisensa'.

Lähimmin maakunnan ihmisten elämässä ovat kulttuurisista teksteistä kiinni *maakuntaselosteiden* ja *uutistuuletusten* diskurssityypeiksi nimeämäni jutut. Kulttuurinen omaleimaisuus ja yhteisöllisyys representoituvat erityisesti kulttuuririennoista ja voitokkaista urheilutapahtumista kertovissa uutisissa 'elävän elämän' kautta. Myös osa *maakuntareportaaseista* representoi alueellisuutta tapahtumien kautta. Aiheiltaan ja näkökulmiltaan reportaasit pitäytyvät kommentoivien palstojen *kulttuurikommenttien* tapaan kuitenkin useimmiten virallisella tasolla. Omaleimaisuuden representaatioiden kannalta onkin huomattava, että reportaasit poikkeavat edellisistä nojattessaan pikemminkin kulttuuripoliittisen diskurssin ylevään mutta täsmentymättömään uskoon elinvoimaisiin ja yhteisöllisiin maakuntiin – oli kyse sitten kansanmusiikkijuhlilla puhuneesta opetusministeristä tai maakunnassa vierailleesta presidentistä.

Yhteistä ja olennaista edellisille diskurssityypeille on, että ne muodoltaan kuitenkin representoivat omaleimaisuutta myönteisesti ja 'maakunnallisesti'. Juttujen kotiseutuhenkisyyttä ja kotoisuutta konstruoivat aiheet, jotka nousevat ihmisten vapaa-ajasta ja harrastuksista sekä 'tärkeistä kulttuurisista hetkistä',

pöytä- ja asiakirjojen ulkopuolisesta maakunnallisesta elämästä. Tekstit nojaavat yhteisöllisyyden diskurssiin, ja tapahtumat representoivat näin omaleimaisuuden ja me-henkisyyden voimannäyttöinä. Kotoisen ja maakunnallisen tunnelman kannalta myös kertojan yhteisöllinen diskurssi on merkityksellinen: hän paitsi innostuu aiheeseensa myös alueellistaa tekstiä kertoilemalla, kuinka hienosti maakuntana pärjäsimme.

Kulttuuriuutisten diskurssityypissä alueellinen omaleimaisuus elää selkeän muodonmuutoksen. Tekstit nojaavat alueellisen erityisyyden kulttuuripoliittiseen diskurssiin, joka representoi omaleimaisuutta juhlavasti instituutioiden kulttuuripoliittikkana ja ohjelmatyönä: paikallisten ja alueellisten kulttuurien säilyminen on tärkeää, ne ovat elinvoimaisia, ne kätkevät voimavaroja ja antavat uskoa huomiiseen. Paetessaan kulttuurin sisältöä ja korostaessaan projektityötä diskurssi konstruoi paikallisuuden ja alueellisuuden strategiana: ne jäsenyivät valintoina ja välineinä.

Kulttuuripoliittisesta diskurssista ammentavat ennen muuta virkamiehet, poliitikot ja johtajat, journalismin vakiintuneissa käytänteissä tärkeiksi paikantuneet virat ja henkilöt. Asiantuntijat puhuvat asiantuntijoiden kieltä, jolloin teksteistä puuttuvat henkilökohtaiset kokemukset tai elämykset. Toisin kuin maakuntareportaaseissa, diskurssikäytännöt eivät kertojan toimeliaisuuden kautta 'käännä' puhetta arkisemmaksi eikä kertoja myöskään ota tulkintavapauksia. Pikemminkin hän tukee asiantuntijan juhlavaa puhetta raportoivalla otteellaan. Näin kulttuuriuutinen muotona konstruoi lukijalle vastaanottajan roolia ja kertojalle välittäjän. Lehdelle rakentuva rooli ei silti jää vain välittämiseen, vaan voi ajatella, että uutisvalinta ja uutisen nojautuminen viralliseen diskurssiin rakentavat myös lehdelle alueellisen kulttuurivaikuttajan identiteettiä.

Omaleimaisuuden virallisen diskurssin merkitystä ja näkyvyyttä lisää se, että henkilökohtainen puhe on marginaalista: omaleimaisuus representoitu harvoin yksityishenkilön kokemusten tai näkemysten kautta. Työn yli 800 jutusta vain seitsemän paikantui nimittäin *henkilökuviin*, joissa alueellisuuden kysymykset eivät nivoutuneet haastateltavien koulutuksen, ammatin tai aseman kautta tulevaan asiantuntijuuteen. Jutut eivät myöskään toistaneet kulttuuripoliittisen diskurssin abstraktia ja juhlavaa puhetta alueellisen kulttuurin merkityksestä ja elinvoimaisuudesta, vaan rakensivat näitä henkilökohtaisten elämäntarinoiden, kokemusten ja näkemysten kautta.

Koko työn katsannossa on olennaista, että alueellisuus henkilökohtaisena asiana on pikemminkin poissa kuin läsnä maakuntajournalismissa, se on läsnä pikemminkin kulttuurisessa kuin poliittisessä alueellisuudessa ja läsnä pikemminkin kulttuurisessa henkilökuvasa kuin poliittisessä haastattelussa. Poliittis-hallinnollisissa teksteissä henkilöhaastattelut realisoituivat nimittäin *asiainhoitaja-haastatteluina*, joissa haastateltavat ovat esillä näkemystensä, tietopohjansa ja yhteiskunnallisen asemansa perusteella – ja näissä arjen asiantuntijat ovat harvinaisia. Tämä käy ilmi, kun katse suunnataan alueellisuuden poliittis-hallinnolliseen representoitumiseen. Poliittiset ja hallinnolliset alueelliset asiat työstyvät nimittäin herkästi *aluekehitysuutisten*, *asiainhoitajahaastattelujen* ja *maakuntataustoitusten* diskurssityyppeihin.

Aluekehitysuutisia oli lähes yksi uutinen neljästä. Kun ei oteta huomioon yhteisöllisyyttä representoivia uutisdiskurssityyppejä eli lisätään joukkoon

kulttuuriuutiset, uutiskommentit, asiainhoitajahaastattelut ja maakuntataustoitukset, kahdeksan uutista kymmenestä paikantui viranomaisten, poliitikoiden, järjestöjen ja yritysten tilaisuuksia, raportteja, suunnitelmia, hankkeita ja kannanottoja raportoiviksi. Aluehenkisen maakuntajournalismin kiinnittymistä institutionaalisen tasoon korostaa, että usein toimitus pakkaa samat aiheet ja asiat kommentoivien palstojen *kulttuurikommentin, levikkialueluotsauksen, aluehallintopyykin ja poliittisen ajankohtaisanalyysin* muottiin.

Alueellisuus representoituu poliittisissa teksteissä aluehallinnon monina ja usein kiistanalaisina rakenteina ja käytänteinä sekä alueellisen tasa-arvoisuuden yleisenä periaatteena tai osana ajankohtaisia sosiaalisia, poliittisia ja taloudellisia kysymyksiä. Näitä representoidessaan teksteissä realisoituvat merkityssystemit, jotka olen nimennyt *yhteen hiileen puhaltamisen, alueellisen kehittämisen vastuun ja päätösvallan* sekä *alueellisen vastakkain asettamisen* diskursseiksi. Ne parsivat maakuntaa yhteisönä kasaan, vaativat päättäjiltä lisää valtaa ja rahaa sekä erottavat levikkialuetta omaksi yhteisöksi vertailemalla, miten asiat milloinkin alueellisesti makaavat: pohjoisessa ja etelässä, maakunnissa ja Helsingissä, periferiassa ja keskuksessa, maaseudulla ja kaupungeissa.

Aluekehitysuutisissa ja asiainhoitajahaastatteluissa maakuntalehti positioituu virallista edunvalvontatyötä tekevien työn ja näkemysten sanansaattajaksi. Instituutio- ja asiankeskeisenä sekä hallintokiellisenä em. diskursstyyppit konstruivat lukijaa, joka hahmottaa maailmaa hallintomalleina, tavoiteohjelmina ja strategioina ja joka tarvitsee neuvoja, kannustusta ja joskus kritiikkiä. Osa diskursstyyppin teksteistä rakentaa lukijan sisään ehdottamaansa alueyhteisöön, eli diskurssikäytänteet 'puhuttelevat' lukijan institutionaalisen sfäärin käytänteisiin. Tällöin seminaariväki ei pohdi maakunnan tulevaisuutta vaan sitä tekevät vaikkapa 'maakunta' tai 'maakunnan naiset'.

Maakunta- ja omakuvataustoituksissa (sekä osassa maakuntareportaaseja) kertoja ottaa vapaammat kädet: hän rakentaa aineistonsa pohjalta jutun, jonka ensiriveillä esiin tuleva idea eli kärki kantaa loppuun saakka. Tulkintavapaudet realisoituvat niin kertojan asiantuntijadiskurssissa eli tämän omissa nimissä tekemissään päätelmissä kuin siinäkin, miten hän kuljettaa tekstiä eteenpäin. Tällöin kertoja voi yhtä hyvin todeta, että maakunta jäi nuolemaan näppejään, miljardit valuvat etelään tai vastuu ympäristöstä kuuluu meille jokaiselle. Vapaammat tulkintaoikeudet rakentavat maakuntalehdestä alueellista asiantuntijaa, joka on ilmiselvästi kiinnostunut esimerkiksi siitä, kuinka meidän oikein käy tai miten asiat meidän näkökulmastamme ovat sujuneet.

Kommentoivien palstojen levikkialueluotsauksissa on maakuntalehden identiteetin kannalta kiintoisaa, että ne konstruivat lehdelle 'kaiken yläpuolista' roolia: lehti yrittää pitää kurissa ja paimentaa niin kuntia, yrityksiä kuin kansanedustajiaakin. Näissä lukija jää useimmiten ulkopuoliseksi. Sama koskee politiikan ajankohtaisanalyysyjä: lehdelle rakentuu alueen edunvalvojan rooli, joka muistuttaa poliitikoita, vastuullistaa päättäjiä, vaatii ja kommentoi. Lukijalle tekstit eivät osoita toiminnan paikkoja vaan pikemminkin kutsuvat tämän mukaan tulkintoihin passiivin ja me-muodon kautta. Näin tekstit paitsi rakentavat alueyhteisöä myös esittävät tulkintoja sen nimissä. Toisin sanoen maakuntalehti tarjoaa ikään kuin alueelle äänen ja sille areenan tulla julkisuuteen. Koska lukija on useimmiten

ulkopuolinen tämän äänen muodostumiseen nähden, hänestä tekstit rakentavat tässä(kin) mielessä kohteen, jonka etua maakuntalehti puolustaa.

'Paljon täälläkin voidaan saada aikaan' tai 'oma Hämeemme' tyyppiset levikkialueluotsaukset sen sijaan kutsuvat lukijaa maakuntayhteisöön sekä lehden ja lukijakunnan yhteiseen rintamaan – yrittämään, puhaltamaan yhteiseen hiileen ja uskomaan tulevaisuuteen. Levikkialueluotsauksen alle paikantamassani aluehallintopyykissä on lukijakunnan identiteetin näkökulmasta olennaista, että tekstit puhuttelevat lukijaa usein spatiaalisiin termein: 'alueen' tai 'maakunnan' on vedettävä yhtä köyttä. On kuitenkin kysyttävä, kokeeko lukija itsensä osaksi 'aluetta'. Jos hän ei paikanna itseään spatiaalisiin termeihin, teksti itse asiassa kadottaa aktiiviset toimijat, mikä on omiaan kangistamaan julkista keskustelua ja osallistumista.

Kaikkiaan journalismin alueellisuuden representaatioille on olennaista, että yhteiskunnalliset muutosprosessit, aluehallinto muotoineen ja rajoineen sekä poliittiset päätökset koettelevat nimenomaan alueita ja vaikuttavat alueisiin. Kyse voi olla pääkaupungistumisesta, etelän ruuhkautumisesta tai maaseudun autioitumisesta. Esimerkiksi vuoden 1987 muuttoliikkeen representoitumisesta tämä näkyi niin, että pohjoinen tai maakunnat menettivät ja hyväosainen etelä hyötyi. Yksinkertainen koe auttaa testaamaan, kuinka katsantokanta lähestyy yhteiskunnallisia ongelmia ylhäältäpäin. Jos pohjoinen autioituukin ja etelä pullistuu, saman ongelman muotoileminen yksilön tai yhteisön näkökulmasta vaatii uutta sanoitusta. Nämä eivät sen enempää metsity kuin ruuhkaudukaan.

Tekstien vastuullistaessa alueita on tarpeen kysyä, puhuttelevatko ne näin yleisinä oikeastaan ketään. Palaan tähän 'kulkurin' ja paikan näkökulmasta luvussa 9.3. Seuraavaksi pohdin sen sijaan sitä, mikä synnyttää ja pitää yllä journalismin aluelähtöisyyttä ja kiinnittymistä poliittis-hallinnollisten käytänteiden näkökulmiin. Tutkimuksen intertekstuaalinen analyysi tarjoaa näköalan tähän. Edustaaahan diskurssityyppi työn käsitteellisessä kehityksessä analyysivälinettä, jonka avulla pyrin erittelemään, mitkä geneeriset esityssäännöt ja aluediskurssit 'löytävät aineistossa toisensa'. Koska intertekstuaalisen analyysin tavoite on välittää kielen ja sosiaalisen kontekstin välillä (ks. Fairclough 1995, 188–189) 'toisensa löytäminen' voidaan ymmärtää tässä kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä tekstit ovat riippuvaisia yhteiskunnasta ja historiasta eli muun muassa 'saatavilla olevista' tai vallitsevista diskursseista. Koska olen jäsentänyt kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden rakentumisen suhteen dialektiseksi, on tärkeää kysyä myös, kuinka tekstit toisaalta muuttavat sosiaalisia ja historiallisia resursseja, tässä tapauksessa erityisesti aluediskursseja. Toisella tapaa muotoillen kiinnostava kysymys on, ovatko esimerkiksi vastakkainasettelut tai abstrakti ja hallinnollinen näkökulma alueellisuuteen seurausta 'journalistisesta katseesta' vai ennemminkin siitä, että tekstit ovat riippuvaisia yhteiskunnasta ja saatavilla olevista diskursseista tai 'vain' toistavat niitä.

Intertekstuaalisen analyysin valossa 'historia ja yhteiskunta yhtä hyvin työntyvät teksteihin kuin tekstit historiaan'. Tarkoitin tällä sitä, että maakuntajournalismin paitsi nojattessa myös *luottaessa* vakiintuneisiin alueellisiin instituutioihin uutisten tuottajina ja asioiden kommentoijina alueellisuus representoituu niiden kielellä ja niiden kulloinkin vallitsevissa diskursseissa. Tässä mielessä voi sanoa, että viranomaisten aluekehitystyö hanke- ja projektisuunnitelmineen on

muovannut journalismin alueellisuutta 'omaksi kuvakseen' erityisesti aluekehitysuutisen diskurssityypin muodossa (vrt. Häkli 1994, 205).

Samalla on huomattava, että maakuntalehdistön itselleen omaksuman alueellisen *edustamisen* tehtävän kannalta poliittis-hallinnollisten käytänteiden tuottama alueellinen tieto ja aineisto on ollut tarpeellista usealla tavalla. Kyse ei siten ole vain institutionaalisten näkökulmien 'työntymisestä' journalismiin, vaan virallisen ja uskottavan tiedon tuottajille ja toimijoille on ollut kysyntää, kun professionaalinen journalismi on edellyttänyt samaan aikaan neutraalia ja ulkopuolista tapaa kertoa asioista ja ilmiöistä sekä toisaalta lukijoiden edustamista. Tämän myötä juuri virallisille alueen edustajille on ollut tarjolla sopivia rooleja maakuntajournalismissa; virkamiehet ja kansanedustajat ovat tarjonneet journalisteille näiden työn kannalta tarpeellisia ja 'kelpo' tulkintoja, tavoitteita ja kehitysohjelmia. Tämä selittää osaltaan esimerkiksi aluekehitysuutisen tai asiainhoitajahaastattelun diskurssityypin elinvoimaisuutta. Uutisten kertojan diskurssin analyysi tukee tätä tulkintaa, sillä uutisoidessaan institutionaalista alueellista puhetta kertojan tyypillinen ääni on raportoiva eli hän vetäytyy taka-alalle ja antaa ikään kuin tosiasioiden puhua puolestaan.

Diskurssityyppien tavan katsoa elettyä todellisuutta paljolti poliittis-hallinnolliselle sfäärille ominaisin tavoittein tekee perustelluksi myös se, että maakuntalehdistön legitimitietin ja vaikuttamisen näkökulmasta on tärkeää pyrkiä vaikuttamaan poliittisen sfäärin käytänteisiin ja sen kielellä. Tällöin on tarpeellista nimetä ja määritellä sosiaalista todellisuutta poliittis-hallinnollisiin käytänteisiin sopivaksi, objektiiviseksi ja legitimiiksi todellisuudeksi (vrt. Häkli 1994, 160–161). Maakunnallisuuden määrittelemisen voikin nähdä politiikkana etabloida symbolisesti 'todellista' asioista. Tätä viralliset diskurssit, instituutiot ja hallinnon abstrakti ja täsmällinen kieli sekä kiistoja ja ristiriitoja välttävä tyyli tukevat.

Toisaalta diskurssityypeistä avautuu diskurssien ja genrejen 'yhteen tuomisen' kautta näköala teksteistä 'taaksepäin' journalistisen 'lisän' paikantamiseen. Tämä tuo tarkasteluun kysymyksen siitä, miten journalistiset tekstit diskursseineen paitsi kuvaavat kulloisiakin muutosprosesseja ja valtasuhteita myös osallistuvat niiden rakentumiseen. Tässä suhteessa on olennaista, että diskurssit ja diskurssityypit eivät 'palaudu' journalististen ja diskursiivisten käytänteiden ulkopuolelle. Aineiston valossa nimittäin myös journalististen käytänteiden tapa muovata näkökulmia on keskeistä diskurssien ja diskurssityyppien dynamiikassa. Tämä näkyy erityisesti uutistuuletuksissa ja poliittisissa ajankohtaisanalyysissä, joista edelliset representoivat asioita yhteisöllisesti ja jälkimmäiset taas nojaavat erittelyissään tyypillisesti vastakkainasetteluihin. Uutistuuletusten ja journalistisen katseen yhteenkutoutumisesta kertoo, että yhteisöllisyys syntyy kertojan diskurssin toimeliaisuuden kautta tämän hehkuttaessa meidän saavutuksillamme.

Vastakkainasettelujen ja diskursiivisten käytänteiden yhteenkietoutuminen näyttäytyy puolestaan siinä, että alueelliset vastakkainasettelut voivat maakuntalehden näkökulmasta olla eri aikoina eri tavoin taloudellisesti, poliittisesti tai kulttuurisesti 'tarpeellisia'. Vastakkainasettelut ovatkin kiinnostavia, koska niissä paitsi konstruoituu 'me' ja 'ne' niistä voi myös lukea sosiaalisen tilan sekä sen kulttuurisen ja poliittisen identiteetin määrittelyt lehden kilpailuasetelmaan ja poliittiseen arvomaailmaan nähden sopiviksi. Toisin sanoen ne kertovat, kuinka

journalististen tekstien alueita koskeva tieto sisältää valintoja, jotka antavat sosiaalisen todellisuuden representaatioille *poliittisen* leiman. Luvun 7 vastakkain asettamisen tematiikan käsittelystä onkin tässä yhteydessä hyödyllistä palauttaa mieleen, kuinka vastakkainasettelut esimerkiksi etelän ja pohjoisen välillä ryöpsähtivät vuonna 1987 valloilleen 'maakuntien Suomen' oppositiolehdissä mutta olivat oleellisesti himmenneet ja harventuneet vuonna 1994. Etenkin *Ilkassa* alueiden 'kilpailu' väheni vuonna 1994, kun keskusta oli hallituksessa. Myös *me-ne*-asetelma haki lehdessä uutta muotoa, kun EU-keskustelussa maakuntien ja etelän vastakkainasettelu muuttui lehdessä osittain eliitin ja rahan sekä kansan ja maakuntien väliseksi.

Alueelliselta perustalta toimivan suomalaisen maakuntalehdistön näkökulmasta vastakkainasetteluja ja ylipäätään erottavien rajojen käyttökelpoisuutta ja tarpeellisuutta voi selittää talouden näkökulmasta sitä kautta, että levikkialueiden kilpailua palvelee *joko-tai* ja *me-ne* -logiikkaan pohjaava selväpiirteinen kartta. Siinä rajalinjat näkyvät terävinä ja raja jäsentyy jakavaksi ja erottavaksi linjaksi. Tässä mielessä maakuntalehdistön aluediskursseissa tapahtuva rajojen vetäminen muistuttaakin enemmän 'jakamista' – "di-vision". Bourdieu (1991, 221–222) jäljittää käsitteen kautta alueen ('region') etymologiaa ja määrittelee sen sosiaalisesti toiminnaksi, joka esittelee ratkaisevan epäjatkuvuuden tilan alueille. Maakuntalehdistön kiinnittyminen rajoihin merkitsee myös sitä, että rajan merkityksellisyys poikkeaa uudemmassa tavasta ymmärtää rajat, joka on ajankohtaistunut ihmisten ja informaation liikkumisen myötä. Esimerkiksi Doreen Massey (1993) on todennut, että Euroopan tulevaisuus näyttää monilta dynaamisilta 'tapauspaikoilta' kompleksisessa verkostossa ennemminkin kuin eristyneissä kokonaisuuksissa.

Rajojen keskeisyydellä on seurauksia, joita on tärkeää pohtia laajemminkin maakuntajournalismin kannalta. Ensinnäkin alueellisten rajojen keskeisyyden painottamisen myötä alueiden rakentuminen tulee sisältöalueeksi, jossa median omat intressit ovat keskeisiä. Tämä ei ole aina kuitenkaan 'ilmeistä', sillä erityisesti uutisdiskursseissa piiloon tai huomaamatta jäävät ne perusteet, joilla alueita ja alueyhteisöjä koskevaa tietoa tehdään todeksi. Vaikka sosiaalisen todellisuuden yksiuotteistaminen ei siis paikanna journalismia itseään aktiiviseksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi, on selvää, että 'todellisuuden' passiivinen uusintaminen ei ole työn koko vastaus median ja alueellisuuden problematiikkaan. Pikemminkin alueellisuuden irrottaminen aktiivisesta alueiden, identiteettien ja yhteisöiden tuottamisesta on työn tulosten valossa vaikeaa. Intressivetoinen rajojen, identiteettien ja yhteisöiden rakentaminen näkyy esimerkiksi siinä, kuinka maakunta- ja lääninhallinnon rajat, legitimizeetti ja merkitys, maakuntaidentiteettien rajat, niiden todellisuus tai vanhanaikaisuus saavat argumenttinsa myös sen 'mukaan', miten ne tukevat levikkialueen hahmottumista alueellisesti yhtenäisenä kokonaisuutena.

Alueiden, identiteettien ja yhteisöllisyyden aktiivisen rakentamisen korostaminen on tärkeää, sillä se paikantaa ne jatkuvasti neuvoteltaviksi kulttuurisiksi, sosiaalisiksi, poliittisiksi ja taloudellisiksi prosesseiksi. Siksi maa ei vain paina vaan painuu parrelleen osana maakuntalehtien paikallistamisen politiikkaa. Tämä ilmentää osaltaan myös alueellisuuden ja identiteettien strategisuutta. Paikallisuus ja sen muodot ovat tämän päivän politiikan tekemistä; ne ovat sidoksissa siihen,

mitä identiteettejä, yhteisöllisyyttä ja arvoja valitaan ja miten ne mobilisoidaan kulloisiinkin käytänteisiin. Tämä tuli esiin sekä vastakkainasettelujen muodonmuutoksessa että päätoimittajien puheessa, joka nimesi ja rajasi maakuntia sekä myös saattoi varata identiteetin spesifin alueen käyttöön. Strategisuutta voi lukea myös siinä, että haastatelluista päätoimittajista maakuntahenkisimmät eivät ole syntyneet ja kasvaneet sen lehden levikkialueella, jonka päätoimittajina heitä on tähän työhön haastateltu.

Se, että rajaukset ja konstruoidut identiteetit eivät ole merkityksettömiä, korostaa sosiaalisen tilan diskursiivisen rakentumisen, erityisyyden diskurssien ja vallankäytön yhteenkutoutumista. Toisaalta koska rajat ja identiteetit ilmentävät ja rakentavat valta-asemia ja hierarkioita, alueellisessa viitekehityksessä rakentuva alueellisuus on enemmän kuin alueellista viattoman spatiaalisuuden merkityksessä. Siksi journalismin alueellisuutta on tarkasteltava myös poliittisina tekoina ja nähtävä tilan rakentuminen vallan kysymyksenä (vrt. Saukkonen 1999, 207). Esimerkiksi väestön maakunnalliset kuvaukset eivät aineiston valossa ole vain 'harmittomia topeliaanisia myyttejä'. Pikemminkin ne sulkevat sisään ja ulos, määrittelevät identiteettejä ja sosiaalisia suhteita sekä asettavat vaihtelevia ehtoja kuvausten kohteille – milloin on lähdettävä Eurooppaan, milloin taas ymmärrettävä rakennetun ympäristön arvo.

Kun alueellisuuden ymmärretään olevan enemmän tai muuta kuin 'viatonta spatiaalisuutta', olennaista on myös se, että alueellisuus journalismin viitekehityksenä ei ole 'enää' poliittisesti ongelmaton tai neutraali. Poliittisesti ja sosiaalisesti homogeenisella alueella alueellisuuden politisoituminen ei ehkä häiritse kuin pientä osaa lukijoista. Silti on keskeistä, että maakuntalehti konstruoi alueellista yhteisöä myös poliittisena, kun se kiinnittää alueelliset tulkinnat vahvasti puoluepoliittisiin ratkaisuihin tai representoi ne puoluepoliittisina. Olennaista on samalla, että lehti näin tulkitsessaan rajaa osan lukijoista edustamansa alueyhteisön ulkopuolelle.

9.2 Analyysien kiinnepisteet – arviointia ja jatkokysymyksiä

Aineiston ja analyysien merkitystä tulosten kannalta on syytä valottaa, koska se auttaa arvioimaan, mitkä päätelmät ovat perusteltuja ja mitkä mahdollisia mutta eivät tämän työn aineistolla argumentoitavissa. Kuten Juhila (1999, 201, 213) tuo esiin, tutkija puhuttelee aineistoaan valitsemansa lähestymistavan kautta. Hän kuuntelee aineistonsa suullisia ja tekstuaalisia ääniä, keskustelee niiden kanssa, käy dialogia muun tutkimuksen kanssa ja on kuin kuka tahansa kulttuurinen toimija, jolla on käytössään tietyt tulkintaresurssit. Toisin sanoen tutkijan valinnat ovat läsnä työn eri vaiheissa. Toisaalta vaikka aineiston ja analyysitulosten rajaukset ovat tärkeitä, yhtä olennaista on, etteivät ne mitätöi työn tuloksia. Rajaukset eivät tee siten tyhjäksi esimerkiksi sitä, että diskurssit ja diskurssityypit tuovat maakuntajournalismiin kartografin ja tilastotieteilijän *aluelähtöisen* näkökulman, jossa pinta-alat ja instituutiot saavat huomion.

Tarkasteltaessa tutkijan osallisuutta tässä työssä olennaista on, että en ole vain analysoinut tekstejä, vaan olen valinnut ne isommasta joukosta. Olen

valinnut edelleen piirteet, mihin kiinnitän huomiota, mitä pidän olennaisena ja mitä en. Jos aineistoani olisivat esimerkiksi olleet paikalliset uutistekstit ja olisin etsinyt niistä kulttuurisia ja poliittisia diskursseja sekä analysoinut niitä diskurssityyppinä, maakuntalehdistön alueellisuus olisi representoitunut eri tavoin. Itsekriittisesti voi kysyä esimerkiksi, miksi jätin yleisönosaston pois. Onhan juuri se areena, jossa lukijoiden ääni tulee perinteisesti esiin. Toisaalta katson kuitenkin, että raja-alue oli perusteltu, koska mielenkiintoni on toimituksen tuottamissa teksteissä. Toiseksi koska tarkastelen niitä monitasoisesti eli pyrin linkittämään tekstejä ja käytänteitä toisiinsa, tutkimusasetelma on sellaisenaan monipolvinen. Siksi uusien näkökulmien tai aineistojen mukaan ottamista ja hyödyntämistä on ollut vaikea perustella.

Olen ponnistanut aluetutkimuksen, identiteettien, diskurssin ja journalismin tutkimuksen leikkauspisteestä, ja siksi on tärkeää tuoda esiin, että kertomukseni alueellisuudesta on niissä kiinni. Osallisuus juureutuu myös siitä, että luettaessa tekstejä eri aikoina ja eri tilanteissa ne saattavat tuottaa ja todennäköisesti tuottavat sellaista, mitä aiemmissa lukukerroissa ei tullut esiin (vrt. Hiidenmaa 2000, 175). Keskeistä on lopulta, mitä olen aineistosta kysynyt, mistä näkökulmasta ja millaisten analyysien kautta, sillä 'sellaisenaan' kysymykset tai vastaukset eivät teksteistä nouse.

Olennaisia eivät kuitenkaan ole vain aineiston ja analyysien tuomat rajoitukset, vaan tutkimus tarvitsee käsitteellisiä jäsennyksiä niin itse analyysiprosessin, teoreettisen tulkintavoiman kuin tutkittavan ilmiön käytännön elämän merkitysten pohtimisen näkökulmasta. Kuten on tullutkin esiin, työn käsitteellisessä kehityksessä olen diskurssien analyysin kautta eritellyt alueellisuuden sisältöjä. Diskurssityypin käsitteen avulla olen puolestaan pyrkinyt jäsentämään alueellisuuden sisällön ja muodon yhteenkutoutumista. Tuomalla diskurssityyppiin diskurssit ja geneeriset esityssäännöt käsite on kohdentanut mielenkiinnon sekä tekstien näkökulmaan alueellisuuteen että niiden tyyliin ja muotoon ja näin auttanut erittelemään lehden ja lukijakunnan välistä suhdetta sekä näille rakentuvia identiteettejä.

Samaan aikaan on tärkeää, että ihmiset eivät välttämättä tai automaattisesti ole journalismin diskurssien uusintajia, vaan voivat tuottaa, uusintaa ja 'käyttää' maakunnallisuutta haluamallaan tavalla. Onkin huomattava, että en voi olettaa maakuntalehden tai tämän työn lukijan tulkitsevan tekstit kanssani samalla tavalla. Vaikka siis voin esimerkiksi tekstin esitystapapiirteiden, tyylin ja kertojan diskurssin toimeliaisuuden kautta analysoida lehden ja lukijakunnan identiteettiä, en voi päätellä, milloin lukija paikantaa itsensä tekstiin ja milloin ei (vrt. Kunelius 1996, 392). Se olisi ollut vastaanottotutkimuksen tehtävä.

Olen diskurssityyppien yhteydessä ollut kiinnostunut myös kertojan diskurssin alueellisesta toimeliaisuudesta. Koska tutkimus on valottanut, että aluehenkisten uutisten geneeriset esitystavat ovat paikoin melkoinen 'villi länsi' eivätkä objektiivisuusrituaalit päde kaikkeen uutiskirjoittamiseen, juuri kertojan diskurssin ja diskurssirepresentaation yksityiskohtaisempi erittely olisi ehkä tarjonnut polkuja päästä syvemmälle myös journalismin muotojen sekä lehden ja lukijakunnan välisen suhteen problematisoinneissa. Tämä olisi myös voinut tuoda lisävalaisua diskurssikäytänteiden ja diskurssien sekä journalismin ulkopuolisten institutionaalisten ja sosiaalisten käytänteiden ja diskurssien väliseen problema-

tiikkaan: mikä on lopulta journalistisen työprosessin ja journalismin teksteihin tuoma näkökulma, 'lisä' tai 'poissaolo'. Hienosyisempi listaus esityssääntöjen ja kielen piirteistä olisi niin ikään auttanut lukijaa seuraamaan paremmin diskurssi-tyyppien identifiointia.

Tutkijan 'kädenjälki' sekä aineiston 'matkallaolo' koskevat myös työn haastatteluja. En ole vain analysoinut haastattelutekstejä vaan ollut niitä tuottamassa: olen valinnut teemat, keskustellut ja päättänyt, mitä tutkin haastateluista. Olen tulkinnut puhetta 'tässä hetkessä', kun taas haastateltavat ovat puhuneet toisenlaisessa tilanteessa. Ehkä juuri tästä syystä olen kokenut esittäväni haastatteluaineistolle sellaisiakin kysymyksiä, jotka haastattelua tehtäessä eivät olleet pinnalla. Esimerkiksi puhe journalismin ja yleisön suhteesta oli läsnä haastateluissa mutta ei sellaisin merkityksin kuin tutkijat ja journalistit sitä nyt pohtivat. Tässä olen kokenut avuksi haastateltavien ymmärtämisen pikemminkin kulttuurinsa asiantuntijoiksi kuin heidän konventioidensa 'paljastamisen' (vrt. Aula 1991, 237).

Toisaalta on keskeistä, että olen jäsentänyt käytänteiden erittelyn ja toimittajien 'kuulemisen' ennemminkin lisäresurssiksi kuin 'selitysaunomaatiksi'. Ideani ei ole ollut edustaa toimitusta haastateltavien kautta tai selittää tekstejä käytännöllä ja siten omalla tavallaan legitimoida ne. Pikemminkin katson, että tekstit, toimitustyön käytänteet ja teoreettinen viitekehys resurssina tutkimus voi välittää näkökulmia tekstien, toimittajien ja lukijoiden käytänteiden välillä sekä tehdä tulkintoja, jotka syntyvät näissä vuoropuheluissa. Tähän kytkeytyen tuntuu perustellulta argumentoida sellaisen journalismin tutkimuksen puolesta, joka pyrkii edustamaan omaa ainutlaatuista asemaansa ja ääntään sekä tarjoamaan siitä 'tutkimuksen puheenvuorona' erilaisia näkökulmia journalismiin ja uusia tapoja puhua siitä (vrt. Kunelius 1996, 377–380).

Edelliseen liittyen journalismin tutkimuksen haasteeksi voi nähdä nimenomaan journalististen tekstien sekä diskursiivisten ja sosiaalisten käytänteiden linkkien ja dynamiikoiden etsimisen. Tekstien ja diskursiivisten käytänteiden välisten linkkien näkökulmasta journalismin tutkimuksen yksi keskeinen tehtävä on sellaisten teoreettisten ja käsitteellisten kehysten työstäminen, joiden avulla voidaan päästä kiinni journalismin 'kädenjälkiin' teksteissä ja diskursseissa. Tältä osin journalismin tutkimus voi yhtäältä tarjota tärkeitä näkökulmia kielen- ja diskurssintutkimukseen sekä toisaalta hyödyntää näiden kehittelemiä teorioita ja työkaluja kielen sosiaalisen luonteen tutkimiseen (vrt. Pietikäinen 2000, 214).

Diskursiivisten ja sosiaalisten käytänteiden linkkien kannalta on puolestaan tärkeää, että näitä ei tarkastella irrallaan toisistaan. Esimerkiksi vastakkain asettamista ei tämän työn valossa ole syytä nähdä pelkästään journalismin ja journalististen tekstien geneerisiin sääntöihin sisäänrakentuneena ja vallitsevana käytäntönä tai itsestään selvänä näkökulmana. Kuten edellä tuli esiin, se linkittyy sosiaaliin käytänteisiin. Siksi kiinnostavaa on journalististen ja diskursiivisten käytänteiden linkittyminen laajempiin yhteiskunnallisiin, taloudellisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin sekä kunkin viestimen tavoitteisiin ja intresseihin.

Jos palataan arvioimaan tämän työn analyyseni yleisemmin tutkimuksen kannalta, kiintoisaa on lisäksi se, että geneeristä variaatiota näyttää löytyvän uutissivuilta enemmän kuin tutkimukset ehkä nostavat esiin. Toiseksi genret eivät ole helppoja erottaa – uutissivujen juttujen paikantuminen uutisen, selosteen tai

reportaasin alle ei ollut itsestään selvää. Ehkä vieläkin kiinnostavampaa on, miten samantapaisia eri diskurssityypit tai genret voivat olla myös sisällöllisesti ja muodollisesti. Tämän työn aineistossa muutamat samasta aiheesta tehdyt maakuntareportaasit ja kulttuurikommentit olivat erityisesti muodollisesti yllättävän samantapaisia juuri kertojan itselleen omaksuman aktiivisen roolin vuoksi: tämä ei vain organisoi tekstiä vaan omissa nimissään myös esittää esimerkiksi tulkintoja. Edellisen perusteella voikin kysyä, löytäisikö journalismin tutkimus uusia erottelu- ja erittelyvälineitä paitsi käsitteellisiä kehyksiä pohtimalla ja kokeilemalla myös sitä kautta, että se ns. kovan uutisen ohella ja rinnalla ruotisi aiempaa 'vakavammin' muita genrejä.

Kertojan diskurssin toimeliaisuus nähdäkseni perustelee myös sitä, miksi journalistisia tekstejä tutkittaessa olisi hedelmällistä analysoida erilaisten viestimien tekstejä – sitä, kuinka uutiset saavat paitsi lajityypillisiä myös lehti- ja kanava-kohtaisia sävyjä (vrt. Ridell 1998, 108). Työn perusteella voisi ajatella, että valtakunnallisen valtavirtamedian sekä maakunnallisen ja paikallisen median tekstit paitsi muistuttavat toisiaan myös poikkeavat toisistaan. Ehkä juuri journalististen tekstien tyylien erittely olisi tässä mielessä kiintoisaa.

Geneeristen esityssääntöjen moninaisuuteen liittyen voi pohtia edelleen, onko lukijan 'lukulasien' kannalta niin suurta väliä, lukeeko hän jostakin asiasta periaatteessa objektiivisesta uutisesta, toimittajalle enemmän tulkintaoikeuksia sallivasta reportaasista tai vaikkapa kolumnista. Tekstien ja vastaanoton tutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaksi kysymykseksi tulee tällöin myös se, missä määrin sanomalehden geneerinen monipuolisuus ja kertojan diskurssin vahva ja näkemyksellinen ote antaa aineksia siihen, että lukija itse pohtii, arvioi ja kyseenalaistaa – esimerkiksi yhtymällä kertojan uutisessa esittämään 'mielipiteeseen' tai hylkäämällä sen. Tämän työn perusteella voisi 'jopa' ajatella, että mielikuva maakuntalehden uutisesta ikkunana maailmaan ei välttämättä ole yhtä vahva kuin esimerkiksi tv-uutisten, joiden referentiaalis-faktuaalinen luonne sai ihmiset vesittämään heidän tv-uutisiin kohdistamaansa kritiikkiä (Ridell 1998, 287). Maakuntalehdessä uutistoimittaja tulee lukijalle ehkä tutummaksi myös arvoineen ja asenteineen sitä kautta, että hän kirjoittaa pakina- tai kolumnipalstoilla. Voi niin ikään kysyä, antavatko uutisten 'signeeraus' ja asioiden läheisyys tai tutuus aineksia kriittisemmän lukijaidentiteetin muodostumiselle.

9.3 Kulkurin ja paikan näkökulmaa etsimässä

Brittiläinen alue- ja kulttuurintutkija Rob Shields (1991, 231) painottaa, että pohjoinen periferiana ja etelä keskuksena ovat kulttuurisia konstruktioita, jotka muuttavat eri sosiaaliluokkien väliset jännitteet ja erot alueellisiksi. Yhteiskunnassa eivät kuitenkaan hänen mukaansa toimi alueet vaan sosiaaliset suhteet. Siksi alueet eivät voi kilpailla keskenään tai riistää toisiaan (ks. myös Urry 1995, 65). Maakuntajournalismia arvioitaessa tulkinta on tärkeä; se nostaa esiin, kuinka aluevetoisuus kätkee oleellista yhteiskunnasta ja sen muutosprosesseista. Vaikka siis esimerkiksi bruttokansantuote-, työttömyys- ja väestönmuutosluvut kertovat alueellisista eroista, pinta-aloista lähtevä ajattelu myös tuo mukanaan ja peittää

jotakin. Maakuntajournalismin kannalta keskeinen kysymys onkin, millä tavoin aluevetoisuus on sopiva analyttinen väline maailman hahmottamiseen ja millä tavoin ongelmallinen.

Alueellisuuden muistuttaessa komiteanmietintöjen poliittis-hallinnollista diskurssia journalismi tarjoilee lukijalle poliittis-hallinnollisen sfäärin rationaliteettejä. Siksi on tarpeen pohtia representaatioiden 'oikeutusta' ja toimivuutta. Ns. tavallisen lukijan kannalta alueellisuudessa lienee kuitenkin kyse sellaisesta sosiaalisen todellisuuden ilmiöstä, joka on merkittävä nimenomaan eletyn maailman tai 'katutasen' kulttuurissa. Puhutaanhan ja eletäänhän maakuntia ennen muuta virallisten kulttuuristen ja poliittisten diskurssien ulkopuolella, joihin määrittelyn pakko ei ulotu. Arkipuheissa maakunta voi merkitä erilaisia asioita ja viitata erilaisiin alueisiin asiayhteyden ja ajankohdan mukaan. Häkliä (1994, 204–205) lainaten maakunnallisuus elämismaailman kategoriana on määritelmiin verrattuna joustava.

Journalismin kannalta on olennaista, että arkipuhe liittyy tilanteisiin, joissa ihmiset kohtaavat toisensa ja ovat kanssakäymisessä keskenään. Koska puhe kiinnittyy kontekstiin, myös 'maakunnan' merkitykset ovat sidoksissa aikaan ja paikkaan. Arkipuheessa maakunta voi olla minun maakuntani ja maakunnallisuus osa elämääni, jolloin näkökulma on erityinen ja henkilökohtainen (vrt. Häkli 1994, 205). Tämä tarkoittaa sitä, että tavallisten ihmisten arjessa ja arkipuheissa elävä maakunnallisuus on pikemminkin olennaisesti jotakin muuta kuin ammattimaisesti osana yhteiskunnan politiikkaa ja hallintoa syntyvä maakunnallisuus. On vaikea ajatella, että esimerkiksi identiteetti ja yhteisöys realisoituvat poliittisten ja hallinnollisten vääntöjen mahdollisuuksina tai uhkina.

Kyse on maakuntajournalismin muotojen ja sisältöjen kannalta keskeisestä seikasta, sillä jos lukijan sanomalehdessä kohtaama alueellisuus näyttäytyy elämismaailman ulkopuolisella tavalla, tekstien jalansijat eivät oikeastaan anna tälle eväitä tunnistaa niistä itseään ja arkeaan. Paasin (1998, 180) muotoilua journalismiin kohdentaen ongelmallista on, jos alueellisten identiteettien konstruoinnissa ja representoinnissa ei olla kiinnostuneita siitä, miten yksilöiden ja sosiaalisten ryhmien paikalliset identiteetit, 'omat kertomukset', rakentuvat. Tulokset lukijoiden kiinnostuksesta eri aluetasoihin kytkeytyvään journalismiin voi lukea perusteluksi tämän ongelman olemassaololle. *Keskisuomalaisen* lukijoilta kysyttäessä vähiten kiinnostavina he pitivät nimittäin maakunnallisia juttuja. Eniten kiinnostavat taas paikalliset jutut, joiden aiheet lukijat kokivat tutuiksi (E. Hujanen 1999, 12).

Jos maakuntajournalismi ei 'vain' tavoita tai saa kiinni elämismaailman alueellisuudesta, se on helpommin 'korjattavissa'. Tarkoitan sitä, että tässä tapauksessa journalistisia käytänteitä ja esitystapoja muuttamalla journalismi voisi ottaa haltuun elämismaailman alueellisuutta paremmin: esimerkiksi sitä, miten identiteetteihin ja eriarvoistumiseen liittyvät kysymykset jäsenyvät ja merkityksellistyvät 'alueellisten elonjäämistaistelujen' sijaan yksilön ja yhteisön kysymyksinä (vrt. Featherstone 1995, 110). Jos alueellisuuden representaatiot sen sijaan kuvastavat lukijoiden elämismaailmaa, maakuntalehdistön alueellinen liikkeellelähtö on haastavampi ja vaikeampi: mihin maakuntajournalismi voi ns. tavallisen lukijan näkökulmasta päästä tai joutua, jos esimerkiksi alueellinen identiteetti ja yhteisöllisyys saavat käyttövoimansa aluehallinnon muodoissa ja

rajoissa? Lukijan näkökulmasta voi myös kysyä, kenen maakunnallisesta 'tahdosta' on oikein kyse, kun asiantuntija uutisessa tai lehti kommentoivassa tekstissä muotoilee tulkinnan, johon lukija kielenkäytön kautta voidaan haluttaessa rakentaa sisään – toisin sanoen miksi journalismi ei tunnu kaipaavan oikeaa keskustelua maakunnan tahdosta eikä juuri kukaan näytä kysyvän, onko se mahdollinen ja jos on niin miten.

Problematisointi alueen ja paikan välillä on kiinnostava pohdittaessa, miten maakuntajournalismi voisi lähentyä ja lähestyä lukijoitaan ja siten työstää tulkintoja yhdessä heidän kanssaan. Se auttaa analysoimaan, mikä ero instituutiovetoisella ja tavallisen ihmisen alueellisuudella voi olla. Merkityksellistä on, että kun alue realisoituu pitkäkestoisina sosiaalisina käytäntöinä, paikka muodostuu arkielämän rutiineissa (Paasi 1991). Paikka kuvaa näin yksilön merkitysmaailman rakentumista ja ensi sijassa sen subjektiivista ja kokemuksellista luonnetta. Paikka ei ole objektiivinen fakta, vaan ihmisten kokemuksista ja inhimillisestä tulkinnasta merkityssisältönsä saava ilmiö. Kiinnittyminen paikkaan tapahtuu elämisen kautta. Elämismaailma puolestaan sisältää kaiken tutun ja rutiininomaisen. Sen kautta neutraalista ympäristöstä ja abstraktista tilasta tulee subjektiivinen paikka. Näin henkilökohtaiset kokemukset ja toiminta liittyvät ihmisen tilaan, jossa hän elää. Tila ei pysy objektiivisena ihmisen ulkopuolella, vaan siitä tulee osa hänen kokemusmaailmaansa. Siksi emme niinkään elä jossakin paikassa, vaan jotakin paikkaa – kotia, korttelia, kaupunkia, maata. (Ks. Relph 1976; Karjalainen 1997.)

Michel de Certeau (1984) käyttää kirjassaan *The practise of everyday life* panoraaman ja kadun perspektiivejä, jotka myös auttavat jäsentämään alueen ja paikan eroa (ks. myös Tani 1997, 217). de Certeau kuvaa havainnollisesti, kuinka ylhäältä katsominen tekee kaupungista kuvan: se etäännyttää katsojan katseen kohteesta. Kun kaupunkia hallitsee kaikkivaltias katse, siitä voidaan puhua abstraktein käsittein ja spatiaalisin mallein. Kadun taso puolestaan tuo esiin yksittäiset tapahtumat, arkipäivän tilalliset käytännöt ja henkilökohtaiset muistot, merkitykset ja toiveet. Pauli-Tapani Karjalaisen (1997, 231) kartografin ja kulkurin vertausta lainaten: kun kartografi kartoittaa ammatillisten sääntöjen mukaan, kulkurille ympäristö voi puhua avoimempaa kieltä.

Maakuntajournalismiin vertausta soveltaen panoraaman *rinnalta* puuttuu kulkurin (ja) kadun perspektiivin alueellisuus. Ponnistaminen *paikan* käsitteestä *paikkakunnan* sijaan voisi kuitenkin avata alueelliselle journalismille mahdollisuuksia myös laajemmin mielenkiintoa herättävän alueellisuuden hahmottumiseen. Elämismaailman näkökulmastahan ihmisiä yhdistävät elämäntilanteet ja kokemukset, jotka eivät ole sidoksissa yhteen paikkakuntaan. Siksi tämän yhteisöyden tavoittamiseksi levikkialueen laajuinen mutta lukijan elämäkokemukset ja -vaiheet huomioon ottava liikkeellelähtö voisi olla hedelmällinen. Se myös auttaisi ongelmalähtöistämään journalismia tapahtuma- ja paikkakuntakeskeisyyden sijaan.

Kansalaisjournalismin lähtökohtiin kuuluu sanomalehden julkisen palvelun rooli paikallisessa yhteisössä sekä yhteisön arjesta nousevien keskustelunaiheiden, asioiden ja ongelmien esiin nostaminen. Niissä on korostunut myös journalismin ja sen yleisön murentuneen keskusteluyhteyden parantaminen ja tavoite synnyttää julkista elämää, jossa kansalaiset ovat toimijoita ja jossa arkipäivän ongelmien

kanssa resonoivat aiheet ovat journalismin keskiössä (ks. Rosen 1991; 1994; Kunelius & Heikkilä 1996; kokeiluista ks. Heikkilä & Kunelius 1999; Rosen 1994, 374–376; Killenberg & Dardenne 1997). Lähtökohdat ovat monella tapaa kiinnostavia alueen ja paikan sekä ylipäätään maakuntajournalismin tehtävän kannalta. Ne nimittäin kysyvät, kuinka paikallisjournalismi voisi löytää alueellisuuden merkityksiä arjessa ja sen kannalta, vaikka eivät puhukaan 'kadun perspektiivistä'.

Savon Sanomien lukijoista kootussa vaaliteemakeskustelussa paikan näkökulman puolesta puhuu, että keskusteltaessa ihmisten fyysisestä turvattomuudesta puhe siirtyi pian kotien kasvatusperiaatteisiin, ei niinkään avoinna olleisiin poliisiin virkoihin. Lehden pääkirjoitustoimittaja koki yllättävimmäksi, että "maakunnalliset, Pohjois-Savoon tiukasti liittyvät asiat eivät nousseet keskusteluryhmän pohdiskeluissa esille juuri lainkaan" (Liukkonen 1999, 126). Hänessä tämä herätti epäilyn: onko maakunnallinen identiteetti katoamassa ja eikö olekaan maakunnallista tahtoa, jolle lehti voi tarjota areenan päästä esille ja jonka muotoilemisessa se voi tukea ihmisiä? Paikan perspektiiviä luen myös huomiossa, jonka Ridell (1998, 294) teki television puoli yhdeksän uutisista keskusteleavasta kansalaisryhmästä: leipäjonojutun yhteydessä etäisen ja välinpitämättömän asenteen korvasi osallistuvan kansalaisen suhtautumistapa.

Näiden kokemusten ja päätelmien myötä 'tärkeä' alueellisuus palautuu lukijan elämismaailman alueellisuuteen. Samalla se omalla tavallaan kertoo luvussa 8 käsiteltyjen maakuntalehtien alueellista hyvää ajavien tekstien näkökulmien yksipuolisuudesta (vrt. alueellisten pääkirjoitusten teemoista Moring 1999a, 97). Voi siis perustellusti kysyä, onko yhteiskunnallinen ja poliittinen näkökulma sekä 'maakunnan etu' kuntien, yritysten, hallintorakenteiden ja -rajojen tavoitteina ja ongelmina lukijan tapa ja näkökulma ymmärtää ja kokea alueellisuutta.

9.4 Maakuntajournalismi ja yhteisöllisyyden haaste

Jotta sanomalehdessä voisivat kiinnostaa oman kotikunnan asioiden lisäksi alueen yhteiset asiat, maakuntalehden roolia yhteisöllisyyden, yhteisön tahdon sekä keskustelun virittäjänä on tärkeää pohtia. Bisneshenkisesti asioiden yhteisyys olisi maakuntalehdille tärkeää jo siksi, että varsinkin kaupunkilaisia kiinnostavat lähinnä oman asuinpaikan asiat (ks. E. Hujanen 1999; Mervola 1998). Toisaalta amerikkalaistutkimusten mukaan säännöllisesti alueellista sanomalehteä lukevat tuntevat yhteenkuuluvaisuutta asuinpaikkaansa melkein kaksi kertaa todennäköisemmin kuin ne, jotka eivät lue sanomalehteä (ks. Rosen 1991). Lisäksi ihmiset tuntevat todennäköisemmin yhteenkuuluvaisuutta asuinpaikkaansa, kun he kiinnittyvät toisiinsa ja meneillään olevaan paikalliseen keskusteluun. Yhteenkuuluvaisuuden merkitys sanomalehtivalintojen näkökulmasta on tullut esiin myös suomalaisissa tutkimuksissa, joiden mukaan asuinpaikkaan tai maakuntaan juurtuneet ovat todennäköisempiä maakuntalehden lukijoita (ks. E. Hujanen 1999, 12–13). Kaikkiaan alueellisen julkisuustilan vahvistumisessa on kuitenkin kyse enemmästä kuin tilaajien varmistamisesta.

Diskurssianalyttisestä viitekehyksestä se, mitä tapahtuu diskursiivisesti "tekstien maailmassa", ei ole irrallaan siitä, mitä tapahtuu sosiaalisten käytänteiden

den tasolla. Vaikka toimittajat ehkä katsovatkin 'vain' kertovansa lukijoille tärkeistä läheisistä ja kaukaisista maailman tapahtumista ja ilmiöistä, sosiaalisten käytänteiden näkökulmasta olennaista on, miten journalistiset tekstit osallistuvat ympäröivän maailman, valta-asemien ja hierarkioiden rakentumiseen. Maakuntajournalismin näkökulmasta kielen ja kielenkäytön sosiaalisuutta korostava viitekehys paikantaa näin journalistisen huomion ja tilan aluediskurssien kamppailun kohteeksi ja areenaksi ja kytkee journalismin osaksi yhteiskunnallisia muutosprosesseja ja valtasuhteita. Kun yksinkertaisimmillaan diskursiivista valtaa voi kutsua määrittelyvallaksi eli vallaksi nimetä sosiaalista todellisuutta, laajemmin ymmärrettyinä se voidaan nähdä kykynä ja mahdollisuutena nimetä, luokitella, muodostaa ja purkaa ryhmiä, tehdä erojen ihmisten, ryhmien ja instituutioiden välille. Diskurssit eivät siten ole vain sosiaalista tilaa koskevia esityksiä, vaan yhteiskunnallisia käytänteitä, ja siksi diskursiivista valtaa ei pidä ymmärtää niinkään jonakin erillisenä vallan muotona. Pikemminkin se on yksi aspekti tai tapa, jolla valtasuhteita tuotetaan, esitetään ja uusinnetaan (ks. Väliverronen 1993, 31–33).

Tämän työn katsannossa olennaista on tällöin, että aluediskursseissa ei ole kyse vain kommunikaatiosuhteista ja sosiaalista todellisuutta koskevista representaatioista. Sen sijaan niillä on oma roolinsa sosiaalisten suhteiden ja identiteettien muodostumisessa sekä yhteiskunnallisen toimintakyvyn ja -kyvyttömyyden rakentumisessa ja jakautumisessa. Siksi lähestyttäessä journalismia julkisena tilana, jossa erilaiset instituutiot, ryhmät ja kielenkäyttömuodot kamppailevat sosiaalisen todellisuuden määrittelyistä ja luomisesta, keskeiseksi kysymykseksi tulee, millaisille diskursiivisille kompetensseille tai sosiaalisille ja institutionaalisille asemille ja toimijoille journalismin käytänteet ja säännöt ovat mahdollistavia ja millaisille rajoittavia (vrt. Väliverronen 1993, 29). Tämän vuoksi on tärkeää kurkottaa tekstien yli ja niistä 'eteenpäin'.

Ymmärrän sen ensinnäkin niin, että teksteistä voi ja on syytä yrittää kurkottaa yhteiskunnallisten käytänteiden tasolle. 'Tuloksena' syntyvät pohdiskelut ja linkitykset eivät ole 'tieteellisesti todistettuja faktoja'. Pikemminkin niissä on kyse tulkinnoista esimerkiksi journalististen tekstien ja niissä rakentuvien lukijasuhteiden ja identiteettien mahdollisista sosiaalisista vaikutuksista. Silti ne ovat tärkeitä kannustaessaan ja ohjatessaan pohtimaan kielenkäytön yhteiskunnallisia vaikutuksia, tiedon ja identiteettien rakentumista ja vallan, ideologian ja yhteiskunnallisten rakenteiden diskursiivisia yhteyksiä (vrt. esim. Fairclough 1992a; Pietikäinen 2000, 205). Toisin sanoen näkökulma on tärkeä journalismille ja journalismin tutkimukselle, koska linkittäessään kielenkäytön yhteiskunnallisiin rakenteisiin sekä tiedon ja identiteettien rakentumiseen se haastaa keskustelemaan siitä, mitä väliä ja seurauksia journalismin muodoilla ja sisällöillä aihe-, näkökulma- tai vaikkapa haastateltavavalintoineen on.

Tavaksi katsoa eteenpäin ymmärrän tässä toiseksi pyrkimyksen etsiä uusia tapoja ymmärtää journalismia ja puhua siitä. Se edellyttää tekstien ja käytänteiden kriittistä tarkastelua. Toisaalta vaikka tutkimuksen tärkeä tehtävä on avata tilaa journalismin kritiikille, en näe sen tarjoavan 'oikean' kritiikin kriteereitä (vrt. Kunelius 1996, 376) tai että sen ideoita pitäisi arvioida sellaisina. Pikemminkin eteenpäin pyrkivän kritiikin voi ymmärtää tavoitteeksi nähdä ja osoittaa vaihtoehtoisia näkemisen ja toimimisen tapoja. Tähän liittyen katson, että juuri ana-

lyysitasojen ja käytänteiden väliset kurkotukset ovat tulkinnallisuudestaan ja puutteistaan huolimatta tärkeitä. Nimittäin ehkä juuri niiden katkonaisiksikin jäävissä leikkauspisteissä ja linkityksissä syntyy tulkintoja paitsi journalismin sosiaalisista ja poliittista vaikutuksista myös avauksia ja haasteita lähestyä, jäsentää ja tehdä journalismia uusilla ja erilaisilla tavoilla.

Tutkittujen maakuntalehtien lukijoille rakentuvan sosiaalisen identiteetin kannalta on tässä suhteessa olennaista yhteiskunnallisen vallan ytimen paikantuminen 'toisaalle': alueellisen edunvalvojan tehtävä paikantuu analysoiduissa teksteissä ennen muuta alueellisille instituutiolle, virkamiehille ja poliitikoille sekä maakuntalehdelle, joka pyrkii huolehtimaan, ettei maakunnan etu huku kuntien, hallintovirastojen tai poliittisten aatteiden väliseen vääntöön (vrt. Ekecrantz 1997, 409–410). Merkityksellistä on edelleen maakuntajournalismissa rakentuva näkemys hallinnon ja edustuksellisen demokratian käytänteistä sekä niiden toimivuudesta ja toimimattomuudesta. Aluehallinnon käytänteet representoivat maakuntajournalismissa nimittäin kaksijakoisesti: yhtäältä kaivattuina ja tarpeellisina – ovathan virkamiehet poliitikoiden ohella maakuntajournalismin keskeisiä toimijoita – sekä toisaalta tahmeina ja lähinnä näitä itseään varten olemassaolevina.

Poliittisen järjestelmän käytänteisiin nähden mielenkiintoista on vuorostaan se, että maakuntalehdet näyttävät omaksuneen käsityksen, jonka mukaan edustuksellinen demokratia toimii heidän lukijoidensa näkökulmasta lähinnä näiden 'omien' kansanedustajien tai ministerien kautta. Koska maakuntalehdet kuitenkin muistuttavat kansanedustajia pikkupolitikoinnista, poliittisten irtopisteiden keräilystä ja poliittisiin lehmänkauppoihin sortumisesta, tekstit samaan aikaan representoivat nimenomaan journalismin itsensä vastuunkantajana ja lukijan 'todellisena' edustajana. Tässä suhteessa poliittisessa maakuntajournalismissa elää vahtikoiran ideaali ja ajatus sanomalehdestä instituutiona, joka pitää lukijat ajan tasalla julkisista kysymyksistä sekä tarjoaa heille eväät ymmärtää, mitä yhteiskunnassa ja politiikassa tapahtuu (vrt. Schudson 1995, 212). Samalla on olennaista, että alueellisuus tulee esiin kansalaisen elämän kannalta merkityksellisinä kysymyksiinä mutta ei niinkään heidän kauttaan tai heidän omana asianaan.

Maakuntalehden lukijakunnan identiteetin näkökulmasta edellisillä käytänteillä voi siis nähdä tärkeitä seurauksia ja voi kysyä, kääntyykö maakuntalehti jopa tehtäväänsä vastaan representoidessaan alueellisuutta pikemminkin hallinnollisten ja poliittisten käytänteiden, instituutioiden ja virallisten toimijoiden kuin ihmisten itsensä asioina tai toiminnan paikkoina. Kun maakuntajournalismi lukijan edustajana voi sulkea lukijat tai 'alueen' sisään tekstien tulkintoihin ilman, että näitä jotenkin 'kuultaisiin', lukijalle ei nimittäin rakennu osallistuvan kansalaisen identiteettiä. Toisin sanoen lukijan 'alueellinen' tehtävä ei ole esimerkiksi osallistua julkiseen keskusteluun, vaan ennemminkin seurata, mitä seurauksia politiikan, talouden ja hallinnon julkisten toimijoiden päätöksillä on. Lukijakunta ja 'alue' kollektiiveina katsovat näin ollen pikemmin taakse, eli ne lehden tulkintojen kautta arvioivat ja kommentoivat tehtyjä linjauksia ja ratkaisuja. Myöskään yksittäisellä ns. tavallisella ihmisellä ei näytä olevan pätevyyttä tai asiantuntijuutta esimerkiksi oman ammatin kautta katsoa eteenpäin. Jos hän puhuu, hän puhuu omasta puolestaan sen sijaan että olisi oikeutettu puhumaan toisten tai koko alueen nimissä.

Instituutiovetoisuuden ongelmallisuudessa ei siten ole kyse siitä, etteikö virkamiesten ja poliitikoiden työ olisi tärkeää ja etteikö sen kommentoiminen ja siinä syntyviin päätöksiin vaikuttaminen ole keskeistä. Ennemmin pohtimisen arvoista on, että lukijalle konstruoidaan maakuntajournalismissa ennen muuta perillä olijan ja mahdollisista neuvoista vaarin ottajan rooli. Tekstien harrastama 'spatialisointi' merkitsee persoonien häivytystä, jonka seurauksena sosiaalisten toimijoiden identiteetit, roolit sekä vastuu- ja hallintakysymykset voivat hämärtyä (vrt. van Leeuwen 1996, 59–61). Siksi on syytä kysyä myös, keitä asioita ja ilmiöitä alueellistavat tekstit sekä lukijoita me-muodon ja passiivin kautta 'kutsuvat' ilmaukset oikeastaan puhuttelevat ja mihin ne pyrkivät. Onko pikemminkin niin, että perätessään maakunnan tai vaikkapa "maakunnan naisten" yhteistyötä tekstit eivät oikeastaan puhuttele ketään? Jos ne puhuttelevatkin, jäävätkö ne puolitiiehen, koska asioiden eteenpäin vieminen ja niiden puolustaminen sujuvat ilman lukijakuntaa ja 'oikean' yhteisöllisen elämän representaatioita?

Edellisen valossa legitiimien toimijoiden kirjon laajentaminen sekä virkamiesten, poliitikoiden ja instituutioiden abstraktien ja arjesta etäisen tuntuisten projektien ja hankkeiden konkretisointi olisi tärkeää. Ymmärrettäväksi tekeminen voisi synnyttää julkista keskustelua ja auttaa rakentamaan lukijalle kansalaisidentiteettiä, joka paitsi sallii pohtia erilaisia tulevaisuudennäkymiä myös rohkaisee keskustelemaan näistä – ei vain yksittäisinä tuntemuksina vaan politiikan vaihtoehtoina ja arvoina (vrt. Kivikuru 1998, 328–329). Siksi olisi myös tärkeää, että maakuntalehti ei olisi innokkaasti liittouttamassa lukijaansa sellaiseen kriittisyyteen, jossa politiikan ja arkitodellisuuden oivaltava pohdiskelu pikemminkin kärjistyy hallinnon- tai politiikanvastaisuuteen. Tarvitsehan julkisten asioiden hoito aktiivisia kansalaisia, jotka pyrkivät tuomaan omia näkökulmiaan julkiseen päätöksentekoon ja torjumisen sijaan uudistamaan ja olemaan osa sen käytänteitä. Toisaalta voi nähdä, että edellisiä tarvitsee myös journalismi. Poliitiikan ja hallinnon kritiikin kärjistyminen ei vie vain ihmisten luottamusta edustuksellisiin instituutioihin vaan myös journalismiin itseensä (ks. esim. Kunelius & Heikkilä 1997, 7).

Maakuntalehdistön keinot luoda ja tarjota mahdollisuuksia *maakunnalliselle* julkiselle keskustelulle ja väittelylle sekä tavat tuoda tavalliset ihmiset keskustelussa poliittisen ja alueellisen viisauden lähteeksi ovat avoimia tauluja. Alueellisuuden pirstoutuminen ja identiteettien moninaistuminen eivät tee yhteisöllisyydestä helppoa. Jos asiaa pohtii *Kalevan* näkökulmasta, keskeiseksi kysymykseksi muotoutuu: Miten tavoittaa samaan aikaan Ouluun muuttanut, syntyjään tamperelainen nuori tietoliikenneinsinööri, elämänsä Liminganlahden maisemissa elänyt maanviljelijä tai rautaruukkilainen teollisuustyöntekijä? Tarmo Koskinen (1993, 27) on kuvannut tätä yhteisöön kuulumisen erilaisuutta osuvasti:

Tervakoskelaisia kytkee yhteen muita siteitä vahvemmin ja muiden estämättä yhteinen identiteetti. [...]Tietoisuus ja tunne siitä, mitä on olla tervakoskelainen tai toisaalta, mitä on olla vieras ja outo Tervakoskella.

Maakuntajournalismin kannalta muotoilu on merkityksellinen, koska yhä enemmän journalismia tehdään ihmisille, jotka ovat tulokkaita uudella paikkakunnalla. Maakuntalehtien lukijoissa on niin ikään sellaisia, jotka vierastavat maakunnallista ajattelua ja kokevat lehden sen myötä vieraaksi (E. Hujanen 1998). Siksi ajatus

lehden tarjoamasta areenasta maakunnallisen tahdon esiin pääsyyllä ottaa liian paljon annettuna. Pikemminkin on tarpeen pohtia, miten maakuntalehti voisi pohtia ja edistää yhteisöllisyyttä, alueellisen tahdon ja elävän julkisuustilan vahvistumista. Jos lähtee siitä, että yhteisöllisyys voi olla sosiaalisessa toiminnassa rakentuvaa ja median kautta syntyvää, journalismilla on mahdollisuutensa. Yhtäältä se voisi siis pikemminkin pyrkiä vahvistamaan sosiaalista toimintaa kuin välittämään asiantuntijoiden puhetta, koska se silloin pikemminkin katkoo ihmisten keskinäisiä suhteita kuin tukee yhteisöllisyyttä ja alueellisen tahdon syntymistä. Toisaalta median 'puolesta' toimivat tekstit, jotka representoidessaan jaettuina kokemuksia sekä yhteisiä näkemyksiä alueen luonteesta ja erityispiirteistä rakentavat alueyhteisöä (ks. Paasi 1984a; 1996).

Yhteisöllisyyden kuulostelu on ajankohtaista ja tarpeellista myös alueellisen hallinnon ja poliittisen päätöksenteon järjestelmien muutosten vuoksi. Esimerkiksi EU korostaa alueiden toiminnallisuutta ja niiden omia kehittämispyrkimyksiä. Se on myös pitänyt tärkeänä, että alueet pyrkivät säilyttämään ja kehittämään identiteettiänsä sekä edistämään kulttuurista, taloudellista ja sosiaalista kehitystä. Toisaalta EU ponnistaa *yhteisöaluepolitiikasta*, joka pohjautuu ihmisten ja yhteisöjen itsemääräämisoikeuteen sekä taloudelliseen tehokkuuteen (ks. Mäkinen 1999, 30, 188–190).

Kiinnostavaa on, että useat tutkijat ovat tuoneet esiin, että em. tavoitteiden myötä alueilta on edellytettävä tietyntasoista yhteisöllisyyttä ja poliittista subjektiivuutta eivätkä pelkät maantieteelliset, hallinnolliset ja taloudelliskriteerit ole riittäviä määrittelyperusteita (ks. Mäkinen 1999, 30). Toisaalta esimerkiksi Mäkinen (1999, 191) kyseenalaistaa, että kotimaisen aluepolitiikan tavoitteet omaehtoisesta ja alueellisesti tasapuolisesta kehityksestä voivat toteutua nykyisten toimintatapojen avulla. Hän näkee ongelmia niin toimijoiden vuorovaikutuksessa, yhteydenpidossa kuin tavoitteiden yhteensovittamisessa. Vaikka esimerkiksi kehittämisstrategioiden pitäisi nousta käytännön tarpeista, todellisuudessa erilaiset asiantuntijatahot ovat ne ideoineet.

Yhteisöllisyyden painotus ja toimintamuotojen problematisointi on kiinnostavaa tässä yhteydessä, koska maakuntajournalismi työn aineiston valossa pikemminkin esittää asiantuntijoiden mielipiteet maakunnan tahtona kuin 'edellyttää' ihmisiltä konkreettista yhteisöllisyyttä tai keskusteluttaa alueellisesta tahdosta. Tässä mielessä journalismi ei ole vain luottanut asiantuntijoihin, vaan se ei myöskään ole juuri 'käyttänyt hyväkseen' ajatusta alueiden vahvistamista yhteisinä. Alueiden yhteisöllisyyteen liittyvän kysymyksen marginaalisuutta voi lukea esimerkiksi siinä, että maakuntahallinnon epädemokraattisuus ei ole noussut isoksi kysymykseksi maakuntalehdissä. Lisäksi aloite jutun tekemisestä on tullut useammin hallinnosta kuin toimituksesta. Journalistit ovat niin ikään luottaneet jutuissaan asiantuntijoiden lausuntoihin sen sijaan, että olisivat itse päättelleet, yhdistelleet tai tulkinneet; he ovat myös keskittyneet enemmän hallinnon päätöksiin ja toimintaan kuin toiminnan seurauksiin (ks. Hynninen 2000, 195–205).

Karpin (1996, 215–216) mukaan alueellisten muutosten hallintaa vaikeuttaa se, että kehittämis työ sirpaloituu yksittäisiksi teemahankkeiksi. Näitä ympäröivät toimintajärjestelmät koostuvat useista resurssivoivista lähteistä ja yksittäisistä budjettipäätöksistä. Toimijat eivät hallitse koko järjestelmää ja voivat tarvittaessa

kriittisissä vaiheissa piiloutua toistensa taakse. Ratkaisuksi hän tarjoaa alue-tasoista kehittämistavoitteiden asettamista ja vastuuta niiden saavuttamisesta, mikä "merkitsee poliittista ja taloudellista vastuuta, kehittämistavoitteita asetta-van toimijan vastuuta äänestäjille ja veronmaksajille". Vastuun kohdentuminen on maakuntajournalismin näkökulmasta siinä mielessä keskeistä, että maakunnan ihmisten 'virallisen puolen' keskustelukumppaneiksi tarjokkaita on runsaasti: maakunnalliset virkamiehet, maakuntavaltuusto ja kansanedustajat.

Kansanedustajien alueellinen vastuullistaminen ei ole ongelmatonta, sillä on epäselvää, millainen kansanedustajan alueellinen vastuu on tai onko hänellä sitä. Toiseksi kansanedustajien vastuullistaminen politisoi alueellisuutta, koska asiat merkityksellistyvät ehkä enemmän puoluepoliittisina valintoina kuin maakunnan ihmisten yhteisinä. Kolmanneksi kansanedustajien rooli alueellisina vastuun-kantajina tekee alueellisista kysymyksistä valtakunnallisia, joista päättävät valtakunnantasoiset poliittiset päättäjät. Tällöin alueellisuus kutoutuu yhteen ensisijaisesti yhteiskunnan politiikan ja siihen vaikuttamisen kanssa. Näin toimies-saan se rakentuu pikemminkin 'vertikaalisille' 'asiantuntijan ja alaisen' suhteille kuin horisontaalisille lukijoiden välisille suhteille (vrt. Kunelius 1993, 44). Koska kansanedustajien rooli keskeisinä alueellisina toimijoina ehdottaa lukijoille pikemminkin sivullisen osaa, on ideaa lähteä maakunnallisen julkisuustilan rakentamisessa maakunnan sisältä eli ottaa keskusteluihin mukaan vastuulliset maakunnalliset tahot.

Koska maakuntahallinnon rakenteellinen uudistaminen on hidasta, Hynninen (2000, 205) lähtisi liikkeelle siitä, että maakuntalehdistö haastaa maakuntaeli-tin julkisuudella. Tällöin media osoittaisi Hynnisen mukaan yleisölleen, että se ei ole vain sivustakatsoja ja kansalaiset voisivat valvoa päätöksentekoa. Yhteisyyden näkökulmasta asiantuntijoiden puheen välittäminen on ongelmallista, jos ymmär-tää sen katkovan ihmisten keskinäisiä suhteita eikä tukevan alueellisen tahdon syntymistä. Siksi on tarpeen kysyä, miten muiden kuin virkamiesten intressit ja tavoitteet voisivat nousta julkisuuteen – miten julkinen tila Deweyn (1994, 123) sanoin voisi 'löytää' itsensä. Vaatiessaan yhteisyydeltä konkreettisuutta journalis-mi nimittäin rakentaisi yhteyksiä ihmisten välille.

Viimeksi mainitusta näkökulmasta voi nähdä tarvetta virallisten aluehallin-to-organisaatioiden ja poliittisen päätöksentekojärjestelmän ulkopuoliselle julkisuustilalle. Tässä mielessä maakuntajournalismi voisi hyötyä ajatuksesta, jonka mukaan julkinen mielipide ei ole olemassa ennen sitä ja riippumatta siitä, vaan journalismin tehtävä on julkisen mielipiteen vahvistaminen ja syventäminen. Näkökulmana tämä tulee lähelle kommunikatiivista tai argumentatiivista suunnittelukäytäntöä, joka haastaa keskitetyn ja asiantuntijavaltaisen suunnitte-lun. Tavoite on etsiä keskusteluareenoja, joissa suurin osa ihmisiä voisi osallistua prosessiin ja joissa yhteistyö, osallistuminen, kommunikaatio, avoimuus ja julkisuus ovat niin toiminnan lähtökohtia, menetelmiä kuin tuloksia (ks. Mäkinen 1999, 119). Se tulee liki myös yhteisöllisyydestä ponnistavaa julkison käsitettä, jonka avulla tutkijat ovat halunneet nostaa esiin viestinten julkista keskustelua ja harkintaa synnyttävän mahdollisuuden (Ridell 1998, 296; Pietilä 1999; Heikkilä 1999b; Kunelius 1999).

Journalismin näkökulmasta kansalaisten roolin vahvistuminen voisi linkittää pöytäkirjojen alueellisuutta elettyyn alueellisuuteen. Väitetäänhän asioiden

kytkeytyvän tosiinsa arjen asiantuntijoiden ajattelussa enemmän kuin tietoeksperttien, jotka herkemmin rajaavat ja pilkkovat. Nämä yhteentuomalla maakuntalehdistö voisi toteuttaa tehtävänsä sekä suhteessa yhteiskunnan poliittiseen päätöksentekojärjestelmään että lukijoihin. Alueellisuus tavallisen lukijan näkökulmasta ei siten irtaannuta sitä poliittisesta ja taloudellisesta päätöksentekosta. Pikemminkin mahdollisuudet journalismin alueellisuuden kokonaisvaltaistumiseen kasvaisivat, kun viralliset diskurssit ja representaatiot kohtaisivat arjen elämän useammin.

Maakuntalehdistön alueellisen liikkeellelähdön kannalta lukijoiden ajatukset ja kokemukset olisivat arvokkaita myös siksi, että käytännön kokeilujen vaikeudet voisivat parhaimmillaan antaa journalisteille eväitä kehittää paikalliseen ympäristöön kiinnittyvää journalismia ja paikallisia yhteisöjä. Ne nimittäin tarjoaisivat näköaloja siihen, mitä paikka, paikallisuus, asuinympäristö, alue, maakunta tai maanosa itse kullekin merkitsevät sekä miten merkitykset vaihtelevat koostuessaan menneen muistikuvista ja nykyhetken kokemuksista. Aluetieteilijöiden sanoin journalistit saisivat tuntumaa lukijoiden *henkilökohtaisiin spatiaaliin historioihin* ja *muistinvaraisiin alueisiin* eli siihen, miten lukija voi olla paikallisyhteisöön vasta tullut tai siellä pidempään asunut, mistä itse kukin on kotoisin, minne tuntee juuriensa kuuluvan ja kuinka kauan on missäkin aikaansa viettänyt. Näin journalismi saisi eväitä ymmärtää paikallisia yhteisöjä ja niiden ongelmia sekä välineitä luoda läheisempi suhde lukijoihin (vrt. Killenberg & Dardenne 1997, 56).

Elämismaailman alueellisuuden eroja seuraten maakuntajournalismin yhteistä muottia ei silti liene perusteltua tavoitella. Koska ihmisten yhteinen historia tuottaa kollektiivista kokemusta, pitkään samalla asuinseudulla asuneiden maakuntalehdillä on edellytyksiä yhteisöllisyyteen. Maaseudun sanomalehtien on siksi ehkä luontevampaa korostaa juureutuneisuutta ympäristöön. Deweyn elämismaailman yhteisöllisyyttä koskeviin vaateisiin peilaten alueellisuus voi siten realisoitua yhtäältä maakuntahenkisyytenä, joka motivoi samassa maakunnassa asuvia osallistumaan 'alueellisesti'. Toisaalta se voi ilmetä erilaisina ja hetkellisinä yhteistoiminnan muotoina (tietyn alueen sisällä), joissa alueellisuus itsessään ei ole kuitenkaan tärkeää. Muuttovaltaisten ja kaupungistuneiden alueiden lehtien haasteeksi muodostuu siksi työstää myös 'paikkojen' alueellisuuksia, jotka tavoittavat eri tavoin alueeseen identifioituvat ihmiset sekä uudenaikaiset yhteisöiden muodot ja merkitykset.

Kaikkiaan yhteisöllisyyden kysymys on maakuntalehdistön kannalta keskeinen, jos se 'vakavasti' ponnistaa alueellisesta viitekehystä. Siksi Deweyn (1994, 142) hengessä voi kysyä, eikö journalismi voisi 'uskoa' yhteisöllisyyteen sen sijaan että ottaisi annettuna, että ihmisillä ei ole tietoja, kykyjä tai tahtoa osallistua heitä itseään koskevien asioiden hoitamiseen. Tämä ei tarkoita vain uusia osallistumisen, keskustelun ja harkinnan tapoja vaan nykyisten käytänteiden ja juttutyyppeiden monipuolistamista. Alueellisen ja yhteisöllisen journalismin näkökulmasta on syytä miettiä esimerkiksi, voisivatko journalismin käytänteet ja tekstit olla julkisten keskustelujen aiheita (vrt. Glasser & Graft 1996, 156–157; Heikkilä 1999a, 16) ja voitaisiinko yleisölle sallia suurempi rooli uutisprosessissa niin, että uutiset eivät jäisi toimittajien yksinoikeudeksi (vrt. Altschull 1996, 166; Anderson, Dardenne & Killenberg 1996, 159, 164–165).

Lukijoilla voisi olla annettavaa esimerkiksi siihen, miten lehden palstoilla voisi käsitellä sitä, että yhä useampi muuttaa työn vuoksi asuinpaikkaa. Juttujen sisällön ohella uutisprosessin valintojen ja painotusten näkyväksi tekeminen olisi merkityksellistä lukijoiden medialukutaidon kannalta. Uutiskäytäntöjen avaaminen toisi tarpeellisesti esiin, että faktat eivät puhu puolestaan vaan uutisprosessissa ne pannaan merkitsemään (Altheide 1976). Käytäntöjen avaamisella voisi siksi olla myös mediakasvatuksellinen merkitys.

Lukijoiden roolin kasvattaminen journalismin sisältöjen ja käytäntöjen rakentumisessa ei kuitenkaan tee journalistien tehtävää helpommaksi tai vähäisemmäksi. Kun glokaalit ja verkostomaiset rakenteet synnyttävät uusia yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavia sekä osallistumis- ja yhteistyömuotoja ja kun vahvojen toimijoiden alueet kykenevät tehokkaampaan ja vaikuttavampaan hanke- ja ohjelmatyöhön, heikkoja alueita ja yhteiskunnallisia ryhmiä uhkaa jäädä niiden ulkopuolelle (Vartiainen 1998, 164; Mäkinen 1999, 193). Journalismin roolia paitsi julkisen areenan tarjoajana myös hiljaisten alueiden ja enemmistöjen äänenä korostaakin se, että jotkut alueet voivat sulkeutua kehittyvien kaupunkien verkostojen tai niitä hallitsevien eliittien ulkopuolelle. Maakuntajournalismin tärkeä tehtävä on siten myös toimia yhteiskunnallisten ja ihmisten arjen kysymysten etsijänä, julkisuuteen tuojana ja tulkitsijana (vrt. Schudson 1995, 223).

Ihmisten arkitodellisuuden keskeisten kysymysten tarkastelu ja niiden ratkaisemiseen osallistuminen kytkeytyy puolestaan journalismin ja journalistien paikallis- ja maakuntayhteisössä itselleen ottamaan rooliin. 'Yksinkertainen' mutta olennainen tähän liittyvä kysymys kuuluu: mikä on journalismin tehtävä? Journalismin tehtävän ohella on tärkeää problematisoida journalismin puhutteluvoima ja sen merkitys yhteiskunnassa laajemmin kuin 'vain' uutisten välittäjänä. Kuten on tullut esiin, diskursiivisesta näkökulmasta tekstit luovat sosiaalisia suhteita, identiteettejä ja toimintakykyjä sekä mahdollistavat ajan ja paikan rajoja ylittävien yleisöjen 'kokoontumisia' (vrt. Väliaverron 1993, 33).

Samaan aikaan on olennaista, että journalismia eivät haasta kartografit vaan muistinvaraisia alueitaan ja henkilökohtaisia paikkojaan elävät kulkurit. Koska ihmiset tunnistavat ja elävät todeksi eri tavoin elämänvaiheissaan journalismin kertomuksia alueellisuudesta, journalismi tarvitsee herkät arjen tuntosarvet. On tärkeää kysyä myös, eikö juuri kulkuri tarvitse alueellista karttaa ja kompassia. Siksi ihmisten yhteisöllisyyden ja journalismin yhteisöllisyyden ei tarvitse olla vain kiinni menneisyydessä. Jos kulkuri haastaa journalismin, sillä on mahdollisuus antaa yhteisöllisyyden monien muotojen ja merkitysten haastaa niin itsensä kuin kulkurinkin.

Alueellisuuden ja yhteisöllisyyden muodot ja merkitykset haastavat myös journalismin tutkimuksen. Jotta tutkimus voisi tässä suhteessa synnyttää uusia näkökulmia ymmärtää ja tehdä journalismia, on hyödyllistä pohtia journalismia osana yhteisöjä, joiden 'jäsenille' sen ainakin periaatteessa 'pitäisi' olla kiinnostavaa ja merkityksellistä – joille se voisi olla resurssi, joita sen muodot voisivat tai niiden 'pitäisi' puhutella ja joille sen sisällöllä tulisi tai voisi olla väliä. Tällöin journalismin sekä ihmisten alueellisen samaistumisen, yhteisöllisyyden, kansalaisidentiteetin rakentumisen ja julkisen osallistumisen mahdollisuudet linkittävät kysymyksenasettelut ovat tärkeitä niin journalismille kuin sen tutkimuksellekin.

SUMMARY

The study explores the role of the regional voice of the Finnish press. The focus is primarily with the representations of Finnish regions, regional identities and communities in newspaper news and editorial texts and in journalists' talk. The study also examines the construction of identities, and of relationships between newspapers and their regional readerships. To capture the simultaneous construction of representations, social identities and relations, attention is directed towards the intertextual analysis of texts: the analysis of cultural and political regional discourses, and of regional texts as discourse types.

The approach combines media and discourse studies with studies of regions and identities. Following post-structuralist social theory, discourse is understood as a social construction of reality, a form of knowledge. So, in using the term "discourse" the study proposes regarding language use as a form of social practice. On this view, journalistic texts do not simply represent regions, identities and communities in the sense being passively transmitted by journalism, but constitute, or construct them.

Chapter 1 locates the research questions into to the Faircloughian critical discourse analysis (CDA) framework. It argues that its multifunctional view of text offers a fruitful way to relate the analysis of representations of regions and identities with the analysis of emerging identities and of relations between the newspaper and the readership. Further, the study applies CDA's three-dimensional framework for analysing communicative events as it sets out to identify the connections between texts, discourse practices and social practices. As regards the relationship between discourse and social structure, it is seen as dialectical: discourse is not only socially constitutive, but is itself shaped and constrained by social structure as well.

Chapter 2 discusses the problems of locality and regionalism as identified in previous media and communication studies. It claims that the regional character of the media has been neglected in previous media and journalism studies, at least in some respects; as the interest has been on the national and international media rather than local or regional. Related to this is the notion of 'new localism', and the claim that regional characteristics are being significantly modified by new technologies. The study suggests that instead of taking for granted new forms of belonging and involvement which, it is claimed, are being created by the global-local nexus, the construction of these forms in discourses and practices should be critically explored. This is an important notion, because the regional character of the Finnish media is not due to any strengthening of the local or regional consciousness of individuals. Instead, the structure and history of the Finnish press indicate that localism and regionalism are to be seen and analysed in terms of the political, economic and cultural projects and ideas of the media themselves.

Chapter 3 locates the study in the discursive approach to the study of regions, identities and communities. Within this framework regions are seen and described as a number of concurrently overlapping and conflicting discursive processes and projects, instead of being seen as fixed spaces in which things happen, or as practical or geographical sites constituted by particular phenomena. Similarly, regional identities and communities are explored as contested concepts:

they are narratives or discursive constructions always under construction rather than eternal essences, and their essences and meanings are always products of specific temporal and spatial contexts. This does not mean, however, that they are viewed as unreal.

Related to the above, an important notion is that the emerging regions with distinctive identities and a feeling of togetherness, as imagined communities following Benedict Anderson's notion, provide the press with a valuable resource value in their struggle for regional readerships. Accordingly, regional discourses and journalistic practices are viewed as a politics of regionalization, and journalism as an activity which participates in the region, identity and community-making processes.

In chapter 4 the generation of the data and the methodological choices of the study are described. The seven newspapers analysed in the study (*Ilkka*, *Pohjalainen*, *Keskipohtjanmaa*, *Kaleva*, *Hämeen Sanomat*, *Etelä-Suomen Sanomat*, and *Forssan Lehti*) are introduced. The newspaper texts analysed were published in 1987 and 1994. The former year represents time before the idea of Finland joining the European Union had become topical. The year of 1994 represents the moment when Finland decided to join the European Union. However, the study is not focused on the media's regional discourses and practices only during those years. Rather, the findings provide insight into the roles played by the media in different types of cultural, social, political and economic contexts.

In chapter 4 the form of the subsequent empirical text analysis is developed and described. As already mentioned, the focus is on the intertextual analysis: the analysis of cultural and political regional discourses in texts, and the analysis of regional texts as discourse types. Drawing on previous analysis, the study explores the discourses texts draw upon. Analysing cultural and political regional discourses as well as changes in them, the study aims at exploring both the dependence of texts upon society and history and the ways in which texts may transform these social and historical resources. In the course of exploring texts as discourse types, the study examines how discourses combine into genres and generic rules. So the concept of discourse type is applied to examine how contents and forms are intertwined in regional texts. Additionally, the concept of discourse type is developed to capture the simultaneous constitution of knowledge of regions, identities and communality and of relations between the newspaper and its readership. As far as the relationship between the newspaper and its readers is concerned, styles, generic conventions, and the modes of narration applied in the texts are also of interest.

Altogether 20 Finnish newspaper journalists were interviewed for the study. Interviews appear to offer interesting and essential data for the analysis of journalistic practices and the practices of text production. However, the aim of the interviews is not to speak for journalists, nor to 'reveal' their practices. Rather the interviews, together with the texts, and the theoretical and conceptual frameworks provide the research with tools and a frame of reference with which to look for connections between texts and production practices and so come to conclusions, and uncover connections and interpretations that might not have become visible otherwise.

In chapter 5 the news agenda and the editorials of the newspapers chosen for the study are analysed quantitatively: texts are classified as local, regional, national and international. Headlines are analysed from the point of view of regionalization. One important finding is that the regional press seldom concentrates on local or regional issues, or discusses national politics from a regional perspective. In other words, local and regional issues tend not to be included in the most 'important' topics of the day. Interestingly, several of the editors-in-chief saw local and regional issues as being in various ways problematic in the professional culture of regional news journalism. For instance, one needs to be personally acquainted with such issues to be able to comment on them. Controversial issues are especially difficult, as newspapers, according to their chief editors, prefer to remain outside local and regional disputes.

In chapters 6, 7 and 8 news and commentary texts as well as journalist talk is analysed. Both cultural and political regional discourses and discourse types are named and explored. One of the main observations is that both cultural and political discourses represent provinces and regions as administrative entities, from the point of view of politics and administration. In other words, both news and editorial texts tend to focus on the projects, plans, strategies, meetings or committee work, political disputes and decisions themselves, rather than look for their relevant meanings in connection with peoples' everyday life.

What is also noteworthy is that representations of regions are represented both in news and editorial texts as being 'real', objective, and universal, rather than bound to specific political, social or economic perspectives and interests. This helps the media to provide readers with 'true' representations of the world. However, in so doing, the media necessarily sacrifice the opportunity to generate public discussion on regional issues.

As regards the identity of the newspaper, the idea of journalism acting on its readers' behalf emerged both in the texts as well as in the talk of journalists. In the interviews the public role of the readers hardly came up. Journalists rather saw themselves as acting on their readers' behalf: their obligation was to bring people news that was important and relevant, but also to speak for them. It is worth noting that the attempts of journalism to capture the voice of the region in its texts concentrate on regional bureaucracies and the public actors in the political sphere. A passive 'consumer' identity is constructed for the ordinary people living in the region. Firstly, 'ordinary people' are only occasionally given space or a voice in the regional news. Secondly, the voices of politics and administrative bodies often are allowed to represent their institutional, abstract and value-laden viewpoints as facts, or as the only possible ways of thinking and acting. Thirdly, by seeing readers as partners in its disbelief in and cynicism about the political and administrative systems, journalism fails to encourage people to act as citizens.

Chapter 9 summarizes the main results and discusses possible areas for future research into regional journalism and journalistic practices. It is argued that intertextual analysis offers a useful analytical tool for capturing the inter-relationship of content and form and investigating the emerging relationship between newspapers and their regional readerships. Moreover, it has helped to bridge the gap between texts and contexts, between language use and social context. Namely by bringing regional discourses, journalistic genres and generic rules, and the

questions of narration together, it has offered clues to the understanding and analysis of discourse practices as both socially constitutive and socially shaped.

Connected to the above, an important finding is that cultural and political discourses are not simply represented in genres and discourse types, in the sense being passively transmitted by journalism. Rather, the analysis indicates how, for instance, various types of dichotomy (north–south, provinces–Helsinki, countryside–town, the poor–the rich, elite–people) are produced in discursive and journalistic practices. In other words, journalistic practices and generic rules effect the construction of ‘we’ and the ‘others’ textually in media discourse. However, the study also indicates that the need for dichotomy varies according to the institutional and larger social, political, economic and cultural practices and contexts.

As journalism is not merely a commentator on events and issues generated elsewhere in a society, but also a constructor and shaper of them, the importance of studying the role of discursive and journalistic practices in journalistic text production is emphasized. On the other hand, the study challenges journalism research not only to look for and analyse the dependencies between texts and discourse practices, but also to discuss their social implications. Thus the research can be seen not only as a way of discussing and making claims about how texts and journalism are connected to social identities, and relations, but also a source of new ideas about how journalism should be understood and practised.

As regards journalism and its practices, the study suggests that journalism would benefit both from opening up its discourse practices and making them more visible and from inviting readers to take part in news-making processes. Different kinds of voices should begin to criticize and debate journalism, if the conventional ways of understanding journalism and its tasks are to be redefined.

The study also proposes that it is important for journalism to be able to express connections and perspectives relevant to readers’ everyday lives. For this reason, journalism might benefit from focusing more often on the street level, instead of applying a perspective of abstract models and spatial frames. Looking for genres and discourse types in which the meanings of everyday life could be articulated is thus an essential challenge for journalism.

Concerned with the notion of communication as the nature and scope of community and journalism, readers, regional authorities and journalists are encouraged to engage in public discussion, and in the exchange of ideas and opinions. It is suggested that the media should look into the possibility of creating regional public space, and fora in which people could take on a public role. So regional journalism as textual practice should more often see and treat ordinary people as citizens, and see their life experiences as important sources of social and political knowledge. A journalism which creates communicative situations in which the voices of politics and of administrative bodies are not the only ones to be heard, could become a means for bringing out, and expressing regional development needs; and giving expression to the perspective of everyday life.

From the point of the reader and his or her everyday life it is easy to see how giving space to and generating public participation and dialogue through and in the media, would make journalism not only more interesting but also a more relevant part of living in a specific community. Further, by adopting practices that

include the viewpoint of ordinary people, journalism may capture better their forms and meanings of belonging. This is important as increasing number of readers living in a region are newcomers or 'vagabonds'.

So what is important is that it is not the cartographer or bureaucrat, but the 'vagabond' who challenges journalism. As people live and experience the narratives of journalism in various ways, journalism needs a delicate feeling for everyday life. Connected to this, the study proposes that in representing regions, identities, and communities, journalism could benefit from concentrating more on individuals' personal experiences and the meanings contained in personal life-histories. Concurrently, it is important to ask whether it is, after all, just the newcomer, who needs a regional map and compass. Therefore, communities of the people, and also those of journalism, need not be rooted only in the past. Rather, the study suggests that journalism and its research could let the forms and meanings of community challenge both the vagabond and themselves.

LÄHTEET

AINEISTO

SANOMALEHDEET

Etelä-Suomen Sanomat 1987 ja 1994
Forssan Lehti 1987 ja 1994
Hämeen Sanomat 1987
Ilkka 1987 ja 1994
Kaleva 1987 ja 1994
Keskipohjanmaa 1987 ja 1994
Pohjalainen 1987 ja 1994

HAASTATTELUT

Päätoimittajat
Etelä-Suomen Sanomat, Kauko Mäenpää
Forssan Lehti, Simo Lehtonen
Hämeen Sanomat, Terttu Häkkinen
Ilkka, Kari Hokkanen
Kaleva, Teuvo Mällinen
Keskipohjanmaa, Pentti Pulakka
Pohjalainen, Erkki Malmivaara

Uutis-/toimituspäälliköt
Etelä-Suomen Sanomat
Forssan Lehti
Hämeen Sanomat
Ilkka
Kaleva
Keskipohjanmaa
Pohjalainen

Urheiluosastojen esimiehet
Ilkka
Pohjalainen

Toimittajat
Etelä-Suomen Sanomat
Forssan Lehti
Hämeen Sanomat
Ilkka
Keskipohjanmaa
Kaleva
Pohjalainen

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

PERIAATELINJAT

Etelä-Suomen Sanomien, Hämeen Sanomien, Ilkan, Kalevan, Keskipojhanmaan ja Pohjalaisen periaatelinja

LEVIKKITIEDOT

Etelä-Suomen Sanomien levikkitiedot 1987–1999

Forssan Lehden levikkitiedot 1987–1999

Hämeen Sanomien levikkitiedot 1987–1999

Ilkan levikkitiedot 1987–1999

Kalevan levikkitiedot 1987–1999

Keskipojhanmaan levikkitiedot 1987–1999

Pohjalaisen levikkitiedot 1987–1999

Helsingin Sanomien levikki kunnittain ja markkina-alueittain huhtikuussa 1994, toukokuussa 1997 ja toukokuussa 1999. Lähde HS-levikkimarkkinointi.

KMT 98S/99K ja KMT/1999 (KMT=Kansallinen mediatutkimus).

MAAKUNNAT JA NIITÄ KOSKEVA TIETO INTERNETISSÄ

Maakunnalliset liitot:

<URL: <http://www.intermin.fi/alue/kansallinen/maakunnat.html>>.

TE-keskukset: <URL: <http://www.te-keskus.fi/paasivu.html>>.

Ympäristökeskukset: <URL: <http://www.vyh.fi/organis/welcome.html>>.

Sisäministeriö (tietoa kansallisesta aluepolitiikasta):

<URL: <http://www.intermin.fi/alue/kansallinen/index.html>>.

Tilastokeskuksen Aluetilinpitotaulukko. BKT asukasta kohden maakunnittain 1988–1996 ja vuosien 1994–96 keskiarvo. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) [viitattu 25.1.1999]: <URL: http://www.tilastokeskus.fi/tk/to/bkta_taulukko_1-1.html>.

Työttömyys/työllisyys:

Tilastokeskuksen tietoa. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) [viitattu 25.1.1999]:

<URL: <http://www.tilastokeskus.fi.html>>.

Tilastokeskuksen Tilastotietoa alueellisesta kehityksestä.

Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) [viitattu 8.12.1999]:

<URL: http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_tyottomuus.html>.

Työministeriön taulukko työttömistä työnhakijoista. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) [viitattu 8.12.1999]: <URL: <http://www.mol.fi/tiedotus/tauluk1.html>>.

Väestömuutokset: Maakuntien ja EU-tukialueiden nettomuutto 1994–98.

Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) [viitattu 8.12.1999]:

<URL: http://www.intermin.fi/suom/alue/tilasto_muutto.html>.

KIRJALLISUUS

- Alasuutari, Pertti 1993. Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.
- Altheide, David L. 1976. *Creating Reality. How TV News Distorts Events*. Sage Publications, Beverly Hills.
- Altschull, Herbert J. 1996. A Crisis of Conscience: Is Community Journalism the Answer. *Journal of Mass Media Ethics*. Vol. 11, No. 3, 166–172.
- Anderson, Benedict 1994. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (alkuteos vuodelta 1983). Verso, London.
- Anderson, Rob & Dardenne, Robert & Killenberg, George M. 1996. The American Newspaper as the Public Conversational Commons. *Journal of Mass Media Ethics*. Vol. 11, No. 3, 159–166.
- Appadurai, Arjun 1992. Mediascapes. *Intermedia* Aug.–Sep. Vol. 20 (4–5), 17.
- Aula, Maria Kaisa 1991. Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla. Tutkimusraportti 5/1991. Yleisradio, Helsinki.
- Bakhtin, Mikhail M. 1986. *Speech Genres and Other Late Essays*. Käännös: Vern W. McGee. Toim. Caryl Emerson & Michael Holquist. University of Texas Press, Austin.
- Bhabha, Homi K. 1990. Introduction: narrating the nation. S. 1–7 teoksessa Homi K. Bhabha (toim.) *Nation and Narration*. Routledge, London.
- Billig, Michael 1995. *Banal Nationalism*. Sage Publications, London.
- Björkqvist, Karin 1988a. Tidningsläsning i Gästrikland. Presentation av en läsarundersökning. Arbetsrapport nr 28. Avdelning för Masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Björkqvist, Karin 1988b. Tidningsläsning i Värmland. Presentation av en läsarundersökning från våren 1987. Arbetsrapport nr 41. Avdelning för Masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Bourdieu, Pierre 1991. *Language and Symbolic Power*. Polity Press, Cambridge.
- Bourdieu, Pierre 1977. *Outline of a Theory of Practice*. University Press, Cambridge.
- Bowman, Glenn 1994. 'A country of Words': Conceiving the Palestinian Nation from the Position of Exile. S. 138–170 teoksessa Ernesto Laclau (toim.) *The Making of Political Identities*. Verso, London.
- Bradshaw, Michael 1988. *Regions and Regionalism in the United States*. Macmillan, Basingstoke.
- Brown, Richard Maxwell 1983. The New Regionalism in America, 1970–1981. S. 37–96 teoksessa William Robbins & Robert Frank & Richard E. Ross (toim.) *Regionalism and the Pacific Northwest*. Oregon State University Press, Corvallis, Oregon.
- Brox, Ottar 1996. Schismogenetic Conflicts. S. 267–310 teoksessa *Media and the Transition of Collective Identities*. University of Oslo, Department of Media and Communication, Oslo.
- Burgess, Jacquelin & Gold, John R. 1985. Place, The Media and Popular Culture. S. 1–32 teoksessa Jacquelin Burgess & John R. Gold (toim.) *Geography, The Media and Popular Culture*. Croom Helm, London.

- Carey, James W. 1992. *Communication As Culture. Essays on Media and Society*. Routledge, New York.
- Carey, James W. 1994. Viestintä kulttuurisesta näkökulmasta. *Tiedotustutkimus* 17(1994):2, 81–97.
- de Certeau, Michel 1984. *The Practice of Everyday Life*. University of California Press, Berkeley, California.
- Cohen, Anthony P. 1985. *The Symbolic Construction of Community*. Tavistock, London.
- de Cilia, Rudolf & Reisigl, Martin & Wodak, Ruth 1999. The discursive construction of national identities. *Discourse & Society* Vol. 10 1992:2, 149–174.
- Dewey, John [1927] 1994. *The Public and Its Problems*. Swallow Press & Ohio University Press, Athens.
- Eisenstadt, Shmuel N. & Giesen, Bernhard 1995. The construction of collective identity. *Archives Européennes de Sociologie* 1995 XXXVI(1), 72–102.
- Ekecrantz, Jan 1988. The rise and fall of national news in Sweden. *Media, Culture & Society* Vol. 10, 197–207.
- Ekecrantz, Jan 1995. Text i kontext: studier i reportagens teori och historia. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Ekecrantz, Jan 1997. Journalism's 'discursive events' and sociopolitical change in Sweden 1925–87. *Media, Culture & Society* Vol. 19, 393–412.
- Ekman-Salokangas, Ulla 1979. Turun suomenkielinen sanomalehdistö ja maakunta 1930-luvulla: kirjoittelun laajuus ja tärkeimmät aihepiirit. S. 405–420 teoksessa *Sanomalehti ja maakunta. Tutkimuksia Turun sanomalehdistöstä ja Varsinais-Suomesta*. Turun Sanomat, Turku.
- Ekman-Salokangas, Ulla 1992. Lahti Päijät-Hämeen sanomalehtikeskuksena. S. 117–245 teoksessa Ulla Ekman-Salokangas & Markku Heikkilä & Timo Tuomi, *Lahden historia 2. Lahden kaupunki, Lahti*.
- Ettema, James & Glasser, Theodore 1994. The Irony in – and of – Journalism: A Case Study in the Moral Language of Liberal Democracy. *Journal of Communication* 44 (2) Spring, 5–28.
- Fairclough, Norman 1992a. *Discourse and Social Change*. Polity Press, Cambridge.
- Fairclough, Norman 1992b. Discourse and Text: linguistic and intertextual analysis within discourse analysis. *Discourse & Society* Vol. 3 1992:2, 193–217.
- Fairclough, Norman 1993. Critical discourse analysis and the marketisation of the public discourse: the universities. *Discourse & Society* Vol. 4 1993:2, 133–168.
- Fairclough, Norman 1995. *Media Discourse*. Edward Arnold, London.
- Fairclough, Norman 1997. Miten media puhuu. Alkuteos: *Media Discourse*. Suomentaneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Vastapaino, Tampere.
- Featherstone, Mike 1995. *Undoing Culture. Globalization, Postmodernity and Identity*. Sage Publications, London.
- Featherstone, Mike & Lash, Scott 1995. *Globalization, Modernity and the Spatialization of Social Theory: An Introduction*. S. 1–24 teoksessa Mike Featherstone, Scott Lash ja Roland Robertson (toim.) *Global Modernities*. Sage Publications, London.
- Ferguson, Marjorie 1992. The Mythology about Globalization. *European Journal of Communication*. Vol. 7 (1992), 69–93.

- Ferguson, Marjorie 1993. Invisible Divides. *Communication and Identity in Canada and the U.S. Journal of Communication*. Spring 1993/Vol. 43 No.2, 42–57.
- Fiske, John 1996. Merkkien kieli. *Alkuteos: Introduction to Communication Studies* (2. painos). Teoksen kääntäneet ja toimittaneet suomeksi Veikko Pietilä, Risto Suikkanen ja Timo Uusitupa. Vastapaino, Tampere.
- Foucault, Michel 1989. *The Archaeology of Knowledge*. Käännös: A. M. Sheridan Smith. Routledge, London.
- Gans, Herbert 1979. Deciding what's news. A study of CBS evening news, NBC nightly news, Newsweek and Time. Pantheon Books, New York.
- Garrett, Peter & Bell, Allan 1999. *Media and Discourse: A Critical Overview*. S. 1–20 teoksessa Peter Garrett & Allan Bell (toim.) *Approaches to Media Discourse*. Blackwell, Oxford.
- Geertz, Clifford 1973. *The interpretation of cultures: selected essays*. Basic Books, New York.
- Gellner, Ernest 1983. *Nations and Nationalism*. Blackwell, Oxford.
- Giddens, Anthony 1991. *Modernity and Self-Identity: self and society in the late modern age*. Polity Press, Cambridge.
- Glasser, Theodore L. & Craft, Stephanie 1996. Public Journalism and the Prospects for Press Accountability. *Journal of Mass Media Ethics*. Vol. 11, No. 3, 152–158.
- Haarni, Tuukka 1997. Joustavia tiloja: vallan ja ulossulkemisen urbaania tulkintaa. S. 87–104 teoksessa Tila, paikka, maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere.
- Haas, Hannes 1987. Die hohe Kunst der Reportage: Wechselbeziehung zwischen Litteratur, Journalismus und Sozialwissenschaften. *Publizistik* Vol. 32, 277–294.
- Habermas, Jürgen 1979. *Communication and the evolution of society*. Kääntänyt Thomas McCarthy. Beacon Press, Boston.
- Halla, Leo 1978. *Hämeen Sanomat 1879–1978*. Hämeen Sanomat, Hämeenlinna.
- Hall, Stuart 1996. Introduction: Who Needs 'Identity'. S. 1–17 teoksessa Stuart Hall & Paul du Gay (toim.) *Questions of Cultural Identity*. Sage Publications, London.
- Hall, Stuart 1999. Identiteetti. Kääntäneet ja toimittaneet suomeksi Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Vastapaino, Tampere.
- Halliday, Michael A. K. 1979. *Language as social semiotic. The social interpretation of language and meaning*. Edward Arnold, London.
- Halliday, Michael A. K. 1985. *An Introduction to Functional Grammar*. Edward Arnold, London.
- Hallin, Daniel C. 1987. Cartography, Community and the Cold War. S. 109–145 teoksessa Robert Karl Manoff & Michael Schudson (toim.) *Reading the News*. Pantheon Books, New York.
- Hartley, John 1996. *Popular Reality. Journalism, Modernity, Popular Culture*. Edward Arnold, London.
- Hartley, John 1988. *Understanding News*. Routledge, London.
- Harvey, David 1989. *The Condition of Postmodernity: an enquiry into the origins of cultural change*. Basil Blackwell, Oxford.

- Hautamäki, Lauri 1988. Mistä maakunnan imago muodostuu. S. 67–72 teoksessa Mauri Neste (toim.) Maakuntakuva ja viestinnän mahdollisuudet. Chydenius-instituutin tutkimuksia nro 34, Kokkola.
- Heikkilä, Heikki 1996. "Teemmepä kumman päätöksen tahansa..." EU-keskustelun rakentuminen valtavirtamediassa 1992–1994. S. 65–106 teoksessa Illamajja Kivikuru (toim.) Kansa euromyllyssä. Journalismi, kampanjat ja kansalaisten mediamaiset Suomen EU-jäsenyyssprosessissa. Yliopistopaino, Helsinki.
- Heikkilä, Heikki 1999a. How to Make Thin Journalism Strong. The experiences of a public journalism project in Finland. Konferensen for Medie- og Kommunikationsforskning i Kungälv den 14–17, august 1999.
- Heikkilä, Heikki 1999b. Ohuesta journalismista vankkaan journalismiin. Julkison tuottamisen mahdollisuuksista ja rajoista kansalaisjournalismissa. Tiedotustutkimus 22(1999):3, 60–74.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto 1999. Pelkkä asenne ei riitä. Kansalaisjournalismi kehityshankkeena suomalaisissa sanomalehdissä. S. 102–123 teoksessa Mari Maasilta (toim.) Journalismin muutoskaruselli. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Heikkinen, Vesa 1999. Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teorias- ja käytännössä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Hemánus, Pertti 1992. Lehtijutun opissa. Reportaasin tekijä tekstinsä subjektina. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A79, Tampere.
- Hiidenmaa, Pirjo 2000. Lingvistinen tekstintutkimus. S. 161–190 teoksessa Kari Sajavaara ja Arja Piirainen-Marsh (toim.) Kieli, diskurssi, yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1982. Teemahaastattelu. Gaudeamus, Helsinki.
- Hirvonen, Suvi 1989. Maakunnan institutionalisoituminen. Keski-Pohjanmaan maakuntakuvatutkimus, osa 1. Chydenius-instituutin tutkimuksia nro 43, Kokkola.
- Hjarvard, Stig 1999. Naerhedens Nyheder. Paper til den 14. Nordiske Konferensen for Medie- og Kommunikationsforskning i Kungälv den 14–17, august 1999.
- Hobsbawm, Eric 1994. Introduction: Inventing Traditions. S. 1–14 teoksessa Eric Hobsbawm & Terence Ranger (toim.) The Invention of Tradition. Cambridge University Press, Cambridge.
- Hujanen, Erkki 1998. "Sitt se on siitä niinku jääny ja tavallaan on vieläki...". Selvitys Keskisuomalaisen ei-tilaajien mediakäyttäytymisestä. Journalistiikan pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos (julkaisematon).
- Hujanen, Erkki 1999. Tutkimus Keskisuomalaisen premiäärin ja kotimaan-osaston uutissivujen lukijoista. Jyväskylän yliopiston Mediainstituutin tutkimuksia 2/1999 (julkaisematon).
- Hujanen, Erkki 2000. Lukijakunnan rajamailla. Maakuntalehden ei-tilaajan mediakäyttäytyminen ja suhde sanomalehtijournalismiin. Journalistiikan liseniaatintyö. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos (julkaisematon).
- Hujanen, Jaana 1997a. Maakunta, lääni, maakuntalääni, Väli-Suomi. Sanomalehti Keskisuomalaisen käsitepolitiikka lääniuudistuksessa. Poliitikka 39:1, 48–59.

- Hujanen, Jaana 1997b. Regional Media's Changing Borders. Esitelmä pohjoismaisessa joukkoviestinnän tutkimuksen konferenssissa Jyväskylässä 12.–15. elokuuta 1997.
- Hujanen, Jaana 1998. Alue- vai lukijalähtöisesti. Näkökulmia maakunnalliseen journalismiin. S. 79–106 teoksessa Touko Perko & Raimo Salokangas (toim.) Kymmenen kysymystä journalismista. Atena, Jyväskylä.
- Hultén, Lars J. 1990. Reportaget som kom av sig. En analys av reportaget som textform utifrån produktionsperspektivet och sändarrollen med betong på reporterens personliga tonfall. En undersökning av reportaget i några landsortstidningar 1960–1985. Journalistik, medier och kommunikation, Stockholms universitet, Stockholm.
- Huovila, Tapani 1997. Toimittaja – vastuussa oleellisesta muutoksessa. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos, Jyväskylä.
- Hynninen, Asko 2000. Periaatteessa julkista. Julkisuusperiaatteen käytäntö EU-Suomen päätöksenteossa ja journalismissa. Jyväskylä Studies in Communication 10. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Hägerstrand, Torsten 1986. Desentralization and Radio Broadcasting: on the 'Possibility Space' of a Communication Technology. European Journal of Communication Vol.1 No. 1, 7–26.
- Häkli, Jouni 1994. Maakunta, tieto ja valta. Tutkimus poliittis-hallinnollisen maakuntadiskurssin ja sen historiallisten edellytysten muotoutumisesta Suomessa. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Högnäs, Sven 1995. Kustens och skogarnas folk. Om synen på svensk och finsk lunne. Atlantis, Stockholm.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 1999. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. S. 54–97 teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteina. Vastapaino, Tampere.
- Jokipii, Mauno 1968. Paikallishistoriallisen tutkimuksen nykyinen tilanne. S. 9–17 teoksessa Antero Penttilä (toim.) Paikallishistoria tänään. WSOY, Porvoo.
- Jokipii, Mauno 1988. Keski-Suomen synty. Teoksessa Keski-Suomen historia 2. Keski-Suomen Maakuntaliitto, Jyväskylä.
- Jonsson, Stefan 1992. Realistisk aktivitet S. 229–258 teoksessa Göran Greider & Björn Gunnarsson (toim.) Att läsa världen: ny litteraturkritik i systemskiftenas tid. Daidalos, Göteborg.
- Juhila, Kirsi 1999. Tutkijan positiot. S. 201–232 teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteina. Vastapaino, Tampere.
- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1999. Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. S. 233–252 teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteina. Vastapaino, Tampere.
- Kansa euromyllyssä 1996. Journalismi, kampanjat ja kansalaisten mediamaisemat Suomen EU-jäsenyyssprosessissa. Toim. Ullamaija Kivikuru. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kansallismaisema 1993. Toim. Lauri Putkonen. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytön yksikkö, Helsinki.

- Kariel, Herbert & Rosenvall, Lynn A. 1981. Analyzing News Origin Profiles of Canadian Daily Newspapers. *Journalism Quarterly*, Vol. 58 Summer 1981, 254–259.
- Karjalainen, Pauli-Tapani 1997. Aika, paikka ja muistin maantiede. S. 227–241 teoksessa Tila, paikka, maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere.
- Karppi, Ilari J. 1996. Alueellistumisen ajasta toiminnan tiloihin. Organisaatioiden yhteistoiminta alueellisen kehittämisen resurssina. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Keskipohjanmaa 3.12.1990. Hujanen, Erkki: Poliitiikan ruoskija pyrkii poliitikoksi (haastattelu).
- Kiiskinen, Auvo 1965. Maakunta talousalueena. S. 17–28 teoksessa Jaakko Numminen & Jouni Hulkko (toim.) Maakuntapolitiikka. Suomalaisuuden liitto, Helsinki.
- Killenberg, Michael G. & Dardenne, Robert 1995. Instruction in News Reporting as Community-Focused Journalism. *Journalism & Mass Communication Educator* Spring 1997 51/1, 52–58.
- Kirkinen, Heikki 1991. Maakuntien Eurooppa ja Suomi. Otava, Helsinki.
- Kirkinen, Heikki 1996. Maakuntahallinto – kansanvallan uusi taso. WSOY, Porvoo.
- Kivikuru, Ullamaija 1990. Muinaisjäänne vai villakoiran ydin? Keskustelua paikallisuudesta tiedonvälityksessä. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja, Sarja 1 A/8/90. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kivikuru, Ullamaija 1998. Identiteetit viestinnässä. Samaistumisen ja erottautumisen kierre. S. 319–338 teoksessa Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. WSOY, Helsinki.
- Kivikuru, Ullamaija 1999. Suomalaisen media- ja ideomaiseman liikahteluja 1988–97. S. 7–20 teoksessa Mediakriisi. Lehdistö, lama ja talouspuhe. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, Sarja 2A/1/1999, Yliopistopaino, Helsinki.
- Kivikuru, Ullamaija & Kivikoski, Jouni 1993. EY-julkisuus, viestintästrategiat ja kansalaisten tiedontaso. U. Kivikuru & J. Kivikoski ja kevään 1993 tutkimuskurssi. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, Sarja 1 C, Helsinki.
- Kivistö, Kalevi & Pirnes, Esa 1997. Lääniuudistus – rohkeutta vai rohkeuden puutetta. *Kanava* 2/1997, 68–71.
- Klinge, Matti 1982. Kaksi Suomea. Otava, Helsinki.
- Knight, David B. 1982. Identity and Territory: Geographical Perspective on Nationalism and Regionalism. *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 72, 514–531.
- Koskinen, Tarmo 1993. Elämää yhteisössä. Muistijälkiä, ihmisääniä ja joukkosydämen lyöntejä tehdasyhteisön rakentumisen ja rapautumisen kausilta. Vaasan yliopiston julkaisuja, tutkimuksia 176, Vaasa.
- Kress, Gunther 1985. *Linguistic Processes in Sociocultural Practice*. Oxford University Press, Oxford.
- Kunelius, Risto 1993. Uskottavuuden anatomia. Kova uutinen, genre ja kansalainen. *Tiedotustutkimus* 16(1993):2, 33–45.

- Kunelius, Risto 1994. 20 vuotta myöhemmin... James Careyn haastattelu. *Tiedotustutkimus* 17(1994):2, 98–105.
- Kunelius, Risto 1996. *The News, Textually Speaking. Writings on News Journalism and Journalism Research*. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Kunelius, Risto 1998a. Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY, Helsinki.
- Kunelius, Risto 1998b. Modernin myyntitykit. Journalistisen professionaalisuuden pulmat ja haasteet. S. 207–230 teoksessa *Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. WSOY, Helsinki.
- Kunelius, Risto 1999. Journalismi keskustelun tiellä. *Tiedotustutkimus* 22(1999):3, 42–59.
- Kunelius, Risto & Heikkilä, Heikki 1996. *Public Journalism. Journalismi julkisen harkinnan areenana. Tasa-arvotoimikunnan julkaisuja*. Sarja B:1/1996. Yleisradio Oy, Helsinki.
- Kunelius, Risto & Heikkilä, Heikki 1997. Julkisen journalismin äärellä. Ajatuskokeita pääsyn, keskustelun ja harkinnan käsitteillä. *Tiedotustutkimus* 20(1997):4, 4–21.
- Lash, Scott 1990. *Sociology of Postmodernism*. Routledge, London.
- van Leeuwen, Theo 1996. The representation of social actors. S. 31–70 teoksessa Carmen Rosa Caldas-Coulthard & Malcom Coulthard (toim.) *Texts and Practices. Readings in Critical Discourse Analysis*. Routledge, London.
- Lefebvre, Henri 1994. *The Production of Space*. Käännös: Donald Nicholson-Smith. Blackwell, Oxford.
- Leino-Kaukiainen, Pirkko 1988. Kasvava sanomalehdistö sensuurin kahleissa 1890–1905. S. 423–632 teoksessa *Suomen lehdistön historia I. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905*. Kustannuskiila, Kuopio.
- Leinonen, Johanna 1997. *Mediamikseri – miksi?: alueellisuuden vaikutus asukkaiden mediavalintoihin haja-asutusalueella, tapaus Pyhäjärvi Oulun läänissä*. Journalistiikan pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos (julkaisematon).
- Levo-Henriksson, Ritva 1995. Kaksi kulttuuria – kaksi tapaa uutisoida. *Tiedotustutkimus* 18(1995):2, 65–74.
- Lindlof, Thomas R. 1995. *Qualitative Communication Research Methods*. Sage Publications, Thousand Oaks.
- Liukkonen, Mauri 1999. Toimittajan näkökulma kansalaisjournalismikokeiluun. S. 124–127 teoksessa Mari Maasilta (toim.) *Journalismin muutoskaruselli*. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö, Tampere.
- Luostarinen, Heikki & MacInnes, John 1992. Mitä pienet edellä, sitä pienet perässä? Skotlanti, Suomi ja joukkotiedotus. *Tiedotustutkimus* 15(1992):3, 3–14.
- Luukka, Minna-Riitta 1998. Fyysikot kuin paita ja peppu. Väitösuutiset ja intertekstuaalisuus. *Tiedotustutkimus* 21(1998):4, 76–92.
- Luukka, Minna-Riitta 2000. Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. S. 133–160 teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kieli, diskurssi, yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.

- Maakuntaitsehallinnosta maakuntayhtymiin 1992. Selvitysmies Kauko Sipposen ehdotus maakuntahallinnon kehittämistä. Komiteamietintö 1993:34. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Massey, Doreen 1993. Power-geometry and a progressive sense of place. S. 59–69 teoksessa Jon Bird & Barry Curtis & Tim Putnam & George Robertson & Lisa Tickner (toim.) *Mapping the Futures. Local cultures, global change*. Routledge, London.
- Massey, Doreen 1994. *Space, Place and Gender*. Polity Press, Cambridge.
- McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald D. 1972. The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly* 36, 176–187.
- McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald D. 1993. The Evolution of Agenda-Setting Research: Twenty-Five Years in the Marketplace of Ideas. *Journal of Communication*, Spring 1993/Vol. 43 No. 2, 58–67.
- Media Trends in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 1997. Descriptive analyses and statistics. Toim. Ulla Carlsson & Eva Harrie. Nordicom, Göteborg university, Göteborg.
- Meech, Peter & Kilborn, Richard 1992. Media and identity in a stateless nation: the case of Scotland. *Media, Culture & Society* Vol. 14, 245–259.
- Mervola, Pekka 1998. Suomalaiset ovat sanomalehtien lukijakansaa. S. 59–78 teoksessa Touko Perko & Raimo Salokangas (toim.) *Kymmenen kysymystä journalismista*. Atena, Jyväskylä.
- Meyrowitz, Joshua 1985. *No sense of Place. The impact of electronic media on social behaviour*. Oxford University Press, New York.
- Mills, Sara 1997. *Discourse*. Routledge, London.
- Miettinen, Jorma 1980. Sanomalehtien lukeminen. *Viestintätutkimusseuran julkaisuja* nro 2, Turku.
- Miettinen, Jorma 1984. *Toimitustyö: journalistiksi suuntautuvan oppikirja*. Gaudeamus, Helsinki.
- Moring, Inka 1999a. Alueellinen ääni ja lamajulkisuuden kehitys. Talouskriisi alueellisessa sanomalehdissä. S. 80–117 teoksessa *Mediakriisi. Lehdistö, lama ja talouspuhe*. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, Sarja 2A/1/1999, Yliopistopaino, Helsinki.
- Moring, Inka 1999b. Scales of Space, Place and Money. *Discursive Landscapes of Identity and Economic crises – Finnish Regional Press*. Paper presented at the 14th Nordic Conference of Media and Communication Research, August 1999, Kungälv, Sweden.
- Morley, David 1992. Electronic communities and domestic rituals. Cultural consumption and the production of European cultural identities. S. 65–83 teoksessa Michael Skovmand & Kim C. Schrøder (toim.) *Media Cultures. Reappraising Transnational Media*. Routledge, London.
- Morley, David & Robins, Kevin 1995. *Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. Routledge, London.
- Mäkelä, Klaus 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. S. 24–61 teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Mäkinen, Marko 1999. Yhteisöaluepolitiikan periaatteiden teoreettinen erittely ja soveltaminen Suomessa. Tampereen yliopisto, Tampere.

- Mällinen, Teuvo (toim.) 1981. Kaleva 1899–1979. 80 vuotta sanomalehteä ja maailman menoa. Kaleva, Oulu.
- Mörä, Tuomo 1999. EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, Sarja 1A/2/1999. Yliopistopaino, Helsinki.
- Orjala, Jaana 1995. Omaksi ja maakunnan hyväksi. Alueellisten ykköslehtien levikkialuetta yhdistävä ja puolustava sisältö ja alueellisuuden ehdot. Journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos (julkaisematon).
- Orjala, Jaana 1996. Alueelliset ykköslehdet 'meidän' asialla. Tiedotustutkimus 19(1996):2, 52–65.
- Paasi, Anssi 1984a. Aluetietoisuus ja alueellinen identiteetti ihmisen spatiaalisen sidoksen osana. Suunnittelumaantieteen yhdistyksen julkaisuja 13, Helsinki.
- Paasi, Anssi 1984b. Suomen väliportaan aluejärjestelmän kehitys ja hahmottuminen suomalaisessa aluetietoisuudessa. Suunnittelumaantieteen yhdistyksen julkaisuja 14, Helsinki.
- Paasi, Anssi 1984c. Kansanluonnekäsitteestä ja sen käytöstä suomalaisissa maantiedon kouluoppikirjoissa. Tutkimus alueellisista stereotyyppioista. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia nro 2, Joensuu.
- Paasi, Anssi 1986a. The institutionalization of regions. A theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia* Vol. 164:1, 105–146.
- Paasi Anssi 1986b. Neljä maakuntaa. Maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittymisestä. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 8, Joensuu.
- Paasi, Anssi 1991. Deconstructing regions: notes on the scales of the spatial life. *Environment and Planning A* Vol. 23, 239–256.
- Paasi, Anssi 1996. Alueellinen identiteetti ja alueellinen liikkuvuus: suomalaisten syntymäpaikat ja nykyiset asuinalueet. *Terra* 108:4, 210–223.
- Paasi, Anssi 1998. Alueiden renessanssi ja identiteettipuhe. S. 170–190 teoksessa Sakari Hänninen (toim.) *Missä on tässä?* SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Park, Robert Ezra 1981. Sanomalehden luonnonhistoria. Tiedotustutkimus 4(1981):2, 21–34. Englanninkielisestä alkutekstistä (The natural history of the newspaper) suomentanut Kauko Pietilä.
- Peltonen, Matti 1996. Suomalaisuus muuttavana omanakuvana. *Alkoholipoliittikka* 61(1996):3, 175–188.
- Peltonen, Matti 1998. Elävänä Euroopassa. S. 19–39 teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) *Elävänä Euroopassa*. Muuttuva suomalainen identiteetti. Vastapaino, Tampere.
- Pietikäinen, Sari 2000. Kriittinen diskurssintutkimus. S. 191–218 teoksessa Kari Sajavaara ja Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kieli, diskurssi, yhteisö*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, Veikko 1976. Sisällön erittely. *Gaudeamus*, Helsinki.

- Pietilä, Veikko 1995. Kertomuksia uutisesta – uutisia kertomuksesta. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 86, Tampere.
- Pietilä, Veikko 1998a. Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Vastapaino, Tampere.
- Pietilä, Veikko 1998b. Pilkkakirves laatuleimikossa. Arvio Pertti Tötön kirjasta Pirullinen positivismi. Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. Tiedotustutkimus 21(1998):1, 89–90.
- Pietilä, Veikko 1999. Julkiso ja yleisö. Tiedotustutkimus 22(1999):3, 4–13.
- Piironen, Kaija 1982. Sanan valtaa kallaveden kaupungissa II. Kuopion sanomalehdistön historia 1918–1979. Savon Sanomien kirjapaino, Kuopio.
- Pirilä, Veikko 1981. Taisteleva sanomalehti II. Ilkka vuosina 1930–1980. Ilkan kirjapaino, Seinäjoki.
- Pratt, Alan C. 1991. Discourses of locality. Environment and Planning A Vol. 23, 257–266.
- Puhakka, Sirpa & Ridell, Seija 1996. Poliittikka ja poliittikka uutisessa. Hallitus, oppositio ja Helsingin Sanomat. Teoksessa Heikki Luostarinen & Ullamaija Kivikuru & Merja Ukkola (toim.) Sopolisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Lahti.
- Pulakka, Pentti 1977. 60 aatteen ja työn vuotta. Sanomalehti Keskipohjanmaa – Keski-Pohjanmaan Kirjapaino OY vuosina 1917–1977. Keskipohjanmaan Kirjapaino, Kokkola.
- Rantanen, Terhi 1987. “STT:n uutisia” sadan vuoden varrelta. Weilin & Göös, Espoo.
- Relph, Edward 1976. Place and placelessness. Pion Limited, London.
- Renvall, Mika & Reunanen, Esa 1998. Kaiken pelastava journalistinen ironia: teoria ja käytäntö. Tiedotustutkimus 21(1998):3, 4–23.
- Reunanen, Esa 1991. Merkitysympäristö ja uutisgenren säännöt. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen Julkaisuja A76, Tampere.
- Ricoeur, Paul 1988. Time and Narrative. Vol. 3. Käännös: Kathleen Blamey & David Pellauer. University of Chicago Press, Chicago.
- Ridell, Seija 1990. Miten uutinen ‘puhuttelee’. Uutisen ja yleisön suhteen tarkastelua diskursiiviselta kannalta. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitos, Julkaisuja Sarja A 63/1990, Tampere.
- Ridell, Seija 1994. Kaikki tiet vievät genreen. Tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitos, Julkaisuja Sarja A 82/1994, Tampere.
- Ridell, Seija 1998. Tolkullistamisen politiikkaa. Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Riikonen, Heikki 1997. Aluetietoisuuden sisältö paikallisyhteisössä: sukupolvet ja muistinvaraiset alueet. S. 179–189 teoksessa Tila, paikka, maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere.
- Robbins, William G. 1983. Introduction. S. 1–19 teoksessa William Robbins & Robert Frank & Richard E. Ross (toim.) Regionalism and the Pacific Northwest. Oregon State University Press, Corvallis, Oregon.
- Robertson, Roland 1992. Globalization: Social theory and global culture. Sage Publications, London.

- Robertson, Roland 1995. Glocalisation: Time–Space and Homogeneity–Heterogeneity. S. 25–44 teoksessa Mike Featherstone, Scott Lash & Roland Robertson (toim.) *Global modernities*. Sage Publications, London.
- Robins, Kevin 1999. European Media Culture and the Problem of Imagined Community. S. 105–125 teoksessa Maarit Mäkelä (toim.) *Outsiders or Insiders. Constructing Identities in an Integrating Europe*. Publications of the Doctoral Program on Cultural Interaction and Integration 4. Unipaps, University of Turku, Turku.
- Rosen, Jay 1991. Making Journalism More Public. *Communication Vol. 12* 4/1991, 267–284.
- Rosen, Jay 1994. Making Things More Public. On the Political Responsibility of the Media Intellectual. *Critical Studies in Mass Communication* 11 (1994), 363–388.
- Salminen, Esko 1988. Sitoutumattomuuden ja laajenevan informaation aika 1950–1980. S. 141–293 teoksessa *Suomen Lehdistön historia 3. Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle*. Kustannuskiila, Kuopio.
- Salokangas, Raimo 1982. Puolueen aset. Maalaisliiton lehdistön synty ja sen asema puolueessa ja sanomalehtimarkkinoilla 1906–1916. *Historiallisia tutkimuksia* 116. Suomen historiallinen seura, Helsinki.
- Salokangas, Raimo 1987. Puoluepolitiikka ja uutisjournalismi muuttuvilla lehtimarkkinoilla. S. 167–411 teoksessa *Suomen lehdistön historia 2. Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan*. Kustannuskiila, Kuopio.
- Salokangas, Raimo & Tommila, Päiviö 1998. *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Edita, Helsinki.
- Salonen, Erkki 1965. Kuntakulttuuri ja paikallislehdistö. *Paikallislehdistö* 1965:5, 8–12.
- Sappinen, Eero 1979. Turun ja maakunnan asiat Uuden Auran, Turun Lehden ja Turun Sanomien pääkirjoituksissa 1905–1917. S. 325–363 teoksessa *Sanomalehti ja maakunta. Tutkimuksia Turun sanomalehdistöstä ja Varsinais-Suomesta*. Turun Sanomat, Turku.
- Saukkonen, Pasi 1996. Identiteetti ja kansallinen identiteetti. *Kosmopolis* 26(1996):4, 5–19.
- Saukkonen, Pasi 1999. Suomi, Alankomaat ja kansallisvaltion identiteettipolitiikka. Tutkimus kansallisen identiteetin poliittisuudesta, empiirinen sovellus suomalaisiin ja hollantilaisiin teksteihin. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*, Helsinki.
- Scannell, Paddy 1989. Public service broadcasting and modern public life. *Media, Culture & Society Vol. 11*, 135–166.
- Schlesinger, Philip 1991. *Media, State and Nation. Political Violence and Collective Identities*. Sage Publications, London.
- Schlesinger, Philip 1993. From cultural defence to political culture: media, politics and collective identity in the European Union. *Media, Culture & Society Vol. 19*, 369–391.
- Schlesinger, Philip 1996. Europeanisation and the Media: National Identity and the Public Sphere. S. 163–205 teoksessa *Media and the Transition of Collective Identities*. University of Oslo, Department of Media and Communication, Oslo.

- Schudson, Michael 1995. *The Power of News*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Sem-Sandberg, Steve 1992. *Konsten att riva monument*. S. 49–67 teoksessa Göran Greider & Björn Gunnarsson (toim.) *Att lasa världen: ny litteraturkritik i systemskiptenas tid*. Daidalos, Göteborg.
- Severinsson, Ronny 1989. *Tidningsläsning i Essunga, Götene och Vara*. Artbetsrapport nr 27, Avdelning för masskommunikation. Göteborgs universitet, Göteborg.
- Shields, Rob 1991. *Places on the Margin: alternative geographies of modernity*. Routledge, London.
- Shoemaker, Pamela & Reese, Stephen 1991. *Mediating the Message. Theories of Influences on Mass Media Content*. Longman, London.
- Siirilä, Seppo & Hautamäki, Lauri & Kuitunen, Jorma & Keski-Petäjä, Timo 1988. *Hyvinvoinnin alueelliset erot Suomessa*. Tampereen yliopisto, Aluetieteen laitos, Sarja B47, Tampere.
- Sinisalo, Hannu 1986. *Elämänmuodon muutos maaseudulla*. S. 157–408 teoksessa *Hämeen historia V. Toisen maailmansodan jälkeinen aika*. Hämeen heimoliitto, Hämeenlinna.
- Sirkkunen, Esa 1996. *Matkalla vaarien maahan*. *Tiedotustutkimus* 19(1996):3, 22–42.
- Skogerbø, Eli & Lundby, Knut 1988. *Medieutvikling, kultur og regional identitet*. Rapport 1/1988. Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Smith, Gordon 1976. *Politics in Western Europe: a Comparative Analysis*. Heinemann Educational Books, London.
- Suomen Lehdistö 10/1984. Jussi Piipponen: *Vaasa muuttui Pohjalaiseksi*, 59.
- Suomen Lehdistö 10/1989. *Maakuntien merkitys kasvaa Euroopan yhdentyessä*, 6–9.
- SLH 5. *Suomen lehdistön historia 5* 1988. Hakuteos Aamulehti–Kotka Nyheter. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985. Toim. Ulla Ekman-Salokangas, Eeva-Liisa Aalto ja Raimo Salokangas. Kustannuskiila, Kuopio.
- STV 1989. *Suomen tilastollinen vuosikirja 1989*. 84. vuosikerta. Tilastokeskus, Helsinki.
- Svensk forskning om journalistik, medier och kommunikation 1996/97. *En forskar- och projektkatalog*. Nordicom-Sverige, Göteborgs universitet, Göteborg.
- SVT 1989. *Joukkoviestintätillasto*. SVT, Kulttuuri ja viestintä 1989:3. Tilastokeskus, Helsinki.
- SVT 1995. *Joukkoviestintätillasto*. SVT, Kulttuuri ja viestintä 1995:2. Tilastokeskus, Helsinki.
- SVT 1995. *Työmarkkinat 1995:4–5*. Tilastokeskus, Helsinki.
- SVT 1998. *Väestö 1998:8*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tani, Sirpa 1997. *Maantiede ja kuvien todellisuudet*. S. 211–226 teoksessa *Tila, paikka, maisema*. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere.

- Television without Frontiers 1984. Green paper on the establishment of the common market for broadcasting, especially by satellite and cable commission of the European Communities. Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg.
- Thurén, Torsten 1992. Reportagens rika repertoar. En studie av verkilighetsbild och berättarteknik i sju reportageböcker. Avhandlingsserie 1992:1, Journalistik, medier och kommunikation, Stockholms universitet, Stockholm.
- Tiihonen, Seppo & Tiihonen, Paula 1983. Suomen hallintohistoria. Valtion koulutuskeskus, julkaisusarja A nro 3, Helsinki.
- Tommila, Päiviö 1970. Keski-Suomen lehdistö 1: 1864–1885. Keskisuomalainen, Jyväskylä.
- Tommila, Päiviö 1973. Keski-Suomen lehdistö 2: 1886–1917. Keskisuomalainen, Jyväskylä.
- Tommila, Päiviö 1979. Sanomalehdet ja maakunta. S. 9–18 teoksessa Sanomalehti ja maakunta. Tutkimuksia Turun sanomalehdistöstä ja Varsinais-Suomesta. Turun Sanomat, Turku.
- Tommila, Päiviö 1982. Taustasidonnaisuus ja maailmankuva. Lehdistöhistorian tutkimuksen ongelmia. SSLH:n julkaisuja nro 20, Helsinki.
- Tommila, Päiviö 1988. Yhdestä lehdestä sanomalehdistöksi 1809–1859. S. 77–265 teoksessa Suomen lehdistön historia I. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905. Kustannuskiila, Kuopio.
- Tommila, Päiviö & Raitio, Tuire 1976. Keski-Suomen lehdistö 3 1918–1944. Keskisuomalainen, Jyväskylä.
- Tommila, Päiviö & Raitio, Tuire 1979. Keski-Suomen lehdistö 4 1945–1978. Keskisuomalainen, Jyväskylä.
- Topelius, Zacharias [1899] 1981. Maamme kirja. 58. painos. WSOY, Helsinki.
- Tuchman, Gaye 1978. Making News. A Study in the Construction of Reality. The Free Press, New York.
- Tuominen, Oiva 1965. Maakunta maantieteellisenä käsitteenä. S. 9–16 teoksessa Jaakko Numminen & Jouni Hulkko (toim.) Maakuntapolitiikka. Suomalaisuuden liitto, Helsinki.
- Töttö, Pertti 1997. Pirallinen positivismi: kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. JYY:n julkaisusarja nro 41. Kampuskustannus, Jyväskylä.
- Urry, John 1995. Consuming Places. Routledge, London.
- Uusitalo, Hannu 1991. Tiede, tutkimus, tutkielma. WSOY, Helsinki.
- Vartiainen, Perttu 1998. Paikallisen ja globaalin välitön uusi yhteys vai epäjärjestys. S. 148–169 teoksessa Sakari Hänninen (toim.) Missä on tässä? SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Vilkuna, Kustaa 1966. Suomen nykyisistä ja entisistä maakunnista. S. 7–20 teoksessa Maakunnissa Suomen tulevaisuus. Kalevalaseura ja Suomalaisuuden liitto, Helsinki.
- Volosinov, Valentin 1990. Kielen dialogisuus: marxismi ja kielifilosofia. Suomenos, esipuhe ja selitykset Tapani Laine. Vastapaino, Tampere.
- Väliverronen, Esa 1993. Diskurssien verkossa. Tiedotustutkimus 16(1993):1, 22–34.
- Väliverronen, Esa 1996. Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Vastapaino, Tampere.

- Walmsley, D. J. 1982. Mass Media and Spatial Awareness. *Tidjschrift voor economische en sociale geografie*, Vol. 73, 34–42.
- Weibull, Lennart & Gustafsson, Karl Erik 1997. The Swedish Media Landscape in Transition. S. 87–119 teoksessa Ulla Carlsson & Eva Harrie (toim.) *Media Trends in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 1997. Descriptive analyses and statistics*. Nordicom & Göteborg university, Göteborg.
- Williams, Raymond 1983. *Keywords. A vocabulary of culture and society* (alkuteos vuodelta 1976). Fontana, London.
- Wodak, Ruth 1996. *Disorders of Discourse*. Longman, London.

LIITE 1

Tekstiaineiston laadullisen analyysin polku kahden esimerkkijutun valossa.

Maakuntalehtien toimituslinjauksia ja regionalismin määritelmiä toistaen etsin otannan avulla valituista lehtinumeroista kuuden tyyppisiä tekstejä (ks. 4.1). Juttu *Maakunnan kulttuuri sai äänensä kuuluviin* (Pohjalainen 19.7.1994, ks. kuva 6.4) päättyi aineistooni, koska katsoin sen representoivan alueellista omaleimaisuutta eli ryhmittelin sen alueen erityisyyttä korostavien tekstien ryhmän kulttuurikohintaan. *Hämeen Sanomissa* julkaistun uutisen *'Kanta-Hämeen taisteltava piiriviranomaisista'* (ks. kuva 8.4) ryhmittelin muiden aluehallintoa koskevien juttujen tapaan alueellista tasapuolisuutta ja elinvoimaa korostavien juttujen ryhmään.

Aineiston keräämisen ja ryhmittelyn jälkeen eli toisessa vaiheessa kävin tekstejä läpi *diskursiivisesta näkökulmasta* eli hahmottelin ja nimesin niistä eri näkökulmista alueellisuutta representoivia kulttuurisia ja poliittisia diskursseja. *Pohjalaisen* jutun katson ammentavan niin kulttuurin virallisesta omaleimaisuuden diskurssista kuin yhteisöllisyydenkin diskurssista. Viralliseen diskurssiin uutinen nojaa sen representoidessa, kuinka presidentti oli vakuuttunut, että puheet suomalaisen kulttuurin kuolemasta ovat ennenaikaiset. Yhteisöllisyyden diskurssia representoivat otsikko, joka kuvaa vierailun maakunnan 'voimannäyttönä', ja jutun loppu, joka päättyy myönteisesti siihen, kuinka yksituumainen maakunta vakuutti presidentin. *Hämeen Sanomien* jutussa katson realisoituvan niin yhteen hiileen puhaltamisen, alueellisen päätösvalan kuin jossain määrin myös vastakkain asettamisen diskurssin: otsikko vaatii maakuntaa yhteisönä taistelemaan, ensimmäisessä kappaleessa mahdollinen hallinnon uudelleen järjestäminen representoituu maakunnan kannalta huolestuttavana ja toisen kappaleen alku konstruoii kilpailuasettelmaa suhteessa "Hämeen itäisimpään kolkkiaan Lahteen", jossa piiriviranomaisia tekstin mukaan "hamutaan".

Kolmannessa vaiheessa ryhmittelin ja erittelin tekstiaineistoa diskurssityyppinä. Tekstejä läpilukemalla analysoin, miten ne eroavat muodollisesti ja sisällöllisesti. Tämä tarkoittaa, että hahmottelin juttujen geneeristen piirteiden sekä diskurssien pohjalta erilaisia diskurssityyppejä. Yhden diskurssityypin nimesin maakuntareportaasiksi. Paikansin oheisen *Pohjalaisen* jutun siihen, koska siinä reportaasinomaisesti tulee esiin, miten kertoja on ollut paikan päällä silminnäkijänä. Juttu paikantuu ko. diskurssityyppiin myös siksi, että se ei esimerkiksi 'mahdu' kulttuuriuutisen diskurssityyppiin, jossa representoituu lähes yksinomaan virallinen kulttuuripoliittinen diskurssi ja jossa kertoja noudattaa kovan uutisen geneerisiä sääntöjä eli sille konstruoi taustalle vetäytyvän raportoijan rooli. *Hämeen Sanomien* uutisen paikansin asiainhoitajahaastattelun diskurssityyppiin, joiden yhteisiksi piirteiksi hahmottelin haastattelugenren esityssäännöt, raportoivan ja 'viranpuolesta asiainhoitajaa' tukevan kertojan sekä pääsääntöisesti pitäytymisen alueellisuuden 'virallisissa' poliittisissa diskursseissa (vrt. yllä).

Neljännessä vaiheessa seulanani muuttui valikoivammaksi. En käynyt kaikkia juttuja läpi esimerkiksi ryhmittelemällä ne kertojan toimeliaisuuden sekä alueellistamisen diskurssikäytänteiden näkökulmasta, vaan valitsin aineistosta yhtäältä tyyppilliseksi sekä toisaalta epätyypilliseksi katsoamiani juttuja, joista erittelin lähemmin kertojan toimeliaisuutta. *Pohjalaisen* jutun valitsin lähempään tarkasteluun. Sen erittely tuo esiin, miten kertoja voi maakunnallistaa tapahtumaa oman tulkintakehyksensä kautta sekä toisaalta miten hän tyylivalinnoillaan vaikuttaa siihen, että tilaisuus representoituu maakunnan ja presidentiparin mukavana tapaamisena.

LIITE 2

1. PÄÄTOIMITTAJIEN HAASTATTELUJEN TEEMAT

1. Maakuntalehden tehtävä.
  - mikä on lehden toimituspolitiikka
  - mitkä ovat maakuntalehden tärkeimmät tehtävät
  - onko tehtävä ajaa levikkialueen etuja, miten, miksi tai miksi ei
  - mitä alueen edun edistäminen tarkoittaa uutisjournalismin näkökulmasta
2. Maakuntalehti, alueellinen identiteetti ja yhteisöllisyys.
  - mitä alueellinen identiteetti ja yhteisöllisyys merkitsevät maakuntalehdelle
  - minkä aluekokonaisuuden identiteettiin lehti tukeutuu, miksi, miten
  - mistä se kertoo, että alueellinen yhteisöllisyys ja identiteetti ilmenevät / rakentuvat tai eivät ilmene / rakennu lehdessä
  - miksi stereotyyppiset käsitteet alueen ihmisistä elävät tai eivät juuri ilmene lehdessä
  - mistä urheilu-uutisten yhteisöllisyys tai maakuntahengettämyys kertoo, miten se syntyy
3. Levikkialueen hallinnollinen status.
  - mitä merkitystä on levikkialueen jakautumisella usean läänin tai maakunnan alueelle
  - mitä asema läänin pääkaupunkina merkitsee
4. Maakuntalehti, maakuntahallinto ja maakunnalliset instituutiot.
  - mitä mieltä edustamasi lehti on maakuntahallinnosta
  - mikä on lehden suhde yleensä maakunnallisiin instituutioihin, miten tämä näkyy käytännössä
5. Maakuntalehti ja poliittinen sitoutuneisuus.
  - mitä merkitystä lehden keskustalaisuudella tai kokoomuslaisuudella tai sitoutumattomuudella on alueellisuuden / maakunnallisuuden kannalta
6. Alueiden vertailu ja vastakkain asettaminen.
  - mistä vuoden 1987 tekstien vastakkainasettelut maakuntien ja etelän välillä kertovat
  - mitä vastakkainasettelut läänin sisällä ilmentävät
7. Maakuntalehden vaikutusmahdollisuudet.
  - mitä ne ovat alueellisesti
  - mitä ne ovat valtakunnallisesti
8. Pääkirjoitusten alueellisuus.
  - miksi paikallisia ja maakunnallisia pääkirjoituksia on vähän
  - milloin paikallisesta tai maakunnallisesta asiasta tehdään pääkirjoitus
9. Toimittajien kotipaikka.
  - mitä merkitystä toimittajan kotipaikalla on maakunnallisuuden kannalta
  - miten kotipaikka vaikuttaa toimittajavalinnoissa

2. UUTISPÄÄLLIKÖIDEN JA TOIMITTAJIEN HAASTATTELujen TEEMAT

1. Maakuntalehden tehtävä.

- mikä on edustamasi lehden toimituspolitiikka
- mitkä ovat maakuntalehden tärkeimmät tehtävät
- onko tehtävä ajaa levikkialueen etuja, miksi, miksi ei, miten näkyy

2. Paikallis- ja maakuntauutisoinnin tavoitteet, kantaaottava uutisjournalismi.

- onko tärkeää, että lehti ei vain uutisoi alueen asioista vaan myös ajaa niitä
- miten alueen puolestapuhujan rooli näkyy uutistyössä
- voidaanko puhua kantaa ottavasta uutisesta, millainen tällainen uutinen voisi olla

3. Maakuntalehti ja maakunnalliset instituutiot.

- millainen suhde toimituksella on niihin, millaisia kontakteja
- miten maakunnalliset instituutiot saavat aineistoaan läpi
- mikä on instituutioiden rooli tiedonlähteenä ja kommentoijana

4. Toimituksen maakunta-/aluelähtöisyys.

- leijuuko lehden linja toimituksessa, miten
- leijuuko toimituksessa eteläpohjalainen/pohjoissuomalainen jne. henki, miten se näkyy
- ajatteletko tai tiedostatko, että kirjoitat Etelä-Pohjanmaan/Pohjois-Suomen jne. puolesta, miten se näkyy

5. Alueellinen identiteetti ja yhteisöllisyys.

- alueellinen identiteetti/yhteisöllisyys tulee lehdessä esiin/ei tule, miksi tai miksi ei
- kokevatko ihmiset levikkialueella mielestäsi olevansa eteläpohjalaisia/pohjoissuomalaisia/hämäläisiä jne.
- oletko sitä mieltä, että on olemassa erityispiirteitä, jotka luonnehtivat eteläpohjalaisia/keskipohjalaisia/pohjoissuomalaisia jne.
- mistä urheilu-uutisten yhteisöllisyys kertoo

6. Alueiden vertailu ja vastakkain asettaminen.

- mistä vuoden 1987 tekstien vastakkainasettelut maakuntien ja etelän välillä kertovat
- mitä vastakkainasettelut läänin sisällä ilmentävät

7. Uutisjournalismi ja poliittinen sitoutuneisuus.

- mitä merkitystä lehden keskustalaisuudella/ kokoomuslaisuudella/ sitoutumattomuudella on maakunnallisuuden ja uutisjournalismin kannalta

8. Oma alueellinen tausta ja toimittajaura.

- mistä kotoisin
- kokeeko olevansa esimerkiksi oululainen, pohjoissuomalainen, suomalainen jne.

LIITE 3

TAULUKKO 1 Uutisten jakautuminen eri aluetasolle vuonna 1987 (% , N) (vrt. kuviot luvussa 5).

Aluetaso	Il	Po	Kes	Ka	HS	ESS	FL
Paikallistaso	43,4	50,6	30,0	37,9	30,4	27,5	26,3
Maakuntataso	8,8	6,7	5,0	6,8	3,0	2,1	4,0
Valtakunnan taso	34,4	31,1	47,0	38,1	49,3	51,2	49,8
Kansainvälinen taso	13,4	11,6	18,1	17,3	17,2	19,1	20,0
Yht. %	100	100	100	100	100	100	100
N	1587	1683	1725	1918	1717	1954	1201

TAULUKKO 2 Uutisten jakautuminen eri aluetasolle vuonna 1994 (% , N).

Aluetaso	Il	Po	Kes	Ka	ESS	FL
Paikallistaso	32,8	39,5	25,1	29,9	25,0	28,2
Maakuntataso	8,4	6,0	5,7	6,4	3,3	3,5
Valtakunnan taso	41,7	39,2	51,9	43,6	49,2	51,3
Kansainvälinen taso	17,0	15,3	17,3	20,1	22,5	17,0
Yht. %	100	100	100	100	100	100
N	1882	1637	1752	1966	1777	1185

TAULUKKO 3 Pääkirjoitusten jakautuminen eri aluetasolle vuonna 1987 (% , N).

Aluetaso	Il	Po	Kes	Ka	HS	ESS	FL
Paikallistaso	2,1	1,5	3,9	5,0	6,9	7,9	7,5
Maakuntataso	12,1	2,5	6,5	7,0	4,3	1,8	4,3
Valtakunnan taso	74,2	83,2	72,5	67,3	66,4	66,2	84,0
Valtakunnan taso ja alueellinen näkökul.	7,9	1,7	5,4	5,4	0,4	0,5	0,3
Kansainvälinen taso	3,7	11,2	11,8	15,4	22,0	23,6	3,9
Yht. %	100	100	100	100	100	100	100
N	380	475	893	684	681	734	587

TAULUKKO 4 Pääkirjoitusten jakautuminen eri aluetasolle vuonna 1994 (% , N).

Aluetaso	Il	Po	Kes	Ka	ESS	FL
Paikallistaso	-	4,0	5,9	2,9	6,8	12,6
Maakuntataso	9,3	4,3	7,9	6,3	1,3	6,9
Valtakunnan taso	74,2	79,8	68,4	75,7	64,8	75,3
Valtakunnan taso ja alueellinen näkökul.	3,9	1,3	1,8	1,4	0,3	1,4
Kansainvälinen taso	12,7	10,6	16,0	13,7	26,8	3,7
Yht. %	100	100	100	100	100	100
N	387	396	865	699	690	697